

INCVNABVLA

Qu

21. kat.komn

Incun. 21.

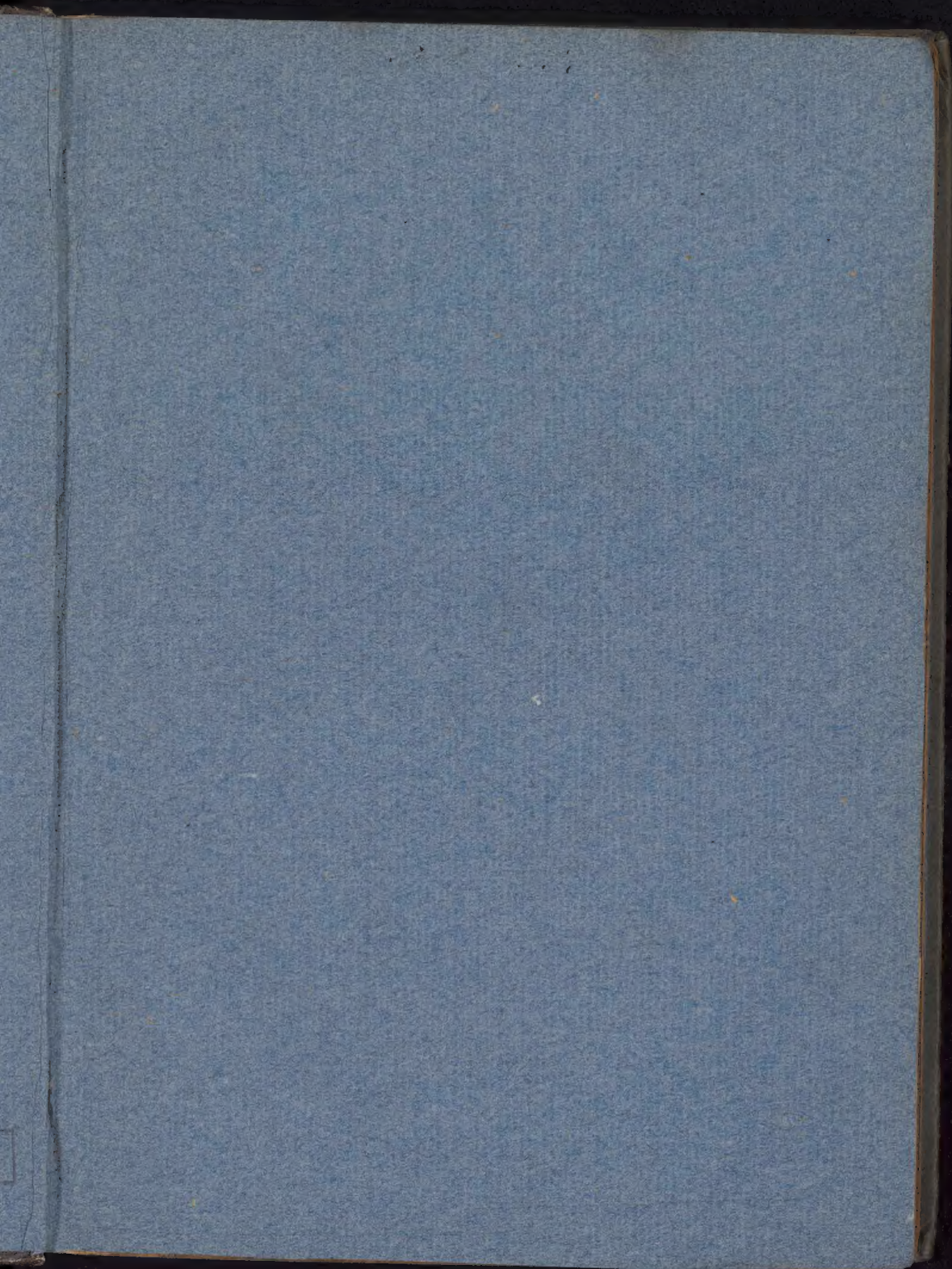

21

Inc.

I. IX. 716 [3]

Inc. Qu. 21.

Ar
bro
er

ten
ter
nu
eos
per
ma
sed
qd
m
eos
edi
pfi
nc
qd
nc
sec
co
re
ali
se
lar
ip
3
de
fac
le
it

Acui. ij
lat
en
ra
id
b
ba

j. 25. 6
dr
ve
po
es
du
p
p
im
en
ex

Aurelij Augustini hipponenſis epi in li-
bros de trinitate: Argumentū opus totius
ex libro retractationū.

Libros de trinitate: que deus
est quindecim ſcripſi p aliquot
annos: ſed cū eorū duodecimū
nondū pſeciſſem: et eos diu
tenerem q̄ poſſent ſuſtinere qui vehemen-
ter habere cupiebāt: ſubtrac̄ti ſunt mihi mi-
nus emēdati q̄ deberēt ac poſſent quando
eos edere voluiſſem. Quod poſtea q̄ com-
peri: qz et alia eorū apud nos exemplaria re-
manſerūt: ſtatuerā eos iam ipſe nō edere:
ſed ſic habere ut iſi aliquo opuſculo meo
qd mihi de his euenerit dicerē: vt gentib⁹
m̄ fratrib⁹ qz reſiſtere nō valui: emēdauī
eos quāti emendādos putauī et cōpleui et
edidi: adiūgēs eis a capite epiſtolā quā ſcri-
pſi ad venerabilē Aurelium epi m̄ carthagi-
neſis eccleſie: quo tanq̄ plogo expoſui: et
qd accediſſet: et quid facere mea cogitatio/
ne voluiſſem et qd fratri caritate cōpellente
feciſſem. In quorū libro vndecimo cum de
corpore viſibili agerē: dixi quocirca id ama-
re alienari ē: qd ſcōm cū morē dictū eſt quo
aliquid ſic amat vt eo fruēdo exiſtimet beatū
ſe eſſe qui hoc amat. Nā non eſt alienari in
laudē creatoris amare ſpecie corporale: vt
ipſo creatore fruens quiſqz vere beatus ſit.
Itēqz in codē vbi dixi: nec auē quadrupe-
dē memini qz nō vidi: ſed phantaſiam talē
facillime intueor: dū alicui forme volatili q/
lē vidi: adiungo alios duos pedes quales
indē vidi. Nec dicēs nō potui recolere vo-
latilia quadrupedia q̄ lex commemorat. Neqz
em̄ cōputat in pedibus duo poſteriora cru-
ra quib⁹ locuſſe ſolent: q̄s dicit mundas: et
ideo diſcernit ab imundis talibus volatili/
b⁹ qui nō ſaliūt illis crurib⁹ ſicut ſunt ſcara
bei. Omnia gpe huiusmodi volatilia qua
drupedia vocant in lege. In duodecimo
velut expoſitor vbi apli vbi ait. Omne
peccatū quodcūqz fecerit homo extra corp⁹
eſt: nō mihi ſanſſacit: nec ſic puto intelligen-
dū qd dictū eſt: Qui autē fornicat in corpus
pprium peccat: tanq̄ ille hoc faciat qui pro-
pter adipiſcēda ea qz p corpus ſequunt: vt
in his ſine boni ſui ponat aliquid agit. Hoc
em̄ lōge plura peccata cōplectit: q̄ illa forni-
catio que cōcubitu ppetrat illicito: de qua lo-

cutum cum hoc diceret apoſtolum apparet.
Epiſtola Augustini Aurelij hipponenſis
epi ad Aurelium epi m̄ carthaginenſis ec-
cleſie.

Om̄ino beatiffimo et ſinceris/
ſima caritate: venerabili fra-
tri et conſacerdon Aurelio:
Augustinus in dño ſalutē. De
trinitate q̄ de⁹ et ſūmus et ver⁹ eſt: libros
iuuenis inchoauī: ſenex edidi: dimiſerā gpe
hoc opus poſtea q̄ cōperi preptos mihi
eſſe ſiue ſurreptos anq̄ eos abſoluerē: et re-
tractatos vt mea diſpoſitio fuerat expolirē.
Nō em̄ ſingularis: ſz oēs ſimul edere ea ra-
tione decreuerā: qua pcedentibus cōſeque-
tes inſuſione neciterēt. Lū ergo p eos ho-
mines qui priuſqz vellē ad quosdā illoz p-
uenire poterūt: diſpoſitio mea negleſt im-
pleri: interruptā dictationē reliquerā cogi-
tās hoc ipſus in aliqb⁹ meis ſcriptis cōque-
ri: vt ſciēt qui poſſent nō a me fuiſſe eoſde/
libros editos: ſed ablatos: priuſqz mihi edi-
tione mea digni viderent: verū multorum
fratru vehemētiffima poſtulanōe et marie-
tina iuſſiōe cōpulfus: opus tā laborioſū: ad
inuāte dño terminare curauī: eoſqz emēda-
tos nō vt volui: ſz vt potui: ne ab illis q ſur-
repti tā in manus hominū exierāt: plurimū
diſcreparēt: venerationi tue p filiū nīm dia-
conū cariffimū miſi. Et cuiusqz audiēdos
deſcribēdos: legēdoſqz pmiſi: in quibus
ſi ſeruari mea diſpoſitio potuiſſet: eſſent p-
fecto et ſi caſdē ſententias habētes multo m̄
enodatiores atqz plainiores quantū rerū tā/
tarū explicandaz difficultas et ſacultas nra
paterēt. Sūt autē qui pmos quattuor vlti-
mus quinqz etiā ſine pmijs habent: et duo
decimū ſine extrema parte nō parua. Sed
ſi eis hec editio poterit innotefcere: omnia
ſi voluerint emendabūt. Idēto ſane vt hāc
epiſtolam ſeorſum quidem: ſed tū ad caput
eorundem librorū inbeas anteponi. Vale.

Explicit epiſtola.

Incipiūt capla libri pmi de trinitate.
De triplici cā erroris falla de deo opi-
nantium.
Ordo diſputadi de trinitate diuina.
De diuerſo iudicio legentū et capaci

*Theoſt.
eſt*

Xcvi. ij

j. 15. 6

VNIV. IAGELL.

CRACOVENSIS
Bibl. Jag.

Liber

tate diffinit.

- Uij. Que esse, ppria diuine trinitatis sen-
serint catholici tractatores.
v. De questionib⁹ qbus mouent de tri-
nitate querentes.
vi. De trinitate patris ⁊ filij ⁊ spūs sancti
qui sunt vnus ⁊ solus ⁊ verus deus.
vij. Qd vnigenit⁹ dei filius ppter formā
serui minor patre dicatur: qui in for-
ma dei equalis est patri.
viij. De subiectiōe q filij subiecti⁹ ē pri.
ix. Quā vile credētib⁹ fuerit vt ad prem
in forma serui christus ascenderet.
x. Quō tradit⁹ sit regnū filius patri.
xi. Qua discretione intelligēdus sit nunc
equalis patri filius: nūc aut minor.
xij. Qua rōne filius nescire dicat diem et
horam: quam scit pater.
xiij. De vnitae psonae filij dei ⁊ fili homi-
nis siue in gloria siue in humilitate.

Aurelij Augustini episcopi de trinitate liber
primus incipit.

De triplici causa erroris falsa de deo opinā/
num.

Ca. pimum.

Ecturus hec que de trinitate
differuimus: prius oportet vt
nouerit filiū nostrū aduersus
eorum vigilare calūnias: qui
fidei cōtēnentes initium: ima-
turo ⁊ pueruo rationis amo-

re fallunt. Quorū nōnulli ea q de corporali
bus reb⁹: siue p sensus corporeos experta
nouerūt: siue que natura humani ingenij ⁊
diligētie viuacitate vel artis adiutorio perce-
perunt: ad res incorporeas ⁊ spirituales trās-
ferre conant: vter illis illa metiri atq opina-
ri velint. Sunt qdā alij q secundūz humani
animi naturā vel affectū de deo sentiunt siqd
sentiant: ⁊ ex hoc errore cum de deo dispu-
tant: sermonis no distortas ⁊ fallaces regu-
las fingunt. Est item aliud hominūz genus
eorū qui vniuersam quidē creaturā que p se
cto mutabilis est: nitunt ⁊ transcendere: vt ad
incōmutabilē substantiā que deus est erigant
intentionē: sed mortalitatis onere pregraua-
ti: cū ⁊ videri volunt scire: qd nesciunt: ⁊ qd
volunt scire nō possunt presumptiones opi-
nionū suarūz audacius affirmādo: interdu-
dunt si bene intelligētie vias: magis eligen-

tes sententiam suā nō corrigere pueruissimū:
q mutare defensionem. Et hoc quidem omnū
morbus est trū generūque pposui: ⁊ eorūz
scilicet q scdm corpus de deo sapiunt: ⁊ eorūz
q scdm spiritale creaturā: sicuti est aia: ⁊ eorūz
qui neq secundū corpus neq secundū spiri-
tale creaturam: ⁊ tñ de deo falsa existimant:
eo remotiores a vero: quo id qd sapiunt nec
i corpe repit: nec in facio ⁊ p dūto spiritu: nec
in ipso creatore. Qui enim opinat deū: ver-
bi grā: candidū vel rutilū: fallit: sed tñ hec in-
ueniunt in corpore. Rursus q opinat deūz
nunc obliuiscēte: nunc recordantem: vel si
quid hmoi est: nihilomin⁹ in errore est: sed
tñ hec inueniunt in aīo. Qui aut putat eū
esse potētie deū: vt seipsum ipse genuerit: eo
plus errat: qd nō solū deus ita nō est: s; nec
spiritualis nec corporalis creatura. Nulla enī
oīno res est que seipsa gignat vt sit. Vter-
go ab hndi falsitatibus humanus animus
purgaret: sancta scriptura puulis pgruens:
nullius generis rex vba vitauit: ex quibus
quasi gradatim ad diuinā siue sublimia no-
ster intellect⁹ velut nutritus assurgeret. Nā
⁊ vbi ⁊ rebus corporalibus sumptis vfa est
cū de deo loqueret: velut cū ait. Sub vmbra
alaz tuaz ptege me. Et de spiritali creatura
multa trāsult: qbus significaret illud qd ita
nō esset: s; ita dici opus esset: sicuti est. Ego
suz deus zelās: ⁊ Denūcet me hominē feci
se. De rebus aut que oīno nō sunt: nō traxit
aliqua vocabula: quibus vel figuraret locu-
tiones: vel spiraret enigmata. Vñ perniciō
sius ⁊ inanis euanescat: q tertio illo genere
erroris a veritate secludunt: hoc suspicando
de deo: qd neq in ipso: neq in vlla creatu-
ra inueniri pōt. Rebus enī que i creatura
inueniunt: solet scriptura diuina velut isan-
tilia oblectamenta formare: qbus infirmorū
ad querēda supiora: ⁊ iseriora deserēda pro
suo modulo tandq passib⁹ moueret affect⁹.
Que vero pprie de deo dicunt: queq i nul-
la creatura inueniunt: raro ponit scriptura di-
uina: sicut illud: qd dictū ē ad moysen. Ego
suz q suz: ⁊ q est: misit me ad vos. Cū enī ē
aliquo mō dicat ⁊ corpe ⁊ animus: nisi ppo
quodā modo vellet intelligi: nō id vtiq di-
ceret: ⁊ illud qd ait aplūs. Qui solus habet
imortalitē: cū ⁊ anima mō quodā immor-
talis esse dicat: ⁊ sic nō diceret: solus habet:

3ac. j.

pā. iōj.

Eolo. 2

j Eor. 2

3bides

j Eor. 3

ps. 16

Ex. 20.

Vcn. 6

Ero. 3.

j Thi. 6

nisi quia vera immortalitas incommutabilitas ē
quā nulla pot habere creatura: qm̄ solius est
creatoris. Hoc et iacobus dicit. **Iac. i.**

Optima: et oē donū p̄ctū desir suz est deſcē/
des a p̄e luminū: apud quē nō est trāſinuta
tio: nec momentū obūratio. Hoc et dauid.

p̄. iōj. **A**lmutabis ea et mutabunt: tu aut idē ipse es.
Proinde substantiā dei sine vlla ſui cōmuta/
tiōe mutabilia faciente: et sine vllō ſui tēpali
motu tēporalia creante: intueri: et plene nos/
se difficile est: et ideo est necessaria purgatio
mētis nr̄e: quā illud ineffabile: ineffabiliter
videri possit: q̄ nondū p̄diti fide: nutrimur:
et p̄ quedā tolerabiliora: vt ad illud capiēdū
ap̄i et habiles efficiamur: itinera ducimur.

Colo. 2 **V**ñ ap̄s: in xp̄o quidē dicit esse oēs theſau/
ros sapientie: et scientie absconditos: cum tñ
q̄bus iam grata eius renatis: sed adhuc car/
nalibus et aialibus tanq̄ puulis in xp̄o: nō
ex diuina virtute in q̄ equalis ē patri: s; ex hu/
mana infirmitate ex q̄ crucifixus est: cōmen/
dant. Aut nāq̄. Neq̄z cñs iudicam me ſci/
re aliquid in vobis: nisi Iesuz xp̄m: et hūc cru/
cifixū. Deinde secutus ait. Ego in iſirmi/
tate et timore: et tremore multo ſui ap̄d vos.

I Cor. 2 **E**t paulo post dicit. Ego fr̄es nō potui vo/
bis loq̄ quasi spiritalibus: s; quasi carnalib⁹.
Ibidēz Quasi puulis in xp̄o: lac potius dedi vobis:
nō escā. Mōdū cñs poteratis: sed nec adhuc
quidē potestis. Hoc cum dicit q̄busdā: ira/
ſcundit: et sibi humilioſe dici putant: et ple/
rūq̄ malit credere eos potius a quibus hoc
audiunt: nō habere qd̄ dicāt: q̄ se cape non
posse qd̄ dixerūt. Et aliqui aſſerimus eis rō/
nem: nō quā petūt cū de deo querunt: q; nec
ipſi cā valēt ſumere: nec nos fortasse vel ap/
prehēdere vel p̄ferre: s; qua demōſtrei eis
q̄ ſint inhabiles minimeq̄ idonei in p̄cipiē/
do qd̄ erigūt. Sed q; nō audiūt qd̄ volunt:
aut callide nos agere putāt: vt nr̄am occulte
mus imperitiā: aut malitiose quod eis inui/
dcamus peritiā: atq; ita indignantes per/
turbatiq̄ diſcedunt.

I Cor. 3 **A**do disputandi de trinitate diuina.

p̄. iē **E**t ad disputandi de trinitate diuina.
Ex. 20. **Dei. 6** **Ex. 20.** **Dei. 6**

Ex. 20. **Dei. 6** **Ex. 20.** **Dei. 6**

Ex. 20. **Dei. 6** **Ex. 20.** **Dei. 6**

Ex. 20. **Dei. 6** **Ex. 20.** **Dei. 6**

Ex. 20. **Dei. 6** **Ex. 20.** **Dei. 6**

substantie vel essentie dicat: credat: intelligat
vt nō quasi nr̄is excusationib⁹ illudant: sed
re ip̄a expiant: et esse illud summū bonuz qd̄
purgatissimis mētib⁹ cernit: et a se p̄pterea
cerni cōprehēdiq̄ nō posse: q; hūane mētis
acies inualida in tā excellētī luce nō figit: nisi
p̄ iusticiā fidei nutrita veget. Sed p̄mū ſeci/
dum auctoritatē scripturarū sanctarū vtrū ſe/
ua fides habeat demōſtrandū est. Deinde ſi
voluerit et adiuuerit deus: istis garrul⁹ ratio/
cinatorib⁹: elatioribus q̄ capatoribus: atq;
iō morbo piculioſiore laborantibus: ſic fortas/
se ſeruimus: vt inueniāt aliquid vñ dubitare
nō possint: et ob hoc in eo qd̄ inuenire negerit
de ſuis mentib⁹ potiusq̄ de ipſa veritate: vt
de nr̄is diſputationibus p̄querant: atq; ita
ſi qd̄ eis erga deū vel amoris est vel amoris
ad inuitū fidei et ordinē redeant: iam ſentien/
tes q̄ ſalubriter in ſcā ecclesia: medicina ſi/
deliū p̄ſtituta ſit: vt ad p̄ceptionē incommuta/
bilis veritatis: in becillē mentem obſeruata
pietas ſanet: ne in opinionēz norie falſitatis
temeritas inordinata precipitet. Nec pige/
bit autem me ſicubi heſito querere: nec pu/
debit ſicubi erro diſcere.

**De diuerſo iudicio legentū et capacitate diſ/
ſimili.**

La. iij. **De diuerſo iudicio legentū et capacitate diſ/
ſimili.**

p **De diuerſo iudicio legentū et capacitate diſ/
ſimili.**

me: Ita igrediamur ſil caritatis viā: tendē/
tes ad eū: de quo dictuz ſte. Querite faciem
eius ſemp. Et ſi placitū: p̄m atq; tūm coram
dño deo nr̄o: cū oibus inieris q̄ ea que ſcribo
legūt: et in oibus ſcriptis meis: maximeq̄ in
his vbi q̄rit vnitas trinitatis: p̄f: et ſilius: et
ſpūſ ſcūs: q; nec piculioſius alicubi errat: nec
laborioſius aliquid querit: nec fructuoſius ali/
qd̄ inuenit. Quisq̄ q̄ cū legit dicit: hoc non
bñ dictū est: qm̄ nō intelligo: locutionē meaz
rephendat: nō fidem: et forte vere ponit dici
planius: verūtū null⁹ hominum ita locutus est
vt in oibus ab oibus intelligeret. Videatur/
go cñi hoc in ſermone meo diſplicit: vtrū ali/
os in talibus reb⁹ q̄ſtionib⁹q̄ verſatos: cū
intelligat: me nō intelligit. Et ſi ita est: ponat
librū meū: vel etiam ſi hoc videat: abijciat: et
eis potius quos intelligit: opam et tēpus im/
pendat. Mōtū p̄pterea putet me tacere de/
a 3

p̄. iō

Liber

duisse: qz nō tam expedit ac dilucide q̄ illi quos intelligit eloq̄ potui. Neq̄ enim oīa q̄ ab oībus p̄scribunt: in oīus manus veniūt. Et fieri pōt: vt nōnulli quietiā hec nra intel ligere: valēt: illos planiores nō inueniant li bres: et in istos saltē incidāt. Jōq̄ vtile est: plures a pluribus fieri diuerso stilo: non di uersa fide: etiā de cōfessionibus cōfide: vt ad plu rimos res ipa pueniat: ad alios sic: ad alios aut sic. At si ille quisē ista nō intellexisse con querit: nulla vnq̄ de talibus reb⁹ diligēter et acute disputata intelligere potuit: secus agat voris et studij: vt p̄ficiat: nō meū querelis et p̄uicijs: vt tacē. Qui vero hec legēs di cit: intelligo quidē qd dictū sit: sed non vere dictū est: asserat si placet sniam suā: et redar / guat meā si pōt. Ad si cū caritate et veritate fecerit: mihiq̄ etiā si in hac vīa maneo: cō / gnoscendū facere curauerit: vberimūz fru ctū huius laboris mei: cepero. Ad si mihi nō potuerit: qbus id potuit me volente ach bene p̄stiterit: ego tū in lege dñi meduor: si nō die ac nocte: saltē qbus temporū p̄culis possum: et meditaciones meas ne obliuioe su giāt: stilo alligo: sperās de misericordia dei q̄ in oībus veris q̄ certa mihi sunt: p̄ferā iē me faciet. Sigd autē aliter sapio: id quoq̄ mihi ip̄ e reuelabit: siue p̄ occultas reuelatio nes: inspirationes atq̄ admonitiōes: siue p̄ manifesta eloga sua: siue p̄ fraternas sermo cinationes. J̄ hoc oro: et hoc de posui de fide riūq̄ meū p̄nes ipsam habeo: q̄ mihi satis idoneus est: et custodire que dedit: et redde / re q̄ p̄misit. Arbitror sane nōnullos tardio res: in quibusdā locis libroz meoz opina / tuos: me sensisse qd nō sensi: aut nō sensis / se qd sensi. Quorū errozē mihi tribui nō de bere q̄ nesciāt: si velut me sequentes neq̄ ap̄ pendentes: deuiauerint in aliquā falsi / tatē: dū cogor p̄ quedā densa et opacariā car pere: qm̄ qdē nec ipsis sanctis diuinorū libro rū auctoritatib⁹ vllō mō quicq̄ recte tribue / rit: tā multos et varios errores hereticorū: cū oēs et cōfide scripturis falsas atq̄ fallaces opimōes suas conentur defendere. Admo ner me plane: ac mihi inbet suauissimo im / perio lex xpi: hoc est caritas: vt cū aliqd falsi in libris meis me sensisse boies putant: qd ego nō sensi: atq̄ idip̄ falsus: alteri displicet: alteri placet: maliz me reprehēdā a reprehēso /

re falsitatis: q̄ ab ei⁹ laudatore laudari. Ad illo enīz q̄uis ego nō recte q̄ nō s̄ scribz: et roz tū ip̄e recte vitupat. Ad b̄ autē nec ego re cte laudor: a q̄ existimo: id sensisse qd vīu / perat vītas: nec ipsa snia quā vitupat vītas Ergo i noie dñi suscepī op̄ aggredimur. Que esse pp̄ia diuine trinitatis cōsuerunt catholici tractatores.

Ca. iij.

Adnes quos legere potui q̄ an me scripserūt de trinitate: q̄ ē deus: di / uinorū libroz veterē et nouorū: ca / tholici tractatores h̄ intēderūt: fm̄

scripturas docere: q̄ p̄ et fil⁹ et sp̄s sanct⁹: vnus eiusdēq̄ substantiē inseparabili cōiūate diuinā insinuet vnitatē. Jōq̄ non sint tres di: s̄ vn⁹ deus: q̄uis pater filiū genuerit: et iō filius nō sit q̄ pater est: filiusq̄ a p̄e sit ge nitus: et iō nō sit pater q̄ filius est: sp̄s q̄ san ctus: nec pater sit: nec filius: sed tū p̄is et fi lij sp̄s: patri et filio etiā ip̄e coeq̄s: et ad tri nitatis p̄nēs vnitatē: nō tū candē trinitatē natā de virgine maria: et sub pontio pilato crucifixā et sepultā: tertio die resurrexissē: et in celū ascendissē: s̄ nūmō filiū. Nec eandē trinitatē descendissē in sp̄e colūbe sup̄ iesu ba ptizati: Aut die pentecostes post ascensionē dñi: sonitu facto de celo quasi ferretur status vehemens: et linguis diuisis velut ignis: sed tantūmō sp̄itū sanctū. Nec eandē trini tatē dixissē de celo: tu es: filius meus. Siue cū baptizatus ē a iohāne. Siue in monte qm̄ cū illo erāt tres discipuli. Aut qm̄ sonuit vox dicēs: et clarificauit et itez clarificabo: s̄ tū / mō patris vocē fuisse ad filiū factā: q̄uis pa ter et filius et sp̄s sanctus: sicut inseparabiles sunt: ita inseparabiliter opent. Hec etiā mea fides est: qm̄ hec est catholica fides.

De questionibus qbus mouent de trinita / te querentes.

Ca. v.

Ed in ea nōnulli p̄turbant: cū audiūt deū patrē: et deum filiū: et deū sp̄itū sanctū: et tū hanc trinitatē nō tres de / os: sed vnū deū: et quēadmodū id intelligat querūt. p̄sertim cū dicat inseparabiliter opa / ri trinitatē in oī re quā deus opat: et tū quan dā vocē p̄is inuissē: que vox filij nō sit: in carne aut natū et passus: et resurrexissē: et in celum ascendissē nō nisi filium. In colūbe it̄ specie venissē: nō nisi sp̄itū sanctū: intelli gere volunt: quō et illā vocē que nō nisi p̄is

Ps. j.

82. d. 3

Sap. 6

Pbi. 3

Mat. 3

Act. 2

Mar. 1

Mat. 17

Joh. 1

Joh. i.

Jbides

Mat. 3

fuit trinitas fecerit: et illa carne in qua non nisi
filius de virgine natus est: eadem trinitas crea-
uerit: et illa colubae specie in qua non nisi spiritus
sanctus apparuit: illa ipsa trinitas operata sit. alio-
quin non inseparabiliter trinitas operatur: sed alia
pater: alia filius: alia: spiritus sanctus. Aut
si quedam simul faciunt: quedam sine inuicem: iam
non inseparabilis trinitas. Adouet etiam quod
spiritus sanctus in trinitate sit: quem nec pater:
nec filius: nec ambo genuerunt: cum sit et pater
et filii spiritus. Quia ergo querunt ista homines: et
radio nobis sunt: si quid hinc ex dono dei sapit
infirmis nostris: ediscamus eis ut possumus:
neque cum inuidia tabescentes iter habeamus. Si
dicimus nos de talibus rebus nihil cogita-
re solere: mentimur. Si autem faciemur habitare
ista in cogitationibus nostris: quam rapimur amo-
re indagare: flagrant iure caritatis
ut eis indicemus quid hinc excogitare potue-
rimus: non quod iam acceperim: aut profectus sim.
Nam si Paulus apostolus: quantomagis ego lon-
ge infra illius pedes iacens: non me arbitror
apprehendisse: sed per modulum meo: si ipsa que
retro sunt obliuiscor: et in anteriora me exten-
do: et secundum intentionem sequor: ad palmas sup-
ne vocandis: quantum eiusdem vice pegerim: et qui
pucnerum vni mihi in fine reliquos cursus
est: ut illis aperiam: desiderata a me: illis desi-
deratibus: quibus me seruire cogit libera cari-
tas. Poneat autem ubi donant deus ut eis mi-
nistriamo quod legatur: ipsi quoque perficiant: et eis cupiens
responderere querentibus: ipse quoque inueniam quod quod
rebus. Ergo suscepi hoc iubente atque adinuante
deus in deo nostro: non tam cognita cum auctore disserere:
et ea cum pietate disserendo cognoscere.
De trinitate patris et filii et spiritus sancti qui
sunt vnus et solus et verus deus.

Ca. vi.

Unde dixerunt dominum nostrum iesum christum non
esse deum: aut non esse verum deum: aut non
cum patre vnum et solum deum: aut non esse i-
mortalem: quia mutabile manifestissima diuino
re testimonio et plene voce conuicti sunt.
Vt autem sunt illa. In principio erat verbum: et ver-
bum erat apud deum: et deus erat verbum. Ad-
mirandum est enim quod verbum dei: filium dei vnici
accepimus: de quo post dicit. Et verbum ca-
ro factum est: et habitauit in nobis: propter nati-
uitatem incarnationis eius que facta est in ipso
et virgine. In eo autem declarat: non tamen deus:

esse: sed etiam eiusdem cum patre substantie: quod cum
dixisset: et deus erat verbum: hoc erat inquit in
principio apud deum: omnia per ipsum facta sunt:
et sine ipso factum est nihil. Neque enim dicit omnia
nisi que facta sunt. id est omnem creaturam. Vnde
ligdo apparet ipsius factum non esse per quod facta
sunt omnia. Et si factus non est: creatura non est.
Si autem creatura non est: eiusdem cum patre sub-
stantie est. Quis enim substantia que deus non
est: creatura est. et que creatura non est: deus
est. Et si non est filius eiusdem substantie cuius est
pater: ergo facta substantia est. Si facta substantia
ita est: non omnia per ipsum facta sunt: at omnia per ipsum fa-
cta sunt. Vnus igitur eiusdem cum patre substantia-
tie est: et ideo non tamen deus: sed et verus deus. Vnde
idem iohannes apostolus in epistola sua dicit.
Scimus quod filius dei venerit: et dederit no-
bis intellectum ut cognoscamus deum verum: et fi-
lius in vero filio eius iesu christo. Hic est verus
deus: et vita eterna. Hinc etiam consequenter in-
telligitur: non tamen deum de patre dixisse apostolum paulum:
quod solus huius immortalitate: sed de vno et solo deo
quod est ipsa trinitas. Neque enim ipsa vita eterna
mortalis est secundum aliquam mutabilitatem: ac per hoc
filius dei: quod vita eterna est. cum patre etiam ipse
intelligitur ubi dicitur est: quod solus huius immortalita-
te. Eius enim vite eterne: et nos participes fa-
cti pro modo nostro immortales efficiamur. Sed
aliud est ipsa cuius participes efficiamur vita eter-
na: aliud nos quod eius participatione viuamus in
eternum. Si enim dixisset quem tribus personis
ostenderet per beatum et solus potens: rex regum: et
dominus dominantium: quod solus huius immortalitate: nec sic
inde separat filium opteret intelligi. Neque enim
quod ipse filius alibi loquens voce sapientie: ipse est
enim dei sapientia: ait. Virum celi circuiui sola:
separata se patre. Quantomagis non est necesse
se ut nullo modo de patre per filium intelligatur: quod
dictum est: qui solus huius immortalitate: cuius ita di-
ctum sit: ut fides inquit mandatum sine macula: irre-
prehensibile usque in aduentum domini nostri iesu
christi: quem temporibus personis ostendit beatus:
et solus potens rex regum: et dominus dominantium: quod
solus huius immortalitate: et lucem habitat inaccessibi-
le: quem nemo hominum vidit: nec videre
potest: cui est honor et gloria in secula seculo
rui amen. In quibus verbis: nec pater, proprie
nominatus est: nec filius: nec spiritus sanctus: sed bea-
tus et solus potens: rex regum et dominus dominantium
quod est vnus solus et verus deus ipsa trinitas.

Ibidem

Iob. i.

i. Jo. 5

i. Ibi. 6

Ibi. 8.

i. Ibi. 6

eccl. 24

i. Ibi. 6

Ibidem

Liber

Vbi. 5 Nisi forte q sequunt: p'turbabūt hūc intelle/
ctū: qz dicit: quē nemo hoīuz vidit: nec vide
re pōt: cū b enī ad xpm p'tinere scdm diuini
tate eius accipiat: quē nō viderūt iudei: qui
tū carnē viderūt z crucifixerūt. Videri autē
trinitas humano visu nullo mō pōt: s; eo vi/
su vī: quō iā q vident: nō hoies: s; vltra ho/
Vbi. 5 mines sunt. Recte q ipse deos trinitas itelli/
Id. 71 git: beat⁹ z solus pōtes: ostēdēs aduētū dñi
nri iesu xpi: ipib⁹ p'p'is. Sic enī dicit est:
Joh. 5 solus h; immortalē: quō dictū ē: q facit mi/
rabilia solus. Qd velis scire de quo dictū ē
accipiat si de p're tñ: quō g v'x ē: q ipse fili⁹
dicit: quēcūq; enī p' facit: heccadē z fili⁹ fa/
Jbides cit s'lit. An q'q; ē in mirabilia mirabili
us q; resuscitare z viuificare mortuos. Dicit
autē idē fili⁹. Sicut p' suscitāt mortuos: z vi/
uificat: sic z fili⁹ q's vult viuificat. Quō g so/
lus p' facit mirabilia: cū hec vba nec patres
tñ: nec filiū tñ p'mittāt intelligi: s; vtiq; deū
i. Ld. 8 vñ verū solū: id ē patrē z filiū z spiritū san/
ctū. Itē cū dicit idē ap's: nobis vnus deus
pater: ex q oia z nos in ipso. z vn⁹ dñs iesus
xps: p quē oia z nos p ipm: q's dubitat eum
Joh. j. oia q creata sunt dicere: sicut bñs iohānes:
p ipm facta sunt. Quero. itaq; de quo dicat
Ro. ij. alio loco: qm ex ipso: z p ipso: z i ipso sūt oia:
ipsi gloriā in secula seculorū amē. Si enī de
p're z filio z spū sancto: vt singulis p'sonis sin/
gula tribuant. Ex ipso. id ē ex p're: p ipsum.
id est p filiū: in ipso. id ē in spūcto: manifestū
q pater z filius z spū sanctus vn⁹ deus est:
Jbides qn singulari m'ituit. Ipsi gloriā in secula se/
culorū. Vñ enī cepit hūc sensus. Mō ait. Q
altitudo diuinitat: sapiētē z sciētē p'ris: aut
Vbi. 5 filij. aut spiritū sancti: s; sapiētē z sciētē dei.
q; inscrutabilia sūt iudicia eius: z inestigabi/
les vie ei⁹. Quis enī cognouit mentē dñi.
aut q's p'siliarius ei⁹ fuit. aut q's prior deqit il/
li z retribuet ei. Qm ex ipso: z p ipso: z i ipso
sunt oia. Ipsi gl'ia i secula seculorū amē. Si aut
hoc de p're tñ mō intelligi volūt: quō g oia p
patrē: sunt. s; hic dicit. Et oia p filiū. sicut
i. Ld. 8 ad corinthios. vbi ait. Et vn⁹ dñs iesus xps
p quē oia: z sicut in euāgelio iohānis: Oia
Joh. j. p ipsum facta sunt. Si enī alia p patrē: alia
p filiū: iā nō oia p patrē: nec oia p filium. Si
autē oia p patrē: z oia p filium: eadem p pa/
tres: que p filius. Qualis est g pater filius: z
iseparabilis operatio p'ris: z filij: qz si vel si/

liū fecit pater quē nō fecit ipse fili⁹: nō oia p
filiū facta sunt. at oia p filiū facta sunt. Ipse
igit factus nō est vt cū p'fecerēt oia q facta
sunt: qz nec ab ipso v'bo tacuerit apostol⁹:
z ap'issime oīno dicit: q cū in dei forma eēt
nō rapinā arbitratus est esse se equalē deo.
Adic deū p'prie patrē appellās sicut alibi: ca/
put autē xpi deus. Similiter z d spū sancto col/
lecta sunt testimonia: qbus aī nos q hoc dis/
putauerūt abundātius v'si sunt: qz z ipse de⁹
z nō creatura. Qd si nō creatura: nō tñ de
us. Mā z hoies dicti sunt dy: s; etiā verus
deus. Ergo p'ri z filio p'xius eq'lis: z in tri/
nitatis vnitate cōsubstantialis z coeternus.
Adaxime v'o illo loco satis claret: q spū san/
ctus nō sit creatura: vbi iubemur nō seruire
creature: s; creatori. Mō co modo quo iube/
mur p caritatez seruire inuicē: qd est grece
sed ecōuerso mō qm deū fuit
qd ē grece. Vñ idolatre dicunt q
simulachris cā fuitatē exhibēt q debet deo.
Scdm hāc enī fuitatē dictū ē. Dñm deūz
tuū adorabis: z illi soli fies. Vñ z hoc di/
stinct⁹ i greca scriptura iueniē.
enī h; p'porro si tali fuitate: creature fuit/
re phibemur. qm qdē dictū ē. Dñm deū tuū
adorabis: z illi soli fies. Vñ z ap'ls dicit
stāt eos q coluerūt z seruierūt pon⁹ creature
q creatori. Mō est vnq; creatura spū sanct⁹
cui ab oibus sanctis talis seruitus exhibet:
dicente ap'lo. Mos enī sum⁹ circūctio spū
dei seruientes: qd est i greco.
Plures enī codices etiā latini sic habent: q
spū dei fuim⁹. greci aut oēs: aut pene oēs
In nōnullis autē ex'plarib⁹ latinis inueni/
mus: nō spiritui dei seruim⁹: sed spiritu deo
seruimus. Sed q in hoc errāt: z auctoritatē
grauiori cedere detractant. Nunquid z illd
variū in codicibus reperit. Necitū qz cor/
pora vestra templū ē in vobis spiritū sancti
quē habetis a deo. Quid aut insanius ma/
gisq; sacrilegū est: q vt quisq; dicere audeat
mēbra xpi templū esse creature minoris se/
cundū ipsoz q xps est. Alio enī loco dicit:
corpora vestra mēbra sunt xpi. Si autē que
mēbra sunt xpi: templū est spū sancti: nō est
creatura spū sanctus: qz cū corpus nostrūz
templū exhibemus: necesse est vt huic cā ser/
uitutē debeamus: qua non nisi deo seruiē/
dum est: que grece appellatur latia. Vnde

Vbi. 5

Id. 2

i. Ld. 1

i. Ld. 2

deute. 6

mat. 4.

Joh. 14.

Vbi. 5

Rom. j

Id. 3

i. Ld. 2

i. Ld. 6

Vbi. 5

Jbides

consequenter dicit. **B**lorificate ergo et po-
tate deum in corpore vestro.

Ubi. 5 Quod vnigenitus dei filius propter formā
serui minor patre dicatur q in forma dei eq-
lis est patri.

Ca. vii.

Is et talio diuina scripturaz te-
stimonijs: qbus vt dixi pōres no-
stri copiosius vsi: expugnauerunt
hereticorū tales calūnias vel erro-

res: insinuat fidei nre vnitas: et eqūitas trini-
tatis. S; qz multa in sanctis libris ppter in-
carnationē verbi dei: q p salute nra reparā-
da facta ē: vt mediator dei: et hoim esset ho-

i Tbi. 2 mo xps iesus: ita dicunt: vt maiorē filio pa-
trē significet: vel etiā aptissime ostēdant: cr-
rauerūt hoies minus diligētē scrutātes vel

intuentes vniuersaz seriē scripturaz: et ea q
de xpo iesu secūdū hoim dicta sunt eius
substantiā que ante incarnationē sempiter-
na erat: et sempiterna est: trāsferre conati sūt

Et illi quidē dicunt minorem filium esse q
pater est: qz scriptū est: ipso dño dicte: pater
maior me est. Veritas autē ostēdit scdm istū

Jo. 14. modū etiā seipso minorē filiū. Quod enīz nō
etiā seipso minor factus ē: qui semetipsus ex
inaniuit: formā serui accipiens. Neqz cui sic
accepit formā sui: vt amitteret formāz dei:
in quacrat eqūlis pī. Si g ita accepta est for-
ma serui: vt nō amitteret formā dei: cuz et
in forma serui: et in forma dei idē ipse sit fili-
us vnigenit⁹ dei pīs: in forma dei eqūlis patri
in forma serui: mediator dei et hoim homo

i Tbi. 2 xps iesus. Quis non intelligat q in forma
dei etiā ipse seipso maior est. in forma autē ser-
ui etiā seipso minor ē. Mō itaqz imerito scri-
ptura vtrūqz dicit: et equalē patri filiū: et pa-
trē maiorē filio. Illud enīz ppter formā
dei. h aut ppter formā sui: sine vlla p̄fusiōe
intelligit. Et hec nobis regula: p oēs sacras
scripturas dissoluēde hui⁹ q̄stionis: ex vno
capite eplē pauli apli p̄mittit: vbi manifestū
us ista distinctio cōmendat. Aut enīz: Qui
cū in forma dei esset: nō rapinā arbitratus ē
esse se equalē deo: sed semetipsus erinani-
uit formā serui accipiens: in similitudinē hoīz
factus: et habitu inuētus vt homo. Est ergo
dei fili⁹ deo patri natura equalis: habitu mi-
nor. In forma enīz serui quā accepit: minor
est patre. In forma itē dei in qua erat etiā an-
teqz hanc accepisset equalis est patri. In for-

ma dei verbū p qd facta sunt oia. In forma
autē serui: factus ex muliere: factus sub lege
vt eos qui sub lege erant redimeret: p̄dō/
inde in forma dei fecit homines. In forma
serui factus est homo. Nā si pater tm sine fi-
lio fecisset hominē: non scriptus esset: P̄ acia-
mus hoīem ad imaginē et similitudinē no-
strā. Ergo qz forma dei accepit formā serui
vtrūqz deus: et vtrūqz homo. Sed vtrūqz
deus ppter accipientēz deū. Vtrūqz autem
homo ppter acceptū hominē. Neqz enīz il-
la susceptione alterū eorū in alterū conuersus
atqz mutatus est. Neqz diuinitas q̄ppe i crea-
turam mutata est vt desisteret esse diuinitas.
nec creatura in diuinitatem vt desisteret esse
creatura.

**De subiectione qua filius subiiciendus dici-
tur patri.**

Ca. viij.

Illud autē qd dicit ap̄lus. Luz autē ei
i oia subiecta fuerint: tūc et ipse filius
subiectus erit ei qui illi subiecit oia.

Aut idco dictū est: ne quisqz putaret habitū
xpi qui ex humana creatura susceptus est: cō-
uersum iri postea in ipsam diuinitatē: vel vt
certius exp̄resserim: deitatez que nō est crea-
tura: s; est vnitas trinitatis incorporea: et in-
cōmutabilis: et subinet p̄ substantiālis: et coe-
na natura. Aut si q̄sqz p̄tendit: vt alig sentē-
runt ita dictū: et ipse filius subiectus erit ei q
illi subiecit omnia: vt ipsam subiectionē cō-
mutationem et conuersionē credat futuram

creature in ipsam substantiā vel essentiā crea-
toris. id ē vt q fuerat substantia creature: fiat
substantia creatoris. Erte vel hoc p̄cedit: qd
nō habet vllam dubitationē: nōdū hoc fuisse
factū: cū dñs diceret: pater maior me est. Vi-
xi enim hoc nō solum anteqz ascendisset i ce-
lū: verū etiā anqz passus resurrexisset a mor-
tuis. Illi autēz q putāt humanā in co naturā
in dei substantiā mutari atqz conuerti: et ita di-
ctum: tunc et ipse filius subiectus erit ei qui
illi subiecit oia: ac si diceret tunc et ipse filius
hoīs et a verbo dei suscepta humana natura
cōmutabit in eius naturā: qui ei subiecit oia
tunc futurū putant: cū post diē iudicij tradi-
derit regnū deo et patri. Ac p hoc etiam fecū-
dum istam opinionē adhuc pater maior est:
qz que de virgine serui forma accepta ē. Qd
si et alig b affirmāt: q ita fuerit in dei substan-
tiā mutatus homo xps iesus. illud certe ne-

Beñ. i

Jo. 15

Ubi. 5

Jo. 14.

Jo. 15

Ubi. 5

Jo. 14.

Liber

Ubi. 5 gare non possunt: q. adhuc natura hois ma-
nebat qm ante passionē d. cebar: qm pater ma-
ior me est: vñ nulla cūctano est scdm hoc di-
ctū esse: q. forma serui maior est pater: cui in
forma dei eqs ē filius. Nec quisq. cū audie-
rit qd ait apls. Lū aut oia ei subiecta: fuerit
manifestus: q. p. ter cū qui illi subiecit oia:
ita existimet de patre intelligendū: q. subie-
cerit omnia filio: vt ipsū filium sibi oia sub-
iecit non putet. Inseparabilis enim ope-
ratio est patris et filij: alioqn nec ipse pater si-
bi subiecit omnia: sed filius ei subiecit: q. ei
regnū tradit: et euacuauit omnē principatū et
omnem potestātē et virtutē. De filio quippe
ista dicta sunt. Cum tradiderit inquit regnū
deo et patri: cum euacuauerit omnē principa-
tum et omnes potestates et virtutes. Ipse enī
subiecit qui euacuauit. Nec sic arbitremur xp̄s
traditurū regnum deo et patri: vt adimāsi-
bi. Nā et hoc quidā vaniloq. crediderūt. Lū
enim dicitur: tradiderit regnū deo et patri:
non separāt pater: quia simul cum patre vn⁹
deus est. Sed diuinā scripturarum curio-
sos contentionūq. studiosos fallit verbus qd
positū est: donec. Ita nāq. sequit. Q. porret
enim illum regnare: donec ponat oēs inimi-
cos suos sub pedibus suis: tanq. cū posue-
rit non sit regnaturus. Nec intelligunt ita
dictū sicuti est illud. Afirmatū est cor eius:
nō cōmouebit donec videat sup. inimicos su-
os. Mō enim cū viderit iam cōmouebitur.
i. Lō. 15 Quid ergo ē: Lū tradiderit regnū deo et pa-
tri: quasi mō nō habeat regnū deus et pater
Aba. 2 Sed q. omnes iustos in qbus nunc regnat
i. Lbi. 2 ex fide viuētibz: mediator dei et hominū
homo xp̄s iesus pduciturus est ad speciem.
quā visionē dicit idem apostolus. facie ad fa-
ciē. ita dictū est: cum tradiderit regnū deo et
i. Lō. 13 patri: ac si diceret. cum pduxerit credētes ad
i. Lō. 15 cōtemplationem dei et patris. Sicut enī di-
Mat. 11 cit. Omnia mihi tradita sunt a patre meo: et
nemo nouit filium nisi pater: et nemo nouit
patrem nisi filius: et cui voluerit filius reue-
lare. Tunc reuelabitur a filio pater: cū eu-
i. Lō. 15 cuauerit omnē principatum et omnem pote-
statem et virtutē. id est vt necessaria non sit
dispensatio similitudinū per angelicos prin-
cipatus et potestates et virtutes. Ex quā p-
sona nō incōueniēter intelligit dici in cāntico
Can. 1. cānticoz ad spōsāz. Similitudines auri facie/

mus tibi cū distinctionibus argenti: quoad/
usq. rer. in accubitu suo est. id ē quoad usq.
xp̄s in secreto suo est: q. vita nra abscondi-
ta est cū xp̄o in deo. Lū xp̄s inq. apparuerit
vita vestra: tūc et vos apparebitis cū ipso in
gloria. Qd anteq. fiat: videmus nūc p spe-
culū in enigmate: hoc est in similitudinibus:
tūc autē facie ad faciem. Nec enim nobis cō-
templatio p. mitit actionū omniū finis: atq.
eterna pfectio gaudioz. s. illi enī dei sum⁹
et nondū apparuit quid erimus. Scim⁹ enī
q. cū apparuerit similes ei erimus: qm vide-
bimus cū facitū ē. Qd enī dixit famulo suo
moysi. Ego suq. q. suq. hec dices filiis israel:
qui est misit me ad vos: hoc cōtemplabimur
cū viuimus in eternū. Ita gpe ait: hec au-
tem est vita eterna: vt cognoscāt te vnū ver⁹
deum: et quē misit iesus xp̄m. Hoc fiet cū
venerit dñs et illuminauerit occulta tenebra-
rum: cum tenebre moralitatis huius corru-
ptionisq. transferunt. Tunc erit mane nrm:
de quo in psalmo dicit. Adane astabo tibi et
cōtemplabor. De hac cōtemplatione intelli-
go dictū. Lū tradiderit regnū deo et patri.
id est cū pduxerit iustos: qbus nūc ex fide vi-
uētibz regnat mediator dei et hominū: ho-
mo xp̄s iesus: ad cōtemplationē dei et patris.
Si desipio hic: corrigat me qui melius sapit
mihi aliud nō videtur. Neq. enī querim⁹
aliud cū ad illius ptemplationē puenim⁹:
que nūc nō est q. diu gaudium nostrū in spe
est. Spes enī que videt nō est spes: qd cū
videt quis: quid sperat. Si aut qd nō vide-
mus speramus: p patientiā expectam⁹ quo
ad usq. rer. in recubitu suo est. Tunc erit qd
scriptū est. Adimplebis me leticia cūz vultu
tuo. Illa letitia nihil amplius requirēt: quia
nec erit qd amplius requirāt. Q. stendit enī
nobis pater: et sufficit nobis. Qd bene iel-
lexerat philippus vt diceret dño: ostende no-
bis patrē et sufficit nobis: sed nondū intelle-
xerat: eo quoq. mō idipsum se potuisse dicere
dñe ostēde nobis te: et sufficit nobis. Et enī
hoc intelligeret: responsus ei a dño est. Tan-
to tpe sum vobiscum: et nō cognouistis me.
Philippe q. videt me: videt et patrē. S. q.
volebat q. ex fide viuere anteq. illud posset
videre. secutus est: et ait. Nō credis: q. ego
in patre et pater in me est. Quādiu enim su-
mus in corpore: pegrinamur a dño. p. per

Colo. 3

i. Lō. 13

i. Jo. 3.

Ero. 3

Jo. 17.

i. Lō. 4

Ps. 5

i. Lō. 15

i. Cor. 2

Jo. 14.

Ps. 15

Jo. 16.

Jo. 14

Jo. 14

Jo. 14

i. Lō. 5

Act. 15

Ps. 90.

Job. 10

Jo. 14.

Ps. 5

Job. 13

i. Cor. 2

Jo. 14.

Ps. 15

Jo. 16.

Jo. 14

Jo. 14

Jo. 14

i. Lō. 5

fide enim ambulamus: non per speciem. **Con**
 templatio quippe merces est fidei: cui merce
 di per fidem corda mundantur. sicut scriptum est:
 fide mundantur corda eorum. **Id** probat autem quod
 illi contemplationi corda mundentur: illa mari-
 me sententia. **Beatimundo** corde: quoniam ipsi
 deum videbunt. **Et** quod hoc est vita eterna: di-
 citur deus in psalmo. Longitudine dierum re-
 plebo eum: et ostendam illi salutare meum. **Sive**
 ergo audiamus: ostende nobis filium: siue au-
 diamus: ostende nobis patrem: tantumdem valet
 quod neuter sine altero potest ostendi. **Unum** quip-
 pe sunt: sicut ait. **Ego** et pater unum sumus.
Denique propter ipsarum inseparabilitatem: sufficien-
 ter aliqui nominantur: vel pater solus: vel filius
 solus: adimpletur nos leticia cum vultu suo.
Nec inde separatur unusquisque spiritus: id est patris:
 et filii spiritus. **Qui** spiritus proprie dicitur spiritus veri-
 tatis: quem hic mundus accipere non potest. **Hoc**
 est enim: plenum gaudium nostrum: quod amplius non est
 frui secundum trinitatem deo: ad cuius imaginem facti su-
 mus. **Propter** hoc aliqui ita loquuntur de spiri-
 tus sancto: tanquam solus ipse sufficiat ad beatitu-
 dinem nostram: et ideo solus sufficit: quod separari a
 patre et filio non potest. sicut pater solus sufficit: quod
 separari a filio et spiritu sancto non potest. et filius
 ideo sufficit solus: quod separari a patre et spiritu san-
 cto non potest. **Quid** enim sibi vult quod ait. Si di-
 ligitis me mandata mea servate: et ego roga-
 bo patrem meum: et alium advocatum dabit vobis:
 ut vobiscum sit in eternum: spiritum veritatis quem
 hic mundus accipere non potest. id est dilectores
 mundi. **Animalis** enim homo non percipit quod
 sunt dei. **Sed** adhuc potest videri: ideo dicitur:
 et ego rogabo patrem et alium advocatum dabit
 vobis: ut vobiscum sit in eternum: quasi non
 solus filius sufficiat. **Illo** autem loco ita de illo
 dictum est: tanquam solus omnino sufficiat. **Quia** vene-
 rit ille spiritus veritatis: docebit vos omnem
 veritatem. **Nunquid** ergo separat hinc fili-
 us tanquam ipse non doceat omnes veritates: aut
 quasi hoc impleat spiritus sanctus quod minus potuit
 docere filius. **Dicitur** ergo si placet maiorem esse fi-
 lio spiritum sanctum: quem minor est illo solent dice-
 re. **An** quod non dictum est: ipse solus aut nemo nisi
 ipse vos docebit omnem veritatem: id est permittunt:
 ut cum illo docere credatur et filius. **Apostolus**
 ergo filium separavit a sciendis his quod sunt. **ubi** ait
 sic et quod dei sunt nemo scit nisi spiritus dei: ut ita
 isti pueri possint ex hoc dicere: quod et filius non

doceat que dei sunt: nisi spiritus sanctus: tanquam
 maior minor est: cui filius ipse tantum tribuit: ut
 diceret. **Quia** hoc locutus sum vobis: tristitia implevit
 cor vestrum: sed et ego veritatem dico: expedit vobis
 ut ego eam. **Nam** si non abiero: advocatus non veniet ad vos.
Quam utile credentibus fuerit ut ad patrem
 in forma servi christus ascenderet. **Ca. ix.**
De cui dicitur: non propter iniquitatem ver-
 bi dei et spiritus sancti: sed tanquam impedimentum
 est presentia filii hominis apud eos quod
 minus veniret ille qui minor non esset: quod non
 semetipsum exinanivit formam sui accipiens sic
 filius. **Quod** portebat ergo ut auferretur ab oculis eorum
 forma servi: quam invictes hoc solum esse christum
 putabant quod videbant: vultum est et illud quod ait. **Si**
 diligeretis me. gauderetis vitiis: quoniam cum eo ad
 patrem: quod pater maior me est. id est propter
 me oportet ire ad patrem: quod dum me ita vide-
 tis: et ex hoc quod videtis: estimatis: quod minor
 sum patre: atque ita circa creaturam susceptumque ha-
 bitum occupati: equalitatem quam cum patre habeo non
 intelligitis. **Unde** est illud. **Noli** me tangere:
 non dum enim accessi ad patrem meum. **Tactus** enim
 tanquam sine facit notitiam. **Quod** nolo bat in co-
 esse sine intentioni cordis in se: ut hoc quod videba-
 tur: omnino putaret. **Ascensio** autem ad patrem
 erat ita videri sicut equalis est patri: ut ibi esset fi-
 nis visionis quod sufficit nobis. **Aliqui** itaque de fi-
 lio solo dicit quod ipse sufficiat: et in eius visione
 merces tota permittit delectationis et desiderii
 nostri. **Sic** enim ait. **Qui** habet mandata mea
 et custodit ea: ille est qui diligit me. **Qui** autem
 me diligit: diligit a patre meo: et ego diligam
 eum: et manifestabo me illi. **Nunquid** hic: quod non
 dixit: ostendam illi et patre: ideo separavit pa-
 trem: sed quod verum est: ego et pater unum sumus:
 cum pater ostendit: et filius ostendit quod in illo est.
Et cum filius ostendit: etiam pater ostendit quod in
 illo est. **Sicut** ergo cum ait. **Et** ostendam illi me
 ipsum: intelligit quod ostendit et patre. **Ita** et in
 eo quod dicit. **Quia** tradiderit regnum deo et patri:
 intelligit quod non adimit sibi. **Qui** cum perdu-
 cet credentes ad contemplationem dei et patris:
 profecto perducet ad contemplationem suam: qui di-
 cit. **Et** ostendam illi meipsum. **Et** ideo conse-
 quenter cum dixisset illi **Judas**. **Domine** quid fa-
 ciunt est quod ostensurus es te nobis: et non hunc
 mundo. **Respondit** Iesus et dixit illi. **Siquis** dili-
 git me: sermonem meum servabit: et pater meus

Joh. 16

Phil. 2

Jo. 10.

Jo. 14.

Jo. 10.

Jo. 14.

Jo. 15.

Jo. 14.

Joh. 15.

diliget eū: et ad illū veniemus: et mansiones apud eū faciemus. Ecce quia nō solū scipm ostendit ei a quo diligit: qz simul cū prē veniat ad eū: et mansionē faciat apud eū. An loz: te putabit mansionē in dilectore suos facienti vobis: quia vobiscū manet: et in vobis ē. Nō itaqz ab hac mansionē seperatus est: de quo dictū est: Vobiscū manet: et in vobis ē. Mi si forte quisqz sic absurdus est: vt arbitret cū pater et filius venerint: vt mansionē apud eū faciant. id est dilectore suū: discessurū in de spiritu sanctū: et tanqz locū daturum esse maioribus. Sed huic carnali cogitationi occurrūt scriptura paulo ppter supius ait: Et ego rogabo patrē: et alium paracletū dabit vobis: vt vobiscū sit in eternū. Nō ergo discedit pater et filio venientibus: sed in eadem mansionē cū ipso erit in eternū: qz nec ille sine ipis venit: nec illi sine illo: sed ppter inuentionē trinitatis psonarū: et singulis nominatis: dicunt quedā separam: nō tñ alijs separatis intelligunt: ppter eiusdē trinitatis vnitatē: vnāqz substantiā atqz deitatē patris et filij et spiritus sancti.

Quomodo traditurus sit regnū filius patris.
L. a. x.
i Lō. 15. Radet itaqz regnū deo et patri domus noster Iesus xps: nō se idē seipato: nec spū sancto: qm pducet credētes ad pteplationē dei: vbi ē finis oim bonarū actionū: et reges sempiterna: et gaudiū qd nūqz auferet a vobis. Hoc eni signat in eo qd ait: Itēz videbo vos: et gaudebit cor vestrū: et gaudiū vrm nemot tollera vobis. Cuius gaudiij similitudinē p signabat Maria sedens ad pedes dñi: et intenta in verbis eius: quicquid scilicet ab omni actione: et intentione veritate scdm quendā modū: cuius capax ē ista vita: quo tñ pfiguraret illud: qd futurū est in eternum. Maria itaqz ppter suā in necessitatis actione cōuersante: qm bona et vili: tñ cum requies successerit trāsitura: ipā requiescebat in vbo dñi. Et ideo dñs cōquerēt. Maria itaqz qd eam loz: nō adiunxerat: respōdit. Maria optimā partē elegit: que nō auferet ab ea.

Nō malā partē dixit: qd agebat. Maria itaqz istā optimā que nō auferet. Illa enī que in ministerio indigentie est: cū indigentia ipē trāserit: auferet. Boni quippe opis trāsitū merces est: requies pmanura. In illa igitur pteplationē: deus erit oia in oibus: quia nihil ab illo aliud requiritur: sed solo ipso illo lustrari: pferriqz sufficit. Ideoqz ille in quo spiritus interpellat gemitibus in enarabilibus: vnā ingt penā a dño: hāc requirā: vt in habuit in domo dñi: p omnes dies vite mee: vt cōtempler delectationem dñi. Lō templabimur enim deū patrē et filiū et spiritū sanctū: cū mediator dei et hoīz: hō ipse Jesus: tradiderit regnū deo et patri: vt iaz non interpellat pro nobis mediator: et sacerdos noster filius dei: et filius hoīs: s; ipse iquā cum sacerdos est: assumpta ppter nos seruī forma: subiectus sit ei qui illi subiecit oia: vt inquantū deus est: cū illo nos subiectos habeat: inquantū sacerdos nobiscū illi subiectus sit. Quapz opor et cū sit? sit et deus et homo: alia substantia deus: alia homo. Homo potius in filio qz filius in patrē: sicut caro animae mee: alia substantia est ad animā meā: qz uis in vno homine: qz anima alterius hoīs ad animā meā. Lū ergo tradiderit regnū deo et patri. id est cū credētes et vincentes ex fide p qbus nūc mediator interpellat: pducere ad cōtemplationē: cui percipiendū suspiramus et gemimus: et trāserit labor et gemitus: iaz nō interpellabit p nobis tradito regno deo et patri. hoc significās ait. Hoc vobiscū locutus suz in similitudinibus: venit hora qm iā nō in similitudinibus loqr vobis sed manifeste de patrē nūciabo vobis. id ē iaz nō erūt similitudines: cū visio fuerit facie ad facie. Hoc est enim qd ait: sed manifeste de patrē nūciabo vobis. Ac si diceret manifeste patrē ostendā vobis. Nūciabo qppe ait: qz verbū eius est. Sequit enī et dicit. Illa die in noīe meo petetis: et tñ dico vobis: quia ego rogabo patrē. Ipse enī p amat vos: qz vos me amastis: et credidistis: qz a deo erui. Erui a patrē: et veni in hunc mundū: iterū relinquo mundū: et vado ad patrē. Quid est. A patrē erui: nisi nō in ea forma qua egis suz patri: sed aliter. id est in assumpta creatura minor apparui. Et qd ē. Veni in hūc mundū: nisi formā seruī quā me ex

Job. 16
Ibidez

i Lō. 15

Sō. 8.

Ps. 26

i Thi. 2

i Lō. 15

Job. 16

Obi. 5.

i Lō. 15

Obi. 5.

Ro. 8.

Obi. 5.

Job. 16

Ibidez

Obi. 5.

Ibidez

Obi. 5.

Jo. 14.

Obi. 2

inaniēs accēpi etiā peccatorū. qui mundum
istū diligūt oculis demonstrāui. Et qd est.

Job. 16 Iterū relinquo mundū. nisi ab aspectu dile-
Jobidez ctōz mūdī aufero qd viderūt. Et qd ē. Da

i. Lō. 15

Sō. 8.

Ps. 26

i. Thi. 2

i. Lō. 15

Job. 16 do a patrē. nisi doceo me sic intelligendum
Jobidez a fidelibus meis quod cōlis sunt patri. Hoc

Obi. 3. qui credunt digni habebunt pōci a fide ad
speciē. id est ad ipsam visionē. quo pducens

i. Lō. 15

Obi. 3. dictus est tradere regnū deo et patri. si ide-
les qppe eius quos redemit sanguine suo. di-

Obi. 5

Ro. 8. ci sunt regnū eius. p qbus nūc interpellat.
tūc aut illic eos sibi facies inherere: vbi eq/

Job. 16

Jobidez

Obi. 5

Jobidez

Obi. 5

Jo. 14. lis ē patri. nōiāz rogabit patrē p eis. Ipse
enim pater amat vos: utiqz ipse nō separat:

Obi. 2 sed scdm ea facit intelligi que supra cōme/
mōzant: satisqz insinuauit. plerūqz ita nomi-

ipse ait. Qui dixerit blasphemā in filiūz ho-
minis: dimittetur ei. q aut dixerit in spū scō

mat. 12

Luc. 11

Luc. 4

Esa. 6.

Job. 1

Gal. 4

Job. 10

Job. 6.

Job. 5.

mat. 26

Jobidez

Obi. 2

Job. 17

Job. 7

nō dimittet ei. Et in ipso virtutes opatus est
dicēs. Si ego in spū dei cūcio demonia: cer-

te supuenit in vos regnū dei. Et apud Esa-

iam dicit: quālectionē ipse in synagoga reci-
tauit: et de se cōpletā sine scrupulo dubitatio-

nis ostendit. Spūs inqz dñi sup me: ppter qd
vntū me: euangelizare pauperibus misit

me: pdicare captiuis remissionem: et c. Ad
que faciēda iō dicit se missus: qz spūs dñi est

sup eū. Scdm formā dei: oia p ipsum facta
sunt: et sine ipso factū est nihil. Scdm formā

serui: ipse factus ē ex muliere: fact⁹ sub lege.

Scdm formā dei: ipse et pī vnū sunt. Scd3
formā serui: nō venit facere volūtatē suā: s3

volūtatē eius q eū misit. Scdm formā dei:
sicut habet pater vitā in semetipso: sic dedit

et filio vitā habere in semetipso. Scdm for-
mā serui: tristis ē aia eius vsqz ad mortē: et

pater inqz: si fieri pōt trāseat a me calix iste.

Scd3 formā dei: ipse est verus deus: et vitā
eterna. Secundus formā serui: factus est

obediens vsqz ad mortē: mortē autē crucis.

Scdm formā dei: oia q habet pater: ipsius
sunt: et oia tua mea sunt inqz: et mea tua. Se-

cundū formā serui: non est doctrina ipius:
sed illius qui eū misit.

Qua ratione filius dicatur nescire diem et
horam quas scit pater. La. xij.

Et de die et de hora nemo scit: neqz
e angeli in celo: neqz filius: nisi pater

mat. 24

Mat. 22

Job. 15

Job. 16

i. Lō. 2

Hoc eni nescit: qd nesciētes faci: id
ē q nō ita sciebat vt tūc discipulis idicaret:

sic dictū ē ad Abrahā: Nūc cognoui q time-

as deū: id ē nūc feci vt cognosceres: qz et ipse
sibi i illa temptatiōe pbatus innotuit. Naz

et illud vtiqz dicturus erat discipulis tēpo-
re opportuno: de q futuro tanqz pterito lo-

quēs ait: Jam nō dicā vos seruos: sed ami-
cos: seru⁹ eni nescit volūtatē dñi sui. Vos

autē dixi amicos: qz oia qcūqz audiuī a pa-
tre meo: nota feci vobis. qd nōdū fecerat:

sed qz certo facturus erat: quasi iaz fecisset lo-
cutus ē. Ipse eni ait: Adulter vobis habeo

dicere: s3 nō potestis illa ponere mō. Inter
que intelligit: et de die et de hora. Nā et apo-

stolus. Neqz enī iudicauit me inqz scire ali-
qd inter vos: nisi xpm iesum: et hūc crucifi-

xuz. Et enī loquebat: qui capere altiora de-

Liber

i. Lō. 13 xpi deitate nō poterant. Quib⁹ enaz paulo post dicit. Nō potui vobis loqui q̄si spiritalibus. sed quasi carnalibus. Hoc ergo iter illos nesciebat. qđ p illū scire nō poterāt. Et hoc solū se scire dicebat. qđ eos p illū scire oportebat. Deniqz sciebat iter pfectos: qđ inter paruulos nesciebat. Ibi ppe ait. Sa piētā loquimur inter pfectos. Eo nāqz genere locutionis nescire quisqz dicit: qđ occultat: quo dicit fossa ceca q̄ occulta est. Neqz eniz aliquo genere loquunt scripture: qđ in cōsuetudine humana nō inueniat: qz vtiqz hoibus loquunt. Scđm formā dei dictum est. An oēs colles genuit me: idest añ omnes altitudines creaturaz. Et añ lucifex genuit te: idest ante oīa tpa et ipalia. Scđm formā aut serui dictū ē. Dñs creauit me i pncipio viar suar. Quia secūdu formā dei dixit Ego sum veritas: et scđz formā serui. Ego sum via. Quia eniz ipse ē p̄mogenit⁹ a mortuis: iter secū eccle sue ad regnū dei ad vitaz eternam: cui caput ē ad immortalitē etiā corporis: nō creat⁹ est in pncipio viar suar in opa eius. Scđm formā eniz dei: pncipium est: qđ z loquit nobis. In quo pncipio se/ cit deus celū et terrā. Scđm formā aut fili. Sponsus pcedēs de thalamo suo. Scđm formā dei: p̄mogenit⁹ omnis creature. et ipse añ oēs est: et omnia in illo cōstāt. Scđz formā serui: ipse est caput corporis ecclesie. Scđm formā dei: dñs est glorie. Dñi manifestum est: qđ ipse gloriificet sanctos suos.

Ro. 8. Quos eni i p̄destinauit hos z vocauit: et qđ vocauit ip̄os et iustificauit. Quos aut iustificauit: ip̄os et gloriificauit. De illo ppe dicitur est. qđ iustificet impiū. de illo dictū est: qđ sit iustus et iustificas. Si ergo quos iustificauit: ip̄os et gloriificauit. qui iustificat ipse et gloriificatq̄ est vt dixi dñs glorie. Scđm formā tñ serui satagētib⁹ discipulis de gloriificatiōe sua rñdit. Sedere ad dexterā vel ad sinistrā nō est meū dare vobis: sed quibus paratū ē a patre meo. Quod aut paratū est a patre eius: et ab ipso filio paratum est. quia ipse et pater vnū sunt. Iaz enim ostendim⁹ in hac trinitate p multos diuinā ū locutionum modos: etiam de singulis dici q̄ omniū est. ppter insepabile operationē vnus cuiusdēqz substantiē. Sicut et de sp̄itū scō dicit. Eū ego iero: minā eū ad vos. Nō d.

rit mittem⁹. sed ita quasi tantū filius eū missurus esset. et nō pater. cuius alio loco dicat. Hec locutus sum vobis apud vos manēs. Aduocat⁹ aut ille sp̄it⁹ scilicet quē mittet pater in nomine meo. ille vobis declarabit omnia. Hic rursus ita dictū est. quasi non eū missurus esset et filius. qz tantū pater. Si cut ergo ista. ita et illud qđ ait. qz tantū pater meo. cū patre se intelligi voluit parare sedes glorie quibus vellet. Sed dic aliquis. Ille cum de sp̄itū sancto loqueret ita se missurus ait vt nō negaret patrem missurum. et alio loco ita patre. vt non negaret se missurū. hic vtroqz ait. nō est meū dare vobis. atqz ita secut⁹ a patre dixit ista pre parata. Sed hoc est qđ p̄strinximus secūdu formā serui dictū. vt ita intelligeremus. nō est meum dare. ac si diceret. nō est humane potestatis hoc dare. vt p illud intelligat hoc dare. p qđ deus et equalis est patri. Non ē inquit meū dare. id est: nō humana potestas ista do: sed quib⁹ paratū est a patre meo. Sed iam tu intellige: qz si omnia que habet pater mea sunt: et hoc vtiqz meū est: et cū patre ista parauit. Nam et illud quero quō dicit sit. Sigs nō audiuit verba mea: ego nō ab iudicabo eū. f. orastis enim ita hic dixit. Ego nō iudicabo illum: quē admodum ibi. Nō est meū dare. Sed qđ hic sequit⁹. Non enim veni inquit vt iudicē mundum: s; vt saluum faciam mundū. Deinde adiungit et dicit. Qui me spernū et non accipit verba mea habet q̄ se iudicet. Hic itā intelligem⁹ patre: nisi adiungeret et diceret. Verbū qđ locutus sū: ip̄m iudicabit illū in nouissimo die. Quid igit iā nec filius iudicabit: quia dixit. Ego nō iudicabo illū: nec pater: sed vbi qđ locut⁹ est fili⁹? imo potius audi ad huc qđ sequitur. Quia enim inquit nō ex me locutus sum: sed ille qui me misit pater: ille mādatum mibi dedit quid dicā aut quid loquar: et scio qz mādātū eius vita eterna est. Que ego loquor ita vt dixit mibi pater sic loquor. Si ergo nō iudicabit fili⁹: sed verbū qđ locut⁹ est filius. Iō aut iudicat verbū qđ loquit⁹ est filius: qz nō ex se locut⁹ est filius: s; qui misit eum pater mādātū dedit ei quid dicat: et quid loquat⁹: pater vtiqz iudicat cuius verbū est quod locut⁹ est fili⁹: atqz ipsūz vbi patris idē ē fili⁹ ipse. Nō eniz aliud ē

Jo. i. vbi. s

mm.

Job. 1

Ibid.

Job. 5

Ibid.

Job. 5

Jo. 1

Job. 12

Job.

Ibid. Ibid.

Job. Ibid.

Ibid.

Ibid.

Ibid.

Ibid. Job. 7

Ibid.

mandatū patris: aliud verbū patris. **Mat. 7.**
 verbū s̄ appellauit ⁊ mandatū. Videam⁹
 si ne forte q̄ ait: Ego nō ex me locut⁹ sum:
 hoc intelligi voluerit: ego nō ex me natus
 sum. Si enī vbi patris loquit⁹: seipsum lo
 quit⁹: quia ipse est verbū patris: plerūq; enī
 dicit: dedit mibi pater: in quo vult intelligi
 q; cū genuit pater: nō vt tanq; iam existē/
 t ⁊ nō habenti dederit aliqd: sed ipsuz dedit
 se vt haberet: genuisse ē vt esset. Nō enī sic
 creatura: ita dei filius ante incarnationē: ⁊
 ante assumptā creaturā vnigenitus: p̄ quē
 facta sunt oīa: aliud ē ⁊ aliud habet: sed hoc
 ipm ē: qd est id qd habet. Vbi illo loco ma/
 nifestius dicit: s̄q; ad capiēdū sitidoneus:
Joh. 1. vbi ait. Sicut habet pater vitā in semetipso
 ita dedit vitā habere filio i semetipso. Neq;
 enī iā existenti ⁊ vitā non habenti dedit vt
 haberet vitā in semetipso: cum eo ipso qd est
 vita sit hoc est ergo dedit filio vitam habere
 in semetipso: genuit filiu incommutabīlē vitā
 qd est vita eterna. Cū ergo verbū dei sit fi/
 lius dei: ⁊ fili⁹ dei sit ver⁹ de⁹: ⁊ vita eterna
 sicut in epistola sua dicit. **Johānes**: et hic
 qd aliud cognoscunt: cū dicit dñs: Vbi qd
 locutus suz: ipm iudicabit eū in nouissimo
 die: ⁊ ipm verbū patris verbuz esse dicit: ⁊
 mandatū patris ipm mandātū vitā eter/
 nam: Et scio inquit q; mandatū eius vita
 eterna est. Quero itaq; quō intelligamus:
Joh. 12. Ego nō iudicabo: sed verbū qd locut⁹ sum
 iudicabit: qd ex cōsequētib⁹ appareat ita di/
 cum: ac si diceret: ego nō iudicabo: s; ver/
 bum patris iudicabit. verbuz aut patris est
 ipse filius dei. Sic enī intelligendum est:
 ego nō iudicabo. sed ego iudicabo: quomō
 istud pōt esse vez. nisi ita ego s; nō iudica/
 bo ex potestate humana: q; filius hominis
 sum. s; ego iudicabo ex potestate verbī: q;
 fili⁹ dei suz. Aut si cōtraria ⁊ repugnātia vi/
 dentur. ego nō iudicabo: sed ego iudicabo.
 qd illinc dicim⁹: vbi ait. **Mat. 23.** doctrina nō
 est mea. quomō mea: quomō nō mea. Nō
 enī dicit: ista doctrina nō est mea: sed mea
 doctrina nō est mea: quā dixit suaz: eandē
 dixit nō suaz. Quō istud verū est: nisi scdm
 aliud suā dixerit: scdm aliud nō suā. Scd;
 formā dei suā: secundū formā serui nō su/
 am. Cū enī dicit: nō est mea: sed ei⁹ qui me
 misit: ad ipm verbū nos fecit recurrere: do

ctrina enī patris ē verbū patris qui est vni/
 cus fili⁹. Quid sibi ⁊ illud vult: q in me cre/
 dit: nō in me credit: quō in ipm: quō nō in
 ipm: quō tā cōtrariū sibiq; aduersuz pōt in/
 telligi: qui in me credit inq; nō in me credit
 sed in eū qui me misit: nisi ita intelligas: q
 in me credit: non in hoc qd videt credit: ne
 sit spes nra in creatura: s; in eo qui suscepit
 creaturā i qua humanis oculis appareret:
 ac sic ad se equalē patri cōtemplandum per
 fidem corda mūdaret. Ideoq; ad patrē re/
 ferēs intentionē credentium ⁊ dices: nō in
 me credit: sed in eū qui me misit: nō vtiq; se a
 patre: id ē ab illo qui eū misit voluit separi:
 sed vt sic in eū crederet: quō in patrem cui
 equalis ē. Vbi apte alio loco dicit. Creditis
 in deū ⁊ in me credite: id est sicut creditis i
 deū: sic ⁊ in me: q; ego ⁊ pater vnus deus.
 Sicuti ergo hic tāq; abstulerit a se fidē ho/
 minū: ⁊ in patrē trāstulerit: dicendo: nō in
 me credit: s; in eū qui me misit: a quo tñ se
 vtiq; nō separauit. Sicut etiam qd ait: nō est
 meū dare sed quib⁹ paratū est a patre meo:
 puto clarescē scdm quid vtiq; accipiēdum
 sit. Tals ē enī ⁊ illud: ego nō iudicabo: cū
 ipse iudicatur⁹ sit viuos ⁊ mortuos: s; q; nō
 ex potestate humana. ppter ea recurrens ad
 deatē: sursum erigit corda hoim: ppter q
 subleuanda descēdit. **De vinitate**
 persone filij dei ⁊ filij hominis: siue in glo/
 ria siue in humilitate. **La. xij.**
 ¶ Isti m̄ ipse idē esset fili⁹ hominis p
 pter formā sui: quā accepit q fili⁹ ē
 dei ppter dei formam in qua est. nō diceret
 ap̄lus. **Paul⁹** de principib⁹ hui⁹ seculi. Si
 enī cognouisset. nūq; dñm glie crucifixū/
 sent. Ex forma enī serui crucifixus est: ⁊ tñ
 dñs glie crucifix⁹ ē. Talis enī erat illa su/
 scepio q deū hoim faceret: ⁊ hoīez deuz.
 quid tñ ppter qd: ⁊ quid secundum qd dica/
 tur: adiuuāte dño: prudēs ⁊ diligēs ⁊ pius
 lector intelliget. Nam ecce dicimus: quia
 scdm id qd deus est: glorificat suos: scdm
 hoc vtiq; qd dñs glorie est: ⁊ tñ dñs glorie
 crucifixus est: q; recte dicit ⁊ de⁹ crucifix⁹:
 nō ex virtute diuinitatis: s; ex infirmitate car/
 nis. sicut dicimus: q; scdm id qd deus ē. iu/
 dicat: hoc est ex pte diuina: nō humana.
 Et tñ ipse homo iudicaturus est: sicut dñs
 glorie crucifixus est. ita enī apte ait: Cū ve

Joh. 12

Vbi. 8

Joh. 14.

Joh. 10

Joh. 12

mat. 20

Joh. 12

mat. 15

Tiber

nerit filius hois in gloria sua: et oēs angeli
ei: cū eo: tūc cōgregabunt ante eū oēs gen-
tes: et cetera. que de futuro iudicio vsq; ad
vltimā sententiā in eo loco p̄dicant. Et iu-
dei q̄ppe q in malicia sua p̄suerātes: in illo
iudicio puniēdi sunt. sicut alibi scriptū est:
Videbunt in quē pupugerūt. Cū enī et bo-
ni et mali visuri sūt iudicē viuorū et mortuo-
rū: p̄ocul dubio cum videre non poterunt
mali: nisi scdm formā qua filius hois ē: s; tñ
in claritate in qua iudicabit: nō in humi-
litate in qua iudicat⁹ est. Letex illā dei for-
mam in qua cōles est patri. p̄cul dubio im-
pij nō videbūt. Ad enīz sunt mūdicoz des.
Beati enī mūdicoz des: qm̄ ipi deū vide-
būt. Et ipa visio ē facie ad faciē: q̄ summū
p̄miū p̄miū iustis: et ipa fiet: cuz tradet
regnū deo et patri. in quo sue forme visionē
vult intelligi. subiecta deo vniuersa creatu-
ra. et ipa in qua filius dei filius hois factus
est. Quia scdm hāc et ipē fili⁹ tūc subiectus
illi erit: qui ei subiecit omnia: vt sit de⁹ om-
nia in omnibus. Alioquin si fili⁹ dei iudex
in forma qua equalis ē patri: etiā impijs cū
iudicaturus est apparebit. Quid est qd p
magno dilectori suo pollicet dicēs. Et ego
diligā eū. et ostēdā meipz illi. Quapropter
filius hois iudicaturus ē. nec tñ ex hūana
piāte: s; ex ea q̄ filius dei est. Et rursus fili-
us dei iudicaturus ē. nec tñ in ea forma ap-
parens: in qua deus est equalis patri. s; in
ea qua filius hois ē. Itaq; vtrūq; dici pōt.
et filius hois iudicabit. et nō fili⁹ hois iudi-
cabit. Quia fili⁹ hois iudicabit: vt verū sit
qd ait. Cū venerit filius hois tūc cōgrega-
bunt ante eū oēs gētes. Et nō fili⁹ hois iu-
dicabit. vt vix sit qd ait. Ego nō iudicabo.
Et ego nō quero gloriā meā: est q̄ querat et
iudicet. Nā scdm id qd i iudicio nō forma
dei: sed forma filij hois apparebit: nec ipse
pater iudicabit. Sed hoc enī dictū ē: Pa-
ter nō iudicat quemquā. sed omne iudiciū
dedit filio. Ad vtrūx illa locutione dictū
sit: quā supra cōmemorauim⁹. vbi ait: Sic
dedit filio habere vitā i semetipso: vt signifi-
caret q; sic genuit filiū: An ex illa de qua lo-
quit ap̄ls dicēs: Propt̄ qd cū suscitauit: et
donauit ei nomē qd est sup oē nomē. Ad hoc
enī de filio hois dictū est: scdm quē dei fili⁹
excitatus ē a mortuis. Ille quippe in forma

dei equalis est p̄tri: ex q̄ se exinanīuit: formā
serui accipiens. in ipa forma serui et agi et pa-
titur et accipit: q̄ cōsequenter cōteru aposto-
lus: Hūiliāuit se facit obediēs vsq; ad mor-
tē: mortē aut crucis: p̄pter qd de⁹ illū exalta-
uit: et donauit ei nomē qd est sup omne no-
mē: vt in noīe iesu oē genu flectat. celestijz
terrestriū et infernoz: et oīs lingua cōfiteat:
qd dñs iesus xp̄s in gloria ē dei p̄tris: Vtrū
ergo scdm illā: an scdm istā locutionem di-
cū sit. Dē iudiciūz dedit filio: satis hinc ap-
paret: quia si scdm illud diceret scdm qd di-
cū est: Dedit filio habere vitā i semetipso:
nō vnq; diceret: pater nō iudicat quemquā.
Sed hoc enī q̄ equalē pater genuit filiūz
iudicat cū illo. Scdm hoc ergo dictū est qd
in iudicio nō i forma dei: s; forma filij hois
apparebit. Non quia nō iudicabit qui de-
dit omne iudiciū filio. cū de illo dicat filius.
Est qui querat et iudicet. sed ita est dictum:
Pater nō iudicat quemq;: sed omne iudiciū
dedit filio: ac si diceret. Pater nemo vide-
bit in iudicio viuorū et mortuorū: sed omnes
filiū: qd filius hois est vt possit et ab impijs
videri. cū et illi videbūt in quē pupugerūt.
Ad ne conijcere possit qd apte demonstrare
videamur: p̄ferent⁹ eiusdē dñi certā mani-
festāq; sententiā: qua ostendamus ipam fu-
isse cām vt diceret: Pater nō iudicat quemq;
sed omne iudiciū dedit filio: qd iudex in for-
ma filij hois apparebit: que forma nō ē pa-
tris sed filij. Nec ea filij in qua equalis est
patri: sed in q̄ minor est patre: vt sit in iudi-
cio cōspiciuus et bonis et malis. Paulo enī
post dicit: Amē dico vobis: quia qui ver-
bum meū audit et credit ei qui misit me: ha-
bet vitā eternā: et in iudiciū nō veniet: sed
trāsita morte in vitā. Ad ec vitā eterna ē illa
visio que nō p̄tinet ad malos. Deinde seq-
tur: Amen amē dico vobis: qd veniet hora
et nunc est: cū mortui audient vocē filij dei:
et qui audierint viuent. Et hoc p̄prium est
piorū: qui sic audiūt de incarnatione eius:
vt credāt qd filius dei est. id est sic enī p̄pter
se factum accipiunt minore patre in forma
serui: vt credant qd equalis est patri in for-
ma dei. Et ideo sequitur: et hoc ipm cōmē-
dās dicit: Sicut pater habet vitāz in semet
ipso: ita dedit et filio vitam habere in semet
ipso. Deinde venit ad visionē sue claritatis

Abidez

Abidez

Abidez

Abidez

Abidez

Abidez

Abidez

Abidez

Abidez

Abidez

Abidez

Abidez

Abidez

Abidez

Abidez

Abidez

Abidez

Abidez

Abidez

Abidez

Abidez

Abidez

Abidez

Abidez

Abidez

Abidez

Abidez

Abidez

Abidez

Abidez

Abidez

Abidez

Abidez

Abidez

Abidez

tis in qua vērurus est ad iudiciū: que visio
 cōmunis erit i impijs et iustis. Sequit̃ cuius
 et dicit. Et potestātē dedit ei iudiciū facere
 qm̃ filius hoīs est. Puto nihil esse manife/
 stius. Nam qz filius dei est equalis patri: n̄
 accepit hāc potestātē iudiciū faciēdi: s̄z habet
 illā cūz patre in occulto. Accipit autē illam:
 vt boni et mali eūz videāt iudicantē: qz fili⁹
 hominis est. Visio quippe filij hominis ex
 hibet et malis. Nam visio forme dei non nisi
 mūdīs corde: qz ipsi deū videbunt. id est so/
 lis pijs exhibebit: quozqz dilectioni hoc ip̄z
 p̄mittit: qz seipsū ostēdet illis. Et ideo vide
 quid sequat̃. Nolite mirari hoc inquit. Quid
 nos probet mirari: nisi illd̄ qd̄ reuera mi/
 ratur omnis qui nō intelligit: vt ideo diceret
 patrē dedisse ei potestātē iudiciū facere: qz
 filius hominis est: cum magis quasi hoc ex/
 pectaret vt diceret: qm̃ filius dei est. Sed
 quia filius dei scdm̄ id qd̄ in forma dei equa/
 lis ē patri videre iniqui nō possunt. P̄p̄ter
 aut̄ vt iudicē virozqz et mortuozqz corā quo
 iudicabunt: et iusti videant et iniqui. Nolite
 inquit hoc mirari: qm̃ venit hora in qua om/
 nes qui in monumentis sunt audient vocem
 reus: et prodiet qui bona gesserunt in resur/
 rectione vite: qui mala gesserunt in resurre/
 ctionem iudicij. Ad hoc ergo oportebat vt
 ideo acciperet hanc potestātē qz filius ho/
 minis est: vt resurgētes omnes viderēt eūz
 in forma in qua videri ab hominibus potest
 sed alij ad damnationem: alij ad vitam eter/
 nam. Que est autē vita eterna: nisi illa visio
 que nō cōceditur impijs: vt cognoscant te in/
 quit vnum verum deum: et que misisti iesūz
 christum. Quō et ipsum iesūz christūz: nisi
 quēadmodum vnu vērū deū qui ostēdet se/
 ipsum illis. Nō quō ostēdet se etiam puniē
 dis in forma filij hoīs: scdm̄ illā visionē bo/
 nus ē: scdm̄ quā visionē deus apparet mū/
 dis corde: qm̄ qz bon⁹ deus israel rectis cor/
 de. Quādo autē iudicē videbit mali: nō eis
 videbit bonus: quia nō ad eū gaudebunt
 corde: sed tūc se plangent omnes tribuster
 re. in numero vniqz omnium maloz et infide/
 liuz. P̄p̄ter hoc enā illi qz dixerat ma/
 gistrum bonū: querēs ab eo filius cōsequē
 de vite eterne respondit. Quid me interrogas
 de bono. nemo bonus nisi vnus deus. eūz
 et homines alio loco dicit bonum ipse dñs.

Bonus homo inquit de bono thesauro cor mat. 12.
 dis sui profert bona: et malus homo de ma/
 lo thesauro cordis sui profert mala. Sed qz
 ille vitam eternā querebat. Vita autē eter/
 na est in illa cōtemplatione: quā nō ad penas
 videtur deus: sed ad gaudium sempiternū.
 et nō intelligebat cum quo loquebatur: q̄ tan/
 tūmodo filium hominis arbitrabat. Quid
 me interrogas inquit de bono. id est istā for/
 mam quāz vides quid interrogas de bono:
 et vocas me secūduz qd̄ vides magistrū bo/
 num. hec forma filij hominis est: hec forma
 accepta ē: hec forma apparebit in iudicio: nō
 tū iustus: sed et impijs. et huius forme visio
 nō erit in bonum eis qui male agūt. Est autē
 visio forme mee in qua cum essem: nō rapi/
 nam arbitratus sum esse equalis deo: sed vt
 hanc acciperem in eis qz exinanui. Ille er/
 go vnus deus pater et filius et spūs sanctus:
 qui nō apparebit nisi ad gaudium qd̄ nō au/
 feretur a iustis. Cui gaudio futuro suspira/
 bat qui dicit. Vnam petij a dño hanc requi/
 rā: vt inhabites in domo dñi p̄ omnes dies
 vite mee: vt cōtemplor delectatiōēz domini.
 Vnus ergo deus ipse est solus bonus. ad
 hoc qz nemo eū videt ad lucē et planctū: sed
 tantum ad salutem et leticiam veram. Secū/
 dū illā formā me intelligis: bon⁹ sū. Si au/
 tē scdm̄ hāc solā: qd̄ me interrogas de bono
 si inter illos es qz videbūt in quē pupugerūt
 et ipsa visio malū eis erit: qz p̄nalis erit. Et
 ista sententia dixisse dñm: qd̄ me interrogas
 de bono: nemo bon⁹ nisi vnus deus. Adis
 documentis que cōmemorauī p̄babile est: qz
 illa visio dei qua cōtemplabimur in cōmūta/
 bilem atqz humanis oculis inuisibilem dei
 substantiā que solis sanctis p̄mittit: quā dicit
 ap̄ls paulus: facie ad faciem. et de qua dicit
 ap̄ls iohānes. Silēs ei erimus qm̄ vide/
 bimus eū scuti ē: et de qua dicit. Vnā petij
 a dño hāc requirā: vt cōtemplor delectatiōēz
 dñi. et de q̄ dicit ipse dñs. Et ego diligā eū
 et ostendā in eis qz illi. et p̄pter quā solā fide
 corda mūdā: vt simus beati mūdī cordes
 qm̄ ipsi deūz videbunt. Et si qua alia de ista
 visione dicta sunt. que copiosiss̄ me sparsa
 p̄ omnes scripturas inueniunt: quibus ad eam
 querendā: oculum amoris intendit: sola est
 summi boni nostri: cuius adipiscēdi cau/
 sa p̄cipimur agere quicquid recte agimus.

mat. 19.

1 Peti. 2

p̄. 16.

mat. 19.

1 Jo. 13

1 Jo. 3

p̄. 16.

Jo. 14.

Mat. 5

Libe

mat. 25. **U**ltio vero illa filij hois q̄ p̄municipata est: cū cōgrebābunt oēs gentes ante eū ⁊ dicet ei. Dñe qñ te vidimus esuriētē ⁊ sitientē ⁊ cetera. nec bonū erit impijs q̄ mittentur in ignē eternū. nec sumū bonū erit iustis. Adhuc enīz vocat eos ad regnū: q̄s eis paratū est ab initio mūdi. Sicut enīz illis dicit. Ite in ignē eternū. ita istis: venite bñdicti p̄ris mei: possidete paratū vobis regnū. Et sicut ibunt illi in cōbustionē eternā. sic iusti i vitam eternā. Quid est autem vita eterna: nisi vt cognoscant te inquit vnū verū deum: ⁊ quē misisti Jesum xp̄m. Sed iā in ca dāritate de qua dicit patri: quāz habui apud te priusq̄z mundus fieret. Tunc enīz tradet regnū deo ⁊ patri: vt intret seruus bonus in gaudiū dñi sui: ⁊ abscondat eos quos possidet deus in abscondito vultus sui a cōturbatione hoīz: eoz scz qui tunc cōturbabuntur audientes illā sententiā: a quo auditu malo iustus nō timebit: si modo p̄tegat in tabernaculo. id est in fide recta catholice ecclesie a p̄dicatione linguarū. id est a calūniis hereticorū. Si vero est alius intellectus verborū dñi q̄bus ait: quid me interrogas de bono: nemo bon⁹ nisi vnus deus: dñi non ideo credat maioris bonitatis esse patris q̄ filij substantia: secundum quā verbum est. p̄ quod facta sunt oīa: nihilq̄z abhorret a sana doctrina securi vtamur: non vno tantūz: sed quot quot reperiri potuerint. Tanto enīz fortius cōiunguntur heretici: quanto plures exiūs patent ad eozum laqueos cuiandos. Sed ea que adhuc cōsideranda sunt: ab alio petamus exordio.

Explicit liber primus de trinitate.

Incipiunt capitula libri secundi.

- i De regulis secundum quas scriptura de patre loquit ⁊ filio.
- ii De his scripture locis in q̄bus dubiū est an p̄pter assumptā creaturā minore patre iudicent filius. an vero hoc tāz quod licet equalē patri. tñ ⁊ de patre sic doceant.
- iii De his que spiritū sanctū nō minorem patre iudicant. sed tantūz q̄ de patre p̄cedit.

- iiii De clarificatione qua ⁊ pater filiū glōrificat ⁊ filius patrem.
  - v Quō intelligenda sit missio: siue filij: aut spiritus sancti.
  - vi Quid sit q̄ nūq̄z legat pater maior spiritus sancto: aut spiritus sanctus minor patre.
  - vii De propositio questionis de multitudine apparitionibus dei: quāz quedam missiones appellant: cum pater missus nō queat dici: sed aut filius: aut spiritus sanctus cooperāte tñ in oībus trinitate.
  - viii De his que naturam dei visibilem p̄tulerunt.
  - ix De his qui filium volunt etiā ante carnis assumptionem fuisse mortalem: vt solus pater immortalitatem habere credatur.
  - x An indiscrete deus trinitas patribus apparuerit. An aliqua ex trinitate p̄tēna.
  - xi De tribus viris abrae visis: cū quibus sicut cum domino deo loquit.
  - xii De duobus angelis q̄ in humana forma apparuerunt loth: ⁊ in quibus dominus singulariter appellat.
  - xiii De visione moysi qua deum vidit in ore per ignem in rubo.
  - xiiii De apparitōe dei in exitu israel de egypto.
  - xv De his que diuinitus gesta sunt corāz moysi in monte syna.
  - xvi Vtrum deus per suāz substantiā moysi apparuerat: an per visibilem creaturam.
  - xvii Qd ex persona dñi Jesu xp̄i dicta intelligenda sint moysi: ponam te super petram ⁊ auseram manum meam ⁊ postea roza mea videbis.
  - xviii De visione danielis in qua illi ⁊ patris ⁊ filij persona apparuit in specie corporali.
- Aurelij Augustini de trinitate in secundūz librum proemium.
- Om̄s hoies deū querūt: ⁊ ad intelligentiā trinitatis pro captu infirmitatis humane animi intendunt: ex p̄tē difficultates laboriosas: siue in ipsa acie mentis conātes intueri inaccessibilem lucē: siue in ipsa multiplici ⁊ multitudine

p̄s. 5

p̄s. 104

da locutione scripturarum vel literarum sacra-
rum: ubi mihi non videtur nisi acrius: ut christi
gratia glorificata dulcescat: cum ad aliquid cer-
tum discussa omni ambiguitate pueritini facili-
ter debent ignoscere erratibus in tanti pue-
rificatione secreti. Sed duo sunt que in erro-
re hominum difficillime tolerant presumptione:
primum: si veritas pateat: et cum iam patuerit pre-
sumpte defensione falsitatis. A quibus duobus
vitiis nimis inimicis inuentioni veritatis: et
tractationi divinorum sanctorumque librorum: si me
ut pater et spero: deus defenderit atque muni-
uerit scuto bone voluntatis sue: et gratia mi-
sericordie sue: non ero segnior ad inquirendam
substantiam dei: siue per scripturam eius: siue per
creaturam. Que utraque nobis ad hoc proponit
intuenda: ut ipse querat: ipse diligat: quod illam
inspirauit: et illam creauit. Nec trepidus ero
ad perscrutandam sententiam meam: in qua magis ama-
bo inspecta rectis: quam timebo morderi a puer-
fis. Gratanter enim suscipio oculi colubini
pulcherrima et modestissima charitas: den-
te autem caninum vel euolat cautissima humilitas
vel retundit solidissima veritas. Adagium
optabo a quolibet reprehendi: quod siue ab er-
rante: siue ab adulante laudari. Nullus enim
reprehensor formidandus est amatori veri-
tatis. Etenim aut inimicus reprehensurus
est: aut amicus. Si ergo inimicus insultat:
serendus est. Amicus autem si errat docendus:
si docet audiendus. Laudator vero errans con-
firmat errorem et adulas illicet errorem. Ene-
dabit ergo me iustus in misericordia: et ar-
guet me: oleum autem peccatoris non im-
pinguabit caput meum.
De regulis secundum quas scriptura de pa-
tre et filio loquitur. La. 1.

Quod est quod firmissime teneamus de domino nostro Iesu christo: et per
q scripturas disseminata: et a do-
ctis catholicis earundem scriptu-
rarum tractatoribus demonstra-
tam tanquam canonicam regulam: quod
intelligatur dei filius et equalis patri secun-
dum dei formam: in qua est et minor patre se-
cundum serui formam quas accipit: in qua for-
ma non solum patre: sed et spiritu sancto: neque
hoc tantum: sed etiam seipso minor: non ut
nō seipso quod fuit: sed seipso quod est: quod forma fuit
accepta: formam dei non amisit: sicut scriptura

rum quod in superiore libro commemoramus testifi-
monia docuerunt. Sunt tamen quedam in diuinis clo-
quijs ita posita ut ambigua sit ad quod ponit
regulam referant: vtrum ad eam qua intelligimur
minorem filium in assumpta creatura: an ad eam
qua intelligimus: non quod minorem esse filium:
sed equalem patri: tamen ab illo hunc esse deum
de deo: lumen de lumine. Et illud quippe dicimus
deum de deo: patrem autem deum tantum non de deo.
Vnde manifestum est quod filius habeat alium de
quo sit et cui filius sit: pater autem non filium de
quo sit habeat: sed tantum cui pater sit. Vnde
enim filius de patre est quod est: et patri: filius
est. Nullus autem pater de filio est: quod est: sed
filio pater est. Quedam itaque ita ponunt in scri-
pturis de patre et filio ut indicet unitatem equi-
litateque substantie. sicut est. Ego et pater vnus
sumus. et: Cum in forma dei esset: non rapinam
arbitratus est esse se equalē deo. et quęcumque
talia sunt. Quedam vero ita ut minorem osten-
dant filium propter formam fuit: id est propter assum-
ptam creaturam mutabilis humaneque substantie
sicut est. Quod autem. Vnde pater maior me est et
Pater non indicat quęcumque: sed me iudicium
dedit filio. Nam paulo post consequenter ait.
Et potestatem dedit ei iudicium facere: quoniam fi-
lius hominis est. Quedam porro ita ut nec mi-
nor nec equalis sit: ostendant: sed tantum quod de
patre sit intimescit. ut est illud. Sicut habet pa-
ter vitam in semetipso: sic dedit filio vitam habere
in semetipso. et illud. Neque enim potest fi-
lius a se facere quicquam: nisi quod viderit patrem
facientem. Quod si propterea dictum acceperimus
quod in forma accepta ex creatura minor est fi-
lius: consequens erit ut prius pater super aquas
ambulauerit: aut alius alterius ceteri nati
de spūto et luto oculis aperit. et cetera: et si
filius in carne apparens inter homines fecit: ut
posset ea facere qui dixit: non posse filium a se
facere quicquam: nisi quod viderit patrem facientem.
Quis autem vel delirus ita sentiat. Restat er-
go ut hec ideo dicta sint: quod incommutabilis est
vita filii sicut patris: et tamen de patre est: et inse-
parabilis est operatio patris et filii. Sed tamen
ita operari filio de illo est: de quo ipse est. id
est de patre. Et ita videt filius patrem: ut quo-
cumque videt: hoc ipso sit filius. Non enim aliud il-
li est esse de patre. id est nasci de patre: quam videre
patrem. Aut aliud videre operantem quam pater opera-
ri: sed ideo non a se: quod non est a se. Et ideo quod

Ioh. 1
Ibid. 2

Ioh. 4
Ioh. 5.

Ibid.

Ibid.

Ibid.

Mat. 14
Ioh. 9

Ioh. 5

videt patre faciente: hec eade facit et filius si
militer: qz de pre est. Neqz eniz alia similis
sicut pictor: alias tabulas pingit: queadmo/
du alias ab alio pictas vidit. Nec eade dissi/
militer: sicut corpus eade lras: exprimit qd
animus cogitavit: s; quecunqz ingit pr facit:
hec eade filius facit similiter. Et hec eade vi/
dit et similiter: ac p b inseparabilis et par e opa
tio patri et filio: s; a pre est filio. Jo no pot si
lius ase facere qd: nisi qd viderit patre fa/
cien. Ex hac ergo regula qua ita loquunt
scripture: vt no aliu alio minore: sed tantum
velint ostendere qd de quo sit: nonnulli cu sen/
suz pceperunt: tanqz minor filius diceretur.
Quida aut nostri indoctores: et in his mini
me eruditi: du hec secundu formam serui cona
tur accipere: et eos rectus intellectus no sequit
perturbant. Qd ne accidat tenenda est hec re
gula: qua non minor filius: sed q de patre
sit intimatur: quibus verbis: non inquali/
tas: sed natiuitas eius ostenditur.

De his scripture locis in quibus dubius e:
an propter assumptam creaturam minorem
patre indicent filium: an vero hoc tantuz q
liet equalen patri: tamen quia de patre sit
doceant.

La. ij.

Unde q qda in sanctis libris: vt dice/
re ceperat: ita posita vt ambiguu sit q
na referenda sint: vtriu ad illud q ppe
assumpta creatura minor est filius: an ad il/
lud q qvis eqilis: in q de patre sit indicat.
Et mihi qd videi si eo modo ambiguu est:
vt explicari discerniqz no possit: ex vtralibet
regula sine piculo posse intelligi. sicut e: qd
ait. Adca doctrina no est mea: s; eius q me
misit. Naz et ex forma serui pot accipi: sicut
ia in libro supiore tractauim? et ex forma dei
in q sic eqilis est patri: vt in de patre sit. In
dei gippe forma: sicut no e aliud fili? alio vi
ta eius: s; ipa vita fili? est. Ita no est aliud si/
h? aliud doctrina eius: s; ipa doctrina fili? e
ac p b sicut ad qd dictu e: dedit filio vita: no
aliud intelligit qz genuit filiu g est vita. Sic et
cu dr dedit filio doctrina: bi intelligit genuit
filiu g est. doctrina vt qd dictu e: mea doctri
na no est mea: sed eius q me misit: sic intelli
gat: ac si dictu sit: ego no sum amemecipso:
sed ab ipso qui me misit.
De his qui spiritum sanctum non minorem
patre indicant: sed tantum q de patre pro/
cedit.

cedit.

La. iij.

Am et de spiritu scio: de quo no e di/
ctu: semetipz exinamur formam serui
accipies. At in ipse diu. Lu aut ve/
nerit ille sps veritatis: docebit vos oes ve
ritate. No enim loquet a semetipso: s; qcuqz
audiet loquet: et q vctura sunt annuciabit vo/
bis. Ille me clarificabit: qz de meo accipiet:
et annuciabit vobis. Post hec vba: nisi coti
nuo secum dirisset. Dia qcuqz hz pat mea
sunt: ppterea dixi: qz de meo accipiet: et annu
ciabit vobis: crederetur fortasse ita natus de
xpo sps sanctus: queadmodu ille de patre.
De se gippe dixerat. Adca doctrina n e mea
s; ei? q me misit. De spu at scio. No enim lo
quet a semetipso: s; qcuqz audiet loquet: qz
de meo accipiet: et annuciabit vobis. Sed qz
reddidit caz cur dixerit: de meo accipiet. ait
eniz. Dia qcuqz hz pr mea sunt: ppterea di
xi qz de meo accipiet: restat vt intelligat etia
spus scis de pre hie sicut et filius. Quod: nisi
si qd id qd supra dixim? Lu aut venerit pa
clius que ego mita vobis a pre: spiritui ve
ritatis q a pre. pcedit: ille testimoniu pbihe
bit de me. Procededo itaqz a pre dr no loq
a semetipso: et sic no ex eo fit vt minor sit fili?
qz dixi: no pot fili? a se facere qd: nisi qd
viderit pre facien. No eniz b ex forma fui
dixi: s; ex forma dei. sic ia ondum? Nec au
te vba no indicat qz minor sit: s; q de pre sit:
ita no hinc efficit vt minor sit sps scis: qz di
ctu e de illo. No eniz loquet a semetipso: sed
qcuqz audiet loquet. Scdz b eniz dictu est:
q de pre pcedit. Lu vero et fili? de pre sit: et
spiritus scis a pre pcedat: cur no ambo filij
dicant: nec ambo genuit: sed ille vnus filius
vni genit? hic aut sps scis: nec fili? nec ge
nit? qz si genit? vni qz fili?. alio loco si deus
donauit. et quatus donauit differemus.
De clarificatione qua et pater filiu: et fili? pa
tre clarificat.

La. iij.

Erutam e cuigilet: si pnt: q b etiam
v sibi suffragari putauerunt: qn ad de/
monstraduz patre filio maiorez: qz di/
xit fili?. Pater clarifica me. et ecce sps scis
clarificauit eu. Mgd na et ipe maior e illo.
Porzo aut si ppterca sps sanctus clarificat
filiu: qz de filij accipiet: ideo et de eius acci
piet: qz oia q hz pr iphus sunt manifestu est:
qz cuin sps sanctus glorificat filium: pater

Ibidz

Iob. 7

Ibi. s

Ibi.

Iob.

Iob. 17.

Ibidz

Ibidz

Iob.

Iob.

Iob. 14.

Iob.

Iob. 16.

Iob.

Iob. 1.

Iob. 13

Ibi. s

Sap. 1

Iob. 17.

Iob. 13

Iob. 16

Ibidz

Glorificat filius. Vñ cognoscit q' oia que bz
pater: nō tantū filij: s; etiā spūscī sunt: qz po-
tēs est spūscūs glorificare filiū: quem glori-
ficat pater. Qd si ille q' glorificat: eo quē glo-
rificat maior est: sin autē cōles sint q' se inui-
cē glorificāt. Scriptū est autē q' z filius glori-
cet patrē. Ego te inqt glorificauī sup terraz.
Sanc caueant ne putet spiritussanctus ma-
ior: ambobus: quia glorificat filium quē glo-
rificat pater. ipsum autem nec a patre nec a
filio scriptum est glorificari.
Quomodo intelligenda sit missio: siue filij:
siue spiritussancti. La. v.

Ed in his quicūq' ad illud se puerunt
ut dicāt: maior est q' mittit: qz qui mit-
tit. Proinde maior est pater filio: qz
filius a patre se missus assidue cōmemorat.
Maior ē z spiritus scō: qz de illo dixit Iesus
Quē mittet pater in noīe meo. Et spūscūs
vtrōq' minor est: qz pater eū mittit sicut cō-
memorauimus. Et filius cū dicit. Si autē ab-
iero mittā eū ad vos. Quia in questōe pri-
mū qro: vñ z quō missus sit filius. Ergo inqt
a patre exiui. z veni in hūc mundū. Ergo a
patre exire: z venire in hūc mundū: hoc est
mūn. Quid igit est qd de illo idē ipe euan-
gelista dicit. In hoc mundo erat: z mūdus
p eū factus ē: z mūdus eū nō cognouit. De
inde pūgit. In sua pprā venit. Illuc vtiq;
missus ē: quō venit. At si in hūc mūdū mis-
sus est: quia exiit a patre z venit in hūc mū-
dum: z in hoc mūdo erat. Illuc g' missus est
vbi erat: Nā z illud qd scriptū est in ppheta

bier. 23 deū dicere. Eclū z terrā ego impleo. Si de
filio dictū est: ipm enī nōnulli volūt intelli-
gi: vel pphetis: vel in pphetis locutū: quō
missus est nisi illuc vbi erat. Vbiq; enī erat
q' ait: celus z terrā ego impleo. Si autē de pa-
tre dictū est: vbi esse potuit sine vbo suo: et
sine sapientia sua: quē pēndit a sine vsq; ad
finē fortiter: z disponit oia suauit. Sz neq;
sine spiritus scō vsq; esse potuit. Itaq; si vbi-
q; est deus: vbiq; est etas spūs eius. Illuc
g' z spūscūs missus est vbi erat. Nā z il-
le q' nō inuenit locū: quō erat a facie dei z di-
cū. Si accēdero in eclū tū ibi es: si descende-
ro in infernū ades: vbiq; volēs intelligi pre-
sentē deū: prius notauit spiritū eius. Nā sic
ait. Quo abibo a spiritu tuo: z q' a facie tua
fugiā. Quocirca si z filius z spūscūs il-

luc mitti vbi erat: querendū est quō intelli-
gat ista missio: siue filij: siue spūscū. Pa-
ter enī solus nūq; legit missus. Et de filio
quidē ita scribit apls. Quz autē venit plenitudo
tpis: misit deus filiū suū: factū ex mulie-
re: factū sub lege: vt eos qui sub lege crāt
redimeret. Adist inquit filius suū factus ex
muliere. Quo noīe quis catholicus nesciat
nō eū priuationē virginitatis: sed differen-
tiā serus hebreo loquendi more significare
voluisse. Eū itaq; ait. Adist deus filius suū
factus ex muliere: satis ostēdit eo ipso missus fi-
lius quo factus est ex muliere. Vb ergo de
deo natus est: in hoc mundo erat. Qd autē
de maria natus est: in hūc mundū missus
aduenit. Proinde mitti a patre sine spiritu
sancto nō potuit: nō solus: qz intelligit pater
cū cū misit. id ē fecit ex femina: nō vniq; sine
spiritu sancto fecisse. Verū etiā q' manifestus
fuit atq; aptissime in euangelio dicit virgi-
ni marie querenti ab angelo: quō fiet istud:
spūscūs supuenit in te: z virtus altissi-
mi obumbrabit tibi. Et matheus dicit. In-
uenta est in vtero habens de spiritu sancto.
Quāq; z apud Esaiā pphetam ipe xps in-
telligit de aduentu suo futuro dicere. Et nūc
dñs misit me z spiritus eius: fortasse aliquis
cogit vt dicamus etiam a seipso missum esse
filiū: qz ille marie cōceptus z ppius operatio
trinitatis est: qua creatē oia creant. Et quō
iā inquit: pater eū misit si ipse se misit. Cui
primū rñdeo querens: vt dicat si pōt. Quō
pater eū sanctificauit si se ipse sanctificauit:
vtrūq; enī idē dñs ait. Quē pater inqt san-
ctificauit: misit in hūc mundū: vos dicitis:
qz blasphemati qm dixi filius dei sum. Alio
aut loco ait. Et p eis sanctifico meipm. Itē
quero quō eū pater tradidit: si ipse se tradi-
dit. vtrūq; enī dicit apls paulus. Qui filio
inqt ppro nō pepcit: sed p nobis oibus tra-
didit illū. A libi autem de ipso saluatore ait.
Qui me dilexit: z tradidit seipsum pro me.
Credo rñdebit: si hec pbe sapit: qz vna vo-
lūtas est patris z filij: z inseparabilis opatio.
Sic g' intelligat illā incarnationē: z ex virga
ne natiuitatē in qua filius intelligit missus:
vna eadēq; opatiōe pātis z filij inseparabiliter
esse factā. nō vtiq; inde sepatio spūscū: qd
quo apte dicit. Inuenta est in vtero habens
de spūscō. Nā etiā si ita queramus enodari?

Bal. 4

Vbi. 8

Luc. j.

Mat. j

cla. 48.

Job. 10

Jo. 17.

Ro. 8.

Bal. 2

Liber

fortassis qđ dicim⁹ apparebit: quō misit de⁹
filiū suū. Iussit ut veniret: atq; ille iubēti ob
tempans venit: an rogauit: an tantūmō ad/
monuit. Sz qđlibet horū sit: Vbo vtiq; factū
est. Deiat Vbū: ipse ē dei fili⁹. Quapropter
cū p^r Vbo misit: a p^re t^r Vbo ei⁹ factū ē
ut mitteret. Ergo a p^re t^r filio missus ē idēz
fili⁹: qz Vbū p^ris ē ipse fili⁹. Quis enīz se tā
sacrilega induat opiniōe: vputet tēporale V
bū a p^re factū esse: ut etern⁹ fili⁹ mitteret: t^r i
carne appareret ex tpe. Sz vtiq; in ipso dei
Vbo qđ erat in p^rncipio apud deū: t^r de⁹ erat
in ipā. s. sapiētia dei: sine tpe erat: quo tpe il/
luz in carne apparere oporteret. Itaq; cū si/
ne vllō inuio t^ris in p^rncipio esset Vbū: t^r V
būz esset apđ deū: t^r deus eēt Vbū: sine vllō
tpe in ipō Vbo erat: q tpe Vbū caro fieret et
habitaret in nobis. Que plenitudo t^ris cūz
venisset: misit deus filiū suū: factū ex mulie
re. id est factum est in tpe ut incarnatuz ver/
bū hominibz appareret: qđ in ipso Vbo si
ne tēpore erat: in quo tpe fieret. Qđo quip
pe tēporūz in eterna dei sapiētia sine tēpore
est. Lūz itaq; hoc a p^re t^r filio factuz esset:
ut in carne filius appareret: cōgruenter di/
ctus est missus ille qui in ea carne apparuit:
mississe aut ille q in ea nō apparuit. Quā illa
que corā corporeis oculis foris gerunt: ab
interiore appatu nature spiritalis existūt. p/
pterea pueniētē missa dicunt. s. o^rma por/
ro illa suspecti hoīs: filij psona est: nō etiā pa
tris. Quapropter pater inuisibilis vna cūz
filio secū inuisibili: eundē filiū visibiles faciē
do: misisse cū dictus est: qui si eo modo visi/
bilis fieret: ut cū patre inuisibilis esse desiste
ret. id ē si substantia inuisibilis verbi in crea/
turā visibilē mutata t^r transiens verteret: ita
missus a patre intelligeret filius: ut tantum
missus nō etiā cū patre mittens. inueniret.
Lūz vero sic accepta oculis foris serui ut mane
ret incommutabilis forma dei manifestus est:
q^ra p^re t^r filio nō apparētibus factū sit q ap
paret in filio. id est ut ab inuisibili p^re cū in
uisibili filio: id ē ipse filius visibilis mitteret.
Lūz q ait. Et a me ipso non veni Jam hoc
fin formā serui dictū est: fin quā dictus est.
Ego nō iudico quēq;. Si ergo missus dicit
inquantū apparuit foris in creatura corpora
li: q intus in natura spiritali oculis moralū
semp occultus est: iam in promptu est muel

ligere etiā de spiritali sancto cur missus ē ipse
dicat. s. aqua est enīz quedā creature species
ex tpe in qua visibiliter ostenderet spiritus/
sanctus: siue cū in ipm dñm corporali specie
velut colūba descendit: siue cū decem dieb⁹
peractis post eius ascensionem: die peneco
stes factus est subito de celo sonus: quasi fer
ret flatus vehemens: t^r vise sunt illis lingue
diuise tanq; ignis: qui t^r insedit super vnū/
quēq; eorum. Nec operatio visibiliter ex/
pressa: t^r oculis oblata mortalib⁹: missio spi
ritualis dicta est: non ita ut appareret ei⁹
ipsa substantia: qua ipse inuisibilis t^r incom
mutabilis est: sicut pater t^r filius: sed ut exte
rioribz visis hominum corda cōmota a tē
porali manifestatione veniētis: ad occultam
eternitatem semper p^rsentis cōuerterentur.
Quid sit quod nunq; legitur: aut pater ma
ior spiritali sancto: aut spiritalis sanctus minor
patre.

Capitulum vi.

Deo autem nūq; scriptū est q^r deus
pater maior sit spiritali sancto: vel spiri
tali sanctus minor deo patre: qz nō su
est assumpta creatura: in qua appareret spiri
ritualis: sicut assumpt⁹ est filius hominis:
in qua forma ipsius verbi dei persona p^rsen
taret: nō ut haberet verbū dei: sicut alij sapiē
tes sancti: sed p^re participib⁹ suis. Mō vtiq;
q^r amplius habebat verbūz dei ut esset quāz
ceteri excellētiore sapiētia. sed q^r ipz verbūz
erat. Aliud est enīz verbū in carne: aliud V
bū caro. Item aliud est verbū in hoīe: aliud
verbūz homo. Caro enim pro hoīe posita ē
in eo q^r ait. Verbu caro factum est: sicut il
lud. Et videbit oīs caro salutare dei. Non
enim sine anima vel finemente: sed ita om/
nis caro: ac si diceret: omnis homo. Mō cr
go sic est assumpta creatura: in qua apparet
spū sanctus: sicut assumpta est caro illa t^r hu
mana illa forma ex Vgine maria. Mōq; enī
columbaz beatificauit spūs: vel illū sctum:
vel illuz ignē: sibi qz t^r persone sue in vnita/
tem habuit qz cōiunxit in eternā. Iudae ve/
ro mutabilis t^r cōueribilis est natura spiri
tali sancti: ut nō nec ex creatura fierent: s; ipse
in illud atq; illud mutabiliter verteret: sicut
aqua in glaciem. Sed apparuerunt ista sicut
oportune apparere debuerunt: creatura ser
uiente creatori: t^r ad nutū eius incommutabili/
liter in scripto permanentis ad euz significan

Joh. j.

Jbidez

Jbidez

Gal. 4

Joh. 8

Jbidez

Act. 2

Act.

Joh. j.

Apo. 5

Act. 2

Joh.

Luc.

jed. 10.

De. 18

De. 22

Ezo. 3

ibide. 13

ibide 19

dum et demonstrandū: sicut significari et de-
monstrari mortalib⁹ oportebat mutata atq;
conuersa. Proinde quāq; illa columba spi-
ritus dicta sit: et de illo igne cū diceret. Vise
sunt illis inquit lingue diuise velut ignis: q
et insedit super vniūq; eorū: et ceperūt loq-
linguidis: quēadmodū spiritus sanctus da-
bat eis pronuntiare: vt ostēderet p illū ignē
spīritū demonstrant: sicut p columbā. Non
tū ita possumus dicere spiritū sanctū: et deū
et columbā: aut et deū et ignem: sicut dicim⁹
filiū: et deū: et hominē: nec sicut dicimus fi-
lius agnū dei: nō solū Johāne baptista dicē-
te. Ecce agnus dei: sed etiā Johāne euā-
gelista vidente agnū occisū in apocalypsi.
Illa quippe visio pphetica non est exhibita
oculis corporis per formas corporeas: sed
in spiritu: p spirituales imagines copozum.
Columbam vtro illā et ignē oculis viderūt
quicunq; viderunt: quāq; de igne discepta-
re potest: vtrū oculis: an spiritu visus sit: p-
pter verba sic posita. Non enim aut viderūt
linguas diuīas velut ignē: sed vise sunt eis
Non autē sub eadē significatione solemus
dicere: visum est mihi: quā dicimus vidi: et
in illis quidē spiritualibus visis imaginū cor-
poraliū solet dici: et visum est mihi: et vidi.
In illis vtro q p xpīā corporeā speciez
oculis demōstrant: nō solet dici: visus ē mi-
hi: sed vidi. De illo ergo igne pōt esse que-
stio: quō visus sit: vtrū intus in spū tanq; so-
ris: an vere foris corā oculis carnis. De il-
la vero columba: que dicta est corporali spe-
cie deſcēdiſſe: nullus vīſū dubitauit: q ocu-
lis viſa ſit. Nec ſicut dicimus filiū petrā: ſcri-
ptū est enī. Petra erat xp̄s: ita possumus
dicere: spiritū colūbā vel ignē. Illa enim pe-
tra tam erat in creatura: et p actionis modū
nūcupata est nōc xp̄i: quē ſignificabat: ſicut
lapis ille: quem Jacob poſuit ad caput etiā
vncione ad ſignificandū dñi aſſumpſit. Si
cut Isaac xp̄s erat: cum ad ſe imolandū li-
gna portabat. Acceſſit iſtis actio quedam ſi-
gnificatiua. iā exiſtētib⁹: non aut ſicut illa
columba et ignis ad hec taatimodo ſignificā-
da repēte extiterūt. Magis iſta ſimilia mihi
videntur flamine illi que in rubo apparuit.
Altoꝝ ſi: et illi columne quā populus in bere-
mo ſequēbāt: et fulgoribus et tonitruis que
nebant cum lex daretur in monte. Ad hoc

enim corporalis rerū illarū extitit ſpecies:
vt aliquid ſignificaret atq; pteriret.
Propoſitio queſtionis de multimodis ap-
partitionibus dei: quarum quedā miſſiōes
appellant: cuꝝ pater miſſus nō que at dici: ſi
aut filiū: aut ſpū ſanctus coopante tū in oi-
bus trinitate.

La. vij.

Propter has ergo corporales formas:
p que ad eū ſignificandū: et ſicut huma-
nis ſenſibus oportebat demōſtrandū
tpaliter extiterūt. Miſſus dicit etiā ſpū ſan-
ctus: nō tū minor patre dictus eſt: ſicut fili⁹
ppter formā ſerui: q illa forma ſerui inbeſit
ad vnitatē pſone: ille vero corporales ſpēs
ad demōſtrandū q opus fuit ad ipſos appa-
ruerūt: et eſſe poſtea deſtiterūt. Cur ego non
et pater dicit miſſus p illas: ſpecies copoza-
les: ignem rubi: et columnā nubis: vlt ignis
et fulgura in monte: et ſi qua talia tunc appa-
ruerunt: cū cum corā patrib⁹ locut⁹: teſte
ſcriptura didicimus: ſi p illos creature mo-
dos et formas corporales expreſſas: et hūa-
nis aſpectibus pſentatas ipſe demōſtraba-
tur. Si autē filiū p ea demōſtrabat: cur tā-
to poſt dicit: cū ex ſemina factus ē: ſicut apo-
ſtolus dicit. Quam autem venit plenitudo rē
poris: miſit deus filiū ſuū factū ex muliere.
qui quidē et antea mittebat: cum p illas crea-
ture mutabiles formas patrib⁹ apparebat.
Aut ſi nō recte poſſet dici miſſus: niſi cū ver-
bum caro fact⁹ eſt. cur miſſus dicit ſpū ſan-
ctus: cuius nulla talis incorporatio facta
eſt ſi verō p illa viſibilia que in lege et pphē-
tis cōmendant: nec pater: nec filiū: ſed ſpū
ritus ſanctus oſtēdebat: cur etiā ipſe nūc dicit
miſſus cuꝝ illis modis et antea mitteretur.
In huius perplexitate queſtionis adiuan-
te dñō: primū querendū eſt: vtrū pater: an
filiū: an ſpū ſanctus: an aliquādo pater: ali-
quādo filiū: aliquādo ſpū ſanctus: an ſine vl-
la diſtinctione perſonarum: ſicut dicit deus
vnus et ſolus. id ē ipſa trinitas p illas creatu-
re formas patrib⁹ apparuerit. Deinde qd
liber horū inueniū: viſū ve ſuerit: vtrum
ad hoc opus tantūmodo creatura formata
ſit: in qua deus ſicut tunc oportuiſſe ipſe in-
dicauit: humanis oſtendere aſpectib⁹. An
angeli q iā antea erāt ita mittebant: vt ex pſo-
na dei loqrent: aſſumētes corporale ſpēs de-
creatura corporea: in vſum miniſterij ſui: ſi

Bal. 4

Joh. j.

Liber

cui cuiq; opus esset. Aut ipm corpus suum cui nō subdunt: sed subdūi regūt: in species quas vellēt acōmodatas atq; aptas actionibus suis mutātes: atq; vertētes fm attributam sibi a creatore potētiā. Postremo videbimus id qđ q̄rere institueramus: utrū fili⁹ an spūscūs: ⁊ antea mittebant. Et si mittebant: qđ iter illā missionē: ⁊ eā quā in euangelio legim⁹ distet: an nō sit missus aliq; eorū: nisi cū vel filius factus esset ex Maria uirgine: vel cū spūsanctus visibili specie: siue colūba: siue in igneis linguis apparuerit. De his qui natram uerbi dei visibiles putauerunt.

Capitulum. viij.

Aditamus: igitur eos q nimis carnaliter naturā uerbi dei atq; sapiētā q̄ in seipsa manēs innouatoia: quā vnicū dei filiū dicimus: nō solū mutabile: verum etiā visibilē esse putauerūt. Hi enī multū crassius cor diuinis rebus ingrendis audaciusq; religiosius attulerūt. Anima gippe cū sit substantia spiritalis: cunq; etiā ipsa facta sit nec palū potuerit fieri: nisi p quē facta sunt oia: ⁊ sine quo factū est nihil: q̄uis sit mutabilis: nō est tñ visibilis: qđ illi de uerbo ipso atq; ipsa sapiētia dei: p quē facta est aia: crederunt: cum sit ulla non inuisibilis tñ q ⁊ aia est: s; etiā incommutabilis q; aia nō ē. Ea dē gippe incommutabilitas eius cōmemorata est: ut diceret in seipsa manēs: inouat omnia. Et isti qđē ruinā erroris sui diuinā scripturarū test: monijs q̄si fulcire cōtātes adhibēt. Pauli apli smiaz: ⁊ qđ dēz ē d vno solo deo in quo ipsa trinitas intelligit tñ de patre: nō: ⁊ de filio: ⁊ de spūsancto dictū accipiūt. Re-
j Th. j
ibidē. 6

gi autēz seculorum immortali: inuisibili: soli deo honoz ⁊ gloria in secula seculorum. Et illud alternū. Beatus ⁊ solus potēs rex regū: ⁊ dñs dñantū: q solus habet immortalitatem: ⁊ lucem habuit inaccessibilem: quē nemo hominū vidit: nec videre potest. Nec quemadmodum intelligendā sint: iam satis nos disseruisse arbitror.

Capitulum. ix.

Erū illi qui ista nō de filio nec de spiritali sancto: s; tñ de p̄e accipi volūt: dicūt visibilē filiū nō p carnez de vir-

gine assumptā: s; etiā antea p seipz. Nā ipse inquit apparuit oculis patrū. Quib⁹ si dixeris. Quō g visibilis p seipz filius: sic legē ⁊ mortalis p seipz fili⁹: ut p̄ter vobis q tan tūmodo de p̄e e vultis intelligi: qđ dictū est. Qui solus hz immortalitē. Nā si ppter carnē susceptā mortalis ē fili⁹: ppter hāc finitē ut sit ⁊ visibilis. Rndēt: nec ppter hāc mortale se filiū dicere: s; sic ⁊ an visibilē: ita ⁊ an mortale. Nā si ppter carnē filiū dicit esse mortale: ita nō pater sine filio solus hz immortalitē: qz ⁊ verbū eius: p q scā sunt oia: hz immortalitē. Neq; enīz qz carnez assumptū mortale: ideo amisit immortalitē suam. Nūqđē nec animē humane B accidere potuit ut cū corpore moreret. dicēte ipso dño. Nolite timere eos q corpus occidūt: aiaz aut nō possunt occidere. Aut vō etiā spūscūs carnez assumpt⁹. de quo utiq; sine dubio turbabatur. Si ppter carnē mortalis ē fili⁹: quō accipiat p̄z tñmō sine filio ⁊ sine spūsancto habere immortalitē: qñ qđ spūsanctus nō assumpt⁹ carnē. Qui si nō hz immortalitē: nō g ppter carnē mortalis ē fili⁹. Si autē habet spūsanctus immortalitē: nō de patre tantūmodo dictū est. Qui solus hz immortalitē. Quocirca ita se arbitrant: ⁊ ante incarnationē p seipz mortale filium posse puincere: qz ipsa mutabilitas nō inconuenienter mortalitas dicitur. secundū quā ⁊ aia dicit mori. nō qz in corpus: vel in aliquā alterā substantiā mutat ⁊ vertit: sed in ipsa sua substantia qđ alio modo nūc est aut fuit: secundū id qđ desinit esse qđ erat: mortale deprehēdit. Ita qz inquirunt anteq; natus esset filius dei de uirgine maria: ipse appuit patribus nris: nō in vna cadēq; specie: s; multiformiter: aliter atq; aliter. Et visibilē p seipm: qz nōdū carne assumpta: substantia eius sp̄cipua mortalibus oculis fuit: ⁊ mortalis inquantū mutabilis. Ita ⁊ spūscūs: qui alias colūba: alio ignis apuit. Vñ nō trinitati autē: s; singulāriler ⁊ p̄p̄e p̄i tñmō puenit qđ dictū ē. Immortali inuisibili soli deo: ⁊ q solus habet immortalitē: ⁊ lucē habitat inaccessibile: quē nemo hominū vidit: nec videre potest. Omisissis ergo istis: q nec aie substantiā inuisibilē nosse poterūt. vñ longe remotū ab eis ut nossent vnus ⁊ solus dei. id ē p̄s ⁊ filij ⁊ spūsancti: nō solū inuisibilē: verū ⁊ in-

j Th

Joh.

mat.

Ben. 3

j Th.

Ben. j

Jbid.

comutabile permanere substantia: ac p h in ve
ra z sincera immortalitate persistere nos q nūq
appuisse corporeis oculis dei: nec patre nec
filio nec spiritui sancto dicim⁹ nisi p subiectā
sue potestati corporeā creaturam: in pace ca
tholica pacifico studio regnam⁹: parati corri
gi: si fraternae ac recte reprehēdimur: parati et
si ab inimico: va tū dicite: moridemur: vtrū
indiscrete deus apparuerit patribus nostris
anteq̄ xps veniret in carne: an aliqua ex tri
nitate persona: an singularis quasi p vices.
An indiscrete deus trinitas patribus appa
ruerit: an aliqua ex trinitate persona.

L. a. r.

¶ p mū in eo qd scriptū est in genesi:
locutū deū cū hoīe quē de limo finie
rat: si excepta figurata significandē vt
rei gessit fides etiā ad litterā teneat: tractam⁹
in specie hoīs videt deus cū hoīe tūc locut⁹.
Nō qdē expisse hoc in libro positiū est: sed cir
cūstantia locutionis id resonat: maxime illo
qd scriptū est: vocem dei audisse adam deā
q dē in paradiso ad vespē: z abscōdis
se se in medio ligni: qd erat i paradiso. Deoq;
dicēti: adam vbi es: respōdisse audiui voce
tuā z abscondi me a facie tua: qm̄ nudus sū.
Quō enim possit ad sciam intelligi talis dei
ambulatio z collocatio: nisi in specie huma
na: nō video. Neq; enī dīa pōt vocē solaz
factā vbi deābulasse dic⁹ est deus. aut eū q
deābulabat in loco nō fuisse visibilē: cum z
adā dicat q absconderit se a facie dei. Quis
gerat ille. vtrū pater: an filius: an spūscūs.
An oīno deus indiscrete ipa trinitas: in for
ma hoīs hōī loquebat. Et extēio qdē ipa scri
pture nūq; trāsire. scūtā psona ad psonaz
sed ille videt loq ad p mū hoīem q dicit. p̄ iat
lur. z fiat firmamētū: z c. pillos singulos di
es: quē deū patres solemus accipere dicentē
vt fiat quicqd facere voluit. Quia enim p̄ver
ū suū fecit: qd vtrū eius vnicū filiū eius
h̄z rectā fidei regulam nouimus. Si ergo
his pater locutus est ad p mū hominem: z
ip̄ deābulabat in paradiso ad vespē: z ab
eū facie se in medio ligni paradisi peccator
absconderat: cur nō iaz ipse intelligat apparuit
se ab e z moris: z qbus voluit: z quē admo
dū v̄it p subiectā sibi comutabile atq; vi
sibile creaturā: cū ipse in seipso atq; in sub
stantia h̄q est incommutabilis atq; inuisibilis

maneat. S; fieri potuit vta psona ad psonā
occulte scriptura trāsiret. viciū patre dīcē
narrasset. Fiat lux z c. q p vbi uicē com
memorat: iā filiū idicarct loq ad p mū hoīes:
nō apte hoc explicās. h̄ eis q possunt intelli
gendū inuās. Qui ergo habet vires: qd
hoc secretū possit mētis acie penetrare: vt ci
liquido appareat: vel possit etiā patre: vel nō
posse nisi filiū: vel etiā spiritui sancto: p crea
turā visibilē humanis oculis apparere: per
gat in hec scrutanda: si pōt: etiā vbi enūcia
da atq; tractāda. Res in quātm ad hoc scri
pture testimoniū attinet: vbi deus cū hoīe lo
cutus est: quātm estimo occulta est. Quia et
vtrūz soleret adāz corporeis oculis deū vide
re: nō euidenter apparet: cum p̄sertim ma
gna sit questio cuiusmodi oculi eis aperti fue
rint: qm̄ vtrū cibū gustauerūt. Si enim an
teq; gustassent: clausi erāt. Illud tū non te
mere dixerim: si paradysum corporeale quē
dā locū: illa scriptura insinuat: deambulare
ibi deū: nisi in aliqua corporeā forma: nullo
mō potuisse. Nā z solas voces factas q̄s au
diret homo: nec aliquā formam videret: dici
pōt. nec qz scriptus est. Abscondit se adam a
facie dñi. p̄tinuo sequit: vt soleret facies eius
videre. Quid si enim: nō quidē videre ipse
poterat: sed videri ipse metuebat: ab eo cui⁹
voce audierat: z deambulantis p̄sentia sen
serat. Nā z cayn dicit deo: A facie tua absco
daz me: nec ideo fateri cogimur cū solere cer
nere facie dei corporeis oculis: in qualibet
forma visibili: q̄uis de facinore suo: vocem
interrogantis secumq; loquentis audisset.
Cuiusmodi autem loquela tūc deus extēio
ribus hoībz aurib⁹ insonaret: maxime ad p
mū hoīes loquēs: z iuenire difficile ē: z non
hoc isto s̄mone suscepim⁹. Verūm si sole vo
ces z sonitus fiebāt: qbus quedā sensibilib⁹
p̄sentia dei: p̄mis illis hoībuz p̄beret: cur
ibi psonā dei patris nō intelligaz: nescio. qm̄
quidē eius psona ostendit. z in ea voce: cui
iclus in monte corā tribus discipulis: p̄sul
gens apparuit. z in illa: vbi sup baptizatum
columba descendit. z in illa vbi ad patrem de
sua clarificandē clamauit: ei qz responsus est
Et clarificauit z iterū clarificabo. Nō qz fie
ri potuit vox sine opere filij z spiritui sancti:
Trinitas ap̄pe inseparabiliter operatur: sed
quia ea vox facta est: quē solius psonā patris

Obi. 2

Be. 3

Be. 4

mat. 17

Mat. 3

Joh. 12

Liber

ostēderet. sicut humanā illā formā ex virgi-
ne maria trinitas opata est: sed solius filij p-
sona est. Visibile namq; solius filij psona;
inuisibilis trinitas opata est. Nec nos aliqd
phibet: illas voces factas ad adā: nō soluz a
trinitate factas: intelligere: s; etiā psonaz de
monstrātis eiusdēz t: inuitis: accipere. Vbi
enim cogimur: nō nisi patris accipere: vbi
dictū est. **Adat. 3** Hic est filius meus dilect⁹. Neq;
eniz iesus etiā spūssancti filius: aut etiā suus
filius credi aut intelligi potest. ⁊ vbi sonuit.
Job. 12 Et clarificauit ⁊ iterū clarificabit: nō nisi pa-
tris psonā facimur. Rūso appe est ad illaz
vbi. 5 dñi vocē: q̄ dixerat. Pater clarifica filium
tuū: qđ nō potuit dicere nisi deo patri tantū:
nō ⁊ spiritus sancti: cuius nō est filius. **Hic**
Ben. 3 autē vbi scriptū ē: ⁊ dixit dñs deus ad adāz.
Cur nō ipsa trinitas itelligit. nūbū dici pōt.
ibidē. 12 Similiter etiā qđ scriptum ē. ⁊ dixit dñs ad
abzā: exi de terra tua: ⁊ de cognatiōe tua: ⁊
de domo patris tui: nō ē aptū: vtrū sola vox
facta sit ad aures abzāe. an ⁊ aliqd oculis ei⁹
apparuerit. **Ibidēz** Paulus autē aliquāto aptū
dictū est. Et visus est dñs abzāe: ⁊ dixit illi.
Semin tuū dabo terrāz hanc. Sed nec ibi
expressum est: in qua specie visus sit ei dñs:
aut vtrūz pater: an filius: an spiritus sanct⁹.
visus sit. Nisi forte ideo putāt filius visus ēē
abzāe: qz nō scriptus est: visus est ei deus: s;
visus est ei dñs. Tandē enim pprie videt fi-
lius dñs: vocari: dicente apostolo. Nam ⁊ si
i. 10. 8 sunt qui dicunt dij: siue in celo: siue in terra:
sicut sunt dij multi: ⁊ domini multi. nobis
tū vn⁹ deus: p̄r ex quo oīa: ⁊ nos in ipso. et
vnus dñs iesus xps: p quē oīa ⁊ nos p ipz.
Sed ⁊ euz deus pater multis locis inueniat
dictus dñs: sicut est illud. Dñs dixit ad me
filius meus es: tu ego hodie genui te: ⁊ illd
p̄s. 2 Dixit dñs dño meo: sede a dextris meis.
p̄s. 109 Cū etiā spūssctūs dñs dictus inueniatur. vbi
i. 10. 3 ap̄s ait. Dñs aut spūs ē. Et ne qđq; arbitre-
tur filiū significāti: ⁊ iō dictū spiritū ppter i
cepporeā substantiā: secutus cōteruit. Vbi at
Ibidēz spūs dñi: ibi libertas. Spiritū autē dñi nemo
esse dubitauerit spiritum sanctūz. Neq; hic
ē euidenter apparet: vtrūz aliqua ex trinita-
te psona: an deus ipsa trinitas. de quo vuo
Dau. 6 deo dictū est. Dñm deitūz adorabis: ⁊ il-
li soli seruiēs: visus fuerit abzāe. Sub ille
Bē. 18 autēz māz: tres viros vidit: quibus ⁊ vn-

nitatis hospitioq; susceptis ⁊ epulantib⁹: mī-
nistravit. Sicut scriptū: illā rē gestam nar-
rare cepit: vt non dicat: visi sunt ei tres viri:
sed visus est ei dñs. Atq; inde cōsequenter
exponens: quō ei sit visus dñs: attexit narra-
tionem de tribus viris: quos abzā p p̄m
lez numerūz inuitat: vt hospitio suscipiat: et
postea singulariter sicut vnū alloquit. Et si-
cut vnus ei de fara filiū pollicet: quē dñm dī
cū scriptura: sicut in eiusdē narrationis exor-
dio. Visus ē inq; dñs abzāe. Inuitat ergo
⁊ pedes lauat: ⁊ dēducit abeuntēs tanq; ho-
mines. Loquit autē tanq; euz dñs deo: siue
cum ei promittit filios: siue cum ei fodome
i mīnens interitus indicat.
De tribus viris abzāe visus cum quibus si-
cut cum domino loquitur.

Capitulum. xi.

Non parū neq; trāsitoria cōsideratio
nem postulat iste scripture locus. Si
eniz vnus visus fuisset: tā illi qui dī-
cunt: ⁊ priusq; de virgine naceret p suā sub-
stantiā visibiles filiū: qđ aliud qz ipm esse cla-
marēt: qñ de patre inquit dicitur ē. Inuisi-
bili soli deo. Et tñ possem adhuc q̄rere: quō
an susceptū carnē: habitu est inuentus vt hō
qñ quidē ei pedes loti sunt: ⁊ humanis epu-
lis cpulatus est. Quō istud fieri poterat: euz
adhuc in forma dei esset: nō rapinā arbitra-
tus esse cōlis deo. Nunqđ eniz tā semetipm
exinanierat: formā accipiens in similitudinē
hoiū factus: ⁊ habitu inuenit vt hō. Euz
hoc qñ fecerit p partū virginis nouerimus.
Quō igit anq; hoc fecisset: vt vir vnus ap-
paruit abzāe. an illa forma vā nō erat. Pos-
sez ista q̄rere: si vir vnus apparuisset abzāe:
idēq; dei fili⁹ crederet. Cū vero tres viri vi-
si sunt: nec qđq; in eis vel forme vel etate vel
potestate maior ceteris dictus est: cur nō hī
accipiamus visibiliter in sinuatā p creatura
visibilē trinitatis equalitatem: atq; in tribus
psonis vnā eandēq; substantiā. Illā ne qđ
putaret sic intīmarum vnum in tribus sūle
maiorē: vt euz dñm dei filiū intelligendū:
duos autē alios angelos eius. quia cū tō vi-
si sint: vni dñs illic loquit abzāz: sana scri-
ptura futuris talibus cogitationibus opi-
nionibus p̄radicēdo: nō p̄terimū occur-
rere: quando paulus p̄ duos ang⁹s dicit
venisse ad loth: in quibus ⁊ ille visus q

Bē. 18

Bē. 19

Bē. 18

Bē. 18

ibid. 19

vbi. 5

i. 10. 3

ibid

ibidēz

Bē. 19

de sodomodoꝝ incendio meruit liberari: ad vnum dñm loquitur. Sic enim scriptura loquitur dicens: Abijt autē dñs postq̃ cessauit loqui ad abraam: et abraam reuersus est ad locum suum.

De duobus angelis qui in humana forma apparuerunt loth: et in quibus dominus singulariter appellatur.

Capitulum. xij.

Bē. 19 Enerūt autē duo angeli in sodomis vespere. Hic autē attendē considerādū est qđ ostendere institui. Euz trib⁹ cer-

Bē. 18 te loquebat abraā: et euz dñm singularit⁹ appellauit. Et ore inquit alig: vnum ex trib⁹ agnoscebat dñm: alios autē duos angelos eius. Quid sibi q̃ vult qđ sequitur dicit scriptura. Abijt autē dñs postq̃ cessauit loquēs ad abraā: et abraas reuersus est ad locū suū.

Bē. 18 Venerūt autē duo angeli in sodomis vespere. An forte ille vnus abfesserat: qđ domin⁹ agnoscebat in tribus: et duos angelos qđ euz illo erant ad consumendam vnum in miserat. Ergo sequentia videamus. Venerunt inquit duo angeli in somnis vespere. Loth autē sedebat ad portam sodomorū. Et euz vidisset eos loth: surrexit in obuiam illis: et adorauit in faciem super terram et dixit. Ecce dñi: diuertite in domū pueri vestri. Hic manifestus est et duos angelos fuisse: et i ho-

bid. 19 spiritus pluraliter inuitatos: et honorifice appellatos dños: cum se trasse hoies putarent. Sed rursum mouet: qđ nisi angeli dei cognoscere: nō adoraret loth in faciem super terram. Cur ergo tanq̃ tali humanitate idigē-

ibi. 8 tibus: et hospitium prebatur et victus. Sed quodlibet hic lateat: illud nunc quod suscepi mus exequamur. Duo apparēt: angeli am-

ibi. 8 bo dicuntur: pluraliter inuitantur. Tanquā cum duobus pluraliter loquit: donec crea-

ibi. 8 tur a sodomis. Deinde sequitur scriptura: et dicit. Et factum est postq̃ eos eduxerunt foras: dixerunt. Salua te salua animam tu-

ibi. 8 am ne respereris retro: neq; stes in hac vniuersa regione. In montem vade: et ibi salua ueris: ne forte cōprehendaris. Dixit autē loth ad eos. Rogo dñe: qm̃ iucnū puer tu⁹ ante te misericordiā. etcetera. Quid est hoc quod dixit ad eos. Rogo domine: si iam ille discesserat qui dominus erat: et angelos miserat. Cur dicit: rogo dñe: et nō rogo do-

mini. Aut si vnum ex eis voluit appellare: cur autē scriptura: Dixit autē loth ad eos: rogo domine. quoniam inuenit puer tuus ante te misericordiam: an et hic intelligimus in plurali numero duas personas. Eū autē idē duo tanq̃ vn⁹ cōpellant vn⁹ substantiē vnū dñm deus: sed quas duas psonas hic intelligimus: an patris et filij: an patris et spiritus sancti: an filij et spiritus sancti. Hoc forte congruentius qđ vltimū dixi. Adissos enī se dixerūt: quod de filio et de spiritu sancto dicimus. Nam patrem missum nūq̃ scripturarum nobis occurrit.

De visione moysi qui deus vidit in ore rubi ignem in rubo.

Ca. xij.

Quis autem qm̃ ad populū israel ex egypto educendum missus est: sic ei dominū apparuisse scriptū est. Ipsi-

sedebat inquit oues ietro soceri sui sacerdotis madian: et egit oues in desertum: et venit in montem dei ore rubi. Apparuit autē illi angelus dñi in flāma ignis de rubo. Et vidit qđ in rubo ignis arderet: rubus vō nō cōburnebat: aut moyses. Ibo et videbo visus istud: qđ tā magnū vidi: qm̃ nō cōburnet rub⁹. Eū qđ vidit dñs qđ venit videre: clamauit ad euz dñs de rubro dicens. Ego sum deus p̃ris tui: deus abraā: et de⁹ isaac: et deus iacob. Et h̃ p̃mo angelus dñi dictus ē: deinde de⁹. Nūqđ qđ angel⁹ ē deus abraā: et de⁹ isaac: et de⁹ iacob. Idē qđ recte intelligi ipse saluator: de qđ dicit ap̃ls. Quorū p̃res: et ex quibus xp̃s scđz carne: qđ est sup̃ oia deus b̃ndictus in secula. Qui qđ sup̃ oia est deus b̃ndict⁹ in secula: non absurde etiā hic ipse intelligit deus abraā: et deus isaac: et deus iacob. Sed cur pus angelus dñi dictus ē: cū de rubo in flāma ignis apparuit: vtrū qđ vn⁹ et multis angel⁹ erat: s; p̃ dispensationē psonā dñi sui gererat: an assumptū erat aliqd creature: qđ ad p̃sens nēgociū visibiliter appareret: et vñ voces sensibilibiter ederent: qđ p̃sentia dñi p̃ subiectam creaturā corp̃is etiā sensib⁹ hois sicut optebat exhiberet. Si enī vn⁹ et angel⁹ erat: qđ facile affirmare possū vtrū ei filij psona nūciāda inposita fuerit: an sp̃s sancti: an dei patris: an ip̃ius oīno trinitatis: qđ ē vnus et solus deus: vt diceret: ego sum deus abraā: et deus isaac: et deus iacob. Neq; enim possumus dicere deum abraam: et deum isaac:

Ibidē

Ero. 3

Ro. 9.

Ero. 3

Liber

et deus iacob: filius dei esse. et pater non esse: aut spiritus sanctus: aut ipse trinitate quam credimus et intelligimus unum deum. Audebit aliquis negare deum abraham: et deum isaac: et deum iacob: Ille enim non est illoz patrum deus quod non est deus. Idcirco si non solum pater deus est: sicut omnes etiam heretici credunt: sed etiam filius: quod velint nolint cogunt fateri: dicente apostolo: quod est super omnia deus benedictus in secula: et spiritus sanctus: dicente ipso apostolo: clarifica te quod deum in corpore vestro: cum super diceret: necitis quoniam corpora vestra templum in vobis est spiritus sancti: quem habetis a deo: et hi tres unum deus: sicut catholica sanitas creditur: non satis elucet quare in trinitate personarum: et verum aliquam: an ipse trinitatis gerbat ille angelus: si unum ex ceteris angelus erat. Si autem in vestris rei presentis assumpta creatura est: quod et humanis oculis apparet et auribus sonaret: et appellaretur angelus domini: et deus et deus: non potest deus per se intelligi: sed aut filius: aut spiritus sanctus: quod spiritus sanctus alicubi angelus dictum non recola: sed ex opere possit intelligi. Dictum enim de illo est: quod ventura sunt annuntiabit vobis. Et utique angelus grece: latine nuntius interpretatur. De domino autem iesu christo eundem detissime legimus apud prophetas: quod magni consilii angelus dictus sit: cum et spiritus sanctus: et dei filius sit deus et deus angelorum. De apparitione dei in exitu israel de egypto.

Ro. 9.
12. 02. 6
Ibidem

Job. 16

Esa. 9.

Ero. 13

Cap. xiiij.

Et in exitu israel de egypto scriptum est. Deus autem probavit illos: dicentes quod est colūna nubes et ostendebat illis viam. nocte autem colūna ignis: et si deficiebat colūna nubes die: et colūna ignis nocte autem populum. Quis et habuit per subiectam creaturam eademque corpora non per suam substantiam deum oculis appuisse mortalium sed verum per: an filium: an spiritum sanctum: an ipsum trinitatem unum deum solum non apparet. Accidit etiam diuinitatem quoniam existimo: ubi scriptum est. Et maiestas domini apparuit in nube et locus domini ad moysen dicens: cunctum murmur filiorum israel. et cetera. De his que diuinitus gesta sunt in monte syna.

Ibi. 16

Ero. 19

Am vero de nubibus et vocibus et fulgoribus et tuba et fumo in monte syna cum diceret. Syna autem mons sumabat torum: propterea quod descendisset deus in igne in cum et ascenderat fumus: tamquam fumus fornacis et mente perfusus est omnis populus vehementer: fiebat autem voces tubę paterentes sonum valde. Moyses

loquebatur. et deus respondebat ei voce. Et paulo post data lege in decem preceptis consequenter dixit: et omnis populus videbat voces et lapides et voces tube et montem fumantem. Et paulo post. Et stabat inquit omnis populus a longe. Moyses autem intravit in nebula ubi erat deus: et dixit dominus ad moysen. et cetera. Quid hinc dicam: nisi quod nemo tam vecors est: quod credat fumum ignem: nubes et nebula: et si quod sunt hominibus. Vbi et sapientie dei quod est christus: vel spiritus sanctus esse substantia. Nam de patre deo: nec ariani habent verumque ausi sunt dicere. Ergo creatura fuisse creatori facta sunt illa omnia et humana sensibus: per dispensationem congrua presentata. nisi forte quod dictum est: moyses autem intravit in nebula ubi erat deus: hoc arbitrabatur carnalis cogitatio a populo quod nebula visibilis. intra nebula vero moysen oculis carnis vidisset filium dei. quem delirantes heretici in sua substantia visum volunt. Sane viderit cum moyses oculis carnis: si oculis carnis potest videri: non modo sapientia dei quod est christus: sed vel ipsa cuiuslibet hominis et quicunque sapientis. Aut quod scriptum est de senioribus israel: quod viderint locum ubi steterat deus israel: et quod sub pedibus eius tamquam opus lapidis sapphyri: et tamquam aspectus firmamenti celi. Idcirco credendum est verbum et sapientiam dei per suam substantiam in spacio loci terreni fuisse: quod preterita sine visum ad finem formam: et dispositum omnia suauiter: et ita esse mutabile verbum dei: per quod facta sunt omnia: ut modo se probat: modo distendat. Adductum domini talibus cogitationibus corda infidelium suorum: sed per subiectam: ut sepe diximus: creaturas exhibent hec omnia visibilia et sensibilia: ad significandum inuisibile atque intelligibile deum: non solum patrem: sed et filium: et spiritum sanctum: ex quo omnia: per quem omnia: in quo omnia: quoniam inuisibilia dei a creatura mundi: per ea que facta sunt intellecta conspiciantur: semper: nam quodque virtus eius et diuinitas. Sed quod attinet ad id quod nunc suscepimus: nec in monte syna video quemadmodum apparere illa omnia que mortalium sensibus terribiliter ostendebant: verum deus trinitas: an pater: an filius: an spiritus sanctus: per patrem loquebatur. Verum si quod hinc sine affirmum ad temeritatem modeste atque cunctanter cōiectare cōcedit: si vna ex trinitate persona potest intelligi: cur non spiritus sanctus potius intelligimus: quando et tabulis lapideis: lex ipsa que ibi data est: digito dei scripta esse dicitur.

2.

10. 19

Et

Sap. 33

Joi

Ibidem

Ro

ibid.

Ero

Ibidem

Ibi. 5

Ero

quo non
nomin
occasio
quo be
post
quagin
a filio
que in
lingua
vnu qu
ptu est
rea q
to post
ignis
israel.
nec fili
spu sco
quid e
cōmuni
ture ill
quam
prio q
tinet
Vtru
appar

tur ad
addo
inibi
sim in
pulus
Dici
macl
supra
putat
creati
intra
se vic
calig
eius
est. 2
facie
dicit
tome
corp
ritali
fieb

quo nocte spiritus sancti i euangelio significari
nomin⁹. Et quinquaginta dies numerant ab
occisione agni et celebratione pasce usque ad diē
quo hec fieri cepta sunt in morte syna. Sicut
post dñi passionē: ab eius resurrectione quin
quaginta dies numerant: ut venit pmissus
a filio dei spiritus sanctus. Et in ipso eius aduentu
quē in aploz actibus legimus: p diuisione
linguaz ignis apparuit: qui et insedit super
vnu quēqz eoz. Et exodo pgruit: vbi scri
ptū est. Syna autē mōs sumabat totus: ppter
rea q: de cēdit in eū deus in igne. Et aliquā
to post. Aspectus ingi maiestatis dñi: tanqz
ignis ardens sup verticē montis corā filiis
israel. Aut si hec ideo facta sunt: q: nec pater
nec filius illic eo modo pſentari poterāt sine
spūco: quo ipsaz legē scribi oportebat. Deū
quidē nō p substantiā suāz que inuisibilis et i
cōtūmabilis manet: sed per illam speciem crea
ture illic apparuisse cognoscimus. Sed ali
quam ex trinitate personam signo quodaz p
prio quantum ad mei capacitatem sensus p
tinet: non videmus.

Utrum deus per suā substantiam. Adoyſi
apparuerit: an per visibilem creaturam.

Capitulum. xvi.

St enā quo moueri pleriqz solent: qz
Scriptum est. Et locutus est dñs ad
Adoyſen facie ad facies: sicut qz lo
qutur ad amicū suū euz paulopost dicat idem.
Adoyſes. Siergo inueni grāz ante te: ostēde
mibi tēncipſuz manifeste: ut videaz te: ut
sim inueniēs gratiā ante te: et ut sciaz: qz po
pulus tuus ē gens hec. Et paulopost uerū.
Dixitqz Adoyſes ad dñm. Ostēde mibi
maiestatē tuā. Quid est hoc q: in oibus q
supra fiebat: deus videri per suā substantiā
putabat. Vñ a miseris creditus est: nō per
creaturā: sed p seipz visibilis filius dei: et q
intrauerat in nebulā Adoyſes ad hoc intraf
se videbat: ut oculis quidē populi ostēderet
caligo nebuloſa: ille autē intus vba dei tanqz
eius facie pteplatus audiret. Et quō dictuz
est. Locutus est dñs ad Adoyſen facie ad
facies: sicut qz loquitur ad amicū suū. Ecce idēz
dicit. Si inueni gratiā ante te: ostēde mibi
tēncipſum manifeste. Mouerat vtiqz quod
corporaliter videbat: et verā visionē dei spi
ritualiter requirebat. Locutio quippe illa que
fiebāt in vocibus sic modificabāt: tanqz eēt

amici loquētes ad amicū. Sed deus patrem
qz corporis oculis videt. Et in principio
erat verbus: et verbus erat apud deū: et deus
erat verbus: p qd facta sunt oia: quis corpo
reis oculis videt. et spiritū sapiēte: quis cor
poris oculis videt. Quid est autem. Qd sē
de mibi tēncipſum manifeste ut videam te:
nisi ostēde mibi substantiā tuāz. Hoc autēz
si nō dixisset Adoyſes: vtiqz serēdi eēt
stulti: qui putant p ea que supradicta vel ge
sta sunt: substantiā dei oculis eius fuisse cō
spiciuā. Cum vero hic apertissime demōstre
tur: nec desiderāt hoc fuisse cōcessum: quis
audeat dicere p similes formas q huic quoqz
visibilibz apparuerant: non creaturam deo
seruientiē: sed hoc ipſuz qd deus est cuiusqz
oculis apparuisse mortaliū. Et hoc qdē qd
postea dñs dicit ad Adoyſen. Non poteris
videre faciē meā: et viuere. Non enim vi
debit hō faciē meā et viuere. Et autē dñs. Ec
ce locus pedes meos est: et stabis super petraz
statim ut trāsibit mea maiestas: et ponam te
in specula petre: et tegā manū meam sup te:
donec tranſeā: et auferaz manū meā: et tūc
videbis postēriora mea: nā facies mea non
apparebit tibi.

Ad et pſona dñi Iesu dicta itelligēda sint.
Adoyſi: ponam te super petram: et auferam
manū meam: et postēriora mea videbis.

Ca. xvij.

Non incōgruenter ex persona domi
ni nostri Iesu xpi pfiguratiū solet i
telligi: ut postēriora eius accipiat ca
ro eius in qua de virgine natus est: et mor
tuus et resurrexit: siue ppter postērioritēz
mortalitatis postēriora dicta sint: siue q eaz
prope finem ſeculi: hoc est postērius suscipe
re dignatus est. Facies autē eius illa dei for
ma: in qua rapinā arbitraf esse equalis deo
pſi: quā nemo vtiqz pōt videre et viuere: si
ue qz post hanc vitā in qua peregrinamur a
dño: et vbi corpus qd corripit aggrauat ani
mā: videbimus facie ad facie: sicut dic apłs.
De hac enīz vitā in psalmo dicit. Verumtū
vniuersa vanitas omnis homo viuēs. Et
iterūz. Qm nō iustificabit in conspectu tuo
omnis viuēs. In qua vitā etiaz fm Jobā
nē: nōduz apparuit quod erimus. Scimus
autē inquit qz euz apparuit: similes ei erimus
qm videbimus eum sicuti est. Quod vtiqz

Job. i.

Ibidez

Exo. 33

Ibidez

Ibidez

Obi. 5

Sa. 10. 33

Job

Ibidez

Ro

ibid

Exo

Ibidez

Obi. 5

Ibidi. 2

Sa. 9

i. 10. 13

ps. 38.

ps. 14. 2

Job. 5

Liber

post hanc vñā intelligi voluit: cū mortis de
bui soluerimus: et resurrectionis promissum
recepimus. Sine quod etiā nūc inquātur
dei sapiētiā p quā facta sunt oīa: spiritaliter
intelligimus: in dñi carnalibus affectib⁹ mo
rimur: vt mortuū nobis hunc mundū depu
tātes: nosq; ipi huic mūdo moriamur: et di
camus qd ait apłs. Adūdus mibi crucifir⁹
ē: et ego mūdo. De hac enī morte: iterū di
ci. Si autem mortui estis cū xpō: quid ad
huc velut viuētes de hoc mūdo decernitis.
Mō ergo inmerito: nemo potest facies. id est
ipsaz manifestationē sapiētie dei videre et vi
uere. Ipsa enī est species: cui cōtemplāde
mat. 22 suspirat omnis q affectat deū diligere ex toto
corde: et ex tota aīa: et ex tota mēte. Ad quaz
cōtemplandā etiā prīmū quātū potest edifi
cat: q diligit et prīmū sicut seipsum. In qui
bus duobus pceptis: tota lex pēdet et pphe
te. Qd significat etiā in ipso moyse. Nā cū
dirisset ppter dilectionem dei qua precipue
flagrabit. Si inueni gratiā in cōspectu tuo:
ostende mibi tēti sp̄s manifeste: vt sim in
ueniens gratiā ante te: continuo ppter dile
ctionem etiam proximū subiecit atq; ait. Et
vt scīa qz apłs tuus est gens hec. Illa est er
go species que rapit omnē animā rationalē
desiderio sui: tanto ardētior: quanto mun
diorē: et tanto mundiorē: quāto ad spiritalia
resurgētes. Tanto aut ad spiritalia resurgen
tē: quāto a carnalibus morientē. Sed dum
peregrinamur a dño: et p fidē ambulamus:
nō p speciē: postēriora xpī: hoc est carnē per
ipsam fidem videre debemus. id est in soli
do fidei fundamento stantes: qd significat
mat. 16. petra: et eā de tali tutissima specula intuētes:
in catholica scilicet ecclesia. de qua dictū est.
Super hanc petram edificabo ecclesiā meā.
Tanto enī certius diligimus: quāto vide
re desideramus faciē xpī: quāto tanto in poste
rioribus suis agnoscimus: quāto nos prior
dilexerit xp̄s. S; in ipsa carne: fides resur
rectionis eius saluos faciatq; iustificat. Si
enī credideris inquit in corde tuo: qz illum
deus suscitauit a mortuis: salu⁹ eris. Et ite
Ro. 4. rum. Qui trāditus est inquit ppter delicta
nostra: et resurrexit ppter iustificationēz no
strā: ideoq; resurrectio corporis dñi ē meri
tus fidei nostre. Nam mortuū esse illā carnē
in cruce passionis: etiā inimici eius credūt.

sed resurrexisse non credunt. Quod firmis
sime nos credētes: tanq; de petre soliditate
ptuemur: vnde certa spe adoptionē expecta
mus: redemptionē corporis nostri: qz hoc
in mēbris xpī speramus: que nos ipsi sum⁹:
qd pfectū est in ipso tanq; in capite nostro
fidei sanitate cognoscimus. Inde non vult
nisi cū transierit videri postēriora sua: vt in
eius resurrectionē credat. Pasca enim be
bzēū verbis dicit: qd trāsiū interpretamur
Dñi et Johānes euāgelista dicit. Ante diez
festū pasce: scīēs Iesus qz venit eius hora:
vt transeat ex hoc mūdo ad patrē. Hoc autē
q creditur: nec in catholica fide sc; in scil
mate aliquo: aut in heresi credunt: nō de lo
co qui est penes eum vident postēriora dñi.
Quid enī sibi vult qd ait dñs. Ecce locus
est penes me: et stabis sup petrā. Quis loc⁹
terrēnus est penes dñm: nisi hoc est penes
cū qd cū spiritaliter attingit. Nā quis locus
nō est penes dñm. qui attingit a fine vsq; ad
finē foriter: et disponit oīa suauiter. Et cui⁹
dictū est. Celū mibi sedes est: et terra scabel
lū pedū eius. Et qui dixit. Quā domū edifi
cabitis mibi: aut quis locus quietis meae: nō
ne manus mea fecit hec oīa. Sed videlicet
intelligit locus penes eum in quo stat sup pe
trā: ipsa ecclesia catholica: vbi salubriter vi
det pasca dñi. id est transiū dñi: et postēriora
eius id est corpus eius qui credit in resurre
ctionē eius. Et stabis inquit sup petram: sta
tim vt transiet mea maiestas. Reuera enim
statim vt transiit maiestas dñi in clarificatio
ne dñi: qua resurgens ascendit ad patrē soli
datus sumus super petram. Et ipse ppetrus
tunc solidatus est: vt cum fiducia predicaret
quē priusq; esset solidatus: ter timore nega
uerat: iam quidē predestinatione positus in
specula petre: sed adhuc manu dñi sibi super
posita ne videret. Postēriora enim eius vi
surus erat: et nondum ille transierat: vñq; a
morte ad vīā: nondū resurrectio clarifi
catus erat. Nam et qd sequit in exodo: et di
cit. Regā manū meā sup te: donec transeat:
et auerā manū meā: et tūc videbis postērio
ra mea. Multi israelite quorū tunc figura
erat moyses: post resurrectionē dñi credide
runt in eū: tanq; iā vidētes postēriora eius
remota manu eius ab oculis suis. Vnde et
Esaie tales ppbetam euāgelista cōmēno.

mat. 13.

Ps. 31

Exo.

Job.

Act. 2

Ps. 31

Exo.

Jobides

Sap.

Jobides

Esa.

Ad.

Esa.

Exo.

mat.

Exo.

(2bi.)

ibid. 6

Esa.

mat. 13.

Ps. 31

Exo.

Job.

Act. 2

Ps. 31

Exo.

Ibid.

Sap.

Ibid.

Esa.

Abd.

Esa.

Exo.

Mat.

Exo.

Ibid.

Ibid.

Ibid.

Ibid.

Ibid.

Ibid.

Ibid.

Ibid.

Ibid.

Ibid.

Ibid.

Ibid.

Ibid.

rat. In crassa cor ppli huius? et aures eorum op-
pila: et oculos eorum graua. Denique in psalmo
non absurde intelligitur eorum persona dici. Quia
die ac nocte grauata est super me manus tua.
Die foras se cum manifesta miracula faceret:
nec ab eis agnosceret. Nocte autem cum in passio-
ne moreretur: quoniam certius putauerunt sicut queli-
bet boiem pemptum et extinctum. Sed quoniam cum
transisset ut eius posteriora viderent: predicant
te sibi apostolo petro: quod oportebat christum pati
et resurgere: compuncti sunt dolore penitentes:
ut fieret in baptizatis: quod in capite psalmi dicitur.
Beati quorum remissa sunt iniquitates et quorum
tecta sunt peccata. Propterea cum dictum esset.
Bravata est super me manus tua: tanquam domino
transiente: ut iam remoueret manum et viderent
posteriora eius. sequitur vos dolentis et
confitentis: et ex fide resurrectionis domini peccatorum
remissione accipientis. Quod versus super inquit in
eruna mea dum infigeret spina. Peccatum
meum cognoui: et in iniquitatem meam non operor.
Dum prouocabo aduersus me iniquitatem meam
domino: et tu remisisti impietatem peccati mei.
Neque enim tanto carnis núbilo debemus in-
uolui: ut putemus faciem quidem domini esse inuisi-
bilem: deorsum vero visibilem: quoniam quidem in for-
ma serui utriusque visibiliter apparuit. In for-
ma autem dei absit ut tale aliquid cognoscatur. Ab-
sit ut ubi dei et sapientia dei et una pte habe-
at faciem: ex alia deorsum sicut corpus humanum.
aut oino vlla specie vel motione: siue loco:
siue tpe commutetur. Quapropter si in illis voci-
bus quod scribitur in credo: et illis omnibus corporalibus
demonstrationibus dominus iesus christus ostendebatur.
aut alias christus sicut loci huius? Consideratio personae
dicitur. alia spiritus sanctus: sicut ea quae supra diximus ad
monet: non habet effectum ut deus per nuntium tali aliquo
specie prius visus sit. Multa enim talia visa
facta sunt illis quibus non euidetur notato et de
signato in eis vel patre: vel filio: vel spiritu sancto: sed
per quod valde probabiles significationes nonnul-
lis inditijs existentibus: ut nimis temerarium
sit dicere: deum patrem nuntium prius aut propheta-
tis per aliquos visibiles formas appuisse. Hanc
enim opinionem illi pepererunt: quod non potuerunt in
unitate trinitatis intelligere quod dictum est: Re-
gi autem sanctorum immortalis inuisibili soli deo: et quem
nemo hominum vidit: nec videre potest. Quod de
ipsa substantia summa summeque diuina et incommuta-
bilis: ubi et pater et filius et spiritus sanctus: vnus et solus

deus per sanctam fidem intelligitur. Visiones autem
ille per creaturam commutabilem deo incommuta-
bili subditam facte sunt: non proprie sicut est
sed significant: sicut pro rerum causis et tem-
poribus oportuit ostendentes deum.
De visione Danielis in qua illi et prius et filius
persona apparuit in specie corporali.

La. xviii.

Quod nescio quemadmodum isti intelli-
gant quod danieli apparuit antiquus die-
rum et quod filius hominis quod propter nos esse di-
gnatus est accepisse intelligitur regnum: ab illo. scilicet
ei dicitur in psalmo. Filius meus es tu: ego ho-
die genui te: postula me et dabo tibi gentes
hereditatem tuam: et quod omnia subiecit sub pedibus
eius. Si ergo danieli: et per deum regnum: et filius
accipiens: apparuerit in specie corporali: quod
isti dicunt: patrem nunquam visum esse prophetis: et
ideo solum debere intelligi inuisibilem quem nemo
hominum vidit nec videre potest. Ita enim narra-
uit daniel: Aspiciebam inquit donec throni posi-
ti sunt: et vetustus diebus sedebat: et indumē-
tus eius quasi nix alba: et capilli capitis eius quasi
lana munda. Thronus eius flamma ignis: et rotas
eius ignis flagrans: et flumen ignis transibat in con-
spectu eius: et mille milia deserviebant ei: et de
na milia denum milium assistebant ei. Et iudicium
collocavit: et libri aperti sunt etc. Et paulo post
aspiciebam inquit in visu noctis: et ecce cuncti celi
nubibus quasi filii hominis erat: et visus ad vete-
rum diebus puer: et oblatum est ei. Et ipsi dant
est principatus et honor et regnum: et omnes po-
puli tribus et linguae ipsi fuerunt. Potestas ei
potestas aeterna que non peribit: et regnum ei
quod non corrumpetur. Ecce pater datus. et filius
accipiens regnum sempiternum: et sunt ambo in
spectu prophetantis visibilis specie. Non ergo in-
conuenienter creditur etiam pater deus eo modo
solere apparere mortalibus: nisi forte aliquis di-
cat: ideo non esse visibilem patrem: quoniam in con-
spectu somniantis apparuit. Ideo autem visibi-
lem filium et spiritum sanctum: quod moyses illa om-
nia vigilans vidit. Quasi vero verbum et
sapientiam dei vidit moyses carnalibus ocu-
lis: aut videri spiritus vel humanus potest
qui carnem istam viuificat. vel ipse corpo-
reus qui ventus dicitur: quantum minus ille
spiritus dei qui omnium hominum et angelo-
rum mentes ineffabili excellentia diuine substan-
tie supergreditur. Aut quisquam tali precipue et

Ps. 2

Ibid.

Dan. 7

Ibid.

Liber

rore: vt audeat dicere filiū & spūsanctum
etiā vigilātib⁹ hoibus esse visibiles: patres
aut nō nisi sonātib⁹. Quō g̃ de p̃e solo ac-
cipiūt: quē nemo hoīz vidit: nec videre pōt.
An cum dormiūt hoies: sic nō sunt hoies.
Aueq̃ formare similitudinē corpis pōt ad se si/
gnificādū p̃ visa sonitū: nō pōt formare
ipaz corporeā creaturā ad se significādū ocu-
lis vigilātiū: cū eius ipsa substantia qua est ip̃e
qđ est nulla corporeis similitudine dormitiū:
nulla corporeā specie vigilātiū possit ostendi.
S; nō solū patris: vep̃ etiā filij & spūsancti:
& certe q̃ vigilātiū mouent visis: vt nō pa-
trē: sed tantū filiū vel spūsanctū credant:
corpealibus hoīz apparuisse p̃spectibus.
vt omittā tantā latitudinē sanctaz paginaz:
& tam multiplicē earum intelligentiā: vnde
nemo sanū capitis affirmare debet: nisi qđ p/
sonā patris p̃ aliquā specie corporeā vigilā-
tiū oculis demonstratam. Sed vt hoc vt dixi
omittā: quid dicūt de patre nostro. Abraz:
cui certe vigilāti & ministrāti: cū scriptura p̃/
misisset dicēs. Vilius est dñs. Abraz non
vñs aut duo: sed tres apparuerūt viti: quo-
rū nullus excellētius alius eminuisse dictus ē:
nullus honorat⁹ effulsisse: nullus impioſ⁹
egisse. Quapropter qm̃ in illa triplū nra di-
stributiōe: p̃mū querere institutus: vtrū
p̃r: an filius: an spūsanctus: an aliqui p̃r: ali-
qñ filius: aliqui spūsanctus: an sine vlla di-
stinctiōe p̃sonaz: sicut dicit: deus vnus & so-
lus. Id ē trinitas ip̃a: p̃ illas creature formas
p̃ribus apparuerit: interrogatis que potui-
mus quantū sufficere visus est: sanctaz scri-
pturaz locis: nihil aliud quā crīstino diui-
noz sacramentoz modē & cauta p̃sidera-
tio p̃suadet: nisi vt temere non dicamus que
nā ex trinitate p̃sona cuiuslibet patrū & p̃pbe-
tarū in aliquo corpore vel similitudine cor-
poris apparuerit: nisi cū cōmēnta lectionis
aliqua p̃babiliā cū cūponit iudicia. Ipsa enī
natura vel substantia vel essentia vel quolibet
alio noīe appellandū est idīq̃ qđ deus est:
quicqđ illud ē corporeāliū videri nō potest.
p̃der subiectā vero creaturā: nō solū filiū vñ
spūsanctū: sed etiā patē corporeā specie si-
ue similitudine mortuilibus sensibus signi-
ficationem sui dare potuisse credendum est.
Que cum ita sint: ne immoderatus progre-
diatur secūdi huius voluminis longitudo:

ea que restant in cōsequētib⁹ videamus.

Explicit liber secundus.

Incipiūt capitula libri tertij.

- i Vtrū cū deus hoibus visus est: ip̃e p̃
asumptā creature specie apparuerit an
No angeli ex plona ipsius sunt locuti.
- ii De mutationibus creature: siue p̃sue/
tudināris siue isolutis que nō sunt ex/
tra potestatem ac potentiā creatoris.
- iii Exemplū quo ostēdit oēs causas actionū
rationabilium a summa dei volūate de-
scendere.
- iiii De prouidentia dei qua subiectiōi san-
ctoꝝ p̃sident angeloz.
- v Qđ opere dei omnis creatura admini-
strat: quo & mira multa ordinī cōsuetu-
dinis inferuntur.
- vi Qđ deus omnem creaturaz corporeā
animare cognoscit in vteris matruz.
- vii De miraculis q̃ magicis artibus fiūt.
- viii Quicqđ angeli transgressores mali fa-
ciūt: nō ipsis fuit ad nutū creature cor-
poreāles: sed deo a quo dat potestas.
- ix De causis originalibus creaturaz cor-
poreāliū quas mūdo creator inseruit.
- x De significatiōibus que ad manifestā-
tiōē volūtatē dei: siue p̃ angelos siue
per homines ministrant.
- xi Essentiā trinitatis nunq̃ oculis appa-
ruisse mortuū: sed p̃ subiectā sibi ci ca-
turam significasse que voluit.
- Incipit penultimum tertij libri.
- Redāt q̃ volūt: malle me legendo
c qđ legēda dictando laborare. Qui
aut hoc nolūt credere. Expiri vero
& p̃r & volūt: debetq̃ legendo vel
meis ingenuis ridēat: vel iūregatōi
b⁹ alioz: qđ p̃ mea p̃sona quā in fuitio xpi
gero: & p̃ studio quo fidē nostrā aduer sum
errorē carnaliū & aialū hoīz muniri iarde-
ſco: necesse est me pati: & videāt qđ facile ab
isto labore me tēpeze: & quanto etiā gaudio
stuluz possū hīc feriatū. Qđ si ea que legi-
mus de his rebus sufficienter edita in lanno
sermone: aut nō sunt: aut nō inueniunt: aut
certe difficile a nobis inueniri qucūt. Bre-
ce aut lingue nō sūt nobis tantus habitus: vt

Be. 13

Dis. 9.

Chi. j

talium rerum libris legēdis et intelligēdis villo
mō repiamur idonei: q̄ genere laxa ex his
que nobis pauca interpretata sunt nō dubito cū
ta, que valuerit querere possumus p̄neri.
¶ rariibus aut nō valcā resistere iure: q̄ eis
fuus fact⁹ suz: flagitātib⁹ vt eoz in xpō lau
dabilib⁹ studijs: lingua ac silo/mco: q̄s bi/
ga in me caritas agitat: maxime fuiā: egoq;
ipe multa que nesciebas: scribēdo me didicis
se cōfitear: nō debet hic labor meus cuiq;
pi gro: aut multū decto videri superfluous: cuz
multis impigris multisq; indoctis: inter q̄s
etiā mihi non pua ex pte sit necessarius. Ex
his igitur que ab alijs de hac rescripta iū le/
gimus: plurimū amuniculati et adiuti: ea q̄
de trinitate: vno sumo sumeq; bono deo pie
queri et disceri posse arbitror: ipso exhortan/
te querenda atq; adiuuante differenda su/
scipi: vt si alia nō sunt bmoī scripta: sit quod
habeamus et legant que voluerint et value/
rint. Si aut iā sunt: tāto facilius aliqua inue
niant: quāto talia plura esse potuerunt. Sa/
ne cū in oibus literis meis: nō solū pium le
ctorē: sed etiā liberū correctorē desiderē: mō
to maxime in his vbi ipa magnitudo q̄stio/
nis: vtnā tā multos inventores habere pos
set: q̄ multos p̄dictores habz. Verū sicut
lectorē meū nolo mihi esse deductū: ita corze/
ctorem nolo sibi. Ille me nō amet amplius
q̄ catholicā fidem: ille se nō amet ampli⁹ q̄
catholicam veritatem. Sicut illi dico. Noli
meis lris quasi scripturis canonicis inferni
re: sed in illis et qd nō credebas cū iueneris
incūctanter crede: in istis aut qd certū nō ha
bebas: nisi certū intellexeris: noli firme reti
nere. Ita illi dico. Noli meas litteras ex tua
opinione vel p̄tētiōe: sed ex diuina lectiōe vel
incōcussa ratione corrigere. Sigd in eis ve
ri cōp̄rehēderis existēdo nō est meū: at in
telligēdo et amādo: et tuū sit et meū. Siquid
aut falsi cōiiceris errādo: fuerit meū: sed iāz
cauēdo nec tuū sit nec meum. Hinc itaq; ter
tius bic liber sumat exordij: quousq; secun
dus pueniat. Lū enīz ad id veniū esset: vt
vellenus ostendere: nō ideo minorēz patre
filij: q̄ ille misit: hic missus: est. nec ideo mi
norēz vtroq; scriptū sanctū: q̄ et ab illo: et ab
illo missus in euangelio legit: suscepimus b
querere: cuz illuc missus sit filius vbi erat:
q̄ in hūc mundū venit: et in hoc mūdo erat:

cum illuc etiā sp̄s sanctus vbi et ipe erat. qm̄
spiritus dñi repleuit orbē terrarū: et b qd cō
tinet oia scientiā hz vocis. Vtrum p̄pterea
missus sit dñs: q̄ et occulto in carne natus ē
et de sinu p̄ris ad oculos hoīz in forma ser/
uitand⁹ egressus apparuit: id etiā sp̄s sanctus:
q̄ et ipe corporali specie quasi colūba visus
est: et linguis diuisis velut ignis: vt hoc eis
fuerit mīti: ad aspectū mortaliū in aliqua for
ma corporea de spiritali secreto p̄cedere: qd
pater qm̄ nō fecit: tātmōdo misisse: nō etiāz
missus esse dictus sit. Deinde quēstio ē: cur
et pater nō aliquādo dictus sit missus: si per
illas sp̄s corporales que oculis antiquorūz
apparuerunt ipe demonstrabat. Si aut fili⁹
tunc demonstrabat: cur tān post missus di/
ceret: cuz plenitudo ipis venit: vt ex semina
nasceret: quādo quidē et antea mitebat: cuz
in illis formis corporaliter apparebat. Aut
si non recte missus diceret: nisi cum verbuz
caro factum est: car spiritus sanctus missus
legatur: cuius incarnatio talis non facta est.
Si vero p̄ illas antiquas demonstrationes
nec pater nec filius nec spiritus sanctus ostē/
debat: cur etiam ipe nunc diceret missus
cuz illis modis et antea mitteretur. Deinde
subdiuisum vt hec diligentissime tractaren/
tur: et tripartitam fecimus questionem: cu/
ius vna pars in secundo libro explicata est:
due sunt relique: de quibus deinceps discē/
rere aggrediar. Jam enim quēstio atq; tra
ctat⁹ est in illis antiquis corporalibus for/
mis et visis: nō tantūmodo patrē: nec tantū
modo filiū: nec tantūmodo spiritū sanctū ap
paruisse: sed aut indifferenter dñm deūz qui
trinitas ipsa intelligitur: aut quālibet ex trini
tate psonam: quam lectionis textus inditijs
circūstantibus significaret.

Vtrum cum deus hominibus visus est ipe
per assumptam creature speciem apparuit:
an vero angeli et persona ipsius locuti sint.

Capitulum. j.

Hinc ergo primū queram⁹:
quod sequitur. Nam secūdo
loco in illa distributione posi
tum est: vtum ad hoc opus
tantūmodo creatura formata
sit: in qua deus sicut tñc opor
tuisse iudicauit: hūanis ostē
deretur aspectibus. An angeli qui tam crāt

Joh. j.

Sap. j.

Gal. 4.

Joh. j.

Dis. 9.

Ubi. j

Liber

ita mittebant: ut ex persona dei loquerentur:
assumentes corporalem speciem de creatura
corporata in usum ministerij sui. Aut ipsum
corpus suum: cui non subdunt: sed subditus ge-
runt mutantes atq; vertetes in species quas
vellent accomodatas atq; abas actionibus
suis: secundum attributam sibi a creatore pote-
nam. Quia parte questionis quantum domi-
nus dedit pertractata: postremo videndum
erit id quod institueramus inquirere: utrum
filius et spiritus sanctus et antea mittebant: et
si ita est: quid inter illam missionem et eam quam
in euangelio legimus distet: an missus non
sit aliquis eorum: nisi cum vel filius factus est
ex maria virgine: vel cum spiritus sanctus vi-
sibili specie: siue in columba: siue in ignis lin-
guis apparuerit. Sed fateor excedere vires
intentionis mee: verum angeli manente spiri-
tali sui corporis qualitate: per hanc oculius
operantes assumant ex inferioribus elemen-
tis compulsiuoribus: quod sibi coaptati: quasi ali-
quam vestem mutant et vertant in qualibet
specie corporales: etiam ipsas veras: sicut
aqua vera in viciu vinu conuersa est a do-
mino: An ipsa propria corpora sua transfor-
ment in quod voluerint: accomodata ad id quod
agunt. Sed quolibet horum sit: ad presentem
questionem non pertinet. Et quis hoc quo-
niam: nullo experimento possim
comprehendere: sicut angelus hoc agunt: et magis
ea norunt quam ego noui quatenus mutet cor-
pus meum in affectu voluntatis mee: siue quod i-
me: siue quod ex alijs exptus suis: quod horum tamen ex
diuina scripturarum auctoritatibus credam:
nunc non opus est dicere: ne cogar probare: et si
at sermo longior de re qua non indiget presens
questio. Nunc illud videndum est: utrum angeli
sic agebant: et illas corporum species apparetes
oculis hominum: et illas voces insonantes auri-
bus: cum ipsa sensibilis creatura ad nutum ser-
uies auditoris: in id quod opus erat pro tempore ver-
tebat: sicut in libro sapientie scriptum est. Crea-
tura enim tibi factori deseruiens extendit inter-
memum aduersum iniustos: et lenior sit ad be-
nefaciendum his qui in te confidunt. Propter
hoc et tunc in oia se transfigurans: omnium nutri-
ci gratie tue deseruebat: ad voluntatem horum
qui te desiderabant. Propter enim sapientia
voluntatis dei per creaturam spiritalem usque
ad effectus visibiles atq; sensibiles creature

corporalis. Obi enim non operatur quod vult
dei omnipotens sapientia: que per tendit a
fine usque ad finem fortiter: et disponit omnia
suauiter.

De mutationibus creature siue consuetudi-
narijs siue insolitis que non sunt extra pote-
statem ac potentiam creatoris.

Capitulum .ij.

Ed alius est ordo naturalis in conuer-
sione et mutabilitate corporum: quod quanto est
ipse ad naturam dei seruiat: per se ueracitiam
in consuetudinis amisit admiratione: sicut sunt
qui vel breuissimis vel certe non longis inter-
uallis temporum celo: terra: marique mutant: si-
ue nascuntur: siue occiduntur rebus: siue
alias aliter atq; aliter apparerent. Alia ve-
ro quibus ex ipso ordine venientia: tamen propter
longiora intervalla temporum minus vsuata.
Que licet multi stupeant ab inquisitoribus hu-
ius seculi: comprehensa sunt: et per gressu genera-
tionum quo sepius repetita sunt: et a pluribus co-
gnita: eo minus mira sunt: sicut est defectus
luminarium: et raro existens quedam species si-
derum: et terremotus: et monstruosa pars animarum
tuum: et quicquid similia: quorum nihil sit nisi volun-
tate dei: sed plerisque non apparet. Itaque licet
vanitati philosophorum: etiam causis alijs ea tri-
buere: vel veris: vel proximis: cum oino vide-
re non possent: superius ceteris oibus causis:
id est voluntate dei: vel falsis: et ne ab ipsa quod
preuisione corporaliu reprobatione motio-
num: sed a sua suspensione et errore prolatis. Obi
carni si potero quidam exempli gratia: quo hec ap-
tiora sunt. Est certe in corpore humano que-
dam moles carnis: et foris species: et ordo
distinctioque membrorum et spatii validitudinis: hoc
corpus inspirata anima regit: cadetque rationalis
et ideo quibus mutabilis: tamen que possit illius in-
commutabilis sapientie particeps esse: ut sit par-
ticipatio eius in idipsum: sicut in psalmo scri-
ptum est: de oibus sanctis: ex quibus tanquam la-
pidibus viuis edificat illa hierusalem mater
nostra eterna in celis. Ita enim canit. Hierusa-
lem que edificat ut ciuitas: cuius participatio
eius in idipsum: Idipsum prope hoc loco: illud
sumus et incommutabile bonum intelligit: quod
deus est: atque sapientia voluntasque ipsius. Cui
cantatur alio loco: Mutabis ea et mutabu-
tur: tu autem idem ipse es.

Exemplum quo ostendit omnes causas actionum

Job. 2

Sa. 16.

rationabiliū a summa dei voluntate descendere.
re. Capitulum. iij.

¶ **C**onstituamus ergo tale sapientē: cuius aia rationalis sit particeps in commutabilis eternęq; veritatis: quaz de oibus suis actionib; cōsulat: nec aliquid oino faciat: qđ nō in ea cognouerit esse faciēdū: vti ei subditus ei; obteperans recte faciat. Hic si cōsulta summa rōne diuine iusticie quā in secreto audiret aure cordis sui: ea; si bi iubēte in aliquo officio misericordie corp; labore fatigaret: egritudinē; paraberet a cōsulatq; medicis: ab alio diceret causaz morbi esse corporis siccitatē: ab alio at humoris imoderationē. vnus corp; verā cām diceret: alter erraret: vterq; tñ de primis causis: id est corporalibus pnuiceret. At si illi siccitatis causa quereret: et inueniret volūtarius labor: iam ventuz esset ad superiōrē causaz: q ab aia pificeret ad afficiēdū corpus: qđ regit: sed nec ipsa prima esset. Illa enim pcul dubio supior erat in ipsa incommutabili sapientia: cui boīs sapiētis aia in caritate seruicēs: et ineffabiliter iubēti obedēs: volūtariū laborē susceperat: ita nō nisi dei volūtās causa prima illius egritudinis veracissimē reperiret. Nā vero si in labore officioso et pio adhibuisset ille sapiens ministros collaborātes secū in opere bono: nec tamē eadez volūtate deo seruientes: sed ad carnalium cupiditatz suarum mercedem peruenire cupientes: vel in cōmoda carnalia diuitiēs. Adhibuisset etiā iumenta si hoc exigeret illius operis implēdi procuratio: que vniq; iumenta irrationalia essent animātia: nec ideo mouerent membra sub sarcinis: q aliquid de illo bono opere cogitarent: sed naturali appetitū suę volūtatis et deuotiōis molestie. Postremo adhibuisset etiā ipsa corporea omni sensu carētia: que illi operi essent necessaria: frumentū scilicet: et vinū: et oleum: vestem: nummū: codicem: et si qua huiusmodi. In his certe oibus in illo ope versantibus corporibus: siue animatis: siue inanimatis: quęcūq; mouerent attererent: repararent: exterminarentur: reformarent: alio atq; alio mō: locis et tēporib; affecta mutarent: nō alia esset istoz oīuz visibilitat et mutabilit factorū cā: nisi illa inuisibilis et incommutabilis volūtās dei per animaz iustā: sicut sedē sapiētie cūctis vni

et malis rōnabilibus et irrationalib; animis: et postremo corporibus: siue que illis inspiarent et animarent: siue omni sensu carentib; cum primū videretur ipsa bona anima et sancta: quā sibi ad pium et religiosū obsequiū subdidisset. Ad ergo vno de sapiente quib; adhuc mortale corp; gēstare: quib; ex parte videntē posuim; exempli grata: hoc de aliqua domo vbi aliquozum talium societas est: hoc de ciuitate: vel etiam de orbe terrarū licet cogitare: si penes sapiētes sancteq; ac perfecte deo subditos sit principat et regimen rerum humanarū.
De puidencia dei qua subiectioni sanctorū p̄fidet angeloz.

Ca. iij.

¶ **E**d hoc qđ nondū est. Pponet enim nos in hac pegrinatione pzi mortali ter exerceat: et per vires mansuetudinis et patientie in flagellis erudiri: vt illam ipsam supernam atq; celestem vnde peregrinamur patriaz cognem;. Illi enim dei voluntas: qui facit angelos suos spiritib; et ministris suos ignem ardentem in spiritib; summa pace atq; amicitia copulatis et in vnā voluntate quodam spiritali caritatis igne cōstitis: tanq; in excelsa et sancta et secreta sede p̄fident: velut in domo suo: et in templo suo. Inde se quib;dam ordinatissimis creature motib; primo spiritalibus: deinde corpora lib; p cūcta diffundit: et vni omnib; ad incommutabile arbitrium sententię suę: siue incorporeis: siue corporeis reb; siue rationalib; siue irrationalib; spiritibus: siue bonis per eius gratiam: siue malis p proprias voluntatem. Sed quēadmodū corpora crassiora: et inferiora p subtiliora et potentiora quodaz ordine regunt: ita oīa corpora p spiritū vite. Et spūs vite irrationalis p spm vite rationalē: et spūs vite rationalis desertor atq; peccator p spiritū vite rōnalē p̄m et iustum: et ille p ipsum deū: ac sic vniuersa creatura p creaturę suę: ex quo: et p quez: et in quo etiam cōdita et instituta est: ac per hoc voluntas dei est: prima et summa causa oīum corporalium specierū atq; motionū. Nihil enī sit visibiliter et sensibiler: qđ nō de interiore inuisibiliter et intelligibili aula summi imperatoris: aut iubeat: aut permittat sibi ineffabilem iustitiaz premioz atq; pēnaz: gratiaz: et retri

p̄. 103

Liber

Sap. 9
1 Co. 13
1 Pb. 1
Ro. 8.

8 p. d. 1

3. re. 18

Exo. 19

butionum in ista totius creature amplissima
quadam inenarrabili republica. Si ergo plus pau-
lus quis adhuc ponat et sarcinam corporis:
quod corruptum est et aggravat animam: quis
adhuc ex parte atque in enigmate videret:
optas dissolui et esse cum christo: et in semetipso in-
genitice adoptione expectas redemptionem
corporis sui: potuit tamen significando predicare
dominum iesum christum: aliter per linguam suam: aliter
per epistolam: aliter per sacramentum corporis et san-
guinis eius. Nec linguam quippe eius: nec mem-
branas: nec attramentum: nec significantes so-
nos lingue editos: nec signa litterarum descri-
pta pelliculis: corpus christi et sanguinem dici-
mus: sed illud tantum quod ex fructibus terre ac-
ceptum: et prece mystica consecratum: rite sumi-
mus ad salutem spiritalem in memoriam per nobis
divine passionis. Quod cum per manus hominum ad
illa visibile specie producit: non sanctificat ut sit
tam magnum sacramentum: nisi operante in-
visibiliter spiritu dei: cum hec omnia que per corpo-
rales motus in illo opere fiunt: deus opere-
tur: movens primum invisibilia ministerio-
rum: sive animas hominum: sive oculorum spirituum
sibi subditas servitantes: quod mirum si contra crea-
tura celi et terre: maris et aeris: facit deus? que
vult sensibilia atque visibilia: ad seipsum in eis
sicut oportere ipse novum significandum et de-
monstrandum: non ipsa sua que est apparen-
te substantia: que omnino incommutabilis est: om-
nibusque spiritibus quos creavit interior se-
cretis: tuncque sublimior.
Quod opere dei omnino creatura administrat
quo et mira multa ordinis consuetudinis inse-
runt.

La. v.

Et enim divina tota spiritalis corpora-
tio: administrante creatura: omnium an-
no: certis diebus aduocant atque ma-
ris: et effundunt super faciem terre. Sed cum hoc
operante scilicet belia factum est: quod precesserat con-
tinua: et tam longa serenitas: ut deficeret fame
boies. Nec ea hora qua ille dei servus ora-
vit: ac ipse aliqua humida facie mori future
paucis signa prelerat: persecutis tantis et tam
velociter imbutibus: apparuit vis divina: quod
bus illud dabantur: displicebaturque miraculum.
Itaque deus operatur solennia fulgura atque toni-
trua. Sed quod in more syna iussuato more fiebat:
voceque ille non strepitum confuso edebat: sed ex
eis quedam signa dari certissimis indicibus ap-

parebat: miracula erant. Quis attrahit hu-
morem per radicem vitis ad botrum et vinum tacet: ni-
si deus: qui et hinc plantam et rigante incre-
mentum dat. Sed cum ad nutum domini aqua in vi-
num inusitata celeritate conversa est: contra stultis
sacerdotibus vis divina declarata est. Quis
arbuta fronde ac flosce vestit: solenniter: nisi
deus. Vix cum floruit: erga sacerdotem aaron:
collocuta est quodammodo cum dubitante huma-
nitate divinitas. Et linguis certe omnibus: et
omnibus animalium carnibus gignendis atque for-
mandis communis est terrena materies. Et
quis ea facit: nisi qui dixit ut hec terra produ-
ceret: et in eodem verbo suo que creavit regit
atque agit. Sed cum eadem materiam ex erga moy-
si in carne serpentis proxime ac velociter ver-
tit: miraculum iuit rei quidem mutabilia: sed non
inuitata mutatio. Quis autem animat queque
viva nascuntur: nisi qui et illum serpentem ad
horam sicut opus fuerat animavit.

Quod deus omnem creaturam corporalem ani-
mare cognoscitur in veteris matrum.

Capitulum. vi.

Et quis reddidit cadaueribus animas
e suas: cum resurgeret mortui: nisi qui ani-
mat carnes in veteris matrum: ut etiam
tur morituri. Similiter de communi materia:
in causis mundialibus persistit: subito ad ipsum
producere arctet et columbam constituit: quibus unus
vigore carnis et in tempore et ex tempore accessionis
et recessionis: non dispar sed inuitatus appa-
ruit. Sed cum fiunt illa continuatio quasi quo-
dam fluio labentium manantiumque rerum: et ex oc-
culto in promptum: atque ex promptu in occultum
visitato utinque transcurrentium naturalia dicunt.
Cum vero ammonendis hominibus inusitata mu-
tabilitate ingerunt: magnalia noiant.
De miraculis que magicis artibus fiunt.

Capitulum. vii.

Et video quid infirme cogitationi pos-
sit occurrere: cur seque ista miracula contra
magicis artibus fiant. Nam et magi
pharaonis similiter serpentes fecerunt: et alia
similia. Sed illud amplius est admirandum:
quod magorum illa potentia que serpentes facere
potuit: ubi ad muscas minutissimas ventus
est: omnino defecit. Scorpiones enim masculi
sunt brevissime: qua tertia plaga superbus
populus egypthorum cedebat. Ibi certe deficien-
tes magi dixerunt. Digitus dei est hic. Vnde

intelligi dat: ne ipsos quidem transgressores angelos et aereas potestates: in imam istam caliginē: tanq̃ in sui generis carcere: ab illius sublimis etheris puritatis habitatione detrusas: p̃ quas magice artes possunt quicquid possunt valere aliqd nisi data desup potestate. Dat autem vel ad fallēdos fallaces: sicut i egyptios: et i ipsos etiā magos data ē: ut in eorū spirituum seductōe viderent admittendi: a quibus fiebāta dei veritate damnādi: vel ad admonēdos fideles: ne tale aliqd facere p̃ magno desiderēt: ppter qd etiā nobis scripture auctoritate sunt prodita: vel ad exercēdas: pbandā manifestandāq; iusto rerū patientiā. Neq; enim parua visibiliū miraculorum potētia: iob cūta que habebat amisit: et filios: et ipsam corporis sanuatem. Quicquid angeli transgressores mali faciūt: non ipsis seruiunt ad nutū creature corporales: s; deo a quo dat potestas. La. viij.

Ec ideo putandū est istis transgressoribus angelis ad nutū seruire hanc visibilium rerū materiā: sed deo potius a quo hec potestas dat: quantus in sublimi et spiritali sede incōmutabilis iudicat. Mas et dānans iniquis etiā in metallo seruiūt aqua et ignis et terra ut faciāt inde qd volūt: s; quā tū finitur. nec sane creatores illi mali angeli dicēdi sunt: q; per illos magi resistentes famulo dei: ranas et serpentes secerunt. Non enim ipsi eas creauerūt. Omne quippe rex que corporaliter visibiliterq; nascunt occulta quedāz semina in istis corporis mundi huius elementis latent. Alia sunt enim hec iāz sp̃cipua oculis nostris et fructibus et animātib; alia vero illa occulta istorū seminum semina. Dñ iubente creatore p̃durit aqua prima natalina et volatilia. Terra autē prima sui generis germina: et prima sui generis animalia. Neq; enim tūc huiusmodi fetus ita producti sunt: ut in eis que p̃ducta sunt: vis illa consumpta sit: sed plerimq; desunt congrue temperamentorū occasiones: quibus erumpant et species suas peragāt. Ecce enī breuissimus furculus semen est. nam cōcūnienter mādatus terre arborē facit. Huius autē furculi subtilius semen aliq; eiusdē generis granum est: et hucusq; nobis visibile. Nam vero huius etiā grani semē: quous oculis videre nequeamus: rōne tū cōijcere pos-

sumus: q; nisi talis aliqua vis ēēt in istis elementis: nō plerūq; nascerent ex terra q̃ ibi seminata nō essent. Nec animalia tam multa: nulla mariū: seminarūq; cōmixtiōe: prece dēte: siue i terra: siue in aqua. que tū crescūt: et coeundo alia pariūt: cū illa nullis coeuntibus parentibus orta sint. Et certe apes semina filiorū nō coeundo cōcipiūt: sed tanq; sparsa p̃ terras ore colligunt. Inuisibiliū enī semini creator: ipse creator est oīū rerū: qm̃ quēcūq; nascendo ad oculos nostros excūt: ex occultis seminibus accipiūt progrediēdi primordia. et incrementa debite magnitudinis distinctionesq; formarū: ab originalib; tanq; regulis sumunt. Sicut ergo nec patres dicimus creatores hoīum: nec agricolas creatores frugū: quous eorū extrinsecus adhibitis motibus ista creanda dei virtus interius operetur. Ita nō solum malos: s; nec bonos angelos fas est putari creatores. si pro subtilitate sui sensus et corporis: semina rerū istarū nobis occultiora nouerūt: et ea per congruas temperationes elementorū latentē spargunt: atq; ita gignēdas rerū: et accelerādoz incrementorū prebent occasiones. S; nec boni hec nisi quantum deus iubet: nec mali hec iniuste faciunt: nisi quātū iuste ipse permittit. Nam iniqui malina voluntatē habet iniustam: potestatē autē nō nisi iuste accipiūt: siue ad penam suā: siue ad aliorū: vel penam malorū: vel laudem bonorū. Itaq; ap̃lus paulus discernēs interius deū creatorem atq; formantē: ab operibus creature q̃ admonent extrinsecus: et de agricultura similitudinem assumens ait. Ego plantavi apollo rigauit: sed deus incrementū dedū. Si cut ergo in ipsa vita nostra mētē iustificādo formare nō potest nisi deus: predicare autē euangeliorū extrinsecus et hoīes possunt: nō solum boni per veritatem: sed etiam mali p̃ occasionē. Ita creatōne rerū visibiliū deus interius operatur. Exteriores autē operationes siue bonorū siue malorū: vel angelorū vel hoīum: siue etiā quorūcūq; animaliorū fm̃ imperiū suū: et a se impartias distributōnes potestatū et appetitiones cōmoditū ita rerū nature adhibet in qua creat omnia quē admodū terre agriculturam. Quapropter: ita nō possum dicere angelos malos magis artibus euocatos: creatores fuisse rana-

.Cō.3

Be. 30 rñ atq; serpentiu. sicut nō possum dicere ho-
mines malos creatores esse segetis: quā per
eorū operā video exorī. Sic nec iacob crea-
tor colorū in pecoribus fuit: q; bibentib⁹ in
cōceptu matribus variatas virgas quas in-
tuerent apposuit. Sed nec ipse pecudes crea-
trices fuerit varietatis p̄olis sue: q; in hese
serat anime illarū discolor phantasia ex cōui-
tu variarū virgarū p̄ oculos i pressa que non
potuit nisi corpus qd sic affecto spū animaba-
tur ex cōpassiōe cōmunionis afficere vñ tene-
ris senius primordiis coloratenus asperge-
ret. Vt enī sic ex semetipsis afficiant: vel aia
ex corpore: vel corpus ex anima: cōgruētie
rationis id faciunt que incommutabiliter vi-
uant in ipsa summa dei sapientia: quā nulla
spacia locorū capiunt. et cū ipsa sit incommu-
bilis: nihil eorum que cōmutabiliter sunt de-
serit: quia nihil eorū nisi p̄ ipsam creatur est.
Vt enī de pecoribus nō virge sed pecora
nascerent: fecit hoc incommutabilis et inuisi-
bilis ratio sapientie dei: p̄ quam creata sunt
oia. Vt aut de variata virgarū pecorū cōce-
ptorū color aliquid duceret: fecit h̄ anima gra-
uide pecudis per oculos affecta forinsecus:
et interius secus pro suo modulo formādi re-
gulam trabens: quā de intima potentia sui
creatoris accepit. Sed quanta sit vis anime
ad efficiendā atq; mutandā materiā corpora-
lem: cū tñ creatrix corporis dici nō possit: q;
omnis causa mutabilis sensibilisq; substantie
omnisq; modus et numerus et pondus eius
vnde efficitur et fit: et natura ita vel ita sit: ab
intelligibili et incommutabili vita que sup̄ om-
nia est: existit: et puenit usq; ad extrema atq;
terrena: multus sermo est: nec nūc necessari-
us. Verū propterea factū iacob de pecorib⁹
cōmemorandū arbitrans sum: vt intellige-
ret si homo q; virgas illas sic posuit: dici non
pōt creator colorū in agnis et hedis. nec ipse
matrū anime que pceptas p̄ oculos corporis
phantasiam varietatis seminibus carne con-
ceptis: quātum natura passā est: asperserūt
multoties dici posse ranarum serpentūq;
creatores angelos malos: p̄ quos magi pha-
raonis tunc illa fecerunt.

Exo. 8

De causis originalib⁹ creaturarū corporaliū:
quas mūdo creator insuit. La. ix.
Quid est enim ex intimo ac sumo cau-
sarū cardine cōdere atq; administrare

creaturas: qd q; facit: solus creator est deus.
Aliud aut p̄ distributis ab illo viribus et fa-
cultatibus aliquā operationes forinsecus ad-
mouere: vt tunc vel tunc: sic vel sic: creat qd
creat. Ista p̄pe originaliter ac primordiali-
ter in quadā textura elementorū cūcta iā crea-
ta sunt: sed acceptis oportunitatib⁹ producūt.
Nam sicut matres grauide sunt senibus: sic
ipse mūdo grauidus est causis nascentiū: q;
illo nō creant nisi ab illa summa essentia: vbi
nec oritur: nec moritur aliquid: nec incipit eē:
nec desinit. Adhibere aut forinsec⁹ accedētes
causas: que tamēti non sunt naturales: tñ se-
cundum naturā adhibent: vt ea que secreto
nature sinu abdita p̄nēnt: erumpāt. et foris
crescant quodāmodo explicādo incensuras:
et numeros: et pondera que in occulto acce-
perunt: ab illo: qui omnia in mensura et nu-
mero et pōdere disposuit: nō solum malian-
geli: s; etia; malis hoies p̄nt. sicut ex ēplo agri-
culture: supra decuit. Sed ne de animalib⁹
quasi diuersa ratio moueat: q; habent spiritū
vire cū sensu appetendi: que secundū naturā
sunt vitandiq; cōtraria: etia; hoc est videre:
q; multi hoies nouerunt: ex quibus herbis
aut carnibus: aut quorūlibet rerū quibus-
libet succis: et humoribus: vel ita positis: vel
ita obrutis. vel ita cōtritis: vel ita cōmixtis:
que animalia nasci solent: que; se qd de-
mens audeat dicere creatorē. Quid g; mirū
si quēadmodū pōt nosse quilibet nequissim⁹
hō: vnde illi vel illi vermes musceq; nascan-
tur. ita mali angeli p̄ subtilitate sui sensus in
occultioribus elementorū seminibus norunt:
vñ ranc serpentesq; nascant: et hec certas et
notas tēporationū opportunitates oculis
moribus adhibendo faciūt creari: nō creant
sed illa hoies que solent ab hominibus fieri
nō mirant. Quod si quisq; celeritates incre-
mentorū forte mirat: q; illa aiantia tā cito facta
sunt. attendat quēadmodū et ista p̄ modulo
facultatis humane ab hominibus p̄eunt.
Vñ enim sit vt eadē corpora cuius vermes
sunt estate q; bieme: citius in calidiorib⁹ q;
in frigidioribus locis. Sed hec ab hominib⁹
bus tāto difficiliter adhibent: quanto desunt
sensum subtilitates: et corporū mobilitates
in membris terrenis et pigris. Vnde quali-
buscūq; angelis vicinas causas ab elementis
pirabere: quanto facilius est: tanto mirabili⁹.

sa p. ij

Exo. 8
vid. 7

Exo. 8

S. Cor. i

p̄. i. 48

Ibidē

res in huiusmodi operibus eorum existunt ce-
leritates. sed non est creator: nisi qui principa-
liter ista format. Nec quisque hoc potest nisi ille
penes quem primitus sunt omnia que sunt in-
fure: numeri: et potera: et ipse est vnus crea-
tor: deus: ex cuius ineffabili potentia fit etia-
ut quod possent hi angeli si permittentur: non non
possunt: quia non permittunt. Neque enim occur-
rit alia ratio: cur non potuerint facere minutis-
simas muscas qui ranas serpentesque fecerunt:
nisi quia maior aderat dominatio prohibendi per spiritum
sanctum. quod etiam ipsi magi confessi sunt dicentes:
digitus dei est hic. Quid autem possint per naturam
nec possint per prohibitionem: et quod per ipsius na-
ture sue conditionem facere non sinant: homini
explorare difficile est: imo vero impossibile:
nisi per illud donum dei: quod apertius commemorat
dicens. Alij dijudicatio spirituum. Moui-
mus enim hominem posse ambulare: et nequaquam
hoc posse si non permittatur. volare autem non
posse etiam si permittatur. Sic et illi angeli quedam
possunt facere: per permittentem ab angelis potentio-
ribus ex imperio dei. quedam vero non possunt
nec si ab eis permittantur: quia ille non permittit a quo
illis est talis nature modus: quoniam per angelos
suos et illa plerumque non permittit que concessit ut
possint. Exceptis igitur illis que visitatissimo
transcursu temporis in rerum nature ordine corpo-
raliter fiunt: sicut sunt ortus siderum occasusque
generationes et mortes animalium: seminum
et germinum innumerabiles diuersitates:
nebule et nubes: nix et pluuie: fulgura et
tonitrua: fulmina et gradines: venti et ignis
frigus et estus: et omnia talia. Exceptis etiam
illis que in eodem ordine rara sunt: sicut de-
fectus luminum: et species in vilitate siderum
et monstra et terremotus. et similia. Exce-
ptis ergo istis omnibus quorum quidem pri-
ma et summa causa non est nisi voluntas dei.
Vnde et in psalmo: cum quedam huius ge-
neris essent commemorata: ignis: gradus: nix:
glacies: spiritus tepellatus: neque ea vel fortuito
vel causis tantummodo corporalibus: vel etiam
spiritualibus: tamen preter voluntatem dei existenti-
bus ageretur: continuo subiicitur: que faciunt
verbum eius.

De significationibus que ad manifestandam
voluntatem dei: siue per homines siue per an-
gelos ministrantur.

Capitulum x.

Ad his ut dicere ceperam exceptis: alia
sunt illa que quibus ex eadem materia
corporali: ad aliquid tamen diuini? an-
ciandus nostris sensibus adiuuuntur: que
proprie miracula et signa dicuntur: nec in om-
nibus que a nobis a domino deo annunciantur.
ipsius dei persona suscipit. Cum autem susci-
pit: aliquando in angelo demonstrat: aliquando in ca-
specie que non est quod angelus: quibus per ange-
lum disposita ministrat. Rursus cum in ca-
specie suscipit: que non est quod angelus: aliquando
erat ipsum corpus: et ad hoc demonstrandum
in aliqua mutatione assumit. aliquando ad hoc exo-
rit: et re pacta rursus assumit. sicut etiam cum
homines annunciant: aliquando ex sua persona. verba
dei loquuntur: sicut cum permittit: dixit domi-
nus: aut hoc dicit dominus: aut tale aliquid. aliquando
nihil tale permittentes: ipsam dei personam in se
suscipiunt. sicut est: et nullatenus tibi dabo: et
constitui te in via quam ingrediens. Sic non so-
lum in dictis: verum etiam in factis dei persona signi-
ficanda imponit prophetę: ut eam gerat in mi-
nisterio prophetę: sicut enim personam gerbat
qui vestimentum suum diuisit in duodecim par-
tes: et ex eis decem seruo regis salomonis de-
dit: regi futuro israel. Aliquando etiam res que
non erat quod prophetę: et erat iam in terrenis re-
bus in hominum significatione assumpta est. sicut
somnia viso euigilans iacob fecit de lapide:
quem dormiens habebat ad caput. Aliquando
ad hoc fit eadem species vel aliquatulum man-
sura: sicut potuit serpens ille cunctis exaltatus
in heremo: sicut pater et filius. vel pacto ministe-
rio transitura: sicut panis ad hoc factus in ac-
cipiendo sacramentum consumit. Sed quia hec
minibus nota sunt: quia per homines fiunt: homo-
res tanquam religiosa possunt habere: stupores
tanquam mira non possunt. Itaque illa que per an-
gelos fiunt: quo difficiliora et ignotiora: eo mi-
rabiliora sunt nobis. illis autem tanquam sue actio-
nes note atque faciles. Loquitur ex persona
dei angelus homini dicens. Ego sum deus
abraham: et deus isaac: et deus iacob: cui scri-
ptura prederisset. Visus est ei angelus domini. Quo-
quit et homo ex persona domini dicens. Audi vo-
catus meus et loquar israel: et testificabor ti-
bi deus: deus tuus ego sum. Assumpta est
virga ad significationem. et in serpentem an-
gelica facultate mutata est. Que facultas cum
desit homini: assumptus est tamen et ab

Liber

boie lapis: ad talē aliquā significationē. In
ter facuz angeli: et factū boīs: plurimum di/
stat. Illud et mirandū et intelligendū ē. hoc
aut tantūmō intelligendū. Qd ex vtroq; in/
telligit: fortassis vnū est: at illa ex quibus in/
telligit diuersa sunt: tanq; si nomē dñi et au/
ro et atramento scribat. Illud est p̄ciosius:
illud vilius: qd tñ vtroq; significat idipsum
est. Et quis idē significauerit: ex vga moy/
si serps: qd lapis iacob: melius tñ aliquid
lapis iacob q̄ serps: magorū. Nam sicut
vntio lapidis christum in carne: in qua vn/
ctus est oleo exultationis p̄e participib; su/
is: ita virga moyfi cōuersa in serpentes: ipm
r̄pm factū obediētem vsq; ad mortem cru/
cis. vñ ait. Sicut exaltauit moyses serpentē
in deserto: sic oportet exaltari filius boīs: vt
omnis qui credit in ipso: nō pereat: sed habe
at vitā eternā. Sicut intinctus illuz serpētem
exaltatū in heremo: serpentum morib; non
peribant. Verū enim homo noster fix⁹ ē cru/
ci illi: vt enacuet corpus peccati. Per ser/
pentes enim intelligit mors: que facta est a
serpente in paradiso: modo locutionis p̄ effi/
cientē id qd efficit demonstrāte. Ergo vir/
ga in serpente: xps in morte: et serpens rur/
sus in virgā: xps in resurrectionē totus cu;
corpore suo qd est ecclesia: qd i fine t̄pis erit:
quem serpentis cauda significat: quam moy/
ses tenuit: vt rediret in virgam. Serpentes
aut magorū tanq; mortui sc̄i: nisi credētes
in xpm tanq; deuorati in corpus eius intra/
uerint: resurgere in illo nō poterunt. Lapis
ergo iacob vt dixi: melius aliquid significa/
uit q̄ serpentes magorū. At enim factuz ma/
gorū: multo mirabilius. Verū hec ita nō p̄e/
iudicāt rebus intelligēdis: tanq; si hominis
nomē scribat auro: et dei atramento. Illas
etiā nubes et ignes quō fecerint vel assum/
pserint angeli ad significandū quod annun/
ciabāt: etiā si dñs vel spiritus sanctus illis cor/
poralibus formis ostendebat. Quis nouit
hominū: sicut infantes nō norunt qd in alta/
ri ponit: et peracta pietatis celebratione con/
sumit: vnde vel quomodo cōficiat: vnde in
vsum religionis assumatur. Et si nunq; di/
cant experimento vel suo vñ aliorū: et nunq;
illam speciem rerum videant: nisi inter cele/
brationem sacramentorū cum offertur et da/
tur: dicatur q̄ illis auctoritate grauissima cu

ius corpus et sanguis sit: nihil aliud credent:
nisi omnino in illa specie dñm oculis appa/
ruisse mortalium: et de latere tali percussio: li/
quorē illū oīno fluxisse. Vbi autem omni/
no vtile est: vt meminerim virū mearū fra/
tresq; meos admoneā: vt et ipsi meminerint
suaz ne vltra q̄ totus est humana p̄grediat
infirmetas. Quomodo enim hec faciunt
angeli vel potius deus: quēadmodū hec fa/
ciat p̄ angelos suos: et quantū fieri velit etiā
p̄ angelos malos: siue faciendo: siue iubēdo
siue cogendo: et occulta sede altissimi impe/
perij sui: nec oculorū acie penetrare: nec fidu/
cia rationis enucleare: nec p̄uctu mētis cō/
prehendere valeo: vt t̄ certus hinc loquar
ad omnia que requiri de his rebus possunt
q̄ si essey āgel⁹: aut p̄pheta: aut apls. Logi/
cationes enim mortalium timide: et incerte: pui/
dentie n̄c. Corpus eius qd corruptū aggra/
uat animaz: et deprimit terrē in habitatio/
sensum multa cogitantes. Et difficile est iū/
mus que in terra sunt: et q̄ in p̄spectu sunt i/
uenimus cū labore. Que in celis sunt autē:
quis inuestigabit. S; qz sequit et dicit. Sen/
sus vero tuū quis sciet. nisi tu dederis sapiē/
tiā: et miseris sanctū spiritū tuū de altissimis.
Que in celis sunt quidē nō inuestigamus:
quo rerū genere et corpora angelica fm pro/
priā dignitatē et corū quedā corporalis actio/
cōtinet. fm spm tñ dei missum nobis de altis/
simis et impartitū eius gratiā mētibus no/
stris: audeo fiducialiter dicere: nec deū p̄ez
nec verbū eius: nec spm eius: qd deus vn⁹
est: p̄ id qd est: atq; idipm ē: villo mō esse mu/
tabile: ac per hoc multo minus esse visibilē:
qn sunt quedā q̄us inmutabilia: nō tñ visi/
bilia: sicut n̄c cogitationes: et memorie: et vo/
luntates: et oīs in corpora creatura. Visibile
aut q̄c nō est: qd nō sit mutabile.
Essentiam trinitatis nūquā oculis apparuit
se mortalium: sed per subiectam sibi creatu/
ram significasse que voluit.

Capitulum. xi.

¶ Vap̄opter substantia vel si melius di/
cit essentia dei: vbi pro modolo n̄ro ex/
quātulacūq; particula intelligimus p̄ez: et si/
liū: et spm sc̄m: qn qdē nullo mō mutabilis
est: nullo mō pōt ip̄a p̄ se mētē esse visibi/
lis. Vnde illa oīa que patrib; visa: sunt
cū deus illis fm suaz dispelationē tēporib;

cōg
nific
geli
stro
sape
ad te
L. 4
men
mur
raz
nec
tion
cōp
eluc
flos
men
cōg
nō
par
ang
cor
dū
ad m
ri su
ostē
sed e
pula
ficus
hec
ad c
lorū
nūc
ter a
abu
diu
per
om
cepi
effu
qua
se d
mo
ē. S
tur
est:
tut
vol
est.
āge
pre
co d

edens: appa-
ufo: li
omni-
rū ira/
incirnt
grediat
faciunt
hec fa-
clit etiā
iubēdo
impe-
rec fidu-
ctis: cō
loquar
possunt
Logi
te, pui
Si
abitatio
est una
sunt i/
ut autē
ut. Sen
Si
s sapiē
simis.
Lō. 10
amur:
m pro/
is actio
de alius
us no/
cū prēz
us vn?
esse mu-
visibile:
m visi-
e: et vo
disibile
pparnif
creatu-
lius bi
nfo ex
ez: et fi/
stabilis
e visibi-
a: sunt
porib?

cōgruā presentaret: p creaturā facta esse ma-
nifestā ē. Et si nos latet quō ea ministris an-
gelis fecerit: p angelos in esse facta nō ex no-
stro sensu dicimus: ne cuiq; videamur plus
sapere ppter qd oportet sapere. Sed sapiam?
ad temperantiā sicut deus nobis partitus ē
mensurāz fidei: et credimus. ppter qd et loq-
mur. Exat enīz auctoritas diuinaz scriptu-
raz: vnde mens nostra deuiare nō debet:
nec relicto solidamēto diuini eloqui: p suspi-
tionū suaz abrupta pēpitari: vbi nec sensus
corporis regit: nec perspicua ratio veritatis
elucet. Apertissime quippe scriptū est in epī-
stola ad hebreos: cū dispensatio noui testa-
menti dispensatione veteris testamenti fin
cōgruētiāz seculorū ac tēporū distingueret:
nō tantū illa visibilia: sed ipm etiāz sermonē
p angelos factū. sic enim dicit. Ad quē autē
angelorū dixit aliqui: sede ad dexterā meam:
quoadusq; ponā inimicos tuos scabellū pe-
dū tuorū. Mōne omnes sunt ministri spūs
ad ministratiōem missi: ppter eos qui futu-
ri sunt hereditatem: sede ad dexterā meam.
ostēdit illa omnia: nō solus p angelos facta:
sed etiam propter nos facta. id est propter po-
pulum dei: cui pmissū hereditas vite eterne
fuit ad corinthios etiā scriptū est. Omnia
hec in figura ptingebāt illis. scripta sunt autē
ad correptionē nostrāz: in quos finis secu-
lorum obuēnit. Deinde quia nūc per angelos:
nūc autem per filiū sermō factus est: cōsequē-
ter aperteq; demonstrans. Ppter ea iquit
abundānus oportet attendere nos ea que au-
diuimus: ne forte defluamus. Si enim qui
per angelos dictus sermō factus est firmus: et
omnis pcuratio et inobedientia iustāz ac-
cepit mercedis retributiōem: quomodo nos
effugim? tantam negligentes salutem. Et
quasi querentes quam salutēz vt ostenderet
se de nouo testamento iam dicere. id est ser-
mone qui nō per angelos: s; per dñm factus
ē. Que cū initiū accepisset iquit: vt enarrare
tur p dñm ab his q audierūt. nos pfirmata
est: cōtestāte deo signis et portēt: et varijs v-
tutib? et spiritus sancti diuini sōib? secundū suāz
volūtātē. Sed ait aliquis: cur ergo scriptum
est. Dixit dñs ad moysen: et nō potius dixit
āgelus ad moysen. Quia eūz verba iudicis
poco pronūciat: nō scribitur igēlis: ille pre-
co dixit: sed ille iudex. Sic etiā loquēte p pbe

ta scō: et si dicamus. p pbea dixit: nihil aliud
q; dñs dixisse intelligi volumus. Et si dicam?
dñs dixit: p pbea nō subtrahim? s; q; per
eū dixerit admonem. Et illa qde scripta a
sepe apit āgelū esse deū: quo loquēte idē dē
dñs dixit: sic iā demonstrauim? S; p pbe
eos q cū scriptura illio āgelū noiat: ipz p se
ipm filiū dei volūt intelligi: q; p pbe annūcia-
tione paternae ac sue volūtatis a p pbea di-
ctus est āgelus: p pbea volui ex hac eplā ma-
nifestius testimoniū dare: vbi nō dictū est: p
āgelū: sed p āgelos. Mā et stephanus in acti-
b? aploz eo more narrat hec: quo etiā in li-
bris veterib? p scripta sunt. Viri fratres et
patres audite iquit: de glorie apparuit abzac
pri nro: cū esset i mesopotamia syrie. Ne q;
aut arbitret tunc deū glorie p id qd in seipso
est: cuiusq; oculis apparuisse mortalū: in cō-
sequentibus dicit: q; moysi āgelus apparue-
rit. f ugit inquit moyses in verbo isto: et fa-
ctus est inquilinus in terra madian: vbi ge-
nuit filios duos. Et cōpleis illic annis. xl.
apparuit illi in deserto mōis syria angelus
dñi in flāma ignis in rubo. Moyses autēz
videns mirabatur visum. Quicū accederet
p siderare: facta est vox domini dicens. Ego
sum deus patrum tuorū: deus abraam: et de-
us isaac: et deus iacob. Tremefactus autem
moyses: non audebat p siderare. Dixitq; il-
li dñs. Solue calciamentum pedū tuorū. Et
hic certe et angelū et dñm dicit: cundemq;
deū abraam: et deū isaac: et deū iacob: sicut in
gene si scriptū est. An forte qsq; dicitur est:
q; moysi p angelū apparuit dominus: abrae
vero p seipsum. At hoc a stephano nō quera-
m? ipsum libru vnde stephan? ista narrauit
interrogemus. Nūquid enim quia scriptus
est. Et dixit dñs de? ad abraam. Et paulo
post. Et visus est dominus de? abrae: p pbe-
rea ista nō per angelos facta sunt: cū alio lo-
co similiter dicat. Visus est autē ei de? ad ili-
cem mambze sedēt ad ostium tabernaculi
sui meridie. Et nō cōsequēter adiūgit. Re-
spicies autē oculis suis vidit: et ecce tres viri
stabāt sup eum: de quib? iam dixim?. Quō
enīz potuerūt isti qui vel a verbis ad intelle-
ctus nolūt assurgere: vel facile se ab intelle-
ctu in verba pēcipiūt: quō potuerūt explicare
visum esse deum in viris trib?: nisi eos sicut
etiā cōsequētia docēt: angelos fuisse faten-

Act. 7

Exo. 3

Exo. 3

Bē. 12

Bē. 18

tur. An qz nō dicitur est angelus ei locutus ē
vel apparuit: ppterca dicere audebunt moy
si quidē illā visionē ac vocem per angeluz fa
ciā: qz ita scriptū est: abzac aut qz cōmemora
tio angeli nō est facta: per substantiā suā deus
apparuisse atqz sonuisse. Quid qd nec apud
abraam de angelo tacituz est. Nam ita legit
cū imolandus filius eius pperet. Et factū

Ec. 22 est post hec verba: temptauit deus abraam:
et dixit ad euz. Abraam abraaz. Et ille dixit
Ecce ego. Et dixit ei. Accipe filiu tuū dile
ctū quē diligis isaac: et vade in terrā excelsaz
et offer eū ibi holocaustuz super vnuz montez
quē tibi dixerō. Et ecce hic deus: nō angelus

Ibidez cōmemoratus est. Paulopost vero ita se hz
scriptura extendēs aut abraam manū suam:
sumpsit gladiū volens occidere filiū suū. Et
vocaui eum angelus dñi de celo: et dixit ei:
abraam abraā. Et dixit. Ecce ego. Et dixit.
Me iurias manum tuam sup puerū: neqz fa
cias ei quicqz. Quid ad hoc respōdet: an di
cturi sunt deum iussisse vt occideretur isaac:
et angelum probuisse. Porro ipsum patre
aduertuz dei pceptuz q iusserat vt occideret
obtemperasse angelo vt parceret. Ridendū
et abijciendū hic sensus est. Sed neqz huic

Ibidez tam grosso et abiecto vllum locum scriptura
esse permittit: stinuo subiungēs. Nūc enī
cognoui quia times deum tu: et non peper
cisti filio tuo dilecto ppter me. Quid est pro
pter me: nisi propter euz qui occidi iusserat.
Idem igit deus abzac qui angelus: an po
tius p angelū deus. Accipe sequentia. Et er
te iam hic angelus manifestissimē expressus
ē: antēde tñ qd pterat. Respiciens abraam
oculis suis vidit: et ecce aries vnus tenebat
in arbore sabech cornibz: et abiit abraā: et ac
cepit arietē: et obtulit eum holocaustum pro
isaac filio. Et cognominauit abraā nomē lo
ci illius dñs vidit: vt dicant hodie qz in mō
te dñs visus est: sicut paulo ante qd dixit de
us p angeluz. Nunc enim cognoui quia ti
mes deum. nō quia tunc deus cognouisse i
clligendus est: s; egisse. Vt p deū ipse abraā
cognosceret quātas haberet vires cordis ad
obediendū deo vsqz ad immolationem vni
ci filij. Illo modo locutionis quo significat
p efficiente id qd efficit. sicut dicit frigus pi
grū: qd pigros facit: vt ideo cognouisse dice
ret: qz ipm abraā cognoscere fecerat: quē po

Abi. 3 terat latere fidei sue firmitas: nisi tali experi
mento probaretur. Ita et hic cognominauit
abraā nomē loci illius dñs vidit. id est qd vi
deri se fecit. Nam continuo secutus ait: vt di
cāt hodie qz in mōte dñs visus est. Ecce idē
angelus: dñs dicitur. Quare nisi qz p ange
lū dñs. Jam vero in co qd sequit: ppterice
omnino loquitur angelus: et proptus aperit qd
per angeluz deus loquat. Et vocauit inquit
angelus dñi abraaz itez de celo dicēs. Pter
me iuravi dicit dñs: pro eo qd fecisti hoc ver
bum: et nō pepercisti filio tuo dilecto ppter
me et. Hec certe verba vt dicat ille: per quē
loquit dñs. hec dicit dñs: enīz ppterice solēt
habere. An filius est ei dñs: pro eo qd fecisti hoc ver
bum: et ipse est ille angelus patris. Quid ergo de
illis tribus viris. Nōne respiciunt quomo
do vigeant qui visi sunt abzac. cū predictuz
essz: visus est ei dñs. an qz viri dicti sunt: nō
erāt angeli. Danielem legāt dicentēz. Ecce
vir gabriel. Sed qd vltra differimus ora co
rū euidenissimo atqz grauissimo alio docu
mento oppilare: vbi non angelus singula
riter: nec viri pluraliter: sed omnino angeli
dicunt: p quos sermo nō quibet factus: s; lex
ipsa data manifestissime ostēdit: qz certe nul
lus fidelū dubitat deū dedisse moysi ad sub
iugandū populū israel: sed tñ p angelos da
tā. ita stephanus loquit. Dura ceruice iquit
et nō circūcisi corde et auribus: vos semp spi
ritu uisanco restitistis: sicut ptes vři: quē pro
phetarū nō psecuti sunt ptes vři: et occiderūt
eos q prenunciabāt de aduentu iusti: cuius
nūc vos pditores et interfecutores fuistis: q
accepistis legem in edictis angeloz: nec cu
stodistis. Quid hoc euidentius: quid tanta
anctoritate robustius. In edictis quidē an
geloz lex illi populo data est: sed dñi iesu xpi
p eā disponebatur: et prenunciabāt aduēt.
Et ipse tanqz verbum dei miro et ineffabi
li modo erat in angelis: in quoz edictis lex
ipsa dabat. Vnde dicit in euāgelio. Si cre
deritis moysi: crederitis et michi. de me enīz
ille scripsit. Pter angelos ergo tunc dñs lo
quebat: per angelos filz dei: mediator dei
et hominū futurus ex semine abrae suū dispo
nebat aduentū: vt inueniret a quibus recipe
ret cōfiteres reos: quos lex nō impleta fece
rat transgressores. Vnde et aplūs ad gala
thas dicit. Quid ergo lex. Transgressionis

terat latere fidei sue firmitas: nisi tali experi
mento probaretur. Ita et hic cognominauit
abraā nomē loci illius dñs vidit. id est qd vi
deri se fecit. Nam continuo secutus ait: vt di
cāt hodie qz in mōte dñs visus est. Ecce idē
angelus: dñs dicitur. Quare nisi qz p ange
lū dñs. Jam vero in co qd sequit: ppterice
omnino loquitur angelus: et proptus aperit qd
per angeluz deus loquat. Et vocauit inquit
angelus dñi abraaz itez de celo dicēs. Pter
me iuravi dicit dñs: pro eo qd fecisti hoc ver
bum: et nō pepercisti filio tuo dilecto ppter
me et. Hec certe verba vt dicat ille: per quē
loquit dñs. hec dicit dñs: enīz ppterice solēt
habere. An filius est ei dñs: pro eo qd fecisti hoc ver
bum: et ipse est ille angelus patris. Quid ergo de
illis tribus viris. Nōne respiciunt quomo
do vigeant qui visi sunt abzac. cū predictuz
essz: visus est ei dñs. an qz viri dicti sunt: nō
erāt angeli. Danielem legāt dicentēz. Ecce
vir gabriel. Sed qd vltra differimus ora co
rū euidenissimo atqz grauissimo alio docu
mento oppilare: vbi non angelus singula
riter: nec viri pluraliter: sed omnino angeli
dicunt: p quos sermo nō quibet factus: s; lex
ipsa data manifestissime ostēdit: qz certe nul
lus fidelū dubitat deū dedisse moysi ad sub
iugandū populū israel: sed tñ p angelos da
tā. ita stephanus loquit. Dura ceruice iquit
et nō circūcisi corde et auribus: vos semp spi
ritu uisanco restitistis: sicut ptes vři: quē pro
phetarū nō psecuti sunt ptes vři: et occiderūt
eos q prenunciabāt de aduentu iusti: cuius
nūc vos pditores et interfecutores fuistis: q
accepistis legem in edictis angeloz: nec cu
stodistis. Quid hoc euidentius: quid tanta
anctoritate robustius. In edictis quidē an
geloz lex illi populo data est: sed dñi iesu xpi
p eā disponebatur: et prenunciabāt aduēt.
Et ipse tanqz verbum dei miro et ineffabi
li modo erat in angelis: in quoz edictis lex
ipsa dabat. Vnde dicit in euāgelio. Si cre
deritis moysi: crederitis et michi. de me enīz
ille scripsit. Pter angelos ergo tunc dñs lo
quebat: per angelos filz dei: mediator dei
et hominū futurus ex semine abrae suū dispo
nebat aduentū: vt inueniret a quibus recipe
ret cōfiteres reos: quos lex nō impleta fece
rat transgressores. Vnde et aplūs ad gala
thas dicit. Quid ergo lex. Transgressionis

Chi. 2

Act. 2

Grati
misi
diato
No
po
cū m
inqu
alio
toz d
illud
ria q
no: s
data
men
toris
filiu
filiu
stin
si v
creat
da co
tur: a
ti ex
strat
dere
hō v
cloz
ante
rere
p an
vel a
pph
bus
figu
nus
mult
tur i
dñoz
den
nūc
fione
nam
nec s
et ip
vuz
exile
fibus
dione
tan

gratia pposita est: donec veniret semē cui p
missum est disposita p angelos in manu me
diatoris h̄ ē disposita p angelos in manu sua.
Non enim natus est per conditionem: sed p
potestātē. Ad autē nō aliq̄ ex angelis di
cit mediatorē: sed ipsum dñm iesum ch̄ristuz
inquantum homo fieri dignatus est: habes
Thi. 2 alio loco. Unus inquit deus: et vnus media
tor dei et hominuz: homo x̄ps iesus. Hinc
illud pasca in interfectōe agni. Hinc illa om
nia que de x̄po venturo in carne atq; passu
ro: sed et resurrecturo in lege figurant: que
data est in edictis angeloz: donec veniret se
men dispositū per angelos in manu media
toris. In qbus angelis erat vnq; et pater: et
filius et spiritus sanctus. Et aliqñ pater: aliqñ
filius: aliqñ spiritus sanctus: aliqñ sine vlla di
stinctione psonē deus p illos figurabat. Et
si visibilib; et sensibilib; formis apparēs: p
creaturā tū suā nō p substantiā suā cui viden
da corda mūdant p bec omnia q̄ oculis vidē
tur: et auribus audiunt. Sed iam satis quan
tū existimo p caput nō disputatū et demon
stratū est. qđ in hoc libro susceperamus ostē
dere: cōstituz et p habilitate rōnis quantuz
hō vel potius quātū ego potm et firmitate au
toritatis quātū de scripturis sanctis diuina
eloquia patuerunt. qđ antiq; patribus nris
ante incarnationes saluatoris cū deus appa
rere dicebat: voces ille ac species corporales
p angelos facte sunt: siue ipsis loquentibus
vel agentibus aliqd ex persona dei: sicut etiā
pphetas solere ostendimus: siue assumēti
bus ex creatura qđ ipsi nō essent: vbi deus
figurare demonstrare hominibus. Ad ge
nus significationuz nec prophetas omisisse
multis exēplis docet scriptura. Superest igitur
tam vt videamus cū et nato p virginem
dñō: et corporali specie sicut columba descen
dente spiritus sancto: visib; signis linguis so
nitu facto de celo die pentecostes post ascen
sionem dñi: non ipsum dei verbū p substan
tiā suā qua patri equalit; coeternuz ē:
nec spūs p̄ris et filij p suā substantiā qua
et ipse vnq; equalis atq; coeternus est: s;
vnq; creaturam que illis modis formari et
existere potuit corporis atq; mortalib; sen
sibus apparuerit: quid inter illas demonstra
tiones: et has proprietates filij dei et spiritus
sancti: q̄uis p creaturā visib; facias iterfit

qđ ab alio volumine cōmodius ordiemur.

Explicit liber tertius.

Incipiunt capitula libri quarti.

- i De gratia dei qua sibi humanū genus
reconciliat: vt qđ perierat: saluet.
- ii De incarnatione vbi v̄p̄ncipes eius
- iii De simplo saluato: esse possum?
- iiii De ratione simplici ad duplū: p numex
ternariū atq; senariū.
- v De quadragesimo sexto anno edifica
tionis dñici corporis.
- vi De triduo quo impleto dñs resurrexit.
- vii De signis et p̄figurationib;: q̄ aduētuz
- viii De filio dei q̄ i forma: dñi p̄cesserūt.
dei et in forma serui vna psona est x̄pi.
- ix De vnitāte ecclesie in deo p genuinam
dilectionem cui formam p̄ebet vnitās
patris: et filij et spiritus sancti.
- x De mediatore ad mortē diabolo et me
diatore ad vitam iesu x̄po.
- xi De facilitate ludificationū quibus ho
mines qđ inuidis spiritibus fallunt.
- xii De falsis et deceptorij purificatiōib;.
- xiii Ad mortē x̄pi nō fuisse necessitatis n̄re:
sed voluntatis sue ac p̄ans.
- xiiii De sacrificio p̄fecto et vero: qđ ipse p
nobis saluator effectus est.
- xv De bis q̄ sibi purgationem de virtute
ppria pollicentur.
- xvi Sapientes mūdi nec resurrectionis vi
tate cognoscere: nec futuroz ordinē
scire potuisse: q̄uis et ipsi vaticinia ha
bere videantur.
- xvii Dñi apud impios possint qđā futura
- xviii De fide qua credimus tpa: p̄sciri.
liter gesta et veritate q̄ reddet eterna.
- xix De missione filij dei qua in forma ser
ui patre factus est minor: euz in forma
dei patri permaneret equalis.
- xx Non esse contra equalitatē p̄ris: et fi
lij: isti etiā s̄m coeternā patri diuinitatē
intelligat filius missus.
- xxi De sensibili demonstratione spūs san
cti: et de coeterna vnitāte trinitatis.

Incipit proemium in librū quartū.

Liber

Scientia terrestris celestisq; ferā ma-
 gni estimare solet genus humanum:
 in quo pfecto meliores sunt qui huic
 scientie preponit nosse semetipos: laudabi-
 liorq; est animus cui nota est vel infirmitas
 sua: q; qui ea nō respicit: vias fiderū scrutat
 etiam cogniturus. aut qui iaz cognitas tenet.
 ignorans ipse qua ingrediat ad salutē: ac in
 firmitatē suā. Qui vero iaz cuiusq; i deū
 spū sancti calore excitatus atq; in eius amo-
 re corā se viluit: ad eūq; intrare volens nec
 valens: corq; sibi lucente attendit in se: Inue-
 nitq; se: suāq; egritudine illius mūdici cō-
 temperari nō posse cognouit: flere dulce ha-
 bet eūq; deprecari: vt etiā atq; etiā miserat
 donec exuat totā miserā: et p̄ari cū fiducia.
 Jam accepto gratuito pignore salutis: per
 eius vnicū saluatore hīs et illuminatore hūc
 ita agente et dolente: scientia nō ists: q; cari-
 tas edificat: preposuit enī scientiā scientie: p̄-
 posuit: scire infirmitates suam magisq; scire
 mundi menia: fundamēta terrarū et fastigia
 celozū: et hanc apponendo scientiā: apposuit
 dolore. Dolore p̄grinationis sue et desi-
 derio patrie sue: et conditoris eius beati dei
 sui. In hoc genere hominū: in familia xp̄i
 tui dñe deus meus: si inter pauperes mos
 gemo: da mihi de pane tuo respondere ho-
 minibus: qui nō cūriunt et sūunt iustitiam
 s; satiati sūt et abūdāt. Satiati aut illos phā-
 tasina cox: nō vitas tua: q; repellēdo resi-
 liūt: et in suā vanitatē cadūt. Ego certe sentio
 q; multa fragmenta pariat cor humanus. Et
 quid est cor meum: nisi cor humanum. Sed
 hoc ozo deū cordis mei: vt nibil ex eis fig-
 mentis pro solido vero eructem in has lite-
 ras: sed inde veniat in eas quicquid per me
 venire poterit. Vnde ihuīs p̄ecto a facie
 oculoꝝ suoz: et de longinquo redire conanti
 p viā quā strauit humanitati diuinitas vni-
 geniti sui aura veritatis eius aspergit. Quā
 in tantum licet mutabilis haurio. inquantū
 in ea nibil mutabile video nec locis et tēpō-
 ribus sicut opoz. nec solis tēpōrē et quasi lo-
 cis: sicut spūitū nostrorū cogitatōes nec so-
 lis tēpōribus et nulla vel imagine locoꝝ: si-
 cut quedam nostrarū mentiū ratiocinatōes.
 Minimo enim dei essentia quā ē: nihil mu-
 tabile habet nec in eternitate: nec in ve-
 ritate: nec in voluntate: q; eterna ibi est veri-

tas: et eterna caritas: et vera ibi est caritas:
 vera eternitas: et cara ibi est eternitas: cara
 veritas.

De gratia dei qua sibi humanus genus re-
 cōciliat vt quod perierat saluetur.

Capitulum. j.

Ed quoniam exultauimus ab i-
 cōmutabili gaudio nec tū inde
 p̄cisi atq; abrupti sumus: vt nō
 etiā in istis mutabilibus et tē-
 poralibus eternitate: veritate
 beatitudine: queremus. Nec

mozi enim nec falli: nec perturbari volumus.
 missa sunt nobis diuinitus visa cōgrua pere-
 grinationi nre: quibus admoneremur non
 hic esse qd querimus: sed illud ad ipā esse re-
 deūdū: vñ nisi p̄deremus hic ea nō quere-
 remus. At p̄mū nobis p̄suadēdū fuit: quan-
 tū nos diligeret deus: ne desperationē nō au-
 derem erigi in cū. Quales aut dilexerit: ostē-
 di oportebat: ne tanq; de meritis nris super-
 biētes: magis ab eo resilerem⁹: et in nra for-
 titudine magis desicerem⁹: ac per hoc egit
 nobiscū vt p̄ eius fortitudine potius p̄ficere-
 mus: atq; ita in infirmitate humilitatis p̄fi-
 ceret virtus caritatis. Hoc significabat in
 psalmo dñi ait. Pluuia volūtaria segregās: p̄-
 deus hereditari sue et infirmata est: tu vero p̄-
 fecisti eā. Pluuia q̄ppe voluntariā non nisi
 gratiā vult intelligi: nō meritis reddita: sed
 gratis data: vñ et grā noiā. Dedit enī cam
 nō q; digni cram⁹: s; q; voluit. hoc cognō-
 scētes: nō fidentes in nobis erim⁹: et hoc ē
 infirmari. Ipse vero p̄fici nos: q; etiā pau-
 lo ap̄lo dixit. Sufficit tibi grā mea. nā virt⁹
 in infirmitate p̄fici. p̄suadēdū ergo erat ho-
 mini quantū nos dilexerit deus: et quales di-
 lexit. Quantum: desperaremus: quales
 ne superbiremus. Hunc locū ap̄ls p̄neces-
 sarū: sic explicat. Lōmendat aut inquit suaz
 caritatē deus i nobis: qm̄ eūz adhuc pctōres
 essem⁹: xps p̄ nobis mortuus est. multo
 magis iustificat nunc in sanguine ip̄ius: sal-
 uī erimus ab ira p̄p̄sum. Si enī eūz inimi-
 ci essem⁹ recōciliati sum⁹ deo p̄ moxet; si
 lii eius: multo magis reconciliati salui erim⁹
 in vita ip̄ius. Item alio loco. Quid ergo
 inquit dicemus ad hec. Si deus pro nobis:
 quis contra nos. qui proprio filio nō p̄per-
 cit: sed pro nobis omnibus tradidit illum.

i Lō. 8

mat. 5.

Job. j.

Jbidz

Jbidz

2a. 17

Ro.

Jbid

Quomodo non tunc illo nobis omnia donauit. Quod autem factum nobis enunciat: hoc futurum ostendebat: et antiquis iustis: ut per eandem fidem ipsi humiliter infirmarent: et infirmati perficeretur. Quia igitur unum verbum dei est: per quod facta sunt omnia: quod est incommutabilis veritas: ubi principaliter atque incommutabiliter sunt omnia simul: non solum que nunc sunt in hac vniuersa creatura: verum etiam que fuerunt: et que futura sunt: ibi autem nec fuerunt: nec futura sunt: sed tammodum sunt. et omnia vita sunt: et omnia unum sunt: et magis unum est: et una vita est. Sic enim omnia per ipsum facta sunt: ut quicquid factum est in his: in illo vita sit: et facta non sit: quia in principio non factum est verbum: sed erat verbum apud deum: et deus erat verbum: et omnia per ipsum facta sunt. Nec per ipsum omnia facta essent: nisi ipsum esset ante omnia: factumque non esset. in his autem que per ipsum facta sunt etiam corpus: quod vita non est per ipsum non fieret: nisi in illo antequam fieret vita esset: quod enim factum est: iam illo vita erat: et non qualis: cuius vita. Nam et anima vita est corporis: sed et hoc facta est: quia mutabilis est: et per quod facta est: nisi per dei verbum incommutabile. Quia enim per ipsum facta sunt: et sine ipso factum est nihil: quod ergo factum est: iam in illo vita erat: et non qualiscumque vita: sed vita erat lux hominum. lux vniuersae rationalium mentium: per quas homines a pecoribus differunt: et ideo sunt homines. non ergo lux corporis: que lux est carnis: siue de celo fulgeat: siue terrenis ignibus accendat: nec humanarum tantum carnis: sed etiam beluinarum et vniuersarum minutissimos quoque animalculos. Omnia enim hoc vident istam lucem. at illa vita lux hominum erat: nec longe posita ab vnoquoque nostrum. In illa enim viuimus et mouemur et sumus. Sed lux in tenebris lucet: et tenebre eam non comprehendunt. De incarnatione verbi et participes ei esse possimus.

Lapi. ii.

Tenebre autem sunt stulte mentes hominum et praua cupiditate atque infidelitate cecitate. Has vitaret atque sanaret verbum per quod facta sunt omnia: caro factum est: et habitauit in nobis. Illuminatio quippe nostra participatio verbi dei est: illi scilicet vite que lux est hominum. Ad hunc autem participationem prorsus inhabiles et minus idonei eramus: propter immundiciam peccatorum. Ad idendum ergo eramus. Ideo et iniquorum et superborum vna mudatio est san-

guis iusti: et humilitas dei: ut ad contemplandum deum quod natura non sumus: per eum mundaremur: factum quod natura sumus: et quod peccatum non sumus. De enim naturam sumus: homines natura sumus: iusti peccatum non sumus. Deus itaque factus homo iustus: intercessit deo pro homine peccatore. Ad enim congruit peccator iustus: sed congruit homini homo. Ad idgens ergo nobis similitudinem humanitatis sue: abstulit dissimilitudinem iniquitatis nostre. Et factus participes in eternalitatis nostre: fecit nos participes diuinitatis sue. Ad merito quippe mors peccatoris veniens ex damnationis necessitate: soluta est per mortem iusti venientem ex misericordie voluntate: dum simpliciter eius congruit duplo nostro. Nec enim congruentia: siue conuenientia: vel consonantia: vel si quomodus dicitur: quod est unum ad duo: in omni copulatione: vel si melius dicitur coaptatione creature: valet plurimum. Hanc enim coaptationem: sic mirum occurrit: dicere volui: quare greci harmoniam vocant. Neque nunc locus est: ut ostendam quantum valeat consonantia simpliciter ad duplum: que maxima in nobis reperitur: ut sit nobis ista naturaliter: a quo vniuersum nisi ab eo quod nos creauit: ut nec imperiti possint eam non sentire. siue ipsi cantantes: siue alios audientes. per hanc quippe voces acutiores grauioreque concordant: ita ut quisque ab ea dissonuerit: non scientiam: cuius expertes sunt plurimi: sed ipsum sensum audit: non stridenter offendat. Sed hoc ut demostretur: longo sermone opus est: ipsis autem auribus exhiberi potest ab eo quod nouit in regula ri monochoordo.

De simplo saluatoris nostri quod ad duplum nostrum occurrit et congruit.

Lapi. iii.

Ergo quod instat impresentiarum quantum donat deus: ediscendum est: quod ad modum simpliciter domini et saluatoris nostri iesu christi: duplo nostro congruat et quodammodo concinat ad salutem. Nos certe: quod nemo christianus ambigit: et anima et corpore mortui sumus. anima propter peccatum: corpore propter peccatum: ac per hoc et corpore propter peccatum. Undique autem rei nostre. id est anime et corporis medicina et resurrectione opus erat: ut in melius renouaretur quod erat in deterius commutatum. Ad hoc autem anime impicitas est: et mors

Liber

corporis corruptibilitas: p quā fit et anime a
cope abscessus. Sicut enīz aīa mea deo dese
rente: sic corpus anima deserēte: morit. vñ
illa fit insipiens: hoc exanime. Resuscitatur
enīz aīa p penitētiā: et incorpore adhuc mor
tali renouatio vite inchoat a fide: qua credit
in eū qui iustificat impiū: bonisq; moribus
auget et roboratur de die in diem: cū magis
magisq; renouat interior homo. Corp⁹ vo
tanq; hō exterior: quāto est hec vita diutur
nior: tāto magis magisq; corrumpit. vñ et a
te vel morbo. vel varijs afflictionib⁹: donec
veniat ad vltimā que ab hominibus mors
vocat. Eius autē resurrectio differt in finez:
cū et ipsa iustificatio nra perficiet ineffabilē.
Tūc enīz similes ei erū⁹: qñ videbū⁹ euz
sicuti est. Nunc vero qz diu corpus qd corru
pit aggrauat animā: et vita humana sup⁹ ter
rā tota temptatio est. nō iustificabit in cōspe
ctu eius oīs viuēs: in cooperatione iustitie q
equabimur angelis: et glorie que reuelabit
in nobis. De morte autē aīe a morte corpis
distingueda: qd plura documenta cōmemo
rē: cū dñs in vna sentētia euangelica vtrāq;
mortē cuius facile discernēda posuerit. vbi
ait. Sine mortuos sepelire mortuos suos.
Sepeliendū quippe corpus mortuorū erat:
sepulchros autē eius p infidelitatis impietatez
in aīa mortuos intelligi voluit. quales excitā
tur cū dicitur. Surge qui dormis et exurge a
mortuis: et illuminabit te xps. Detestat autē
quādam mortē apls dicens de vidua. Que
aut in delictis agit: viuens mortua est. Ani
ma igit iam pia que fuit impia: ppter iustitiā
fidei dī ex morte reuixisse atq; viuere. Cor
pus aut nō tñ moriturū ppter aīe abscessus
qui futurus est: sed ppter infirmitatez tantū
carnis et sanguinis: quodam loco in scriptu
ris enīz mortuū dicit: loquente aplo. Cor
pus quidē inquit mortuū est ppter peccatū:
spiritus aut vita est. ppter iustitiā. hec vita
ex fide facta est: qñ iustus ex fide viuit. Sed
Abac. 2
Ro. 8. quid sequit. Si aut spūs eius q suscitauit ie
sum a mortuis habitat in vobis: qui suscita
uit xpm iesum a mortuis: viuificabit et mor
talia corpora vestra: p inhabitantē spiritum
eius in vobis. Hūc ergo duple mortū no
strē: saluator impendū simplam suam: et ad
faciendam vtrāq; resurrectionē nostraz: in
sacramēto et exemplo preposuit et proposuit

ynam suam. Meq; enīz fuit peccator aut im
pius vt et tanq; spiritum mortuo in interiore
hoīe renouari opus esset: et tanq; resipiscen
do ad vrā iustitię reuocari: sed indutus car
ne mortali: et sola moriens: sola resurgens:
ea sola nobis ad vtrūq; cōcinnuit: cū in ea sic
res interioris hoīs sacramētū: exterioris exē
plū. Interioris enīz hoīs nri sacramēto da
ta est illa vox: ptinens ad mortē aīe nostre. si
gnificandam: nō solū in psalmo: vñ etiam
in cruce. Deus meus deus meus vt qd me
dereliquisti. Cui voc cōgruat apls dicens.
Sciēs qz vetus hō nri simul crucifixus est
cū illo vt euacuet corpus peccati: vt vltra nō
seruiamus pctō. Crucifixio gippe interioris
hoīs penitentie dolores intelligunt: et conti
nentie quidā salubris cruciatus: p quā mor
tē mors impietatis perimūt: in qua nos non
dereliquit deus. Et ideo p talē crucē euacua
tur corpus peccati: vt iā nō exhibeamus mē
bra nra arma iniquitatis pctō: qz et interior
hō si vniq; euacuet corpus peccati: pfecto vñ
est anteq; renouet. Intus nāq; igit: qd idē
apls dicit. Exuite vos veterē hominē: et i
duite nouus. Ad ita consequenter exponit.
Quapropter deponētes mēdaciū: loquimī
veritatē. Vbi autē deponit mendaciū: nisi i
tus vt inhabitet in mōte sancto dei: qui loqui
tur veritatē: in corde suo. Resurrectio vero
corporis dñi: ad sacramētū interioris resur
rectionis nre pnnere ostēdit. vbi postq; resur
rectū ait mulieri. Noli me tangere: nondū
enīz ascendi ad patrē meū. Cui mysterio cō
gruit apls dicens. Si autē resurrexistis cū xpo
que sursum sunt: querite: vbi xps ē ad dex
teraz dei sedens. Que sursum sunt sapite. B
est enīz xpm nō tangere: nisi cum ascenderit
ad patres nō de xpo sapere carnaliter. Jam
vero ad exemplum mortis exterioris hoīs
nostri dñice carnis mors ptinet qz p talē pas
sionē maxime horatus est seruos suos: vt
nō timeant eos qui corpus occidūt: animam
autē non possunt occidere. Propter qd dicit
apls: vt suppleaz que defunt pssuraz xpi
in carne mea. Et ad exemplū resurrectionis
exterioris hoīs nostri pertinere inuenit re
surrectio corporis dñi cū discipulis ait.
Palpate et videte: qz spūs carnē et ossa non
habet: sicut me vidētis habere. Et vnus ex
discipulis cicatrices eius ptectās: exclama

Luc. 21
Jo. 20

Ro. 8. 15

Abi. 5

Abi. 5

Abi. 5

Abi. 5

Abi. 5

Abi. 5

Abi. 5

Abi. 5

Abi. 5

Abi. 5

Abi. 5

Abi. 5

Abi. 5

Abi. 5

Abi. 5

Abi. 5

Abi. 5

Abi. 5

Abi. 5

Abi. 5

Abi. 5

uult dicere. *Dñs meus & deus me⁹.* Et cū il-
lius carnis tota integritas apparet demonstrā-
tū est in ea q̄ suos exhortans dixerat. *Capil-
lus capitis vestri nō peribit.* Dñi enim p̄mo
noli me tāgere: nōdū enī ascendi ad patres
meū. & vñ anteq̄ ascendat ad patrē a discipu-
lis tangit: nisi q̄ illic insinuabat interioris
hoīs sacramentū: hic p̄bebat exterioris crē-
plum. An forte quisq̄ ita est absurdus atq̄
auctus a vero: vt audeat dicere a viris enī
tactū anteq̄ ascenderet: a mulieribus autē
ascendisset. Propter hoc exēplū future n̄re
resurrectionis in corpore q̄ p̄cessit in dño:
dicit apls. *Initū x̄ps: deinde qui sunt x̄pi.*
De corporis enim resurrectione illo loco
agebatur: propter quā etiā dicit. *Transfigu-
rauit corpus humilitatis nostre: p̄forme cor-
pori sue glorie.* Vna ergo mors nostri salua-
toris: duabus moribus n̄ris: saluti fuit. Et
vna ei⁹ resurrectio: duas nobis resurrectiones
p̄stuit: cū corpus eius in vtrāq̄ re. id ē
et in morte & in resurrectione & sacramento in-
terioris hoīs n̄ri: exēplo exterioris medica-
nali quadā puenientia ministratū est.
De rōne simpli ad duplū p̄ ternariū nume-
rum atq̄ senariū.

Ca. iiii.

*Ecce ratio simpli ad duplū orit̄ qdē
b a ternario numero. Vnum ḡppe ad
duo: tria sunt. Sed hoc totū qd dicit̄
ad senariū puenit. Vñ enim & duo & tria:
sex sūt. Qui numerus p̄pterea p̄fectus dici-
tur: q̄ p̄tribus suis cōplet. Habet enim illas
tres: sextā: ternā: dimidiā. Nec vlla p̄s alia
q̄ dici possit quota sit: inuenit̄ in eo. Sexta
ergo eius vnus est: tertia duo: dimidia tria.
Vñ autē & duo & tria summāt eūdē senariū
Quius p̄fectionē nobis sancta scriptura cō-
mēdat in eo maxime: q̄ deus sex diebus p̄fe-
cit opera sua: & sexto die factus est hō ad ima-
ginē dei. & sexta etate generis humani: fili⁹
dei venit: & factus est filius hominis: vt nos
reformaret ad imaginē dei. Ea ḡppe nunc
etas agit: siue mille annis singulis distribuā-
tur etatibus: siue in diuinis luteris memora-
biles atq̄ insignes quasi articulos tēporū ve-
stigemus: vt prima etas inueniatur ab adam
vsq̄ ad noe. inde scūda vsq̄ ad abram. Et
deinceps sicut matheus euangelista distin-
xit: ab abraā vsq̄ ad dauid: a dauid vsq̄ ad
transmigrationē in babiloniā. atq̄ idē vsq̄*

ad virginis partū. *Que tres etates p̄luncte
illis duabus: quinq̄ faciunt.* P̄inde sex/
tā inchoauit natiuitas dñi: que nūc agit vsq̄
ad oculū ip̄is finē. Hūc senariū numerū
quādā ip̄is gerere figurā: et in illa rōne trip-
tice distributionis agnoscimus: quā vnū ē/
pus cōputamus ante legē: alterū sub lege:
tertiū sub gratia. In quo ip̄e sacramentū re-
nouationis accepimus: vt in fine ip̄is etiam
resurrectione carnis: omni ex parte renouati:
ab vniuersa: nō solū anime: vere etiā infir-
mitate corporis sanemur. Vnde intelligit̄ il-
la mulier in typo ecclesie a dño sanata & ere-
cta: quā curauerat infirmitas alligāte saba-
na. De talibus enī occultis hostibus plan-
git illa vox psalmi. *Curauerūt animā meā.*
Hec autē mulier decem & octo annos habebat
in infirmitate: q̄ est ter senī. Adhes autem
annorū decē & octo inueniunt̄ in numero so-
lidi quadrati senarij: quod est series senī: &
hoc series. Iuxta quippe est in eodē euange-
lij loco: arbor quorū illa ficulnea: cuius mi-
serā sterilitatē etiā tertius annus arguebat.
Sed ita p̄ illa intercessum est: vt dimitteret
illo anno: vt si fructū ferret: bene. sin autē: ex-
cideret. Nam & tres anni ad eandē trip̄ar-
titā distributionem pertinent: & menses triū
annorum quadrati senarij faciunt: qd ē se-
ries senī. Annus etiā vnus si duodecim mē-
ses integri p̄siderent: quos tricenī dies cō-
plent: talem ḡppe mēsem veteres obseruaue-
runt: quem circuitus lunaris ostendit: sena-
rio numero pollet. Quot enī valent sex in
primo ordine numerorū: q̄ constat ex vnus
vt pueniat ad decem: hoc valent sexaginta
in secūdo ordine: q̄ cōstat: ex denis: vt pue-
niat ad centū. Sexagintarius ergo nume-
rus dierum: sexta pars anni ē. P̄inde p̄
senarium p̄mi vsus multiplicat̄: tanquā
senarius secundi vsus: & fiunt series sexa-
ginta trecentenī & sexaginta dies: q̄ sunt inte-
gri. xij. menses. Sed quoniā sicut mensem
circuitus lune ostēdit hominibus sic annus
circuitus solis animaduertitur ē. Restāt autē
quinq̄ dies & quadrās dici: vt sol impleat
cursum suū annūq̄ cōcludat. Quattuor enī
quadrantes faciunt vnū diē: quē necesse ē
intercalari ex cursu quadrātenio q̄ bīsextus
vocāt ne temporū ordo turbet. Etiam ipsos
dies quinq̄ & quadrante si p̄sideremus: se-

Luc. 11
30. 20

Pbi.

Ro.

Luc. 15

Pbi. 5

3bi.

Epi.

3bi.

pā. i

Jo.

Col.

Ben. j

mat.

Col.

Luc.

Mat. j

Luc. 13

Liber

narius numerus in eis plurimū valet. Pri-
mū: qz sicut fieri solet vt a pte totuz cōputet:
nō sunt iam dies quinqz: sed pon⁹ sex: vt q/
drans ille accipiat pro die. Deinde qz in ipis
quinqz dieb⁹ sexta pars mensis est. ipse aut
quadrans sex horas habet. totus enī dies.
id est cū sua nocte vigintiquattuor hore sunt
quarū pars quarta. q est quadrans diei sex
hore inueniunt: ita in anni cursu senarius
numerus plurimū valet.

De quadagesimo sexto anno dominici cor-
poris.

La. v.

Job. 2. n. Ecce merito in edificatione corporis
dñici: in cuius figura tēplū a iudeis
destructū triduo se resuscitaturū eē di-
cebat: numer⁹ ipse senarius pro anno posi-
tus intelligit. Dixerūt enim quadraginta et
sex annis edificatū est templū: et quadagesi-
es series seni: sunt ducenti septuaginta sex.
Qui numer⁹ dñi cōplet nouū mēses
et sex dies: q tanqz decem mēses parientib⁹
seminis imputant: nō qz omnes ad sextū
diem post nouū mensem perueniūt: sed qz
ipsa pfectio corporis dñi: tot diebus ad par-
tū perducta cōperit. sicut a maiorib⁹ traditū
suscipies ecclesie custodit auctoritas. Qcta-
uo enim. II. Kal. aprilis cōcep⁹ credit: quo et

Luc. 23 passus. Ita monumēto nouo quo sepultus
est: vbi nullus erat mortuoz posit⁹ nec ante
nec postea: cōgruit vterus virginis quo cō-
cep⁹ est: vbi null⁹ seminat⁹ ē mortaliū. Ma-
tus aut tradit octauo II. Kal. ianuaris. Ab il-
lo ergo die vsqz ad istū cōputatū: ducenti se-
ptuaginta et sex reperiuntur dies: q senariū
numertū quadagesies series habet. Quo nu-
mero annoz tēpla edificatū est: qz eo nu-
mero senariorū corpus dñi pfectū ē: qd mor-
tis passione destructus: triduo resuscitauit.

Job. 2 Dicebat enim hoc de templo corporis sui: si-
cut euidentissimo et robustissimo euāgelio te-
stimonio declarat. quo ait. Sicut fuit ionas
in ventre ceti tribus diebus et tribus nocti-
bus: sic erit et filius hominis in corde terre trib⁹
dieb⁹ et trib⁹ noctib⁹.
De triduo quo impleto domin⁹ resurrexit.

Cap. vi.

Idem aut triduum: nō totū et plenū su-
i. Iste scriptura testis est: sed prim⁹ dies
a patre extrema tot⁹ annunciat⁹ est.
Dies vero tertū a patre prima et tpe tot⁹. De

dius aut inter eos. id est secundus dies abso-
lute totus vigintiquattuor horis suis: duode-
cim nocturnis: et duodecim diurnis. Et ru-
cisus est enī primo iudeo vocib⁹ hora ter-
tia: cū esset dies sexta sabbati. Deinde in ipa
cruce suspensus hora sexta. et spiritū tradidit
hora nona. Sepultus est aut cū iā fero factū
esset. sic sese habent verba euāgelij: qd intel-
ligit in fine diei. Vñ libet ergo incipias etiā
si alia ratio reddi potest: quomodo nō sit con-
tra euāgelij iohānis: vt hora tertia ligno
suspensus intelligat: totū diē pñū nō cōprehē-
dis. Ergo a parte extrema totus cōmutabit⁹
dies tertius a patre prima. Nos enim vsqz ad
diluculū: quo dñi resurrectio declarata ē: ad
tertium diem pertinet: qz deus q dixit de te-
nebris lucez clarescere vtp grāiā noui testa-
menti et participationē resurrectionis xpi au-
direm⁹. Iustis enī aliquādo tenebris: nūc
aut lux in dño. insinuat nobis quodāmodo
q a nocte dies sumat initium. Sicut enī pñi
dies. ppter futurū hoīs lapsus a luce in no-
ctē. ita isti ppter hoīs reparationē a tenebris
ad lucē cōputant. Ab hora g mortis vsqz ad
diluculum resurrectionis: hore sunt quadra-
ginta. et i ipsa hora nona cōnumeret. Qui
numero cōgruetiā vitā eius sup terrā: p
resurrectionē in. lx. diebus. Et est iste nu-
merus frequentissimus in scripturis: ad infi-
nitū mysterij pfectionis in quadripartito
mō. Habet enī quādā pfectionē decē. et ca-
quater multiplicata faciūt quadraginta. A ves-
pere aut sepulture vsqz ad diluculū resurre-
ctionis. xxxvi. hore sunt: q est quadratus se-
narius. Refert aut ad illā rationē simpli ad
dupli: vbi est coaptatiōis maxima psonātia
Duodecim enī ad. xxiij. simpli ad dupli
puriūt: et sunt. xxxvi. hor tota cū die toto
et nocte tota. neqz hoc fere illo sacramento qd
supra memorauī. Nō absurde qppe spiritus
diei compam⁹: corpus aut nocti. Vñ cū enī
corpus in morte ac resurrectione et spūs nri
figurā: et corporis gerebat exemplū. Etiam
sic ergo apparet illa ratio simpli ad dupli
i horis. xxxvi. cū. xij. pferunt. ad. xxiij. Et
hor quidē numeroz causas: cur in scriptu-
ris posite sint: pōtalius alias indagare: vel
qbus iste quas ego reddidi pponende sint:
vel eque p̄bables: vel istis etiam p̄babilio-
res. I. frustra cōs esse i scripturis positos:

Pal. 4

Jo. 17

et nullas causas esse mysticas: cur illic isti numeri commemorent: nemo tam stultus ineptusque penderit. Ego autem quod reddidi vel ex ecclesie auctoritate a maioribus traditus: vel ex diuina testimonio scripturarum: vel ex ratione numerorum similitudinumque collegi. Contra rationem: nemo sobrius: contra scripturas nemo christianus: contra ecclesiam nemo pacificus senserit. De signis et figuratombus que aduentum domini precesserunt.

Ca. vii.

Gal. 4

De sacramentis: hoc sacrificium: hic sacerdos: hic deus: antequam missus veniret factus ex semina: omnia que sacrata autem mystice patribus nostris per evangelica miracula apparuerunt: fuit que per ipsos facta sunt: similitudines huius fuerunt: ut omnis creatura factis quodammodo loqueretur vnum futurum in quo esset salus vniuersorum a morte reparandorum. Et enim ab vno vero deo et summo impietatis iniquitate resiliences et dissensiones defluxeramus: et enanucramus in multa discissi per multa et inherentes in multis: oportebat nuntium et impio dei miscrantis: ut ipsa multa venturum proclamaret vnum: et a multis proclamatus veniret vnum: et multa presteret venisse vnum: et a multis exonerati veniremus ad vnum: et multis peccatis in aia mortui: et propter peccatum in carne mortui: amaremur sine peccato mortui in carne pro nobis vnum: et in resuscitati credentes: et cum illo per fidei spiritum resurgentes: iustificaremur in vno iusto facti vnum: nec in ipsa carne nos resurrecturos de speraremus: cum multa membra intueremur precessisse caput vnum: in quo nunc per fidei munus: et tunc per specie redintegrati: et per mediator deo reconciliati heredemus vni: fruamur vno: permaneamus vnum.

De filio dei qui et informatus dei et informatus seruus vna persona est christi.

Capitulum. viii.

Ic ipse filius dei: verbum dei: et idem ipse mediator dei et hominum filius hominis: equalis patri per diuinitatis unitatem: et particeps nostri per humanitatis susceptionem: patrem interpellans pro nobis: per id quod homo erat. nec tamen tacens quod deus cum patre vnum erat. inter cetera ita loquitur. **M**o pro his autem rogo inquit tamen: sed et pro eis qui credituri sunt per verbum eorum in me: ut omnes vnum sint: sicut tu pater in me: et ego in te:

ut et ipsi in nobis vnum sint: ut mundus credat: quia tu me misisti. Et ego claritatem: quam dedisti mihi: dedi eis: ut sint vnum: sicut et nos vnum sumus.

De unitate ecclesie in deo per geminam dilectionem: cui formam prebet vniuersus pater et filius et spiritus sancti.

Ca. ix.

Quoniam dixit: ego et ipsi vnum: quis per id in quod ecclesie caput est: et corpus eius ecclesia: posset dicere: ego et ipsi non vnum

sed vnum: quia caput et corpus vnum est ipse: sed diuinitatem suam consubstantialiter patri ostendens: hoc ait. propter quod et alio loco dicit. Ego et pater vnum sumus: in suo genere. hoc est in eiusdem nature consubstantiali paritate: vult esse suos vnum. Sed in ipso quia in seipsis non possent dissociari ab inuicem per diuersas voluptates et cupiditates: et imunditiam peccatorum: unde mundant per mediatorem: ut sint in illo vnum. Non tantum per eandem naturam quam homines ex hominibus mortalibus equales angelis sunt: sed etiam per eandem caritatem in eadem beatitudinem aspirantes per cordissima voluntate in vnum spiritum: quodammodo igne caritatis inflammati. Ad hoc enim valet quod ait. **V**t sint vnum: sicut et nos vnum sumus: ut quemadmodum pater et filius. non tantum equalitate substantie: sed etiam voluntate vnum sint. Ita et hi: iter quos et deum: mediator est filius non tantum per id quod eiusdem nature sunt: sed etiam per eandem dilectionis societatem: vnum sint. Deinde idem quod mediator est: per quem reconciliamur deo: sic in dicat. Ego inquit in eis: et tu in me: ut sint consummati in vnum.

De mediatore ad mortem diabolo: et mediatore ad vitam iesu christo.

Capitulum. x.

Ecce est vera pars: et cum creatore nostro nobis firma coherio: purgatis et reconciliatis per mediatorem vite: sicut maculati et alienati ab eo recesseramus per mediatorem mortis. Sicut enim diabolus superbis homines superbiens perduxit ad mortem. Ita ipse humilis hominem obediens reduxit ad vitam. Quia sicut ille elatus cecidit et deiecit ostentans: sic iste humiliatus surrexit et erexit credentem. Quia enim non puenerat diabolus? quo ipse perduxerat: mortem quippe spiritus in impietate gestabat: sed morte carnis non subiecit: quia nec indumentum suum ceperat: magnus

Jo. 10

Jo. 17

Ibidem

Jo. 17

homini videbat princeps in legionibus de
monū: p quas fallaciaz regnū exercet: sic ho
minē p claudis typuz: potētie q̄ iusticie cupi
diorē: aut per fallam philosophiā magna in
flans: aut p sacra sacrilega irētiēs: in qbus
etiā magice fallacie curiosiores supbiozētiq̄
animas deceptas: illulasq̄ pēpant: lubdi
tum tenens. pollicēs etiam purgationē ani
me: per eas quas theletas appellant: transfi
gurando se in angelum lucis per multisoz
anem machinationem: in signis et prodigijs
mendacijs.

220.ij

De facilitate ludificationum quibus homi
nes ab immundis spiritibus falluntur.

Capitulum. xi.

Facile est enim spiritib⁹ nequissimis:
p aerea corpa facere multa: q̄ mirent
aic terrēnis corporib⁹ aggrauate: etiā melio
ris affectus. Si enīz corpora ip̄a terrena nō
nullis artibus et exercitijs modifcata:
in spectaculis theatri tāta miracula hoib⁹
erhibēt: vt ibi q̄ nūq̄ viderāt talia narrata:
vix credant. Quid magnū ē diabolo et ange
lis eius: de corporis clemētia: p aerea cor
pora facere: q̄ caro miret. Aut etiā occultis
inspiratiōib⁹: ad illudēdos hūanos sensus:
phāsmata imaginū machinari: qbus vigi
lātes dormientesue decipiat: vlt furetes et agi
et. S; sicut fieri pōt: vltō vitā ac moribus
melior: spectat nequissimos hoīes: vel in fume
ābulātes vel in multimodis morib⁹ corporuz
multa incredibilia facientes: nec vllō mō face
re talia pēpiscat: nec eos ppter ea sibi ppo
nendos existimet. Sic aīa fidelis et pia: non
solā si videat: vex etiā si ppter fragilitatē car
nis: exhorreat miracula demonū. nō ideo tñ
aut nō se posse talia dolēbit: aut ob hoc illos
meliores esse iudicabit: cū sint p̄fertiz i socie
tate sanctorz: q̄ p virtutē dei: cui cūcta subiecta
sunt: et minime fallacia: et multo maiora fece
runt: siue homines: siue angeli boni.

De falsis et deceptorijz purificationibus.

Capitulum. xij.

Equāq̄ igit p sacrilegas similitudines
et impias curiositates et magicas pse
craciones anime purgant et reconci
liant deo: q̄ falsus mediator non traiecit ad
superiora: sed potius obsidens intercludit
vīaz p affectus: quos tanto maligniores: quā
to supbiores sue societatis inspurat. Qui nō

possunt ad euolandū pēnas nutrire virtutū:
sed potius ad demergendū pōdera exaggere
re vitioz: tanto grauius anima ruitura: quā
to sibi videt cūcta sublimius. P̄dūnde si
cui magi fecerūt diuinitus monit: quos ad
humilitatem dñi adorandā: stella perduxit.
Ita et nos: nō qua venimus: s; p aliā viā in
patriā redire debemus. quā rex humilis do
cuit: et quā rex superbus humili regi aduer
sarios obfidere nō possit. Et nobis enim vt
adoramus humilē xpm: celi enarrauerunt
gloriā dei: cum in omni terrā erit sonus eo
rū: et in fines orbis terre verba eorum. Vīa
nobis fuit ad mortē p peccatū in adā. P̄der
vñū qppe hoīem peccatū intrauit in hūc mū
dū: et p pētm mors: et ita in oēs hoīes p̄ran
sijt: in quo omnes peccauerūt. P̄dūns vie
mediator diabolus fuit: per suasoz peccat et
precipitator in mortem. Nam et ip̄e ad ope
rādā duplici mortem nostrā: simplā attulit
suā. P̄der impietate nāq̄ mortuus est in spū
carne vñq̄ mortuus nō est. Vltobis antez et
impietate pluasit: et ppter hāc vt in mortis
carnis venire interemur: effecit. Vñū er
go appetimus iniqua suasionē: alterū nos
secutū est iusta damnatiōe. ppter ea qppe scri
ptū est: Deus mortē nō fecit: qz causa mor
tis ip̄e nō fuit. s; m p eius retributionē iustis
sima mors irrogata est pēdō. Sicut suppli
ciuz iudex irrogat reo: causa tñ supplicij non
est iustina iudicis: s; meriti criminis. Quo
ergo nos mediator in mortē trāsmisit et ip̄e nō
venit. id est ad mortē carnis. ibi nobis dñs
deus noster medicinā emendationis infer
uit: quā ille nō meruit: occulta et numis arca
na ordinatione diuine alteq̄ iustine. Vt q̄ si
cui p vñū hoīem mors: ita p vñū hoīem fie
ret resurrectio mortuoz. Quia magis vita
bāt hoīes qd̄ euitare nō poterant mortē car
nis: q̄ mortē spūs. id ē magis penā: q̄ me
ritū pēne. nā non peccare: aut nō curat: aut
parū curat. nō mori: autē q̄ quis nō obtineat
vehemēter satagit. Vñū mediator ostēdēs:
q̄ nō sit mors timenda q̄ p humanā p̄ditio
nē iam euadit non potest: sed potius impie
tas que p fidē cauēri pōt: occurrit nobis ad
finem quo venimus: sed nō qua venimus.
Nos enīz ad mortē p pētm venimus ille p
iustitiaz: et ideo cū sit mors nostra pēna pec
cati: mors illius facta est hostia p peccato.

Ro

Ro

Ro

Job. 10

Job. 19

Sai

mar. 15.

Ro

Adorem christi non fuisse necessitatis no-
stre: sed voluntatis sue ac potestatis.

Capitulum. xiiij.

¶ Hapzpter cū spūs corpori prepona-
tur: morsq; sit spiritus a deo deferri:
mors autem corporis a spiritu dese-
ri: eaq; sit pena in morte corporis: vt spiri-
q; volens deferret deū: deferat corpus inui-
tus: vt cū spiritus deū deferret qz voluit de-
ferat corpus etiaz si noluerit: nec deferat euz
voluerit: nisi aliquā sibi vim qua ipsum cor-
pus peruenat intulerit: demonstrauit spūs me-
diatoris: qz nulla pena peccati vsq; ad mor-
tem carnis eius accessit: qz nō eā deferuit
inuitus: sed qz voluit: qñ voluit: quōmodo
voluit. Quippe dei verbo ad vnitatē cōmix-
tus est homo. Hinc ait: potestare habeo po-
nendi animā meā: et potestare habeo iterum
sumendi eā. Nemo tolliteam a me: sed ego
pono eā a me: et iterū sumo eā. Et hoc maxi-
me mirati sunt: sicut euangelii loquit: q pre-
sentes erant: cū post illam vocē: in qua figu-
ram peccati nostri edidit continuo tradidit
spiritum. Lōga enim morte cruciabant ligno
suspensi. Vnde latronibus vt ita morerent:
et de ligno ante sabbatū deponerent: crura
cōstrata sunt. Ille aut quia mortuus inuen-
tus est: miraculo fuit. Hoc etiam pilatū legi-
mus fuisse miratū: cum ab iōso sepeliendum
corpus dñi peteret. Ille itaq; deceptor: qui
fuit homini mediator ad mortē: falsq; se op-
ponit ad vitam: nomīne purgationis per sa-
era et sacrificia sacrilega quibus superbi sedu-
cuntur: qz nec participationē mortis nīc ha-
bere potuit: nec resurrectionē sue: simpliciter
quidē suaz mortē ad duplicem nostraz potuit
afferre. Simpliciter vero resurrectionē in qua
et sacramentus esset renouationis nostre: et
eius que in fine futura est euigilationis exim-
pluz: nō vtiq; potuit. Ille pinde qui spiritu
viviū carnem suam mortuam resuscitauit:
verus vite mediator illum spiritu mortuum
et mortis mediatorē a spiritibus in se creden-
duz foras misit: vt nō regnaret inuicē: s; for-
insecus oppugnaret: nec ita expugnaret.
Cur seipse quocq; temptandum pbiuit: vt ad
superandas etiaz temptationes eius media-
tor esset: non solum p huiusmodi: verū etiaz p
exem. At ille primus vbi p omnes aditus
ad interiora moliens intrare: expulsus est:

post baptismum in heremo cōpleta omni tēpta-
tione illecebrata: qz vinū spiritu: mortuū spi-
ritu non inuasit: quoquo modo audius mortis
humane puerit se ad faciendā mortem: quā
potuit: et pmissus est in illud quod ex nobis
mortale viuus mediator acceperat. Et vbi
potuit aliqd facere: ibi et omni parte deuict⁹
est: et vnde acceperat exterius potestatem dñice
carnis occidēte: inde interior eius potestas
qua nos tenebat occisa est. Itā actū est enī vt
vincula pctōz multoz: in multis moribus
p vniu vnā mortē quā pctm nullū pccatē
rat: soluerent. Quā ppter ea dñs p nobis i
debitaz reddidit: vt nobis debita nō noceret
Neq; enim iure cuiusq; pccatis erit? est car-
ne: sed ipse se eruit. Nam qui posset nō mo-
ri si nollet: pculdubio qz voluit mori
est: et ideo pncipatus et pccatis expoliari fi-
ducialiter triūphas eas in semetipso. Ador-
te sua oppe vno verissimo sacrificio pro no-
bis oblato: quicquid culpāū qz voluit nō s
pncipatus et pccatis ad iudicia supplicia iu-
re detinebant purgavit: aboleuit: extinxit: et
sua resurrectione in nouā vitā nos pdestina-
tos vocauit: vocatos iustificauit: iustificatos
glorificauit. Ita diabolus hominē quez per
pensionem seductū: tanq; iure integro pos-
sederat ipse nulla corruptione carnis et san-
guinis spectus: p istam corporis mortalis fra-
gilitatem: nimis egeno et infirmo tanto sup-
bior: quanto velut diuor et fortior: quasi pā-
noso et ruinoso dominabit: in morte ear-
nis amisit. Quo enim cadente non secutus
impulit peccatorē: illuc descendente psecut⁹
cōpulit redemptorē. Sic in mortis cōsortio
filius dei nobis fieri dignatus est amicus:
quo nō perueniendo meliores se nobis atq;
maiores putabat inimicus. Dicit enim re-
demptor noster. Adiores dilectionē nemo
habet: qz vt animā suā ponat p amicus suisq;
Quo circa etiam ipso dño se credebatur diabo-
lus superiores: inquantū illi dñs in passioni-
bus cessit: qz de ipso intellectū est qd in psal-
mo legit. Adinuisti cum paulominus ab an-
gelis: vt ab iniquo velut equo iure aduersus
nos agente: ipse occisus innocens cum iure
equissimo superaret: atq; ita captiuitatem p-
pter peccatum factam captiuaret: nosq; libe-
raret captiuitate propter peccatum iusta:
in iusto sanguine iniuste fuso: mortis cha-

Ro. 8.

Job. 15

Job. 8

Liber

Eclo. 2 rographus delens: et iustificandos redimēs
 pētores. Mīne etiāz diabols ad hec suos
 illudit: qđ se p sua sacra velut purgandis: et
 potius implicandis atqz mergendis: falsus
 mediator opponit: qđ supbis facillime p sua/
 det irridere atqz cōtemnere mortē xpī: a qua
 ipse quanto est alienior: tanto ab eis creditur
 sanctior atqz diuiniōz. Qui tñ apud euz pau
 cissimi remāserunt: agnoscētibz gētibz:
 et pia humiliare bibētibz: pētibz suū: cuiusqz
 fiducia descēdētibz hostem suū: et pcurren
 tibz ad redemptōzē suū. Nescit enīz diabo
 lus quō illo et infidiāte et furēte vnt ad salu
 tē fidelū suoz: excelsissima sapiētia dei: a fine
 supiore qđ est inīnū spiritalis creature: vsqz
 ad finē inferiorē: qđ est mors corporis: per
 tendēs foriter et disponēs omnia suauiter.

Sap. 8 Attingit enīz vbiqz ppter suā mūditiā: et ni
 bil inquinatū in eam incurrit. A morte autē
 carnis alieno diabolo vnde nīnūz supbus
 incedit: mors alterius generis spāatur in
 eterno igne tartari: quo nō solū cū terrenis:
 s; etiā cū acreis corpibz cruciari spūs pos/
 sint. Supbia autē hoies qđ rps: qz mortuus
 est: vilit: vbi nos tam magno pēcio emī: et
 istā mortē reddūt cū hoibus pditioni krūno
 se nature: qđ trahit a pmo pēto: et in illā cū il
 lo pēpitabunt. Quē ppter ea xpo pposue/
 runt: qz eos in istā deiecit: quo per distantes
 naturā ipse nō cecidit: et quo ppter eos p in
 gentē misericordiā ille descendit: et tñ se de/
 monibz esse meliores non dubitāt credere:
 eosqz maledictis omnibz iſectari detestariqz
 nō cessant. quos certe alienos ab huius mor/
 tis passione neuerūt: ppter quā xpm contē
 nunt. Nec sic volūt cōsiderare quā fieri po/
 tuerit: vt in se manēs: nec p scriptuz ex vlla p
 te mutabile dei verbū: p inferioris tñ nature
 susceptionē aliquid inferius pati posset qđ in/
 mūdus demon: qz terrenū corpus nō habz:
 pati nō possit. Sed cū sint ipsi demonibus
 meliores: tñ qz carnem portant: mori sic pos/
 sunt: quēadmodū demones mori: qui cā nō
 portant: nō vtiqz possunt. Et cū de ruitus sa
 crificioz suoz multū psumāt: que se fallaci
 bus supbisqz spiritibus imolare nō sentiūt.
 Aursi tā sentiūt: hīd sibi pdesse arbitrant/
 pſideri: et inuidiāz amicitia: quoz intentio/
 nis nulla neccē est: nisi impediriō reditūs
 nostrū: nō intelligūt ne ipsos quidem super /

bissimos spūs honoribus sacrificioz gaude
 re potuisse: nisi vini vero deo pro quo coli vo
 lūt: verū sacrificium deberet.

**De sacrificio pfecto et vero qđ ipse p nobis
 saluator effectus est. La. xiiij.**

Et qđ id posse rite offerri: nisi per sacer
 n dotē sanctū et iustū: nec nisi ab eis acci
 piat qđ offerri: pro quibus offerri: atqz
 id sine vitio fit: vt p vitiōis mūdādis pos
 sit offerri. Hoc certe oēs cupiūt: qđ se offer
 ri sacrificiū deo volūt. Quis ergo tā iustus et
 sanctus sacerdos: qđ vnicus filius dei. nō q
 opus haberet p sacrificiū sua purgare pecca
 ta: nec originalia: nec ex humana viā q ad/
 dunt. Et qđ tā pgruentē ab hoibz sumeret
 qđ p eis offerret: qđ hūana caro. Et qđ tam
 aptum huic inolationi: qđ caro mortalis. Et
 qđ tā mūdū p mūdādis vitijs mortaliū: qđ
 sine vlla cōtagione carnalis cōcupiscētie: ca
 ro nata in vtero et ex vtero virginali. Et qđ
 tā grāe offerri et suscipi posset: qđ caro sacrifi
 cii nostri: corpus effectum sacerdotis nostri.
 Vt qm qmūz pſiderant in omni sacrificio:
 cui offerat: a qđ offerat: qđ offerat: p qđ offe
 rat: idcipit vnus verusqz mediator: p sacrifi
 cii: pacis reconcilians nos deuz: vnū cum
 illo maneret cui offerebat: vnū in se faceret p
 quibus offerebat: vnus ipse esset qui offere/
 bat: et quod offerebat.

**De his qui sibi purgationem de virtute p
 pria pollicent. La. xv.**

Vnt autē quidā q se putāt ad cōtēplan
 dum deū: et inherendū deo virtute p
 pria posse purgari: quos ipsa supbia
 maxime maculat. Nullū enīz vitii ē cui ma/
 gis diuina lege resistit: et in qđ magis accipi
 at dominandi ius ille supbissimus spiritus
 aduma mediator: ad sūma iudicior: nisi oc/
 culte insidians alia viā deuēt: aut per popu
 lū deficientē: qđ interpretat amalech: a pte se/
 uiens: et ad terrā pmissionis repugnādo trā
 sitū negans: p crucē dñi q moysi manibz ex
 tensis pfigurata suscepit. Hinc enī sibi pur
 gationē isti virtute p pria pollicent: qz nō nul
 li eoz potuerūt acie mēis vltra oēm creatu
 rā transmittere: et lucē incōmutabilis verita
 tis cōgualiaqz ex parte attingere: qđ xpianos
 multos ex fide interiz sola viuentes: nondū
 potuisse deridē. Sed quid prodest superbic
 ti: et ob hoc erubescēti lignum cōcendere:

Ibidē. 7

Ro. 8.

De lon
 nam.
 uallo
 nient
 Sap.
 tem co
 re pot
 deanti

b

qz pē
 la que
 rea de
 deito
 quid
 tis cer
 omni
 ration
 sint a
 exord
 ri p cē
 motu
 fugien
 tā ince
 porū
 cōstru
 est: nū
 rā fer
 cursu
 manu
 bitū
 re po
 atqz n
 illis f
 lia co
 nerie
 reren
 qui p
 appel
 Vno
 prese

Et

q

ra cō
 etiā li
 runt.
 multa
 uallia

de longinquo prospicere patriā transmarī/
nam. Aut quid obest humili de tanto inter/
uallo nō eam videre: in illo ligno ad eam ve/
nienti: quo dignat ille potari. Sapientes mundi nec resurrectionis verita/
tem cognoscere: nec futurorum ordinem sci/
re potuisse: quāvis et ipsi vaticinia habere vi/
deant.

Et etiā resurrectionem carnis nos cre/
dere respiciunt: sibiq; potius etiā
de his rebus credi volūt. Quasi vero

Ro. 8. q; p̄cellam incōmutabilēq; substantia: p̄ il/
la que facta sunt intelligere poterūt: propte/
rea de p̄uersione rerū mutabilū: aut de cō/
tecto seculorū ordine consulendi sint. Nun/
quid enim q; verissime disputāt: et documē/
tis certissimis p̄suadent: eternis rationibus
omnia ip̄alia fieri: p̄pterea poterūt in ip̄is
rationibus p̄spicere: vel ex ip̄is colligere q̄
sint animalū genera: q̄ semina singulorū in/
erordijs: q̄ modus in incrementis: qui nume/
ri p̄ceptus: p̄ ortus: p̄ etates: p̄ occasus: q̄
motus in appetendis q̄ secundā naturā sunt
fugientisq; contrarijs: nōne ista oīa: nō p̄ il/
lā incōmutabilem sapientiā: sed p̄ locorū actē
potū historīā quesierūt: et ab alijs exp̄ta atq;
cōscripta crediderūt. Quo minus mirandū
est: nullo modo eos potuisse p̄lixiorū seculo/
rū seriē vestigare: et quādā metam huius ex/
cursus: quo tanq̄ fluuiū genus decurrit hu/
manū: atq; inde p̄uersionē ad suū cuiq; de/
bitū terminū. Ista enī nec historici scribe/
re poterunt longe futura et a nullo exp̄ta
atq; narrata: nec isti p̄bi ceteris meliores in
illis summis eternisq; rationibus intellectuā/
lia contemplati sunt. Alioquin rō eiusdē ge/
neris p̄terita que poterūt historice inqui/
rerent: sed potius et futura p̄noscerent. Qd
qui poterunt: ab eis vates: a nostris p̄p̄be
appellati sunt.

Unde apud impios possint quedam futura
p̄sciri.

Et q; p̄phetarū nomen nō omni/
no alienū ē a lris eorū. Sz plurimū in/
ter est: verū experimēto p̄teritorū futu/
ra cōiiciant. Sicut medici multa p̄uidendo:
etiā lris mandauerunt: q̄ ipsi exp̄ta notave/
runt. Sicut deniq; agricole vel etiam naute
multa p̄nūciāt. Talia enī si ex longis inter/
uallis tēporū fiant: diuinationes putant. An

vero iam vētura p̄cecesserint: et lōge vīsa ve/
niētia nūciēt: p̄ acuto sensu vidēti: qd eorū
faciūt acre p̄tēs diuinare credunt. Tanq̄
si q̄q; de mōtis vertice aliquē longe videat
veniētē: et p̄ime in cāpo habuāibus ante
nūciēt. An ab angelis sanctis qbus ea deus
p̄ verbū: sapientiāq; suā indicat vbi et futura
et p̄terita stant: vel qbusdā p̄nunciant hoib;
vel ab eis audita: rursus ad alios hoies trās/
mittant. An ip̄sorū hominū quorūdā mētēs
in tantū euehant spiritulānto: vt nō p̄ ange/
los: sed p̄ ip̄as futurorū instantes causas: in
ip̄a sūana rerū arce cōspiciant. Audiunt enī
ista et acre p̄tēs: siue angelis ea nūciant/
bus: siue hoibus. et tantū audiunt quantum
opus ē ille indicat: cui subiecta sunt omnia.
Multa etiā p̄dicunt instinctu quodā et ipul/
su spiritu nescienti: sicut caiphas nesciūt qd
dixit: sed cū esset pontifex p̄phetauit. Ergo
de successione seculorū et de resurrectione
mortuorū: p̄hos nec illos p̄sulere debem;
qui creatoris eternitatem: in quo viuimus
mouemur et sumus: quantum poterūt intel/
lexerunt. Quia p̄ ea que facta sunt cognosce/
tes deus: nō sicut deū glorificauerūt: aut gra/
tias egerunt: sed dicētes se esse sapientes: stul/
ti facti sunt. Et cū idonci nō eēnti eternitatē
spiritualis incōmutabilisq; nature aciem mē/
tis tam cōstāter infingere: vt in ip̄a sapientia
cōditoris atq; rectoris vniuersitatis viderēt
volumina sc̄lorū: q̄ ibi iā essent et semp eēnt.
Dic aut futura essent: vt non essent: atq; vt
ibi viderent p̄uersiones in melius: nō solū
aiar: sed etiā corpororū humanorū vsq; ad sui
modi p̄fectionē. Eū ergo ad hec ibi vidē/
da nullo modo essent idonei: ne ad illud qd ē
digni habitū sunt: vt eis ista p̄ sanctos ange/
los nūciarent: siue forinsecus p̄ sensus cor/
poris: siue interioribus reuelat: oib; in spi/
ritu exp̄ssis. sicut patribus nostris vera pie/
tate predictis: hec demonstrata sunt: q̄ ea p̄e/
dicentes: vel de p̄sentibus signis: vel de
p̄mis rebus: ita vt p̄dixerāt: factis fides
facientes: auctoritatē cui de lōge futuris vsq;
i seculi finē crederet: habere meruerūt. Ido/
testates aut aere supbe atq; fallaces: etiā si q̄/
dam de societate et ciuitate sanctorū: et vero
mediatore a sanctis et p̄phetis. vel angelis
audita p̄ suos vates dixisse rep̄iatur: id ege/
rit vt p̄ hec aliena vera etiam fideles dei fi

Joh. 8.

Act. 17

Ro. 1.

Liber

possent ad sua falsa traducerent. Deus autē p nescientes id egit: vt veritas vndiq; reso-
naret fidelibus in adiutoriu: impijs in testi-
monium.

De fide qua credimus temporaliter gesta:
et veritate que reddit eterna.

La. xvij.

Qua igit ad eterna capescenda idonei
q nō eramus: fordesq; peccatoruz nos
pgrauabant temporaliz rctuz amo-
re cōtracite: et d ppagine mortalitatis tāq; na-
turaliter molite: purgandi eramus. Purga-
ri aut vt cōtempemur eternis: nō nisi p tē-
poralia possemus: qualibet iaz cōtempatite/
nebamur. Sanitas enim a morbo plurimū
distat: sed medici curatio nisi morbo pgruat
nō pducit ad sanitates. Inutilia tēporalia de-
cipiunt egrotos: vtilia tēporalia suscipiunt
sanādos: et trahciūt ad etna sanatos. Adens
aut rationalis sicut purgata cōtemplationem
debet rebus eternis: sic purganda tēporali-
bus fidē. Dixit quidā t illoz q quondā apō-
grecos sapientes habiti sunt. Quantū ad id
qō ortū ad eternitas valet: tantū ad fidē veri-
tas. Et pfecto est vera sententia. Ad enīz
nos tēporale dicimus: hoc ille qō ortū ē ap-
pellauit. Ex quo genere etiā nos sumus: nō
tm secūdu corpus: sed etiā scdm animi muta-
bilitatē. Nō enīz pprie vocat eternū: qō ali-
qua ex parte mutat. Inquantū igit mutabi-
les sumus: intantū ab eternitate distamus.
Promittit aut nobis vita eterna p veritatē
a cuius pspicuitate rursus tantū distat fides
nostra: quantū ab eternitate mortalitas. Nūc
g adhibemus fidē rebus tpaliter gestis pro-
pter nos: et p ipsas mundamur: vt cū ad spe-
cies venerimus: quēadmodūz succedit fidei
veritas: ita mortalitati succedat eternitas.
Quapropter quoniam fides nostra fiet ve-
ritas: cū ad id quod nobis credētibz pmit-
tit: peruenerimus. Promittit aut nobis vi-
ta eterna: et dicit veritas: nō que fiet sicut su-
tura est fides nostra: sed que semp est veritas
quia ibi est et eternitas. Dixit ergo veritas.
Hec est aut vita eterna: vt cognoscāte vnū
verū deū: et quēz misisti iesum christūz. Cū
fides nostra videndo fiet veritas: tunc mor-
talitatez nostraz cōmutatā tenebit eternitas.
Ad donec fiat: et vt fiat: qz rebus ortis accō-
modamus quidē fidem credulitatis: sicut in

Joh. 17

eternis speramus veritates cōtemplationis:
ne fides mortalis vite dissonaret a veritate
eternae vite. ipsa veritas patri coeterna de ter-
ra orta est: cū filius dei sic venit vt fieret filiūz. pō.
hoīs: et ipse in se exciperet fidē nostraz: q nos
pduceret ad veritates suā. q sic suscepit mor-
talitatem nrām: vt nō amitteret eternitatem suā.
Quantū enīz ad id qō ortū est eternitas va-
let: tantum ad fidem veritas. Ita ergo nos
purgari oportebat: vt ille nobis fieret ortus
q maneret eternus: ne alter nobis esset in fi-
de: alter in veritate. Nec ab eo q orti sum⁹:
ad eterna trāsire possemus: nisi eterno p or-
tū nostrū nobis sociato: ad eternitatem ipius
traheremur. Nūc itaq; illuc quodāmodo se-
cuta est fides nrā quo ascendit in quē credi-
mus: ortus mortu⁹: resuscitatus: assump⁹.
Dortū quattuor: duo priora noueramur in
nobis. Scimus enim hoies et oriri et mori.
Duo aut reliqua: id ē resuscitari et assumi iu-
ste in nobis futura speramus: qz in illo facta
credidimus. Itaq; in illo qz id quod ortus
erat trāsijt ad eternitatem: transiitū est et nrz:
cū fides peruenit ad veritatē. Itā enīz cre-
dentibus vt in verbo fidei manerēt: et inde
ad veritatē: ac p hoc ad eternitatem perducti a
morte liberarent: ita loquit. Si māseritis in
verbo meo: vere discipuli mei eritis. Et qua-
si quererent: quo fructu: secut⁹ ait. Et cognō-
scens veritatē. Rursus quasi dicerēt. Quid
pdest mortalibus veritas. Et veritas in gli-
berabit vos. Vnde: nisi a morte: a corruptio-
ne: a mutabilitate: Veritas appe immortalis:
incorrupta: incommutabilis permanet. Vera
aut immortalitas: vera incorruptibilitas: ve-
ra incommutabilitas: ipsa est eternitas.
De missione filij dei qua in forma serui mi-
nor factus est patri: cum in forma dei patri
permaneret equalis.

La. xix.

Ecce ad qō missus ē filius dei: imo ve-
ro ecce qd ē missus esse filiū dei. Que
cūq; ppter faciendā fidem qua mūdaremur
ad cōtemplandā veritates in rebus: ortus ab
eternitate prolatis: et ad eternitatem relatis ipa-
liter gesta sunt: aut testimonia missionis hu-
ius fuerūt: aut ipsa missio filij dei. Sed testi-
monia quedā venturā pñciauerunt: quedā
venisse testata sunt. Factū appe creaturā per
quē facta ē oīs creatura: omnē creaturā testē

Gal. 4

Obi. 5

Jo

Jo

Jo

Jo. 14.

Joh. 1.

Jo. 14.

habere oporteat. Nisi enim multis missis p
dicaret vnus: n multis dimissis teneret vn
Et nisi talia essent testimonia que parnis ma
gna esse viderent: nō crederet ille ita magn
vt magnos faceret magnus: qd ad paruus
missus ē paruus. Incōpabiliter enīz maio
ra filij dei facta sunt celū & terra: & oia q in eis
sunt: quia oia p ipsū facta sunt: q̄ signa & p
tēra q̄ in eis testimoniū prpperūt. Sz tñ ho
mines vt h mgana p cū facta paru crederet:
illa paru tanq̄ magna tremuerūt. Cū ergo
venit plenitudo tpis: misit deus filius suus:
factū ex muliere: factū sub lege: vsq̄ adeo p
uum vt factū: eo uaq̄ missus quo plenitudo.
Si ergo maior mittit minores: fatemur & nos fa
ctus minorem: & infantus minore inquantus
factū: & infantū factum inquantū missus. Ad
fit enīz filius suū factū: nō solum priusq̄
men quia facta sunt omnia: nō solum priusq̄
factus mitteret: sed priusq̄ essent oia: eundē
mittēti cōfitemur equalē: quē dicimus mis
sum minorem. Quō ergo an istā plenitudi
nē tpis: qua cū mitti oportebat: priusq̄ mis
sus esset videri a patribus potuit: cuius eis an
gelica quedam visa demonstrarent: qñ nec
iam missus: sicut equis est patri videbat.
Vñ enim dicit philippo: a quo vtiq̄ sicut a
ceteris: & ab ipsis a quibus crucifixus est in
carne videbat. Tāto tēpore vobiscū suz nō
cognouistis me. Philippe qui me videt: vi
det & patrē: nisi qz videbat: & n videbat. Vi
debat sicut missus factus fuerat nō videbat
sicut p cū oia facta erant. Aut vñ etiam illud
dicit. Qui bz mandata mea & seruat ea: ipse
est q diligit me. & qui diligit me: diliget a pa
tre meo. & ego diligā eū & manifestabo ei me
ipsū. Cū esset manifestus an oculos homi
nū: nisi qz carnē: qd verbū in plenitudine tē
poris factū erat: suscipiendā nostre fidei por
rigebat. Ipsū aut verbū p qd oia facta erāt
purgate per fidem menti contemplandū in
eternitate seruabat.

Non esse contra equalitatem patris & filij si
etiam secundum coeternam patri diuinitatē
intelligat filius missus. Lapi. xx.

Si aut secundū hoc missus a patre fili
di cit: qz ille pater est: ille filius: nullo
modo impedit vt credamus equalem
patri esse filius & cōsubstantialē & coeternū: &
tamen a patre nullum filiū. Nō qz ille maior

est: ille minor. sed quia ille pater: ille fili. It
le genitor: ille genitus. Ille a quo est qui mit
tit: ille qui est ab eo q mittit. Filius enīz a pa
tre est: non pater a filio. Secundū hoc iā pōt
intelligi: nō tantū ideo dici missus filius: qz
verbū caro factū est: sed ideo missus vt vbi
caro fieret: & p p̄sentia corporālē illa que scri
pta sunt operaret. id est vt nō tāto homo mis
sus intelligat qd verbū factus est: sed & ver
bū missum vt homo fieret: qz nō secundū im
parē potestātē vel substantiā vel aliqd quod
deo patri nō sit equalē missus est: sed secun
dū id qd filius a patre est: non pater a filio.
Verbū enīz prius ē fili: qd & sapiētia eius di
cit. Quid ergo mirū si mittat: nō qz in equa
lis est patri: sz qz ē manatio quedā claritatis
omnipotentis dei sincera. Ibi aut qd manar:
& de quo manar vnus eiusdēq̄ substantiē ē.
Neq̄ enīz sicut aqua de foramine terre aut
lapidis manar: sed sicut lux de luce. Nam qd
dictū est. Lādor est enim lucis eterne: quid
aliud dictū ē: qz lux ē lucis eternē. Lādor
q̄ppe lucis: qd nisi lux ē. Et ideo coeterna lu
ci: de qua lux ē. Adalut aut dicere: cādor lu
cis: qz lux lucis: ne obscurior putaretur ista
que manar: qz illa de qua manar. Cum enim
audir cādor eius esse istā: facilius est vt per
hanc lucere illa: qz hec minus lucere credat.
Sed qz cauendum nō erat ne minor lux illa
putaret quē istāz genuit. hoc enīz nullus vn
qz hereticus ausus est dicere: nec credendūz
est aliquem ausurū. Illi cogitationi occur
rit scriptura qua possit videri obscurior lux
ista que manar: qz illa de q manar. Quā suspi
tionem tulit cū ait. Lādor est illius. id ē lu
cis eterne: atqz ita ostendit equalē. Si enim
hec minor est: obscuritas illius est: nō cādor
illius. Si aut maior est: nō ex ea manar. Nū
enīz vinceret de qua genita est. Quia ergo
ex illa manar: nō est maior: qz illa. Antā vō
nō obscuritas illius: sed cādor illius ē: nō ē
minor. equalis est ergo. Neq̄ hoc mouere
debet: qz dicta est manatio qdā claritatis om
nipotentis dei sincera: tanq̄ ipsa non sit om
nipotens: sed omnipotentis manatio. Ador
enī de illa dr. Et cū sit vna oia potest. Quis
est at omnipotēs: nisi qui omnia potest. Ab
illo itaqz mittitur: a quo emanat. Sic enim
& ab illo petitur: qui amabat eam et desi
derabat eam. Emitte inquit illam de sanctis ibidē. 9

Joh. 1.

Sap. 7

Jbidez

Sap. 7

Jbidez

Jbidez

ibidē. 9

Liber

celis tuis: et mitte illud a sede magnitudinis tue
ut tecum sit: et tecum laboret. id est doceat me
laborare ne labore. Labores enim eius: vir
tutes sunt. Sed aliter mittit ut sit cum homine: alii
missa est ut ipsa sit homo. In aias enim san-
ctas se trasset: atque amicos dei et prophetas co-
stituit. sicut etiam implet sanctos angelos et oia
talibus ministerijs congrua per eos operatur. Cum
autem venit plenitudo temporis missa est: non ut im-
pleret angelos: nec ut esset angelus: nisi in-
finitus filius patris annuntiabat: quod et ipse
erat. Nec ut esset cum hominibus: aut in hominibus.
Hoc enim et ante in patribus et prophetis: sed
ut ipse verbum caro fieret. id est homo fieret
in quo futuro revelato sacramento: etiam eo-
rum sapientia atque sanctorum salus esset: quod prius
ipse de virgine nasceretur: de mulieribus nati
sunt: et in quo facto atque predicato salus sit om-
nium credentium: sperantium diligentium. Hoc
enim magni pietatis est sacramentum: quod ma-
nifestum est in carne: iustificatum est in spiritu: ap-
paruit angelis: predicatum est in gentibus: cre-
ditum est in mundo: assumptum est in gloria. Ab
illo ergo mittit dei verbum: cuius est verbum. Ab
illo mittit de quo natus est. Admittit qui genuit:
mittit quod genitum est. Et tunc unicuique mittit:
cum a quocumque cognoscitur atque percipitur quantum
cognosci et percipi potest pro captu: vel profi-
cientis in deum: vel profecte in deo anime ra-
tionalis. Non ergo corpore quo de patre na-
tus est: missus dicitur filius. Sed valeo quod
Ioh. 16 apparuit huic mundo verbum caro factum.
vnde dicit. Et nunc a patre veni in hunc mun-
dum. Valeo quod ex tempore cuiusque mente percipit.
Sap. 9 sicut dicitur est. Admittit illam ut tecum sit: et
ibid. 7 tecum laboret. Quod ergo natus est ab eterno:
eternum est. Quod odor est enim lucis eterne. Quod
autem mittit ex tempore: a quoquam cognoscitur. Sed cum
Ioh. 3 in carne manifestatus est filius dei: in hunc
Ioh. 4 mundum missus est in plenitudine temporis sa-
ctus ex semina. Quia enim in sapientia dei non
Ioh. 1 poterat mundus cognoscere per sapientiam dei:
quoniam lux lucet in tenebris: et tenebre eam non
Ioh. 1 comprehendunt: placuit deo per stulticiam
Ioh. 1 predicationis salvos credentes facere: et ver-
bum caro fieret et habitaret in nobis. Cum
autem ex tempore cuiusque prout meum percipi-
tur: mitti quidem dicitur: sed non in hunc mun-
dum. Neque enim sensibilibus apparet. id est
corporis sensibus pressio est. Quia et nos

secundum quod mente aliquid eternum quantum pos-
sumus capimus: non in hoc mundo sumus.
Et omnes iustorum spiritus: etiam adhuc in hac car-
ne viventium: in quantum divina sapiunt: non sunt
in hoc mundo. Sed pater cum ex tempore a quocumque
cognoscitur: non dicit missus. Non enim habet
de quo missus sit: aut ex quo procedat. Sapien-
tia quippe dicit. Ego ex ore altissimi prodii.
Et de spiritu sancto dicit: a patre procedit. pater
vero a nullo. Sicut ergo pater genuit: filius
genitus est. ita pater mittit: filius missus est.
Sed quemadmodum quod genuit et quod genitus est. ita
et quod mittit et quod missus est vnum sunt: quod pater et fi-
lius vnum sunt. Ita etiam spiritus sanctus vnum cum eis est
quod beatrix vnum sunt. Sicut enim natus esse est
filius a patre esse: ita mitti est filio cognosci quod
ab illo sit. et sicut spiritus sanctus donum dei esse
est a patre. procedere ita mitti est cognosci quod ab
illo procedat. Nec possumus dicere quod spiritus san-
ctus: et a filio non procedat. Neque enim frustra
id est spiritus: et patris et filij spiritus dicit. Nec
video quod aliud significare voluerit: cum sufflans
in facie discipulorum ait. Accipite spiritum sanctum.
Neque enim statim ille corpus cum sensu corpo-
raliter tangendi procedens ex corpore substa-
ntia spiritus sancti fuit: sed demonstratio per con-
gruam significationem: non tantum a patre: sed a fi-
lio. procedere spiritum sanctum. Quis enim de-
mentissimus dixerit: alium fuisse spiritum quem
sufflans dedit: et alium quem post ascensionem
sua missit. Vnus enim spiritus est spiritus dei:
spiritus patris et filij: spiritus sanctus: quod ope-
rat omnia in omnibus. Sed quod bis datus est
dispensatio certe significationis fuit. de qua
suo loco quantum dominus dederit differemus.
Quod ergo dominus ait. Quod ego mitto vobis a pa-
tre: ostendit spiritum patris: et filij: quod etiam cum
dixisset: quem mittet pater: addidit in nomi-
ne meo: non enim dixit quem mittet pater a me:
quemadmodum dixit: quem ego mitto vobis a
patre: videlicet ostendens quod totius divinitatis
vel si melius dicit deitatis principium pater est.
Qui ergo ex patre procedit et filio: et cum refer-
tur a quo natus est filius. Et quod dicit euange-
lista. Spiritus non datus erat datus: quiescens non
dum erat clarificatus: quod intelligit nisi: quia
certa illa spiritus sancti donatio vel missio post clari-
ficationem christi futura erat quibus nunc ante sue-
rat. Neque enim antea nullaratur: sed talis non
fuerat. Si enim antea spiritus sanctus non da-

Luc. 1.

Ibid. 7

Ibid. 7

Luc. 2.

Ibid. 7

Ibid. 7

Ibid. 7

Ibid. 7

Ibid. 7

Ibid. 7

Ibid. 7

Ibid. 7

Ibid. 7

Ibid. 7

Ibid. 7

Ibid. 7

Ibid. 7

Ibid. 7

Ibid. 7

Ibid. 7

Ibid. 7

Ibid. 7

Ibid. 7

Ibid. 7

Ibid. 7

Ibid. 7

Ibid. 7

Ibid. 7

Ibid. 7

Ibid. 7

Ibid. 7

Ibid. 7

Ibid. 7

Ibid. 7

Ibid. 7

Ibid. 7

Ibid. 7

Ibid. 7

Ibid. 7

Ibid. 7

Ibid. 7

Ibid. 7

Ibid. 7

Ibid. 7

Ibid. 7

bas quo impleti, ppbet locuti sunt: cū aperte scriptura dicat: et multis locis ostendat spiritus sancto eos locutos fuisse: et de iohāne baptista dictū sit: spiritus sancto replebitur inde ab utero matris sue. et spiritus sancto repletur zacharias inuenitur pater eius: vt de illo talia diceret. spiritus sancto maria: vt talia de domino quē gestabat utero p̄dicaret. spiritus sancto simcon et anna: vt magnitudinē xp̄i par uuli agnosceret. Quō ergo spūs nondū erat datus: qz iēsus nōdū erat claricatus: nisi qz illa datio: vel donatio: vel missio spūs sancti: habitura erat quandā pprietatem suā in ipso aduentu: q̄lis antea nūq̄ fuit. Nūq̄ enī legitimus: linguis quas nō nouerant hoīes locutos veniente in se spiritus sancto: sicut nūc factū est: cū opoteret eius aduentū signis sensibilibus demonstrari vt ostenderet totū orbē terrarū atq̄ homines gētes in linguis varijs p̄stitutas: credituras in xp̄m p̄ donū spūs sancti. vt impleret qd̄ in psalmo canit. Mō sunt loquele neq̄ sei mōnes quorū nō audiāt voces eorū. In omnes terrā extitit sonus eorū: et in fines orbis tere verba eorū. Verbo itaq̄ dei ad vnitatē p̄sonę copulatus: et quodāmodo cōmixtus est homo: cū veniente plenitudine tēporis missus est in hunc mundū: factus ex semina filius dei: vt esset et filius hominis propter filios hominum. Hanc personam angelica natura figurare antea potuit vt prenunciaret: nō exprimere vt ipsa esset. De sensibili demonstratione spiritus sancti et de coeternitate trinitatis.

Lapt. xxi.

De sensibili autē demonstratione spiritus sancti: siue p̄ colūbe specie: siue p̄ linguis igneas: cū eius substantiā patri et filio coeternā: pariterq̄ incōmutabilem subdita et seruens creatura temporalibus modis et formis ostēderet: cū ad eius personā vnitatē: sicut caro qd̄ verbum factū ē nō copularēt. nō audeo dicere nihil tale factū esse antea. Sed plane fident dixerim: patres et filius et spiritus sanctus vnus eiusdēq̄ substantie: deū creatorē: trinitatē: omnipotentē in separabiliter opari: sed ita nō posse p̄ longe imitari maximeq̄ corporeā creaturā inseparabiliter demonstrari: sicut p̄ voces nostras que vtiq̄ corporealiter sonant: nō possunt pater et filius et spūs sanctus: nisi suis et proprijs inter-

uallis temporū certa sc̄patione distinctis: que siue cuiusq̄ vocabuli syllabe occupāt nomina. In sua quippe substantiā qua sunt tria vnū sunt: pater et filius et spūs sanctus: nullo temporali motu sup̄ omnē creaturā idipsum sine vllis interuallis tēporū vel locoꝝ et simul vnus atq̄ idē ab eternitate in eternitatē: tanq̄ ipsa eternitas que sine veritate et caritate non est. In meis autē vocibus separati sunt pater et filius et spiritus sanctus: nec simul dici potuerunt: et in lris visibilibus sua separatim locoꝝ spacia tenuerūt. Et quē admodū cum memoriā meā: et intellectū: et volūtatē: nomino singula quidē nomina ad res singulas referuntur: sed tamen ab omnibus tribus singula facta sunt. nullū cuius horū trius nominū est: quod nō et memoria et intellectus et volūtas luntas mea simul opata sint. Ita trinitas simul opata est: et vocē patris et carnis filij: et colūbā spiritus sancti: cū ad p̄sonas singulas hec singula referant. Qua similitudine vtiq̄ cognoscit: inseparabilē in seipsam trinitatē p̄ visibilis creature speciē separabilē demonstrari: et inseparabilē trinitatis opationē: etiam in singulis esse reb⁹: que vel ad patrē: vel ad filiū: vel ad spiritus sanctū demonstrandū p̄p̄tinere dicunt. Si ergo a me querit: quō facta sint: vlt̄ voces vlt̄ sensibiles forme atq̄ species ante incarnationē verbi dei que hoc facturū p̄figurarent: p̄ angelos ea vlt̄ opatum esse respondeo: qd̄ etiā scripturarū sanctarū testimonijs quantū existimo satis ostendi. Si autē querit ipsa incarnatio quō facta sit ip̄s verbum dei: dico carnē factū. id est hominē factū: nō tamē in hoc qd̄ factū est conuersum atq̄ mutatū: ita sane factū: vt ibi sit nō tantū verbum dei: et hominis caro. sed etiā: rationalis hominis anima: atq̄ hoc totū et deus dictus: p̄pter deū et homo p̄pter hominē. Qd̄ si difficile intelligit: mēs fide purget: magis magisq̄ abstinendo a peccatis: et bene operando et orando cū gemitū desideriorū sanctorū: vtp̄ diuinus adiutorius p̄ficiendo: et intelligat: et amet. Si autē querit post incarnationem verbi: quō facta sit vel vox patris vlt̄ species corporalis qua spiritus sanct⁹ demonstratus est: p̄ creaturā qd̄ facta ista non dubito: sed vtrū tantūmodo corporales atq̄ sensibiles: an adhibito spiritu etiam rationali vel intellectuali. hoc etiam quibuscūq̄ placuit

Job. 1.

Act. 13.

Liber

appellare: qđ greci dicunt id est in/ intellectuale. nō quidē ad vnitatē psonē. Quis enim hoc dixerit: vt qđ illud est creaturę p qđ sonuit vox patris: ita sit deus pater. aut quicqd illud ē creaturę in quo p colūbe spe/ cie; vel p igneas linguas spūsanctus dēno/ stratus est: ita sit spūscūs: sicut ē dei fili? hō ille q de virgine factus ē: s; tantummodo ad ministeriū pagende significandi: sicut opor/ tuisse deus iudicauit. an aliqd aliud intelligē dūz sit: inuenire difficile est: et temere affir/ mare non expedit. Quō tñ ista sine ratione/ l; vel intellectuāli creatura pōtuerūt fieri: nō video. Neq; adhuc locus est explicare: cur ita sentiam quātū vire dñs dederit. prius enim sunt discutienda et refellenda hereticor; argumēta: que nō ex diuinis libris: sed ex rationibus suis pferunt: quibus se vehemē/ ter cogere arbutantē testimonia scripturarū que de patre et filio et spūsancto sunt: ita esse intelligēda vt ipsi volunt. Nūc aut nō ideo minores filiū qz missus est a patre: nec ideo minores spūsanctū qz et pater eū misit et fili? sufficienter quātū arbitror demonstratū est. Siue enim ppter visibilē creaturā: siue po/ tius ppter principij cōmendationē: nō pro/ pter inequalitatē vel imparitatē vel dissimi/ litudinē substantie in scripturis hec posita in/ telligunt: qz etiā si voluisset deus pater p sub/ iectā creaturā visibiliter apparere: absurdū/ siue tamen aut a filio quez genuit: aut spiri/ tualitē q de illo pcedit: nullus diceret. Iste igit sub huius voluminis modus. deinceps in ceteris adiuvante dño: illa hereticor; ver/ sutiissima argumēta qualia sint: et quemad/ modū redarguant videbimus.

Explicit liber quartus.

Incipiunt capitula libri quinti.

- i Quā modeste ac sobrie debet hō cui etiam sue mentis natura inexpliabi/ lis est de dei substantia cogitare.
- ii De incommutabili essentia qđ solus de/ us est.
- iii Contra arrianor; argumētationē an in deo vngenti et genti appellatio sub/ stantiarum indicet diuersitatem.
- iiii De accideñtib; siue separabilibus: si/

ue inseparabilibus que in deo: qz mu/ tabilis non est: esse non possunt.

v Que in deo ad aliqd dicunt: nō scđm substantiaz dici: nec tamen esse accide/ tia sed relatiua incommutabilia.

vi An ingenius quod pater dicit: pos/ sit inter illa accipi que ad seipsum et sub/ stantialiter dicuntur.

vii Quid in qbusq; locutionibus valeat negatiua particula qua aliqd nō quid sit: sed quid non sit ostenditur.

viii Qđ in trinitate deitatis quicqd ad se dicit: vna queq; psona indifferēs atq; cōmune sit: et vnam significet atq; ean/ dem substantiam.

ix Qua necessitate tres persone in trin/ tate dicunt.

x De vera magnitudine cui? pncipatio ne magna sunt: qđq; sunt magna.

xi Relatiue non substantialiter dici que quid vel pater: aut filius: aut spiritus/ sanctus proprie nominatur.

xii De relatiuis que referri ad inuicē ne/ queunt: cum tamen relatiua sint.

xiii Trinitatē dñi nō tria pncipia: s; vnus eē pncipiū: qz et p: et fili? et spūscūs: vnus creator est: sicut vnus deus est.

xiiii Quō in trinitate et pater ad filiū prin/ cipiū sit: et p: et fili? ad spūsanctum.

xv Quō in spūscō etiā anteq; daret possit doni nomen intelligi: vt ei semp non aliud fuerit donū esse qđ ipsum esse.

xvi De appellationibus relatiuis: q non ad deū: sed ad creaturā referēda sunt: qñ deo nihil accidit.

Incipit liber quintus.

Quā modeste ac sobrie debet homo cui eti/ am sue mentis natura inexpliabilis est: de dei substantia cogitare.

Capitulum. j.

Inciam exordiens ea dicere que dici vt cogitantur vel ab homine aliquo vel certe a nobis nō omni no possunt: qzuis et ipsa nostra co/ gitatio: cum de dei trinitate cogi/ tamus: longe se illi de quo cogitat: imparē sentiat: neq; vt eū capiat: sed vt scriptū est.

1 Co. 13. etiā a tantis quāris paulus apostolus h̄ erat p̄ speculuz et in enigmate videat. Idūmum ab ipso dño deo nostro de quo semp cogitare debem⁹: et de q̄ digne cogitare nō possum⁹: cui laudando reddenda est oī tpe benedictio et cui enunciando nulla cōpetit dicitio: et adin torium ad intelligenda atq; explicāda que in tēdo: veniā p̄cor sicuti offendo. Ademor sum enī: nō solū voluntatis: verū etiā infirmitatis mee. Ab his etiā qui ista lecturi sunt vt ignoscant peto: vbi me magis voluisse q̄ potuisse dicere aduerterint: quod vel ipsi melius intelligunt: vel p̄pter mei cloquiū diffidētes nō intelligunt: sicut ego eis ignosco vbi p̄pter suaz tarditates intelligere nō possunt. Facilius enī nobis inuicem ignoscimus: si nouerimus. aut certe credendo firmius tenuerimus: ea que de natura incommutabili et inuisibili: sumeq; viuente ac sibi sufficienter dicunt: nō ex consuetudine visibiliū atq; mutabiliū et mortalium vel egenarum rerū esse metienda. Sed cū in his etiaz q̄ nostris corporalibus adiacent sensibus: vel q̄ nos ipsi interiore hoīe sumus: scientia cōp̄te benedēdis laboremus nec sufficiamus: non tū impudent in illa que supra sunt diuina et ineffabilia: pietas fidelis ardescit: nō quā suarū viriū inflat arrogātia: s; q̄ grā ipsius creatoris et saluatoris inflāmat. Mā quo intellectu deū capit homo: q̄ ipsuz intellectuz suum quo eū vult capere nondū capit. Si autē hunc tū capit: attendat diligenti nihil eo esse in sua natura melius: et videat vtrū ibi videat illa līnamenta formaz: nitores colorz: spaciōsam graditatez: partiū distātiā: molis distēfionē aliquas p̄ locoz insualla motiones: vel quid eiusmodi. Nihil certe istoruz inuenimus in eo: quo in natura nostra nihil melius inuenimus. id est in nostro intellectu quo sapientiā capimus quātū capaces sumus. Ad ergo si inuenimus in meliore nostro: nō debem⁹ in illo querere: quod longe melius est meliore nostro: vt sic intelligamus deū si possum⁹ quantū possumus sine qualitate bonuz: sine quantitate magnū: sine indigētia creatorē: sine situ p̄sente: sine habim oīa cōtinentē: sine loco vbiq; totū: sine tpe sempiternū: sine vlla sui mutatione mutabilia facientes: nihilq; patentes. Quisquis deū ita cogitat: et si nō dūz pōt omnimodo inuenire qd sit: p̄e cum

cauet quā pōt aliqd de eo sentire qd nō sit. De incommutabili essentia quod solus deus est.

Lapi. ij.
Sū sine dubitatione substantia: vel si melius hoc appellat essentia: quam greci vñā vocant. Sicut enim ab eo quod est sapere dicta est sapientia: et ab eo qd est scire dicta est scientia. ita ab eo quod est esse dicta est essentia. Et quis magis est: q̄ ille q̄ dixi famulo suo moysi. Ego sum qui sum: et dices filijs israel: qui est misit me ad vos. Sed alie que dicunt essentie siue substantie capiunt accidentia: quibus in eis fiat vlna: gna vel quāstacunq; mutatio. Deo autē aliqd eiusmodi accidere non potest: et ideo sola est incommutabilis substantia vel essentia qua deus est: cui profecto ipsum esse vade essentia nominata est: maxime ac verissime cōpetit. Quod enī mutat nō seruat ipsum esse: et qd mutari pōt etiaz si nō mutet: potest quod fuerat nō esse: ac p̄ hoc illud solum quod nō tantū non mutat. verumetiam mutari omnino non potest: sine scrupulo occurrat quod verissime dicatur esse.

Contra arrianorum argumentationem: an in deo vnigeniti et geniti appellatio substantiarum indicet diuersitatem.

Lapi. iij.
Namobrem vt iā etiam de his que nec dicunt vt cogitant: nec cogitant vt sūt: rīdere incipiamus fidei nostre aduersarijs. Inter multa que arriani aduersus catholicā fidem solent disputare: hoc sibi maxime callidissimū machinamentuz pponere vident cū dicunt. Quicqd de deo dicit vel intelligit: nō secundū accidēs s; scdm substantiā dicit. Quapropter ingenuū esse patris scdm substantiā est: et genitiū esse filio secundū substantiā est. Diuersus ē aut ingenuū esse: et genitiū esse. diuersa est q̄ substantia patris et filij. Quibus rīdebimus. Si qd de deo dicit sū substantiā dicit: ergo qd dicitū ē. Ego et pater vnū sumus: sū substantiā dicitū est. Vna est igit substantia patris et filij. Aut si sū nō sū substantiā dicitur est. dicit q̄ aliquid de deo nō scdm substantiā: et iō iā non cōgimur scdm substantiā intelligere ingenuū et genitiū. Itē dicitū est de filio. Nō rapinā arbitratu ē eē cōlis deo. Querim⁹ scdm qd cōlis. Si enim nō sū substantiā dicit equalis: ad

Exo. 3

Job. 10

Idi. 2

Liber

mittunt ut dicat aliquid de deo: nō secundum substantiam. Admittat ergo nō secundum substantiam dici: ignitum et genitū. Quod si propter ream nō admittit quod oia de deo secundum substantiam dici voluit: secundum substantiam filius est equalis patri.

De accidentibus siue separabilibus siue inseparabilibus que in deo quia mutabilis non est: esse nō possunt. La. iij.

Accidēs autē nō solet dici: nisi quod aliqua mutatione eius rei cui accidit amitti potest. Nā si quedā dicuntur accidentia inseparabilia quod grece appellantur achorista: sicut est plume corui color niger. amittit eū tū nō quod deheredit pluma ē: sed quod nō semper est pluma. Quapropter ipsa materies mutabilis: et ex eo quod definit esse illud aial: vltima pluma: totūque illud corpus i terra mutat: et vertitur amittit vtiq; etiā illū colorē. Quāvis et accidēs: quod separabile dicitur: nō separatione: sed mutatione amittit. sicuti ē capilli hominū nigritudo: quā dū capilli sunt pūti albecere: separabile accidēs dicitur. Sed diligenter intuentib⁹ satis apparet: nō separatione quā emigrare a aliquid a capite dūca: nescit: ut nigritudo inde cadoze succedere discedat et aliquo cat: si illā q̄litate coloris ibi vtiq; mutari. Nihil itaq; accidens in deo: quod nō mutabile aut amissibile. Quod si et illud dicitur accidens placet: quod licet nō amittat: minuit tū vel auget: sicuti est aie vita. nā et quod diu aia est: tādū viuit. et quod semper aia ē: semper viuit. Sed quod magis viuit cū sapit: quod minus cū desipit. si et etiā hic aliqua mutatio nō ut desit vita: sicut nec deest isipiētī sapiētia: ut minus sit. Nec tale aliquid in deo fit: quod oia nō incommutabilis manet. Quāobrem nihil in eo secundum accidens dicitur. quod nihil ei accidit: nec tū omne quod dicitur secundum substantiam dicitur. In rebus autē creatis atq; mutabilibus quod si secundum substantiam dicitur: restat ut secundum accidēs dicat. Quia enī accidunt eis: quod vltimūti pūti vel minui. et magnitudines et qualitates. et quod dicitur ad aliquid. sicut amicitie: propinquitates: seruitutes: similitudines: equalitates: et si qua huiusmodi. et situs et habitus: et loca et tempora: et opera atq; passionēs. Quae in deo ad aliquid dicuntur: nō sed substantia dicitur: nec tamen si esse accidentia: sed relationa incommutabilia.

Capitulum. v.

In deo autē nihil quod secundum accidēs dicitur: quod nihil in eo mutabile est. nec tū omne quod dicitur secundum substantiam dicitur. Dicitur enim ad aliquid. sicut pater ad filium: et filius ad patrem: quod nō ē accidēs. quod ille semper pater: et ille semper filius. et nō ita semper quod ex quo natus ē filius: ut ex eo quod natus ē filius: ut pater nō definit esse pater: sed ex eo quod semper natus est filius: nec cepit vnq; esse filius. Quod si aliqui esse cepisset: aut aliqui esse desineret filius: sed accidēs diceret. Si vero quod dicitur pater ad seipsum diceret: nō ad filium: et quod dicitur filius ad seipsum diceret: nō ad patrem: secundum substantiam diceret et ille pater: et ille filius. Sed quod et pater nō dicitur pater nisi ex eo quod est ei filius. et filius nō dicitur nisi ex eo quod habet patrem. nō secundum substantiam hec dicunt: quod nō quicquid ex eo ad seipsum sed ad iuncē atq; ad alterum ista dicunt. nec secundum accidens quod: et quod dicitur pater et quod dicitur filius eternū atq; incommutabile est eis. Quāobrem quāvis diuersus sit pater esse et filium esse: nō est tū diuersa substantia. quod hec nō secundum substantiam dicunt: sed secundum relationem: quod in relationem nō est accidens: quia non est mutabile. An ingenuus quod pater dicitur: possit inter illa accipi que ad seipsum et substantialiter dicuntur.

Capitulum. vi.

Quia autē hic sic putat resistendū esse sermōni: quod pater quod ad filium dicitur: et filius ad patrem. ingenuus tū et genit⁹ ad seipsum dicunt: nō ad alterum. Nō enim hoc est dicere ingenuum quod est pater dicere: quod et si filium nō genuisset: nihil propheteret eum dicere ingenuus. et si signat quicquid filius: non ex eo quod ingenuus est: quod geniti hoies ex alijs hoib⁹ gignit et ipsi alios. Inquit pater ad filium dicitur: et filius ad patrem. ingenuus autē ad seipsum: et genitus ad seipsum dicitur. Et ideo si quicquid ad seipsum dicitur: secundum substantiam dicitur. diuersus ē aut ingenuum esse et genitum esse. diuersa igitur substantia est. Hoc si dicunt nō intelligunt de ingenuo quidē aliquid se dicere quod diligēt⁹ pertractadus sit: quod nec ideo quod pater: quod ingenuus. nec ingenuus ideo quia pater. et propterea nō ad aliquid: sed ad se dicitur putat. ingenuus. Venitū vero mira cecitate nō aduertunt dici non posse: nisi ad aliquid. Ideo propter filius quod genitus et quia filius vtiq; genitus. Sicut autē filius ad patrem: sic genitus

ad genitorē referē. et sicut pater ad filiū: ita genitor ad genitū. Ideoq; alia nō est qua intelligit genitor: alia qua ingenuus. Nam quous de p̄re deo utrūq; dicat: illud tñ ad genitū. id est ad filiū dicit: qđ nec illi negat. hoc aut qđ ingenuus dicit: ad seipm dicit p̄hibet. Dicunt ergo. Si aliqd ad seipsū d̄r pater: qđ ad seipm dicit nō pōt filius: et qđ ad seipsū dicit ingenuus: qđ dicit nō pōt filius: ergo secundū substantiā dicit ingenuus. Ad filius q; dicit nō pōt: nō est eiusdē substantiē. Cum ver suae r̄sides ut: ut ipsi cogant dicere fm quid sit cōlis patri fili? utrū scdm id qđ ad se dicitur: an fm id qđ ad patrē dicit. Nō enī fm id qđ ad patrē dicit: qm ad p̄rē filius d̄r ille aut nō filius sed pater est: q; nō sic ad se dicitur pater et filius: quō amici aut vicini. Relatīne q̄ppe amicus d̄r ad amicus. Et si eq̄liter se diligūt eadē in utroq; amicitia ē. et relatiue vicinus dicit ad vicinū. et q; eq̄liter sibi vicini sunt. Quā enī iste illi: tantū ille huic vicinat: eadē in utroq; vicinitas. Nō vero filius nō ad filiū relatiue dicit: s; ad patrē. nō fm hoc q; ad patrē dicit: eq̄lis ē filius patri: restat vt secundū id eq̄lis sit qđ ad se dicitur. Quicq; aut ad se dicit fm substantiā dicitur. Restat ergo vt fm substantiā sit equalis. Eadē est igit vtriusq; substantia. Cum vero ingenuus dicit pater. non qđ sit: sed qđ nō sit dicit. Cum aut relatiū negat: non secundum substantiam negatur: quia ipsū relatiū nō secundum substantiā dicit.

Quid in quibusq; locutionibus valeat negatiua particula qua aliquid non quid sit: s; quid non sit ostenditur.

La. vij.

De exemplis planū faciendū est. Ac p̄mū videndū est hoc significari cum dicit genus qđ significat cū d̄r fili? Ideo enī filius: q; genus: et q; fili? utrūq; genus. Ad ergo dicit ingenuus: hoc ostendit q; nō filius: s; genus et ingenuus cōmo de dicunt. filius aut latine dicit: sed in filius vt dicit non admittit loquendi consuetudo. Nihil tñ intellectui demit si dicat nō filius: quēadmodū etiā si dicat nō genitus pro eo qđ d̄r ingenuus nihil aliud dicit. Sic enī et vicinus et amicus relatiue dicunt: nec tñ pōt inuicinus dici: quō dicit inimicus. Quāob

rē nō est in rebus considerandum qđ vel finat vel nō finat dici vsus sermonis nostri: s; q; rerū ipsarū intellectus eluceat. Nō ergo iam dicamus ingenuus: quous dici latine possit: sed pro eo dicamus nō genitum qđ tantum valet. Nō ergo aliud dicamus q; nō filium. Negatiua porro ista particula nō id efficit vt qđ sine illa relatiua dicit eadē p̄posita substantialiter dicat: sed id tantum negatur: qđ sine illa aiebat. sicut in ceteris predicamentis. velut cum dicimus: homo est substantiā designamus. Qui ergo dicit non homo est non aliud genus predicamenti enunciat: s; tantum illud negat. Sicut ergo secundū substantiam aio: homo est: sic secundum substantiam nego. cum dico: non homo est. Et cum queritur q̄tus sit: et aio quadrupedalis est. id est quattuor pedum secundū quantitatem aio. qui dicit non quadrupedalis est: quantitatem negat. Candidus est: secundum qualitatem aio. non candidus est: secundū qualitatem nego. Propinquus est: secundum relatiū aio. nō propinquus est: secundū relatiū nego. Secundū situm aio. cū dico latet. secundum situm nego cū dico non iacet. Secundum habitum aio: cum dico armatus est: secundum habitum nego cū dico non armatus. Tantūdem autem valet si dicam iermis est. Secundum tempus aio: cum dico besternus est. secundum tempus nego cū dico non besternus est. Et cum dico rome ē secundum locum aio. et secundum locū nego: cum dico non rome est. Secundum id quod est facere aio: cum dico cedit. si autem dicam non cedit: secundum id quod est facere nego: vt ostendam non hoc facere. Et cū dico vapulat: secundum predicamentū aio: quod pati vocat: et secundum id nego cū dico nō vapulat. Et omnino nullū predicamentū genus est secundū quod aliquid aie vo lunus: nisi vt secundum id ipsum predicamentum negare conuincamur: si p̄pone re negatiuam particulāz voluerimus. Que cum ita sint: si substantialiter aitem: dicendo filius: substantialiter negarem dicendo non filius. Quia vero relatiue aio cum dico filius est: ad patrē refero: relatiue nego: si dico non filius est. Ad parentem enim eadē negationem refero: volens ostendere q; ei parens non sit. At si quantū valet qđ dicit

Liber

filius: tantūdeus valet qđ dī genitus: sicut p̄/
locuti sumus. Tantūdeus ergo valet qđ dicit
nō genitus: qđtū valet qđ dicit nō filius. Re-
latiue aut negamus dicendo nō filius. Relati-
ue igit negamus dicēdo nō genitus. Inge-
nitus porro quid est nisi non genitus. Non
ergo receditur a relatiuo predicamento: cui
ingenitus dicit. Sicut enī genitus non ad
seipsum dicitur: sed q̄ ex genitore sit: ita
cū dicitur ingenitus: non ad seipsum di-
citur: sed q̄ ex genitore non sit ostenditur.
In eodem in predicamento quod relatiuū
vocatur: vtrūq; significatio vertitur. Quod
autem relatiue pronūciatur: nō indicat esse
substantiam. Ita q̄uis diuersus sit genitus
et ingenitus non indicat diuersam substantiā:
quia sicut filius ad patrem et nō filius ad nō
patrem refertur: ita genitus ad genitorem:
et non genitus ad non genitorem refertur
necesse est.

Qđ in trinitate deitatis quicquid ad se dicit
vnaqueq; p̄sona indifferēs atq; cōmune sit:
et vnam significet eandemq; substantiam.

Ca. viij.

De p̄p̄ illud p̄cipue teneamus q̄/
q̄ qđ ad se de p̄stāntissima illa diuina sub-
stantia substantia dicit. Qđ aut ad
aliqđ nō substantia dicit: sed relatiue. tantūq;
vni esse eiusdem substantie in patre et filio et
sp̄sancto: vt qđ de singulis ad seipsos dici-
tur: non pluraliter: sed singulariter accipiat.
Quēadmodū enī pater deus ē: et filius deus
est: et sp̄sanctus deus ē: qđ fm substantiā di-
ci nemo dubitat. nō t̄ tres deos: s; vñ deū
dicimus: cā ipsā p̄stāntissimā trinitatē. Ita
magnus p̄r: magnus filius: magnus sp̄s/
sanctus: nō t̄ tres magni. s; vñ magn⁹.
Nō enī de p̄e solo: sicut ille p̄uer se sentiūt:
sed de patre et filio et sp̄sancto scriptū ē. Tu
es deus solus magn⁹. et bon⁹ p̄r: bonus fili-
us: et bonus sp̄sanctus. nec tres boni: s; vñ ē
bon⁹. de quo dictū ē. Nemo bon⁹ nisi solus
deus. Et enī dñs iesus ne ab illo q̄ dixerat
magister bone: tantūq; boīz cōpellās fm bo/
minē tantūq; intelligeret. ideo nō ait. Me/
mo bonus nisi solus pater: s; nemo bonus
nisi solus deus. In p̄is enī noīe ipse p̄ se
pater p̄nūciat. In dei vero et ipse et filius
et sp̄sanctus. q̄ trinitas vñ⁹ deus. Sicut vñ
et habitus et loca et q̄a: nō p̄p̄e: sed trāslate
ac p̄ similitudines dicunt in deo. Nam et se/
mat. 19.

dere sup cherubin dicit: qđ ad suū dicit. Et
abyssus tantūq; vestimentū amictus: qđ ad ha-
bitū. Et annitui nō deficiūt: qđ ad ips. Et si
ascendero in celū tu ibi es: qđ ad locū. Qđ
aut ad faciendū attinet: fortassis de solo deo
verissime dicat. Solus enī deus facit et ipse
nō sit. neq; pat̄r: quātū ad eius substantiā per-
tinet qua deus est. Itaq; oipotens pater: oī-
potens filius: oipotens sp̄sanctus: nec t̄
tres oipotentes: sed vnus oipotēs. Et quo
oia: p̄ quē oia: in quo oia: ipsi gloria. Quic/
qđ ergo ad seipsū dicit deus: et de singulis
p̄sonis singulariter dicit. id ē de p̄e et filio: et
sp̄sancto. et simul de ipsa trinitate: nō plura-
liter: s; singulariter dī. Quā appē nō aliud ē
deo esse: et aliud magnū esse: s; hoc idē illi ē:
et esse et magnū esse. Propterea sicut nō dici-
mus tres essentias: sicut nō dicim⁹ tres ma-
gnitudines: sed vñ essentia et vñ magni-
tudinē. Essentia dīco: q̄ vñ grece dicit: q̄
vñtius substantiā vocam⁹. Dicit qđ et il-
li hypostasiz: s; nescio qđ volūt interē inter
vñ et hypostasim: ita vt plerūq; nostrum q
hec greco tractāt eloquio dicere p̄sueuerunt.
quod est

latine vnam essentiam tres substantias.

Qua necessitate tres persone in trinitate di-
cantur.

Capitulum. ix.

Ed q̄ n̄ra loquendi consuetudo ita ob-
tinuit: vt hoc intelligat cū dicimus es-
sentia: qđ intelligit cū dicimus substantia:
nō audimus dicere vñ essentia tres substantia
nias: s; vñ essentia vel substantia: tres aut p̄-
sonas. Quēadmodū multa latini ista tractan-
tes et digni auctoritate dixerūt: cū aliū modū
aptiorē nō interueniret quo enūciaret vñ
qđ sine verbis intelligebant. Reuera enim
cū pater nō sit filius: et filius non sit pater: et
sp̄sanctus ille q̄ etiā donū dei vocat: nec pa-
ter sit nec filius. tres vñq; sunt. Ideoq; plu-
raliter dictū est. Ego et pater vñ sum⁹. Nō
enim dicit: vñ est: qđ sabelliani dicunt: sed
vñum sumus. Tamē cū querit qđ tres ma-
gnap̄dus in copia humanā laborat eloquū
dictum est t̄ tres p̄sonē: nō vt illud dicere
sed ne taceret.

De vera magnitudine cuius participatione
sunt magna quęcūq; magna.

Capitulum. x.

Sicut ergo nō dicimus tres essentias
ita non dicimus tres magnitudines:

Deut. 6

neq̄ tres magnos. In rebus enim que par
ticipacione magnitudinis magnæ sunt: qui
bus est aliud esse: aliud magnas esse. sicut
magna domus: et magnus mōs: et magnus
animus. In his ergo rebus aliud ē magni
tudo: aliud qđ ab ea magnitudinē magnū ē:
et prius non hoc est magnitudo qđ ē magna
domus. Sed illa ē vera magnitudo quā nō
solum magna est domus que magna est: et q̄
magnus est mōs: quisquis magnus est: sed
etiam qua magnum est quicquid aliud ma
gnū dicit: ut aliud sit ipsa magnitudo: aliud
ea qđ illa magna dicunt. Que magnitudo
vtriusq̄ primū magna est: multoq̄ excel
lentibus q̄ ea qđ participatione eius magna
sunt. Deus autē qz non ea magnitudine ma
gnus ē que nō est qđ ipse: ut quasi participes
eius sit deus cū magnus ē: alioquin illa erit
maior magnitudo q̄ deus. deo autē non est
aliqd maius. Et igitur magnitudinē magnus
ē qua ipse ē eadem magnitudo. Et ideo sicut
nō dicimus tres essential: sic nec trēs magni
tudines. hoc ē enīz deo esse qđ magnū esse.
Eadē causa nec magnos tres dicimus: sed
vnu magnum: qz nō participatione magni
tudinis deus magnus est: sed seipso magno
magnus ē: qz ipse sua est magnitudo. Hoc
et de bonitate: et de eternitate: et de omnipotē
tia dei dictum sit. omnibzq̄z oīno predica
mētis que de deo possunt p̄nunciari: qđ ad
seipsum dicit: nō translate ac p̄ similitudinē:
sed p̄prie. si tamē de illo p̄prie aliqd dici ore
hominis potest.

Relatiue non substantia liter dici: quicquid
aut pater: aut filius: aut spiritus sanctus pro
prie nominat.

Lapi. xj.

Mod autē p̄prie singula in eadez trini
tate dicunt: nullo modo ad seipsa: sed
ad inuicē: aut ad creaturā dicunt: et
ideo relatiue nō substantia liter ea dici mani
festum est. Sic enim trinitas vnus deus dī
magnus: bon⁹: etern⁹: omnipotēs: ideoq̄z ipse
sic sua dici potest deitas: ipse sua magnitudo:
ipse sua bonitas: ipse sua eternitas: ipse sua
omnipotentia. Non sic pōt dici trinitas p̄:
nisi forte translate ad creaturā p̄pter adoptiō
nē filioz. Ad enim scriptū est. Audi israel
dñs deus tuus: deus vn⁹ est: nō vnqz exce
pro filio: aut excepto spiritus sancto oportet in
telligi que vnus dñs dñi nostrū recte dici

mus: etiam patrē nostrū p̄ gratiā suā nos re
generantes. Trinitas autē filius nullo modo
dici pōt. Spiritus vero sanctus fm q̄ scri
ptum est. Qm̄ deus spūs deus est: pōt qđez
vniuersaliter dici: qz et p̄ spūs: et filius spūs
et pater scūs: et filius sanctus. Itaqz pater et
filius et spūs scūs: qm̄ vn⁹ de⁹: et vtrqz de⁹
sanctus ē: et deus spūs est: pōt appellari trini
tas et spūs sanctus. S; tñ ille spūs sanctus qui
nō trinitas: sed in trinitate intelligit̄, in eo q̄
p̄prie dicit spūs sanctus relatiue dicit: cū et ad
patrem et ad filiu referret: qz spūs sanctus et pa
tris et filij spiritus est: sed ipsa relatio nō ap
paret in hoc noie: apparet autē cū dicit donus
dei. Donū enīz ē patris et filij: qz et a patre p
cedit. sicut dñs dicit. et qđ apostol⁹ ait. Qui
spiritū xpī nō habet. hic non est eius: de ipso
vtrqz sancto spiritu aut. Donū qđ donatoris:
et donator doni: cū dicimus: relatiue vtrqz
ad inuicē dicimus. Ergo spūs sanctus ineffa
bilis est qđā patris filijqz cōmunio. et iō for
tasse sic appellatur: qz patri et filio pōt eadem
appellatio cōuenire: Nā hoc ipse p̄prie dicit
qđ illi cōmuniter: qz et p̄ spiritū: et filius spi
ritus: et pater sanctus: et filius sanct⁹. Vt q̄ ex
nomine qđ vtrqz ducit: vtriusqz cōmunio
significet: vocatur donum amboz spiritus
sanctus. Et hec trinitas vnus deus: de⁹ so
lus: donus: magnus: eternus: omnipotēs.
Ipse sibi vnitas: deitas: magnitudo: boni
tas: omnipotentia.

De relatiuis que referri ad inuicē nequeūt cū
in relatiua sunt.

La. xij.

Et mouere debet. qm̄ diximus rela
tiue dicit spiritum sanctum: non ipsam
trinitatem: sed cum qui est in trinitate

quia non ei videt vicissim respondere voca
bulus eius ad quem refert. Non enim sicut
dicimus: serui: dñi et dñm serui: filij pri
patrem filij: quoniam ista relatiue dicuntur.
ita et hīc possumus dicere. Dicim⁹ enī spi
ritū sanctū patris: s; nō vicissim dicimus pa
trē spūs sanctū: ne filius eius intelligat spūs san
ctus. Sic dicimus spiritū sanctū filij: sed nō di
cimus filiu spūs sancti: ne pater eius intelli
gat spūs sanctus. In multis enim relatiuis
hoc cōngit: ut nō inueniat vocabulū quo
sibi vicissim respondeant que ad se referunt.
Quid enim tam manifeste relatiue dicit q̄
pignus. Ad id quippe refert pignus cuius

Job. 4

Job. 15
Ro. 8.

Deut. 6

Liber

est pignus: et semper pignus alicui rei pignus est. Non ergo cum dicimus pignus patris et filii: possumus vicissim dicere: pater pignus aut filii pignus. At vero cum dicimus: donum patris et filii: non quidem dicere possumus pater et filii: aut filii domini: sed ut hoc sibi vicissim respondeant: dicimus donum donatoris: et donatoris domini: quod hic potius inueniri vultum vocabulum: illic non potuit.

Trinitatem deum: non tria principia sed unus esse principium: quod et pater et filius et spiritus sanctus unus creator est sicut unus deus.

Capitulum xiiij.

Scit ergo relative pater: idemque relative dicitur principium: si quod forte aliter sed pater ad filium dicitur: principium vero ad omnia quod ab ipso sunt. Item dicitur relative filius: relative dicitur et verbum et imago. Et in omnibus his vocabulis ad patrem refertur. Nihil autem horum pater dicitur. Et principium dicitur filius: cum enim diceret ei. Tu quies: respondit: principium quod loquor vobis. Sed nunquid patris principium. Creatorem se quippe ostendere voluit: cum se dixit esse principium: sicut et pater principium est creature: eo quod ab ipso sunt omnia. Nam et creator relative dicitur ad creaturam: sicut dominus ad servum. Et ideo cum dicimus et patrem principium: et filium principium non duo principia creature dicimus: quod et pater et filius simul ad creaturam unum principium est: sicut unus creator: sicut unus deus. Si autem quicquid in se manet et gignit aliquid vel operatur principium est ei rei quod gignit: vel ei quod operatur: non possumus negare eum spiritum sanctum recte dici principium: quod non eum separamus ab appellacione creatoris. Et scriptum est de illo quod operetur: et in se vtiq; manens operatur. Non enim in aliquid eorum que operatur: ipse mutat et vertit. Et que operatur: vide apostolum. Unicusque autem inquit datur manifestatio spiritus ad utilitatem. Alij quidem datur per spiritum sermo sapientie: alij sermo scientie: se cundum eundem spiritum. Alteri autem fides in corde spiritus: alij operatio virtutum: alij prophetia: alij iudicatio spirituum: alij genera linguarum. Omnia autem hec operatur unus atque idem spiritus: diuidens propria unicuique: prout vult: vtiq; sicut deus. Quis enim tanta illa potest operari nisi deus. Idem autem deus qui operatur omnia in omnibus.

Nam et sigillatim si interrogemur de spiritum sancto: verissime respondemus: quod deus sit: et cum patre et filio simul unus deus est. Unum ergo principium ad creaturam dicitur deus: non duo vel tria principia.

Quod in trinitate: et pater ad filium principium sit: et pater et filius ad spiritum sanctum.

Capitulum xiiij.

De se autem inuicem in ternitate si gignens ad id quod gignitur principium est: pater ad filium principium est: quia gignit eum. Vtrum autem et spiritum sanctum principium sit pater: quoniam dicitur est: de patre: preceps: non parua questio est. Quia si ita est: non iam principium ei tantum rei erit quaz gignit aut facit: sed etiam ei quaz dat. Vbi et illud clucescit: vixit: quod solet multos mouere: cur non sit filius etiam spiritus sanctus: cum et ipse a patre creat. sicut in euangelio legitur. Erigit enim non quod natus: sed quod datus: et ideo non dicitur filius quod neque natus est sicut unigenitus: neque factus ut per dei gratiam in adoptionem nasceretur: sicut nos. Quod enim de patre natus est: vtiq; solus refertur: cum dicitur filius: et ideo filius patris est: et non noster. Quod autem datum est: ad eum qui dedit refertur: et ad eos quibus dedit. Itaque spiritus sanctus: non tantum patris et filij quod dederunt: sed etiam non ster dicitur quod accepimus. Sicut dicit dominus salus qui dat salutem: eadem etiam nostra salus est quod accepimus. Spiritus ergo dei est quod dedit: et non ster quod accepimus. Non ille spiritus noster quo sumus: quia ipse spiritus est hominis qui in ipso est: sed alio modo iste noster est quo dicimus: et patrem nostrum da nobis: quandoque et illum spiritum qui hominis dicitur: vtiq; accepimus. Quid enim habes inquit apertus: quod non accepisti. Sed aliter est quod accepimus ut effemus: aliud quod accepimus ut sancti effemus. Vnde scriptum est et de iohanne: qui in spiritu et virtute helie veni: niret: dictus est helie spiritus: sed spiritus sanctus quem accepit helias: hoc et de moysi intelligendum est: cum ait ei dominus. Tolli de spiritu tuo: et dabo eis. hoc est dabo illis de spiritu sancto quem iam tibi dedi. Si ergo et quod datur principium habet eum a quo datur: quod non aliunde accepit illud quod ab ipso: preceps: sciendum est patrem et filium principium esse spiritum sanctum: non duo principia. Sed sicut pater et filius unus deus: et ad creaturam relative unus creator et unus dominus: sic relative ad spiritum sanctum unus principium.

Job. 8

i Co. 12

Ad creaturā vero pater et filius et spiritus sanctus unus principium: sicut unus creator et unus dominus.

Quomodo in spiritu sancto etiam anteq̃ daretur: possit domini nomen intelligi: ut ei semper non aliud fuerit donum esse quā ipsum esse.

Lapi. xv.

Merius aut̃ q̃rit: vtrū quēadmodū filius nō hoc tñ habet nascendo ut filius sit: s; oīno ut sit. sic et spūs sanctus eo quo dat̃ habeat: nō tantū ut donū sit: sed omnino ut sit. Vtrū ergo erat anteq̃ daretur: sed nōdū erat donū: an eo ipso quo daturus erat eū deus: iā donū erat et anteq̃ daret. S; si nō pcedit nisi cū dat: nec pcederet vtiq; priusq̃ esset cui daret: quō iā erat ipsam substantiā: si nō est nisi q; dat: sicut filius nō tantū ut sit filius qd̃ relatiue dicitur: sed oīno ut sit ipsam substantiā nascendo habet. An semp pcedit spūs sanctus et nō ex tpe: sed ab eternitate pcedit. Sed q; sic pcedebat ut esse donabile iam donū erat: et anteq̃ esset cui daret. Aliiter enim intelligit cum dicit donum: aliter cum dicit donatū. Nam donū pōt esse et anteq̃ dēt: donatum aut̃ nisi datū fuerit: nullo modo dici potest.

De appellationib; relatiuis que nō ad deū: sed ad creaturā referende sunt: qm̃ idco nihil accidit.

Lapi. xvi.

Emoueat q; spūs sc̃s cū sit coetern⁹ p̃ri et filio: dicit tñ aliqd̃ ex tpe: veluti hoc ipso qd̃ donatū diximus. Nam sempiternue spūs donū: tpaliter aut̃ donatū. Mā tñ dñs nō dicit: nisi cū iā habere incipit seruū: etiam ista appellatio relatiua ex tpe est deo. Nō enī sempiterna creatura ē: cuius ē ille dñs. Quō g̃ obtinebimus nec ipsa relatiua esse accidentia: qm̃ nihil accidit deo tpaliter q; nō est mutabilis: sicut in ordo dñi⁹ dispositionis tractauimus. Ecce dñm esse non sempiternū h; ne cogamur etiā sempiternā creaturā dicere: q; ille sempiternus nō dñaret nisi etiā ista sempiternus famularet. Sicut at nō pōt esse seruus qui nō habet dñm: sic nec dñs qui non habet seruū. Et q; quis existerit esse eternū qd̃ deū solū dicat: tps autem non esse eternū ppter varietatē et mutabilitatem: sed tps tamē nō in tpe esse cepisse. Non enī erat tempus anteq̃ inciperet tps: et idco nō in tpe accidit deo ut dñs esset q; ipsoz tempo

rū dñs erat: que vtiq; nō in tpe esse ceperunt qd̃ responderet de homine q in tpe iactus est: cuius vtiq; dñs non erat anteq̃ esset cui esset. Ete vel ut dñs hominis esset ex tpe accidit deo. Et ut omnis austeri videat con-
trouersia: certe ut tuus dñs esset aut meus: q modo esse cepimus ex tpe accidit deo. Aut si et hoc ppter obscurā questionē aie videt incertū: qd̃ ut esset dñs populi israel. Quia tñ iam erat anime natura quam ille populus habebat: qd̃ modo nō querimus: tamen ille populus nondū erat: et qñ esse cepit appareret. Postremo ut dñs esset huius arboris et huius segetis ex tpe accidit: que modo eē ceperūt. Quia tñ materies ipsa iā erat: aliqd̃ est tamen dñm esse materie: aliud esse dñm iam facta nature. Alio enim tpe est etiam homo dñs ligni: et alio tpe dñs est arce: quāuis ex ipso ligno fabricate. qd̃ vtiq; nō erat: cum ligni dñs iam esset. Quō igit̃ obtinebimus nihil scdm̃ accidēs dici deū: nisi q; ipsoz nature nihil accidit quo mutet: ut ea sint accidentia relatiua: q cū aliqua mutatioe re; de qd̃ dicunt̃ accidit. Sicut amicus relatiue dicit̃. neq; enī esse incipit: nisi euz amare ceperit. Si ergo aliqua mutatio voluntatis ut amicus dicat̃. Nūmus aut̃ cū dicit̃ p̃ciū relatiue dicit̃: nec tñ mutatus est cū esse cepit p̃ciū: neq; cū dicit̃ pign⁹: et si quā sunt familia. Si ergo nūmus pōt nulla sui mutatione multo-
tiens dici relatiue. ut neq; cū incipit dici: neq; cū definit: aliqd̃ in eius natura vel forma qua nūmus est mutationis fiat: quāto facilius de illa incommutabili dei substantia debemus accipere: ut ita dicat̃ relatiue aliqd̃ ad creaturā: ut quāuis tēporaliter incipiat dici: nō tñ ipsi substantie dei accidisse aliqd̃ intelligat̃: sed illi creature ad quā dicit̃. Dñe inquit̃ refugium factus es nobis. Refugium ergo nostruz deus relatiue dicit̃. ad nos enī refert̃. Et tunc refugium nostruz sit: cū ad eum refugimus. Mā quid fictici aliqd̃ in eius natura: qd̃ anteq̃ ad eū refugeremus nō erat. In nobis ergo fit aliqua mutatio. Detiores enim fuim⁹ anteq̃ ad eū refugeremus: et efficiamur ad eū refugiendo meliores: in illo autē nulla. Sic et pater noster esse incipit: cum p eius gratiam regeneramur: quoniam dedit nobis potestatem filios dei fieri. Substantia istaq; nostra mutat̃ in melius: cum filij eius afficiamur. si

p̃s. 89.

Joh. j.

Liber

mul et ille pater noster esse incipit: sed nulla mutatione sue substantie. Ad ergo ipaliter dici incipit deus q̄ antea nō dicebat manifestū est relatiue dici: nō tñ scdm accidēs dei q̄ ei aliqd acciderit: sed plane s̄z accidēs ei⁹: ad qd̄ dici aliqd deus incipit relatiue. Et q̄ amicus dei iustus esse incipit: ipse mutat. Deus autē absit vt tēpōz aliter aliquem diligat: quasi noua dilectione q̄ in illo ante non erat: apud quem nec p̄terita transierunt: et futura iam facta sunt. Itaqz omnes sanctos suos ante mundi constitutionē dilexit: sicut p̄destinauit. Sed cum conuertunt et inueniunt illum: tunc incipere ab eo diligi dicunt: vt eo modo dicat quo potest humano affectu capi qd̄ dicit. Sic etiam cuz iratus malis dicit: et placidus bonis: illi mutant: non ipse. Sicut lut infirmis oculis aspera: firmis lenis est: ipsoz scilicet mutatione nō sua.

Explicit liber quintus.

Incipiūt capitula libri sexti.

- i De eo qd̄ apls ait christum dei virtutem et dei sapientiam.
- ii De p̄re et filio hoc solū nō dici illud de illo qd̄ nō ambo simul sunt. Deus enim de deo: bonus de bono: vtus de virtute q̄ simul sunt recte dicit: pater autē de patre: aut filius de filio q̄ nō ambo simul sunt. non potest dici.
- iii De vnitute filij cum patre et nostra in uicem nobiscum.
- iiii Idares in q̄oqz v̄tute nō posse in ceteris esse dissimiles: ac si hec cōsitas in aīs repit humanis: multo incōpabili⁹ eaz manere in incōmutabili eternaqz substantia quod est deus ternus.
- v De spūsancti v̄tute cuz p̄re et filio.
- vi De natura corporea et creatura spiritali: q̄ simplices nō sint: quia nec incommutabiles.
- vii De simplici et incommutabili essentia dei: quāuis multipliciter secundus substantiam nominetur.
- viii Trinitatē deitatis nullo mō triplicem esse dicendā: qz nec tria ibi plus sunt quā vnū: nec vnum minus quā tria.
- ix De solo v̄o deo p̄re et filio et spūcto.

De snia sci bilarij qua in trinitate p̄fō naz pprietatē intelligit demonstrasse.

Incipit liber sextus.

De eo quod apostolus ait xpm dei virtutē et dei sapientiam.

Ca. j.

Qualitatē patris et filij et spūsancti putant nonnulli ex hoc impediri quo minus intelligat: qz scriptum est: xpm dei virtutē et dei sapientiam vt iō nō videat equalitas: qz non est pater ipse virtus et sapientia: s̄z genitor virtutis et sapientie. Et reuera nō me diocri intentione queri solet: quō dicat deus virtutis et sapientie pater. Ali enim ap̄lus: xpm dei virtutē et dei sapientiam. Et hinc nō nulli nri aduersum arrianos hoc mō ratiocinati sunt: eos dūtat q̄ prius se aduersus catholicā fidē extulerūt. Mā ipse arrius dixisse fert. Si filius est: natus est: si natus est: erat tēpus qm nō erat filius: nō intelligens etiam natū esse: deo sempiternū esse: vt sit coetern⁹ patri filij. sicut splēdor q̄ gignit ab igne atqz diffundit: coeūus est illi: et esset coeternus: si esset ignis eternus. Vñ qdā posteriores arriani abiecerunt istā sniam: falsiqz sunt: non ex tēpōre filij dei. Sed inter disputationes quas habebāt nostri aduersum eos que dicebāt: erat tēpus qm nō erat filius: hāc etiā nonnulli ratiocinationē inferebāt. Si dei filij virtus et sapientia dei est: nec vnqz deus sine virtute et sine sapientia fuit: coeternus est deo patri filius. Dicit autē apl̄s: xpm dei virtutem et dei sapientiam. Et deū aliqñ nō habuisse virtutē aut sapientiam: dementis est dicere. Non igit erat tēpus qm nō erat filius. Que ratiocinatio ad id cogit: vt dicam⁹ deū patrē non esse sapientē: nisi habendo sapientiam quā genuit: nō existendo p se pater ipsa sapientia. Vnde si ita est: filius quoqz ipse si cut dicit deus de deo: lumen de lumine vidē dū est: vtrū possit sapientia de sapientia dici: si nō est deus pater ipsa sapientia: sed tantuz genitor sapientie. Ad si tenemus: cur nō et magnitudinis sue: et bonitatis: et eternitatis et omnipotentie sue generator sit: vt non ipse sit sua magnitudo: et sua bonitas: et sua eternitas: et sua omnipotentia. sed ea magnitudine magnus sit quā genuit: et ea bonitate bonus

et ea eternitate eternus: et ea omnipotentia omnipotens que de illo nata est. sicut non ipse sua sapientia est: sed ea sapientia sapiens est qui de illo nata est. Nam illud non est torpidum: dum ne cogamur multos filios dei dicere: preter adoptionem creature coeternos patri: si magnitudinis sue genitor est: et bonitatis: et eternitatis: et omnipotentie. Huic enim calumnie facile respondet: sic non efficitur: quia multa nominata sunt: ut ille multorum filiorum coeternorum sit pater: quemadmodum non efficitur: ut duorum sit: cuius dicitur christus dei virtus: et dei sapientia. Eadem quippe virtus que et sapientia: et eadem sapientia que virtus est. Ita ne igitur etiam de ceteris: ut eadem sit magnitudo que virtus: et si qua alia: que vel si supra commemorata sunt: vel commemorari adhuc possunt. De patre et filio hoc solum non dicit illud de illo quod non ambo simul sunt. Deus enim de deo: bonus de bono: virtus de virtute: quod si mul sunt recte dicitur. pater autem de patre: aut filius de filio quod non ambo simul sunt non potest dici.

Lapim. ij.

Ed si non dicit in seipso: nisi quod ad filium dicit. id est pater: vel genitor: vel principium eius. Si etiam gignens ei quod de se gignit: sequenter principium est. Quicquid autem dicit: cum filio dicit: vel potius in filio: siue magnus ea magnitudine quam genuit: siue iustus ea iustitia quam genuit: siue bonus ea bonitate quam genuit: siue potens ea potentia vel virtute quam genuit: siue sapiens ea sapientia quam genuit. Magnitudo autem ipsa: non dicitur pater: sed magnitudinis generator. Filius vero sicut in seipso dicitur filius: quod non cum patre dicitur: sed ad patrem: non sic et in seipso magnus: sed cum patre cuius ipse magnitudo est. Sic et sapiens cum patre dicitur cuius ipse sapientia est: sicut ille sapiens cum filio: quia sapientia sapiens est quam genuit. Quicquid ergo ad se dicunt: non dicitur alter sine altero: id est quod dicunt quod substantia eorum ostendat: ambo simul dicunt. Si hoc ita sunt: ita ergo nec deus est pater sine filio: nec filius deus sine patre: sed ambo simul deus. Et quod dicitur est. In principio erat verbum in patre erat verbum intelligit. Aut si in principio sic dictum est. ac si diceret: ante omnia quod sequi et Verbum erat apud deum. Verbum quidem solus filius accepit: non simul pa-

ter et filius: tanquam ambo unum verbum. Sic enim verbum quod imago. Non autem pater et filius simul ambo imago: sed filius solus imago patris: quemadmodum et filius: non enim amicus simul filius. Quod vero adiungit: et verbum erat apud deum: multum est ut sic intelligat: Verbum quod solus est filius: erat apud deum quod non solus est pater: sed pater et filius simul deus. Sed quod mirum: si in duabus quibusdam rebus longe iter se diversis potest hoc dici. Quid enim tam diversum: quam aius et corpus. Idcirco dicit: animus erat apud homines: id est in homine: cum animus non sit corpus. Homo autem aius simul et corpus sit. Ut etiam quod sequenter scriptum est et deus erat verbum: sic intelligat: verbum quod non est pater: deus erat simul cum patre. Ita ne ergo dicimus ut pater sit generator magnitudinis. hoc est generator virtutis: vel generatex sapientie sue filius aut magnitudo: virtus: et sapientia deus vero magnus: omnipotens: sapiens: ambo simul. Quod ergo deus de deo: lumen de lumine. Non enim simul ambo deus de deo: sed solus filius de deo sed pater. Nec ambo simul lumen de lumine: sed solus filius de lumine pater. Nisi forte ad id sinuandum brevissime incutiamus quod coeternus est patri filius: ita dictum est deus de deo: et lumen de lumine: et si quod hoc modo dicitur. ac si diceret: sed quod non est filius sine patre: sed hoc quod non est pater sine filio: id est si lumen quod lumen non est sine patre: de hoc lumine patre quod lumen non est sine filio. ut cum dicitur deus quod non est filius sine patre: est de deo quod non est pater sine filio: perfecte intelligat quod non precessit genitor illud quod genuit. Quod si ita est: hoc solus de eis dicit non potest: illud de illo: quod simul ambo non sunt. Sicut verbum de verbo dici non potest: quia non simul ambo verbum: sed solus filius. Nec imago de imagine: quia non simul ambo imago. Nec filius de filio: quia non simul ambo filius. Secundum quod dicit: ego et pater unum sumus. Unum sumus enim dictum est quod ille: hoc et ego. secundum essentiam: non secundum relationem. De unitate filii cum patre: et nostra iuvicem nobiscum.

Lapi. iij.

Et nescio utrum inveniat in scripturis dictum: unum sunt: quorum est diversa natura. Si autem aliquid plura eiusdem nature sint. et diversa sentiant: non sunt unum inquam diversam sentiant. Nam si ita unum essent ex eo quod homines erant: non diceret. Ut si unum sicut nos unum:

Job. 5.

Job. 1.

Job. 16.

Job. 17.

Liber

i. 20. 3

cū suos discipulos patri cōmēdaret. At vero paulus ⁊ appollo qꝛ ⁊ ambo hoies ⁊ idē sen / niebāt. Qui plantat inquit: ⁊ qꝛigat vñū sūt. Cū ergo sic dicit vñū: vt nō addat qd vñū ⁊ plura vñū dicant: eadeꝝ natura atqꝝ essen / tia nō dissidēs: nec dissentiēs significat. Cū vero addit qd vñū: pōt aliqd significari ex pluribus vñū factū: quāuis diuersis natu: a sicut aia ⁊ corpus nō sunt vtiqꝝ vnus. Quid enīz tā diuersus: nisi addat aut subintelligat qd vñū. id ē vnus hō: aut vñū aia. Inde apls. Qui adheret meretrici ingt: vñū cor / pus ē. nō dixit vñū sunt: aut vñū ē: sed addi / dit corpus: tanqꝝ ex duobus diuersis mascu / lino ⁊ feminino: vñū corpus adiunctione cō / positū. Et qꝛ adheret dño ingt: vnus spiritus ē. nō dixit: qꝛ adheret dño vn⁹ ē: aut vñū sūt: sꝫ addidit spūs. Diuersus enīz natura: spūs hois: ⁊ spūs dei: sꝫ inherēdo fit vnus spirit⁹ ex diuersis duobus: ita vt sine hūano spiritu beatus sit dei spūs atqꝝ pfectus. beatus autē spūs hois nō nisi cū deo. Nec frustra vt ex / istimo cū tāta in euāgelio fm iohāne ⁊ toties diceret dñs de ipsa vnitate: vel sua cū patre: vel nra inuicē nobiscus: nusqꝝ dixit vt nos ⁊ ipsi vñū: sꝫ vt vñū sint: sicut ⁊ nos vnus su / mus. Pater ergo ⁊ filius vñū sunt vtiqꝝ scēdus vnitate substantie: ⁊ vnus deus est: ⁊ vn⁹ magn⁹: ⁊ vn⁹ sapiēs: sicut tractatū est. Vñ ergo maior pater. Si enī maior: magni / tudine maior. Cū aut magnitudo filius eius sit nec ille vtiqꝝ maior ē eo qꝫ se genuit. Nec ille maior ea magnitudine qꝫ magnus est: er / go eqꝫs. Nā vñ equalis si nō eo quo est: cui nō est aliud esse ⁊ aliud magnum esse. Aut si eternitate pater maior est: nō est equalis fili / us quacūqꝫ re. Vnde enīz equalis. Si ma / gnitudine dixeris: nō est par magnitudo: qꝫ minus eterna est. atqꝫ ita cetera. An forte in virtute qualis est: in sapiētia vero nō est eqꝫ / lis. Sed quō est equalis virtus que minus sapit. An in sapiētia equalis est: in virtute aut nō est equalis. Sed quō equalis sapiētia que minus potēs est. Restat ergo vt si in vl / la re equalis nō est: in omnibus nō sit equa / lis. Et scriptura clamat. Mō rapinā arbitra / tus ē esse equalis deo. Logit ergo quius ad uersaria veritatis qꝫ aliquo modo tenet apo / stolica auctoritate: in qualibet: vel vnare eqꝫ / lem deo filius confiteri. Eligat quā voluerit

ibides

ibides

Jo. 27

ibi. 1

hinc ei ostendit in omnibus esse equalē: que de substantia eius dicunt. Pater in quacūqꝫ virtute non posse in ce / teris esse dissimiles: ac si hec equalitas in ani / mis reperitur humanis: multo incompara / bilis manere eam incommutabili eternaqꝫ substantia quod est deus trinitas.

Cap. iij.

Enīz virtutes que sunt in animo hu / mano: quāuis alio atqꝫ alio modo fin / gule intelligant nullo modo tm sepan / ab inuicē: vt quicūqꝫ fuerint eqꝫs. Vbi gra / tia: in fortitudine eqꝫs sint: ⁊ prudentia: ⁊ tē / perāia: ⁊ iustitia. Si enīz dixeris equalēs eē istos fortitudine: sꝫ illū p̄stare prudentia: seq / tur vt huius fortitudo minus prudēs sit: ac p hoc nec fortitudine eqꝫs sunt: qñ illius for / titudo prudentior. Atqꝫ ita de ceteris virtut / bus inuenies: si oēs eadē p̄sideratione pcur / ras. Mō enīz de virib⁹ corporis agit: sed de animi fortitudine. Quāto ergo magis in illa incommutabili eterna substantia icōparabiliter simpliciore qꝫ est animus humanus: hec ita se habent. Humano op̄e aio nō hoc ē esse qd ē forte esse: aut prudētē: aut iustū: aut tem / peratū. Pōt enīz esse anim⁹: ⁊ nullā istarū habere virtutē. Deo aut h̄ est esse qd ē forte esse: aut iustū esse: aut sapientē esse. ⁊ si qd de illa simplici multiplicitate vel multiplica / p̄tate dixeris: quo substantia eius significetur. Quāobzē siue ita dicat deus de deo vt ⁊ singulis hoc nomē pueniat: nō tm vtambo si mul duo di: sꝫ vn⁹ ē fit. Ita enīz sibi cohe / rēt: quēadmodū ⁊ in distātib⁹ diuersisqꝫ sub / stātijs fieri apls testis ē. Nā ⁊ sol⁹ vñs spiri / tus est: ⁊ solus hois spūs vtiqꝫ spūs est: tm si hereat dño vnus spūs ē: q̄tomagis ibi vbi est oīno icōparabilis atqꝫ eterna p̄terio: ne ab surde dici videat qñ fili⁹ amboꝝ: cū dicit fili / us dei: si id qd dicit deus: nō nisi de ambo / bus dicit simul: siue qquid de deo dicit qd substantia eius indicet: nō nisi de ambobus si mul dicit: imo simul de ipsa trinitate dicitur. Siue q hoc: siue illud sit: qd diligētius discū tiendū est: nūc vnde agit. Itis est videre: nul lo modo filiū equalem esse patri: si in aliquo scꝫ qd p̄ncat ad significādā eius substantiam inequalis inuenit: sicut tā ostendim⁹. Apl⁹ aut dicit eqꝫ. In oībus ergo equalis ē patri filius: ⁊ ē vnus eiusdēqꝫ substantie.

Eph. 4

p̄. 72. ibides

i. Jo. 4

ibi. 5

De spiritu sancti unitate cum patre et filio.

Capitulum v.

¶ Baptister etiam spiritus sanctus: in ea
q de unitate substantie et equalitate con
sistit. Sive enim sit unitas amborum: si
ue sanctitas: siue caritas: siue ideo unitas qz
caritas: et ideo caritas qz sanctitas: manifestu
est qz non aliquis duorum est quo uterqz cõiun
git: que genus a gignente diligitur: genera
torqz suum diligit: sintqz non participatiõe:
sz essentia sua: neqz dono superioris alicuius.

Eph. 4

sed suo proprio seruantes unitate spiritus in vin
culo pacis: Quod imitari per gratiam: et ad deum: et
ad nos iubemur. In quibus duobus prece
ptis: totaliter pendet et pphete. Ita sunt illa
tria: deus vnus: solus: magnus: sapiens: san
ctus: beatus. Nos autem ex ipso: et per ipsum et in ipso
beati: qz ipsius munere inter nos vnus: cum
illo autem vnus: spiritus: qz agglutinat animam

ps. 72.
Ibidem

nostra post eum. Et nobis herere deo bonum est:
qz pater omne quod fornicat ab eo. Spiritus er
go sanctus commune aliquid est patris et filii: quic
quid illud est. At ipsa cõmunio: consubstantia
alis et coeterna. Que si amicitia cõuenienter
dici potest: dicat. Sed apertius dicit caritas.

1. Jo. 4

Et hec quoque substantia: qz deus substantia: et
deus caritas: sicut scriptum est. Sicut autem sub
stantia: simul cum patre et filio: ita simul ma
gna: et simul bona: et simul sancta: et quicquid
aliud ad se dicit: quoniam non aliud est deo esse: et
aliud esse magnus vel bonus esse: et cetera sicut
supra ostendimus. Si enim minus magna est
ibi caritas quam sapientia: minus quam diligens sapien
tia. Equalis est igitur sapientia: ut ista est sapientia
tantum diligat. Est autem sapientia equalis pa
tri: sicut supra disputauimus. Equalis est igitur
etiam spiritus sanctus: et si equalis: in omnibus
equalis: propter summam simplicitatem quam in illa
substantia est. Et ideo non amplius tria sunt:
vnus diligens cum de illo est: et vnus diligens
eum de quo est: et ipsa dilectio. Que si nihil est: quo
modo deus dilectio est. Si non est substantia:
quomodo deus substantia est:

Ubi. 5

De natura corporum et creaturam spirituum: quod
simplices non sunt. qz nec incommutabiles.

Capitulum vi.

¶ Antem querit: quod simplex et multi
plex sit illa substantia: animaduertenda
est primo creatura quare sit multiplex:
nullo autem modo vere simplex. Et prius cor

pus vniuersus vniuersus pars constituit: ita vestit
ibi alia pars maior: alia minor: et maius sit vni
uersus quam pars: libet autem quilibet. Magna et ce
lum et terra partes sunt vniuersi mundane molis:
sz et sola terra: et solus celus innumerabilibus p
tibus constituit: et in tertia sui parte minor est quam in
cetera: et in dimidia minor quam tota: et totum mi
di corpus quod duabus plerumque partibus ap
pellari solet: id est celus et terra: vniuersus maior
est quam solus celus aut sola terra. Et in vnoquoque
corpore aliud est magnitudo: aliud color: ali
ud figura. ¶ Dicitur enim et diminuta magnitudi
ne manere idem color: et eadem figura: et colore
mutato: manere eadem figura et eadem ma
gnitudo: et figura eadem non manente: tam
magnus esse et eodem modo coloratum. Et quoniam
alia simul dicuntur de corpore: possunt et si
mul et plura sine ceteris commutari. Ac per
hoc multiplex esse cõiuncti natura corporis
simplex atque nullo modo. ¶ Creatura quoque
spiritualis sicut est anima: est quidem in corpo
ris cõparatione sum: licet: sine cõparatione
autem corporis multiplex est: etiam ipsa non sim
plex. Nam ideo simplicior est creatura: quia
non mole diffundit per spacium loci: sed in vno
quoque corpore: et in vno toto tota est: et in qua
libet parte eius tota est. Et ideo cum sit aliquid
in quibus erigatur particulam corporis quod sen
tiat anima: quoniam non fiat in toto corpore: il
la tamen tota sentit: qz tota non latet. Sed mi
etiam in anima cum aliud sit artificiosius esse: aliud
inertē: aliud acutum: aliud memores: aliud
cupidas: aliud timor: aliud leticia: aliud
tristitia: possintque et alia sine alijs: et alia ma
gis: alia minus innumerabilia et innumerabi
liter in anime natura inueniri: manifestum est
non simplices: sed multiplicem esse naturam.
Nihil enim simplex mutabile est: omnis au
tem creatura mutabilis.

De simplici et incommutabili essentia dei quam
uis multipliciter secundum substantiam nominet.

Capitulum vii.

¶ Eius vero multipliciter quidem dici
tur magnus: bonus: sapiens: beatus:
verus: et quicquid aliud non indigne
dici videtur. Sed eadem magnitudo eius est:
que sapientia. Non enim mole magnus est:
sed virtute. Et eadem bonitas que sapientia
et magnitudo: et eadem veritas que illa omnia.
Et non est ibi aliud beatum esse: et aliud ma
e 3

Liber

gnum aut sapientē: aut veruz: aut bonū esse: aut oīno ipsum esse. Nec qm trinitas ē: ideo triplex putandus est. Alioqn minor erit pater solus: aut filius solus: q̄ simul pater et filius. Quāq̄ nō inuēiat quō dici possit. aut pater solus: aut filius solus: cum semper atq̄ inseparabiliter et ille cū filio sit: et ille cū patre: nō ut ambo sint pater: aut ambo filius: sed quia semp inuice: neuter solus. Quia vero dictus et deū solū ipsaz trinitatē: q̄uis semper sit cum spiribus et animabus sanctis: sed solum dicimus q̄ deus est: quia nō et illi cū illo deus sunt. ita soluz patrem dicimus patrem nō quia separatur a filio: sed quia non simul ambo pater sunt.

Trinitatem deitatis nullo modo triplicem esse dicēdam: quia nec tria ibi plus sunt quaz vnuz: nec vnum minus quā tria.

Lapi. viii.

Similitas tantus est solus pater: vel solus filius: vel solus spiritus sanctus: quāuis est simul pater et filius et spiri-

Beii. 2. tus sanctus: nullo mō triplex dicēdus ē. Et poro quippe adiunctione tua crescit. Quāuis enī q̄ adheret vxori sue: vnū corpus fit: maius tñ corpus fit: q̄ si solus viri esset: aut solus vxoris. In rebus aut spiritualibus cū minor maior adcreuit: sicut creatura creator: illa fit maior q̄ erat: nō ille. In his enī quē nō mole magna sunt: qd est mai⁹ eē qd est melius esse. Abetior aut fit spūs alicuius creature: cū adheret creatori: quaz si nō adheret: et ideo etiā maior quia melior. Qui ergo adheret dño: vnus spiritus est: sed tamē dñs nō ideo fit maior: q̄uis fiat ille q̄ adheret dño. In ipso igit deo cum adheret equali patri filius eq̄lis: aut spūs sanctus patri et filio equalis: nō fit maior deus q̄ singuli eoz: q̄ nō est quo crearetur illa pfectio. Pfectius aut siue pater: siue filius: siue spiritus sanctus: et pfectus deus: pater et filius et spūs sanctus: et ideo trinitas potius quaz triplex.

De solo vero deo patre et filio et spiritu sancto.

Lapi. ix.

Quā ostendimus quō possit dici solus pater: q̄ non nisi ipse ibi pater: cōsiderāda est illa sentētia qua dicit: deū verū solū non esse patrem solum: sed patrem et filium et spiritum sanctū. Si quis enim interroget. pater solus: vtrum sit deus. quō re

spondebitur nō esse: nisi forte ita dicam⁹ esse quidez patri et deū: sed nō esse solum deum. esse aut soluz deum: patre et filio et spiritu sanctū. Sed quid agimus de illo testimonio domini. Patri enī dicebat: et patrem nominauerat ad quē loquebatur: cum ait. Hec est vita eterna: ut cognoscant te vnum verū deum. Quod quidez arriani sic solent accipere: quia si nō sit filius ver⁹ deus. Quibus exclusio: videndū est an intelligere cogamur: cū dictū est patri. Ut cognoscant te vnum verū deū: tanq̄ hoc insinuare veluerit: quia et solus pater deus ver⁹ est: non intelligeremus deum nisi ipsa tria simul: patrem et filium et spiritum sanctum. Nam ergo ex domuitate testimonio: et patrem vnum verum deum dicimus: et filium vnum verum deum: et spiritum sanctum vnum verum deum: et simul patrem et filium et spiritum sanctum. id est simul ipsam trinitatem. non tres veros deos: sed vnū verū deū. An qm addidit. Et quē misisti iesum christū: subaudiendū est vnuz verū deū. Et ordo verborū est: vite et quē misisti iesum christū cognoscant vnū verū deum. Cur ergo tacuit de spiritu sancto. an quoniam cōsequens est: vbicunq̄ nominatur vnum tanta pace vni adherens: ut per hanc vtrūq̄ vnum sit. iam ex hoc intelligat etiā ipsa pars: quāuis nō incōmmeatur. Nam et illo loco apostolus videtur quasi pratermittere spiritum sanctum: et tamen etiā ibi intelligit: vbi ait. Omnia vestra: vos autē xpī. christus autē dei et iterum. Caput mulieris vir: caput viri xp̄s. caput autē christi deus. S; rursus si deus nō nisi omnia simul tria: quō caput christi deus. id est caput christi trinitas: cū in trinitate sit xp̄s ut sit trinitas. An qd est pater cum filio: caput est ei qd est solus filius. cum filio enim pater deus: solus aut filius christus est maxime quia iam verbus caro factū loquit. Secundū quā humilitatē eius etiā maior est pater: sicut dicit. Quā pater maior me est: ut hoc ipsuz deus esse qd illi cū patre vnū est caput sit hominis mediatoris: quod ipse solus est. Si enī merē recte dicimus principale hominis. id est tanq̄ caput humane substantie: cū ipse homo cū mente sit homo: cur nō multo congruentius: multoq̄ magis verbū euz patre quod simul deus est: caput est christi: quāuis christus homo nisi euz verbo qd

Jo. 14

Obi.

Ybiq̄

1 Cor. 14

Jo. 14

caro factū est: intelligi non possit. Sed hoc
etiam dicimus: aliquāto diligentius postea
p̄siderabimus. Nūc autē equalitas trinitatis:
et vna eademq; substantia quantum breuiter
potuimus demonstrata est: ut quoquo mo-
do se habeat ista questio: quam discutiendaz
acriore intentiōe distulimus: nihil impediat:
quo minus faciamur summas equalitatez pa-
tris et filij et spiritus sancti.

De sententia sancti hilarij qua in trinitate p-
sonarum proprietatem intelligitur demon-
strasse.

Capitū. 2.

Quidā cum veller breuissime singula/
rū in trinitate personarū insinuare pro-
p̄ia: eternitas inquit in patre: species
in imagine: vsus in munere. Et q; non me-
diocris auctoritas in tractatione scriptura-
rum: et assertione fidei vir erudit: hilari⁹ enīz
hoc in libris suis posuit. horū verberū. id ē
patris et imaginis: et numeris: eternitatis: et
speciei et vsus additi scrutatus intelligentiā.
quantum valeo nō eam sequutum arbitror in
eternitatis vocabulo: nisi q; pater non habet
patrem de quo sit: filius autē de patre ē ut
sit: atq; ut illi coeternus sit. Imago enim si
perfecte implet illud cuius imago est: ipsa co-
equatur ei: non illud imaginī sue. In qua
imagine speciei nominauit: credo q; propter
pulchritudinez: vbi iam est tanta congruen-
tia et prima equalitas: et primasimilitudo: nul-
la in re dissidens. et nullo modo in equalis: et
nulla ex parte dissimilis: sed ad identidem re-
spondens ei cuius imago est. Vbi est prima
et summa vita: cui nō est aliud viuere et aliud ēē
sed id ē esse et viuere. Et primus ac summus
intellectus: cui nō est aliud viuere et aliud in-
telligere. sed id qd est intelligere: hoc viuere
hoc esse est: vñū omnia: tanq; verbum perfe-
ctū: cui nō desit aliquid: et ars qdaz omnipo-
tentis atq; sapientis dei: plena omnīū ratio/
nū viuētiū incommutabilis: et omnes vñū in
ea. sicut ipsa vnus de vno: cum quo vñū.
Vbi nouit omnia deus: que fecit per ipsaz: et
ideo cum decedant et succedant tempora: nō
decidit aliquid vel succedit scientie dei. Non
enim hec que creata sunt ideo sciuntur a deo:
quia facta sunt: ac non potius ideo facta sunt
vel mutabilia: quia immutabiliter a deo scī-
unt. Ille igitur ineffabilis quidam cōplexus

patris et imaginis non est sine perfruitione:
sine caritate: sine gaudio. Illa ergo dilectio:
delectatio: felicitas: vel beatitudo: si tamē ali-
qua humana voce digne dicitur vsus: ab illo
appellatus est breuiter: et est in trinitate spūs/
sanctus: nō genuus: sed geniozis genioz
suauitas: ingeniti largitate atq; vbertate per-
fundens omnes creaturas pro captu earuz:
ut ordinem suum teneant et locis suis acque-
seant. Nec igitur omnia que arte diuina fa-
cta sunt. et vnitatem quandam in se ostendūt
et speciem et ordinem. Quicquid enim horū
est: et vñū aliquid est: sicut sunt nature cor-
porum: et ingenia animarū. et aliqua specie
formarū: sicut sunt figure et vel qualitates cor-
porum: ac doctrine vel artes animarū: et or-
dinem aliquem petiit aut tenet: sicut sunt pon-
dera vel collocationes corporum et amores:
aut delectationes animarū. Ceterū in illa
summa trinitate tantū est vna quantum tres
simul. nec plus aliquid sunt due quam vna.
Q; potest igitur ut creatores per ea que facta roma. j.
sunt intellectus conspicientes trinitatem intel-
ligamus: cuius in creatura quomodo dignū
est appareret vestigiū. In illa enīz trinitate sū-
ma origo est rerū omnīū et perfectissima pul-
chritudo: et beatissima delectatio. Itaq; illa
tria: et ad se inuicem determinari videntur. et
in se infinita sunt. Sed hic in rebus corpore-
is: non tantū est vna: quantum tres simul:
et plus aliquid sunt due quā vna res. Ceterū
in summa trinitate tantū est vna quantum
tres simul sunt: nec plus aliquid sunt due q̄
vna: et in se infinita sunt. Ita et singula sunt
in singulis: et omnia in singulis et singula in
omnibus: et omnia in omnibus: et vnus om-
nia. Qui videt hoc vel ex parte: vel per spe- i 2o 13
culum et in enigmate: gaudeat cognoscens
deum: et sicut deum honoret et grāas agat. roma. j.
Qui autem non videt: tendat per pietatem
ad videndum: non per cecitatez ad calumni-
andum: quoniam vnus est deus: sed tamen
trinitas. Nec confuse accipiendum est. Ex
quo omnia: per quem omnia: in quo omnia Ro. ij.
nec dijs multis: sed ipsi gloria in secula secul-
lorum.

Explicit liber sextus.

Liber

Incipiunt capitula libri septimi.

- i **U**trum quicquid de deo non relative sed ad seipsum recte dicitur cuiuslibet persone in trinitate conueniat.
- ii **E**a que patris et filii essentiam significant: non esse relativa: quia quicquid ad se: non ad aliquid: dicuntur simul ambo sunt.
- iii **D**e sapientia a deo genita vel creata.
- iiii **Q**uid vela grecis vel latinis necesse fuerit dici de ineffabili trinitate.
- v **D**e substantia et essentia.
- vi **D**e tribus personis vnius essentie.

Aurelij augustini liber scriptimus incipit.

Utrum quicquid de deo non relative sed ad seipsum recte dicitur cuiuslibet persone in trinitate conueniat. Lapi. j.

Am nunc queramus diligentius quantum dat deus quod paulo ante distulimus. **U**trum et singula queque in trinitate persona possit et per seipsam non cum ceteris duabus dici deus: aut magnus: aut

sapiens: aut verus: aut omnipotens: aut iustus: et si quid aliud dici de deo potest: non relative: sed ad seipsum. An vero non dicant ista: nisi cum trinitas intelligitur. **H**oc enim questionem facit: quod scriptum est: spiritum dei virtutem et dei sapientiam: verum ita sit pater sapiens atque virtutis sue: ut hac sapientia sapiens sit quaz genuit: et hac virtute potens quam genuit: et quod semper potens: et sapiens: semper genuit virtutem et sapientiam. **D**ixeramus enim si ita est: cur non et magnitudinis sue pater sit qua magnus est: et bonitatis qua bonus est: et iustitie qua iustus: et alia si qua sunt. **A**ut si hec omnia pluribus vocabulis in eadem sapientia et virtute intelliguntur: ut eadem sit magnitudo que virtus: ea bonitas que sapientia: et ea rursus sapientia que virtus. sicut iam tractauimus: meminimus: cum aliquid horum nomino sic accipiendum esse: ac si omnia commemorarem. **Q**ueritur ergo an pater etiam singulus sit sapiens: atque ipsa sibi ipse sapientia: an ita sit sapiens quomodo dicens. **V**erbo enim quod genuit dicens est: non ver

bo quod profertur: et sonat: et transit: sed verbo quod erat apud deum: et deus erat verbum et omnia per ipsum facta sunt: verbo equali sibi quo semper atque incommutabiliter dicit se ipsum. **N**on est enim ipse verbum: sicut nec filius nec imago. **D**icens autem exceptis illis temporalibus vocibus verbi dei: que in creatura fiunt. nam sonant et transiunt. **D**icens ergo illo coeterno verbo: non singulus intelligitur: sed cum ipso verbo sine quo non est utique dicens. **I**ta ne et sapiens sicut dicens: ut ita sit sapientia sicut verbum: et hoc est verbum esse quod est esse sapientiam. hoc etiam esse virtutem: ut virtus et sapientia et verbum idem sit: et relative dicatur. sicut filius et imago: atque ille non singulus potens vel sapiens sed cum ipsa virtute et sapientia quam genuit. sicut non singulus dicens: sed eo verbo et cum eo verbo quod genuit: atque ita magnus ea et cum ea magnitudine quaz genuit. **E**t sic non alio magnus: alio deus: sed eo magnus quo deus: quia non aliud illi est magnum esse: aliud deum esse: consequens est: ut nec deus singulus: sed ea et cum ea deitate quam genuit: ut sic sit filius deitas patris: sicut sapientia et virtus patris. et sicut est verbum et imago patris. **E**t quia non aliud illi est esse: aliud deum esse. ita sit etiam essentia patris filius: sicut est verbum et imago eius. **A**c per hoc etiam excepto eo quod pater est: non sit aliquid pater: nisi quia est ei filius: ut non tantum id quod dicitur pater: quod manifestum est cum non ad seipsuz: sed ad filium relative dici: et ideo patrem quia est ei filius. sed oino ut sit quod ad seipsum est: ideo sit quia genuit essentiam suam. **S**ic enim magnus est: non nisi ea quaz genuit magnitudine. ita et est non nisi ea quam genuit essentia: quia non est aliud illi esse: aliud magnus esse. **I**ta ne igitur pater est essentie sue: sicut pater est magnitudinis sue. **S**icut pater virtutis ac sapientie sue: eadem opere eius magnitudo que virtus: et eadem essentia que magnitudo. **H**ec disputatio nata est et eo: quod scriptum est: christum esse dei virtutem et dei sapientiam. **Q**uapropter in cas angustias sermo coartatur: cum ineffabilia sari cupimus. ut aut dicamus christum non esse dei virtutem et dei sapientiam: atque ita impudenter et impie resistamus apostolo. aut christum quidem dei virtutem et dei sapientiam

Job. j.

j Cor. j.

esse fateamur: sed eius patrē nō esse patrē
 tutis et sapientie sue: quod nō minus impius
 est. Sic enī nec christi erit pater: quia xpus
 dei virtus et dei sapientia est. aut nō esse pa-
 trē virtute sua potentes: neq; sapientia sua sa-
 pientem: quod quis audeat dicere. aut aliud
 in patre intelligi esse: aliud sapientem esse ut
 non hoc ipso sit quo sapiens est. quod de ani-
 ma intelligi solet: que alias insipiens: alia
 sapiens est: velut natura mutabilis: et non
 summe perfecteq; simplex. aut patrem non
 esse aliquid ad seipsum: et nō solum: quod pa-
 ter est. sed omnino quod est: ad filium relati-
 ue dici. Quomodo ergo eiusdem essentie fi-
 lius cuius pater: quando quidem ad seipsum
 nec essentia est: nec omnino quod ad seipsum: s;
 etiam esse ad filium illi est. At enim inuoloma-
 gis vnius eiusdemq; essentie: quia vna eadē/
 q; essentia pater et filius. quando quidem pa-
 tri non ad seipsum est ipsum esse: sed ad filiū
 quā essentiam genuit: et qua essentia est quic-
 quid est. Neuter ergo ad se est: et vterq; ad
 inuicem relative dicitur. an pater solus: non
 solum quod pater dicit: sed omnino quicquid
 dicit: relative ad filiū dicitur. ille autem dici-
 tur ad patrem et ad se. et si ita est: quid dicitur
 in filio ad se: an ipsa essentia. Sed patris ef-
 sentia est filius: sicut patris virtus. et sapien-
 tia: sicut verbum patris: et imago patris. aut
 si essentia dicit ad se filius: pater autem non
 est essentia: sed genitor essentie. non est autē
 ad seipsum: sed hac ipsa essentia quā genuit:
 sicut hac ipsa magnitudine magnus quam
 genuit: ergo et magnitudo dicit ad se filius.
 ergo et virtus et sapientia et verba et imago.
 Quid autem absurdius q; imaginem ad se
 dici: aut si non idipsum est imago et verbum
 quod est virtus et sapientia: sed illa relative
 dicuntur: hec autem ad se non ad aliud inci-
 pit non ea sapientia quam genuit: sapiens ef-
 se pater: quia non potest ipse ad eam relati-
 ue dici: et illa ad eum relative nō dici: omnia
 enim que relative dicuntur ad inuicem di-
 cuntur. Restat itaq; vtrāq; essentia filius
 relative dicatur ad patrem. Ex quo confici-
 tur inopinatissimus sensus: ut ipsa essentia
 nō sit essentia: vel certe cum dicitur essentia:
 non essentia sed relatiuum indicetur: quo-
 modo cum dicitur dominus: non essentia
 indicatur: sed relatiuum quo refertur ad ser-

uum. Cum autem homo dicitur vel aliquid
 tale: quod ad se non ad aliud dicitur: tunc in-
 dicatur essentia. homo ergo euz dominus
 dicitur: homo essentia est. dominus vero re-
 latue dicitur. homo enim ad se dicitur: do-
 minus ad seruum: hoc autē vnde agimus:
 si essentia ipsa relative dicitur: essentia ipsa
 non est essentia. Huc accedit. quia omnis ef-
 sentia que relative dicitur: est etiam aliquid
 excepto relatiuo: sicut homo et dominus: ho-
 mo seruus: et equus iumentus: et nummus
 arra. homo et equus et nummus ad se dicun-
 tur: et substantie sunt vel essentie. dominus
 vero et seruus et iumentum et arra: ad aliq-
 relatiue dicuntur. Sed si non esset homo. id
 est aliqua substantia: non esset qui relatiue
 dominus diceretur. Et si non esset equus
 quedam essentia: non esset quod iumentum
 relative diceretur. Ita si nummus non esset
 aliqua substantia: nec arra posset relative di-
 ci. Quapropter si et pater non est aliquid ad
 seipsum: non est omnino que relative dica-
 tur ad aliq. Non enim sicut ad aliq-
 coloratū refertur colore ius: nec omnino ad
 se dicitur color: sed semper alicuius colorati
 est. Illud autē cuius color est etiā si eo q; co-
 lorati dicit ad colorem refert: tamē id quod
 corpus dicitur ad se dicitur. Nullo modo ita
 putandum est patrem nō dici aliq- de seipm:
 sed quicquid dicitur ad filium dici. Eundē ve-
 ro filium et seipsum dici et ad patrē. Quod dicitur
 magnitudo magna: et virtus potens. vti
 q; ad seipsum: et magnitudo atq; virtus ma-
 gna et potens patris: qua pater magnus et
 potens est. Non ergo ita: sed vtrūq; substantia:
 et vtrūq; vna substantia. Sicut autē ab-
 surdū est dicere candidum nō esse candore:
 sic absurdum est dicere sapientes non esse sa-
 pientiam. Et sicut candor seipsum candidus
 dicitur: ita et sapientia ad seipsum dicitur. sa-
 piens. Sed candor corporis non est essen-
 tia: quoniam ipsum corpus essentia est: et il-
 la eius qualitas. vnde et ab ea dicitur candi-
 dum corpus: cui non hoc est esse quod can-
 didum esse. Aliud enim ibi forma et aliud
 color: et vtrūq; non in seipso: sed in aliqua
 mole. Que moles nec forma nec color est:
 sed formata et colorata. Sapientias vero et
 sapiens est. Et quoniam quocunq; anima
 participatione sapientie fit sapiens: si rursus

Liber

describat: manet tamen in se sapientia. Nec cum anima fuerit in stultitiam commutata illa mutatur: non ita est in eo qui ex ea fit sapiens: quemadmodum candor in corpore quod ex illo candidum est. Cum enim corpus in alium colorem fuerit mutatum: non manebit candor ille: sed omnino esse desinat. Quod si et pater qui genuit sapientiam ex ea fit sapiens, neque hoc ex illi esse quod sapere: qualitas enim est filius non proles eius: et non ibi erit iam summa simplicitas. Sed absit ut ita sit: quia vere ibi est summe simplex essentia: hoc ergo est ibi esse quod sapere. Quod si hoc est ibi esse quod sapere: non per illam sapientiam quam genuit sapiens est pater: alioquin non ipse illam: sed illa eum genuit. Quid enim aliud dicimus cum dicimus hoc illi esse esse quod sapere: nisi eo est quo sapiens est. Qua propterque causa illi est ut sapiens sit: ipsa illi causa est ut sit. proinde si sapientia quas genuit causa illi est ut sapiens sit: etiam ut sit: ipsa illi causa est. Quod fieri non potest: nisi gignendo eum aut faciendo. Sed neque generatorem neque conditorem patris illo modo quisquas dixerit sapientiam. Quid enim est infans? Ergo et pater ipsa sapientia est. Et ita dicitur filius sapientia patris: quomodo dicitur lumen patris id est ut quemadmodum lumen de lumine: et utrumque unum lumen. sic intelligatur sapientia de sapientia et utrumque una sapientia: ergo et una essentia: quia hoc est ipsi esse quod sapere. Quod enim est sapientie sapere: et potentie posse: et eternitati eternam esse: iustitie iustam esse: magnitudini magnam esse. hoc est essentie ipsius esse. Et quia in illa simplicitate non est aliud sapere quam esse: eadem ibi sapientia que essentia. Ea que patris et filii essentias significat non esse relativam: quia quicquid ad se non ad aliud quid dicitur simul ambo sunt.

Capitulum ii.

Alter igitur et filius simul una essentia: et una magnitudo: et una veritas: et una sapientia. Sed non pater et filius simul ambo unus verbus: quia non simul ambo unus filius. Sicut enim filius ad patres refertur: non ad seipsum dicitur. ita et verbus ad eum cuius verbus est refertur: eum dicitur verbus. Eo quippe filius quo verbus et eo verbum quo filius. Quo-

nia igitur pater et filius simul non unus filius: consequens est: ut pater et filius simul non ambo unus verbus. Et propterea non eo verbus quo sapientia: quia verbum non ad se dicitur: sed tantum relative ad eum cuius verbus est: sicut filius ad patres. Sapientia vero eo quo essentia. Et ideo quia una essentia: una sapientia. Quoniam vero et verbus sapientia est: sed non eo verbus quo sapientia. Verbus enim relative: sapientia essentialiter intelligitur: id dicitur accipimus cum dicitur verbus. ac si dicatur nata sapientia: ut sit et filius et imago. Et hoc duo eum dicuntur: id est nata sapientia in uno eorum eo quod nata est et verus et imago et filius intelligitur: et in his omnibus nominibus non ostendatur essentia: quod relative dicuntur. An in altero quod est sapientia quoniam: et ad se dicitur. seipsa enim sapiens est: etiam essentia demonstratur: et hoc eius esse quod sapere. Unde pater et filius simul una sapientia: quia una essentia: et sigillatim sapientia de sapientia: sicut essentia de essentia. Quapropter non quia pater non est filius: et filius non est pater: aut ille ingenuus: ille autem genitus. ideo non una essentia: quia his nominibus relativa eorum ostenduntur. Dicitur autem simul una sapientia: et una essentia: ubi hoc est esse quod sapere. non autem simul verus verbus aut filius: quia non hoc est esse quod verbum: aut filius esse: sicut ita satis ostendimus illa relative dici.

De sapientia a deo genita vel creata.

Capitulum iii.

Or ergo in scripturis nunquam fere de sapientia quicquam dicitur: nisi ut ostendatur a deo genita vel creata: genita scilicet per quas facta sunt omnia. creata vero vel facta: sicut in hominibus cum ad eam que non creata et facta: sed genita est conuertuntur et illustrantur. In ipsis enim fit aliquid quod vocetur eorum sapientia: vel illud scripturis prenuanciandis aut narrandis quod verbus caro factus est et habitavit in nobis: hoc modo enim christus facta sapientia est: quod factus est homo. An propterea non loquitur in illis libris sapientia: vel de illa dicitur aliquid: nisi quod eam de deo natam ostendat: aut factam: quantum sit et pater ipse sapientia: quia illa nobis sapientia commendanda erat: et uni-

ad.

Job.

Ps.

Job.

Job.

Job.

Job.

Job. i.

Job.

tanda: cuius imitatione formamur. Pater enim cum dicit ut verbus eius sit: nō quomodo profertur ex ore verbus sonans: aut ante pronuntiationem cogitatur. Spacijs enim temporis hoc cōpletur. illud autem eternus est: et illuminando dicit nobis: et de se et de patre quod dicendum est hominibus. Ideoque aut. **Mat. ij.** Nemo novit filium nisi pater: et nemo novit patrem nisi filius: et cui voluerit filius revelare: quia per filium revelat pater. id est per verbum suum. Sic enim hoc verbum quod nos proferimus temporale et transitorium: et seipsum ostendit: et illud de quo loquimur: quanto magis verbus dei: per quod facta sunt omnia: quod ita ostendit patrem sicuti est pater: quia et ipsius ita est: et hoc est quod pater secundum quod sapientia est: et essentia. nam secundum quod verbum: non hoc est quod pater: quia verbum non est pater: et verbum reliquie dicitur sicut filius: quod utique non pater. Et ideo castus virtus et sapientia: etiam ipse virtus: et sapientia est. sicut lumen dei patre lumine: et fons vite apud deum patrem: utique fontem vite. Quoniam apud te inquit propheta est fons vite: et in lumine tuo videbimus lumen: quia sicut pater habet vitam in semetipso: sic dedit filio habere vitam in semetipso. et erat lumen verum quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum: et lumen hoc verbum erat apud deum: sed et deus erat verbus. Deus autem lumen est: et tenebre in eo non sunt velle. lumen vero non corporale sed spiritale. Neque ita spiritale ut illuminatio ne factum sit: quemadmodum dicitur est apostolis. Vos estis lumen mundi: sed lumen quod illuminat omnem hominem. Ea ipsa: et summa sapientia deus. unde nunc agimus. Sapientia vero filius de sapientia patre: sicut lumen de lumine: et deus de deo: ut et singulus pater lumen: et singulus filius lumen: et singulus pater deus: et singulus filius deus. ergo et singulus pater sapientia et singulus filius sapientia. Et sicut utrumque simul unus lumen et unus deus: sic utrumque una sapientia. Sed filius factus est nobis sapientia a deo: et iustitia et sanctificatio: quia temporaliter nos ad illum convertimur. id est ex aliquo tempore: ut eius illo maneamus in

ternus. Et ipse ex quodam tempore verbum **Job. i.** caro factus est: et habitavit in nobis. **Idem.** perca igitur cum pronuntiat in scripturis aut narratur aliquid de sapientia sive dicitur ipsa: sive cum de illa dicitur: filius nobis potissimum insinuat. Quis imaginis exemplo et nos non descedamus a deo: quia et nos imago dei sumus. Non quidem equalis facta quippe a patre per filium: non nata de patre: sicut illa. Et nos quia illuminamur lumine: illa vero quia lumen illuminans: et ideo illa sine exemplo nobis exemplus est. Neque enim imitatur precedentes aliquos ad patrem a quo nunquam est omnino separabilis: quia id ipsum est quod ille de quo est. Nos autem nitentes imitatur manentes: et sequimur statim. Et in ipso ambulare tendimus ad ipsum: quia factus est nobis via temporalis per humilitatem: que mansio nobis eterna est per divinitatem. Quoniam quippe spiritibus mundis intellectualibus qui suberbia nō lapsi sunt: in forma dei: et deo equalis et deus prebet exemplum: ut se idem exemplum redeundi etiam lapsi preberet homini: qui propter munditiam peccatorum penam mortalitatis dei videre non poterat: semetipsum examinavit: non mutando divinitatem suam: sed nostras mutabilitatem assumendo: et formam servi accipiens venit ad nos in hunc mundum: qui in hoc mundo erat: quia mundus per eum factus est: ut exemplum sursum videntibus deum: exemplum deorsum mirantibus hominem. Exemplum sanis ad permanendum: exemplum infirmis ad convalescendum. exemplum mortuis ad resurgendum esse: in omnibus ipse primatum tenens. Quia enim homo ad beatitudinem sequi non debebat nisi deum: et sentire non poterat deum: sequendo deum hominem factum sequeretur si mul: et quem sentire poterat et quem sequi deberet. Amemus ergo eum et inhereamus illi caritate diffusa in cordibus nostris per spiritum sanctum qui datus est nobis. Non igitur mirus si propter exemplum quod nobis ut reformaremur ad imaginem dei prebet imago equalis patri: cum de sapientia scriptura loquitur: de filio loquitur quem sequi mur vivendo sapienter: quāvis et pater sit

Ipsi. 2

I. Ibi. j
Job. i.

Solo. j

Ro. 5.

i. Jo. 4

i. Jo. 3

i. Cor. 6

pietia fecit lumen: et dens. Spiritus quoque sanctus siue summa caritas vbi vniuersum genus: nosque subiungens. Quod ideo non indigne dicitur quia scriptum est: deus caritas est: quomodo non est etiam sapientia: cuius sit lumen: quoniam deus lumen est. siue ergo hoc modo siue alio modo essentia spiritus sancti sigillatim ac proprie nominanda est quoniam deus est: vtiq; lumen est. Et quoniam lumen est: vtiq; sapientia est. Cum autem esse spiritus sanctum: scriptura clamat apud apostolum qui dicit. Nescitis quia templum dei estis. statimque subiicit: et spiritus dei habitabit in vobis. Nec enim tantum minister habuit spiritus dei in templo dei: cum alio loco euidentius dicat: Nescitis quia corpora vestra templum in vobis est spiritus sancti quicquid habetis a deo: est non estis vestri. empti enim estis pretio magno. glorificate et portate deum in corpore vestro. Quid est autem sapientia nisi lumen spiritus: et incommutabile. Est enim et sol iste lumen sed corporale est: et spiritalis creatura lumen sed non incommutabile. Lumen ergo pater lumen filius: lumen spiritus sanctus. Simul autem non tria lumina: sed vnum lumen. Et ideo sapientia pater: sapientia filius: sapientia spiritus sanctus: et simul non tres sapientie: sed vna sapientia. et quia hoc est ibi esse quod sapere: vna essentia pater et filius et spiritus sanctus. Nec aliud est ibi esse quam deum esse. Vnus ergo deus: pater et filius et spiritus sanctus.

Quid vbi a grecis vel a latinis necesse fuerit dici de ineffabili trinitate.

Capitulum. iiii.

Tamquam loquedi causa de ineffabilibus ut fieri aliquo modo possumus quod essari nullo modo possumus: dictum est a nostris grecis vna essentia: tres substantie. a latinis autem vna essentia vel substantia: tres persone: quia sicut iam diximus: non aliter in sermone nostro. id est latino essentia quicquid substantia solet intelligi. Et dum intelligat saltem in crigmate quod dicit: placuit ita dici ut diceret aliquid cui quereret quid tria sint: quia tria esse fides vera pronuntiat: cum et patrem non dicit esse filium: et spiritus sanctum quod est donum dei nec patrem dicit esse nec filium. Cum ergo querit quid tria: vel quid tres: perungens nos ad in-

veniendum aliquod speciale vel generale nomen: in quo cōplectamur hec tria: neque occurrit aliquid excedit super eminentia diuinitatis vsu: tati eloqui facultatem. Verius enim cognat deus quicquid dicit: et verius est quicquid cognat. Cum enim dicimus: non eundem esse iacob qui est abraham. isaac autem nec abraham esse nec iacob: tres esse vniuersum sciamur abraham: isaac: et iacob. Sed cum querit quid tres: respondemus tres homines nomine speciali eos pluraliter appellantes: generali autem si dicamus tria animalia. homo enim sicut veteres diffinierunt: animal est rationale: mortale. Aut sicut scriptum est nostre loqui solent: tres animas cum a parte meliore totum appellari placet. id est ab anima: cum corpus et anima sit totus homo. Ita quippe dictum est in egyptum descendisse cum iacob animas septuaginta quinque: pro tot hominibus. Item cuius dicimus equum tantum non eum esse qui meus est: et tertium alicuius alterius: nec meum esse nec tuum: sciamur tres esse. Et interroganti quid tres respondemus tres equos nomine speciali: generali autem tria animalia. Item cum dicimus bovem non esse equum: canem vero nec bovem esse nec equum: tria quedam dicimus. et percunctantibus quid tria: non iam speciali nomine dicimus tres equos: aut tres: boues: aut tres canes: quia non eadem specie continentur: sed generaliter tria animalia: siue superiore genere tres substantias: vel tres creaturas: vel tres naturas. Quicquid autem plurali numero enunciant: specialiter vno nomine: etiam generaliter enunciantur possunt. Non autem omnia que generaliter vno nomine appellantur: etiam specialiter appellare vno nomine possumus. Nam tres equos quod est nomen speciale: etiam animalia tria dicimus. Equum vero et bovem: et canem: animalia tria tantum dicimus vel substantias que sunt generalia nomina: et si quid aliud de his generaliter dici potest. Tres vero equos: aut boues: aut canes que specialia vocabula sunt: non ea possumus dicere. Eaque vno nomine quicquid pluraliter enunciamus: que cōter habent illud eodem nomine significat. Abraham prope et isaac: et iacob: cōter habent id quod est homo. Itaque dicuntur tres homines. Equus que quicquid et bos et canis: cōter habent id quod est animal. Dicuntur ergo tria animalia. Ita tres aliquas lau-

ros: etiā tres arbores: dicimus: laurum ve/
ro et mirtum: et oleam: tantum tres arbores
vel tres substantia: aut tres naturas. atq; ita
tres lapides: etiā tria corpora. lapidem vero
et lignum et ferrum: tria corpora: vel si quo
etiā superiore generali nomine dici possunt.
Pater ergo et filius et spiritus sanctus quo/
nia tres sunt: queramus quid tres sunt: et
quid cōmune habeant. Non enī cōmune il
lis est id quod pater est: ut inuicem sibi sint
patres: sicut amici: cum rel. siue ad alterutrum
dicantur: possunt dici tres amici: et inuicem
sibi sunt. Non aut hoc ibi: quia tantum pa/
ter ibi pater: nec duorum pater: sed vnici fi/
lii. Nec tres filii: cum pater ibi non sit filius
nec spiritus sanctus. Nec tres spiritus sancti:
quia et spiritus sanctus propria significatione
quatenam donum dei dicitur nec pater nec fili
us. Quid igitur tres. Si enim tres persone
cōmune est eis id quod persona est: ergo spe
ciale hoc: aut generale nomen est eis: si con
suetudinem loquendi respicimus. Sed ubi
est nature nulla diuersitas: ita ibi generaliter
enunciantur aliqua plura ut etiam specialiter
enunciari possint. Nature enim differentia
facit: ut laurus et mirtus: et olea: aut equus:
aut bos: aut canis. non dicantur speciali no/
mine: iste tres lauri: aut illi tres boues. sed
generaliter: ut iste tres arbores: et illa tria ani/
malia. Sic vero ubi nulla est essentie diuer
sitas: oportet ut speciale nomen habeant hec
tria: quod tamen non inuenitur. Nam per/
sona generale nomen est: in tantum ut etiam
homo possit hoc dici: cum tantum intersit in
ter hominem et deum. Deinde in ipso gene
rali vocabulo: si propterea dicimus tres per
sonas: quia cōmune est eis id quod persona
est. Alioquin nullo modo possunt ita dici: quē/
admodum non dicuntur tres filii: quia non
cōmune est eis id quod est filius: cur non
etiam tres deos dicimus: certe enī quia pa/
ter persona: et filius persona: et spiritus sanctus
persona: idco tres persone. Quia ergo pater
deus: et filius deus: et spiritus sanctus deus:
cur non tres dii. Aut quoniam propter inef
fabilem coniunctionem hec tria simul vnus
deus: cur non etiam vna persona: ut ita non
possimus dicere tres personas: quāuis sin/
gulam quāq; appellamus personam quā ad
modum non possimus dicere tres deos:

quāuis quēq; singulam appellamus, denz:
siue patrem: siue filium: siue spiritum sanctum.
An quia scriptura non dicit tres deos: sed
nec tres personas alicubi scripturam cōme/
morare inuenimus. An quia nec tres: nec
vnam personam scriptura dicit hec tria. Le/
gimus enim personam domini: non perso/
nam dominum: propterea licet loquendi et
disputandi necessitate tres psonas dicere. nō
quia scriptura dicit: sed quia scriptura non con
tradicit. Si autem diceremus tres deos:
contradiceret scriptura dicens. Audi israel:
dominus deus tuus deus vnus est. Et ur er
go et tres essentias non licet dicere: quod si/
militer scriptura sicut non dicit: ita nec con
tradicit. Nam essentia si speciale nomen est
cōmune tribus: cur non dicantur tres essen
tie: sicut abraha: et isaac: et iacob: tres homines
quia homo speciale nomen est cōmune om/
nibus hominibus. Si autem speciale no/
men non est essentia: sed generale: quia bo/
mo et pecus: et arbor et fidus: et angelus di/
citur essentia: cur nō dicuntur iste tres essen
tie: sicut tres equi dicuntur tria animalia: et
tres lauri dicuntur tres arbores: et tres lapi
des tria corpora. Aut si propter vnitatē tri/
nitatis non dicuntur tres essentie: sed vna
essentia: cur non propter eandem vnitatem
non dicuntur tres substantie: vel psonae: sed
vna substantia et vna psona. Quam enī ē il
lis cōmune nomen essentie: ita ut singulus
quisq; dicat essentia: tam illis cōmune est
vel substantie vel psonae vocabulum. Quod
enim de psonis secundum nostrā: hoc de sub/
stantiis secundum grecorū cōsuetudinē ea que
diximus oportet intelligi. Sic enim dicitur il
li tres substantias vna essentiam: quemad
modum nos dicimus tres psonas vna essen
tiam vel substantiā. Quid igitur restat: nisi ut
sateamur loquendi necessitate parta hec vo/
cabula: cum opus esset copiosa disputatione
aduersum infidus vel errores hereticorū:
Et enim conaret humana inopia loquēdo:
preferre ad hominum sensus: quod i secretario:
mentis per captum tenet: de domino deo creato
re suo: siue per piam fidē: siue per qualemcumq;
intelligentiā: timent dicere tres essentias: ne
intelligeret in illa summa equalitate vlti di/
uersitas. Rursus nō esset tria quedā: nō po/
terat dicere quod sabellius. quia dixit: in breuē

Liber

sim lapsus ē. Certissime quippe et descripturis cognoscit qđ pie credendum est: et aspectu mentis indubitata pceptione perstringit: et patrem esse et filium et spiritum sanctum: nec eundem filium esse qui pater est: nec spiritum sanctum eundem patrem esse vel filium. Quasi quid tria diceret: et dixit substantias siue personas: quibus nominibus non diuersitatem intelligi voluit: sed singularitatem voluit: ut non solum ubi unitas intelligatur: ex eo qđ dicitur vna essentia. Sed et trinitas: ex eo qđ dicuntur tres substantie vel persone. Nam si hoc est deo esse quod subsistat: ita non erant dicende tres substantie: ut non dicuntur tres essentie: quemadmodum quia hoc ē deo esse qđ sapere: sicut non tres essentias: ita nec tres sapientias dicim⁹. Sic enī quia hoc illi est deum esse: quod est esse: tam tres essentias qđ tres deos dici fas non est: Si autem aliud est deo esse: aliud subsistere: sicut aliud deo esse: aliud patrem esse vel dominum esse. quod enim est ad se dicitur. pater autem ad filium: et dominus ad seruientem creaturam dicitur: relative ergo subsistit: sicut relative gignit: et relative dominatur. Ita iam substantia non erit substantia: quia relatiuum erit. Sicut enim ab eo qđ est esse appellatur essentia: ita ab eo qđ est subsistere substantiam dicimus. Absurdum est autem: ut substantia relative dicat. Omnis enim res ad seipsam subsistit: quāto magis deus. Sitamen dignum ē: ut deus dicatur subsistere.

De substantia et essentia.

Capitulum. v.

His enim rebus recte intelligitur:
D in quibus subiectis sunt ea que in aliquo subiecto esse dicuntur: sicut color aut forma in corpore. Corpus enim subsistit: et ideo substantia est. Illa vero insubstante atq; subiecto corpore: que non substantie sunt: sed in substantia. et ideo si esse desinat: vel ille color. vel illa forma: non adiungunt corpori esse corpus: quia non hoc ei ē esse: quod illam vel illam formam colorez ve reuincit. Res vero mutabiles neq; simplices proprie dicuntur substantie. Quis autem si subsistit ut substantia proprie dici possit: inest in eo aliquid tanq; in subiecto: et

non est simplex: cui hoc sit esse quod illi est. et quicquid aliud de illo ad illum dicitur: sicut magnus: omnipotens: bonus: et si quid huiusmodi de deo nō incōgrue dicitur. Ne fas est autem dicere ut subsistat: et subsistat deus bonitati sue atq; illa bonitas non substantia sit vel potius essentia: neq; ipse deus sit bonitas sua: sed in illo sit tanq; in subiecto. Unde manifestum est deus abusive substantiam vocari: ut nomine vilitate et intelligatur essentia: quod vere et proprie dicitur: ita ut fortasse solum deum dici oporteat essentiam. Est enī vere solus: qui incommutabilis est: idq; nomen suoz famulo suo moysi enūtiatur: cum ait: Ego sum qui sum: Et dices ad eos: qui est misit me ad vos. Sed tamen siue essentia dicatur quod proprie dicitur: siue substantia quod abusive: ut unq; ad se dicitur: non relative ad aliquid. Unde hoc ē deo esse quod subsistere. et ideo si vna essentia trinitas: vna etiam substantia fortassis igitur cōmodius dicuntur tres persone: qđ tres substantie.

De tribus personis vnius essentie.

Capitulum. vi.

Ed ne vobis videar suffragari: hoc
S quoz requiramus. Quāq; et illi sit vellent sicut dicunt tres substantias: tres hypostasēs: possent dicere tres personas. tria prosopa. Illud autem moluerunt: quod forte secundum lingue sue consuetudinem aptius diceretur. Namq; et i personis eadē ratio est. Non enim aliud est deo esse: aliud personā esse: sed omnino idem. Nam si esse ad se dicitur: persona vero relative: sic dicamus tres personas patrem et filium et spiritum sanctum: quemadmodum dicuntur aliqui tres amici: aut tres propinqui: aut tres vicini: qđ sint ad inuicem: non qđ unusquisq; eorum sit ad seipsum. Quapropter quilibet ex eis amicus est duoz ceterozum: aut propinquus: aut vicinus: quia hec nomina relationem significationem habent. Quid ergo non placet ut dicamus patres personam esse filij: et spiritum sanctum: aut filium personam esse patris et spiritum sanctum: aut spiritum sanctum personam esse patris et filij: Sed neq; persona ita dici alicubi solet: neq; in hac trinitate cum dicimus personam patris: aliud di-

Exo

timus q̄ substantiam patris. Quo circa vt substantia patris ipse pater est: nō quo pater est. sed quo est. ita p̄sona patris: non aliud q̄ ipse pater est. ad se quippe dicitur persona: non ad filium: vel spiritum sanctum. si cur ad se dicitur deus: et magnus: et bonus: et iustus: et si quid aliud huiusmodi. Et quē admodum hoc illi est esse q̄ deum esse: q̄ magnus: q̄ bonum esse. ita hoc illi ē esse: q̄ personam esse. Et ergo nō hec tria simul vnā p̄sonam dicimus: sicut vnā essentia et vnū deum. sed tres dicimus personas: cum tres deos: aut tres essentias nō dicamus: nisi q̄ volumus: vel vnū aliquod vocabulum seruire huic significationi qua intelligitur trinitas: ne omnino taceremus interroganti: quid tres: cum tres esse fateremur. Nam si genus est essentia. species autem substantia siue persona: vt nonnulli sentiunt: omitto illud quod iam dixi: oportere appellare tres essentias: vt appellantur tres substantie vel persone. sicut appellantur tresque eademq̄ animalia tria: cum sit species equus: animal genus. Neq̄ enim species ibi pluraliter dicta est: et genus singulariter: tanq̄ dicere tur tres equi vnū animal. sed sicut tres equi speciali nomine: ita tria animalia generali nomine. Quod si dicunt substantie: vel persone nomine non speciem significari: sed aliquid singulare atq̄ indiuiduum: vt substantia vel persona: nō ita dicat sicut dicit homo quod comune est omnibus hominibus. S̄ quomodo dicitur hic homo. velut abraham: velut isaac: velut iacob: vel si quis alius qui etiam digito p̄fens demonstrari possit. sic quoq̄ illos eadē ratio p̄sequet. Sicut enim dicuntur abraham: isaac et iacob tria indiuidua ita tres homines: et tres anime. Et ergo pater et filius et spiritus sanctus: si secundum genus et speciem et indiuiduū etiā ista differimus: non ita dicuntur tres essentie vt tres substantie seu persone: sed hec vt dixi omitto. Illud dico: si essentia genus est: vna essentia iam non habet species. sicut quia genus est animal: vnus animal iam nō habet species. Non sunt ergo tres species vnus essentie: pater et filius et spiritus sanctus. Si autē species est essentia: sicut species est homo. tres vero ille quas appellamus substantias siue personas. sic eandem specie comu-

niter habent: quemadmodum abraham et isaac et iacob. speciem que homo dicitur communiter habent. nō sicut homo subdiuiditur in abraham: isaac: et iacob. ita vnus homo et in aliquos singulos homines subdiuidi potest. oino enim non potest: quia vnus homo iam singulus homo est. Et ergo vna essentia in tres substantias vel personas subdiuiditur. Nam si essentia species est sicut homo: sic est vna essentia sicut vnus homo: an sicut dicimus aliquos tres homines eiusdem sexus: eiusdē tēperatiōis corporis: eiusdemq̄ animi vnus esse naturā. tres enī sunt homines: sed vna natura. Sic etiam ibi dicimus tres substantias vnā essentia: aut tres personas vnā substantia vel essentia. Hoc vero vt cunq̄ simile est: quia et veteres qui latine locuti sunt: antequā haberent ista nomina: que non diu est vt in vsum venerunt. id est essentiam vel substantia pro his naturā dicebant. Nō uaq̄ secundum genus et species ista dicimus: sed quasi secundū comune eandēq̄ materiem. Sicut et eodem auro si fuerent tres statue: diceremus tres statuas vnū aurum. nec tamen diceremus genus aurū: species autē statuas. nec aurum speciem: statuas vero indiuidua. Nulla quippe species indiuidua sua transgreditur: vt aliquid extra comprehendat. Et enī diffiniero quid sit homo: quod est nomen speciale: singuli quiq̄ homines qui sunt indiuidua eadem diffinitiōe cōtinentur: nec aliquid ad eā pertinet quod homo non sit. Cum vero aurū diffiniero: nō sole statue si auree fuerint: sed et anulī: et si quid aliud de auro fuerit ad aurum pertinebit: et si nihil inde fiat: aurum dicitur q̄ etiaz si nō sint auree: nō ideo nō erunt statue. Item nulla species excedit diffinitionem generis sui. Cum enim diffiniero animal: quoniam generis huius species est equus: omnis equus animal est: nō autē statua ois animal est. Ideo quāuis in tribus statuis aureis: recte dicamus tres statuas vnū aurum: non tamē ita dicimus vt genus aurum: species vero statuas intelligamus. Nec sic ergo trinitatē dicimus tres personas vel substantias: vnā essentiam et vnū deum: tā quā ex vna materia tria quedā subsistūt: etiā si quicquid illud est: in his tribus explicari possit. Non enī aliquid aliud eius essentie est:

Liber

propter istā trinitatem: tamen tres personas eiusdē essentie vel tres personas vnāz essentiam dicimus. tres autē personas ex eadēz essentia nō dicimus: quasi aliud ibi sit quod essentia est: aliud quod persona. sicut tres statuas ex eodēz auro possumus dicere. Aliud enīz illic est esse aurūz: aliud esse statuas. Et eūz dicuntur tres homines vna natura: vel tres homines eiusdē nature possunt etiā dici tres homines ex eadem natura: quia ex eadē natura: et alij tres homines possunt existere. In illa vō essentia trinitatis: nullo mō alia q̄libet psona ex eadē essentia potest existere. Unde in his rebz non tantū est vnus homo: quantū tres homines simul. Et plus sunt aliquid homines duo: q̄ vnus homo. Et in statuis equalibus plus auri est tres si mul: q̄ singule statue. et minus auri est vna q̄ due. At in deo nō ita est. Nō enīz maior essentia est pater: et filius et spiritus sanctus si mul q̄ solus pater aut filius. S; tres simul ille substantie siue psonę sita dicende sunt: equales sunt singulis: quod animalis homo non percipit. Non enim potest cogitare nisi moles et spacia: vel minora vel grandia volitantibus et animo eius phantasmatibus: itaq̄ imaginibus corporū. Ex qua imunditia, donec purgetur: creditur in patrem et filium et spiritum sanctum: vnū deum: solam: magnum omnipotentē: bonū: iustum: misericordē: omnium visibilū et inuisibilūz cōditozem. et quicquid de illo p humana facultate digne vereq̄ dici potest. Neq̄ cū audierit patrem solum deū: separet inde filium: aut spiritum sanctū. Cum eo quippe solus deus: cū quo et vnus deus ē: q̄ et filiū cū audimus solū deū sine ulla separatione patris aut spiritus sancti oportet accipere: atq̄ ita dicat vnāz essentia: vt nō existimet aliud alio vel maius vel melius: vel ex aliqua parte diuersum. Non tamē vt pater ipse sit et filius et spiritus sanctus: et quicqd aliud ad alterūz singula dicuntur. sicut verbū quod non dicit nisi filius: aut donū qd non dicit nisi spiritus sanctus. ppter quod etiam pluralē numerum admittunt: sicut in euangelio scriptū est: Ego et pater vnū sumus. Et vnum dixit: et sumus. Vnūz secundū essentiam qd idēz deus. sumus secundum relatiū: quod ille pater: hic filius. Aliquando et tacetur vnitas essentie: et sola plu

raliter relatiua cōmemorantur. Veniemus ad eū ego et pater: et habitabimus apud eūz. Veniemus et habitabimus pluralis numerus est: q̄ p̄dictus ē: Ego et pater. id ē pater et filius: que relatiue ad inuicē dicunt. Aliquando latenter omnino. sicut i genesi: faciamus hominē ad imaginē et similitudinē nostrā. Et faciamus: et nostrā: pluraliter dictū est: et nisi ex relatiuis accipi nō pōt. Non enim vt facerent dii: aut ad imaginē et similitudinem deoz: sed vt facerent pater et filius et spiritus sanctus ad imaginē patris et filij et spiritus sancti: vt subsisteret homo imago dei. Deus autem trinitas. Sed quia non omni no equalis fiebat illa imago dei: tanq̄ non ab illo nata: sed ab eo creata. Vnius rei significande causa ita imago est: vt ad imaginē sit id est non equatur paritate: sed quadam similitudine accedit. Non enim locorū interuallis: sed similitudine acceditur ad deum: et dissimilitudine receditur ab eo. Sunt enīz qui ita distinguunt vt imaginem velint esse filium. hominem vero non imaginem: sed ad imaginē. Refellit autē eos apostolus dicens: Vir quidem non debet velare caput: cū sit imago et gloria dei. Non dicit ad imaginem: sed imago. Que tamen imago cum alibi dicitur: Ad imaginem: non quasi ad filium dicit: que imago equalis est patri: alioquin non diceretur imginē nostram. Quo modo enim nostram: cum filius solius patris imago sit. Sed propter imparez vt diximus similitudine: dictus est homo ad imaginem. et ideo nostrā. vt imago trinitatis esset homo: nō trinitati equalis sicut filius patris: sed accedens vt dictum est quadam similitudine. sicut in distantibus significatur quedam vicinitas: non loci: sed cuiusdam imitationis. Ad hoc enim eis et dicitur: Refor mamini in nouitate mentis vestre. Quibus utri dicit: Estote itaq̄ imitatores dei sicut filij carissimi. Nouo enim homini dicitur: Qui renouatur in agnitione dei: secundūz imaginē eius qui creauit eum. Aut si ias placet ppter disputandi necessitatem: etiam exceptis nominibus relatiuis. plurales numeros admittere: vt vno nomine respondeat: cū queritur: quod tria: et dicere tres substantias: siue tres personas. nulle moles aut in terualla cogitentur: nulla distantia quantū

Joh. 10

Bel

i. 10

Bel

Ro. 10

Eph. 10

Col. 10

hecunq; dissimilitudinis: aut vt intelligatur aliud alio vel paulo minus quocunq; modo minus esse aliud alio potest: vt neq; personarum sit confusio: nec talis distinctio qua sit impar aliquid. Quod si intellectu capi nō potest: fide teneatur: donec illuſceat in cordibus ille: qui ait per prophetam. Nisi credideritis nō intelligitis.

Explicuit liber septimus.

Incipiunt capitula libri octau.

- i De indifferenti magnitudine trinitatis in qua nō est plus ipsa trinitas simul quā singula queq; persona.
- ii Quid de essentia veritatis que est trinitas deus: nihil corporali neq; mutabile debeat cogitari.
- iii De vero et summo et vno bono.
- iiii De dilectione in deū per fidē.
- v De sacramēto incarnationis dñi: et salvatoris nostri iesu christi.
- vi Quid in sanctis quos nō vidimus diligamus.
- vii De vera dilectione.
- viii Quod qui fratrē diligit deū diligit: qui amat et ipsaz dilectionē que ex deo et deus est.
- ix Quod ex ea forma qua diligitur inustus: diligatur deus: quia nō potest ea que dilectionē excitat forma nō diligi: eadēq; est deus: q; deus caritas est.
- x De amāte et quod amatur et amore.

Aurelij augustini proemium in libru. viij.

Incipimus alibi ea dici proprie in illa trinitate distincte ad singulas personas pertinētia: que relative dicuntur ad inuicē: sicut pater et filius et vtriusq; domū spiritus sanctus. Nō enī pater trinitas: aut filius trinitas: aut trinitas donum. Quod vero ad se dicitur singuli: nō dici pluraliter tres: sed vnā ipsaz trinitatē: sicut deus pater: deus filius: deus spiritus sanctus. Et dñs pater: dñs filius: dñs spiritus sanctus. Et omnipotēs pater: oīpotēs filius: oīpotēs spiritus sanctus. Nec si tres dñi: aut tres dñi: aut tres oīpotēs. Sed vnus deus: dominus: oīpotēs: ipsa trinitas: et quicquid

aliud: nō ad inuicē relatiue: sed ad se singuli dicuntur. Hoc enī secundū essentiaz dicitur quia hoc est ibi esse: q; magnū esse: q; bonū: q; sapiētē esse: et quicquid aliud ad se vna: queq; ibi persona: vel ipsa trinitas dicitur. Idēq; dicitur tres personas: vel tres substantias: nō vt aliqua intelligatur diuersitas essentie: sed vt vel vno aliquo vocabulo respōderi possit: cū dicitur quid tres: vel quid tria: tā tāq; esse equalitatē in ea trinitate: vt non solū pater nō sit maior quā filius: quod attinet ad diuinitatē: sed nec pater et filius simul maius aliquid sint quā spiritus sanctus: aut singula queq; persona quilibet trini: minus aliqd sit quā ipsa trinitas. Dicta sunt hec: et si sepius versando repetantur: familiarius quidē innotescunt. Sed et modus aliquis adhibendus ē: deoq; supplicandū deuotissima pietate: vt intellectū aperiat: et studiū cōtentionis assumat quo possit mente cerni essentia veritatis: si ne vlla mole: sine vlla mobilitate. Nūc itaq; in quantū ipse adiuvat creator mire miser: coram attendamus hec que modo tā interiora quā superiora tractabimus: cū sit eadē scripta illa regula: vt quod intellectui nostro nō dū eluxerit: a firmitate fidei nō dimittatur. De indifferenti magnitudine trinitatis in qua non est plus ipsa trinitas simul quā singula queq; persona.

Capit. p̄mū.

Incipimus enī non esse in hac trinitate maius aliquid duas aut tres personas quā vnā earū: qd nō capit cōsuetudo carnalis: nō ob aliud nisi: quia vera que creata sunt sentiūt vt potest: veritates autē ipsa qua creata sunt nō potest intueri. Nā si posset: nullo modo esset lux ista corporea māifestior quā hoc quod videmus. In substantia quippe veritatis: quoniam sola vera est: nō est maior aliqua: nisi que verius est. Quicquid autē intelligibile atq; incommutabile est: nō aliud alio verius est: q; eque incommutabiliter eternus est. Nec quod ibi magnū dicitur: aliudē magnū est: quā eo quod vere est. Quapropter vbi magnitudo ipsa veritas est: quicquid plus habet magnitudinis: necesse est vt plus habeat veritatis. Quicquid ergo plus veritatis nō habet: nō habet plus etiā magnitudinis. Porro quod

Liber

plus habet veritatis: pfecto verius est: sicut maius ē qđ plus habet magnitudinis: hoc ergo ibi est maius qđ verius. Non autē verius ē pater ⁊ filius simul: qđ singulus pater: aut singulus filius. Nō igitur maius aliquid vtrūq; simul: qđ singulū corūz. Et qm̄ eque vere ē etiā spiritussanctus: nec pater ⁊ filius simul: maius aliquid est qđ ipse: qđ nec verius ē. Pater quoq; ⁊ spiritussanctus simul: qm̄ veritate nō superant filiūz. Nō enim verius sunt: nec magnitudine superant. Atq; ita filius ⁊ spiritussanctus simul: tam magnum aliquid sunt: qđ pater solus: qđ tam vere sunt. Sic ⁊ ipsa trinitas taz magnum est: qđ vnaqueq; ibi psona. Nō enīz ibi maior ē que verior: nō est: vbi est ipsa veritas magnitudo. Quia in essentia veritatis: hoc est vere esse qđ est esse: ⁊ hoc est esse qđ est magnū esse. hoc ergo magnū esse: qđ veruz esse. Nō igit ibi eque veruz est: etiam eque magnum fit: necesse est.

Nō de essentia veritatis qđ ē trinitas de^o nihil corporeū neq; mutabile debeat cogitari. Lapi. ij.

In corporibus autem fieri potest: vt i eque verum sit hoc aurū atq; illud: sed maius hoc sit qđ illud: qđ non ea dem ibi est magnitudo que veritas. Aliudq; illi est aurū esse: aliud magnū esse. Sic ⁊ in animi natura: secundū qđ dicit magnus animus non secundum hoc dicitur verus animus. Animū enim veruz habet etiam qđ nō ē magnanimitas: quādo qđez corporis ⁊ animi essentia: nō est ipsius veritatis essentia: si cut est trinitas deus vnus: solus: magnus: verus: verax: veritas. Quē si cogitare cōamur quantū finit ⁊ donat: nullus cogitur p locorū spacia contactus aut complexus. quasi trūz corporum nulla cōpago iunctu/ re: sicut tricorpozē geryonē fabulose serūt: s; quicqd animo tale occurrerit: vt maius sit i trib⁹ qđ i singulis: minusq; in vno qđ i duobus: sine vlla dubitatione respuat. Ita enīz respuat esse corporeūz. In spiritalibus autē: omne mutabile qđ occurrerit nō putet de^o. Nō enim parue noticie pars est: cuz de pro fundo isto in illā summūatem respiramus: si ante qđ scire possumus quid sit deus: possu/ mus iā scire quid nō sit. Non est enim certe nec terra: nec celū: nec quasi terra ⁊ celū: nec

tale aliquid quale videmus i celo: nec quicquid tale nō videmus: ⁊ est foras i in celo. Nec sit augeas imaginationē cogitationis lucez solis quantū potes: siue quo sit maior: siue quo sit clarior: millies tantum: aut innumerabiliter: neq; hoc est deus. Nec sicut cogitant angeli mūdi spiritus celestia corpora inspirantes: atq; ad arbitriūz quo seruiunt deo nutantes atq; versantes: nec si oēs cum sint milia militum in vnū collati: vnus fiant. nec tale aliquid deus ē. Nec si eosdē spiritus sine corporib⁹ cogites: qđ quidem carnali cogitationi diffi/ cillimū ē. Ecce vide si potes. S; aia p graua ta corpore qđ corrumpit: ⁊ onusta terrenis cogitationibus multis ⁊ varijs: ecce vide si potes: deus veritas est. Hoc enīz scriptū ē: Quoniā deus lux est. non quō isti oculi vident: sed quō videt cor: cū audit veritas est. Noli querere qđ sit veritas: statiz enim se op ponūt calligines imaginū corporalium: ⁊ nūbila phāsamū: ⁊ pturbabunt serenitatem: que pūmo ictu diluxit tibi: cū dicerē veritas. Ecce i ipso pūmo ictu: quo velut coruscatione perstringeris: cū dicat veritas. Adhuc si potes: sed nō potes. Relaberis in ista solita atq; terrena. Quo tandē pondere queso relaberis nisi sordiduz contractarūz cupiditatis visco ⁊ peregrinationis erroribus.

De vero summo et vno bono.

Capitū. iij.

Ecce iterūz vide si potes. Nō amas certe nisi bonūz: quia bona est terra altitudine montū ⁊ temperamento collū: ⁊ planicie camporū: ⁊ bonūz p dium. amenū ⁊ fertile: ⁊ bona dom⁹: paribus mē/bris disposita: ⁊ āpla: ⁊ lucida: ⁊ bōa anima lia animata corpora: ⁊ bonus aer modestus ⁊ salubris: ⁊ bonus cibus suauis atq; aptus valitudini: ⁊ bona valitudo sine doloribus ⁊ lassitudine: ⁊ bona facies hominis dimensa parikiter ⁊ affecta hilariter ⁊ luculenter colorata. Et bonus animus amici consensionis dulcedine ⁊ amoris fide. Et bon⁹ vir iust⁹: ⁊ bone diuini: qđ facile expediunt. Et bonū celūz cum sole ⁊ luna ⁊ stelis suis. Et boni angeli. sancta obediētia. Et bona locutio sua uiter docens: ⁊ congruenter monens audi/entem. Et bonū carmen: canorū numeris: ⁊ sententijs graue. Quid plura ⁊ plura: Bo/

nū hoc: et bonū illud. Tolle hoc et illud: et vide ipsum bonum si potes: ut deum videbis. Non alio bono bonum: sed bonum omnīs boni. Neque enim in his omnibus vel que cōmemoravi: vel que alia cernunt siue cogitantur: diceremus aliud alio melius cuius vere iudicamus: nisi esset nobis impressa notio ipsius boni: secundū quod et probaremus aliquid: et aliud alijs preponeremus. Sic amādos deus: nō hoc et illud bonū: sed ipsius bonū. Quereundus enim bonus anime: nō cui supvolūct indicando: sed cui hereat animando. Et quod hoc nisi deus. Nō bonus animus: aut bonus angelus: aut bonū celū: sed bonū bonū. Sic enim forte facilius aduertit: quid velim dicere. Lū enim audio: verbi gratia: quod dicit aius bonus: sicut duo verba sunt: ita et eis vbiis duo quedā intelligo. Aliud quo animus est: aliud quo bonus. Et quidē ut animus esset: nō egit ipse aliquid. Nō enim iāz erat: qui ageret ut esset. Ut autē sit bonus animus: video agendū esse voluntate. non quia id ipsius quo animus est: nō est aliud boni. Nam vnde iam dicitur et verissime dicitur corpore melior: sed ideo nōdū dicit bonus animus: quod refert ei actio voluntatis: qua sit prestantior: quā si neglexerit: iure culpatur: recteque dicit nō bonus animus. Distat enim ab eo quod hoc agit. Et quia ille laudabilis: profecto iste qui hoc nō agit vīperabilis est. Lūz vero agit hoc studio: et sit bonus animus: nisi se ad aliquid puerit quod ipse nō est: nō potest hoc assequi. Quo se autē puerit ut fiat bonus animus: nisi ad bonū: cū hoc amat et appetit: et adipiscitur. Vnde si rursus se auertat: fiatque nō bonus: hoc ipso quod se auertat a bono: nisi maneat in se illud bonū vnde se auertit: nō est quo se iterum si voluerit emendare cōuertat. Quapropter nulla essent mutabilia bona nisi esset incommutabile bonum. Cum itaque audis bonum hoc et bonū illud: que possunt alias dici etiam nō bona: si potueris sine illis que participatione boni bona sunt: perspicere ipsum bonum: cuius participatione bona sunt. simul enim et ipsam intelligis cum audis hoc aut illud bonum. Si ergo potueris: illis detractis per se ipsum perspicere bonū: per spereris deū: Et si amore inhereris: cōtinuo beatificaberis. Hūdeat autē eū alia nō amantur: nisi quod bona sunt: eis inherendo nō amā

re bonū ipsum: vnde bona sunt. Illud etiam quod animus tantū quod est animus: etiā nōdū eodem modo bonus quo se puerit ad incommutabile bonū: sed ut dixi tantū animus: cū ita nobis placet ut cū omni etiā luci corpore cū bene intelligimus preferamus: nō in seipso nobis placet: sed in illa arte qua factus est. Vnde enim approbat factus vbi videt fuisse faciendus: hec est veritas: et simplex bonum. Nō enim est aliud aliqd quod ipsius bonū: ac per hoc etiā sūmū bonū. Non enim minui vel augeri bonū potest: nisi quod ex alio bono bonū est. Ad hoc se igitur animus fit. Tūc ergo volūtas nature cōgruit ut perficiat in bono animus: cum illud bonū diligit conuersione volūtaris: vnde est et illud quod nō amittit: nec auersione volūtaris. Auertendo enim sese a summo bono amittit animus ut sit bonus animus: nō aut amittit ut sit animus: cū et hoc iā bonū sit corpore melius. hoc ergo amittit volūtas: quod volūtas adipiscit. Jam enim erat animus qui cōuerit ad id vellet a quo erat. Qui autē vellet esse antequam esset: nōdū erat. et hoc est bonū nostrum vbi videmus vtrū esse debuerit aut debeat quicquid esse debuisset: aut debere comprehendimus: et vbi videmus esse non potuisse nisi esse debuisset: quicquid etiā quomodo esse debuerit comprehendimus. Hoc ergo bonum non longe positum est ab vno: quoque nostrum. In illo enim viuimus: mo uemur: et sumus.

De dilectione in deum per fidem.
Capitulum. iij.

Ed dilectione standū est ad illud: et inherendū illi: ut presente perfruamur a quo sumus: quo absente nec esse possumus. Lūz enim per fidē adhuc ambulamus: nō per speciem: nōdū vtrique videmus deū: sicut idē ait: facie ad faciem: quē tū nisi nunc iam diligamus: nunquā videbimus. Sed quis diligit quod ignorat. Sciri enim aliqd et nō diligipoteest. Diligat autē quod nescit: quicquid vtrū possit: quia si non potest: nemo diligit deū antequā sciāt. Et quid est deum scire: nisi cuius mente conspiciere: firmēque percipere. Non enim corpus est ut carnis oculis inquiratur. Sed et prius valeamus conspiciere atque percipere deū: sicut conspici et percipi potest: quod mundis

Ala. 17

2 Lō. 5

ad. 5 cordibus licet. Beati enim mundicordes: quod deus videbunt. nisi per fides diligat: non poterit cor mundari: quo ad eum videndum sit aptum et idoneus. Vbi sunt enim illa tria: propter que in animo edificanda: omnium diuinorum librorum machinamenta cōsurgunt: fides: spes: caritas: nisi in animo credente quod nondum videt: et sperante atque amante quod credit. amatur ergo et quod ignorat: sed tamen creditur. Mihi autem cauendum est: ne credens animus id quod non videt fingat sibi aliquid quod non est: et speret diligatque quod falsum est. Quod si fit: non erit caritas de corde puro et cōscientia bona: et fide non ficta: que finis precepti est: sicut apostolus dicit. Necessesse est autem cum aliqua corporalia lecta vel audita que non vidimus: credimus. fingat sibi aliquid animi in linamentis formisque corporum: sicut occurrit cogitanti: quod aut verum non sit: aut etiam si verum est quod rarissime potest accidere: non hoc tamē fide ut teneamus quicquid prodest sed aliud aliquid vile: quod per hoc insinuat. Quis enim legentium vel audientium que scripsit apostolus paulus: vel quod de illo scripta sunt: non fingat animo: et ipsius apostoli faciem et omnium quorum ibi nomina cōmemorantur. Et eum in tanta hominum multitudine quibus ille littere notescunt: alius aliter linamenta figuramque illorum corporum cogitet: utique incertum est. Neque ibi occupatur fides nostra: qua facie corporis fuerint illi homines: sed tantum quia per dei gratiam ita vixerunt: et ea gesserunt que scriptura illa testatur: hoc et vile est credere: et non de sperandum: et appetendum. Nam et ipsius domini facies carnis innumerabilium cogitationum diuersitate variatur et fingitur: que tamen vera erat: quecumque erat. Neque enim in fide nostra quod de domino iesu christo habemus: illud salubre est quod fingit animus fingit: longe fortasse aliter quam res se habet. Sed illud quod secundum speciem de homine cogitamus. habemus eum quasi regulariter infixam humane nature notitiam: secundum quas quicquid tale aspicimus: statim hominem esse cognoscimus vel hominis formam.

De sacramento incarnationis domini et salvatoris nostri iesu christi.

Capitulum v.

Secundum hanc notitiam cogitatio nostra informatur: cum credimus pro nobis deum hominem factum: ad huiusmodi militaris exemplum: et ad demenstrandam erga nos dilectionem dei. Hoc enim nobis prodest credere: et firmum atque inconcussum corde retinere: scilicet humilitatem quam natus est deus et femina: et a moralibus per tantas contumelias perductus ad mortem: sumum esse medicamentum: quo superbie nostre sanaretur tumor: et altius sacramentum quo peccati vinculum solueretur. Sic et virtutem miraculorum ipsius et resurrectionis eius: quod notitiam nouimus quid sit omnipotentia: de omnipotente deo credimus: et secundum species et genera rerum vel natura insita: vel experientia collecta: de factis huiusmodi cogitamus: ut non ficta sit fides nostra. Neque enim nouimus faciem virginis marie: ex qua ille a viro itacta: neque in ipso partu corrupta mirabiliter natus est. Nec quibus membris linamentis fuerit lazarus: nec bethanias: nec sepulchrum: lapidemque illum quem remoueri iussit cum eum resuscitaret vidimus. nec monumentum nouum excisum in petra vnde ipse resurrexit. nec montem oliueti vnde ascendit in celum. Neque omnino scimus quicumque illa non vidimus: an ita sint ut ea cogitamus: immo vero probabilius existimamus non esse ita. Namque cum alicuius facies vel loci vel hominis: vel cuiuslibet corporis eadem occurrerit oculis nostris que occurbat animo: cum casu priusquam videremus cogitabamus: non paruo miraculo mouemur. Ita raro et pene nunquam accidit: et tamē ea firmissime credimus: quia secundum speciem generaleque notitiam que certa nobis est cogitamus. Credimus enim dominum iesum christum natum de virgine que maria vocabatur. Quid sit autem virgo: et quid sit nasci: et quid sit nomen proprium non credimus: sed propterea nouimus. Vtrum autem illa facies marie fuerit que occurrit animo cum ista loquimur aut recordamur: nec nouimus omnino: nec credimus. Itaque hic salua fide licet dicere: forte tale habebat faciem: forte non tale. forte autem de virgine natus est christus: nemo salua fide christiana dixerit. Quamobrem quoniam trinitatis eternitatem: et equalitatem et unitatem quantum datur intelligere cupimus prius autem quam intelligamus credere debe

Job. i. mat. 27

mus: vigilanduz nobis est ne ficta sit fides nostra. Eadem quippe trinitate fructuū est: ut beate vivamus. Si autem falsum de illa crediderimus: inanis erit spes: et non casta caritas. Quomodo igitur eam trinitates quā non novimus: credendo diligimus. An secundum specialem generaleūc noticiā: secūdam quā diligimus apostolū paulum. Qui etiam si non ea facie fuit que nobis occurrit de illo cogitantibus: et hoc penitus ignoramus: novimus tamē quid sit homo. Ut enim longe nō eamus: hoc sumus. id est homo: et illū hoc fuisse: et animā eius corpori copulatā mortaliter vixisse manifestus est. Hoc ergo de illo credimus: quod invenimus in nobis iuxta speciales vel genus: quo humana omnis natura pariter cōtinetur. Quid igit de illa excellentia trinitatis siue specialiter siue generaliter novimus: quasi multe sint tales trinitates: quarum aliquas experti sumus: vi per regulam similitudinis impressas: vel specialem vel generalem noticiam: illam quoque talem esse credimus: atque ita rem quā credimus et nodū novimus: et parilitate rei quā novimus diligamus. Quod vtiq; nō ita ē. An quēadmodū diligimus in dño iesu chris to q̄ resurrexita mortuis: quis inde neminem unquā resurrexisse viderimus. Ita trinitatem quā non videmus: et qualem nullā unquā vidimus possumus credendo diligere. Sed quid sit mori: et quid sit vivere: vtiq; scimus: quia et vivimus: et mortuos ac morientes aliquando vidimus et experti sumus. Quid est aut aliud resurgere: nisi reviviscere. id est ex morte ad vitam redire. Cum ergo dicimus et credimus esse trinitatem: novimus quid sit trinitas: quia novimus quid sint tria: sed nō hoc diligimus. Nā id vbi volumus facile habemus: ut alia omittam: vel micando digitis tribus: an vero diligimus: non q̄ omnia trinitas: sed q̄ trinitas deus. Hoc ergo diligimus in trinitate: quod deus est. sed deū nullū alium vidimus aut novimus: quia unus est deus: ille solus quem nondū vidimus: et credendo diligimus. Sed ex qua rerum notarum similitudine vel cōmparatione credamus: quod etiam nondū notum deum diligamus: hoc querit.

Quid in sanctis quos non vidimus diliga-

mus.

Capi. vi.

Edi ergo mecum: et cōdesiremus carere diligamus apostolum. Nunquid nā propter humanam speciem quam nobis simam habemus: eo q̄ credimus eum hominem fuisse. non vtiq;. Alioquin nunc nō est quem diligamus: quando quidem homo ille iam non est. Anima enim eius a corpore separata est. Sed id q̄ in illo amamus: etiam nunc vivere credimus. Amamus enim animam iustum. Ex qua ergo generali aut specialia regula: nisi quia scimus: et quid sit animus: et quid sit iustus. Et animus quidē qd sit: non incongrue nos dicimus: ideo nosse quia et nos habemus animū. Neq; enim vtiq; quā oculis vidimus: et ex similitudine visorū plurium: notione generalē specialē per cepimus: sed potius ut dixi: q̄ et nos habemus. Quid enim tam intime scit: seq; ipsius esse sentit: q̄ id quo etiā cetera sentiunt. id ē ipse animus. Nā et motus corporū quibus prater nos alios vivere sentimus: ex nostra similitudine agnoscimus: quia et nos ita movemur corpus vivēdo: sicut illa corpora moveri advertimus. Neq; enim cum corpus vivū movetur: aperitur vlla via oculis nostris ad videndū animū: rem scilicet que oculis videri non potest: sed illi molī aliquid inesse sentimus: quale nobis inest admove dum similiter molē nostrā: quod est vita et anima. Neq; enim quāsi humane prudētie rationisq; proprium est. Et bestie quippe sentiunt vivere: non tantū scipias: sed etiam se invicem atq; alterutrum et nos ipsos. Nec animas nostras vident: sed ex motibus corporū: idq; statim et facillime quadam cōspiratione naturali. Animus igit cuiuslibet ex nostro novimus: et ex nostro credimus quē novimus. Nō enim tū sentimus aius: sed etiam scire possumus qd sit aius cōsideratione nri. habemus enim animū. Sed quid sit iustus: vti novimus. Dixeramus enim nos apostolum non alia causa diligere: nisi q̄ sit iustus animus. Novimus ergo et quid sit iustus: scit quid animus. Sed quid sit animus: vti dictū est novimus ex nobis. Inest enim animus nobis. quid autem sit iustus. vnde novimus: si iusti nō sumus. Quod si nemo novit quid sit iustus nisi qui iustus est: nemo diligit iustum nisi iustus. Nemo enim potest

diligere quæ iustus esse credit ob hoc ipsum quia iustus esse credit: si quid sit iustus ignorat. Secundus quæ superius demonstraui nemoque diligere quæ credit et non videt: nisi ex aliqua regula noticie generalis siue specialis. Ac per hoc si non diligit iustum nisi iustus: quo modo vult quisque iustus esse qui nondum est. non enim vult quisque esse quod nondum diligit. Atque autem sit iustus qui nondum est: valet utique iustus esse: ut autem velit: diligit iustum. Diligit ergo iustum: et qui nondum iustus est. Diligere autem iustum non potest: si quid sit iustus ignorat. proinde novit quid sit iustus: etiam qui nondum est. ubi ergo novit non oculis vidit. An ullum corpus iustum velut albuginem aut nigrum: aut quadratum: aut rotundum: quis hoc dixerit: ad oculum non vidit nisi corpea. Iustus autem in hoc non est: nisi animus. Et cum homo iustus dicitur: ex animo dicitur: non ex corpore. Est enim quedam pulchritudo animi iustitia qua pulchri sunt homines. plerique etiam qui corpore disformis atque deformes sunt. Sicut enim animus non videtur oculis: ita nec pulchritudo eius. Ubi ergo novit quid sit iustus qui nondum est: atque ut sit diligit iustum. An signa quedam per motum corporis emicant: quibus ille aut ille homo esse iustus appareat. Sed unde novit illa signa esse animi iustitiam: nesciens quid omni non sit iustus novit. ergo. Sed ubi novimus quid sit iustus: etiam cum iusti nondum sumus. si extra nos novimus: in corpore alio quo novimus: sed non est ista res corporis. In nobis igitur novimus quid sit iustus. Non enim alibi hoc inuenio cum quero ut hoc eloquar: nisi apud me ipsum. Et si interrogez alium quid sit iustus: apud se ipsum querit quid respondeat. Et quisquis hinc verum respondeat potuit: apud se ipsum quid responderet inuenit. Et cartagine quidem cum eloqui volo: apud me ipsum quero ut eloquar: et apud me ipsum in animo phantasiam cartaginis. Sed etiam per corpus accipi. id est per corporis sensum: quoniam nunc presens in ea corpore fui: et eas vidi atque sensi: memoriamque retinui: ut apud me intuerer de illa verbum: cum eas vellem dicere. Ipsa enim phantasia eius in memoria mea verbum eius: non sonus iste trisyllabus cum cartago nominatur: vel etiam cum tacite nomen ipsum per spacia temporum cogitatur: sed illud quod

in animo meo cerno: cum hoc trisyllabus voce profero: vel antequam proferam. Sic et alexandriam cum eloqui volo quam nunc vidi: presens est apud me phantasia eius. Cum enim a multis audissem: et credidisset magnam esse illam urbem: sicut mihi narrari potuit: fixi animo meo imaginem eius que potuit: et hoc est apud me verbum eius: cum eas volo dicere antequam voce quinquasyllabas proferam: quod nomen eius fere omnibus notum est. Quamquam imagine si ex animo meo proferre possem ad oculos hominum qui alexandriam novcrunt: prosecto aut omnes dicerent: non est ipsa. aut si dicerent: ipsa est multum mirarer: atque intuerer in animo meo ipsam. id est imaginem quasi picturam eius: ipsam tamen esse nescerem: sed eis credere qui visam tenerent. Non autem ita quero quid sit iustus: nec ita inuenio: nec ita intueor: cum id eloquor nec ita probor cum audior: nec ita probor cum audio: quasi tale aliquid oculis viderem: aut velle corporis sensu didicerim: aut ab eis qui ita didicissent audierim. Cum enim dico et sciens dico: iustus est animus qui scientia atque ratione in vita et motibus suis cuique distribuit: non aliquam rem absente cogito: sicut cartagine. aut fingor ut possum sicut alexandriam siue ita sit siue non ita: sed presens quiddam cerno: et cerno apud me. et finem sum ipse quod cerno: et multi qui audiunt approbabit. Et quisquis me audiat atque scienter approbat: apud se et ipse hoc idem cernit: etiam si non sit et ipse quod cernit. Iustus vero cum id dicit: id quod ipse est cernit et dicit. Et ubi etiam ipse cernit: nisi apud se ipsum. Sed hoc mirum non est. Ubi enim se cerneret: nisi apud se ipsum. Illud mirabile est ut apud se animus videat quod alibi nunc vidit: et verum videat: et ipsum verum scilicet iustum animum videat: et sit ipse animus: et non sit iustus animus: quæ apud se ipsum videt. Num est alius animus iustus in animo nondum iusto. Aut si non est quem ibi videt: cum videt: et dicit quid sit animus iustus: nec alibi quam in seipso videt: cum ipse non animus iustus. An illud quod videt veritas est interior presens animo: qui eam valet intueri: neque omnes valent. Et qui intueri valent hoc etiam quod intuentur non omnes sunt. hoc est non sunt etiam ipsi iusti animi: sicut possunt videre ac dicere: quid sit iustus animus. id est in

Si Quod vnde esse poterunt: nisi inheren-
do eidem ipsi forme quam intuentur: vt inde
formetur. et sine iusti animi: non tantū cer-
nentes aut dicentes iustus esse animus q̄ sciē-
tia atq̄ ratione in vita ac moribus sua cuiq̄
distribuit: sed etiaz vt ipsi iuste viuant: iuste/
q̄ morati sint: sua cuiq̄ distribuendo: vt ne-
mini quicquā debeant nisi vt inuicē diligāt.
Et vnde inheretur illi forme: nisi amando.
cur ergo alius diligimus quēz credimus in-
stus: et non diligimus ipsam formā: vbi vi-
demus quid sit iustus animus vt et nos iusti
esse possimus. An vero nisi et istas diligere
mus nullo modo eūz diligereemus quem dili-
gimus ex ista: sed duz iusti non sumus: mi-
nus eaz diligimus quā vt iusti esse valeam⁹.
Homo ergo qui creditur iustus ex ea forma
et veritate diligitur: quam cernit: et intelligit
apud se ille qui diligit: ipsa vero forma et ve-
ritas non est quomō aliūde diligitur. Neq̄
enim inuicinus aliquid tale p̄ter ipas vt
eaz eūz incognita est credendo diligamus ex
eo q̄ ias tale aliquid nouimus. Quicqd̄ enīz
tale aliquid perspexeris ipsa est: et non est ge-
quā tale: quoniam sola ipsa talis est: qualis ipsa
est. Qui ergo amat homines: aut quia iusti
sunt: aut vt iusti sint amare debet. Sic enim
et semetipsum amare debet: aut quia iustus ē:
aut vt iustus sit. Sic enīz diligit proximum tan-
quā seipsum: sine vllō periculo. Qui enīz ali-
ter se diligit: in iuste se diligit: quoniam se ad
hoc diligit vt sit iniustus. Ad hoc ergo vt sit
malus: ac per hoc ias non se diligit. Qui enī
diligit iniquitatē: odit aīas suā.

De vera dilectione.

La. vij.

q Vapropter nō est precipue videndūz
in hac questione que de trinitate no-
bis est. et de cognoscendo deo: nisi qd̄
sit vera dilectio. imo vero qd̄ sit dilectio. Ea
quippe dilectio dicēda que vera est: alioquin
cupiditas est. atq̄ ita cupidit̄ abusive dicitur
enīz diligere: quēadmodū cupere abusive di-
citur: q̄ diligit. Nec est aut vera dilectio vt
inherentes veritati iuste viamur: et ideo cō-
tēnamus omnia mortalia p̄ amore homi-
nū: quo eos volumus iuste viuere. Ita enīz
et mozi p̄o fratribus viliiter parati esse pote-
rimus: quod nos dominus ielus ch̄st⁹ exē-
plo suo docuit. Cum enim duo precepta sint

in quibus tota lex pendet et prophete dile-
ctio dei et dilectio proximi: non inmerito ple-
rūq̄ scriptura pro vtroq̄ vnus ponit. Sicut
tantū dei. sicut est illud. Scimus quoniam di-
ligentibus deū omnia cooperantur in bonū
Et iterū. Quisquis aut diligit deū hic cogni-
tus est ab eo. Et illud. Quoniam caritas dei
diffusa est in cordibus nostris p̄ spiritūsan-
ctum qui datus est nobis. Et alia multa: q̄
et qui diligit deum: consequens est vt faciat
quod precipit deus. et intantēz diligit inquā-
tum facit: consequens ergo est vt et proxi-
mūz diligat: quia hoc precipit deus. Sicut et
tū proximi dilectionē scriptura cōmemorat:
sicut est illud. Inuicē onera vestra portate: et
sic adimplebitis legēz ch̄stī. Et illud. Om-
nis enim lex in vno sermone impletur: in eo
q̄ scriptum est. diliges proximum tanquā
seipsum. Et in euangelio. Omnia quecuq̄
vultis vt faciant vobis homines bona: ita et
vos facite illis: hec enim est et lex prophete.
Et pleraq̄ alia reperimus in literis sanctis
in quibus sola dilectio proximi ad perfectionē
nem precipi videtur: et taceri de dilectione
dei: cum in vtroq̄ lex pendeat. et prophete.
Sed et hoc ideo: quia et qui proximum diligit.
consequens est vt ipsam precipue dilectionē
diligat. Deus autē dilectio est: et qui manet
in dilectione in deo manet. Cōsequens ergo
est vt precipue deum diligat. Quapropter q̄
querunt deum per istas potestates que mun-
do p̄sunt vel partibus mundi: auferuntur
ab eo longeque iactantur: non interuallis lo-
corum: sed diuersitate affectuum. Eterius
enim conantur ire: et anteriora sua deserunt
quibus interior est deus. Itaque si aliquam
etiam sanctam potestatem vel audierunt: vel
vicinēz cogitauerunt: facta magis eius ap-
petunt: que humana miratur infirmitas. nō
imitantur pietatem qua diuina requies cō-
paratur. Malunt enim superbe hoc posse
quod angelus: quā deuote hoc esse quod an-
gelus. Non enim sanctus quisquā potestate
sua gaudet: sed eius a quo habet posse quic-
quid congruenter potest. Et nouit potenti-
us esse cōiungi omnipotenti piā et voluntate:
q̄ p̄p̄ia voluntate posse qd̄ p̄temiscāt q̄ talia
nō possunt. Itaq̄ ipse dñs ielus ch̄st⁹ talia
faciens: et mirantes doceret ampliora et tē-
poralibus insolitis inuenios atq̄ suspensos

Ro. 8.

1 Jo. 5.

Ro. 5.

Gal. 9.

ibidē. 5.

mat. 7.

1 Jo. 4.

1 Jo. 10.

mat. 22.

f. 1

Mat. ij ad eterna atq; interiora cōuerteret. Venite inquit ad me omnes qui laboratis et onerati estis: et ego reficiā vos. tollite iugum meū super vos. Et non ait: discite a me quatrīdūa/ nos mortuos suscitare. sed ait: discite a me quoniam mitis sum et humilis corde. **Poten** tior est enim et tūior solidissima humilitas q̄ ventosissima celsitudo. Et ideo sequitur dicens. Et inuenietis requiem animab⁹ vris. **i Jo. 13** Dilectio enim nō inflatur: deus dilectio est: et fideles in dilectione acquiescent illi: et reuocati a strepitu qui foris est: ad gaudia silētia. Ecce deus dilectio est: ut quid unus et currimus in sublimia celozum: et ima terrarū querentes eum qui est apud nos: si nos velim⁹ esse apud eum. Quod qui fratrem diligit deum diligit qui amat et ipsam dilectionem que ex deo est et deus est.

Capitulū. viij.

Emo dicat: non noui quid diligam. **n** Diligat fratres: et diligit eandem dilectionem. **Ad**agis enim nouit dilectionem qua diligit: quam fratrem quez diligit. Ecce iam potest notiorē deum habere q̄ fratrem. **P**lane notiorē: q̄ presentiorē notiorē: quia interiorē. notiorē: quia cernorē. **A**mplicare dilectionem deū: et dilectione amplectere deum. **I**psa est dilectio q̄ omnes bonos angelos: et omnes dei seruos cōsociat vinculo sanctitatis. nosq; et illos coniungit inuicē nobis: et subiungit sibi. **Q**uāto igitur saniores sumus a tumore superbie: tanto sumus dilectione pleniores. Et quo nisi deo plenus est: qui plenus est dilectione. **A**tēz caritatē video: et quantū possum eam mente conspicio: et credo scripture dicenti. Quoniam deus caritas est: et qui manet in caritate: in deo manet. Sed cum illam video: non in ea video trinitatem. imo vero vides trinitatem: si caritatem vides. Sed cōmone/bo si potero: ut videre te videas assit tantum ipsa: ut moueamur caritate ad aliquod bonū. **Q**uia cum diligimus caritatem: aliquid diligentem diligimus propter hoc ipsum: quia diligit aliquid. Ergo quid diligit caritas ut possit etiam ipsa caritas diligi. Caritas enim non est que nihil diligit. Si autēz scipsam diligit: diligit aliquid quod oportet ut caritatez

se diligit. Sicut enim verbum indicat aliquid: indicat etiam scipsū. sed non se verbum is dicat: nisi se aliquid indicare indicet. Sic et caritas diligit quidem se. sed nisi se aliquid diligentez diligit: non caritatez se diligit. Quid ergo diligit caritas nisi quod caritate diligimus. Id autē ut a prōximo proueamur frater est. Dilectionez autēz fraternaz quantūz cōmēdet iohannes apostolus attendamus. **i Jo. 1** Qui diligit inquit fratres suos in lumine manet: et scandaluz in eo non est. **M**anifestuz est q̄ iustitie perfectionez in fratris dilectione posuerit. **M**az in quo scandalum non est: vti q̄ perfectus est. Et tamen videtur dilectionez dei tacuisse. Quod nunquāz faceret: nisi quia in ipsa fraterna dilectione vult intelligi deus. **A**pertissime enīz in eadē epistola paulopost ita dicit. Dilectissimi diligamus inuicēz: quia dilectio ex deo est. Et omnis qui diligit: ex deo natus est: et cognoscit deus. qui non diligit: non cognouit deus: quia deus dilectio est. **I**sta contentis satis apertez declarat eandē ipsaz fraternaz dilectionez. naz fraterna dilectio est qua diligimus inuicēz: non soluz ex deo: sed etiaz deus esse: quaz videmus tanta auctoritate predicari. **E**z ergo de dilectione diligimus fratres de deo diligimus fratres. **N**ec fieri potest ut eandē dilectionez non precipue diligamus: qua fratres diligimus. **V**nde colligitur: duo illa precepta non posse sine inuicēz. Quoniam quippe deus dilectio est: deus certe diligit: qui diligit dilectionez. Dilectionez autē necesse est diligit: qui diligit fratē. Et ideo paulopost ait. **N**on potest deus diligere quē non videt qui fratres quez videt non diligit: quia hec illi causa est non videndi deum q̄ non diligit fratres. **Q**ui enīz non diligit fratres non est in dilectione. et qui non est in dilectione: non est in deo: quia deus dilectio est. **P**orro qui nō ē in deo: nō est in lumine: q̄ deus lumen est: et tenebre in eo nō sunt velle. **Q**ui igitur nō ē in lumine: qd mirū si nō videt lumen: id ē nō videt deū quia in tenebris est. **F**ratrē autēz videt humano visu: quo videri deus nō potest. Sed si quez videt humano visu spiritali caritate diligeret: videret deus qui est ipsa caritas visu interiore quo videri potest. **I**ta q̄ qui fratres quez videt non diligit: deus

i Jo. 1

ibidē. 4

i bidē

i bidē

i Jo. 1

quē propterea non videt: quia de^o dilectio ē
qua caret qui fratrē nō diligit: quō pōt dilige
re. Nec illa iam questio moueat quantūz fra
tri caritatis debeamus impendere: quantūz
deo incompatibiliter plusq; nobis. fratri enīz
quantū nobis ipsis. Nos autē ipsos tanto ma
gis diligimus: quanto magis diligim⁹ deū.
Ex vna igitur eadēq; caritate deū primūq;
diligimus. Sed deum propter deū: nos autē
et proximum ppter deum.

Quod ex ea forma qua diligimur iustus dili
gatur deus: quia nō potest ea que dilectionē
excitat forma non diligī: eademq; est deus:
quia deus caritas est. **Ca. ix.**

15. 6 q Vid enī est queso q; exardecimus cū
audimus et legimus. Ecce nunc tem
pus acceptabile: ecce nūc dies salutis

nullam in quōq; dantes offensionem vt nō
reprehendatur ministerium nostrum. sed in
omnibus cōmendantes nosmetipsos vt dei
ministros: in multa patientia: in tribulationi
bus: in necessitatibus: in angustiis: in pla
gis: in carceribus: in seditionibus: in labo
ribus: in vigiliis: in ieiuniis: in castitate: in
scientia: in longanimitate: in bonitate: in spi
ritu sancto: in caritate non ficta in verbo veri
tatis: in virtute dei. per arima iustitie a dex
tris et a sinistris: per gloriam et ignobilita
tem: per infamiam et bonam famam: vt se
ductores et veraces: vt qui ignoramur et
cognoscimur: quasi morientes et ecce viuī
mus: vt coerciti et non mortificati: vt tri
stes semper autēz gaudentes: sicut egenes
multos autē ditantes: tandē nihil habentes
et omnia possidentes. Quid enīz est q; accē
dimur in dilectionem pauli apostoli: cum
ista legimus: nisi q; credimus eum ita vixisse
se: Diuendū tamē sic esse dei ministris: non
de aliquibus audiri credimus: sed intus
apud nos vel potius supra nos in ipsa ve
ritate conspiciamus. Illum ergo quem sic vi
xisse credimus: et hoc q; videmus diligi
mus. Et nisi hanc formā quā semp stabilez
etq; incommutabilez cernimus: precipue dili
geremus: non ideo diligercemus illuz: quia
eius vitam cūz in carne viueret: huic forme
coaptataz et congruentem fuisse: fide retine
mus. Sed nescio quomō amplius et i ipsius
forme caritatē excitamur: per fidem qua cre
dimus vixisse sic aliquem: et spem qua nos

quoq; ita posse viuere quib; homines sumus:
ex eo q; aliqui homines ita vixerunt muni
me desperamus: vt hoc et desideremus ar
dentius: et fidentius precemur. Ita et ipso
rum vitam sacra nobis diligī forme illius
dilectio scdm quā vixisse creduntur: et illorū
vita credita: in eandē formez flagrantiorē
excitat caritatem: vt quanto flagrantius di
ligimus deū: tanto certius sereniusq; videa
mus: q; in deo conspiciamus incommutabilez
formā iustitie: scdm quam hominem viuere
oportere iudicamus. Valde ergo fides ad
cognitionēz et ad dilectionēz dei: non tanq;
omnino incogniti: aut omnino non dilecti:
sed quo cognoscatur manifestus: et quo fir
mias diligatur.

De amante et quod amatur et amore.

Capit. x.

q Vid est autem dilectio vel caritas
quam tantopere scriptura diuina
laudat et predicat: nisi amor boni.

Amor autem alicuius amantis est: et amo
re aliquid amatur. Ecce tria sunt: amans: et
quod amatur: et amor. Quid est ergo amor
nisi quedam vita duo aliqua copulans: vel
copulare appetens: amantēz scilicet et quod
amatur: et hoc etiā in extremis carnalibusq;
amoribus ita est sed vt aliquid purius et li
quidius bauriamus: calcata carne ascenda
mus ad animū. Quid amat animus in ami
co nisi animū. et illic igitur tria sunt: amans:
et qd amatur: et amor. Restat etiā hinc ascen
dere et superius ista querere: quantū homini
datur. Sed hic paululū requiescat intentio:
non vt se iam existimet inuenisse qd querit:
sed sicut solet inueniri locus vbi iam queren
dū est aliqd nondū illud inuentū est: sed iā in
ueniū est vbi queratur: ita hoc dixisse suffice
rū: vt tandē ab articulo alicuius exordij ece
ra coneramus.

Explicit liber octauus.

Incipiunt capitula libri noni.

De deo semp querendo.

De amore: an ita sint amans: et qd
amatur: et amor. an autem duo sunt
cū quis non aliaz q; seipsum diligit.

Liber

- iii De mente et noticia eius et voluntate.
- iiii Trium esse in anima: que sunt unum mentis: et noticia sui: et amoris.
- v Quid mens: et amor: et noticia: et singula in se manent: et omnia in omnibus.
- vi De noticia qua mens non solus se: sed etiam alias mentes nosse regulariter potest.
- vii De verbo quod mens ex eterna concipit veritate.
- viii Quali amore diligi debeat creatura.
- ix Quo differat dilectio rerum spiritualium ab amore carnalium.
- x Non omnia que noticia comprehendit dici posse concepta.
- xi Concepte noticia similitudinem tunc ad equalitatem mentis accedere: cum id quod cognoscitur neque interioris neque superioris nature est.
- xii Cur sicut noticia mentis est proles: non etiam amor partus eiusdem sit.

Aurelii augustini episcopi liber nonus incipit.

De deo semper querendo.

Capitulum i.

Rerum certe querimus: non quamlibet: sed illam trinitatem que deus est: verusque ac summus et solus deus. Expecta ergo quod hec audis. Adhuc enim querimus. Et talia querentem nemo iuste reprehendit: si tamen

in fide firmissimus querat. quod aut nosse: aut eloqui difficultissimum est. Affirmantem vero tuo iustitiam reprehendit quisquis melius vel videri vel doceri. Querite inquit deum: et vivet anima vestra. Et ne quis se tamquam apprehendere dissimile temere gaudeat: querite inquit faciem eius semper. Et apostolus. Si quis se inquit putat aliquid scire: non dum scit quemadmodum scire oporteat. Quisquis autem diligit deum: hic cognitus est nec ab illo. Nec hic quidem dixit cognovit illum: que periculosa presumptio est: sed cognitus est ab illo. Sed et alibi cum dixisset. Nunc autem cognoscetes deum: statim corrigens:

immo cogniti inquit a deo. maximeque illo loco:

si patres inquit ego meipsum non arbitror apprehendisse. Unum autem: que retro oblitus i ea que ante sunt extentus secundum intentionem se: quod ad palmam supne vocationis dei in christo iesu. Quotquot ergo profecti: hoc sapiamus. Perfectionem in hac vita dicere non aliud quam ea que retro sunt obliuisci: et i ea que ante sunt extendi secundum intentionem. Transmissa est enim querentis intentio: donec apprehendat illud quo tendimus et quo credimur. Sed ea recta intentio est que perficitur a fide. Certa enim fides vitium inchoat cognitionem. Cognitio vero certa non perficitur: nisi post hanc vitam: cum videbimus faciem ad faciem. Hoc ergo sapiamus ut noverimus tutiorem esse affectum vera querendi: quam incognita per cognitis presumendi. Sic ergo queramus tamquam inventuri: et sic inveniamus tamquam questuri. Luz enim consummaverit homo: tunc iucipit. De credendis nulla infidelitate dubitemus. de intelligendis nulla temeritate affirmemus. In illis auctoritas tenenda est: in his veritas exquirenda. Quod ergo ad istam questionem attinet: credamus patrem et filium et spiritum sanctum esse unum deum: universae creature conditor: atque rectorum. Nec patres esse filium. nec spiritum sanctum vel patrem esse vel filium: sed trinitatem relatarum ad invicem personarum: et unitatem equalis essentie. Hoc autem queramus intelligere ab eo ipso quem intelligere volumus auxilium precantes: et quantum tribuit: quod intelligimus explicare tanta cura et sollicitudine pietatis: ut etiam si aliquid aliud pro alio dicimus: nihil tamen indignum dicamus. Ut si quid: verbi gratia: de patre dicimus quod patri proprie non conveniat aut filio conveniat aut spiritui sancto aut ipsi trinitati: et si quid de filio quod filio proprie non congruat: saltem congruat patri: aut spiritui sancto: aut trinitati. Item si quid de spiritu sancto quod proprietate spiritui sancti non debeat: non tamen alienum sit a patre aut filio: aut ab uno deo ipsa trinitate. veluti nunc cupimus videre utrum illa excellentissima caritas proprie spiritui sancti sit. quod si non est aut pater est caritas: aut filius: aut ipsa trinitas: quam resistere non possumus certissime fidei: et validissime auctoritati scripture dicentis: Deus caritas est: non tamen debemus de viare sacrilego errore: ut aliquid de trinitate

Obli.

i. Co. 13

ps. 69.

ps. 104

1 Co. 3

Gal. 4

i. Jo. 4

De dicamus: quod nō creatori: s; creature po-
tius conueniat: aut inani cogitatione singu-
tur. Que cū ita sint: antediximus ista tria: que
inuenisse nobis videmur. Mōdum de super-
nis loquimur: nōdūz de deo patre et filio et
spiritulanto: sed de hac impari imagine. et
cū imagine. id est homine. familiaris enim
eam et facilius foras intuet mentis nostre
infirmitas.

An tria sint amans et quod amatur et amor.
An autem duo sint cum quis non alium q̄s
seipsum diligit.

Capitu. ij.

Ecc ego qui hoc quero: cum aliquid
e amor tria sunt: ego: et q̄d amo et ipse
amor. Non enim amo amozes: nisi
amante amez. Nam non est amor vbi nihil
amat. Tria ergo sunt: amans: et q̄d amatur:
et amor: Quod si non amez nisi incipit: nō
ne due erunt q̄d amo: et amor: Amans enim
et q̄d amatur hoc idē est: quādo ipse amat: si-
cut amare et amari: eodem modo idipsum est
cū se quisq; amat. Eadē quippe res bis dici-
tur: cū dicit: amat se: et amatur a se. Tūc enim
nō est aliud atq; aliud amare et amari: sicut
non est alius atq; alius: amans et amatus.
At vero amor: et q̄d amat: etiā sic duo sunt.
Non enim quisquis se amat amor est: nisi cū
amatur ipse amor. Aliud est autē amare se:
aliud est amare amozē suū. Nō enim amat
amor: nisi iāz aliquid amans. quia vbi nihil
amat: nullus est amor. Duo ergo sunt: cuz
se quisq; amat: amor et quod amat. Tūc enim
amans et quod amatur vnū est. Vnde vide-
tur nō esse consequens: vt vbiq; amor: sue-
rit: iāz tria intelligant. Auferamus enim ab
hac consideratione cetera que multa sunt qui-
bus homo constat: atq; vt hec que nunc re-
quitimus quantū i his rebus possumus lig-
do repiam: de sola mentetractemus. Adēs
igū cū amat se ipsam: duo quedāz offendit:
mentē et amozē. Quid est autē amare se: ni-
si sibi ipso esse velle ad fruendū se: Et cū tan-
tū se vult esse quantū est: par mētī voluntas
est: et amanti amor equalis. Et si aliqua sub-
stantia est amor: non est vtrūq; corpus: sed
spiritus. nec mens corpus: sed spiritus est.
Neq; tamen amor et mens duo spiritus:
sed vnus spiritus. nec essentie due: sed vna.

et in duo quedāz vnus sunt: amans et amor:
sive sic dicas quod amatur: et amor. Et hec
quidē duo: relatiue adiunctē dicunt: Amans
quippe ad amozē refert: et amor ad amantē.
Amans enim aliquo amozē amat: et amor ali-
cuius amātus ē. Adēs vero et spūs nō relati-
ue dicunt: sed essentiā demonstrāt. Nō enim
q; mēs et spiritus alicuius hoīs ē: ideo mēs
q; spiritus i se non manet. Retracto enim eo
quod homo est: q̄d adiuncto corpore dicit:
mēs et spiritus manet. Retracto autē amante
nullus est amor: et retracto amozē nullus est
amās. Ideoq; quantū adiunctē referuntur:
duo sunt. Qd aut ad se dicit: et singula spiri-
tus: et simul vtrūq; vnus spūs: et singula mēs:
et simul vtrūq; vna mens. Vbi ergo triu-
tas: antedamus quantū possumus: et inuice-
mus lucez sempiternam vt illuminet tene-
bras nostras: et videamus in nobis quantū
finimur imaginē dei.

De mente et notitia eius et voluntate.

Capitu. iij.

Ens enim amare seipsum nō pōt: nisi
etiā se nouerit. Nā qnō amat q̄d ne-
scit: Aut si quisq; dicit ex notitia ge-
nerali vel speciali mentez credere se esse talē:
qualē alias expta ē. et ideo amare semetipsam
inspicitissime loquit. Vnde enim mens aliq;
metē nouit: si se nō nouit. Neq; enim vt ocu-
los corporis videt alios oculos: et se nō videt.
ita mēs nouit alias mētes: et ignorat semet-
ipsam. Per oculos enim corporis corpora vi-
demus: q; radios q; p eos emicāt: et aliquid
cernimus tangūt: refringere vel retorquere
in ipsos nō possumus: nisi cuz specula intue-
mur. Qd subtilissime obscurissimeq; disce-
rit: donec apertissime demonstrē: vel ita se
re habere vel nō ita. S; quoquo modo se ha-
beat vis qua p oculos cernimus: ipsam cer-
te vim: siue sint radij: siue aliud aliqd oculis
cernere nō valimus: sed mentē querimus.
et si fieri potest: etiā hoc mentē comprehend-
mus. Adēs ergo ipsa sicut corpaz rerū no-
cias p sensus corporis colligit: sic incorporeaz
rerū p semetipsam. Ergo et semetipsam
p seipsum nouit: quoniam est in corporea. Nam
si nō se nouit: non se amat.
Tria esse in anima que sunt vnū. mentez et
noticiā sui et amorem.

Capitu. iij.

Liber

Igitur sit duo quedā sunt: mēs et amor
 eius cū se amat. ita quādo duo sunt mēs
 et notitia ei? cū se nouit. Igitur ipsa mēs
 et amor: et notitia eius: tria quedā. et hec tria
 vñ sunt: et cū perfecta sunt: cōtia sunt. Si enī
 mīn⁹ se amat q̄ est: vt verbi grā: tñ se amat
 hoīs mēs quantum amandū est corpus hoīs
 cū plus sit ipsa q̄ corpus: peccat. et nō est per
 fect⁹ amor eius. Itē si amplius se amat quā
 est: velut si tantū se amet quantū amandus ē
 deus: dū incōparabiliter minus sit ipsa quā
 deus: etiā sic nimio peccat et nō perfectū ha
 bet amorē sui. Maiorē at peruersitate et iniq
 uitate peccat: cū corpus tantum amat quantum
 amandus est deus. Item notitia si minor est
 q̄ est illud quod nōscit: et plene nōscit potest:
 perfecta non est. Si aut maior est iam superior
 est natura que nouit q̄ illa que nota est. sicut
 maior est notitia corporis: q̄ ipsum corpus
 quod ea notitia nouit est. Illa enim vīta que
 dā est in ratione cognoscentis: corpus autē
 non est vīta. Et vīta quolibet quolibet corpo
 re maior est: nō mole sed vi. Adens vero cū
 se ipsam cognoscit: non se superat notitia sua:
 quia ipsa cognoscit: ipsa cognoscitur. Cum
 ergo se totā cognoscit. neq; secus quicq; aliū
 par illi est cognitio sua: quia neq; ex alia natu
 ra est eius cognitio: cum se ipsam cognoscit.
 Et cum se totā nihil amplius percipit nec mi
 nor nec maior est. Recte igitur dicimus hec
 tria cū perfecta sunt: esse consequenter equa
 lia. Simul etiam admonemur: si vīcūq; vi
 dere possumus hec in anima existere: et tan
 quā inuoluta euolui: vt sciantur et dinume
 rentur substantialiter: vel vt ita dicāz: essen
 tialiter: non tanq; in subiecto: vt color aut fi
 gura in corpore: aut vlla alia q̄tuas: aut quan
 titas. Quicquid enim tale est: nō excedit sub
 iectum in quo est. Non enim color iste aut fi
 gura huius corporis potest esse et alterius
 corporis. Adens autē amore quo se amat
 potest amare et aliud p̄ter se. Item nō se so
 lam cognoscit mēs: sed et alia multa. Quā
 obrem non amor et cognitio tanquā in sub
 iecto insunt menti: sed substantialiter etiam
 ista sunt sicut ipsa mēs: quia et si relative di
 cuntur ad inuicem. in sua tamen sunt singu
 la queq; substantia. Non sicut color et co
 loratum relative ita dicuntur ad inuicem: vt
 color in subiecto colorato sit: non habens in

seipso propriam substantiam: quoniam color
 et corpus substantia est: ille autē in substan
 tia. sed sicut duo amici etiam duo sunt homi
 nes: que sunt substantie cū homines nō re
 latue dicant: amici autē relative. Sed item
 quāuis substantia sit amās vel sciens: substan
 tia sit scientia: substantia sit amor: sed amans
 et amor: aut sciens et scientia: relatiue ad se di
 cantur sicut amici. Adens vero aut spiri
 tus non sunt relatiue: sicut nec homines rela
 tiue sunt. non tamē sicut amici homines pos
 sunt seorsus esse ab inuicē. sic amans et amor
 aut sciens et scientia. Quāq; et amici corpore
 vident se parī posse: nō animo: inquit ami
 ci sunt: veruntamen fieri potest: vt amicus
 amicū etiam odisse incipiat: et eo ipso amicus
 esse desinat: nesciente illo: et adhuc amante.
 Amor autē quo se mēs amat: si esse desinat:
 simul et illa desinit esse amans: Item notitia
 qua se mēs nouit: si esse desinat: simul et illa
 nō se se desinit. Sicut caput caput alicuius
 vñq; caput est. et relatiue ad se dicunt: q̄uis
 etiā substantie sunt. Nam et caput corpus est
 et capitatum. Et si non sit corpus: nec capita
 tum erit. Sed hec p̄cisione ad inuicem se
 parari possunt: illa non possunt. Qd si sunt
 aliqua corpora que secari omnino et diuidi ne
 queunt: tamen nisi partibus suis constarent
 corpora non essent. pars ergo ad totum rela
 tiue dicitur: quia omnis pars alicuius tot⁹
 pars est: et totum omnibus partibus totum
 est. Sed quoniam et pars corpus est et tot⁹:
 non tantum ista relatiue dicuntur: sed etiam
 substantialiter dicuntur. s̄ oīa s̄is ergo mēs
 totum est: et eius quasi partes amor quo se
 amat: et scientia qua se nouit: quibus dua
 bus partibus illud totum constat. An tres
 sunt equales partes quibus totum vñum
 completur. Sed nulla pars: tot⁹ cuius pars
 est completitur. Adens vero cum se totam
 nouit: hoc ē perfecte nouit per totū eius ē nō
 tia eius. Et cum se perfecte amat: totam se
 amat: et per totum eius est amor eius. Nam
 ergo sicut ex vino et aqua et melle vna fit po
 tio: et singula per totū sunt: et tamen tria sunt.
 nulla enim pars est potōis que non habeat
 hec tria. Nō enī iūcta velut si aqua et oleum
 essent: sed omnino commixta sunt: et substan
 tie sunt omnes: et totus ille liquor vna que
 dam est ex tribus p̄fecta substantia. Tale autē

quid arbitrandum est esse simul hec tria: mē/
tes; amorē; noticiā. sed nō vnus substantie
sunt aqua: vnus; et mel: quāuis ex eorū cōmix
tione fiat vna substantia portionis. Quomo/
do aut illa tria nō sunt eiusdē substantie non
video: cū mēs ipsa se amet: atq; ipsa se noue
rit: atq; ita sint hec tria: vt nō alicui alicui re
mens vel amata vel nota sit. Vnius ergo
eiusdēq; essentie necesse est hec tria sint: et iō
si tanq; cōmixtiōe p̄fusa eēt: nullo mō eēt
tria: nec referri ad iuicē possent. Quādamo
modū si ex vno eodemq; auro tres anulos
similes facias: quāuis cōnexos sibi referun
tur ad inuicē q; similes sunt. Vniū enim
similis: alicui similis est: et trinitas anulorū
est et vnus aurū. At si misceantur sibi et per
totam singuli massam suam conspergantur:
intercedet illa trinitas: et omnino non erit. ac
non solum vnum aurum dicitur: sicut in il
lis tribus anulis dicebatur: sed iā nulla au
reatria.

Quid mens et amor et noticia et singula in se
maneant et omnia in oibis.

Capitū. v.

T in illis tribus cum se nouit mens et
amat se: manet trinitas: mens: amor
noticia: et nulla cōmixtione cōfundit:
quāuis et singula sint in seipsis: et inuicē to
ta in totis: siue singula in binis: siue bina in
singulis. Itaq; omnia in omnibus. Nam
et mens est vtiq; in seipsa: quoniam ad se
ipsam mens dicitur: quāuis nōscens vel no
ta: vel nōscibilis: ad suam noticiam relatiue
dicatur. Amans quoq; et amata vel amabi
lis ad amorē referatur: quo se amat et noti
cia. quāuis referatur ad mentem cognosce
ntem vel cognitā: tamen et ad seipsam nota et
nōscens dicitur. Non enī sibi incognita no
ticia: quāse mens ipsa cognoscit. Et amor q̄
uis referatur ad mentem amantem cuius
amor est: tamen et ad seipsam est amor: vt sit
etiā in seipso: quia et amor amatur. Nec alio
nisi amore amari pōt: id est seipso. Ita sunt
hec singula in seipsis. In alterius autem ita
sunt: quia et mēs amās in amore est: et amor
in amantis noticia: et noticia in mente nōscē
te. Singula in binis ita sunt: quia mens que
se nouit et amat in amore et noticia sua est. et
amor amantis mentis seque scientis: in mē
te noticiāq; eius est. Et noticia mentis se sciē

tis: et amantis in mente atq; in amore eius ē:
quia scientem se amat et amantem se nouit.
Ac per hoc et bina in singulis: quā mēs que
se nouit et amat: cum sua noticia est in amore
et cum suo amore in noticia. Amor quippe
ipse et noticia simul sunt in mēte: que se amat
et nouit. Tota vero in totis: quāmodum
sint: iam supra ostendimus: cū se tota mens
amat: et tota nouit: et totū amorē suū nō
uī: totamq; amat noticiā suā: quando tria
ista ad seipsa perfecta sunt. Ad id itaq; mo
do tria ista inseparabilia sunt et semetipsis: et
tamen eorū singulū quodq; substantia est:
et simul omnia vna substantia vī essentia: cū
relatiue dicantur ad inuicem.

De noticia qua mens non solus se: sed et
am alias mentes nosse regulariter potest.

Capitū. vi.

Ed cū seipsa nouit humana mēs
et amat seipsa: non aliquid incōmu
tabile nouit et amat: aliterq; vnus
quisq; homo loquendo enunciat mē
tes suas: quid in seipso agatur attēdens. Ali
ter autē humanas mentē speciali aut genera
li cognitione diffinit. Itaq; cum mihi de sua
propria loquitur: vtrū intelligat hoc: aut il
lud: aut non intelligat: et vtrum velit aut nō
lit hoc aut illud: credo. Cum vero de huma
na specialiter aut generaliter verū dicit: agno
sco et approbo. Vnde manifestum est aliud
vnumquēq; videre in se: quod sibi alius di
centi credat: non tamen videat. aliud autem
in ipsa veritate quod alius quoq; possit intue
ri: quorū alterū mutari per tempora: alterū
incōmutabili ceteritate cōsistere. Neq; enī
oculis corporeis multas mentes videndo p
similitudines colligimus: generales vel spe
cialem mentis humane noticiam: sed intue
mur inuolabilem veritatem ex qua perfecte
quantū possumus diffiniamus. non qualis
sit vniuscuiusq; hominis mens: sed qualis
esse sempiternis rationibus debeat. Vnde
etiam phantasias rerū corporalium per cor
poris sensum haustas et quodāmodo infu
sas memorie: et quibus etiā ea que non visa
sunt ficto phantasmate cogitant: siue alter q̄
sunt: siue fortuito sicuti sunt: alijs omnino re
gulis supra mentes nostras incōmutabiliter
manentibus: vel approbare apud nosmet

Liber

ipfos: vel improbare conuincimur: cum re/
cte aliquid approbamus aut improbamus.
Maz cuꝝ ꝛ recoło carthaginis menia que vi/
di: ꝛ cum fingo alexandrie que non vidi: eas/
deqꝫ imaginarias formas qualdā quibufdā
preferens: rationabiliter pꝛfero: viget et
claret deſuper iudiciꝝ veritatis: ac ſui iuris
incoꝛruptiſſimis regulis firmum eſt. Et in
corpꝛalium imaginū quaſi quodam nubilo
ſubtegitur non tamen inuoluitur atqꝫ con/
funditur. Sed intereſt vtrū ego ſub illa: vel
in illa caligine: tanqꝫ a celo perſpicuo ſecū/
dar: an ſicut in altiffimis montibus accidere
ſolet: inter vtrūqꝫ aere libero fructus: ꝛ ſere/
niſſimā lucem ſupra: ꝛ denſiſſimas nebulas
ſubter aſpiciā. Mā vnde in me fraterni amo/
ris inſlāmatur ardor: cū audio virū aliquem
pro fidei pulchritudine ꝛ firmitate: ac ſua toꝝ/
menta toleraſſe. Et ſi mihi digito oſtēdatur
ipſe homo: ſtudeo mihi cōiungere: notū face/
re: amicitia colligare. Itaqꝫ ſi facultas datur
accedo: alloquor: ſermoneꝝ conſeruo: affectū
meūꝫ in illum quibus verbis poſſum expꝛi/
mo: viciffimqꝫ in eo fieri queꝫ in me habeat
atqꝫ expꝛimi volo. ſpiritualemqꝫ complexum
credendo molior: quia perueſtigare tam cito
ꝛ cernere penitus eius interiora nō poſſum.
Amo itaqꝫ fidelem ꝛ forte virum: amoꝛe ca/
ſto atqꝫ germano. Quod ſi mihi inter no/
ſtras loquelas fateatur: aut incautus aliquo
modo ſeſe indicet: quod vel de deo credat in/
congrua: atqꝫ in illo quoqꝫ carnale aliquid
deſideret: ꝛ pro tali errore illa pertulerit: vel
ſperate pecunie cupiditate: vel inani auidita/
te laudis humane: ſtatim amor ille quo in
eum ferebar offeſus: ꝛ quaſi reperiſſus:
atqꝫ ab indigno homine ablatus: in ea ſor/
ma permanet: ex qua eū talem credens ama/
ueram. Miſi forte ad hoc amoꝛ iam vt talis
ſit: cum taleꝫ non eſſe comperero. At in illo
homine nihil mutatum eſt: mutari tamen po/
teſt vt fiat: quod cum iam eſſe credideram:
In mente auteꝫ mea mutata eſt vtiqꝫ ipſa ex/
iſtimatio: que de illo aliter ſe habebat: ꝛ aliter
habet. Itēqꝫ amor ab intentione perfruen/
di: ad intentionem conſulendi: incoꝛmutabi/
li deſuper iuſticia iubente deſectus eſt. Ipſa
vero forma: incoꝛcuſſe ac ſtabilis veritatis.
ꝛ in qua ſrueretur homine: bonuꝫ eū credens.
ꝛ in qua cum conſulo: vt bonus ſit: eadem

luce incoꝛruptibilis ſinceriffimeqꝫ rationis:
ꝛ mee mentis aſpectuꝫ: ꝛ illam phantaſie nu/
bem quaz deſuper cerno cum eundēz homi/
nez que viderā cogito in perturbabili cter/
nitate perſundit. Item cum arcum pulchꝛe
ꝛ equaliter intorꝫ queꝫ vidi: verbi gratia:
carthagini animo reuoluo: res quedā men/
ti nunciata per oculos memorieqꝫ tranſſuſa
imaginariꝝ conſpectuꝫ facit. Sed aliud mē/
te conſpicio ſecunduꝫ quod mihi opus illud
placet: vnde etiā ſi diſpliceret: coꝛrigerem.
Itaqꝫ de iſtis ſecunduꝫ illam iudicamus: ꝛ il/
lā cernimus rationalis mentis inguim. Iſta
vero aut pꝛeſentia ſenſu corpꝛis tangimus
aut imagines abſentiu fixas in memoria re/
cordamur: aut ex earꝫ ſimilitudine talia ſin/
gimus: qualia noſiſi ſi vellemus atqꝫ poſſe/
mus: etiam opere molircmur. Alter enim
figurantes animo imagines corpꝛum: aut
per corpus corpꝛa videntes. aliter auteꝫ ra/
tiones arteꝫqꝫ ineffabiliter pulchꝛā talium
figuraru ſuper aciem mentis ſimplici intelli/
gētia capientes.

De verbo quod mens ex eterna concipit ve/
ritate.

Capitū. vii.

¶ Illa igitur eterna veritate ex qua
i tēpꝛalia facta ſunt omnia: forma ſe/
cunduꝫ quā ſumus: ꝛ ſecunduꝫ quam
vltin nobis vel in corpꝛibus vera ꝛ
recta ratione aliquo operamur viſu mentis
aſpicimus: atqꝫ inde conceptā rerū veracem
noticiaꝫ: tanqꝫ verbū apud nos habemus: ꝛ
dicendo intus gignimus: nec a nobis naſcē/
do diſcedit. Cum auteꝫ ad alios loquimur:
verbo intus manenti miniſteriuꝫ vocis ad/
hibemus. aut alicuius ſigni corpꝛalis: vt p
quādā cōmemorationē ſenſibile tale aliquid
ſiat etiam in animo audiētis: quale de loquē/
tis animo nō recedit. Mibil itaqꝫ agimus p
membꝛa corpꝛis in factis dictiſqꝫ noſtris:
quibus vel approbantur vel improbanꝫ mo/
res hominum: quod non verbo apud nos
intus edito pꝛuenimus. Nemo enim vo/
lens aliquid facit: quod nō in corde ſuo pꝛus
dixerit. Quod verbū amoꝛe concipitur: ſiue
creature: ſiue creatoris. id eſt aut nature mu/
tabilis: aut incoꝛmutabilis veritatis.
Quali amoꝛe diligere debeat creatura.

Capitū. viij.

Rgo aut cupiditate: aut caritate: nō quo nō sit amanda creatura: sed si ad creatorem refertur ille amor: non iā cupiditas sed caritas erit. Tunc enī est cupiditas cum propter se amatur creatura: tunc non vtenīz adiuvatur: sed corrumpit fruētem. Cum ergo aut par nobis: aut inferior creatura sit: inferiore vtenīdum est ad deū: parī autēz fruēdum: sed in deo. Si cut enīz teipso: non in teipso frui debes: sed in eo qui fecit te. Sic etiam illo: quē diligis: tanquā teipsum. et nobis ergo et fratribus in domino fruamur. et inde nos nec ad nosmet ipsos remittere: et quasi relaxare deoz suz ver sus audeamus. Nascitur autē verbū cum ex cogitatū placet: aut ad peccandū: aut ad recte faciendū. Verbū ergo nostrum et mentē de qua gignitur quasi mediū amor coniungit: seqz cum eistertium cōplerū incorporeo si ne vlla p̄fusione cōstringit.

Quo differat dilectio rerūz spiritaliū ab amo re carnaliū.

Capitulū. ix.

Conceptū autem verbum et natū id ipsū est: eūz voluntas in ipsa noticia p̄quiescit: quod sit in amore spiritali. Qui enīz: verbi gratia: perfecte novit: perfecte q̄ amat iusticiā: iā iustus est: etiā si nulla existat secundū eā for̄insecus per mēbra corpis operādi necessitas. In amo re aut carnaliū tēporaliūz rerū. sicut in ipsis animalū sentibus: alius est conceptus verbi: alius partus. Illic enīz quod cupiendo concipitur: adipiscendo nascitur. Quoniā non sufficit avaricie nosse: et amare aurum: nisi et habere. Neqz nosse et amare vesci: aut con cibere: nisi etiā id agat: neqz nosse et amare honores et imperia: nisi p̄veniant. Quēta men omnia: nec adepta sufficiunt. Qui enīz biberit ex hac inquit aqua: sine sit ierū. Ideo qz et in psalmo. Lēcepit inquit dolorē: et perit iniquitatem. Dolorē vel laborem dicit concipi: cū ea concipiuntur que nosse ac vel le nō sufficit: et inardescit atqz egrotat anim⁹ indigentia: donec ad ea perveniat: et quasi pariat ea. Vnde eleganter in latina lingua par ta dicuntur: et reperta atqz cōperta. que ver ba quasi a partu ducta resonant. Quia cōcu

piscētia eūz conceperit parte peccati. Vnde de dominus clamat. Venite ad me omnes q laboratis et onerati estis. Et alio loco. De pregnātibz: et lactantibus in illis diebus. Cum itaqz ad partum verbi referret omnia vel recte facta vel peccata: ex ore inquit tuo iustificaberis: et ex ore tuo condēnaberis: os volens intelligi: non hoc visibile: sed interi⁹ invisibile cognitionis et cordis.

Nō omnia que noticia cōprehendit dici pos se cōcepta.

Ca. x.

Ece ergo querit: vtrūz omnis noticia verbus: an tantum amata noticia. Novimus enīz et ea que odimus.

Sed nec cōcepta: nec paria dicenda sunt animo: que nobis displicent. Non enīz omnia que quoquo modo tangūt concipiuntur: vt tantū nota sint. nō tamē verba dicantur sicut ista de quibus nunc agimus. Aliter enim dicuntur verba que spacia temporū syllabiste nent: siue pronūciantur: siue cogitent. aliter omne quod notūz est verbuz dicitur animo ipressuz quādiu de memoria proferri et diffiniri potest: quāvis res ipsa displiceat. aliter cū placet quod mente concipit. Secundū quod genus verbi accipiendū est quod ait aposto lus. Nemo dicit dñs iesus: nisi in spiritulan to: cū secundū aliā verbi noticiā dicant et li. De quibus ipse dñs ait. Nō omnis q̄ vici t mibi domine dñe: intrabit in regnum celozum. Verū tamē cum et illa que odimus recte displicent: recteqz improbantur: appro batur eozum improbatio: et placet et verbum est. Neqz vitiozū noticia nobis displicet: sed ipsa vitia. Nam placet mibi qd̄ novi: et diffi nio quid sit intemperantia: et hoc est verbum eius: sicut sunt in arte nota vitia. Et recte ap probat eoz noticia: cū discernit cognitoz spe cies: p̄viationēqz virtutis: sicut aīre: et nega re: esse et nō esse. Atqz virtute p̄viationēqz in vitium deficere damnable est. Et diffini re intemperantiam verbūqz eius dicere per tinet ad artes morum. Esse autēz intēperatēz ad id pertinet quod illa arte culpatur. Sicut nosse ac diffinire quid sit sollicitus perri net ad artem loquēdi: facere autēz vitioz est: quod eadem arte rep̄hēditur. Verbū ē igit quod nūc discernere ac insinuare volumus

math. 11

ibī. 24.

1. Co. 12

Mat. 7

Job. 14

Ps. 7

Jac. 1.

cum amore: notitia. Et itaq; se mens nouit
et amat: iugit amore verbū eius. Et quoniam
amat notitiam: et nouit amorem et verbum in
amore est: et amor in verbo: et vtrūq; in amā
te atq; dicente. Sed omnis secundū speciem
notitia: similis est ei rei quam nouit. Et enī
alia notitia secundū priuationē quāz cū im
probamus: loquimur. Et hec priuationis im
probatio speciez laudat: ideoq; approbatur.
Concepte notitiē similitudinē nunc ad equa
litatem mentis accedere: cum id quod cogno
scitur: neq; inferioris neq; superioris natu
re est.

Capitulu; xi.

Abet ergo animus nonnullam speciei
b note similitudinē: siue cū ea placet:
siue cū eius priuatio displicet. Quo
circa inquantū deū nouimus: siuiles sum?
Sed nō ad equalitatē similes: quia nec tan
tū eū nouimus: quantū ipse se. Et quēadmo
dum cum per sensus corporis discimus cor
pora: fit eorum aliqua similitudo in animo
nostro: que phantasia memorie est. Nō enī
oīno ipsa corpora in aīo sunt: cum ea cogita
mus: sed eorū similitudines. Itaq; cū eas p
illis approbamus: erramus. Error nāq; est
pro alio alterius approbatio. Ad alior est nō
imaginatio corporis in animo: q̄ illa species
corporis: inquantū hec in meliore natura est
id est in substantia vitali sicut animus ē: ita cū
deū nouimus: q̄uis meliores efficiamur q̄
eram? anteq; nossemus: maximeq; cū eadē
noticia etiā placita dignēq; amata vbu; est:
fitq; aliqua dei similitudo illa notitia: nō infe
rior est: q̄ in inferiore natura est. Creatura
quippe animus: creator aute; deus. Ex quo
colligitur: quia cum se mens ipsa nouit atq;
approbat: sic est eadem notitia verbum eius
ut ei sit par omnino et equale: atq; identidem
quia neq; inferioris essentie notitia est: sicut
corporis. neq; superioris: sicut dei. Et cum
habeat notitia similitudinē ad eāz rez quam
nouit. hoc est cuius noticia est: hec habet per
fectam et equalē qua mens ipsa que nouit
est nota. Ideoq; et imago et verbu; est. q̄ de
illa exprimitur cum cognoscendo eidem co
equatur: et est gignenti equale quod geni
tum est.

Et sicut notitia mentis est proles: non etiā
amor: partus eiusdem sit.

La. xij.

Did ergo amor. nō erit imago. nō v
q bu; non genitus. Et enim mēs nō
ticiā suā gignit cum se nouit: et amorē
suum nō gignit cū se amat. Nam si propte
rea est notionis sue causa quia noscibilis est:
amoris etiā sui causa est: quia est amabilis
Et vtrūq; itaq; nō genuerit: difficile est
dicere. Hec enim questio etiā de ipsa sum
ma trinitate: omnipotentis imo creatore deo
ad cuius imaginē homo factus est: solet mo
uere homines: quos veritas dei per huma
nam locutionem inuitat ad fidem. Et non
spiritus quoq; sanctus a patre deo genitus
vel creditur vel intelligitur: ut filius etiam
ipse dicatur. Quod nunc in mente humana
vtrūq; inuestigare conamur: ut ex inferio
re imagine in qua nobis familiaris natura
ipsa nostra quasi interrogata respondet exer
citatiorem mentis aciem ab illuminata crea
tura ad lumen incommutabile dirigamus. Si
tamen veritas ipsa persuaferit: sicut dei ver
bum filium esse nullus christianus dubitat.
ita caritatem esse spiritum sanctum. Ergo ad
imaginē illam que creatura est. hoc est ad ra
tionalem mētem: diligētius de hac re inter
rogandam considerandāq; redeamus: vbi
temporaliter existens nonnullarum rerum
noticia que ante non erat: et aliquarum rerū
amor: que antea non amabantur distinctius
nobis aperit quid dicamus: quia et ipsi locu
tioni temporaliter dirigende: facilior est ad
explicandum res que in ordine temporum
comprehenditur. Primo itaq; manifestu;
sit posse fieri ut sit aliquid scibile. id est quod
sciri possit: et tamen nesciatur. illud aute; sciri
non posse ut sciatur: quod scibile non fue
rit. Unde ligdo tenendum est q̄ omnis res
quācūq; cognoscimus congenerat in no
bis noticiam sui. Ab vtroq; enim noticia pa
riter: a cognoscente et cognito. Itaq; mens
cum seipsam cognoscit: sola parens est noti
cie sue: et cognitum enim et cognitor ipsa est.
erat autem sibi ipsa noscibilis: et anteq; se nos
set: sed noticia sui non erat in ea; cum seipsa
non nouerat. Quod ergo cognoscit se: pa
trem sibi noticiam sui gignit: quia non mi
nus se nouit quā est. nec alterius essentie est
noticia eius: non solum quia ipsa nouit: sed
etiā quia seipsam: sicut supra diximus

Boi.

Quid ergo de amore dicendum est. cur non etiam cum se amat: ipsum quoque amore sui genuisse videatur. Et cum amabilis sibi. et antequam se amaret: quod poterat se amare sicut erat sibi noscibilis et antequam se nosset: quod poterat se nosse. Nam si non sibi esset noscibilis: nunquam se nosse potuisset. Ita si non sibi esset amabilis: nunquam amare potuisset. Cur itaque amando se non genuisse dicatur amoris sui: sicut cognoscendo se genuit noticiam suam. In eo quidem manifeste ostendit hoc amoris esse principium: unde procedit: ab ipsa quidem mente procedit: que sibi est amabilis antequam se amet atque ita principium est amoris sui: quo se amat. Sed ideo non recte dicitur genitus ab ea sicut noticia sui quod se nouit: quod noticia iam inuenta est quod partus repertus dicitur: quod sepe dedit inquisitione eo sine getura. Nam inquisitione est appetitus inueniendi: quod idem valet: si dicas repertiendi. Quod autem reperitur: quasi pariunt: unde plura similia sunt: ubi nisi in ipsa noticia. Ibi enim quasi expressa formantur. Nam et si iam erant res quas querendo inuenimus: noticia tamen ipsa non erat: quam sicut prolem nascentem deputamus. Porro appetitus ille qui est ingendo procedit a querente: et pendet quodammodo. neque requiescit sine quo intendit: nisi id quod queritur inuentum: querenti copulet. Qui appetitus. id est inquisitione: quamvis amor esse non videatur: quo id quod nouum est: amatur. hoc enim adhuc ut cognoscatur agit: tamen ex eodem genere quid dandum est. Nam voluntas iam dici potest: quia cunctis qui querit inuenire vult: et si id querit quod ad noticiam pertineat: omnis qui querit nosse vult. Quod si ardentius atque instantius vult studere dicitur: quod maxime in assequendis atque adipiscendis quibusque doctrinis dicitur solent. Partum ergo mentis antecedit appetitus: quidam: quo id quod nosse volumus: querendo et inueniendo nascitur proles ipsa noticia ac per hoc appetitus ille quo concipitur pariturque noticia: partus et proles recte dici non potest. Idcirco appetitus quo inhiat rei cognoscende: sit amor cogniti: dum tenet atque amplectitur placitum prolem. id est noticiam generantem coniungit. Et est quedam imago trinitatis: ipsa mens et noticia eius: quod est proles eius: ac de se ipsa verbum eius: et amor tertius. et hec tria vnum atque vna substantia. Nec minor proles: dum tantam se nouit mens quam

ta est: nec minor amor dum tantum se diligit quantum nouit et quanta est.

Explicit liber nonus.

Incipiunt capitula libri decimi.

- i. De studiis discere amantissimum quod ignorant: quod tamen non expecterent scire si penitus ignorarent.
- ii. Quibus causis et nari videntur cognita: cum ipsa scientia eorum que nescimus experitur.
- iii. An incognita sibi sit mens cum se querit ut nouerit.
- iiii. De propriis mentis que non potest ignorare.
- v. In quo mens nosse se debeat: et a quibus abstinere ne eis quasi propriis delectetur: atque in se minus nouerit.
- vi. In quibus mens de se cogitans possit errare.
- vii. De opinionibus eorum qui mentem aliquid precipuum corporis esse senserunt.
- viii. Quod mens nosse se querens: nihil de se corporum debet cogitare.
- ix. Quod mens cognoscit se ipsam.
- x. Quod mens nosse se cupiens nihil eorum de se opinari debeat: de quibus scit esse dubitandum.
- xi. De memoria: intelligentia et voluntate: in quibus mens habet in se quandam imaginem diuine trinitatis.
- xii. De querenda imagine trinitatis etiam in his que anima ex corporis sensibus concipit.

Aurelij augustini episcopi de trinitate liber decimus incipit.

De studiis discere animatum quod ignorant: quod tamen non expecterent scire si penitus ignorarent.

Capitulum i.

Hinc ad ea ipsa consequenter enodamus explicanda limatio accedat intentio. Ac primum quia res propterea ignorata amore omnino nullus potest diligenter intuentum est cuiusmodi sit amor studentium. id est non

Liber

iam scientiū: sed adhuc scire cupientiū quāq;
doctrinā. Et in his quippe rebus in quibus
nō vltate dicitur studium. solent crēdere amo/
res ex auditu: dum cuiusq; pulchritudinis sa/
ma ad videndū ac fruendū animus accendit
qual generaliter nouit corporis pulchritudi/
nes: ex eo q; plurimas vidit: et inest intrinse/
cus vnde approbet: cui forinsecus inhiatur.
Quod cū sit: nō reipenitus incognite amor
excitatur: cuius genus ita notū est. Cum aut
virū bonum amamus: cuius faciem non vi/
dimus: ex noticia virtutū amamus: quas no/
uimus in ipsa veritate. Ad doctrinas autem
cognoscendas: plerumq; nos laudantiū atq;
predicantiū accēdu auctoritas. Attamen nisi
breuiter ipseas cuiusq; doctrine habere m/
in animo notionē: nullo ad eā discendā stu/
dio: flagraremus. Quis enim sciende: ver/
bi gratia: rhetorice vllā curam et operā impē/
deret: nisi ante sciret eā dicēti esse scientiam.
Aliquādo etia; ipsarū doctrinarū fines audi/
tos expertosue miramur: et ex hoc inardesci/
mus facultate; cōparare discēdo qua ad eos
peruenire possimus. Tandē si literas nesciē/
ti dicat: quandam esse doctrinam qua quisq;
valeat: quāuis lōge absente verba mutare ma/
nu facta in silēto: que rursus ille cui mutant
nō auribus: sed oculis colligat: idq; fieri vi/
deat. Mōne dū cōcupiscit nō esse quod id pos/
sit: omni studio circa illum finem mouet: quē
iā nouit tenet. Sic accēdunt studia discētiū
Nam qd quisq; prorsus ignorat: amare nul/
lo pacto pōt. Ita etia; signum si quis audiat
incognitū: veluti verbi alicuius sonū quo
quid significet ignorat: cupit scire quid nā sit
id est sonus ille cui rei cōmētorande institu/
tus sit: veluti audiat cum dicitur temētū: et igno/
rans quid sit: requirat. Jam itaq; oportet vt
nouerit signū esse. id est non esse inanē illam
vocē: sed aliquid ea significari. Alioquin nō
tū est h̄ trissyllabū: et articulatā specie suā im/
pōssit aio p sensu auris. Quid amplius in eo
requat: quo magis inotescat: cui? oēs h̄c oīa
q; soni spacia nota sunt: nisi: q; simul inouit
signū esse: monitq; sciendi cupiditatē: cuius
rei signū sit. Quo igit amplius notū est: sed
nō plene notū ē eo cupit aiūs de illo nosse qd
reliquū ē. Si enī tānmo esse istā vocē nos/
set: eāq; alicui? rei signū esse nō esset: nihil iā
q̄reret de sensibili re: quān poterat sennēdo

pcepta. Quia nō nō solū ē vocē: s; et signū
esse iā nouit: pscere id nosse vult. Neq; vllū
pfecte signū noscit: nisi cui? rei signū sit cōg/
scat. Hoc q; g ardētī cura q̄rit vt nouerit: ita
dicoq; accēsus isistit: nō pōt dici esse sine amo/
re. Quid igit amat. certe enī amari aliqd nisi
notū nō potest. Neq; ille istas tres syllabas
amat: q; scit eas significare aliquid: nō inde
nunc agit. nō enī hoc nosse q̄rit. S; in eo qd
scire studet qd amet: ingrimus. qd pfecto nō
dū nouit. et ppter ea miramur: cur amet: qm
firmissime nouit? amari nisi nota nō posse.
Quid g amat. nisi q; nouit atq; intuet in rō/
nib? rex q; sit pulchritudo doctrine: q; p̄ncē
notitē signorū oīū: et q; sit vtilitas in ea peri/
tia: q; inter se humana societas sentia cōmuni/
cat: ne sibi hoīū cet? deteriores sint q̄uis so/
litudine: si cogitationes suas colloquēdo non
misceant. Ad h̄c g specie decorē et vtilē cernit
aīa: et nouit: et amat: eāq; in se perfici studet
quantū pōt: q̄s vocū significantiū: quēcūq;
ignorat: ingrit. Aliud est enī qd eā in veri/
tatis luce pspicit: aliud qd in sua facultate con/
cupiscit. Occupiscit nāq; in luce veritatis: q̄s
magnū et q̄ bonū sit: oēs: oīum gentiū lingu/
as intelligere ac loqui: nullāq; vt alienigena
audire et a nullo ita audiri. Et? notitē dec?
cogitationē iam cernit: amaturq; res nota: q;
ita pspicit: atq; inflammat studia discētiū: vt
circa eā moueant eiq; inbient in omni ope/
ra: quā impēdūt psequendi tali facultati: vt et
vltū amplectant qd ratione p̄nosunt: atq; ita
quisq; cui facultati spe p̄pinquat: ei seruent?
amore inardescit. Et discētiis quippe stu/
det vehemētius: q; capi posse nō desperant.
Nā cui? rei adipiscēde spem q̄s nō gerit:
aut tepide amat: aut oīno nō amat: q̄uis quā
pulchra sit videat. Quō circa: q; oīū lingua
rū sciētia sere ab oībus desperat: sue gentis
q̄s maxime studet: vt nouerit. Qd si et illi
ad p̄secū p̄cipiēde se nō sufficere sentit nemo
tū tam desidiōsus est huius notitē: q; nō cum
audierit incognitū verbū: velit nosse qd illud
sit: et si pōt: q̄rat et discat. Qd dū querit: vtiq;
in studio discendi est: et videt amare re inco/
gnitā: quod nō ita est. Species nāq; illa tan/
git animū quā nouit et cogitat: in qua elucet
decus p̄sociandorū animorū: in vocibus no/
tis audiendis: atq; reddēdis: eaq; accendit
studio querentē quidē qd ignorat: sed notā

formā quo id pertinet intuentes et amantes.
Itaq; si querenti: verbi gratia: qd sit scire: nō
hoc enī exēplī causā posuerā: dicit: quid ad
te p̄tinet. respōdebit. Ne forte audī loquen-
tē: et nō intelligas: aut vsuam forte id legas:
et qd scriptor senserit nescias. Quis tandem
huic dicat: noli intelligere quod audis. noli
nosse qd legas. Quid nimb⁹ enī fere animis rō-
nalibus in p̄mptu est: ad vidēdū huius peri-
tie pulchritudo: qua hūm inter se cogitata:
significantiū vocū enunciatione noscunt pro-
pter hoc notū decus: et ob hoc amatū qz notū
studiosē querit verbus illud ignotū. Itaq;
cuz audierit atq; cognouit tēnēt: a veteri
bus vinū appellatū: sed iā ex vsu loquēdi
quē nūc habemus hoc vocabulū cōmuni p̄-
pter nōnullos fortasse veterē liberos sibi necesse
sariū deputabit. Si autē illos supuacaneos
h̄z: forte iam nec dignū qd memoriē cōmen-
det existimat: qz videt ad illas specē doctrine
quaz notaz mēte intuet atq; amat: minime p̄-
tinere. Quāobz oīs amor studētis animi:
hoc est volentis scire qd nescit: non est amor
eius rei quā nescit: sed eius quā scit: ppter qd
vult scire qd nescit. aut si tā curiosus est. vt
nō ppter causam aliaz notā: sed solo amore
rapiat incognita sciēdi: discernendus quidē
est a studiosi noīe iste curiosus: sed nec ipse
amat incognita: imo cōgruentius dicit: odit
incognita: que nulla esse vult: dū vult oīs eē
cognita. Sed ne qd nobis difficiliorez refe-
rat questionē: asserens tam non posse quēq;
odisse qd nescit. qd nō pōt amare qd nescit: n̄
restitimus verbis: sed intelligendū est: non
hoc idēz dicicū dicitur: amat scire incogni-
ta: ac si diceretur: amat incognita. Illud enī
fieri pōt vt amet quisq; scire incognita. vt an-
tem amet incognita nō pōt. Mō enī frustra
ibi est posuī scire: Quonīa qui scire amat in-
cognita: non ipsa incognita: sed ipsum scire
amat. Qd nisi haberet cognitū neq; scire se
quicquā posset fidenter dicere: neq; nescire.
Mō solum enim q dicit scio: et verū dicit: ne-
cesse est vt qd sit scire sciat: sed enā q dicit ne-
scio: idq; fidider et verū dicit: et scit verum se
dicere. scit vtiq; quid sit scire: qz et discernit
absente nesciente: cū veraciter se intuens di-
cit nescio. Et cū ipse scit se verū dicere: vnde
sciret: si quid sit scire: nesciret.
Quibus causis amari vidēt cognita: cum

ipsa scientia eorum que nescimus experitur.

Cap. ij.

Delibet igit studiosus: quilibet curio-

q sus nō amat incognita: cuz ardentissī-
mo appetitū instat scire qd nescit. Aut
enim iam genere notū habet quod amat: id/
qz nosse expet: etiā in aliqua re singula: ve
in singulis reb⁹ q illi nodū notē forte laudāil
singulq; animo imaginariā formā qua exi-
tet in amorem. Vnde autē fingit: nisi ex his
que iā nouerat. Qui tñ forme animo figura
te patz in cogitaciōe notissime: si tam que lau-
dabatur dissimilem inuenerit: fortasse non
amabit. Quod si amauerit: ex illo amare in-
cipiet ex quo didicit. paulo ante qppe alia erat
que amabatur: quam sibi animus formans
exhibere consueuerat. Si autē illi forme simi-
lem inuenerit quam fama predicauerat: cui
vere possit dicere: iam te amabam. nec tunc
vitiq; amabat incognitam: quam in illa simi-
litudine nouerat. Aut i specie semperne ra-
tionis videmus aliquid et ibi amam⁹: quod
cum expressum in aliqua rei tēporalis effigie
illis qui experti sunt laudantibus et amamus
et credimus: nō aliquid amamus incognitū
vñ iam supra satis disseruimus. Aut aliquid
notū amamus: propter quod ignotū aliquid
querimus. cuius ignoti amor nequaquā nos
tenet: sed illius cogniti quo p̄tinere nouimus
vt illud etiā qd adhuc ignotū querimus nō
uerimus. sicut de incognitō verbo paulo an-
te locutus sum. Aut ipsū scire quisq; amat:
qd nulli scire aliqd cupiētē esse incognitū pōt
His causis vidēt amare incognita: qui sci
realiqd volūt qd nesciunt: et ppter ardentio-
rez querendi appetitū sine amore esse dici
non possunt. Sed quāq; se res aliter habeat
nec omnino quicq; ametur incognitū: arbi-
tror me persuasisse verū diligenter intuenti/
b⁹. Sed qz exēpla q dedimus eorū sunt qui
aliquid qd ipsi nō sunt nosse cupiunt: viden-
dū est ne forte aliquod nouū genus appareat
cum seipsa mens nosse desiderat.

An incognita sibi sit mēs cuz se querit vt no-
uerit.

Cap. iij.

Vid ergo amat mens: cū ardentē se

q ipsam querit vt nouerit: dum incogni-
ta sibi est. Ecce enī mēs semetipsam
querit vt nouerit: et inflammatur hoc studio.
Amat igitur. Sed quid amat. Scipiam.

Liber

Quo: cū se nōdū nouerit nec q̄q̄ possit ama-
re q̄d nescit. Idē ei fama p̄dicauit speciem suā
sicut de abn̄ibus solem⁹ audire. Et oīe q̄ se
nō amat: s; q̄d de se fingit hoc amat. lōge for-
tasse aliud q̄ ipsa est. aut si se mens sui simile
fingit: et ideo cū hoc figmentū amat: se amat
anteq̄ nouerit: q; id q̄d sui simile est intuet̄.
Mouit igit̄ al̄s mētes ex q̄bus se fingat: et ge-
nere ipso sibi nota est. Cur q̄ cū alias mētes
nouit: se nō nouit: cū se ipsa nihil possit esse p̄-
senti⁹. Qd̄ si ut oculis corp̄is magis aliq̄ oculo
noti sunt: q̄ ipsi sibi: nō se ergo q̄rant nūq̄
inueniunt. Nunq̄ enim se oq̄s p̄ter specula
videbūt. Nec vllō mō putandū est etiā reb⁹
incorporeis cōtemplandis tale aliquid adhi-
beri: ut mens tāq̄ in speculo se nouerit. An
in rōne veritatis eterne videt q̄ speciosus sit
nosse semetip̄am: et h̄ amat: q̄d videt studet/
q; in se fieri: q; q̄uis sibi nota nō sit: notū t̄
ei ē q̄ bonū sit ut sibi nota sit. Et h̄ q̄d p̄mi-
rabile ē: nōdū se nosse: et q̄ sit pulchrū se nos-
se iā nosse. An aliquē finē optimū. id est secu-
ritatē et beatitudinē suā videt: p̄ quādā oculi
tā memoria q̄ in lōginq̄ eā p̄gressas nō des-
uit: et credit ad eū finē: nisi seip̄am cogno-
uerit se puenire nō posse. Ita dū illud amat
hoc q̄rit: et notū amat illud p̄pter q̄d q̄rit igno-
tū. S; cur memoria beatitudinis sue potuit:
et memoria sui cū ea p̄durare nō potuit: ut tā-
se nosset q̄ vult puenire: q̄ nouit illud q̄ vult
puenire. An cū se nosse amat: nō se quā non
dū nouit: s; ip̄m nosse amat: acerbius q̄ tole-
rat seip̄am deesse sciētē sue: q̄ vult cū ea com-
p̄hendere. Mouit aut̄ qd̄ sit nosse: et dū hoc
amat q̄d nouit: etiā se caput nosse. Vbi ergo
nosse suū nouit si se nō nouit: nā nouit q̄d alia
nouerit: se aut̄ nō nouerit: hinc enī nouit: et
qd̄ sit nosse. Quo pacto igit̄ se aliqd̄ scientem
scit: q̄ seip̄am nescit. necq; enī alterā mentem
sciētē sit s; seip̄am. Scit igit̄ seip̄am. Deinde
cū se q̄rit ut nouerit: querentē se iā nouit. Iā
se ergo nouit. Quapropter nō pōt oīno nesci-
re se. Que dum se nescientē scit: se vtiq; scit.
Si aut̄ se nescientē nesciat: nō se querit sciat.
Quapropter eoyso quo se querit: magis se
sibi notā quā ignotā esse cōuincit. Mouit enī
se querentē atq; nescientē: dū se querit ut no-
uerit. Quid ergo dicemus. An q̄d ex parte
se nouit: ex parte nō nouit. S; absurdū ē di-
cere: nō eam totā scire q̄d scit. Nō dico totus

scit: sed quod scit: tota scit. *Luz* itaq; aliqd̄ de
se scit: q̄d nisi tota nō pōt: totā se scit. Sicut aut̄
se aliqd̄ scientē: nec pōt quicq̄ scire nisi tota.
Scit se igit̄ totā. Deinde qd̄ eius ei tā notus
est quā se viuere.

De proprijs mētis que nō potest ignorare.

Lapitu. iij.

Non pōt aut̄ et mēs esse et non viuere:
q̄n̄ habet etiā amplius ut intelligat.
Nā et anime bestiarum viuūt: s; nō intelligūt
Sicut q̄ mens tota mēs ē: sic tota viuūt. Mo-
uit aut̄ viuere se. Totā se igit̄ nouit. Postre-
mo cū se nosse mēs q̄rit: mētē se esse iā nouit
aliq̄n̄ vtrū se querat ignorat: et aliud p̄ alio
foris querat. Si ieri enī pōt ut ipsa non sit
mēs: atq; ita dū mētē nosse querit: nō seip̄am
querat. Quapropter q̄n̄ cū querit mens qd̄
sit mens: nouit qd̄ se querat. p̄fecto nouit qd̄
ipsa sit mēs. porro si hoc in se nouit qd̄ mens
est: et tota mēs est: totā se nouit. Sed ecce nō
se nouerit esse mētē. cū aut̄ se querit: hoc tan-
tāmodo nouerit qd̄ se q̄rat. Pōt enī etiā sic
aliud p̄ alio querere: si hoc nescit. vtrū non
querat aliud p̄ alio: p̄culdubio nouit qd̄ que-
rat. At si nouit qd̄ querat: et seip̄am q̄rit: se/
ip̄am vtiq; nouit. Quid q̄ adhuc q̄rit q; si ex
parte se nouit: ex parte aut̄ adhuc querit: non
seip̄am: sed partē suā querit. Et enī causa
dicat: tota dicat. Deinde q; nouit nōdū se a se
inuentā totā: nouit quāta sit tota. Atq; ita q̄/
rit quod deest: quēadmodū solem⁹ querere
ut veniat in mentē qd̄ credidit. nec t̄n̄ p̄nitens
credidit: q; pōt recognosci cū venerit hoc esse
quod querebat. Sed quō mens veniat i mē-
tē quasi possit mens in mente nō esse: huc ac-
cedit q; si parte inuenta non se totā querit: t̄n̄
tota se querit. Tota ergo sibi p̄esto est: et qd̄
adhuc queratur nō est: hoc enī deest qd̄ que-
rit: nō illa que querit. *Luz* itaq; tota se querit
nihil eius deest. Aut si nō tota se querit: s; p̄
q̄ inuēta est: querit partē que nōdū inuēta est
Nō se ergo mēs querit cuius se nulla pars q̄-
rit. pars enim que inuēta est: nō se querit. p̄s
aut̄ que nōdū inuenta est: nec ipsa se querit:
quoniā ab ea iam inuenta est parte queritur.
Que circa quia nec tota se mēs querit: nec
pars eius vlla se querit: se mens omnino nō
querit.

In quo mens nosse se debeat: et a quibus ab-
stinere ne eis quasi proprijs deleat atq; in

se minus nouerit.

Lapi. v.

Quid ergo ei preceptum est: ut se ipsam cognoscat: credo ut seipsam cognoscat: et hinc naturam suam uiuat. id est ut hinc naturam suam ordinari appetat: sub eo scilicet cui subdenda est: supra ea quibus preponenda est. sub illo a quo regi debet. supra ea que regere debet. Multa enim per cupiditatem prauam tanquam sui sit obliuiscitur: sic agit. Vider enim quedam intrinsecus pulchra: in prestantiore natura que deus est. Et cum instare debeat ut eis fruatur: volens ea sibi tribuere: et non ex illo: similis illius: sed ex seipsa esse quod ille est: auertit ab eo: moueturque et labit in minus: et minus: quod putat amplius et amplius: quod nec ipsa sibi: nec ei queque sufficit recedenti ob illo qui solus sufficit. Ideoque per egestatem ac difficultatem fit nimis intentus in actiones suas et ingetas delectationes quas per eas colligit: atque ita cupiditate acquirendi notitiam ex his que foris sunt quorum cognitum genus amat et sentit amitti posse nisi ipse sacra teneatur: perditque securitatem: tantumque seipsam minus cognat: quatenus magis secuta est: quod se non possit amittere. Ita cum aliud sit non se nosse: aliud non se cogitare. Neque enim multarum doctrinarum peritum: ignorare grammaticarum dicimus cum eam non cognat: quod de medicina artem tunc cognat. Cum ergo aliud sit non se nosse: aliud non se cogitare: tanta vis est amoris: ut ea que cum amore diu cogitauerit: eiusque cure glutino inheserit: attrahat seculum etiam cum ad se coguandam quodammodo redit. Et quod illa corpora sunt que foris per sensus carnis adamant: corumque diuturna quadam familiaritate implicata est: nec se cui potest introsum tanquam in regiones in corpore ree naturae ipsa corpora inserere imagines corum uoluit et rapit: factas in semetipsa: de semetipsa. Dat enim eis formam adis quiddam substantie sue. seruat autem aliquid: quo libere de specie talium imaginum iudicat: et hoc est magis mens. id est rationalis intelligentia: que seruat ut iudicat. Nam illas anime partes que corporum similitudinibus informant etiam cum beatus nos communes habere sentimus.

re.

Lapi. vi.

Rrat autem mens: cum se istis imaginibus tanto amore coniungit: ut etiam se esse aliquid bene existimet. Ita enim con-

formatur eis quodammodo: non id existendo: sed putando: non quo se imaginem putet: sed oino illud ipsum cuius imaginem fecit habet. Diger quippe in eum iudicium discernendi corpus quod foris relinquit ab imagine: quam de illo fecit gerit: nisi cuius ita exprimentur eadem imagines tanquam foris sentiant: non intus cogitent: sicut dormientibus: aut furibus: aut i aliqua extasi accidere solet. De opinionibus corporum quodammodo aliquid seipsam corpus esse senserunt.

Lapi. vii.

Unum itaque se tale aliquid putat: corpus esse se putat. Et quod sibi bene scilicet est: principatus sui quo corpus regit. hinc scilicet est ut quidam quereret quid corporis aptius valeret in corpore. et hoc est mentis: vel oino totam animam existimarent ut impudodes et ericantes opinati sunt. Itaque alij sanguinem: alij cerebrum alij cor: non sicut scriptura dicit. Consuebor tibi dñe in toto corde meo. Et diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo. Hoc enim abutendo vel transferendo vocabulo dicitur a corpore ad animam: sed ipsam oino particulam corporis quam in visceribus dilaniatis videmus: esse putauerunt. Alij ex minutissimis individuisque corporis sculis quas atomos dicunt: concurrentibus in se atque cohercibus: esse scilicet crediderunt. Alij aerem. alij ignem: substantiam eius esse dixerunt. Alij etiam nullam esse substantiam: quod nisi corpus. nullam substantiam poterant cogitare: et eam corpus esse non inueniebant. sed ipsam reparationem corporis nostri vel copagē primordiorum: quod ista caro tantamquam conecit: esse opinati sunt: eoque oēs eam mortalem esse senserunt. quod siue corpus esset. siue aliqua compositio corporis: non possit vti quod immortaliter permanere. Qui vero eius substantiam vitam quandam nequias corporis: qui quidem vitam omne viuū corpus animant ac viuificantem esse reppererunt. Nequenter et imortalitatem: quia vita carere vita non potest: ut quisque potuit probare conati sunt. Nam de quimodo illo nescio quo corpore: quod notissimis quantum huius mundi elementis quidam coniungentes: hinc animam esse dixerunt: hoc loco diu differendum non puto. Aut enim hoc uocant corpus quod nos: cuius in loci spacio pars toto minor est: et in illis annumerandi sunt quodammodo corpora esse crediderunt. Aut si vti oēs substantiam vel omnimutabilem substantiam corpus appellat: cui scilicet non omne locorum spaciis aliqua longitudine vel latitudine et altitudine

Ps. 9.
110. i. 37
Deu. 6

Ziber

conneri: nō cū eis de vocabuli questione pu-
gnandū est. In his oib⁹ sententijs q̄sq̄s videt
mētis naturā ⁊ esse substantiā ⁊ nō esse cor-
porē. id est nō minore sui parte minus oc-
cupare loci spacium maiusq̄ maiore: simul
oportet videt eos q̄ opinant̃ esse corporeos:
nō ob hoc errare qd̄ mens dedit cor- noticie:
s; qd̄ adiūgūt ea: sine q̄bus nullā pnt cogita-
re naturā. Sine phatasis enī corpore q̄qd̄
visi fuerint cogitare: nihil oīno esse arbitrant̃
iōq̄s nō se tanq̄ sibi dedit mēs regnat. Quid
enī tam cogitanti adest: q̄ id qd̄ mētī ad-
est. aut qd̄ tam mētī adest: q̄ ipsa mens. Un-
de ⁊ ipsa q̄ appellat̃ inuētiō: si verbi origines
retractem⁹: qd̄ aliud resonat: nisi qz inuenire
est in id venire qd̄ q̄rit. Propterea q̄ quasi
vltro in mētē veniūt: nō vltate dicunt̃ in-
uēta: q̄uis cognita dici possunt: qz non in ea
q̄rendo tēdebamus vt in ea venirem⁹: hoc ē
ea inueniremus. Quapropter sicut ea q̄ oculis
aut vltro alio corpis sensu requirūt: ipsa mēs
q̄rit. ipsa enī cū sensus carnis inuēdit, nūc at
inuenit: cū in ea que requirit̃ idē sensus ve-
nit. Si alia que nō corporeo sensu internū-
t: sed p̄ seipsas nosse debet cū in ea venit: in-
uenit. Aut in superiore substantia. id est in deo
aut in ceteris anime p̄ribus sicut de ipsis ima-
ginibus corpore cū indicat. inus enī in aīa
cas inuenit p̄ corpus impressas.
Ad mēs nosse se cupies nihil cor- de se cor-
porēū debeat cogitare. Lapi. viii.

Itaque scipaz quædammodū qrat t inue-
niat mirabilis questio ē. quo tēdat: vt
querat. aut veniat: vt inueniat. Quid
eniz tā in mētē q̄ mētē est. Sz q̄ in his ē que
cū amore cogitat. sensibilibus aut. id ē corp-
lib⁹ cū amore affluctata est: nō valet sine ima-
ginibus eoz esse in semetip̄a. hinc ci oboriz
erroris deducet: dū ferri sensariz imagines
se cernere a se n̄ pōt: vt se solā videat. E obse-
rāt eniz mirabiliter glutino amoris: t hec est
cius impundicia: qm̄ dū se solā nūq̄ cogitare.
hoc se putat esse sine quo se non pōt cogitare.
Cum igit ci precipi⁹ vt seipaz cognoscat: nō
se tanq̄ sibi detracta sit querat: sed id q̄ sibi
addidit detrahāt. Interior est enim ipsa: nō
solū q̄ ista sensibilia q̄ manifeste foris sunt: s;
etia q̄ imaginez eozū que in parte quādā sūt
anime: quā habet t bestie. Quis intelligētia
careant que mentis est ppria. Cum ergo sit

mens interior: quodāmodo erit a semetipsa.
cū in hoc quasi vestigia multarū inrētionū cre-
rit amens affecit. Quic vestigia tanq̃ ipsi
munt memorie: q̃i hoc que foris sunt corpo-
lia sentiunt: vt etia q̃ ab sunt ista: p̃fecto sint
in imaginē eorū cegitantib⁹. Cognoscat er-
go semetipsa: nec quasi absente se querat: s̃
internē voluntatis quā p̃ alia vagabat. Itā
tuat in sc̃ipfam: ⁊ se cogitat. Itā videt q̃ nū
quaz se nō amaurit: nūq̃m̃ nēkierit. S̃z ali-
ud secū amādo. cū eo se pfundit ⁊ p̃creuit quo
dāmo: atq̃z ita dum sicut vnū diuersa cōple-
cit: vnū putauit esse que diuersa sunt.

Quomodo cognoscit seipsum. La. ii.
 Quiaque velut absentes se querat cerne
 re: sed presentem se curat discernere. Nec
 se quasi non norit cognoscit: sed ab eo quo
 alterum novit dinoscat. Ipse enim quod audit: co
 gnoscit teipsum: quod agere curabit si nescit.
 aut quod sit cognoscit: aut quod sit teipsum. Si aut
 vtriusque novit: non nit teipsum: quod non ita de metri
 cognoscit teipsum: sicut de: cognosce cherubin
 aut seraphim. De absentibus enim illis credi
 mus: Ipse quod celestes quendam patres esse predi
 cant. Neque sicut dicit cognoscit voluntate illi
 bus: que nobis nec ad sentiendum vallo modo
 nec ad intelligendum presto est: nisi corporalibus si
 gnis eductus. et hoc ita ut magis credamus quod
 intelligamus. Neque ita videri homini: vide sa
 tieamus: quod nisi in speculo fieri non potest. Nam
 et ipsa nostra facies absens ab aspectu nostro est: quod
 non ibi est quo ille dirigi potest. Sed cum dicit men
 ti. Cognosce teipsum: eo ictu quo intelligit quod
 dicitur ei: teipsum cognoscit seipsum: nec ob ali
 ud quod eo quo sibi presentis est. Si autem quod dictum
 est non intelligit: non vtriusque facit. hoc igitur ei per
 ipsum faciat: quod cum ipsum preceptum intelligit
 facit. Non ergo ad aliud aliud ad id quod seipsum
 cognoscit: cum audit vi seipsum cognoscit. Et
 enim novit sibi dici: sibi scilicet quod est: et vi
 vit: et intelligit. Sed est et cadaver: vivit et pe
 nus. intelligit autem nec cadaver nec pecus. Si
 autem ergo se esse et vivere scit: quomodo est:
 et vivit intelligentia.

Quod mens nosse se cupiens nihil eorum de se
opinari debeat de quibus sciri esse dubitandum.

Запиш.х.

Imergo: verbi gr̃a: mens aerem se
e putat: aerē intelligere putat. Sed tñ in
telligere scit. aerem autē se esse nō scit:

sed putat. Se cernat qđ putat: cernat qđ scit: hoc ei remaneat. Vñ ne illi qđ dubitauerūt qaliud atq; aliud corpus esse mentē putare: rūt. Neq; enī oīs mēs aerē se esse existimat s; alie ignē: alie cerebrū: alieq; aliud corpus et aliud alie. sicut sup̄a cōmemorauī: oēs tñ se intelligere nouerūt et esse et viuere. Sed intelligere ad id qđ intelligūt referūt. esse autē et viuere ad seipsas. Et nulli ē dubiū: nec quē qđ intelligere qui nō uiuat: nec quēq; viuere q nō sit. Ergo cōsequenter et esse et viuere id qđ intelligit: nō sicuti est cadauer qđ nō uiuit nec sicuti uiuita q nō intelligit: sed pprio quodā eodēq; pstantiore modo. Itē uelle se sciri: neq; hoc posse quēq; q nō sit si q non uiuat pariter sciri. Itēq; ipsam uolūtātē referunt ad aliqd qđ ea uolūtātē uolunt meminisse etiā se sciunt: simulq; sciūt qđ nemo meminisset nisi esset ac uiucret. S; et ipsas memorias referimus ad aliqd qđ ea meminimus. Duobus igitur horū triū memoria et intelligentia multarū rerūq; noticia atq; scientia cōtinētur: uoluntas autē ad est: p qđ fruamur eis uel vitamur: s; ruimur enī cognitis: in qbus uolūtas ipsas ppter seipsa dilectata conuiescit. vitamur uero eis que ad illud referimus quo fruendū est. Nec est alia uita hominū uitiōsa atq; culpabilis: q; male uicēs et male fruens. De qua re nō est nunc differendi locus. S; qm̄ de natura mētis agit: remoueamus a cōsideratione nr̄a oēs noticias q capiunt extrinsecus p sensus corporis: et ea q possumus oēs mētes de seipsis nōsse: certatq; esse diligēter atēdam⁹. Vtrū enī aeris sit uis uiuēdi: remiscendi: itelligēdi: uolēdi: cogitādi: sciendi: iudicādi. An ignis: an cerebrū: an sanguinis: an atomorū: an pter uisitatā quattuor elementa: quā nescio cui⁹ corporis: an ipso⁹ carnis nr̄e cōpago: uel tēperamētū hec efficere ualeat. dubitauerūt hoīes: et ali⁹ h: ali⁹ aliud affirmare conatus ē. Viuere se tñ et meminisse: et intelligere: et uelle: et cogitare: et scire: et iudicare qđ dubitet. Nā qđ etiā si dubitat uiuit. si dubitat vñ dubitet meminisse. si dubitat dubitare se intelligit. si dubitat certius esse uult. si dubitat cogitat. si dubitat scit se nescire. si dubitat iudicat nō se temere p̄sentire oportere. Quisq; igitur aliūde dubitat: de his oibus dubitare nō d; que si nō essent: de illa re dubitare nō posset. Hec oia q uel corpus uel cō-

positionē seu tēperationē corporis esse mentē putat: in subiecto esse uolūt uideri: ut substantia sit aer: uel ignis: siue aliqd aliud corpus: qđ mētē putat. Intelligentia uo ita sit huius corpori: sicut q̄tias eius: ut illud subiectū sit: hec in subiecto. subiectū scz mēs quā corpus esse arbitrant. in subiecto autē intelligentia: siue qđ aliud cor: que certa nobis ē cōmemorantur⁹. Iuxta opinant etiā illi q mentē ipaz negāt esse corpus: s; cōpaginē aut tēperationē corporis. Hoc enī iter est: q illi mētē ipaz dicūt esse substantiā: in quo subiecto sit intelligentia. Isti autē ipsam mentē in subiecto eē dicunt corpe se; cuius cōposuio uel tēperatio est. Vñ cōsequenter etiā intelligentia qđ aliud qđ in eodē subiecto corpe existimāt. Qui omnes nō aduertūt mētē nōsse se etiā cū qrit se: sicut iā ostendim⁹. Nullo mō aut recte dicūt sciri aliqua res: dū eius ignorat substantia. Quapropter cū se mens nouit: substantiam suā nouit: et cū de se certa est: de substantia sua certa est. Certa est autē de se: sicut cōiunctū ea que sup̄a dicta sunt. Nec oīno certa ē: ut ut aer an ignis sit: an aliqd corpus: uel aliquid corporis. Nō ē igitur aliqd eorū. Totumq; illud qđ se uidemur ut nouerit: ad hoc p̄tinet ut certa sit: nō se esse aliqd eorū de qbus incerta est: idq; solū esse se certa sit: qđ solū esse se certa ē. Sic enī cogitat ignē aut aerē: et qđ aliud corporis cogitat. Neq; illo modo fieri possz ut ita cogitaret id qđ ipa ē: quēadmodū cogitat id qđ ipa nō est. p̄der pb̄tasiā qppe imaginariā cogitat hec oia: siue ignē: siue aerē: siue illud corpus: partem uel illā: siue compaginez tēperationēq; corporis nec utiq; ista oia: sed aliquid horū esse dicūt. Si quid autē horū esset: aliter id quā cetera cogitaret: non scilicet p imaginale figmentū: sicut cogitant absentia: que sensu corporis tacta sunt: siue omnino ipsa: siue eiusdē generis aliqua: sed quadam interiore: nō simulata: sed uera presentia. Non enim quicq; illi est seipsa presentius: sicut cogitat uiuere se et meminisse et intelligere et uelle se. Mouit enim hec in se: nec imaginatur quasi extra se illa sensu tengerit: sicut corporalia quēq; tangunt. Et quozum cogitationibus si nihil sibi affingat: ut tale aliquid esse se putet: quicquid ei de se remanet: hoc solum ipsa est.

De memoria intelligentia et uoluntate in

Liber

quibus mens in eadem imaginē diuini
incarnatus.

Lapi. xi.

Emotis igitur paulisper ceteris: quorum
mens de se ipsa certa ē: tria hec potissi-
mi considerata tractemus: memoria: in-
telligentia: voluntas. In his enim tribus inspi-
ci solet etiam ingenia paruulorum cuiusmodi pre-
sunt indolē. Quanto prope tenacius et facilius
puer meminit: quantoque acutius intelligit stu-
det ardentius: tanto est laudabilior ingenij.
Eū vero de cuiusque doctrina quirit: nō quāta
firmitate ac facilitate meminerit: vlt quāto acu-
tius intelligat: s; qd meminerit: et qd intelli-
gat quirit. Et qz nō tū quā doctus sit considerat
laudabilis animus: s; etiā q; bonus. nō tū quid
meminerit et qd intelligat: verū etiā qd velit at-
tendit. nō quāta flagrantia velit: s; qd velu pri-
us: deinde quātu velit. Tūc enī laudādius ē
animus vehemēter amāns: cū id qd amat vehe-
mēter amādū est. Eū q; dicunt hec tria: inge-
niū: doctrina: vltus. Primum boni considerat i
illis tribus qd possit q; memoria: et intelligē-
tia: et voluntas. Secundū eorum considerat qd babe-
at q; memoria: et intelligentia: quo studiosa vo-
luntate puerit. Itā vero vltus tertius in vo-
luntate est peractante illa que in memoria et i
telligentia continent: siue ad aliqd ea referat: si-
ue eorum sine delectata pgeat. Vt enī cassu
mer ealqd in facultate voluntatis. vti autē dicit
qd in vltum venerit: ad id qd amat obnec-
dū referre. et tū amādū est. si frui est enim amo-
re inherere alicui rei: ppter seipsam. frui est
aut vti cū gaudio nō ad huc spei: sed iam rei.
Proinde ois q; fruit: vlt. assumit enim aliqd
in facultate voluntatis: cū sine delectatione. Nō
aut ois qui vlt: fruit. sed id qd facultate volū-
tatis assumit: nō ppter illud ipz: s; ppter ali-
ud appetit. Hec igitur tria: memoria: intelligē-
tia: voluntas: qm non sunt tres vite sed vna
vita: nec tres mentes sed vna mens: conse-
quenter vtiq; nec tres substantie sunt sed vna
substantia. Memoria prope: q; vna et mens: et
substantia dicitur: ad seipsas dicit. Qd vero memo-
ria dicitur ad aliqd relative dicit. Hoc de intelligē-
tia quoq;: et de voluntate dixerim. Et intelligē-
tia prope et voluntas: ad aliqd dicunt. Vna est
aut vnaqueq; ad seipsam: et mens et essentia.
Quocirca tria hec eo sunt vnū: quo vna vi-
ta: vna mens: vna essentia. Et quicquid aliud
ad seipsa singula dicunt: et simul nō pluralit

s; singulari dicunt. Et vtriusque quo ad se in-
uicē referunt. q; si equalia nō essent: nō solus
singula singulis: sed etiā oibus singula: nō
vniq; se inuicē caperet. Itaq; enī tū a singu-
lis singula: verū etiā a singulis etia capiunt.
Admemini enī me habere memoriā: et intelligē-
tiā: et voluntatē. et intelligo me intelligere et vel-
le atq; meminisse. et volo me velle: et memi-
nisse: et intelligere. totaq; meā memoriā et in-
telligentiā et voluntatē simul memini. Qd enī
memorie mee nō memini: nō ē in meo. in
mea. Nil aut tā in memoria: q; ipsa memo-
ria est. Totā igit. Itē qd intelligo intellige-
re me scio. et scio me velle qd volo. Quic-
qd aut scio memini. Totaq; igit intelligentiaz
totaq; voluntatē meā memini. Simul et cum
hec tria intelligo: tota simul intelligo. Itaq; enī
q; intelligibilū nō intelligo: nisi qd ignoro.
Qd aut ignoro: nec memini nec volo. Quic-
qd itaq; intelligibilū nō intelligo: psequēter etiā
nō memini nec volo. Quicqd aut intelligibi-
lū memini et volo: psequēter intelligo. Volū-
tas etiā mea totā intelligentiā totaq; memoriā
meā capit dū toto vto et qd intelligo et memini.
Quapropter qm inuicē a singulis: et tota ois
capiunt: equalia sunt tota singula totis singu-
lis: et tota singula simul omnibus totis: et hec
tria vnū: vna vita: vna mens: vna essentia.
De quēda imagine trinitatis etiam in his q
aia ex corporis sensibus percipit.

Lapi. xij.

Am ne igitur ascēdēti est quibuscuq; i
tētiōis virib; ad illā sumā et altissimā
essentiā: cui ipar imago est humana
mens: sed tamen imago: an adhuc eadē tria
distinctius declaranda sunt in anima: per il-
la que extrinsecus sensu corporis capimus:
vbi a corporaliter unpm rē corporis no-
tia. Adhuc prope ipsam in memoria et in-
telligentia et voluntatem suam: in ipsius talem re-
periamus: vti qm semper se nosse semperq; se-
ipsam velle corpore habere: simul etiā semper
sui meminisse: semperq; seipsam intelligere:
et amare corpore habere: quibus nō semper se
cogitare discretas ab eis que nō sunt qd ipsa
est: ac per hoc difficile in ea dinoscit memoria
sui: et intelligentia sui. Quasi enī nō sunt hec
duo: s; vnū duobus vocabulis appellat. sic
apparet in care vbi valde ista diuincta sunt et
aliud alio nullo pcedū tpe. amorq; ipse nō ita

Kolo.

2. 20.

sentis esse: cū ed nō prodit indigētia: qm̄ non de die in diem. In hoc ergo qui corrūpit: q̄ ram⁹ quēadmodū possum⁹ quādā immutatis effigie. et si nō expressiorē: tū fortassis ad dīno scendū faciliore. Neq; enī strusta et iste hō dicit: nisi q̄ inē ei nō nulla iterioris similitudo: et illo ipso or die p̄dionis n̄c quo m̄xales atq; carnales effecti sum⁹: facit⁹ et q̄ si m̄liarius visibilia q̄ intelligibilia p̄tractam⁹. Cū iste si nō exterius: illa iterius. et ista sensu corpis sentiam⁹: illa mente itelligam⁹. nosq; ipsi animi nō sensibiles sumus. id ē corpa: s; intelligibiles. qm̄ via sumus: n̄ ut dixi tāta facta ē i corpibus. p̄suctudo: et ita i bec m̄ro mō relabēs foras se n̄ra p̄picit intēctio: ut cū ab icerto corpz ablata fuerit: ut i sp̄ritū malto certiore ac stabiliore cognitiōe figat: resurgat ad ista: et ibi appetat requiē vñ trahit i firmitatē. Cui⁹ egritudine cōgruēdū ē: ut si qm̄ iteriora sp̄ritualia accomodamus distigue re atq; facili⁹ i sinuare cōamur: de corpali⁹ exteriorib⁹ similitudinē documenta capiam⁹. Sensu igit corpis exterior hō p̄durus: sentit corpa. et iste sensus qd̄ facile aduertit q̄nq; apparitus ē: videndo: audiēdo: olfaciēdo: gustando: tangēdo. S; multū ē et nō necessariū: ut oēs hos quinq; sensus id qd̄ querimus iter rogemus. Ad enī nobis vnus cora renunciat: etiā i ceteris valet. Ita possim⁹ testimoniū vtamur oculorū. Is enī sensus cor poris maxime excellit: et ē visioni mentis p̄ sui generis diuersitate vicinior.

De visibili et vidente atq; visione.

Capitū. ij.

Om̄ igit aliquod corpus videmus: hec tria qd̄ facillimū ē considerāda sunt et dinoscēda. Primo ipsa res quā videmus: siue lapidē: siue aliquā flāmā: siue qd̄ aliud qd̄ videri oculis pōt: qd̄ vtq; iaz esse poterat: et anteq; videret. Deinde visio q̄ n̄ erat: priusq; re illā obiectā sensui sentirem⁹. Tertio qd̄ in ea re que videt quādū videt sensus detinet oculorū. id est animi intēctio. In his igit tribus: nō solū ē manifesta distinctio: s; etiā discreta natura. Primo quippe illud corpus visibile lōge alterius icidēte sit visio. Ip̄sq; visio qd̄ aliud q̄ sensus et ea re que sentit informatas apparet: q̄uis re visibili detracta nulla sit. nec vlla oīno esse possū talis visio: si corpus non sit qd̄ videri queat. Nullo modo n̄ eiusdē substantie est corpus

Explicit liber decimus.

Incipit capitula libri vndecimi.

- i De imagine trinitat⁹ ē i eo qd̄ imago dei n̄ ē. id ē in hoīe exteriore q̄renda.
- ij De visibili et vidente atq; visione.
- iii De memoria qua visorū imago retinetur: et ita fide atq; q̄ in vtrūq; cōcurrūt.
- iiii De imaginib⁹ q̄s cogitatiois acies in tuel in p̄ntasia q̄s memoria p̄cepit.
- v De cogitatiois inorijis: et de his q̄ ab acie recordatiois abigēde sunt.
- vi De fine voluntatis quo cognoscit an re cia an p̄. ua cupiamus.
- vij De ea trinitate q̄ iā n̄ ex corpe neq; ex corpis sensu: s; h̄ mēoria nascit cogitā.
- viii De multiplicationib⁹ trius. nitatū q̄ ex recordatiōe pariunt.
- ix Ad in quolibet genere trinitatū voluntas nec parens inueniant ēē nec p̄les.
- x Ad facile sit cogitantē fingere sibi eas species q̄s non vidit ex eaz recorda.
- xi De mētura et nume. tiōe q̄s vidit. ro et pondere quorū similitudo sit in memoria et visione et voluntate.

Incipit liber vndecimus.

De imagine trinitat⁹ ē i eo qd̄ imago dei n̄ est. id est in hoīe exteriore q̄renda. Ca. i.

Memini dubium est sicut intēctiorem hominem intelligentia sic exteriorez sensu corporis p̄ditum. Mitamur igitur si possumus in hoc quoq; exteriore

indagare qualecūq; vestigiū trinitatis: nō qd̄ et ipse eodē mō sit imago dei. Manifesta est ap̄pe apostolica snia: q̄ interiorē hominē reuocari dei agnitōe dedarat: s; m̄ imaginez et q̄ creauit enī: cū et alio loco dicit. Et si exte rior hō noster corrūpit: sed interior renouat

Kolo. 3

et q̄

Liber

quo format sensus oculorum: cum idē corpus videtur: et ipsa forma quā ab eodē imprimunt sensui: quā visio vocat. Corpus enim visus i sua natura separabile est. Sensus autē quāz erat i animāte: etiā priusquā videret quod videre posset: cum aliqd visibile incurreret: vel visio quā sit i sensu ex visibili corpore cum iā coniuncta est et videtur. Sensus ergo vel visio, id ē sensus non format extrinsecus: vel sensus format extrinsecus: ad animantis naturā pñet oīno aliam quā est illud corpus quod vidēdo sentim⁹: quo sensus nō ita format ut sensus sit: s; ut visio sit. Nam sensus et ante obiectū rei visibilis. nisi esset i nobis nō distaret a cecis: dū nihil videm⁹: siue i tenebris siue clausis luminibus. Quocirca distat: quod nobis inest et nō vidētib⁹ quo videre possum⁹ quā sensus vocat: illis vero nō ict. Nec aliudē nisi quā cocaret: ceci appellat. Itemque illa animi intentio quā i ea re quā videm⁹ sensus tenet atque vtrūque coniungit: nō tñ ab ea re visibili natura differt: quā siquē iste anim⁹ illud corpus est: sed ab ipso quoque sensu atque visioe quā solus animi ē hec intentio. Sensus autē oculorum ob nō aliud sensus corporis dicat: nisi quā et ipsi oculi mēbra sunt copis. Et quā nō sentiant corpus exanime: aīa tñ cōmixta corpori p instrumentū sentit corporeus: et idē instrumentū sensus vocat. Qui etiā passione corporis cū quisque exerceat iterque extinguit: cū idē maneat animus: et eius intentio luminib⁹ amissis: cū nō habet quidē sensus corporis quē vidēdo ex trīnsecus corpori adiungat: atque i eo viso figat aspectū: visu tñ ipso indicet se adēpto corporis sensu: nec perire potuisse: nec minui. Quā nec enī quā vidēdi appetit iterque: siue id pos sit fieri: siue nō possit. Decigit tria corpus quod videtur: et ipsa visio: et quē vtrūque coniungit intentio: manifeste sunt ad dinoscēdo: nō solū ppter pprā singulorū: verū etiā ppter differe tiā naturarū. Atque in his cū sensus nō pcedat ex corpore illo quod videtur: s; ex corpore sentientis animantis: cui anima suo quodā miro modo cōtemperatur: tñ ex corpore quod videtur gignitur visio: id est sensus ipse format: ut iāz non tantū sensus qui etiā in tenebris esse integer pōt. Dum est incolumitas oculorū: s; etiā sensus informatus sit: quē visio vocat. Dignū ergo ex re visibili visio: s; nō ex forma: nisi assuetū vidēs. Quocirca ex visibili et

vidēte gignit visio: ita sane ut ex vidēte sit sensus oculorū: et aspectus atque intuitus intentio. Illa tñ informatio sensus: quā visio dī a solo imprimat corpore quod videtur. id est a reali quā visibili: quā detracta: nulla remanet forma quā ierat sensui: dū adesset illud quod videbat. sensus tñ ipse remanet quā erat: et pulsus aliqd sentiret. Velut in aquā vestigiū tādū est: donec ipsius corpus quod imprimi inest. quo ablato nullū erit: cū remaneat aqua quē erat: et antequā illa forma corporis caperet. Itaque nō possumus quidē dicere quod sensum gignat res visibilis. gignit tñ formā velut similitudinē suā: quā sit in sensu: cū aliqd vidēdo sentimus. Sed corpus forma quod videmus: et formā: quā ab illa in sensu vidētis sit p eundē sensus nō discernim⁹: quā tanta coniunctio est: ut nō pateat discernēdi locus. Sed rōne colligimus nequāque nos potuisse sentire: nisi fieret in sensu nō aliqd similitudo conspecti corporis. Neque enī cū annulus cere imprimi: id nulla imago facta ē: quā nō discernit nisi cum fuerit separata. Sed quā post ceram separatā manet: quod factus est ut videri possit: propterea facile persuaderet: quā ierat iam cere forma unpressa ex anulo: et antequā ab illa se pareretur. Si autē liquor humoris adiungeret annulus: eo detracto nihil imaginis appareret. Nec ideo tñ discernere ratio nō deberet: fuisse in illo humore antequā detraberet: anuli formā factā ex anulo quā distinguēda est ab ea forma quē in anulo est vñ ista facta ē: quā detracto anulo nō erit: quāvis illam anulo maneat vñ ista facta est. Sic sensus oculorū non id nō habet imaginē corporis: quod videtur quādiu videtur: quā eo detracto non remanet. Ac p hoc tardiorib⁹ ingenij diffīcillime persuaderi pōt formari in sensu nō imaginē rei visibilis: cū eā videmus: et eandē formā esse visionem. Sed quā forte aduertunt quod cōmemorabo: nā ita in hac ingruēde laborabūt: pcurāque cū diu scule antēderim⁹ quēque luminaria: et ide oculorū clausurimus: quā versant in cōspectu quidē lucidi colores varie sese cōmutātes: et minus minusque fulgentes donec omnino desistant. Quas intelligendū est reliquas esse forme illius quē facta erat in sensu: cū corpus lucidum videret: paulatim et quodāmodo gradatim deficiēdo variari. Nam et inferarum fenestrarum cācelli: si eos forte intuebamur: sepe in illis apparere coloribus ut manifeste

sum sit hanc affectionē nro sensui ex eā re q̄ videbat impetū. Et tunc ergo enā cū videre mus: et illa erat clarior et expreſſior: s; multū cōiuncta cū specie rei cuius q̄ cernēbat: vt di/ scerni oīno nō posset: et ipa erat visio. Quin etiā cū lucerne flāmula mō quodā diuana/ tis radijs oculoꝝ quasi geminat: due visio nes fiunt: cū sit res vna q̄ videt. Sigillatim gpe afficiunt idē radij de oculo suo quisq; emicātes dū nō fiunt i illud corpus intuen dū pariter diuncteq; cōcurrere vt vnus fiat ex vtroq; cōiunctus. Et ideo si vnā oculū clau serim⁹: nō geminū ignē: s; sicut ē vnū vide bimus. Et ut ai. sinutro clausa illa species de/ ſinet videri q̄ ad dextrā erat: vicissimq; dex/ tro clauso illa i dexteriorē q̄ ad sinistram erat: et longū ē et rei p̄ſenti nō necessariū mō q̄rere atq; differere. Qd̄ enī ad susceptā q̄ſtionez satis ē: nisi fieret i sensu nro quēdā imago si milissima re cuius quā cernim⁹: nō fm oculo rū numerū flāme species geminaret: cū qdā cernendi modus abibit⁹ lucis: q̄ possit p̄cur suz separare radioꝝ. Ex vno gpe oculo quolibet mō deductio aut impsio aut itozio: si alter clausus est: dupliciter videri aliquid qd̄ sit vnū nullo pacto pōt. Que cū ita sint: tria hec q̄uis diuersa natura quēadmodū i quādā vnitatē cōtemperēt meminiscimus. id ē species corpis q̄ videt: et ipressa ei⁹ ima go sensui qd̄ ē visio: sensusue format⁹: et vo luntas animi q̄ res sensibili sensuz admouet: i eoꝝ ipsaz visionez tenet. Adorū primū. id ē res ipsa visibilis nō p̄nnet ad animātis na turā: nisi cū corpus nostrū cernim⁹. Alterū aut ita p̄tinet: vt et in corpore fiat: et p. corpus i anima. sit enī in sensu: q̄ neq; sine corpore ē: neq; sine animo. Tertiū vero soli⁹ anime ē: qz voluntas ē. Cū gū horum triū tā diuerſe substantie sint: tamē in tanā cōeunt vnitatē: vt duo priora vir itecedente iudice ratione discerni valeāt: species videlz corpis qd̄ vide tur: et imago eius q̄ fit i sensu. id ē visio. Vo luntas autē tantā vniūbz copulādi hec duo: vt et sensuz formādū admoueat ei rei q̄ cerni tur: et in ea format⁹ teneat. Et si tam violen ta est vt possit vocari amor: aut cupiditas: aut libido: enāz ceterū corpus animantis ve hementē afficit. Et vbi non reſilit pigrior duriorq; materies: in similem speciem colo/ remq; commutat. licet videre corpusculum

chameleontis: ad colores quos videt facili/ ma puerſiōe variari. Alioz autē aialū qz nō ē ad puerſiōē faciliſ corpulētia: fetus ple/ riq; p̄dunt libidines matrū: cuius qd̄ magna delectatiō cōspexerit. Quā enī tencriora atq; vt ita dixerit: formabiliora sunt p̄mordia ſe mini: tā efficaciter et capaciter sequunt̄ inten tiōē materne anime: et q̄ i ea facta ē phātaſi az: p. corpus qd̄ cupide asperit. Sunt exēpla q̄ copiose cōmemorari possint. s; vnū ſufficit de fidelissimis libris: qd̄ fecit iacob vt oues et capre varios colorib⁹ parerēt: supponēdo eis varia virgulta i cānalib⁹ aquaz: q̄ potan tes ituerent eo tpe quo cōceperāt. S; aia rō nalis deſormiter viuūt: cū fm trinitatē exter ioris hoīs viuūt: id ē cū q̄ forinsecus sensum corpis format⁹: nō laudabilē voluntatē qua hec ad vtile aliqd̄ referat: sed turpē cupidita/ tem qua his inheret: accōmodat.

De memoria quā visorum imago retinetur. et intentione anime qua in vtrūq; curritur.

Lapitu. iij.

Via etiā detracta specie corpis que q. copuliter sentiebat: remanet i me/ moria similitudo eius quo rufus vo luntas cōuertat acie vt inde formet̄ intrinse/ cus: sicut ex corpore obiecto sensibili sensus ex trinsecus formabat. Atq; ita fit illa trinitas ex memoria et interna visione et q̄ vtrūq; copu lat voluntatē: q̄ tria cū i vnū cogunt: ab ipso coactu cogitatio dicit. Neciaz i his trib⁹ di/ uerſa substantia ē. Neq; enī aut corpus illud sensibile ibi qd̄ oīno discretū est ab animātis natura. aut sensus corpis ibi format⁹ vt fiat visio. aut ipsa voluntas id agit vt formanduz sensu sensibili corpi admoueat i eoꝝ forma tā detineat. S; p. illa specie corpis que vide bat extrinsecus succedit memoria retinēs il lā specie quā p. corpis sensuz cōbibit anima: proq; illa visione q̄ foris erat cū sensus cor/ poris visibili formaret: succedit intus similis visio: cuius ex eo qd̄ memoria t; format acies animi et absentia corpa cogitant. Volūtasq; ipa quō foris corpi obiecto formandū sensuz admouebat: formatiq; iungebat. sic acie re/ cordātis animi puerit ad memoriā: vt ex eo quod illa retinuit. ista formet: et sit in cogita/ tiōe similis visio. Sicut autē ratione discer nebat species visibilis: qua sensus corpis formabatur: et eius similitudo que fiebat

Liber

l' sensu formato vt esset visio. alioquin ha erat
cōiuncte: vt oīno vna eadēq; putaret. sic illa
phantasia cū animi⁹ cogitat speciem si corpo
ris: cū cōstet ex corpis similitudinē quā memo
ria tenet: et ea q̄ inde format i acie recordāns
animi: nō sic vna et singularis appet: vt duo
quedā esse nō iuciant nisi iudicāte rōne: qua
intelligim⁹ aliud cē illud qd i nōme⁹ et ma
net: et cū aliunde cogitam⁹. et aliud fieri cū re
cordamur. id ē ad memoriā redim⁹: et illic in
uenimus candē speciē. Quā si tā ibi si esset:
ita obliuio nos eē dicerem⁹: vt oīno recollere
nō possem⁹. Si ita acies recordāns nō forma
ret ex ea re q̄ erat i memoria: nullo mō fieret
visio cogitāns. S; vt iusq; cōiunctio. id ē
eius quā memoria tenet: et eius q̄ inde expri
mit: vt formet acies recordāns: q; simillime
sunt veluti vnā facie apparere. Quā aut cogitā
tis acies auersa inde fuerit: atq; id qd in me/
moriam cernebat diffuerit inuenerit: nihil forme
q̄ impressa erāt i cadē acie remanebit. Atq;
ide formati quo rursus conuersa fuerit: vt
alia cogitatio fiat. Adhuc itē illud qd religit
in memoria: quo rursus cū id recordamur
cōuertat et cōuersa formetur: atq; vnū eūz co
fiat vnde formatur.

De imaginibus quas cogitationis acies in
tuetur in phantasia quā memoria conuipit.

Capitulum. iiii.

Voluntas vero illa que hac atq; illac
fert et refert acie formādā cōiungitq;
formatā: si ad iteriore phantasia tota
cōfluxerit: atq; a pūtia corpis que circūiacet
sensib⁹ atq; ab ipis sensib⁹ corpis: ai acies
oīno auerterit: atq; ad eā q̄ intus cernit ima
ginē penitus puerit: tāta offendit similitu
do speciei corpis expressa ex memoria: vt
nec ipsa ratio discernere sinat: vtrū foris cor
pus ipm videat: an intus tale aliqd cogitetur.
Nā interdū hoies nimia cogitatione rerū visi
bilia vllucci vel territi: et eiusmodi repēte
voces cāderūt: q̄si reuera i medijs talibus
actionib⁹ siue passionib⁹ versarent. Et me
mini me a quodā auarisse q̄tā exp̄ssas et qua
si solida speciē feminici corpis i cogitādo cer
nere solere: vt cū q̄si miseri senties et gen
tali⁹ fluere. Tantū h; virū animā i corpus
sui: si nō valet ad indumētū qualitatē vertē
dā atq; mutandā: quōbō afficiat indutus q
cogeret indumēto suo. Ex eodē genere fa

seciōis etiā illud ē qd i sensib⁹ p imaginē
illudimur. S; plurimū differe: vtrū sopitus
sensib⁹ corpis: sicut sunt dormientiū. aut ab
iteriore cōpage turbatis: sicut. aut surētiū.
aut alio quodā mō alicuius: sicut diuinā
vl pphētātiū: animi uctio quadā necessitate
icurrat eas q̄ occurrūt imagines: siue ex me
moriam: siue alia aliq̄ occulta vi: p quāda; spi
ritualis mixturas fili spiritualis substantie an
sicut sanis ac vigilātib⁹ interdū ptingit: vt co
gitatiōe occupata voluntas se auertat a sensib⁹
atq; ita format animi acie varijs imaginib⁹
sensibilib⁹ re; tāq; ipa sensibilib⁹ sentiā. Nō
tū aut cū appetit do in talia voluntas intēdit:
sunt ille impressiones imaginū. s; etiā cū de
nitādi et cauēdi cā rapit animus i ea cōtuen
da q̄ fugiāt. Dn nō solū cupiēdo: s; metuē
do: i n fert vl sensus ipis sensibilib⁹ vl acies
animi formāda imaginib⁹ sensibilib⁹. Itaq;
aut metus. aut cupiditas: quāto vehemēti
or fuerit: tāto animi acie similitudo sentiā.
tis ex corpore qd i loco adiacet. siue cogitantis
ex imagine corpis: q̄ memoria cōnnet. Qu
ergo ē ad corpis: sensus aliquod corpus i lo
co. hoc ē ad animi acie similitudo corpis in
memoria. Et qd ē aspiciētis visio: ad cā spe
cie corpis ex qua sensus format. hoc ē visio
cogitāns ad imaginē corpis i memoria cōsti
tuta. ex qua format acies animi. Et qd ē intē
tio voluntatis ad corpus visus: visionēq; co
pulādā. vt fiat ibi quedā vnitas triū: q̄uis
corū sit diuersa natura. hoc est cadē volunta
tis intētio ad copulādā imaginē corpis q̄ ē i
memoria. et visionē cogitāns. id ē formā q̄
cedit acies animi rediēs ad memoriā vt fiat:
et hic quedā vnitas ex tribus nō iā; natura
diuersitate discertis: s; vni⁹ eiusdēq; substā
tie: q; hoc totū intus ē: et totū vnus animus.
Sicut aut cū forma et specis corpis iterierit:
nō pōt ad eaz voluntas sensus reuocare cernē
tis. Ita q; unago quā memoria gerit obli
uio delcta est: nō erit quo animi acies forma
dam voluntas recordādo reuocet.

De cogitationibus innotijs et de his que ab
acie recordationis abigende sunt.

Capitulum. v.

Ad q; p̄cualet animus nō solū ob
lita: verū etiā non sensa nec experta
cōfingere ea que non existerunt au
gendo: minūdo. cōmutado: et p̄o arbitrio

Ro. 12

Eccl. 39

De. 3.

cōponēdo: sepe imaginat q̄si ita aliqd sit: qđ aut sit nō ita esse. aut nescit ita esse. In quo genere capēdū ē: ne aut mentiat vt decipiat: aut opinet vt decipiat. Quib⁹ duob⁹ malis cui tatis nihil ei obfunt imaginata phātafmata: si cut nihil obfunt expta sensibilia: ⁊ retēta memoriter: si neq; cupide appetant si inuāt: ne q; turpiter fugiant si offēdūt. Eūz aut in his volūtatis relictis melioribus anida volūtāt im mūda fit: atq; ita ⁊ cū absunt perniciose: ⁊ cū absunt perniciosius cogitant. Male itaq; viuūt ⁊ deformit fin trinitatē hoīs exterioris: q; ⁊ illā trinitatē q; lz interioris imaginēt: exteriora tū imaginat sensibiliū corporalū q; vidēdū causa pepit. Nullus eni eis vi posset etiā bene: nisi sensaz rex imagines memoria tene renē. Et nisi pars maxima volūtatis in supio ribus atq; interiorib⁹ habitet: eaq; ipsa que cōmodat siue foris corpib⁹. siue it⁹ imagini bus eoz: nisi qđqd in eis capk ad meliorem veriorq; vitā referat. atq; in eo fine cuius intuitu hec agēda indicat acquirat. qđ aliud facimus: nisi qđ nos aplūs facere. phibet di cēs. Nolite pfirmari huic seculo. q̄propter si est ista trinitas imago dei. Ex vltima ppe. id est corporea creatura qua supior est aia: in ipsa aia fit p sensum corporis: nec tñ ē oīno do dissimilis. Quid eni nō p suo genere ac p suo modulo bz similitudinē dei: qñ adē de us fecit oia bona valde: nō ob aliud nisi quia ipse sume bonus ē. In quātū ergo bonū est q̄quid est in tāū scz q̄uis lōge distātē: ba bet tamē nōnullā similitudinē summi boni. ⁊ si naturalē vtiq; rectā ⁊ ordinatā. si aut vi tiotam: vtiq; turpē atq; puerfam. Maz ⁊ ani me in ipsis peccans suis nō nisi quandā simi litudinē dei: superba ⁊ prepostera ⁊: vt ita di cā: seruilis libertate sectant. Ita nec in primis parētib⁹ nostris persuaderi peccati posset: nisi diceret. Eratis sicut dii. Nō sane omne quod in creaturis aliquo mō simile est deo: etiam eius imago dicenda est: sz illa sola: qua superior ipse solus est. Ea quippe de illo proz sus exprimitur inter quam ⁊ ipsum nulla in teriecta natura est. Visionis igitur illius. id est forme que fit in sensu cernentis quasi pa rens est forma corporis ex qua fit. Sed pa rēs illa non vera: vñ nec ista vera proles est. Neq; eni oīno inde gignit: qñ aliud adhibe tur corpi: vt ex illo formet. id est sensus vidē

tis. Quocirca id amare aliēari est. Itaq; vo lūtas q; vtrūq; iungit quasi parētes ⁊ quasi p lē: magis spiritalis est q; vtrūlibet illoz. Mā corpus illud qđ cernit oīno spiritale nō est. Visio vero q; fit in sensu bz admixtū aliqd spi ritale: q; sine aia fieri nō pōt. Sed nō totū ita est: qñ ille q; format corpus sensus est. Vo lūtas vero q; vtrūq; cōiungit: magis vt dixi spiritalis agnoscit: ⁊ iō tanq; personam spūs insinuare incipit in illa trinitate. Sz magis pmet ad sensum formaz q; ad illud corpus vñ format. Sensus enim aiantis ⁊ volūtas aie ē nō lapidis: aut alicuius corporis qđ vi det. Mō ergo ab illo q̄si parēte pcedit. Sed nec ab ista q̄si. plē. hoc est visione ac forma q; in sensu est. Prius enim q; visio fieret: iam erat volūtas: q; formādū sensum cernēdo cor porū admoit: sz nōdū erat placitū. Quō eni placeret qđ nōdū erat visum: placitū aut geta volūtas ē. Ideoq; nec quasi plē visiois pos sumus dicere volūtātē: q; erat aū visionem. nec q̄si parētes: q; nō ex volūtate: sed ex vi so corpe formata ⁊ exp̄ssa ē. finē forasse volū tatis ⁊ requiē possum⁹ recte dicere visionem ad hoc dūtaxat vñ scz vidēdū corp⁹. Neq; enim propterea nihil aliud vult: quia videt aliquid quod volebat.

De fine voluntatis quo cognoscit si recta an praua cupiamus. La. vi.

Quā itaq; oīno ipsa volūtas hoīs cui⁹ n finis nō est nisi beatitudo. sed ad hoc vñ scz subiectū volūtas vidēdi finem nō bz nisi visionē: siue id referat ad aliud: si ue nō referat. Si enim nō referat ad aliud vi sionē: sed tantū voluit vt videret: nō est dis putandū quō ostēdat finē voluntatis esse vi sionē. manifestū est eni. Si aut referat ad aliū vult vtiq; aliud: nec iā videndi volūtas crit. Aut si vidēdi: nō hoc vidēdi scz subiectū: sed aliud: tanq; si velit quisq; videre cicatricē: vt ide doceat vulnus fuisse. Aut si velit videre fenestrā: vt per fenestrā videat transerentes. Omnes iste atq; alie tales voluntates: suos proprios fines habēt: qui referunt ad finē il lius volūtatis qua volumus beate viuere: ⁊ ad eā peruenire vitā q; nō referat ad aliud: sz amātū per se ipsam sufficiat. Volūtas ergo vi dēdi: finem habet visionem. ⁊ voluntas hāc rem videndi: finēz habet huius rei visionē. Voluntas itaq; videndi cicatricē: finē suum

Ro. 12

Eccl. 39

Be. 3.

experit. h̄ ē vīfōne cicatricis: ⁊ ad eā vītra n̄
pīnct. Volūtas enī probandi vulnus fuisse
alia volūtas ē: q̄s ius ex illa religet: cui⁹ utz si
nis ē pbatio vulneris. Et volūtas vidēdi se
neltra: finē h̄z fenestras vīfōne. Altera ē enī
q̄ ex ista necit volūtas: p fenestram vidēditrā
secentes: cui⁹ ut finis ē vīfō trāscūtū. Re-
cte aut sunt volūtaes oēs sibi met religate: si
bona est illa quo cuncte referunt. si aut prava
est prave sunt oēs. Et nō recta: volūtatū cō-
nexio iter ē quoddā ascedātū ad beatitudinē
q̄ certis velut passib⁹ agit. *Idraux* atqz
distorax volūtatū iplicatio: vinculi est quo
alligabit q̄ hoc agit: vt pūciatū tenebras ex-
teriores. Beati ḡ qui factis ⁊ morib⁹ cantāt
canticū graduū. ⁊ ve his: ⁊ trahūt pīcā: sicut
restē lōgā. Sic est aut reges volūtatū quē di-
ctimus finē: si adhuc refert ad aliud: quē ad/
modū possumus dicere requiez pedis esse i
ambulādo: cū ponit vnde alius imitat: quo
passibus pergit. Si aut aliqd ita placet: vt in
eo cū aliqua dīfectione voluntas acquiescat:
nōdū est tū q̄ illud tendit. sed ⁊ hoc refert ad
aliud vt dicitur: nō tāqz pīa cuius: sed tāqz
refectio: vel etiā mansio viatoris.

De ea trinitate q̄ iam nō ex corpore neqz ex
corpis sensu sed de memoria nascit cogitan/
tis. *Lapi. vij.*

i. Am vero in alia trinitate iteriore qui
dē q̄ est ista in sensibilib⁹ ⁊ sensibus:
sz tū que inde pcepta est: cū iaz nō ex cope sen-
sus corpis: sed ex memoria format acies ani-
mi: cū in ipsa memoria species inheret cor-
poris q̄ forinsecus sensim⁹: illā specie que i
memoria est quasi parentē dicimus eius que
fit in phāsia cogitāns. Erat enī i memoria
⁊ pūscqz cogitaret a nobis sicut erat corpus i
loco: ⁊ pūscqz sentiret vt vīfō fieret. Sed cū
corpus cogitat ex illa q̄ memoria tenet expri-
mit in acie cogitāns: ⁊ reminiscēdo format
ea species: q̄ q̄s ples ē eius quā memoria te-
net. Sz neqz illa vera parēs: neqz ista vera
ples ē. Acies ḡppe animi que format ex me-
moriam cū recordādo aliqd cogitā⁹: nō ex ea
specie pcedit quā meminim⁹ vīfām: q̄n qdē
corz meminisse nō possemus nisi vidissem⁹
Acies aut animi q̄ reminiscēdo format: erat
ē pūscqz corpus q̄ meminim⁹ videremus:
q̄n magis priusqz id memorie mādaremus.
Quāqz uaqz forma q̄ fit in acie recordāns:

ex ea fiat q̄ inest memorie. ipsa tū acies nō in/
de existit: sz erat anī istā. A sequēs ē aut vt si
nō ē illa vera parēs: nec ista vera fit proles.
Sz ⁊ illa q̄s parēs: ⁊ ista q̄s ples aliqd inhi-
nuat. Vñ interiora atqz veriora exercitatus
certiusqz videant. Difficilius tā plane dīcer
nīf: vtrū volūtas q̄ memorie copulat vīfōne
nō sit alius corz: siue parēs siue proles. ⁊
hanc dīcretionis difficultatē facit eiusdē na-
ture atqz substantie paritas ⁊ eq̄litas. Illc qz
enīz sicut foris faciles ⁊ cernebat forin⁹ sen-
sus a sensibili corpore: ⁊ volūtas ab vtroqz pro-
pter nature dīuersitatē q̄ inest ab inuicē oib⁹
tribus: de qua satis sup⁹ vñ siugulariter ap-
paret: ⁊ discerni nisi rōne nō possit. Atqz il-
lud primūz videndū est: nō esse posse volun-
tatem reminiscēdi: nisi vel totū: vel aliqd rei
eius quā reminiscit volumus: in penetrabil⁹
memorie teneamus. Qd enīz oī mō ⁊ oī ex
parte obliui fuerim⁹: nec reminiscēdi volun-
tas erozit: q̄n q̄cquid recordari volumus: re-
cordari iam sumus i memoria nra esse vel
fuisse. Verbi grā. Si recordari volo qd beri
cenaucriz: aut recordat⁹ iā sum cenasse me:
aut si ⁊ hoc nōdū certe circa ipm tps aliqd re-
cordat⁹ sum: si nihil aliud ipm saltē hesternū
diē ⁊ eius caz partē qua cenari solet: ⁊ qd fit
cenare. Mā si inibit tale aliqd recordat⁹ essem
qd beri cenauerim: recordari velle nō possē.
Vñ intelligipōt voluntates reminiscēdi ab
his quidē rebus q̄ memoria pīnēnt. pcedē/
re: adiunctis simul eis que inde p recordatō
nē cernēdo exprimunt. id est ex copulatione
reicūm qdā recordari sumus: ⁊ vīfōis q̄
inde facta est in acie cogitāns cū recordati su-
mus. Sz ipsa que vtrūqz copulat voluntas
regit ⁊ aliud q̄ quasi vicinū est atqz pīguū
recordatī. Totīgī huius generis trinitates
quot recordatōes: qz nulla est eaz vbi non
hec tria sūt: illud q̄ in memoria recōditū est
etiā ante q̄ cogitet: ⁊ illud q̄ fit in cogitādo
cūcēnīf: ⁊ volūtas vtrūqz coniungens: ⁊ ex

Pro. 5
Mat. 8

Esa.

virosq; ac tertia seipsa vnu aliqd cōplens. An
possit ita cognoscit vna quedā in hoc genere
trinitas: vt vnu aliqd generaliter dicam⁹ qd
qd corpaliū speciez in memoria latet: et rur/
sus vnu aliqd generalē visionem animi talia
recordāris atq; cogitāris: quoz duoz copula
tiouit tertia coniungit copulatrix vlotas: vt sit
hoc totū vnu quiddā ex quibusdā tribus.
De multiplicandis trinitatib; que ex recor/
datione patiunt.

La. viij.

Ed qm nō pōt acies animi simul oia
q memoria tenet vno aspectu pueri:
alternāt vicissiz cedēdo ac succedēdo
trinitates cogitationū: atq; ita fit ista innume/
rabiliter numerosissima trinitas: nec tñ infi/
nita si numerus in memoria recedat: reruz
nō excedat. Et x quo eni cepit vnusquisq; sen
tire corpora quolibet corpis sensu etiā si possz
adiūgere q oblitus ē certus ac determinatus
pfecto numer⁹ foret: q̄uis innumerabilis.
Dicimus eniz innumerabilia non soluz in
finita: sed etiā que ita finita sunt vt facultates
numcrāns excedāt. Sz hinc aduertit aliquan
to manifestius pōt aliud esse qd recordatū me
moriam tenet: et aliqd qd inde in cogitandē re/
cordāns exprimit: q̄uis cū sit vtriusq; copu
lato: vnu idēq; videat: qz meminisse nō pos/
sum⁹ corpore spēs: nisi tot quot sensimus: et
q̄ntitas sensum⁹: et sicut sensum⁹ ex corpis eni
sensu eas in memoria cōbitū aius. Vt si oēs
tñ ille cogitātū ex his qdē rebus que sunt in
memoria: sed tñ innumerabiliter atq; omni/
no infinite multiplicant atq; variant. Vnu
q̄ppe solem meminī: qz sicuti sunt vnu vidi. Si
voluero autem duos cogito vel tres: vel tot
quot volo: sed ex eadez memoria qua vnum
memini formatur acies multos cogitantis:
et tantum meminī quantūz vidi. Si eniz ma
iorē vel minorē meminī qz vidi: iam nō me/
mini qd vidi: et ideo nec meminī. Quia ve/
ro meminī: tantū meminī quātū vidi: vt ma/
iorem tñ p voluntate cogito: vel minorem: et
ita meminī vt vidi. Cogito autem sicut volo
currentem: et vbi volo stantē: vnde volo et
quo volo venientē. Quadrū etiam mihi co
gitare in promptu est: cūz meminērim rotun
dum: et cuiuslibet coloris: cum solez viridem
nunq; viderim: et ideo nō meminērim. At/
qz vt solē: ita cetera. Adde autē rerum forme:
qm corpales atq; sensibiles sunt: errat quidē

aius cū eas opinat eo modo foris esse qmō
itus cogitat: vt cū iā iterierint foris et adhuc
i memoria retinent: vel cū aliter etiā qd me
minim⁹: nō recordādi fide: sz cogitādi varie
tate format. Quāq; sepius me credamus et
vera narrātib; q ipi sensib; pceperūt. Que
cū i ipso auditu qm narrant cogitam⁹: nō vi/
det ad memoriā retorquēri acies visionis co
gitātū. neq; eni ea nobis recordātib; sz a lio
narrāte cogitam⁹: atq; illa trinitas nō hic vī
expleri: qz sit cū species in memoria latēs et vi
sio recordāns tertia voluntate et copulat. Mō
eniz qd latebat i memoria mea: sz qd audio
cogito cū aliqd mihi narrat. Mō ipas voces
loquētis dico: me quisq; putet illā me exisse
trinitatē q foris i sensibilib; et in sensib; agi
tur: sz eas cogito corpore speciez: quas nar/
rās verbis sonisq; significat: qz vtiq; nō re
miniscēs: sz audies cogito. Sz si diligētius
cōsiderem⁹: nec tñ excedit memoriē mod⁹.
Neq; eni vel intelligere posses narrantē: si ea
q dicit: et si ptextatūc p̄mū audire: nō tñ ge
neraliter singula memoriūis. Qui eni mihi
narrat: vbi gratia: aliqū mōtē silua extū:
oleis indutū: ei narrat q meminēri species et
montiū et siluarū et oleaz: quas si oblit⁹ effez
qd diceret oīno nescire: et ideo narrationē il
lā cogitare nō posses. Ita fit vt oīs q corpalia
cogitat: siue ipse aliqd cōingat siue audiat:
aut legat: vel pterita narrantē: que futura p/
nunciantē: ad memoriā suā recurrat: et ibi
reperiat modū atq; mēsurā omniū formatū
qz cogitās intuet. Mā neq; colorē quē nūq;
vidit: neq; figurā corpis: nec solnū quē nun
q; audiuit: nec sapore quē nūq; gustauit:
nec odore quē nūq; olfecit: nec vllā p̄tecta
tionē corpis quā nūq; sensit pōt quisq; oī
no cogitare. At si pterea quomo aliqd corpa
le cogitat nisi qd sensit: qz nemo meminī cor
pale aliqd nisi qd sensit. sicut i corporib; sen
tiēdt: sic i memoria ē cogitandi modus. Sē
sus eniz accipit speciem ab eo corpore qd senti
m⁹: et a sensu memoria. a memoria vō acies
cogitāris. Volūtas porro sic adiūgit sensum
corpis: sic memoriā sensui: sic cogitāris acie
memorie. Que at p̄tulat ista atq; coniungit: ipa
et disiungit: ac sepat. id est volūtas: Sz a sen
tendis corpibus. motu corporis separat cor
poris sensus: ne aliqd sentiam⁹: aut vt senti
re definam⁹. vel ut cū oculos ab eo qd vide

Liber

re nolum⁹ auertim⁹ vel claudim⁹: sic aures
a sonis: sic nares ab odoribus. Ita et vel os
claudedo: vel aliquid ex ore respuendo a saporibus
auertamur. In tactu quod subtrahim⁹ corpus
non negam⁹ quod nolum⁹: vel si tangam⁹
abijcimus aut repellim⁹. Ita motu corporis agit
voluntas: ne sensus corporis rebus sensibilibus co-
pulet. Et agitur quod potest. Nam cum in hac actio-
ne propter additionem nullis moralitatis diffi-
cultate patitur: cruciatus est consequens: ut volun-
tati nihil reliquum fiat nisi tollerantia. Ad memoriam
vero a sensu voluntas auertitur: cum in aliud intentum
non ei finit inherere presentia. Quod ad auertere sa-
cile est cum sepe coram loquente nobis aliquem aliud
cogitando non audisse nobis videmur. falsus est
autem. Audiuimus enim: sed non meminimus. subide
per aurium sensus labentibus vocibus: alienato nutu
voluntatis: per quem solent insigere memorie: veri-
tatemque dixerimus cum tale aliquid accidit: non memi-
nimus: quam non audimus. Nam et legentibus cuenit
et mihi sepiissime: ut plecta pagina vel epistola ne-
sciam quod legerim: et repetam. In aliud prope in-
tento nutu voluntatis: non sic est adhibita memo-
ria sensui corporis: quod ipse sensus adhibere est
litis. Ita et abulantes intentum in aliud voluntate
nesciunt quia transierint. quod si non vidisset non am-
bulassent. aut maiore intentione palpando abu-
lissent: presertim si per incognita pergerent. sed quod
facile ambulauerunt: utique viderunt. Quia ve-
ro non sicut sensus oculorum locis quacunque perge-
bant. ita ipsi sensui memoria iungebatur: nullo
modo id quod viderunt contra recentissimum me-
minisse potuerunt. Jam porro ab eo quod in
memoria est animi acie velle auertere: nihil est
aliud quam non inde cogitare.

Quod in quolibet genere trinitatem voluntas nec
patris inueniatur esse nec proles. Ca. ix.

Nam hacigitur distributione cum incipimus
a specie corporis: et puenimus versus ad
speciem que fit in cognitione cogitantis: quatuor
species reperiuntur quasi gradatim nate altera ex
altera. Secunda de prima: tertia de secunda: qua-
rta de tertia. A specie prope corporis quod cerni-
tur: exoritur ea que fit in sensu cernentis: et ab hac
ea que fit in memoria: et ab ea que fit in acie co-
gitantis. Quapropter voluntas quasi parentem
cum prole ter copulat. Primum specie corporis
cum ea quam gignit in corporis sensu. Et ipsam
rursus cum ea que fit ex illa in memoria. Atque
istam quoque tertio cum ea que ex illa parit in co-

gitantis intuitu. Sed media copula que fecit
da est: cum sit vicinior non tam similis est prime
quam tertia. Visiones enim due sunt: una sentien-
tis: altera cogitantis. Ut autem possit esse visio co-
gitantis. ideo fit in memoria. De visione sentien-
tis simile aliquid: quo se ita pueniat in cogitando
acies animi: sicut se in cernendo puenit ad cor-
pus acies oculorum: propterea duas in hoc ge-
nere trinitates volui commendare. vnam cum vi-
sio sentientis formatur ex corpore. aliam cum visio
cogitantis formatur ex memoria. Ad media ve-
ro voluit: quod ibi non solet visio dici: cum memo-
rie commendatur forma: que fit in sensu cernentis.
Vbi quod tamen voluntas non apparet nisi copulatrix
quasi parentis et proles: Et ideo vnde cumque per-
cedat: nec patris nec proles dici potest.
Quam facile sit cogitanti fingere sibi has species
quas non vidit ex earum recordatione quas vi-
dit.

Ca. x.

Tamen si non meminimus nisi quod sensi-
mus: necque cogitamus nisi quod meminimus:
cur plerumque falsa cogitamus cum
ea que sensimus: non vti que falso meminimus
nisi quod voluntas illa quam coniunctrice ac sepe-
trix huiusmodi rerum iam quam potui demon-
strare curauit: formam ad cogitantis aciem per codi-
ta memorie ducit ut librum est: et ad cogitanda
ea que non meminimus ex eis que meminimus
aliud hinc: aliud inde: ut sumat et impellat: que
in vna visione coacta faciunt aliquid quod iso-
latus dicat: quod vel non est foris in re: quod corporearum na-
tura: vel non de memoria vix expressum cum tale ni-
hil nos sensisse meminimus. Quis enim vidit
cygnum nigrum: et propterea nemo meminuit. co-
gitare tamen quod non potest. si facile est cui illam figuram
quam videndo cognouimus nigro colore pfun-
dere: quem nihilominus in aliis corporibus vidi-
mus. Et quod vtrumque sensimus: vtrumque memini-
mus. Nec autem quod drupede meminimus quod non vidi.
Sed perbatam talem facillime intuo: dum alicui for-
me volatili que vidi adiungo alios duos pe-
des: quales tunc vidi. Quapropter dum plecta co-
gitamus que figillatim sensu meminimus: videmur
non id quod meminimus cogitare: cum id agamus
moderate memoria vnum sumimus omnia que multi-
pliciter ac varie per nostram voluntatem componimus.
Nam neque ipsas magnitudines corporum quas
numquam vidimus sine opere memorie cogitamus.
Quam enim spacium solet occupare per magnitu-
dinem mundi non obuius. in tamen extendimus quasi

bet corporū moles: cū eas maxias cogitam⁹.
Et rō qdē pergit in ampliora: s; phātafia nō
sequit. Quippe cū infirmitatē quoq; nume/
ri ratio renūciat: quā nulla visio corpalia co/
gitātis apprehēdit. Eadē rō docet minutissi/
ma etiā corpuscula infinite diuini: cū tñ ad eas
tenuitates vel minutias puentū fuerit: q̄s vi/
sas meminim⁹ exiliores minuzoresq; phan/
tasias iā nō possumus intueri: q̄s ratio nō
desinat psequi ac diuidere. Ita nulla corpalia
nisi aut ea que meminimus aut ex his q̄ me/
minimus cogitamus.

De mēsurā et numero tpōdere quoz simili/
tudo sit i mēoria et visio et volūtate. La. xi.

Ad qz numerosē cognari p̄it q̄ sigil/
latz sup̄pressa memorie vī ad memo/
riā mēsurā: ad visioē vō numero p
tinere. Atq; innumerabilis sit multiplicitas ta/
liū visioū: singulis tñ in memoria p̄scrip⁹
ē trasgrediibilis modus. Ad mēsurā igitur in
memoria: i visioib⁹ numero apper: sic i ip̄is
corpib⁹ visibilib⁹ mēsurā qdā ē: cui nūcro offi/
lime copat⁹ sensus videtū: et ex vno visibilib⁹
multoz eternitū formā aspect⁹: iā vtiāz
vn⁹ p̄p̄i duoz oculoꝝ numeroꝝ plerūq; vnā
rē geminatā ip̄cie videat: sic sup̄a docuim⁹.
In his ḡ reb⁹ vñ visioes exp̄iunt quēdā
mēsurā ē. In ip̄is aut visioib⁹ numerus.
Volūtas vō q̄ ista p̄iugit et ordinat: et quadā
vntate copulat. nec sennēdi aut cogitādi ap/
petitū nisi i his reb⁹ vñ visioes formant acce/
scēs collocat pōderi similis ē. Quapropter bec
triū mēsurā: numerū pōdus etiā in ceteris oī
b⁹ reb⁹ aiaduertēda p̄libaueriz. Nūc interiz
volūtate copulatricē rei visibilib⁹ atq; visiois
q̄si parētis et plis: siue i sentitio siue in cogi/
tādo: nec parētē nec plē dici posse: quō valui
et qbus valui demonstrāui. Nū tps̄ admonet
hāc eadē trinitatē i interiorē hoīe regere: atq;
ab isto de q̄tādū locut⁹ suz aiāl atq; carnali
q̄ exterior dī itroz sus tēdere. Vbi speramus
inuenire nos posse scōz trinitatē imaginē dei:
conat⁹ nros illo ip̄o adiunāte: quez oīa: sicut
res ip̄e indicāt: ita etiā scā scriptura in mēiu/
ra et numero et pōdere disposuisse testat.

Explicit liber vndecimus.

Incipiunt capitula libri duodecimi.

i Quid sit q̄ etiā in animo nostro intelli

gēdū sit ad exteriorē hoīem pertinere.
Corpales sensus cōmunes nobis esse
cū pecoribus: s; p̄p̄iū esse hoīs de his
que sensu corporeis cōprehēdit scādū
eternas iudicare rationes.

Actioes corpales sua dnm̄ eē rectas si
eis regēdis mētis intellectuāle p̄fuerit.
Quid intersit iter illd̄ quo mēs iclinat
ad tpalia: et illud quo cōtēplat eterna.

De opiniōe coꝝ q̄ p̄iugio masculi et fe/
mine et coꝝ proli diuinā cōparāt trini/
tate: s; ad totī trinitatis imaginēz sit
De co q̄ apls̄ dicit virū eē creat⁹.

Imaginē dei: mulierē aut gloriā viri.
Quibus p̄gressibus mēs corpaliūz
visio imaginē delectat: ab eternoꝝ cō/
templatione deficiat.

Quā p̄uiciose relicto cōmuni bono: p̄i/
uata querantur.
Que sit humana temptatio: et qd̄ pecca/
tus extra corpuz habeatur.

Quib⁹ demutatioib⁹ hō ab imagine
dei in similitudinē pecoris delabatur.

Quā cōparabilis sit primoz hoīūz p̄/
uagationi mens q̄ ad amoz tēpora
liūz sensu est tracta corporeo.

De eozū sententia qui in vno homine
mentē in p̄sona viri: sensuz at corpis i
p̄sona mulieris accipiendū eē dixerūt.

In que officia p̄p̄ie sapientia et scien/
tia dei dantur.

De opiniōe platonis q̄ credit aias aliā
vītā p̄usq; corpib⁹ iduētē habuisse.

Aurelij augustini episcopi de trinitate liber
duodecimus incipit.

Quid sit q̄ etiā in aio nro itelligēdū sit ad ex/
teriorē hoīem pertinere. Cap. i.

De nunc videamus vbi sit
q̄si quoddā hoīs exterioris ite/
riorisq; p̄siniū. Quicqd̄ emz
habemus in aio cōmune cum
pecore recte adhuc dicit ad ex/
teriorē hoīem p̄tinere. Non
enim solū corpus hō exterior
deputabil: s; adiuncta qdā vita sua qua cōpa/
ges corporeis et oēs sensus vigent: qbus in/
structus ē ad exteriora sentitēda. Quoz sen/
h

Liber

forū imagines infire in memoria: cū recordā
da reuifunt: res adhuc agit ad exteriorez bo/
minem ptinens. Atq; in his oibus nō dista
mus a peccore: nisi q; figura corporis nō pro
ni: sed erecti sumus. Quia in re admonemur
ab eo q nos fecit: ne melioze nostri parte. id
est aio similes pecoribus simus: a qbus cor/
poris erectione distamus: nō vt in ea que sub
limia sunt in corporibus animū piciamus.
Nam vel in talibus quietē voluntatis appe
tere: pferre est animū: sed sicut corpus ad
ea q sunt excelsa corporū. id ē ad celestia natu
raliter erectū ē. sic animus que substantia spi
ritalis est: ad ea q sunt in spiritualibus excelsa
erigendus est. nō clatōe supbie: sed pietate
iusticie.

Corporales sensus cōmunes nobis esse: cu;
pecoribus: sed proprius esse hoīs de his que
sensu corporis cōprehendit secundum eter/
nas iudicare rationes. Ca. ij.

¶ Sunt autē et pecora et sentire p. corpis
p sensus extrinsecus corporalia. et carne/
mozia fixa remissit: atq; in eis appe
tere pducibilia fugere incōmoda: verū ea no
tare. ac nō solū naturaliter rapta: sed etiā de i
dustria memorie cōmendata retinere: et i ob/
liuionē iāiāq; labentia recordando: atq; cogi
tādo rursus inprimere: vt quēadmodū ex eo
q gerit memoria cogitatio formā: sic et hoc
ipm qd in memoria est cogitatio firmet. si i
ctas etiā visiones hinc atq; inde recordata q
libet sumendo: et qsi assumendo componere
inspicere quēadmodū in hoc rex genere que
verisimilia sunt discernant a veris: nō spi/
ritalibus: s; ipis corporalib⁹. Nec atq; hmoi
q; nō in sensibilibus atq; in eis q inde aius
p sensus corporis traxit agant atq; versent:
nō sunt tñ rōnis exptia: nec hoīb⁹ pecoribus
q; cōmunia. S; sublimioris rōnis est iudica
re de istis corporalib⁹: scōm rōnes incorpora/
les et sempiternas. Que nisi supra mentē hu
manā essent: incōmutabiles pfecto nō essent
atq; in his nisi subiungeret aliqd nostrū: nō
f. Sin eas possemus iudicare de corporalibus.
Iudicamus autē de corporalibus ex ratioe di
mensiōis atq; figurarum quā incōmutabili
ter manere mens nouit.

Actiones corporales ita demuz esse rectas si
eis regendis mētis intellectuale pfuerit.

Capitū. iij.

¶ Illud vero nostrū qd in actioe corpo/
i raliū atq; tēporaliū tractādoz ita ver/
sat: vt nō sit nobis cōmune cū pecore:
rōnale qd est. s; ex illa rōnali nostre mentis
substantia qua subberemus itelligibili atq; in
cōmutali veritati tanq; ductū et iseriozib⁹ tra
ctādis gubernādūq; deputatū ē. Sicut enī i
oib⁹ pecoribus nō iucnū est viro adiutorū
simile illi: nisi de tractū de illo in cōiugū for/
marct. ita mētī nostre qua supernā et internā
plulimus veritatē: nullū ē ad vsum rex cor/
poraliū quātū natura hoīs satis ē simile adiu
torū ex aie partio⁹ q; cōmunes cū pecorib⁹
habemus. Et iō quiddā rōnale nostrū nō ad
vnitatis diuozū sepatū: sed in auxiliū societa
tis qsi deriuatū in sui opis. diupartiū officijz.
Et sicut vna caro est duoz in masculo et femi
na. sic intellectū nostrū: et actioē vel pliliū: et
executioē: vel ratioē et appetitū rationales
vel si quo alio modo significantes dici pnt:
vna mentis natura cōplectit. vt quemadmo
dū de illis dictū est: erunt duo in carne vna.
sic de his dici possit: duo in mente vna.
Quid insit inter illud quo mēs inclinatur
ad temporalia: et illud quo cōtemplatur eter/
na. Capitū. iiii.

¶ Vm igit differimus de natura mētis
c humane de vna quadā re differimus:
nec eā in hec duo q cōmemorauī: nisi
p officia geminamus. Itaq; cu; in ea queri/
mus trinitatē: in tota querimus: nō sepantes
actioē rationales in spalibus a pteplatie ne
eternoz: vt tertiū aliqd tā queramus quo tri
nitas impleat. Sed in tota natura mentis ūa
trinitatē reperiri opus est: vt si de fit actio tpa
liū cui operi necessarius sit adiutorū: ppter
qd ad hec inferiora administrāda diuict ali
qd mentis in vna nūq; dispartita mente tri
nitas inueniat. Et facta tā ista distributio. in
eo solo qd ad cōtemplationēz ptinet eternoz
nō solū trinitas: sed etiā imago dei. In h aut
qd diuinitatē est in actioe tpalū etiā si trinitas
possit nō tñ imago dei possit inueniri.

De opinione eozū qui cōiugio masculi et fe
mine et eozū pzoī diuinā cōparant trinitatēz.

Capitū. v.

¶ Roinde non mihi videtū probabilez
p asserre sententiā qui sic arbitrant trini
tatē imaginis dei in tribus psonis qd
attinet ad humanā naturā posse reperiri: vt

Job. 15

In coniugio masculi et femine atque in eorum prole
cōpleat. Quod quasi vir ipse patris personarum in
timet. filij vero quod de illo ita processit ut nasce-
ret. atque ita tertia personarum vel ut spiritus dicunt
esse mulierem: quod ita de viro processit: ut non ipsa
esset filius aut filia. Quis ea accipiente proles
nasceretur. Dixit enim dominus de spiritu sancto quod a
patre procedat: et tamen filius non est. In huius igitur
opinionis errore hoc solum probabiliter
affert: quod in origine facte femine secundum sancte
scripturam fides ostendit: non omne quod de
aliqua persona ita existit: ut personarum altera faciat
filium posse dici: quoniam quidam de viri persona existit
persona mulieris: nec tamen eius filia dicta est. Le-
tera sane ita sunt absurda: imo vero ita falsa:
ut facillime redarguantur. Quinto enim quale
sit spiritus sancti matrem filij putare et coniugem patris
formasse quippe respondeat hec in carnalibus
habere offensionem dum corpori cōceptus prout
quod cogitant. Quamquam et hec ipsa castissime cogi-
tetur: quibus modis omnia munda sunt: innum-
dis autem et infidelibus quorum polluta sunt: et
mores et conscientia. ita nihil est mundum: ut quosdam
eorum etiam de virgine secundum carnem natus christus
offendat. Sed tamen in spiritualibus illis summis
ubi non est aliquid violabile: aut corruptibile. nec
natura ex tempore: nec ex informi formatum: si qua
dicunt talia: ad quorum similitudinem etiam ista
inferioris creature genera. Quis longe remo-
tissime facta sunt: non debent cuiusque sobriam
perturbare prudentiam: ne eorum vanus deuiat
horrore in perniciosum incurrat errorum. Ad
suescat in corporibus ita spiritualium reperire
vestigia: ut cum inde sursum versus duce ratio-
ne ascendere ceperit: ut ad ipsam incommutabi-
lem veritatem per quam sunt facta ista perveniat: non
secum ad summa perbat quod cōtēnit in infimis
Nec enim erubuit quidam: uxorem sibi eligere
sapientiam. Quia nomen uxoris in prole gi-
gnenda corruptibile: cōcubitus ingerit cogita-
ti. aut vero ipsa sapientia sexu femina est: quod se-
minini generis vocabulo et in greca et latina
lingua enunciantur.

Quod homo non ad unum in trinitate, persone: sed ad
totius trinitatis imaginem sit creatus. La. vi.

Non ergo propterea respiciamus istam sen-
tentiam: quod amemus sanctas et inviola-
bilem caritatem: tanquam coniuges dei patris
Job. j. de illo existentes. Sed non sicut plerique ad gignē-
dum verbum: per quod facta sunt omnia cogitare.

Sed quia eam falsam divina scriptura euide-
ter ostendit. Dixit enim deus: faciamus ho-
minem ad imaginem nostram: paulo post autem
dictum est. Et fecit deus hominem ad imaginem
dei. Nostram certe quod pluralis est numerus:
non recte diceret: si homo ad unius persone
imaginem fieret: siue patris: siue filij: siue spi-
ritus sancti. Sed quia fiebat ad imaginem tri-
nitatis: propterea dictum est ad imaginem nostram.
Rursus autem ne in trinitate credēdos arbi-
traremur tres deos cum sit eadem trinitas. Unus
deus. Et fecit inquit deus hominem ad ima-
ginem dei: pro eo ac si diceret ad imaginem suam.
Sunt enim tales veritate in literis illis locutio-
nes: quas nonnulli catholici si etiam fide asse-
runt. non tamen diligenter advertunt: ut putent ita
dictum. sicut deus ad imaginem dei: quasi di-
ceret: fecit pater ad imaginem filij. Sic volen-
tenter asserere in scripturis sanctis deum dictum
etiam filium: quasi desint alia verissima et ma-
nifestissima documenta: ubi non solum deus. sed
etiam verus deus dictus est filius. In hoc enim
testimonio dum aliud solvere intendunt: sic se
implicat: ut expedire non possint. Si enim pa-
ter fecit ad imaginem filij: ita ut non sit homo
imago patris et filij: dissimilis est pater filius
Si enim pia fides docet: sicut fides docet si-
lius esse ad equalitatem essentie similem pa-
tri quod ad similitudinem filij factus est: necesse
est etiam ad similitudinem patris factus sit. De-
inde si hominem pater non ad suam: sed ad fi-
lij fecit imaginem. cur non ait faciamus homi-
nem ad imaginem et similitudinem tuam: sed
ait nostram: nisi quia trinitatis imago fiebat
in homine: ut hoc modo esset homo imago
unius veri dei: quod ipsa trinitas unus verus
deus est. Locutiones autem sunt innumerabi-
les tales in scripturis: sed has protulisse suffi-
ceret. Est in psalmis ita dictum. Domini est sa-
lus: et super populum tuum benedictio tua: quasi al-
teri dictum sit. non ei de quo dixerat. Domi-
ni est salus. Et iterum. A te inquit eruar a
temptatione: et in deo meo sperans transgre-
diar murum. quasi alteri dixerit a te eruar a
temptatione. Et iterum. Populi sub te cadent
in corda inimicorum regis. Ad si diceret.
In corda inimicorum tuorum. Et quippe re-
gi dixerat. id est domino nostro iesu christo: populi
sub te cadent: quem regem intelligi voluit cum
diceret inimicorum regis. Rursus ista in no-
b. 1

Dei. j

Dei. 3.

Dei. 17.

Liber

roma. i. ui testi s'ris inueniunt. Sed n' ad romanos
 apl's de filio suo ingt: q factus est ei ex semine
 d'uidi s'om carne: q p'destinat' e' fili' dei i v
 tute s'com spiritui scificationis ex resurrectione
 mortuoz iesu xpi dñi n'ri. Tandq; de alio su/
 pra diceret. Quid e' eniz filius dei p'destina/
 tus ex resurrectione mortuoz iesu xpi: nisi eius
 d'e iesu xpi q p'destinatus e' filius dei in virtu/
 te. Ergo quò hic cū audiuim' filius dei i v/
 tute iesu xpi. aut filius dei s'com spiritui scifica/
 tionis iesu xpi. aut filius dei ex resurrectione
 mortuoz iesu xpi: cū dici potuisset v'itate in
 virtute sua: aut s'com spiritui scificationis sue:
 aut ex resurrectione mortuoz eius: vel mor/
 tuoz suoz: nō cogimur itelligere aliā p'sonā:
 sed vnā eandēq; scz filij dei dñi n'ri iesu xpi.
 Ita cū audiuim'. f' ecū deus hoīem ad ima/
 ginē dei: q'uis possit v'itatus dici ad imagi/
 nē suā: nō tñ cogimur aliā p'sonā itelligere in
 trinitate: s; ipam vnā eandēq; trinitate: q est
 vnus deus: ad cuius imaginē factus est hō.
 Que cū ita sint: si eandē trinitatis imaginē
 nō in vno sed in tribus hoībus acceperimus
 p're: et matre et filio. nō erat q ad imaginē dei
 factus hō anq; vroz ei fieret: et anq; filiu pro/
 pagerent: qz nōdū erat trinitas. An dicit ali/
 qs. Itā trinitas erat: qz tñ nōdū forma p'pria
 itā tñ originali natura et mulier erat i latere vi/
 ri: et filius in lumbis p'ris. Cur q cū scriptu/
 ra dixisset. f' ecū deus hoīez ad imaginē dei
 p'creuit dicens. f' ecū deus cū: masculū et femi/
 nā fecit eos: et benedixit eos. Vel si ita distin/
 guendū ē: et fecit deus hoīem. vt deinde inse/
 rat ad imaginē dei fecit illū. et tertia subūctio
 fuit masculū et feminā fecit eos. Quidā eniz ti/
 muerūt dicere: fecit cū masculū et feminā: ne
 qñ mōstruosus aliquid itelligeret: sicuti sūt q's
 hermaphroditas vocāt: cū etiā sic nō mēdaci/
 ter possit itelligi vtrūq; in numero singulari
 p'pter id qd dictū ē: duo in carne vna. Cur
 ergo vt dicere ceperā in natura hoīs ad ima/
 ginē dei facta p'ter masculū et feminā nō com/
 memorat scriptura. Ad implēdā g'ppe imagi/
 nē trinitatis debuit addere et filius: q'uis ad/
 hac in lūbis p'ris p'stitutū sicut mulier erat in
 latere. An forte itā facta erat et mulier: et scri/
 ptura breui cōplexione p'strinxerat: qd postea
 quēdamodū sit factū diligentius explicaret. et
 p'pterea filius cōmemorari nō potuit: qz nō/
 dū erat natus qñ et hoc nō poterat ea breuita

te cōplecti spūsanctus suo loco postea natum
 filiu narraturus: sicut mulierē de viri latere
 assumptam suo postmodū loco narrauit: et ta/
 men hic eaz nominare nō p'termissit.

De eo qd apostolus dicit virū esse imaginē
 dei: mulierē autē gloriā viri. La. vii.

Qn itaq; ita debem' itelligere hoīez

n factū ad imaginē sūme trinitatis. B est

ad imaginē dei: vt eadē imago in tri/
 bus itelligat hoībus: p'sertis cū ap'us virum

dicat esse imaginē dei: et p'pterea velamentuz

ei capitis demat: qd mulieri adbibendū mo/
 net: ita loquēs. Vir qdēz nō debet velare ca

put cū sit imago et gloriā dei. Mulier autē glo/
 riā viri cō. Quid q dicemus ad bec. Si pro

sua p'sona mulier adimplet imaginē trinitatis:

cur ea detracta d latere viri adhuc ille imago

dicit: aut si et vna p'sona hoīs ex tribus pot

dici imago dei: sicut in ipsa sūma trinitate et

vna quēq; p'sona deus est: cur et mulier non

ē imago dei. Nā p'pterea caput velare p'cipi

tur: qd ille qz imago dei est p'hibet. S; vidē

dū est quò nō sit frū qd dicit ap'us: non mu

lierēz sed virū esse imaginē dei. huc qd scri

ptū est in genesi. f' ecū deus hoīem: ad ima

ginez dei fecit cū: masculū et femināz fecit eos

et bñdixit eos. Ad imaginēz g'ppe dei natu

rā ipam humanā factaz dicit. q' sexu ex viro

qz cōplet. nec ab itelligēda imagine dei sepa

rat feminā. Dicto eniz q fecit deus hominē

ad imaginē dei: fecit cū ingt masculū et femi

nā. vel certe alia distinctione: masculū et femi

nā fecit eos. Quō ergo p apostolū audiuim'

virū esse imaginē dei: vnde caput velare pro

hibet: mulierēz autē nō. et ideo ipa hoc facere

iubet: nisi credo illud esse qd itā dixi: cū de na

tura humane mētis agerēz: mulierē cum vi

ro suo esse imaginēz dei: vt vna imago sit to

ta illa substantia. Cū autē adiutoriu distribui

tur quod ad cāipam solam attinet: nō est ima

go dei: qz autēz ad virūz soluz attinet imago

dei est: tam plena aut ite'gra: quā in vnuz cō

iuncta muliere. Sicut de natura humane mē

tis diximus: quia et itota cōtempletur verita

tem imago dei est: et cum ex ea distribuit ali

qd: et quadā intentiōe deriuat ad actionēz re

rum tēporaliuz: nihilominus ex qua parte

cōspectā s'ulit veritatez: imago dei ē: ex qua

vero intendit in agenda inferiora: nō ē ima

go dei. Et quoniam quācūq; se extēderit in

Beii.

Obi. s
Ibidēz

La.

Obi.

Beii.

i. Co.

i. Co. ij

Ep. 4

Col. 3

ad qđ eternū est: tantomagis inde format ad
 imāg nē dei: et ppter ea nō est cobibenda: vt
 se inde contineat ac temperet: id vir nō debet
 velare caput. Quia vero illi rationali actioni
 q̄ in reb⁹ corporalib⁹ tēporalib⁹ versatur
 piculosa est nimia inferiora pgressio: debet
 habere potestates sup caput: qđ indicat vela/
 mentiū quo significat esse cobibenda. Brata
 est enī sanctis angelis sacra et pia significa
 tio. Nā deus nō ad tempus videt: nec aliqd
 noui sit in eius visione atq; scientia: cū aliqd
 tēporaliter ac transitorie gerit: sicut inde af
 ficiunt sensus vel carnales aīalū et hominū
 vel etiā celestes angelorū. In isto quippe ma
 nifesto sexu masculi et femine apostolus pau
 lus occultioris cuiusdā rei figurasse myste
 riū. Vel hinc intelligi potest: qđ cū alio loco
 dicat verā viduā esse desolatā sine filiis et ne
 potibus: et tū cū sperare debere in deū: et pfi
 stere in orationib⁹ nocte et die. hic idicat mu
 lierē seductā in puaricatione facta: saluā fieri
 p filiorū generationē. Et addit: si pmāserit in
 fide et dilectione et sanctificatione cū sobrieta
 te. Quasi vero possit obesse bone vidue si vl
 filios nō habuerit: vl hī quos habuerit: si in
 bonis opcribus pmanere voluerint. Sed qz
 ea que dicunt opa bona tāq; filij sunt vite nō
 stre: scđm quā querit cuius vite sit qsq; id est
 quō agat becpalia: quā vitā greci nō zoen:
 sed bion vocāt. Et hec opa bona maxime in
 officiis misericordie frequentari solent. Spe
 ra vero misericordie nihil possunt: siue paga
 nis siue iudeis: qui christo nō credūt: siue q/
 buscūq; hereticis vl scīsmaticis vbi fides et di
 lectio et sobria sanctificatio nō inueniūt: mani
 festū est qđ aplūs significare voluerit: ideo si
 gurare ac mystice quia de velando mulieris
 capite loquebat: qđ nisi ad aliqd secretum sa
 cramentū referat: inane remanebit. Sicut enī
 nō solum veracissima ratio: sed etiam ipsius
 apostoli declarat auctoritas: nō scđm formaz
 corporis homo factus est ad imaginē dei: s;
 scđm rationalem mentē. Cogitatio quippe
 turpiter vana est: que opinat deūz mēbrorū
 corporalū linamentis circūscribi: atq; diffi
 niri. Porro aut nōne idem beatus apostol⁹
 dicit. Renouamini spiritu mentis vestre: et
 induite nouū hominē qđ scđm deū creatus est.
 Et alibi apertius. Exuētes vos inquit vete
 rem hominē cū actibus eius: et induite nouū

qui renouatur in agnitione dei fm imaginē
 eius qđ creauit eū. Si ergo spiritu mentis nre
 renouamur: et ipse est nouus homo qui reno
 uatur in agnitione dei secundū imaginē eius
 qđ creauit eum. nulli dubiū est nō secundū cor
 pus: neq; secundū quālibet animi partem: s;
 secundū rationalem mentem vbi potest esse
 agnitio dei: hominēz factū ad imaginē eius qđ
 creauit eū. Secundū hanc autē renouationē
 efficiunt etiā filij dei p baptismū christi: et in
 duentes nouū hominēz: christū vtiq; indui
 mur per fidē. Quis est ergo qđ ab hoc pformo
 feminas alienet: cū sint nobiscū gratie cohere
 des. Et alio loco idēz aplūs dicat. Quis enī
 fili dei estis: p fidem in xpo iesu. Quicunq;
 enī in christo baptizati estis: christum indui
 stis. Nō est iudeus neq; grec⁹: nō est seru⁹
 neq; liber: nō est masculus neq; femina. om
 nes enī vos vnū estis in christo iesu. Nun
 qđ nā igit fideles semine seruū corporis am
 ferūt. Sed qz ibi renouant ad imaginem dei
 vbi serus nullus est: ibi factus est hō ad ima
 ginez dei vbi ser⁹ nullus ē. hoc est in spū mē
 tis sue. Cur ergo vir ppter ea nō debet caput
 velare qz imago est et gloria dei. Mulier autē
 debet: qz gloria viri est: quasi mulier nō reno
 uet spiritū mētis sue: qui renouat in agnitio
 ne dei scđm imaginē eius qđ creauit eū. Sed
 qz sexu corporis distat a viro: rite potuit in
 eius corporali velamento figurari pars illa
 rationis: que ad tpalia gubernāda deflectit:
 vt nō maneat imago dei nisi ex qđ parte mēs
 hominis eternis rationib⁹ cōspiciendis vel
 cōsulendis adherescit: quā nō solū masculos
 sed etiaz feminas habere manifestū est. Er
 go in eorū mentibus cōmunis natura cogno
 scit. in eorū vero corporibus ipsius vnus
 mentis distributio figuratur.

Quibus progressibus mens corporaliū vsu
 et imagine delectata: ab eternorū cōtempla
 tione deficiat. Lapi. viij.

Secundū itaq; introitus qbus/
 a dā gradibus cōsiderationis p anime
 partes: vnde incipit aliquid occurrere:
 qđ non sit nobis cōmune cūz bestijs: inde in
 cipit ratio vbi homo interioriaz possit agno
 sci. Qui etiaz ipse si per illā rationem cui tem
 poraliūz rerū administratio delegata est: i/
 moderato progressu nimis in exteriora pro
 labit: consentiente sibi capite suo. id est nō cā
 b 3

Bal. 3

j. Lō. ij

Libe

cohibente atq; refrenante: illa que in speculo
consilij p̄scidet quasi virili portione inuete-
ratur inter omnes inimicos suos: virtutis i-
uidos demones cum suo p̄ncipe diabolo e-
ternorumq; illa visio: ab ipso etiam capite cū
coniuge vctum manducante subtrahitur:
vel lumen oculorum eius non sit cuj illo. Ac
sic ab illa illustratione veritatis ambo nuda-
ti: atq; apertis oculis conscientie ad vidēdū
q; in bono est atq; inde cori remanserint: itaq;
folia ductum fructuum: sed sine ipsis fructi-
bus. ita sine fructu boni operis bona verba
contexterunt: vt male viuentes quasi bene lo-
quendo contegant turpitudinem suam
Quam p̄ncipio relicto comuni bono prius
ta querantur.

Ca. ix.

O testatem quippe suam diligēs ani-
ma a communi vniuerso ad priuatas
partes p̄rolabitur: a apostolica illa su-
perbia: quod incipit peccati dicitur: cum in
vniuersitate creature deum rectorē sequuta:
legibus eius optime gubernari potuisset:
plus aliquid vniuerso appetēs atq; id suale-
ge gubernare molita: quia nihil est amplius
vniuersitate in curam partilez traditur: et sic
aliquid amplius concupiscendo minuitur.
i Tbi. 6 Unde et auaricia dicitur radix omnium ma-
lorum. Totumq; illud vbi aliquid p̄prium
contra leges quibus vniuersitas administra-
tur agere nititur: per corpus p̄prium gerit
quod partiluer possidet: atq; ita formis et mo-
tibus corporalibus delectata: qz intus eas se
cum non habet: cum eorum imaginibus q̄s
memorie fixit involuitur: et phantastica for-
nicacione turpiter inquinatur: omnia officia
sua ad eos fines referēs: quibus curiose cor-
poralia ac temporalia per corporis sensus q̄-
rit. Aut tumido saltu alijs ais corporis sen-
sibus deditis esse affectat exultat. aut ceno-
so gargite carnalis voluptatis immergitur.
Que sit humana temptatio: et qd peccatus ex
tra corpus habeatur.

Capitu. x.

Om̄ ergo bona voluntate ad interio-
ra et superiora p̄cipienda que nō puatiz
sed cōmaniter ab oib; q̄ talia diligūt
siue vlla angustia vel inuidia casto possiden-
tur amplexu: vel sibi vel alijs cōsultit: et si sal-
latur in aliquo per ignorantiam temporaliz
quia et hoc temporaliter gerit: et modum agē-
di non teneat que debebat: humana tēptatio

est. Et magnum est hanc vitam sic degere:
quam velut vias redeuntes carpinus: vt tēp-
tatio nos non app̄ndat nisi humana. Hoc
enim peccatum extra corpus est: nec fornicā-
tioni deputatur: et p̄pter ea facillime ignosce-
tur. Cum vero propter adipiscenda ea que p̄
corpus sentiuntur propter experiendi vel ex-
cellendi vel cōrectandi cupiditatem: vt i his
finem boni sui ponat: aliquid agit: quicquid
agat turpiter agit: et fornicat in corpus p̄pri-
um peccans: et corporum rerum fallacia
simulachra introitus rapies: et vana medua
tione componens. vt ei nec diuinum aliquid
uifitale videatur: priuatiū auara tētaur et/
roribus: et priuatiū pdigam nitur viribus
Nec ad tam turpem et miserabilem fornicā-
tionem simul ab exordio p̄siliat: sed sicut
scriptū ē. Qui modica sp̄nit paulatim dēidet.
Quibus de mutationib; hō ab imagine dei
in similitudinem peccoris delabur.

Capitu. xi.

Domodo cui coluber nō ap̄tis passi-
q bus lz squamarū munus simis nufib;
reputat librie? deficiendi motus neg-
ligētes inuolutatiz occupat: et incipēs a puer-
so appetitu similitudinis dei puenit ad similitu-
dine peccor. Unde ē q̄ nudati stola p̄ma: pel-
liceas tūcas mox saluate meruerūt. Ad hono-
reni hois ver⁹ ē imago et similitudo dei: q̄ nō
custodit nisi ad ipm a q̄ imp̄m̄. Tāto magis
itaq; inheret deo: q̄tomin⁹ diligit p̄prium
Lupiditate. Hoc exp̄iēde p̄tātis sue: qdā nu-
tu suo ad seipz tanq; ad mediū p̄ruit. Itaq;
cum vult esse sicut ille sub nullo: et ab ipa sui
medietate penatiter ad ima p̄pellit: id est ad
ea q̄b⁹ peccora letat: atq; ita cū sit hono-
eius
similitudo dei. dedecus autē eius similitudo pe-
coris. homo i honore posit⁹ nō intellexit: cō-
patus est iumentis inspicib⁹: et similis fact⁹
est eis. Quia q̄ tam longe transiret a sumis
ad infima: nisi p̄ mediū sui. Cum eni negle-
cta caritate sapiētie que semper eodem modo
manet: cōcupiscitur scientia exmutabilium
temporaliumq; experimento: inflat nō edifi-
cat. Ita p̄grauatus animus quasi pondere
suo a beatitudine expellit: et per illud sue me-
dieratis experimentū pena sua dīserit qd ierfit
inter bonum desertū malūq; cōmissum. nec
redire pōt effusus ac p̄dis viribus: nisi gra-
p̄ditoris sui ad penitētiā vocātis et peccata

Ro. 7.

Eccl. 10.

Eccl. 10.

Ben. 3

Ben. 10.

p̄. 4.

i. Eccl. 10.

Ro. 7.

donantis. Quis enim infelicem animaam li-
berabit a corpore mortis hui? nisi gratia dei
propter ipsum christum dominum nostrum. De qua
gratia: suo loco quando ipse presuerit disse-
remus.

Quia comparabilis sit primorum hominum
peccationi mens que ad amorem tempore
ralium sensu est tracta corporeo.

Lapi. xij.

Hinc de illa parte rationis ad quam p-
ninet scientia. id est cognitio rerum ipsarum
atque mutabilium nouandis vitæ hui? actio-
nibus necessaria suscepta consideratione quan-
tum deus adiuuat peragamus. Sicut enim in illo
manifesto coniugio duorum hominum qui
primi facti sunt: non manducauit serpens de ar-
bore vitæ: sed tantummodo manducandū per-
suasit. Mulier autem non manducauit sola: sed

viro suo dedit: et simul manducauerunt: quā-
uis cum serpente sola locuta est: et ab eo sola
seducta sit. Ita et in hoc quod etiam in homine
vno gerit et diuoscitur: occulto quodam secrete
etque coniugio carnalis vel vitæ dicitur: quod corporis
sensus intendit sensualis animi motus: quod non
bis peccatoribusque communis est: seclusus est a ra-
tione sapientie. sensu quippe corporis corpo-
ralia sentiuntur. eterna vero et incommutabilia
spiritualia ratione sapientie intelligunt. Ratio
autem scientie appetitus viuos est: quoniam quidē
de corporis corporalibus que sensu corporis sen-
tiuntur ratiocinantur ea que scientia dicitur actionis
si bene vitæ noticiā referat ad finem summi bo-
ni. si autem male: vitæ fruatur tantumque bonis talibus
in quibus falsa beatitudine congalet. Quia ergo
huius intentioni mens que in rebus ipsalibus: et
corporalibus propter actiois officium rationandi
vniuersitate distat: carnalis ille sensus vel ani-
malis ingerit quandā illecebram fruendi se.
id est tantumque bono quodam priuato et proprio: non
tantumque publico et comuni: quod est incommutabile
bonum: tunc velut serpens alloquitur feminā. huius
autem illecebre sentire: de ligno prohibito man-
ducare est. Sed iste sensus si sola cogitatio-
nis delectatione contentus est: superioris vero
auctoritate filij ita membra retinent: ut non
exubeant iniquitatis arma peccato: sic habē-
dū existimo velut cibum vitæ mulier sola
comederit. Si autem in sentitōe male vitæ di-
rectio quod per sensum corporis sentiunt: ita decernit
quodamque peccatū: ut si potestas sit et corpore cōpleat:

intelligenda est illa mulier dedisse viro suo secū si
mul edendū illicitū cibū. Neque enim potest peccatū
non solum cogitandū suauit: verū etiam efficaciter per-
petrandū mente decerni: nisi et illa mentis iunctio
penes quod summa potestas est membra in opus mo-
uendū vel ab opere cōhibendū male actioni cedat et
seruiat. Nec sane cum sola cogitatione mens oble-
ctat illicitis: non quod decernens esse faciendū: et
mens tamen et volēs libet et statim ut attigerit ani-
mū respici debuerit: negandū non est esse pecca-
tū: sed longe minus. Quod si et opere statuat implendū:
Et ideo de talibus quod cogitationibus venia peten-
da est: peccatoribusque peccatū: atque dicendū. Dimittit
nobis debita nostra. faciendū quod quod sequitur: at
quod in oratione iungendū. sicut et nos dimittimus
debitis nostris. Neque enim sit in illis duobus
primis hominibus persona sua quod portabat: et ideo si
sola mulier cibū edisset illicitū: sola vitæque mor-
tis supplicio plecteretur. Ita dici non hominem vno:
si delectationibus illicitis a quibus se continuo debet
auertere cogitatio libet sola pascat: nec faciē-
da decernant mala: sed tamen suauiter in recorda-
tione teneant: quod mulier sine viro posse dā-
nari: absit habere credere. Nec quippe vna persona est
vnius hominis: totusque dānabit: nisi hec quod sine vo-
luntate operandi: sed tamen cum voluntate animus tali-
bus oblectandis soli cogitationis sentiunt esse
peccata. per mediatoris gratiam remittant. Nec
itaque disputatio qua in mente vniuersumque ho-
minis quod huiusmodi quod dā rationale coniungit deplara-
tio: et actio: officij per quod dā singula distribu-
tis: tamen in viroque mentis vnitatem suata: salua illi
vitæ historia: quod de duobus primis hominibus vi-
ro. scilicet eiusque muliere: de quibus per pagani est gen-
tium: diuina tradit auctoritas. Ad hanc tamen
audienda est: ut intelligat apostolus: imaginē dei viro
tantum tribuendo non etiam femine: Quis in diuer-
so sexu duorum hominum aliquid significare vo-
luisse quod in vno homine querebat.

De eorum finis que in vno homine mentes in persona
viri: sensus autem corporis in persona mulieris acci-
piendū esse dixerit.

Lapi. xij.

Ecce fugit quosdam qui fuerunt ante nos
egregij defensores catholice fidei et di-
uini eloquij tractatores: cum in homi-
ne vno cuius vniuersam animam bonā que
dā padisus esse senserit: duo ista requirerent:
virū mentes: mulierē vero dixisse corporis sen-
sum. Et si diu hanc autem distributionem vir
ponit mens: sensus vero corporis mulier: vi-

b 4

denſ apte oia puenire : ſi pſiderata tractent :
 Deſ. 2 niſi q. in oibus beſtijs ⁊ volatilibus : ſcriptū
 ē: nō eſſe inuicēz viro adiutorii ſimile illi : et
 tūc ē ei mulier facta de latere. Propter quod
 ego nō putauī p muliere ſenſum corpis eſſe
 ponendū: quē videm⁹ nobis ⁊ beſtijs cē cō
 munē. ſed aliqd volui qd beſtie nō haberent
 ſenſumqz corpis magis p ſerpēte intelligē
 dū exiſtinaui: q legiſ ſapientior oibys pecori
 buſ terre. In eis gpe naturalibus bonis:
 q nobis ⁊ irrationalib⁹ aiantib⁹ videm⁹ eſſe
 cōmunia: viuacitate qdā ſenſus excellit: non
 ille de q ſcriptū ē in eplā: q ē ad hebreos: vbi
 legiſ: perfectoz cē ſolidū cibū: q p illū habitū
 exercitatos habet ſenſus ad ſepandū bonū a
 malo. Illi gpe ſenſus nature rādoſis ſunt
 ad intelligētiā ptinentes: ſ; iſte ſenſus q ē gn
 gpartitus in corpore: p quē nō ſolū a nobis: ve
 rutiā a beſtijs corpaliſ ſpecies motuſqz ſen
 ſit. Sed ſiuc iſto: ſiue illo: ſiue aliquo alio mo
 do accipiendū ſit: qd apoſtolus: vtrum dixit
 imaginē ⁊ gloriā dei mulierē autē gloriā vi
 ri: apparet tamē cuſ ſecundūz deū viuimus:
 mentē noſtrā in inuiſibilia eius intentam: ex
 eius eternitate: veritate: caritate: pſcienter
 debere ſormari. Quiddā vero rationalis in
 tentioſis noſtre. hoc eſt eiſdē mētis in vſūz
 mutabilitū corporaliumqz rerū: ſine quo hec
 vita nō agit dirigendū: nō vt pſo: metar huic
 ſeculo finem pſtituendo in bonis talibus: et
 in ea deoꝝ quē beatitudinis appetitū: ſed
 vt qquid in vſu temporalium rationabiliter ſa
 ciamus: eter noꝝum adipiſcendorū pteplatiōe
 faciamus: p iſta tranſeuntes: illis in herētes
 In q officia pꝛia ſapientia ⁊ ſcientia dei dā
 tur.
 Capitu. xiiij.

Abet enī ⁊ ſcientia modū ſuū bonūz:
 b ſi qd in ea inſtat vel inſtare aſſolet: eter
 noꝝ caritate vincat: que nō inſtat: ſed
 vt ſciamus edificat. Sine ſcientia quippe: nec
 virtutes ipſe quibus recte viuī poſſunt ha
 beri: p quas hec vita miſera ſic gubernet vt
 ad illam que vere beata eſt perueniat eternā.
 Diſtāt tamen ab eternozum contemplatione
 actio qua bene vtimur temporalibus rebus:
 ⁊ illa ſapientie: hec ſcientie deputat. Quāuis
 enim ⁊ illa que ſapientia eſt: poſſit ſcientia nū
 cupari: ſicut ⁊ apoſtolus loquitur. vbi dicit:
 1 Co. 3. M n ſcio ex parte: tunc autēz cognōſcam ſi
 cut ⁊ cognitus ſum. quāz ſcientia ⁊ pfectio cō

tēplationis dei vult intelligi: quod ſanctorūz
 erit pꝛemium ſummū: tñ vbi dicit: alij datur
 p ſpiritu ſermo ſapientie: alij ſermo ſcientie ſe
 cundū cundē ſpiritu. hec vñqz duo ſine dubi
 tatione diſtinguit: licet nō ibi expliceat qd iter
 ſit vnde poſſit vt ſqz diſoſa. Verū ſcriptu
 rarū ſanctorūz multiplicem copiaz ſeruatūz:
 inueni ſcriptū eſſe in libro iob: eodem ſancio
 viro loquente. Ecce pietas eſt ſapientia: ab iob. 11
 ſtinere autē a malis eſt ſcientia. In hac diſſe
 rentia intelligendū eſt ad cōtemplationēz ſa
 pientia: ad actionēz ſcientia ptinere. Iſdicta
 tem quippe hoc loco poſuit dei cultū: q grece
 dicit iſcoſebia. Nam hoc verbū habet iſtam
 ſententiā in codicibus grecis. Et qd eſt in
 eternis excellentius qz deus: cuius ſolus i/
 mutabilis eſt natura. Et qz cultus eius: niſi
 amor eius: quo nunc deſideramus eū vide
 re: credimusqz ⁊ ſperamus nos cē viſuros:
 ⁊ quātū pſciamus videmus nunc p ſpeculūz
 in enigmate: nūc aut iu manifeſtatione. Hoc
 ē enīz qd ait apłs paul⁹: facie ad faciē. Hoc
 etiā qd iobānes. Dilciffimi nūc filij dei ſu
 mus: ⁊ nōdū apparuit qd erimus: ſolus i/
 cum apparuerit: ſimiles ei erimus: quonīaz
 videbimus eūz ſicut eſt. De his atqz hmoi.
 ſermo ipſe mihi videtur eſſe ſermo ſapientie.
 Abſtinere autē a malis quonīaz iob ſcientie m iob. 11
 dixit eſſe: rerū pꝛoculdubio temporalium eſt.
 Quonīa ſecundūz tēpus in malis ſumus: a
 quibus abſtinere debemus: vt ad illa bona
 eterna veniamus. Quōbrē qquid pꝛuden
 ter: foriter tēperatē ⁊ iuſte agimus: ad eam
 pertinet ſciētiam ſiue diſciplinā qua in euitan
 diſ malis: boniſqz appetendis actio noſtra
 verſat. qquid propter exempla vel cauē/
 da: vel imitanda: ⁊ propter quarumqz rerūz
 q noſtris accommodata ſunt vſibus neceſſaria
 documenta: hiſtorica cognitione colligimus
 De his ergo ſermo cum ſit: cum ſcientie ſer/
 mone ⁊ pntendū a ſermone ſapientie: ad quā pertinent ea que nec fuerunt: nec
 futura ſunt: ſed ſunt: ⁊ propter eternitatez in
 qua ſunt ⁊ fuiſſe ⁊ eſſe ⁊ futura eſſe dicūtur:
 ſine vlla mutabilitate tempoꝝ. Non enīz ſic
 fuerunt vt eſſe deſinerent: aut ſic futura ſunt
 quaſi nunc nō ſint: ſed idipſum eſſe ſemp ba
 buerunt: ſemp per habitura ſunt. Abſent autē
 nō tanqz in ſpacijs locoꝝ ſua veluti corpoꝝ
 ra: ſ; in natura incorpoꝝali ſic intelligibilia p.

sto sunt mentis aspectibus: sicut ista in locis
visibilia vel contractabilia corporis sensibus.
Non aut solū rex sensibilū in locis posita
sine spacijs localibus manēt intelligibiles in
corpalesq; rōnes: verū etiam nōtionū intē/
poribus transeūtiū: sine temporali trāsitu
stant etia ipse vtiq; intelligibiles infēbiles
ad quas mētis acie puenire paucoꝝ est. Et
cū puenit: q̄tum fieri potest: non in eis ma/
net ipse puentor: sed veluti acie ipsa reuerbe/
rata repellit: et sic rei nō trāsitorie transuozia
cogitatio. Que tamē cogitatio tranfēs p dis/
ciplinās qbus erudit animus: memorie cō/
mēdat: vt sit q̄ redire possit: cognat inde trā/
sire: q̄uis si ad memoriā cogitatio nō rediit
atq; qd cōmēdauratibi inueniret: velut ru/
dis ad hoc sicut ducta fuerat duceret: idq; in/
ueniret et vbi p̄mū inuenerat: in illa scilicet in
corporea veritate: vnde rursus q̄si descriptū
in memoria figeret. Neq; enī fieri manet:
verbi grana: quadrati corporis icorporalis
et in cōmutabilis ratio: sic in ea manet homi/
nis cogitatio: si tamē ad eā sine phātafia spa/
tij localis potuit puenire. Aut si alicuius arti/
ficiosi et musici soni per moras temporis trā/
seātis numero sitas compzēdat: sine tempo/
re stans in qdā secreto altoq; filitō: tādiu sal/
tem cogitari pōt quādiu pōt ille cantus audi/
ri: tū qd inde rapuerit et trānsfēs mētis af/
pectus et quasi glutēs in vētrem: ita in me/
moria reposerit: poterit recordādo quodā/
modo ruminare: Quod si fuerit omīmōda
obliuione deletum: rursus doctrina duce ad
id venietur qd penitus exciderat: et sic inue/
nietur vt erat.

De opinione platonis qua credidit animas
aliā viā p̄fēq; corpib; iduerent habuisse.

Capitulum. xv.

¶ De plato ille p̄fēs nobilis: p̄suade/
re conatus ē viris hic aīas hominū
et anteq̄ ista corpora gererēt. et hinc
esse q̄ ea que discunt: reminiscūt potius cog/
nita q̄ cognoscuntur noua. Retulit enī pue/
rum quēdam nescio quid de geometria inter/
rogatum sic respondisse: tanq̄ esset illius pe/
ritissimus discipline. Bradatū quippe atq;
artificiose interrogatus: videbat quod vi/
dēdū erat: dicebatq; qd viderat. Sz si recor/
dato hec esset rerum antea cognita: nō vti/
q; omnes vel pene omnes cum illo modo i

terrogarent: h̄ posset. Nō enī omnes in ho/
revita geometre fuerūt: cū tā rari sint in ge/
nere hūano: vt vix possit aliquis inueniri. Sz
poti⁹ credēdū ē mētis intellectu alit̄a p̄dūtā eē
naturā: vt reb⁹ intelligibilibus natali ordine
disponētē p̄ditore subiuncta sic ista videat in
quadam luce sui generis incorporea: quē ad/
modum oculus carnis videt que in hac cor/
porea luce circūadiacent: cuius lucis capax ei
q; cōgruens est creatus. Nō enī et ipse iō si/
ne magistro alba et nigra discernit: qz ista iā
nouerat anteq̄ in hac carne crearet. Venuit
cur de solia reb⁹ intelligibilib⁹ id fieri pōt: vt
bñ interrogatus q̄q; respondeat qd ad quāq;
p̄tinet disciplinā: etiā si eius ignarus ē. Et ur/
hoc facere de rebus sensibilibus nullus pōt:
nisi quas isto, vidit in corpore constitutus:
ante eis q̄ nouerat indicatibus credidit: seu lu/
teris cuiusq; seu vbiis. Nō enī accēscēdum
ē eis q̄ famiū pythagorā serūt recordatū fuis/
se talia nōnulla q̄ nō fuerat exp̄: cū hic alio
iā fuisset i corpore: et alios nōnullos narrāt alij
eiusmodi aliquid in suis mētibus passios: quas
falsas fuisse memorias: qles p̄terq; experi/
mur in sōnis: qñ nobis videmur reminisci
q̄si egerimus aut viderimus qd nec egimus
oīno nec vidimus: et cō mō affectas cō illo/
rū mētēs etiā vigilantiū instinctu spiritū mā/
lignoz: atq; fallaciū: qbus cure est de reuo/
lutionibus animāz falsas opinionē: ad deci/
piēdos hoīes firmare vel serere. Et h̄ cōiici/
pōt: qz si vere illa recordarent q̄ hic in alijs
antea positi corpibus viderāt: multis ac pe/
ne omnibus id cōngeret: qñ quidē vt de vi/
uis mortuos: ita de mortuis viuos: tāq; de
vigilantibus dormiētes: et de dormiētib⁹ vi/
gilantes sine cessatione fieri suspicantur. Si
ergo hoc est sapiētie et sciēcie recta distincio
vt ad sapiētiā p̄tineat eternarū rerū cognitio
intellectualis. ad sciētiā vō tēporaliū rerum
cognitio rōnalis: qd cur p̄ponēdūz siue post/
ponēdum sit: nō est difficile iudicare. Si aut
alia est adhibenda discretio qua dinoscantur
hec duo: que proculdubio distare ap̄us vo/
cet dicens. Alij dat qdē per spiritum sermo
sapiētie: alij sermo sciētie secundūz eundē
spiritū. Tamē etiam istoz duoz q̄ nos posu/
imus cūidētissimā differētia est: q̄ alia sit in/
tellectualis cognitio eternarum rerum: alia
rationalis temporalium: et huic illā p̄ponē

Liber

dam esse ambigū nemo. Relinquētibz ista /
qz nobis ea q̄ exterioris sunt hoīs: ⁊ ab eis q̄
cōmunia eūz peccozibz habemus interioribz
ascendere cupiētibz: anteq̄ ad cognitiōez
rerum intelligibiliū atq̄ summaz que sem-
piternę sunt veniremus: temporalium reruz
cognitiō ratiōalis occurrit. Etiam in hac igi-
tur inueniamus. si possumus aliquā trinitatē
sicut inueniebamus in sensibz corpis: ⁊ in
his que per eos in animam vel spiritum no-
strum imaginabiliter intrauerunt: vt p cor-
poralibz rebz quas corporeo foris positas
attingimus sensu: intus corporum similitudi-
nes habereamus impz: illas memorię: ex qui-
bus cogitatio formaretur: tertia voluntate vtrū
qz iungente: sicut formabatur foris acies o-
culorū quā voluntas vt visio fieret adhibebat
rei visibili: ⁊ vtrūqz iungebat etiam illic ip̄a
se adinueniens tertiam. Sed non est hoc coar-
tandū in hunc librum: vt in eo qui sequit si
deus adiuerit cōuenienter possit inquiri: et
qđ inuentum fuerit explicari.

Explicit liber duodecimus.

Incipiunt capitula. xiiij. libri.

- i De gemino rationalis mentis officio
quorū vniū ad temporalia: aliud pertinet
ad eterna.
- ii De fide que licet p corporis sensus mē-
te concepta sit: nihil tamen inuenit ha-
bere corporeum.
- iii De voluntate quā ⁊ singuli propriā et
omnes etiāz nō indicatam possunt ha-
bere cōmune.
- iiii De beatitudine quāz omnes vna volū-
tate expetunt: sed non eadē omnes dis-
tinctione nouerunt.
- v An oēs beati sint qui viuunt vt volūt.
- vi Propiores esse beatitudini voluntatē
rectam etiā nō adeptā qđ cupit: qđ pra-
uaz etiam si quod cōcupiuit obtinuit.
- vii Ad verā beatitudinē viā esse p fidez
rectā: sine q̄ nulla cuiq̄z possit fortitudo
prodesse.
- viii Perfectam beatitudinem nisi in eter-
na vita esse non posse.
- ix An eternitatis capax sit hūana natura.
- x An alio modo omnipotēs deus hoīez

- xi eternitati debuerit reformare: quā vt si
bi deus filius naturā vniret humanā.
- xii Quia ratione in sanguine chrisi iusti-
cent credentes: ⁊ quomodo in h sacra-
mento totius sit trinitatis operatio.
- xiii Quo merito homo diabolice sit tradi-
tus potestati.
- xiiii De filio dei qđ ei placui vt piās diabo-
li nō potētia: sed iustitia vinceretur.
- xv De omniū debito p nihil debentē chri-
stū soluto.
- xvi In quo sit diabolus victus a chriso.
- xvii Ad qđ vtilitatē fidelū renatorū mala q̄
p originale peccatū sunt pira conuer-
sa sint.
- xviii De his que per incarnationē chrisi
sunt collocata credentibus.
- xix De natiuitate domini ex maria virgi-
ne ⁊ spiritus sancto.
- xx De hū caro factū qđ ē xps iesus: ⁊
sapientie thesauros isse habeat ⁊ sciēte.
- xxi Meminem posse sine fide ad veraz bea-
titudinem peruenire.

Aurelij augustini episcopi de trinitate liber
tredecimus incipit.

De gemino rōnalis mētis officio: quorū vniū
ad tpalia: aliud pntet ad eterna. La. i.

In libro superiore huius op̄is
duodecimo satis egim⁹ dis-
cernere rōnalis mētis offm
in tpalibz rebz: vbi non sola
cognitiō: vtz ⁊ actio nra v-
sat: ab excellētiore eiusdē mē-
tis officio: qđ ptemplandis
eternis rebus ipendit: ac sola cognitiōe frui-
tur. Lōmodins aut fieri puto: de scripturis
sanctis aliqd interferā: quo facili⁹ possit vtrū
qz dinosci. Euāgelii suū iohānes euāgelista
sic exorsus est. In principio erat vbi: ⁊ vbi
erat apud deū: ⁊ deus erat vbi: h erat in pn-
cipio apud deū: oia p ipm facta sūt: ⁊ sine ip̄o
factū est nihil. Qđ factū ē i ip̄o vita erat: ⁊ vi-
ta erat lux hoīz: ⁊ lux in tenebris lucet: ⁊ te-
nebre eā nō cōprehēderūt. Nō erat illi lux: s; vte
testimoniūz phiberet de lumine. Erat lux vera.

Joh. i.

q̄ illuminat oēm hoīem venientē in hūc mun-
dū. In mūdo erat: z mūdus p̄ ip̄m factus ē:
z mūdus cū nō cognouit. In pp̄ia venit
z tū cū nō receperūt. Quotquot autē receperūt
eū: dedit eis potestātē filios dei fieri: his qui
credidū in nomine eius. Qui nō er sanguini-
bus neq; ex voluntate carnis: neq; ex volun-
tate viri: s; ex deo nati sunt. Et vbi caro fa-
ctū ē z habitauit in nobis. Et vidim⁹ glām
eius. glām q̄si vnigenitā a pre: plenus grāte
z veritatis. Hoc totū qd ex euāgelio posui: i
p̄cedētib⁹ suis p̄tib⁹ h; qd imutabile ac sem-
puernū est: cuius p̄c̄mplatio nos beatos fa-
cit. In p̄sequētib⁹ v; p̄mixta cū p̄alib⁹ cō-
memorant eterna. Ac p̄ hoc aliq̄ ibi ad scien-
tiā p̄tinet: aliqua ad sapiētiā: sicut libro duo
vbi. s̄ decuo p̄cessu nra d̄stinctio. Nam in p̄nci-
pio erat verbum: z vbi erat apud deū oīa
erat vbi: hoc erat in p̄ncipio apud deū oīa
p̄ ip̄m facta sunt: z sine ip̄o factū est nihil: qd
factum cū ip̄o vīa erat: z vīa erat lux hoīū
z lux in tenebris lucet: z tenebre eas nō com-
p̄benderunt. Et oīa platiū vīa regit: z intel-
lectuali mēte cernendū est. Quia in re quāto-
magis q̄sq; p̄ccerit: tāto fiet sine dubitāōe
sapientior. Sed propter id qd ait. Lux lucet
in tenebris: z tenebre eā nō cōprehēderunt:
fide vīq; opus erat q̄ crederet qd nō videt.
Tenebras q̄ppe intelligi voluit auersa ab hu-
ius luce cāq; min⁹ idonea p̄ueri corda mor-
taliū. p̄pter qd adiūgū z dicit. s̄ uū hō mīl-
sus a deo: cui nome erat iohānes: h̄ venit in
testimoniū vt testimoniū p̄biberet de lumi-
ne vt oēs crededēt p̄ illū. Hoc tam p̄p̄aliter
gestū ē: z ad sciētiā p̄tinet que cognitione hi-
storica p̄tinet. Hoīem autē iohānez in phan-
tasia cogitamus: q̄ de humanc nature noticia
imp̄ssa est nostre memoriē. Et hoc eodē mo-
do cogitū siue q̄ ista nō credūt: siue q̄ credūt.
Vtrūq; enī notū est qd fit hō. cui⁹ exteriore
p̄tē id eorū p̄p̄ corpus lumina didicerūt. Intē-
riorē vō. id ē aīas in semetip̄is: qz z ip̄i ho-
mines sunt: z p̄ humanaz cōuerſationem co-
gnitaz tenent: vt possint cogitare qd dicitur.
s̄ uū homo cui nomē erat iohānes: qz z no-
mina sciunt loquendo z audiedo. Quod autē
ibi est: missus a deo: fide tenent q̄ tenent. Et
q̄ fide non tenent: aut dubitatione ambigunt
aut infidelitate derident. Vtrūq; tamen si nō

sunt ex numero nimis insipientium: q̄ dicūt
in corde suo nō est: deus hoc audientes verba
vterq; cogitāt: z qd sit deus: z quid sit mitti a
deo. z si non sicut res se habēt certe sicut va-
lent. s̄ idem porro ip̄am quam videt quūq;
in corde suo si credit. vel nō esse: si nō credit.
aliter nouimus: nō sicut corpora que videm⁹
oculis corporis: z per ip̄orū imagines quas
memoria tenemus: etiā absentia cogitamus
nec sicut ea que nō vidimus z ex his que vi-
dimus cogitatione vtrūq; formamus: z me-
morie cōmendamus: quo recurramus cum
voluerimus: vt illic ea vel potius qualescunq;
q̄ imagines eorū quas ibi fiximus similiter
recordatione cernamus. Nec sicut homines
vīuū cuius animam etiā si nō videmus ex
nostra conijcimus: z ex moribus corporali-
bus hominem vīuū. sicut viuendo didicim⁹
intuemur etiam cogitando. Non sic videtur
fides in corde in quo est ab eo cuius est: sed
eam tenet certissima sciētia: clamatz cōscie-
tia. Cum itaq; propterea credere iubeamur
quia id quod credere iubemur videre nō pos-
sumus. ip̄am tamen fidem quando inest in
nobis videmus in nobis: quia z rerum ab-
sentium p̄sens est fides: z rerum que foris
sunt intus est fides. z rerū q̄ nō videntur vi-
detur fides: z ip̄a tamen tēporaliter fit in cor-
dibus hominum. Et si ex infidelibus fideles
fiunt: perit ab eis. Aliquando autē z rebus
falsis accōmodatur fides. loquimur enim sic
vt dicam⁹ habita est ei fides z decepit. Qua-
lis fides: si tamen z ip̄a dicenda est fides nō
culpabiliter de cordibus perit: quando eam
inuēta veritas pellit optabiliter autē rerū
verarum in easdem res fides transit. Non
enim dicendū est perit: quando ea que crede-
bantur videntur. Nunquid enim adhuc fi-
des dicenda est cum diffinita sit in ep̄istola
ad hebreos fides: dictūq; sit eam esse p̄iactio-
nez rerum que nō videntur. Deinde quod
sequitur. Adic venit in testimoniū: vt testi-
moniū p̄biberet de lumine: vt omnes cre-
derent per illū. actio vt dicit temporalis est.
T̄p̄aliter enī testimoniū p̄biberet etiam de re
sempiterna: qd est intelligibile lumen. De q̄
vt testimoniū p̄biberet venit iohānes: q̄ nō
erat lux: sed vt testimoniū p̄biberet de lumi-
ne. Adiūgit enim. Erat lux vera: que il-

Job. j.

Vbi. s̄

Libet

luminat oēm hoīem venientē in hūc mūdū. In mūdō erat: et mūdus p ipm fact⁹ ē: et mūdus eū nō cognouit. In propria venit et sui eū nō receperūt. Hec verba oīa glānā liguam sciūt: ex rebus intelligūt quas nouerūt. Quaz aliq nobis innotuit p corpis sensus sic hō sic ipse mūdus: cuius tā cū dēre magnitudinē cernimus: sicut corū dē verborū font. Mā et auditus sensus ē corpis. Alique aut p animi rōnē: sicut id qd dicitū ē. et sui cū nō receperūt. Intelligūt enī: nō in eū crediderūt. Qd qd sit nullo corpis sensu: s; animi rōne cognouimus. Ipsoz etiā vborū nō solū so/ mos: sed significāōes: pām p corpis sensuz pām p animi rōnē didicimus. Nec ea vba nūc pām audiuimus: sed q itaz audieramus. Et nō solū ipsa: verū etiā q significarēt cognita: memoria tenebam⁹: et h agnouim⁹. Hoc enīz nomē dissyllabū cū dicit mūdus: qm so/ nus ē: res vūq; corpalis p corpus innotuit. id ē p aurē. sed etiā qd significat p corpus ino/ tuit. id est p oculos carnis. Mūdus qppe in quātū notus ē: vidētib⁹ notus ē. Ad h ver/ bū quattuor syllabarū qd est crediderūt: sono suo qm corpus est p aurē carnis illabit. Qd aut significat: nullo corpis sensu: s; animi rōne cognoscit. Msi enī qd sit crediderūt p ani/ mū noscimus: nō intelligeremus qd non fecerint illi de gbus dicitū est: et sui eū nō receperūt. Sonus ergo verbi sonitus instrept auribus corpis: et attingit sensuz q vocat au/ ditus. Species quoq; hominis: et in nobis ipsīs nota est: et forinsecus in alijs. adest cor/ poris sensib⁹ oculis cū videt aurib⁹ cū au/ dit: tactui cū tenet et tangit. Habet etiā i me/ moria nostra imaginē suā: incorporeā qdēz: s; corpi similit. Mundi deniq; ipsius mira/ bilis pulchritudo forinsecus pso ē: et aspectu bus nrīs: et ei sensui q dicit tact⁹ si qd eius at/ tingimus. Habet etiā ipse itus in memo/ ria nra imaginē suā: ad quā recurrim⁹: cū cū vel scripti paritib⁹ vlt etiā i tenebris cogitām⁹. Sz de his imaginib⁹ rex corpaliū i corpali bus qdē habentib⁹ tū similitudines corpōz: et ad vitam exterioris hominis pertinentibus: iā satis i vndecimo libro locut sumus. Nūc aut agimus de homine interiore et eius scien/ tia: ea que rex est p aliū et mutabiliū. in cui⁹ intencione cū assumit aliqd: etiā de rebus ad ex/ terior. hominē ptenentibus: ad hoc assumē/

dū ē vti aliqd ide doceat qd rationale adiunget sciētā. Ac p h rex qd communes cū aiānib⁹ irrationalibus habent⁹: rationalis vñs ad i/ teriorē hominem pūct. nec recte dici potest cum irrationalibus animantibus euz nobis esse cōmune.

De fide que licet p corpōis sensum mēte cō/ cepta sit: nihil tū inuenitur habere corporeū.

Cap. ij.

Idea vero de qua in hoc libro aliqua/ do diutius disputare certa dispositiois nostre rōne cōpellimur: quā q habet fideles vocant: et qui nō habent infideles. si/ cut hī q venientē in propria dei filiūz nō re/ ceperunt: q̄uis ex audita in nobis facta sit. Mō tū ad euz sensuz corpis pcrinet q appel/ lat auditus: qm non est sonus. nec ad oculos huius carnis: qm nō est color aut corpis for/ ma. nec ad eū q dicit tactus: quoniā corpulē/ tie nihil habet. nec ad illū sensū corpis quo nūā cordis res ista nō corpōis: nec foris est a nobis: s; in intimis nrīs. nec eā qd hōiūz videt in alio. s; vñs qd s; in semetipso. Deni/ qz pōt et simulatione cōfingi: et putari esse in q nō est. Sitam igit quisq; fidē apud seipm vī/ det. in altero aut credere esse eam nō videt: et tā/ to firmus credit: quanto fructus eius magis nouit quos operari solet fides p dilectionēz. Quā ob rez omnibus de quibus euangelista subiungit et dicit. Quotquot aut receperunt euz: dedit eis potestates filius dei fieri: his q credunt in nomine eius: q nō ex sanguinib⁹ neq; ex voluntate carnis: neq; ex voluntate viri: s; ex deo nati sunt. sz idē cōmūis est non sicut aliqua corpōis forma cōmūis est ad videndum omnīū oculis quibus pze/ so est. Ex ipsa quippe vna omnīū cernēti/ tum quodāmodo iōzmatu aspectus: sed si/ cut dici potest omnibus hominib⁹ esse facies humana cōmūis. Nam hoc ut dicit: vt tū singuli suas habeant. Ex vna sane doctrina impressam fidem credentium cordibus sin/ gulez q hoc idē credunt verissime dici/ mus. Sed aliud sunt ea que credunt: aliud fi/ des qua credunt. Illa quippe in rebus sunt que vel esse vel fuisse vel futura esse dicunt. hec autem in animo credētis est: ei tantū cen/ spicua cuius est: quāuis sit et in alijs nō ipsa sed similes. Mō enī numero ē vna: s; gerere. ppter similitudinem tū et nullā diuersitatem

ubi. 5

ubi. 5

Job. i.

Ibides

act. 4

epb. 4

mar. 15

Job. 14

Act. 4

Eph. 4

mar. 15

Job. 14

Job. 1

Job. 1

magis vnā dicim⁹ eē q̄ multas. Nā ⁊ duos homines simillimos cū videm⁹: vnā faciem vicim⁹: ⁊ miramur amboz. ⁊ facilius itaqz dicimur multas alias fuisse singulas vtiqz singulorū. de quibus legimus in actib⁹ apostolorū: qđ eis fuerit aia vna. qđ vbi dixit apostolus. Vna fides: tot eas audet q̄quaz dicere quot fideles. Et tamē q̄ dicit. O mulier magna ē fides tua. ⁊ alteri. Adhuc fidei quas dubitasti: suā cuiqz esse significat. Sed ita, dicit eadez credentiū fides vna: quēadmodū eadez volentiū voluntas vna: cū ⁊ in ipsis q̄ hoc idēz volunt suā voluntas sic cuiqz cōspiciat. alterius autē lateat. Quis idē velit. Et si aliquibus signis sese indicet credit pot⁹ qđ videtur. Vnusquisqz autē suauitū cōfiteri: nō credit vtiqz hanc esse suā: sed plane puidet voluntatem.

De voluntate quam ⁊ singuli propriam ⁊ oēs etiā nō indicatū possūt habere cōmunē.

Capit. iij.

St quedā sane eiusdē nature viuētis ⁊ rōne victis tanta nspiratio: vt cū lateat alterū qđ alter velit: nōnul le tñ sint volūtares omnīū etiā singulis note. Et cū quisqz homo nesciat quid homo alius vnus velit: i quibusdā rebus possit scire qđ oēs velint. Vnde illa cuiusdā mimi facitissima p̄dicat vbanitas. Qui cū se p̄miseret in theatro qđ in animo haberet: ⁊ qđ vellet oēs: alijs ludis esse dicturū. atqz ad diē cōstutū ingenti expectatione maiorū multitudine cōfluere: suspēsis ⁊ silētijs oibus dixit se perhibet. Vile vultis emere: ⁊ care vēdere. In quo dicto lenissimi fecerit oēs tñ p̄ci entias innuerūt suas: et qz vera añ oculos omnīū p̄stituta: ⁊ tñ ipsonisā dicit admīrabilī fauore plauserūt. Cur autē tā magna expectatio facta ē illo p̄mittēte oīm voluntatē se esse dicturū: nisi qz latent hominē aliorū hominū voluntates: S; nunqđ ista latuit istū: nunqđ quēqz latet. Qua tandē causa. nisi qz sunt quedā q̄ nō mōcōnieniter i alijs de se quisqz cōijciat. cōpariente vel cōspirante vi tio seu natura: S; aliud ē videre voluntatē suā: aliud: q̄uis certissima cōiectura: cōijcere alienā. Nā cōditā romam tā certum habeo in rebus humanis: qđ cōstantinopoliz: cur romam viderim oculis meis: de illa vero nūquid nouerim: nisi qz alijs testib⁹ credidi.

Et minus quidem ille vel seipz intuēdo: vel alios quoqz experiendo: vili velle emere: ⁊ care vendere: oibus id credidit esse cōmune. Sed quoniam reuera vniū est: potest quisqz adipisci cuiusmodi: vel alicuius alterius vitiū qđ huic prariūz est incurtere p̄silitentiā quā huic resistat ⁊ vincat. Nam scio ip̄e hominē cū venalis codex ei fuisset oblat⁹: p̄ciqz eius ignarū: ⁊ ideo quiddā exiguūz poscētez cerneret vēditorez: iustū p̄ciūz qđ multo āplius erat: nec opinatū dedisse. Quid si etiā si qđqz nequicia tāta possessus: vt vili vēdat q̄ dimi scriūt parētes: ⁊ caro emat q̄ cōsumant libidines. Nō est vt opinor incredibilis ista luxuries. Er̄i q̄rant tales reperiant aut etiā nō q̄ sit fortassis occurrat: q̄ nequā maiore quā theatra p̄positioni vel p̄nunciatione theatrae insultet: magno p̄cio stupra emēdo. par no autē rura vēdendo. Arginōis etiā grā no uimus quosdā emisse furmēta cari⁹ ⁊ vilis vēdidisse suis ciuib⁹. Illud etiā qđ vetus poeta dixit. Ennius: oēs mortales sese laudari exoptāt: p̄fecto ⁊ de seip̄o ⁊ de his quos exptus fuerat p̄citat in alijs ⁊ vt p̄nunciasset hominū omnīū volūtares. Deniqz si ⁊ minus ille dixisset: laudari oēs vultis: nemo vestrū vult vituperari. similiter qđ esset oīūz voluntatis dixisset videret. Sunt tamen q̄ vitiā sua oderint. ⁊ in qđ sibi displicet ip̄i. nec ab alijs se laudari velint: grāqz agāt oburgantur beneuolēte: cuius iō vituperant vt corrigant. At si dixisset: oēs beati esse vultis: miseri esse non vultis: dixisset aliqđ qđ nullus i sua nō agno sceret voluntate. Quicquid enīz aliū quisqz latenter velit: ab hac volūtares que omnibus hominibus satis nota est: nō recedit. De beatitudine quaz omnes vna voluntate expetunt: sed non eadez omnes diffinitione nouerunt.

Lapi. iij.

Trū est autē cū capefcende atqz retinēde beatitudinis voluntas vna sit omnīū: vnde tāta existat de ip̄a beatitudine ne rursus varietas atqz diuersitas voluntatū. Mon q̄ aliquis eaz nolit: sed q̄ nō oēs eā nozint. Si enim oēs eā nossent: non ab alijs putaret esse in virtute animi: alijs in corporis voluptate: alijs i vitijs: ⁊ alijs atqz alijs alibi atqz alibi. Vt enim eos quēqz res maxime delectauit: ita i ea p̄stituerūt vitam beatam. Quō igit feruentissime amant oēs: qđ

Liber

nō omnes sciūt. Quis pōt amare qđ nesciūt. Sicut iaz de hac re in libris superioribus disputauit. Et ergo beatitudo amat ab oībus: nec tā scit ab oībus. An forte sciunt oēs ipsa que sit: sed nō oēs sciunt vbi sit: et inde cōtēctio est. Quasi vero de aliquo mūdi hui⁹ agat loco: vbi debeat quisq; velle viuere: qui vult beate viuere. ac nō ita querat vbi sit beatitudo: sicut querit que sit. Nam vtiq; si in corpore voluptate est: ille beatus est q; fruit corporeis voluptatibus. Si in virtute animi: ille qui ac fruit. Si in vtraq; ille q; fruit vtraq;. Lū itaq; alius dicit: beate viuere est voluptate corporis frui. Alius autē beate viuere ē virtute animi frui: nōne aut ambo nesciunt que sit beata vita: aut non ambo sciunt. Quomō ergo ambo amant eam si nemo potest amare qđ nescit. An forte falsum est qđ pro verissimō certissimōq; posuimus: beate viuere omnes homines velle. Si enim beate viuere ē: verbi gratia: secundū animi virtutē quō beate viuere vult: q; hoc nō vult. Mōne verius dixerim⁹: hō iste nō vult beate viuere: q; nō vult scđm virtutē viuere: qđ solū est beate viuere. Nō igit oēs beate viuere volunt: imo pauci hoc volūt: si nō est beate viuere nisi fm virtutē animi viuere: qđ multi nolūt. Ita ne falsū erit. Vñ nec ipsi academicis cum oīa dubia sint: academicus ille cicero dubitauit: q; cū vellet in horētio dialogo ab aliq; re certa de qua nullus ambigeret sumere sue disputatiois exordiu. Beati certe ingt. oēs esse volumus: absit vt hoc falsū esse dicamus. Quis igit: an dicendum est etiā si nihil sit aliud beate viuere: quā secundū virtutem animi viuere: tñ t qui hoc non vult: beate vult viuere. Minus quidem hoc videtur absurdum. Tale ē enim ac si dicamus. Et qui non vult beate viuere: beate vult viuere. Istam repugnātiā q; audiat: q; ferat: et tñ ad hanc concludit necessitas. Si et oēs beate velle viuere verū est: et non oēs sic volunt viuere quomō solū viuūt beate: verū est.

An omnes beati sint qui viuunt vt volunt.

Cap. v.

Al forte illud est qđ nos ab his angustis possit erui: vt quoniam dixim⁹ ibi quosq; posuisse beatam vitā: quod eos maxime delectauit. vt voluptas epicuri virtus zenonem: sic alius aliquid aliud: nubi

dicamus esse beate viuere: nisi viuere scđm delectationē suā: et ideo falsū nō esse: q; oēs beate viuere velint: q; oēs ita volūt: vt quēq; delectat. Mā et hoc populo si prouocati esset in theatro: omnes id in suis voluntatibus inuenirent. Sed hoc quoq; cicero cum sibi ex aduerso proposuisset: ita redarguit: vt q; hoc sentiant: erubescant. Aut enī. Ecce autē nō philosophi quideq; sed prompti tamen ad disputandum: omnes aiunt esse beatos: q; viuāt vt ipsi velint: hoc est quod nos diximus: vt quosq; delectat. Sed morille subiecit: falsum id qđem. Velle enī qđ nō delectat. idipm miserū est. Nec tā miser est nō adipisci quod velis: q; adipisci velle qđ nō oporteat: preclarissime omnino atq; verissime. Quis namq; ita sit mente cecus: et ab oī luce decoris alien⁹ ac tenebris dedecoris inuolutus: vt eum qui nequiter viuunt turpiter: et nullo phibente: nullo viscēte: et nullo saltē reprehēdere audēte. insup et laudātibz plurimis: qm fecit aut scriptura diuina. Audat peccator in desiderijs anime sue: et qui iniqua gerit benedicat: implet omnes facinorosissimas: et flagitiosissimas voluntates: ideo beatus dicat: q; viuunt vt vult: cū pēcto quis et sic miser ē: minus tñ esset si nihil eoz qui perperā voluisset habere potuisset. mala enī voluntate vel sola quisq; miser efficit: sed miserior pēatē: q; desiderij male voluntatis iple. Quapropt qm verū est q; oēs homines esse beati velint: idq; vñ ardentissimo amore appetāt: et ppter hoc cetera q; cūq; appetunt: nec quisq; potest amare: qđ oīno qđ vel qle sit nescit: nec potest nescire qđ sit qđ velle se scit. sequit. vt omnes beatā vitā sciant. Oēs autē beati habent: qđ volunt: q; quis nō omnes qui habēt: qđ volūt cōtinuo sint beati. Cōtinuo autē miseri q; vel nō habent qđ volunt: vel id habent quod nō recte volunt. Beatus igit nō est nisi q; et habet oīa que vult: et nihil vult male.

Proprioz esse beatitudini voluntates rectam etiā nō adeptam quod cupit quā prauā etiam si quod cōcupiuit obtinuit. Ca. vi.

Et ergo ex his duobus beata vita cōsterat: atq; omnibus nota: omnibus eadem sit: qđ putemus esse cause: cur horū duozū q; vtiq; nō possunt magis eligāt homines: vt oīa que volūt habēat: q; vt oīa bene velint etiā si nō habeant. An ipsa est pra

nitas generis humani: cuius eos nō lateat: nec illū beatū esse qd vult nō habet: nec illum qd male vult habet: sed illū qd habet quicūq; vult bona: et nulla vult mala: et his duobus gōbus beata vita p̄ficiat qñ virūq; nō dat: id eligat potius: vnde magis a beata vita rece- dit. Longius q̄ppe ab illa est quicūq; adipisci- tur male cōcupita: q̄z qui nō adipiscit cōcupi- ta: cū potius eligi debuerit voluntas bona at- q; preponi: etiā nō adepta que appetit. Pro- pinquat enim beato: qui bene vult quicūq; vult: et que adeptus cuius fuerit beatus erit. Et vñq; nō mala sed bona beatū faciunt: quādo faciūt: quoz bonoz habent aliquid iam: idq; nō parui estimandū: camq; ipsam sēz volun- tatez bonā: qui de bonis quoz capax est hu- mana natura: nō de vilius mali p̄p̄tatione vel adceptione gaudere desiderat: et bona qua- lia et in hac misera vita esse possunt: prudēt: temperanti: forti: et iusta mente sectat: et quā- tum dat assequitur: victiam in malis fit bo- nus: et finitis malis omnib⁹ atq; impletis bo- nis omnibus fit beatus.

Ad verā beatitudinez viam esse p̄ fidem re- ctam sine qua nulla possit cuiq; fortitudo pro- dēse.

Ca. vii.

L p̄ hoc in ista mortali vita erroribus erūnīq; plenissima: p̄cipue fides ē ne- cessaria: qua in deū credis. Nō enīz quicūq; bona: maximeq; illa quibus q̄sq; fit bonus: et illa quibus fiet beatus. Vñ / de nīsa deo in hominem veniant. et homini accedant: inueniri potest. Lū autē ex hac vita ab eo qui in his miserijs fidelis et bonus est ventū fuerit ad beatā: tunc erit vere qd nunc esse nullo mō potest: vt sic homo viuāt: quo- / mō vult. Nō enīz volēt male viuere in illa se- licitate: aut volēt aliquid quod deērit: aut deērit qd voluerit. Quicqd amabit adērit: nec defi- derabit qd nō adērit: omne qd ibi erit: bonū erit. et sumus deus sumum bonum erit: atq; fruendum amantibus p̄sto erit. et qd ē om- nino beatissimū ita semper fore certum erit. Nūc vero fecerūt quidā sibi philosophi sicut eozū cuiq; placuit viuas beatas suas: vt quasi propria virtute possent: qd cōmuni mortaliū cōditione non poterant: sic scilicet viuere: vt vellent. Sentiebāt enim aliter beatū esse ne- minem posse nisi habendo qd veller: et nihil patiēdo qd nollet. Quis autē nō qualemcūq;

q; vitam qua delectat: et ideo beatam vocat: velle sic esse in sua potestate vt eam possit ha- bere p̄petuam. et tamē gēp̄ta est. q̄s vult pati molestias quas fortiter toleret: quāuis eas veli possitq; tolerare si patitur. Quis velit in tormentis viuere: etiam qui potest in eis p̄ patientiam tenendo iustitiam laudabiliter vi- uere. Transitura cogitauerunt hec mala qui ea pertulerunt vel cupiendo habere: vel ti- mendo amittere quod amabant. siue nequi- ter siue laudabiliter. Nam multa per transi- toria mala: ad mansura fortiter tetenderunt. qui p̄fecto spe beati sunt: etiaz cū sunt in trā- sitorijs malis: per que ad bona nō trāsitoria perueniunt. Sed qui sic spe beatus est: nōdū beatus est. Expectat namq; per patientiā bea- titudine quā nondū tenet. Qui vero sine vlla spē tali: sine vlla tali increde cruciatur: quantalibet adhibeat tolerantiam: nō est bea- tus veraciter: sed miser fortiter. Neq; enim p̄p̄tea miser nō est: q̄z miserioz esset: si et i- patienter miseriā sustineret. Porro si ista nō patiuntur que nollet pati in suo corpore: nec tūc quidem beatus habendus est. quoniā nō vi- uit vt vult. Et enim alia q̄ corpore il- leso ad animi pertinet offensiones: sine q̄bus viuere volumus: et sunt innumerabilia. velle vtq; si posset ita saluum et in columne habe- re corpus: et nullas ex eo pati molestias: vt id haberet in potestate: aut in ipsius incorru- ptione corporis. quod quia non habet: ac pē- det in i. certo: p̄fecto nō viuūt vt vult. Quā- uis enim per fortitudinem fit paratus excipe- re: et equo ferre animo quicquid aduersitatis acciderit: maualt tū vt non accedat et si possit facit. atq; ita paratus est in vtrūq; ut quan- tum in ipso est alteruz optet: alterum uiuet et si quod uitae incurrit: ideo volens ferat: quia fieri non potuit quod uolebat. Ne op- primatur ergo susinet: s; p̄mi nollet. Quō- ergo uiuit ut uult. an quia uolens fortis est ad ferenda que nollet illata. Ideo igitur id uult qd potest: quoniā qd uult n̄ pōt. Nec ē tota utrū ridenda: an potius miseranda su- perborū beatitudo mortalium: gloriāntium se viuere ut uolunt: quia uolentes patienter ferūt que accedere sibi uolunt. Hoc enī aut Teren- / qd sapienter dixit terentius. Qm non pōt tūc i an- ti fieri qd uis: id uelit qd possis. L ommode hoc dictū esse quis negat. Sed consilium est

Teren- / qd sapienter dixit terentius. Qm non pōt tūc i an- ti fieri qd uis: id uelit qd possis. L ommode hoc dictū esse quis negat. Sed consilium est

Libe

Datū misero: ne esset miserior. Beato autē:
quales se esse oēs volūt: nō recte nec vere di
citur: nō fieri pōt qđ vis. Si enī beatus ē: qđ
vult fieri: pōt: qđ nō vult qđ fieri nō pōt. S; nō ē
mortalitatis huius bec vita. nec erit nisi
quādo t immortalitas erit. Que si nullo mo
do dari homini posset: frustra etiā beatitudo
quereret. quia sine immortalitate nō pōt esse.
Imperfectam beatitudinem nisi in eterna vi
ta esse non posse.

Capitu. viij.

Un ergo beati esse omnes hoies
c volunt: si verus volunt: pfecto t ef
se imortales volunt. Aliiter enīz be
atis esse nō possunt. Deniq; t de imortalita
te interrogati. sicut t de beatitudine: oēs eā se
velle respondēt. Sed qualiscūq; beatitudo q
potius vocet qđ sit i hac vna qđritur. imo ve
ro fingit: duz imortalitas desperat: sine qua
vera beatitudo esse nō pōt. Ille gpe beate
viuit: qđ iam superius diximus. t asstruendo
satis firmus: q viuit vt vult: nec male aliqd
vult. Nemo aut male vult imortalitatē: si ci
hūana capax ē deo donāte natura. cuius si
capax nō est: nec beatitudinis capax est. Ut
enim homo beate viuat: oportet vt viuat.
Quē porro morientē vita ipsa deserit: beata
vita cū illo manere que pōt: Lū aut deserit
aut nolentē deserit. pculdubio: aut volentē:
aut neutrum. Si nolentē: quomō beata vita ē:
q ita ē in voluntate vt nō sit i potestate. Lūq;
beatus nemo sit aliqd volēdo nec habendo:
quāto minus ē beatus q nō honore: nō pos
sessione: nō qualibet alia re: s; ipsa beata vita
nolēs deserit. quādo ei nulla vita erit: Vn
de t si nullus sensus relinquit quo sit misera.
ppter ea enī beata vita discedit: qm̄ tota vita
discedit. Miser est tamē qdā sentit: qz scit
se nolentē psumi: ppter qđ cetera t quod p
ceteris diligit. Nō igit pōt vita t beata esse:
t nolentē deserere: qz beatus nolens nemo
fit: ac p hoc quanto magis nolentē deserēdo
misera facit. Si aut volentē deserit: etiā sic
quomō beata erat: quā perire voluit q habe
bat. Restat vt dicant neutz esse in aio beati.
id est cū deserit a beata vita: cū p morte de
rit tota vita: nec nolle. nec velle. ad vtrumq;
enīz parato t equo animo cōsistere. S; nec
ista beata est vita. que talis ē: vt quē beatus
facit: amozte eius idigna sit. Quomō enīz ē
beata vita quā non amat beatus: Aut quo

inō amat: qđ vtrū vigeat: an pereat idifferē
ter accipit: Nisi forte virtutes quas ppter
solā beatitudinem sic amamus puaade e no
bis audent: vti piaz beatitudinem nō amem.
Nō si faciūt: etiā ipsas vtiq; amare desili
mus: quādo illā ppter quā solā istas am.
mus: nō amamus. Deinde quemō erit: ve
ra illa taz pfecta: tā examinata: tā eliquata: tā
certa sententia: beatos esse oēs homines vel
le si ipsi qui taz beati sunt: beati esse nec nolūt
nec volūt: Aut si volūt vt veritas clamat: vt
natura pcellit: cui summe bonus t imutabi
liter beatus creator ididit hoc. Si volūt iquā
beati esse q beati sunt: beati vtiq; nō esse no
lunt. Si aut beati nō esse nolūt: pculdubio
nolūt psumi t pire qđ beati sunt. nec nisi vi
uentes beati esse possunt. Nolūt igit perire
qđ viuit. Immortales ergo volūt: quicūq;
vere beati vel sunt vel esse cupiūt. Nō autē
viuit beate: cui nō adest qđ vult. Nullo mō
igit cē potuerit vita veraciter beata: nisi fue
rit sempiterna: Nō ac vtrū capiat hūana natu
ra: qđ tū desiderabile pfect: nō parua qstio
ē. S; si fides assit q̄ inest eis quibus dedit
potestātē ielus filios dei fieri: nulla qstio est.
An eternitatis capax sit humana natura.

Capitu. ix.

Imanis gpe argumētationibus
b beati uenire: conātes: vt pauci ma
gno pcedit ingenio: abundantes oī
o: doctrinisq; subtilissimis erudit: ad inda
gandā solius aie imortalitatē puenire poue
runt. Cui tamē anime beatā vitā nō inueni
runt stablē. id est verā. Ad miseras eas gpe
vite huius enī post beatitudinem red. re dux
rūt. Et qui eoz de hac erubuerūt snia. t ani
mā purgatā in sempiternā beatitudine sine
corpe collocandā putauerūt: talis d mūdū re
trofus eternitatis sentiūt: vt hāc de aia sentē
tiā suā ipsi redarguāt. Quod hic lōgū e de
mōstrare: sed in libro. xij. d ciuitate dei: sat
a nobis est quantū arbitroz explicatū. S; ides
aut ita totū hominē imortale futuz: q viūz
constat ex aia t corpe: t ob hoc vere beatus: si
argumētatione humana: sed diuina aucto
ritate pmutit. Et ideo cu dicū cēt in euangelio
q ielus dederūt potestātē filios dei fieri: his q
eū receperūt. t qđ sic recepisse eū: brcui fuit
set expōitū: dicēdo credētib; i noie ei: quo
qz modo filij fierēt dei: esset aduicū. q nō ex

Abides

Abi. s

Ab. 2

Job.

gal. 5
ro. 5.

Job.

Jo. 16.

Abi.

anguinib⁹ neq; ex voluntate carnis: neq; ex voluntate viri: s; ex deo nati sunt. ne ista hominib⁹ vident⁹: & gestam⁹ infirmitas tāta excellētiā desparet: illico anērū est. & vbi caro factū ē: & habitauit i nobis: vta p̄tario suaderet qđ incredibile videbat. Si eni nata dei fili⁹: p̄pter filios hē nūm misceatūa tēct⁹: & hōis filius. hoc ē eni: vbi caro factū ē: & habitauit in nobis hoib⁹: quāto ē credibili⁹ nata filios hominis: gratia dei filios dei fieri: & habitate in deo: in q̄ solo: & d quo solo eē possunt beati participes immortalitatis ei⁹ effecti. ppter qđ p̄suadē dū dei filius particeps nre mortaliū efficitur est.

An alio modo oīpotēs deus hominem eter-
num debuerit reo mare qđ vt sibi deus fili-
us natam vniret humanam. **La. x.**

Si itaq; q̄ dicitur ita ne defuit deo mo-
do alius quo liberaret hoīnes misia
mortalitatis hui⁹ vt vngenuū filiū
deū sibi coeternū hominē fieri vellet induē
do humanā animā & carnē: mortaliq; factū

Job. 2. mortē p̄pen: pax est sic resellere: vt istū mo-
dū quo nos p̄ mediatorē dei & hominū: hoī-
nē xpm iesu deus liberare dignat⁹: asseram⁹
bonū & diuine p̄gruū dignitatē: verūenā vt
ostēdamus nō alui modū possibīle deo fuisse
cuius p̄tati cuncta cōsueti subiacēt. S; sanaz
de nre misie puenitūem modū aliū n̄ fuit
se nec eē opoz. uisse. Quid eni tā necessariū
fuit ad erigēdā spē nraz mētēq; mortaliū
p̄dione ipsius mortalitatis abiectas ab in-
mortalitatis desolatione liberādas: qđ vt de-
mōstraret nobis q̄nti nos pederet de⁹: q̄ntū
qđ diligeret. Quid vero h⁹ rei tāto isto iudi-
cio manifestus atq; p̄clarus: qđ vt dei fili⁹
immutabiliter bonus: in se manēs qđ erat: & a
nobis & p nobis accipēs qđ n̄ erat: p̄ter sue
naturę detrimētū n̄m dignatus est inire cō-
sorcium: p̄us sine vllō malo suo merito: mala
nra p̄ferret: ac si iam credētib⁹ quātū nos vi-
ligat deus: & qđ oēs: ebaumus tam spantibus
dona i nobis sua sine vllis bonis meritis no-
stris: imo p̄cedēbus & malis meritis nris
in debita largitate p̄ferret: qz & ea q̄ dicit me-
rita nra dona sunt ei⁹. Vt eni fides p̄ dilecti-
onem operet: caritas dei diffusa ē in cordib⁹
nostris p̄ spiritū sanctū qui datus est nobis.
Tūc est aut datus: qñ est iesus resurrectione
clarificatus. Tunc eni cū se missurū esse pro

misit & misit: qz tunc sicut de illo scriptū est: **Eph. 4.**

& ante p̄dictū: Ascēdit in altū: captauit ca-
ptiuitatē: dedit dona hominibus. Nec dōa
sunt mrita nra: qbus ad summū bonū imor-
talitatis & beatitudinis puenimus. **Ro. 5.**

Q̄ntū aut ingratissimū caritatē suā de⁹ in nobis:
qm̄ cū adhuc peccōres essemus. xps p nobis
mortu⁹ ē. Multo magis iustificati nūc i san-
guine ipsius: salui erimus ab ira p̄ ipm. Ad
huc addit & dicit: Si eni cū inimici eēmus re-
cōciliati sumus deo p mortē filij eius: multo
magis recōciliati salui erimus in vita ipsius
Quos peccatores dixi p̄us: hos postea
inimicos dei: & quos p̄us iustificatos in san-
guine iesu christi: eos postea: reconciliatos
p mortē filij dei. Et qđ p̄us saluos ab ira p̄
ipm: eos postea saluos i via ipi⁹. Nō ergo
ante istā gratiā quoquo mō peccatores: s; in
talibus peccatis fuimus: vt inimici essemus
dei. Supius aut qdē aplūs nos peccatores
& inimicos dei duobus idēdē nominibus
appellauit: vno velut misissimū: alio plane
atrocissimū dices: Si eni christi⁹ cū infirmi
essemus adhuc: iuxta tēpus p impijs mor-
tuus est. Quos infirmos: eōsdē impios nū
cupauit. Ecce aliquid videt infirmitas: sed
aliquando talis est: vt impietas nominetur.

Misi tñ infirmitas esset: medicū necessariū
nō haberet: q̄ ē hebraice iesus: grece soter:
nra aut locutiōe saluator. Qd vbi latina
lingua antea nō habebat: s; habere potat: si-
cut potuit qñ voluit. Nec aut apostoli sentē-
tia p̄cedēs vbi ait. Adhuc cū infirmi essem⁹
iuxta tēpus p impijs mortuus est: cōheret
his duabus seq̄ntibus: quaz i vna dixi pec-
catores: in alia inimicos dei: tāq; illis singu-
lis reddiderit singula. peccatores ad i firmos
inimicos dei referēs ad impios.

Qua ratione in sanguine xpi iustificet cre-
dētes: et quomō in hoc sacramēto totius tri-
nitatis sit operatio. **La. xi.**

Ed quid ē iustificatiō in sanguine ipsi-
us: Que vis est sanguinis huius ob-
secro: vt in eo iustificent credētes. Et
quid est recōciliati per mortē filij eius. Ita
ne vō cum trāseret nobis deus pater: vidit
mortē filij sui p nobis: & placatus est nobis
Anquid ergo filius eius vsq; adeo nobis
iā placatus erat: vt p nobis et ā dignaretur
mori. pater vero vsq; adeo adhuc irascatur

Eph. 4.

Ro. 5.

Ibidē

Ro. 5.

Ibidē

gal. 5.

ro. 5.

io. 16.

Liber

vñ filius p nobis moreret nō placaretur
 Et quid est q; alio loco idē ipse doctor gentiū.
 Ro. 8. Quid inq; g dicimus ad hec. Si deus p no
 bis: q; p nos. Qui pprio filio nō peperit: sed
 p nobis oibus tradidit illuz. Quomō nō ēt
 cum illo omnia nobis donauit. Nunqd nisi
 iam placatus esset pater: pprio filio non par/
 cens pro nobis euz traderet. Mōne videtur
 hec illi velut aduersa esse sentētia. In illa mo/
 rit p nobis filius: ⁊ reconciliat nobis pater
 p mortē eius. In hac autē tanq; prior nos di/
 lērit pater. ipse ppter nos filio non parcit.
 ipse p nobis cum tradit ad mortem. Sed vi/
 deo q; ⁊ ante pater dilexit nos. nō solū ante/
 q; p nobis filius moreret: s; anteq; pderet
 mundum. ipso teste aplo q; dicit. Sicut elegit
 nos in ipso ante mundi pstitutionē. Nec fili⁹
 patre sibi nō parcente p nobis velut iunus ē
 traditus. q; ⁊ de ipso dictū est. Qui me dilexit
 ⁊ tradidit seipm p me. Omnia ergo simul ⁊
 pater ⁊ fili⁹ ⁊ amboꝝ spiritus pariter ⁊ pcor/
 diter operant: tñ iustificati sumus in xpi san/
 guine: ⁊ recōciliati sumus deo p mortē filij
 eius. Et quō id factū sit: vt potero etiā hic q;
 nū satis videbit explico.
 Quo merito homo traditus sit diabolice po/
 testati.

Epi. xij.
 Vada iusticia dei in potestate diaboli
 q; traditus est genus humanū: peccato p
 mibois i oēs vtriusq; sexus cōmunio
 ne nascentes originaliter transēte: ⁊ paren/
 tū pzimoz debuo vniuersos posteros obligā
 te. Nec traditio pus in genchi significata est
 vbi cū serpenti dictū esset. Terrā māducabis
 hōi dictū est. Terra es ⁊ in terrā ibis. Eo qd
 dictū est: in terrā ibis: mors corporis pñun/
 ciata est: q; nec ipsam suerat expurus si pñā
 fisset vt factus est rectus. Qd vō viaētū ait.
 Terras es: pñēdit totū homines in deterius
 cōmutatū. Tale est enī: terras es: quale istd.
 Mō pmanebit spiritus meus in hōibus istis
 qñ caro sunt. Tunc ergo demōstrauit euz ei
 traditū cui dictū fuerat: terrā māducabis.
 Aplūs aut apertius hoc pdicat. vbi dicit. Et
 vos cū essetis mortui delictis ⁊ peccatis ve/
 stris: in qbus aliquādo ambulastis scdm secu/
 lū mūdū hui⁹ fm pñcipe pñis aeris. spūs hu/
 ius q nūc operat in filiis diffidētie: in qbus ⁊
 nos oēs aliqui pueri sumus i desideris car/
 nis nre: facientes volūtares carnis ⁊ affectio

nū: ⁊ erram⁹ natura filij ire: sic ⁊ ceteri. Fisi
 diffidētie sunt infideles. ⁊ quis hoc nō est aū
 q; fidelis fiat. Quocirca oēs hoies ab origi/
 ne sub pñcipe sunt pñis aeris: q; operat in fi/
 liis diffidētie. Et qd dixi ab origine: s; est qd
 dicit aplūs natura: ⁊ se fuisse ⁊ sicut ceteros.
 Natura s; vt est deprauata pñis: nō vt recta
 creata ē ab initio. Modus autē iste q; traditus
 est hō in diaboli potestate: non ua debet in/
 telligi: tanq; hoc deus fecerit aut fieri iusserit
 s; q; tantū pñiserit: iuste tñ. Illo enīz deserē/
 te peccantez: peccati auctor ilico inuasit. Nec
 ita sane deus deseruit creaturā suā: vt nō se il/
 li exhiberet deū creantē ⁊ viuificantē: ⁊ inter
 penalia mala etiā bona malis multa pstantē.
 Mō enī pñuui i ira sua miseratōes suas: nec
 hoicm a lege sue pñis amisit: qñ in diaboli
 pñate esse pñiserit: q; nec ipse diabolus a pñate
 oipotēntis alienus est: sicut neq; a bonitate.
 Mā ⁊ maligni angeli vnde qualicūq; subfi/
 sterent vita: nisi p cū q; viuificat oia. Si ergo
 cōmissio peccatoꝝ p tram dei iustiaz hominez
 subdidit diabolo: pfecto remissio peccatoꝝ
 per reconciliatōem dei benignam: eruit ho/
 minem a diabolo.

De consilio dei quo ei placuit vt potestas dia/
 boli nō potentia: sed iusticia vinceret.

Epi. xij.
 Qn aut diabolus potentia dei: s; iusti/
 cia superādus fuit. Mā quid omnipo/
 tente potētius. Aut cuius creature po/
 testas: potēnti creatoris cōparari pōt. S; cū
 diabolus vno puerfitaris sue factus sit ama/
 toꝝ potētie: ⁊ deserit p oppugnatoꝝ iusticie.
 sic enī ⁊ hoies eum tāto magis imitant: quā
 tomagis neglecta: vel etiā perosa iusticia po/
 tētie student: ei iustq; vel adeptione letant: vel
 inflāmant cupiditate: placuit deo: vt propter
 erundū hoies de diaboli potestate: nō poten/
 tia diabolus: s; iusticia vinceret. atq; ua ⁊ ho/
 mines imitātes chrīstū: iusticia quē erēt dia/
 bolū vincere: nō potentia. Mō q; potentia q;
 si malialiqd fugienda sit: sed ordo seruandus
 est quo prior est iustitia. Mā quanta potēntia
 pōt esse mortaliū. teneant ergo mortales iusti/
 cia: potēntia imortalibus debet. Et in cōparata
 quantalibet coꝝ hominū q; potēntes vocant
 in terra: ridicula infirmitas inuenit: ⁊ ibi so/
 diū peccatoꝝ fouea: vbi vident malipulimū
 posse. Lanta aut iustus ⁊ dicit. Beatus ho

vbi. 3

vbi. 3

ps. 7.

Luc. 2

ps. 9.

mo quē tu erudieris dñe: et de lege tua docue-
ris cū. Ut mitiges eia diebus malignis: do-
net sodiat pccōi fouea. Quā nō expellet dñs
plebem suā: et hereditatē suā nō derelinquet.
Quoadusq; iusticia puerat in iudicium: et q
habēt eam oēs recto sunt corde. Hoc g tpe q
differēt potentia populi dei: non repellēt dñs
plebē suā: et hereditatē suā nō derelinquet. Q
talibet acerba et indigna ip̄a humilis atq; in-
firma patat: quoadusq; iusticia quā nunc ha-
bet infirmitas pioz: puerat in iudiciū. hoc
est iudiciū accipiat potestātē. Ad iustis in fi-
ne seruat: cum precedētē iusticiā ordine suo
fuerit potentia subsequēta. Potentia quippe
adiūcta iusticie: vlt iusticie accedētē potētiā in-
dicatā potestātē facit p̄tinetatū iusticia ad vo-
luntatē bonā. Vñ dicitur ē ab angel nato xpo
Luc. 2. Bñia in excelsis deo: et in terra par hoibus
bone voluntatis. Potētiā vñ seq debet iu-
sticia: nō p̄eire. Ideo et rebus secundis po-
tētiā id est p̄speris. Secundē aūta sequendo
sunt dicte. Quz enīz beatū faciāt: sicut sup̄ius
disputauimus: due res: bñi velle: et posse: qd
velis: nō debet esse illa pueritas: q in eadem
disputatiōe notata est: vix duabus rebus
q faciunt beatū posse qd velū hō eligat: et vel
le qd oportet: negligat. cū prius debeat habe-
re voluntatē bonā. magnā vero postea po-
tētiā. Bona potētiā voluntas purgāda est a
vitijs: a qd si vincit hō: ad hoc vincit vti ma-
le velit. et bona iā voluntas eius quō erit. Op-
tandū ē itaq; vt p̄tās nunc de: sed p̄travita.
p̄pter q vincēda potētes nolunt esse hoies:
et volūt p̄pter vincēdos hoies. De qd hoc.
nisi vt vere victi falso vincāt: ne sint veritate
sed opiniōe victores. velū homo prudēs cē:
velūt fortis: velūt tempan: velūt iustus: atq;
vt hec veraciter possit: potētiā plane optet at/
q; appetat vt potēs sit in seipso. et miro mo-
do aduersus seipm p seipso. Cetera vero q
bene vult: et tñ nō potest: sicut est immortalitas
et vera ac plena felicitas: desiderare nō cesset:
et patienter expectet.

De omnium debito per nihil debentem xpm
soluto.

Capi. xiiij.

De est igit iusticia qua victus est dia-
bolus. Quē nisi iusticia iesu xpi. Et
quō victus est. Quia cum in eo nihil
morte dignū inueniret: occidit cū in. Et vti
q iustum est: vt debiores quos tenebat li-

bert dimittant: in euz credentes: quē sine vl-
lo debito occidit: hoc est q iustificat dicim⁹
in xpi sanguine. Sic quippe in remissionem
peccatoz nostror: innocens sanguis ille effu-
sus est. Vnde se dicit in psalms: in mortuis
liberum. Solus enim a debito mortis: liber
ē mort⁹. Hinc et in alio psalmo dicit. Que
nō rapui tūc exoluebā: rapinā volēs intelligi
peccatū. q vsurpanē et liciū. Vñ p os etiaz
carnis sue: sicut in euāgelio legi dicit. Et ec-
ce venit pnceps mudi huius: et i me nihil in-
ueniet. id ē nullū peccatū. S; vt sciāt oēs in-
qr: q voluntatē priā mci facio: surgite eam⁹
hinc. Et pgit inde ad passiōē: vt p debitoz
bus nobis qd ip̄e nō debebat exolueret. Nū
qd isto iure exsimo diabolus vinceret: si po-
tētiā xpi cū illo agere nō iusticia voluisset: sed
postposuit qd potuit: vt prius ageret qd opor-
tuit. Ad aut illuz esse op⁹ erat: et hoies: et deuz
Nisi enīz hō esset: nō poterat occidi. Nisi et
deus esset: nō crederet noluisse qd potuit: sed
nō potuisse qd voluit. Nec ab eo iusticiā po-
tētiā plātā fuisse: s; ei defuisse potētiā putare
m⁹. Nūc vñ humana p nobis passus ē: qz
hō erat. s; si voluisset etiā hoc nō p̄t potuiss;
qz de⁹ erat. Ad gratior facta ē i humilitate iu-
sticia: qz posset si noluisse hūmilitatē nō ppe-
ti tāta i diuinitate potētiā: ac sic a mortē taz
potētiā nobis mortalib⁹ ipotētib⁹: et cōmēda-
ta ē iusticia: et pmissa potētiā. Ad op enī duo
rū vñ fecit mortē do alēz resurgēdo. Quid
enīz iustus. Qz vsq; ad mortē crucis p iusti-
cia puenire. Et qd potentius: qz resurgere a
mortuis: et in celū cū ip̄a carne in q ē occisus
ascēdere. Et iusticia g prius: et potētiā postea
diabolū vici. Iusticia scz q nullū peccatū ha-
buit: et ab illo iniustissime ē occisus. potentia
vero: qz reuixit mortuis: nunq; postea mo-
riturus. Sed potētiā diabolū vici: etiā si
ab illo nō potuisset occidi: quāuis maiores sit
potētiā etiā ip̄az mortē vincere resurgēdo:
qz vitare vincēdo. Sed aliud ē ppter qd iusti-
ficamur in xpi sanguine: cum p remissionem
peccatoz eruinur a diaboli potestate: hoc ad
id pertinet qd a xpo iusticia diabolus vincit:
nō potentia. Et infirmitate quippe quem su-
scipit in carne mortali: nō ex mortali poten-
tia crucifixus est christus: de qua tñ infirmita-
te. ait apostolus. Quod infirmus est dei: for-
tius est hominibus.

p̄s. 97

p̄s. 68.

Jo. 14.

p̄s. 76

p̄s. 97

Liber

In quo sit diabolus victus a xpo. Ca. xv.

Non est itaq; difficile videre diabolus
n victus: qm q ab illo occisus est resur/
xit. Illud est maius et ad intelligenduz
pfundius: videre diabolū vti qm sibi vicif/
se videbat. id est qm xps occisus est. Tūc enī
sanguis ille: qm eius erat q nullū habuit oīno
peccatū: ad remissionē nroꝝ iustus est pecca/
toꝝ: vt qz cos diabol⁹ merito tenebat: quos
peccati reos pditione mortis obstrinxit, hos
p cū merito dimitteret quē null⁹ peccati reuz
imērito pena mortis affecit. hac iusticia vict⁹
et hoc vinculo vinctus est fortis vt vasa eius
eriperent: q apd cū cū ipso et angelis eius suc/
rūt vasa ire: et in vasa misericordie verterent.
Nec gpe vba ipius vñi nostri iesu xpi de
celo ad se facta: cū pñi vocatē ē: narrat apls
paulus. Nā inter cetera q audiuit: etiā hōc si
bi dictū loquit. Ad hoc enim tibi apparui: vt
pstitueret ministrū et testē eoꝝ q a me vides
qbus etiā pze co tibi liberās te de populo et d/
gentibus in q̄s ego mitto te aperire oculos
ecceꝝ: vt auertant a tenebris: et a potestate sa/
thane ad deū: vt accipiant remissionē pecca/
toꝝ: et forte q in sanctis: et fidē que in me ē.
Vnde et exhortans idē apls credētes: et ad
gratiarū actionē deo patri: q eruit nos ingt/
de potestate tenebrarū: et tñsultū in regnū
filij caritatis sue: in quo habemus redēptio/
nē in remissionē peccatoꝝ. In hac redē/
ptōe tanq; pñi p nobis datus est sanguis
xpi: quo accepto diabolus nō datus ē: s; a/
gatus: vt nos ab eius nexibus solueremur.
Nec quēquaz secū eoꝝ quos xpus ab om/
ni debito liber idebite suo sanguine rede/
misit: peccatoꝝ retribus inuolutū traheret ad
secunde ad sempiternē mortis exitū. s; hacte/
nus morerent ad xpi granam, pñctes: pze/
cognā et pdestinati et electi ante p̄stitionē
mundi: quatenus pro illis ipse mortuus est
xpus: carnis tantū morte nō spiritus.
Ad quā vtilitatem fidelioꝝ renatoꝝ mala que
p originale peccatū sunt cōtracta: conuersa
sunt.

Lapi. xvi.

Damnis enī et ipsa mors carnis de
q peccato pñi hoīs originaliter vene/
rit tamen bonus eius vsus gloriofissi/
mos martyres fecit. Et ideo nō solus ipa: sed
omnia seculi huius mala dolores: laboresq;
hoīum quāq; de peccatoꝝ: et maxime de pñi

originalis meritis veniāt: vñ facta est: et ipsa
vita vinculo mortis obstricta. tñ remissis pec/
catis remanere debuerūt: cū qbus homo pro
veritate certaret: et vnde exerceat. Vtus fide/
liū: vt nouus homo p testamentū nouū: iter
mala huius seculi nouo seculo sparet: misē/
riā quā meruit vita ista dānata sapienter. tole/
rās: et qz finiet prudenter gratulās. beatitudi/
nē vero qz liberata vita figurata sine fine ha/
bitura est: fideliter et patienter expectās. Dia/
bolus enī a dñatu et a cordibus fidelioꝝ foras
missus in quoꝝ dānatiōe atq; infidelitate: s;
dānatus enī ipse regnabat tñ pro conditiōe
mortalitatis hui⁹ aduersari sinit: quātū eis ex/
pedire neuit. Ne q sacre lre psonat pos apo/
stolici. f; idelis deus q nō pmitit vos tēpta/
ri supra id qd potestis: sed faciet cū temptatio/
ne exitū: vt possitis sustinere. p̄posuit autē
ista mala q fideles pie pferunt: vel ad emen/
dādā peccata: uel ad exercēdāz infidelitate: s;
iusticiā: uel ad demonstrandā uitē huius misē/
riā: ut illa ubi erit beatitudo uera atq; ppetua
et desideret ardētius et iustitias inquirat. Sed
circa eos ista seruauit. de qb⁹ apls dicit. Sa/
mus quoniā diligētibz deū oia cooperant
in bonū: his q scdm p̄posuū vocati sunt san/
cti. Quoniā q̄s aut p̄posuit: et pdestinauit p̄for/
mes fieri imaginis filij sui: vt sit ipse p̄moge/
nitus i multis fratribz. Quos aut pdestina/
uit: illos et vocauit: et q̄s vocauit: illos et iusti/
ficauit. Quos aut iustificauit: ip̄os et gloriifi/
cauit. Hoꝝ pdestinatoꝝ nemo cum diabo/
lo pibit: nemo vsq; ad mortē sub diaboli po/
testate remanebit. Deinde sequit: qd iam su/
pra commemorari. Quid ergo dicemus ad
hec. Si deus p nobis: quis ptra nos. Qui
filio suo proprio nō pepercit: s; p nobis om/
nibus tradidit illū. Quō non et cum illo om/
nia nobis donauit. Cur gñ fieret mors xpi
imo cur nō p̄missis alijs innumerabilibus
modis quibus ad nos liberandos vti posset
oipotēs: ipa potissimū eligeret vt fieret: vbi
nec de diuinitate eius aliquid imminutū est aut
mutatū. et de humanitate suscepta nō benefi/
cij collatū est hominibus: vta dei filio sempi/
terno eodēq; hoīs filio mors tpalis idebita
redderetur: qua eos a sempiterna morte de/
bita liberaret. peccata nostra diabolus tene/
bat: et p illa nos merito fugebat in morte. Vñ
misit ea ille q sua nō habebat: et ab illo imērito

Colo. j

i Ro. j

Ro. 10

Ro. 8

3 bide

Ro. 5

3 ap. i

Ro. 8

bidez

3 bide

est p'duct⁹ ad mortē. Tātū valuit sanguis ille vt neminē xpo indutū in eterna morte debita detinere debuerit: qui xpm morte i
Ro. 5. debita vel ad ip̄us occidit. Et omēdat ergo caritatē suā deus in nobis: qm̄ cum adhuc peccatores essem⁹: xpus p nobis mortu⁹ est. Multo magis iustificati nūc i sanguine ip̄i: salui erim⁹ ab ira p ip̄m. Iustificati iquit in sanguine ip̄i. Iustificati plane i eo qd apctis oib⁹ liberati. Liberati aut a peccatis oib⁹: qm̄ p nobis ē dei fili⁹ qui nulluz habebat occisus. Salui erim⁹ ab ira per ip̄m: ab ira vñqz dei q nūc est aliud qz in illa vidicta. Non enī sicut hominis animi perturbatio est ira dei. sed ill⁹ ira est cui dicit alie loco sancta scriptura: Tu autē dñe viri⁹ nutū cū trāglitate te iudicas. Si ergo iusta diuina vindicta tale nomē accepit: etiāz recōciliatio dei q recte intelligitur nisi cū talis ira finit. Nec inuicem eram⁹ deo: nisi quē maxmodū iusticie sunt inimica peccata: qbus remissis tales inimicie finuit: et recōciliat deo quos ip̄e iustificat. Quos tñ etiā inimicos vñqz dilexit: quigdem pprio filio suo nō pepcit: s; p nobis omnib⁹ cuz adhuc inimici essem⁹ tradidit eum. Recte ergo ap̄lus secut⁹ adiūxit: Si enī cū inimici essem⁹ recōciliati sum⁹ deo p mortē filii eius: p quā facta est illa remissio peccatorū. multo magis recōciliati salui erim⁹ in vita ip̄i. In vita salutis: qui p mortē recōciliati. Quis enī dubitat daturū amicis vitā suā: p qb⁹ inimicis dedit mortē suā. Nō solū autē ingre: sed et gloriamur in deo p dominū nīm iēsu xpm: per quē nūc recōciliatiōne accepimus. Nō solum aut: salui erimus: sed et gloriamur. Nec in nobis: s; in deo: nec p nos: s; p dominū nīm iēsu xpm: p quem nūc recōciliatiōne accepim⁹: secūduz ea que supius disputata sunt. Deinde subiūgit ap̄lus: Propter hoc sicut p vnūz hominē peccatū in hūc mūdū iurauit: et p peccatū mors: et ita in oēs homines mors ptransiit: in q oēs peccauerūt: et cetera. In qbus plurius de vobus hoib⁹ disputat. Vno eodē pmo adā p cuius peccatū i mors: etz tāqz hereditariis malis posteri ei⁹ obligati sumus. altero aut secūdo adam: q non homo tñ: s; etiā deus est: quo p nobis solū nente qd nō debebat: a debitis et paternis

et pprijs liberati sum⁹. Proinde qm̄ ppter vnū illū tenebat diabol⁹ oēs p ci⁹ vitatē carnalē cupiscēda generatos: iustuz est vt ppter hūc vnū dimitat oēs p ip̄ius immaculatā gratiā spiritualē: regeneratos. De his que p incarnationē xpi sunt collata credentibus.

Lapi. xvij.

Vñ et alia multa q in xpi incarnatione: q supbis displicet: salubriter i tūcda atqz cogitāda sunt. Quoz est vnum qd demonstratū ē hōi: quē loci haberet in rebus qd didit deus: quigdē sic deo iungi potui: hūana natura: vt ex duabus substantijs fieret vna psona: ac p hoc itz ex tribus sc; deo: anima et carne: vt supbi illi maligni spirit⁹ q se ad decipiēdū qsi ad ad iuuādū medios interponūt. nō ideo sc au: deat homini pponere: qz nō habēt carnes et maxime qz et mozi in eadē carne dignatus est filius dei: ne ideo illi tāqz deos se coli psuadeāt: qz vidēt eē imortales. Decide vt gratia dei in nobis sine vllis pcedētib⁹ meritis i homine xpo cōmēdaret: qz nec ip̄se vt tāta vnitāte deo vero pūctus vna cū illo psona. id est ip̄e homo assumptus mor vt homo etiā deus filius dei fieret vllis est pcedētib⁹ meritis assecutus. Sz ex quo esse homo cepit eē: ex illo et deus. vñ dictū est: Vbū carō factū est. Etā illud est: vt supbia hominis q maxime impedimēto est: ne inhercat deo: p tāta dei humilitatem: re dargui posset atqz sanari. Dicitqz homo qz lōge recesserit a deo: et quid illi valeat ad medicinalē dolorē qndo p talē mediatorēz redit q hoibus et deus diuinitate subuenit: et homo ifirmitate puenit. Qd autē maius obediētiā nobis pberet exēplū q p inobediētiā pteramus qz deo patri de⁹ filius obediēs vsqz ad mortē crucis. Ad pmiū tāte obediētiē vbi ostēderet inclūs: qz i carne tāti mediatoris: q de ipso refurrexit eternā. Pertinebat etiā ad iusticiā bonitatēqz creatoris: vt per eandem rationalem creaturam superaretur diabolus: quam se super asse gaudebat: et de ipso genere venientem quod genus origine vitata: per vnum te: nebat vniuersum.

De natuitate domini ex maria virgine et spiritusanto.

Lapi. xvij.

Liber

1. **Abi. 2**

Poterat enīz vīqz deus hoīem alīū de suscipere: i quo ēēt mediator dei et hoīz: nō de genere illius adāz: q pctō suo genus obligauit humanū. sic ipm quē pmiū creauit: nō de genere creaturali: cuius. Poterat g vī sic: vī alio quo vellet mō creare vniū alīū quo vinceret victor pōris: sed melius iudicauit vt de ipō qd victū fuerat genere assumere hoīez deus: p quē generis humani vinceret inimicū. Et tū ex virgine: cuius pceptū spūs: nō caro. fides nō libido puenit. Nec iter fuit carnis pēu/piscētia: p quā feminant et pēpiunt ceteri: q trahūt originale peccatū: s; ea penitus remouissīma credēdo: nō pēuēdo sancta ē se cūdata virginitas: vt illud qd nascebat ex ppagine pmi hoīs: tūmō generis nō etiā criminis originē duceret. Nascebat nāqz nō trāsgressiōis ptagiōe vinata natura: sed oīz talīū vīnoz sola medicina. Nascebat inqz tō nullū habēs: nullū habitur? oīno peccatū: p quē renaceret liberādī a pctōq nasci nō pnt sine pctō. Quāuis enīz carnali pēuiscētia q inest genitalib? mēbus bñ vīat castitas pūgalis: h; tū motus nō volūtarios: qd ostēdit vel nullā se in paradi/sō aī peccatū eē potuisse: vel nō talē fuisse si fuit: vt alīqz rēstiteret voluntati. Mūc āt illā talē eē sentim? vt repugnās legi mētis etiā si nulla est cā generādī: stimulos ingerat cocūdi: vbi si ei cedit peccādo faciet: si si cedit dissentiendo frenet. Que duo aliena fuisse a paradi/sō aī peccatū: dubitare qd possit. Mā neqz illa honestas faciebat aliqd in decoz nec illa felicitas patebat aliqd ipacatū. Potebat itaqz vt ista carnalis cōcupiscētia nulla ibi esset oīno: qnī pēpiebat virginitis pūis: in quo nihil dignū morte fuerat inuēturus: et eū tū occisurus auctor mōtis: auctor vite morte vincēdus: Victor pmi adā et tenēs genus hūanū: victus a se cūdo adā et amīcēs genus xpīanū: liberatū ex hūano generē ab hūano crimīe: p eū q nō erat in crimīe: qūis esset ex genere: vt de ceptor ille ab eo viceret genere: qd vicerat crimīe. Et hoc ista gēstū ē vt hō nō extol/lat. S; q gloriāz in dño gloriēz. Qui enīz victus est hō tū erat: et tō victus est: q su/pbe deus esse cupiebat. Qui āt vīat: et hō erat et deus: et tō sic vīat natus ex virgine:

Ro. 7.

1. **Abi. 10**

qz deus humiliter: nō quō alios scōs regebat illū hominē sed gerebat. Nec tanta dei dona: et si qua alia sunt que de hac re nobis et querere nunc et differere longiū est: nisi vbiū caro fieret nulla essent. Qd vbiū caro factū est qd est xpus iesus et sapientie thesauros in se habebat et scīcie. Capitu. xix. Et aut oīa que p nobis vbiūz caro factū tpaliter et localiter fecit et pūlit fm distinctionē quā demonstrare suscepimus: ad sciētīā pūnet nō ad sapiētīā. Qd aut vbiū est sine tpe: sine loco: est pū coeternū et vbiqz totū: de quo si qd potest quantū pōt veracē pferre sermonē: fmo ille erit sapientie: ac p hoc vbiū caro factū qd est chrlsus iesus: et sapientie thesauros h; et scīcie. Nam scribēs aplūs ad colossenses Dolo enīz vos scire inqt quā tūcertamen habēz p vobis: et p his q sunt laodicie: et qūqz nō viderūt facie meā i carne vt pūlitur corda eozū: copulati in caritate et in omnibus diuītijs plenitudinis intellectus ad cognoscendū mysteriū dei: qd est xpus iesus: in quo sunt oēs thesauri sapientie et scīcie dei absconditi. Quatenus nouerat aplūs thesauros istos: quantum eozū penetrauerat: et in eis ad quanta puenrat: qd pōt nosse. Et go tū scdm id qd scriptū ē. Vni/ cuiqz aut nostrū dat manifestatio spūs ad vilitatē: alij quidē dat p spīritū sermo sapientie: alij sermo scientie fm cundē spīritū. si ita inter se distāt hec duo vt sapientia diuinis: scientia humanis attributa sit rebus vtrunqz agnosco in xpo: et necū oēs ei? fideles. Et cū lego: vbiū caro factū est et habitauit in nobis: in vbiū intelligo verbiū dei filiū: in carne agnosco verū filiū hominis filiū: et vtrunqz simul i vna psona dei et hominis ineffabili gratie largitate pūunctū. Propter qd sequit? id dicit. Et vidimus gloriāz eius: gloriā qnī vnigeniti a pē ple/nuz gratie et veritatis. Si gratiā referam? ad sciētīā: veritatez ad sapiētīā: puto nos ab illa duāz istaz rex distinctione quā cō/mēdaui? nō abhorzere. in rebus enīz p tempus oīis: illa sūma gratia est q homo in vnitāte psonē pūunctus est deo. in reb? vero eternis sūma veritas recte tribuit dei vbo. Qd vero idē imple vnigenitus a pa

Joh. 1.

Joh. 1.

Colo. 1.

1. **Abi. 11**

Joh. 1.

Jbide

Ro. 1.

Jbide

Colo.

1. **Abi. 12**

2 the

act

tre plenus gratie et veritatis: id autem est: ut
idem ipse sit in rebus pro nobis temporaliter gestis
cui per eandem fidem mundamur: ut cum stabilit
contemplerur in rebus eternis. Illi autem
populi generum philosophi et inuisibilia dei per
ea que facta sunt intellecta conspiciere potue
runt: tamen quod sine mediatore. id est sine homine
christo philosophari sunt: que nec venturum
prophetas: nec venisse apostolos crediderunt: ve
ritate detinuerunt: sicut de illis dictum est: in i
gnorantia. Non potuerunt enim in his rebus in
visibilibus constitui: nisi querere aliqua media per que
ad illa que intellexerat sublimia pervenirent.
Atque ita in deceptores demones inciderunt:
per quos factum est ut imitarentur gloriam incor
ruptibilis dei: et similitudinem imaginis cor
ruptibilis hominis: et volucrum et quadrupedum et
serpentium. In talibus enim formis etiam idola
instituerunt: siue coluerunt. Scientia generum
christus est: sapientia quoque nostra idem christus est.
Ipe nobis fides de rebus spiritualibus inserit
ipse de sempiternis exhibet veritates. per ipsum
pergimus ad ipsum tendimus per scientiam ad sa
pientiam: ab uno tamen eodemque christo non recedi
mus: in quo sunt omnes thesauri sapientie et sci
entie absconditi. Sed nunc de scientia loqui
mur: post de sapientia quam ipse donaverit
locuturi. Nec ista duo sic accipiamus qua
si non liceat dicere: vel ista sapientiam que in
rebus humanis est: vel illa scientiam que in
divinis. loquendi enim latiore consuetudi
ne: utraque sapientia: utraque scientia dici potest.
Nunc non tamen scriptum est apud apostolum. Alij dant
sermo sapientie: alij sermo: nisi et per se in
gulis nominibus hec singula vocarentur: de
quorum distinctione nunc agimus.
Meminez posse sine fide ad veram beatitudinem
pervenire.

Lapi. xx.

Amataque videamus quod sermo iste
i. plures effecerit: quod collegerit: quo
pervenit. Beatos esse se velle omnes
hominum esse: nec tamen omnium esse fides: quia cor
mundante ad beatitudinem pervenit. Ita fit
ut per istam quam non omnes volunt ad illam tendere
dum sit quam nemo possit esse qui nolit. Beatos
esse se velle omnes in corde suo vident
tantaque est in hac re nature humane conspira
tio: ut non fallat homo qui ex aio suo de aio con
i cit alieno. Denique omnes id velle nos novi
mus. Multi vero immortales se esse posse de

sperant: cum id quod omnes volunt. id est beatos nat
lus aliter possit. volunt tamen etiam immortales esse
si possent: sed non credendo quod possint: non ita
vivunt ut possint. Necessaria est ergo fides ut
beatitudinem consequamur: omnibus humanen
ture bonis. id est et animi et corporis. Hanc autem
fidem in christo esse diffinita: quod in carne resurre
xit a mortuis: non moriturus ulterius: nec
nisi per illum quemque liberari a diaboli dnatu per
remissionem peccatorum. In cuius diaboli pibus
necesse est miseram esse vitam: eademque perpetuam
quam mors est potius dicenda quam vita: eadem si
des habet. De qua in hoc libro sic potui per spacio
temporis disputavi: cum ita et in altero libro huius
operis multa de hac re dixeris: sed ibi propter aliud
hic propter aliud. Ibi scilicet ut ostenderem:
cur et quomodo christus in plenitudine temporis a patre sit
missus: propter eos qui dicunt: eus qui misit: et eum
qui missus est equeles natura esse non posse. hic
autem ad distinguendum actionem scientiam a com
plativa sapientia: placuit prope velut grada
tum ascendentibus in utraque regere apud
interiores hominem quandam sui cuiusque gene
ris trinitatem: sic prius apud exteriores quasi
mus. ut ad illam trinitatem quam deus est: per non
modulo: si tamen velimus saltem in enig
mate et per speculum trucidat exercitatio: in his
inferioribus rebus mentem veniamus. Huius
igitur verba fidei quasi in solis vocibus memo
rie commendaverit: nesciens quid significet. sic
solent greci nescire trinitatem grecam verba tenere me
morant: vel latina sicut: vel cuiusque aliter lin
gue cuius ignari sunt. Nunc hinc quidam in
suo aio trinitatem: quod et in memoria sunt illi
verborum soni: etiam quando non cogitat: et inde for
mat acies recordationis eius quando de his cogi
tat: et voluntas recordationis atque cogitationis
quod coniungit. Nullo modo tamen dixerimus istum eum
qui agit secundum trinitatem interioris hominis agere. sed
potius exterioris: quod id solam meminit: et qui
vult: quantum vult intuetur: quod ad sensum cor
poris pertinet: quod vocat auditum nec aliud quam
corporaliu reru. id est sonorum: talis cogita
tione imagines versat. Si autem quod ver
ba illa significant: teneat et recolat: ita quod
aliquid interioris hominis agit. sed non
dum dicendus vel putandus est vivere secun
dum interioris hominis trinitatem: si ea non dili
gat que ibi predicantur: precipiantur: promittuntur.
Potentis etiam ad hoc tenere atque cogitare

Ro. 6.

Gal. 4

1 Co. 13

Liber

ut falsa esse existimās: conet etiā redargue
re. Volūtas illa q̄ ibi coniungit ea que me-
moriam tenebant: et ea q̄ in acie cogitatio-
nis i-
p̄sa sunt: implet quidē aliquā trinitatē cū ip̄sa
sit terna. sed nō sūn eā viuūt: quādo illa que
cogitant velut falsa nō placeāt. Cū autē v̄a
esse credant: et q̄ ibi diligēda sunt diligunt
iā sūm trinitatē interioris hominis viuūt.
Scdm hoc enīz viuūt q̄s qd̄ diligit. Quo-
mō autē diligunt q̄ nesciunt: s̄ tamē credun-
tur. Jā q̄stio ista tractata est in supioribus
libris: et inuentū neminē diligere qd̄ p̄ni-
tus ignorat. ex his autē q̄ nota sūt diligi: qm̄
diligi dicunt ignora. Nūc libū istū ita clau-
dimus: ut admoncamus q̄ iust⁹ ex fide vi-
uit: q̄ fides p̄ dilectionē operat: ita ut virtu-
tes quoq̄ ip̄e qbus prudēter: fortiter: tēpe-
rante: iuste q; viuūt: oēs ad eandē referan-
tur fidē. Nō enīz aliter poterūt vere esse
virtutes. que tamē in hac vīa nō valēt tan-
tū: ut aliquādo nō sūt hic necessaria qualiū-
cunq; remissio peccatorū: que nō sit nisi p̄
eū qui sanguine suo vicit principē peccato-
rū. Ex hac fide et tali vīa q̄cūq; notiones sūt
in animo fidelis hominis: cū memoria cō-
tinent: et recordatione inspiciant: et volun-
tati placent: reddūt quandā sui generis tri-
nitatē. Sed imago dei de qua in eius adiu-
torio post loquimur: nondū in ip̄sa est. qd̄
tunc melius apparebit cū demonstratū fue-
rit: ubi sū qd̄ in futuro volumine lector ex-
pectet.

Explicit liber tertiusdecimus.

Incipiunt capitula libri quartidecimi.

- i. Que sit hominis vera sapientia.
- ii. De fide que licet ad eterna pducatur: temporalis tamen est et cū ad eternitatem ventus fuerit cessatura.
- iii. Quid illud sit animi: i. q̄ dei imago p̄petua ē: et eterne species trinitatis.
- iiii. Qd̄ natura sic etiā deformis et miser: nec vīa nec dei imaginē possit amittere.
- v. An et paruulorū mētēs nosse se p̄sūt.
- vi. Qd̄ mens hominis sine cogitatione sibi met̄ spiciat esse nō possit.
- vii. Qd̄ aliud sit aliquid non nosse: aliud

nō inde cogitare.

- viii. De p̄ncipali mentis: in quo intuen-
da est sume imago trinitatis.
- ix. An v̄tutes qbus ad eternitatē tēdūt
definiant. cū ad eterna pducunt.
- x. De cognoscibilibus sp̄alibus: quo-
rū alia cognitionē nostrā p̄ueniunt:
alia nō p̄cedunt.
- xi. An semp memoria p̄teritaz rex sit:
an vero etiā p̄sentis.
- xii. Qua facultate mēs rationalis obtine-
at: ut in eo dei imago resp̄deat.
- xiii. De reminiscencia in deū: cuius sem-
per capax est mentis natura.
- xiiii. Qd̄ etiā praua mens: nec memoria
sui caret: nec cogitatio: nec amor.
- xv. De mutab̄ litate mētis humane qua
sit ut sicut misera facta ē ex beata ita
beata possit esse ex misera.
- xvi. De reformatione mētis ad imaginē
dei: et quot modis sp̄itus appellatō
diuersis assignet naturis.
- xvii. Quid sit inter regenerationē baptis-
mi et renouationē qua p̄ficiat de die i
diez in agnitionem dei.
- xviii. Posse et hoīe corpe imaginē dei ac-
cipi: sūm q̄ v̄bū caro facta ē: cuius i
mortalitati oēs sancti p̄formabunt.
- xix. Qua sit p̄te bō ad imaginē et similitudi-
nē dei factus sit ad q̄ p̄ficiēdo re-
nouat.

Aurelij augustini episcopi liber quartusdecimus incipit.

Que sit hominis vera sapientia. La. j.

Hinc de sapientia nobis ē
differēdū: nō de illa dei q̄
p̄culdubio deus ē. Nā sa-
piētia dei fili⁹ ei⁹ vnigeni
t⁹ diē: s̄ loq̄mur de hoīs
sapientia: vera tū q̄ sūm deū
ē: et verus ac p̄cipuus cul-
tus eius ē: q̄ vno noīe theosebia grece ap-
pellat. Qd̄ nomen nr̄i sicut iā cōmemora-
uimus volēs et ip̄i vno noīe interpretaris
pietatez dixerunt: cū pietas apud grecos
eusebia vītarius nōcupet. Theosebia ve-
ro q̄ vno v̄bo p̄fecte nō pōt: melius duo-
bus interpretat: ut dicat potius dei cultus.
Nāc esse hoīs sapientia: qd̄ et in duodeci-

lib. 28

De. 12
Abides

J. Lō. 3

Sap. 6

Pro.

J. Lō.

mo huius opis volumine is posuimus scri-
pture sancte auctoritate demonstrat: i libro
sui dei iob: ubi legit dei sapientia dirisse ho-
mini. Ecce pietas e sapientia. abstinere a
malis scia. Siue erit non nisi d greco episte
men interpretati sunt disciplina est: q vtiq; a
discendo nomen accepit: vti t scia dici pot.
Ad hoc emz q; res discit vt sciat. Quā
uis alia notione in his q p pētis suis mala
vniuscuique patit vt corrigat: dici soleat disci-
plina. Vñ illd ē i epla ad hebreos. Quis
eni est fili? cui nō det discē plinā p e? Et
illd videt i eadē. Q is eni ad ipsa disciplina
nō gaudij vī esse: s; tristitie. postea vō fru-
ctū pacificū his q p eā certarūt: reddet iusti-
cie. Deus g ipe summa sapientia. cult? at dei
sapientia est hois: de qua nūc loquimur. Nā
i. Lō. 3. sapientia hui? mudi stulticia est apud deū.
Secūm hāc itaq; sapientia q dei cult? est: aut
Sap. 6. sancta scriptura. Absolutio sapientia: san-
tas est orbis terraz. Sed si de sapientia sa-
pientia disputare est: qd agemus. Nunqd
nā psteri audebimus sapientia: ne sit nra
de illa ipudens disputatio. Mōne terrebi-
mur exēplo pythagore: q cū ausus nō fuisset
sapientia. psteri: philosophū pon? id ē
amatozem sapientie se esse ridit: a q id no-
men exortū ita deiceps posteris placuit: vt
quālibet de reb? ad sapientia pūnentib?
doctrina q; vī sibi vī aliis videret excelle-
re: nō nisi pbus vocaret. An iō sapientem
psteri talia hominū nullus audebat: q; si
ne vilo pōto putabāt esse sapientem. Hoc
Pro. 9. aut nra scriptura nō dicit: q dicit: Argue
sapientes et amabit te. pfecto eni iudicat
habere peccatū: quē censet arguendū: S;
ego nec sic gdez sapientes me audeo. psteri-
ri. Satis est mihi q etiā ipi negare nō pos-
sunt: eē etiā philosophi. id est amatozis sa-
pientie: de sapientia disputare. Nō eni hoc
illi facere destiterunt: qui se amatores sapi-
entie potius q; sapientes esse professi sunt.
Dī putantes autē de sapientia: diffinierūt
eam dicētes. Sapientia est rerum huma-
narum diuinarūq; sciētia. Vnde ego quo-
q; in libro superiore vtrūq; rerū cogni-
tione. id est diuinarum atq; humanarū et
sapientiam et scientiam dici posse non ta-
cui. Verum secūduz hāc diffinitionē qua
i. Lō. 12. dixit apostolus: Alij datur sermo sapientie:

aliij sermo sciētie: ista diffinitio diuidēda est:
vt rerū diuinarū sciētia. ppe sapientia nūc/
pēf. humanarū aut ppe sciētie nomē obui-
neat. De qua volumine tridecimo dispu-
taui: nō vtiq; quicqd sciri ab homine pot i
reb? humanis vbi plurimū supuacue va-
nitas et morie curiositas est huius sciētie tri-
butus: s; illud tantūmo quo fides saluberri-
ma q ad verā beatitudinē ducit: gignitur:
nūtritur: defēdit: roborat. Quia sciētia non
pollent fideles plurimi: q;uis polleat ipa si
de plurimū. Aliud est eni scire tantūmo qd
homo credere debeat ppter adhibendā vi-
tā beatā: q nō nisi eterna: est. aliud aut sci-
re qmāmodū hoc ipm et pīs opitulet: et
ptra impios defēdat: quā pprio appella-
re vocabulo sciētia videt apius. De qua
pbus cū loqrer: ipam pūpue fidē cōmēda-
re curauit: a tēporalib? eterna bzeniter di-
stinguēs: atq; ibi d tēpalib? differēs. eter-
na vero in hāc librū differēs etiā de reb?
eternis fidē tēporalē gdez et temporaliter i
credētū cordibus habitare. necessariā tñ
ppter adipsēda ipa eterna esse mōstrauit
fide q; de tēporalibus rebz quas pro
nobis eternus secut: et passus est in hoīne:
quē tēpaliter gessit atq; ad eterna puerit:
ad eandem eternoz adeptiōē pdesse dis-
serui: virtutēq; ipas qbus i hac tpali mor-
talitate: prudenter: fortiter: temperanter et iu-
ste viuunt: nisi ad eādem licz tēporalē fidē
que tamen ad eterna pducit referat: veras
non esse virtutes.

Deside q licz ad eterna pducit: ipalis mē
et cū ad eternitātē veniū fuerit cōstatuta.

Capitū. ij.

De ppter qm sicut scriptū ē. Quā 1 Lō. 5

q diu sumus in corpore pegrinamur
adomino. p fidem eni ambulam?
nō p species. pfecto q diu iust? et fide
viuit: q;uis scdm hominēz iteriorez viuat
licz p eandem tempalem fidem ad veritatē
nitat et tendat ad eternā: tamē in euīdez
fidei tempalis retentione: ptemplatiōe: di-
lectione: nōdū talis est trinitas: vt dei iam
ymagodicenda sit: ne in rebz temporalibz
bus pstituta videat: q pstitucnda est i eter-
nis. Mōens quippe humana cū fidem suā
videt qua credit qd nō videt: nō aliqd scdm
pūternū videt: Nō enim semper hoc erit: 1 Lō. 5

Liber

i. 20. i.

qđ vñqđ nō erit: quādo ista pegrinatōe fini-
ta qua peregrinamur adomino: vt p fidez
ambulare nec esse sit. species illa succedet/
p quā videbim⁹ facie ad facie: sicut modo
nō vidētes. tñ quia credimus videre me/
rebitur: atq; ad speciez nos p fidē pdu-
ctos eē gaudebim⁹. Neq; enī iā fides erit
qua credat que nō vidēt: s; species qua vi-
deat q̄ credebatur. Tūc ergo & si vñ hui⁹
mortalis trāsfate meminerim⁹: & credidif-
se nos aliquādo que nō videbam⁹ memo-
riter recoluerimus: i pteritis atq; trāfactis
deputabit fides ista: nō i pſentib⁹ rebus
sempq; manētib⁹. ac p hoc etiā trinitas
ista: q̄ nūc in eiusdē fidei pſentis ac manē-
tis memoria: pruit: dilectiōe pſilit: tunc
trāsfata & pſerita reperiet esse nō pmanēs
Ex quo colligit: vñ iā imago dei ē ista tri-
nitas: etiā ipsa nō i eis q̄ semp sunt: s; in re-
bus sit habēda transeuntibus.

Quid illud sit animi i quo dei imago ppe-
tua ē et eterne species trinitatē. La. iij

Vñ aut vt cū anime natura sit i m-
a mortalis: nec ab initio quo creata ē
vñq; deinceps esse desistat: id quo
nihil melius habet nō cū eius imorta itate
pduret. Quid vero melius in ei⁹ natura
creati est: q̄ q; ad sui creatoris imaginem
facta ē. Nō igit i fidei retentione: pſerplatio-
ne: dilectione: q̄ nō erit semp: s; in eo q̄ sem-
p erit inueniēda est quā dici oporteat i mā-
ginez dei. An ad huc vtrū ita se res habeat
aliquāto diligētius atq; obſtrufi⁹ p ſcruta-
bimur. Dicit enī pſt nō pſe iſtā trinitatē: ēt
cū fides ipa trāſerit: q; sicut nūc eā & me-
moriam tenemus: & cogitatiōe cernimus: &
volūtate diligimus: ita etiā nūc cū eā nos
habuiſſe memoria tenebimus & recolem⁹
& hoc vtrūq; tertia volūtate iūgemus eadē
trinitas pmanebit. Qm̄ si nullū in nobis
quasi veſtigii trāſiēs reliq̄rit: pſecto nec i
memoria nſa eius aliqd habebimus q̄ re-
curramus eā pſeritam recordātes. atq; id
nūc iūtemenitōe tertia copulāte ēz qđ erat
ſez in memoria nō inde cogitātib⁹ nobis
& qđ ide cogitatiōe format. Sz qđ hoc dicit:
nō diſcernit aliā nūc esse trinitatē: qñ pſen-
tē fidē tenemus: videmus: amam⁹ in no-
bis. aliam tūc futurā: quādo nomiſam: s;
eius velut imaginariū veſtigii i memo-

ria recōdinū recordatiōe puebimur. & duo
hec. id est qđ erat in memoria retinētis: & qđ
inde impmit in acie recordātis: tertia volū-
tate iūgemus. Qđ vt poſſu intelligi: ſuma-
mus exēplū de corpaliſ rebus: de qbus
in libro vñdecimo ſatis locuti ſumus. Mē-
pe ab inferioribus ad ſupiora aſcēdētes: vel
ab exteriorib⁹ ad iteriora igredietes: p mā-
repperimus trinitatē in corpore qđ vidēt:
& acie vidētis: q̄ cū videt inde format: & in
volūtate itētiōe q̄ vtrūq; pūgit. huc trini-
tati ſilēm pſtituamus: cū fides q̄ nūc inest
nobis tāq; corp⁹ illud i loco: ita in nſa me-
moriam pſtituta est: de q̄ inſormat cogitatiō
recordāis: ſicut ex illo corpe acies intuetis
Quibus duobus vt trinitas impleat: annu-
merat tertia volūtate: que fidē in memoria
pſtituta: & quādā eius effigie i pſentiu recor-
datiōis impſam pncetū & pūgit. ſicut i il-
la corpaliſ trinitate viſionis formā corpis
qđ vidēt: & affirmationē q̄ fit in cernētis
aſpectu: pūgit intētiō volūtatis. ſ aciam⁹
ergo corpus illud qđ cernebat interſiſſe di-
lapſū: nec eius remaſſiſſe aliqd in vñ loco
ad qđ vidēdū recurrat aſpect⁹. Mūgd qz
imago rei corpaliſ tā trāſfate atq; pſerite
remanet i memoria vñde inſormet recor-
dāis obtut⁹: atq; id vtrūq; tertia volūtate
iūgat eadē trinitas esse dicēda est: q̄ fuerat
quādo ſpecies in loco poſiti corpis videba-
tur: Nō vñq; ſed pſus alia. Mā pſer qđ
illa erat extrinſecus: hec intrinſec⁹: illā pſo-
ſecto faciebat ſpecies pſſet⁹ corpis: hāc ima-
go pſeriti. Sic & in hac re de qua nunc agi-
mus: & ppter quā putauimus adhibēdūz
illud exēplū: fides q̄ nūc in animo noſtro
est: velut illud corpus in loco dū tenet aſpi-
citur: amat: quādā efficit trinitatē. ſed non
ipā erit: qñ fides hec in animo ſicut corp⁹
illud in loco iā nō erit. Que vero nūc erit:
quādo eā recordābimur in nobis ſuiſſe nō
eſſe. alia pſecto erit. Māc enī que nūc est
facit res ipa pſes: & in animo credēt aſſi-
ra: at illā q̄ nūc erit faciet rei pſerite imagi-
natio in recordāis memoria dſclera. Nec
illa igit trinitas que nūc nō est: imago dei
erit. nec iſta imago dei est: que tūc nō erit.
Sz ea est inueniēda in anima hominis. id
est rationali: ſiue intellectuali imago creato-
ris q̄ imortaliter imortalitati ei⁹ est inſita.

38

Obi.

Obi.

Be

Quod natura aie etiā deiformis et miser nec vi
tā nec dei imaginē possit amittere. c. 4.

Am sicut ipsa immortalitas aie scdm
n quēdā modū dicit. habet quippe
aia mortē suā: cum vita beata caret:
que vera aie vita dicenda ē. Sz immortalis
ideo nūcupatur: qm̄ quacūq; vita etiā si mi
sera est: nūq; desinit viuere. Ita q̄uis
ratio vel intellectus nūc in ea sit sopit⁹: nūc
paruus: nūc magnus apparet: nūq; nisi
rationalis et intellectualis ē aia humana. ac
p hoc si scādū hoc facta ē ad imagines dei
q̄o vti ratiōe et intellectu ad intelligēdū et sp̄i
ciēdū dei potest: pfecto ab initio quo esse
cepit ista tā magna et mira natura: siue ita
obsoleta sit hec imago vt pene nulla sit: si
ue obscura atq; deiformis: siue clara et pul
chra sit: semp est. Deniq; deiformitatē di
gnitatē eius miserās diuina scriptura. q̄q;
ingit in imagine dei ambulat homo: tū vāc
p̄urbat. et beaurizat et nescit cui pgrega
bit ea. Non itaq; imagini dei vanitatem
tribueret: nisi deformem cerneret factam.
Mec tātū valere illā deiformitatē: vt aue
rat q̄o ynago est: satis ostēdit dicēdo: q̄q;
in imagine dei ambulet homo. Quā p̄pt
er vtraq; pte veraciū p̄nūciari potest ista sen
tētia: vt q̄madmodū dictū est: q̄q; in ima
gine dei ambulat homo: tamē vane p̄tur
batur. ita dicat: q̄q; vane p̄urbat homo:
tamē in imagine dei ambulat. Quāq; eni
magna natura sit: tū vitari potuit: q̄ summa
nō est et q̄q; vitari poterit. quia summa nō
est: tamē q̄ summe nature capax est et esse
p̄iceps pot: magna natura ē. Queramus
igit in hac imagine dei quādā sui generis
trinitatē: adiunāte ip̄o q nos fecit ad ima
ginē suā: nō enī aliter possumus hec salu
briter inuestigare: et scdm sapiētiā que ab
illo est aliquid inuenire. Sz ea q in supiorib⁹
libris et maxime in decimo de anima hu
mana vel mēte diximus: si lectoris vel me
moria teneat atq; recolat: vel diligētia in
eisdē locis in quibus scripta sunt recēseat
nō hic desiderabit pliorē de rei tāte ing
fitione sermonē. Inter cetera ergo libro
decimo diximus: hominis mētem nosse
sempiternā. Nihil. n. tā nouit mēs q̄ id q̄o
sibi p̄sto ē. Nec mēti magis q̄q; p̄sto ē. q̄
ipsa sibi. et alia satis q̄nū viliū ē adhibet: q̄

documenta: q̄bus hoc certissime p̄barem⁹.
An etiā paruulorū mētes nosse se possint.

Lapm. v.

Vid itaq; dicēdū est de infantis mē
te: ita adhuc puuli: et in tam magna
de mēti re: ignorātia: vt illius mē
tis tenebras: mēs hoīs q̄ aliquid noui exhor
reat. An etiā ipsa se nosse credēda ē. Sz ite
ta nimis i eas res q̄s p corpis sensus: ratiō
maiorē quāto nouiore cepit delectatōe sen
tire: nō ignorare se pot: sz cogitare se nō pot.
Quāta porro intentiōe i ista q̄ foris sūt sen
sibilia ferat vel hinc solū p̄ici pot: q̄o lucis
hui⁹ hauriēde sic auida est: vt si q̄q; min⁹
cautus aut nesciēs qd inde possit accidere:
nocturnū lumē posuerit vbi iacēt ifās: in ea
pte ad quā iacent oculi possint retorqueri:
nec cernit possū iflecti sic eius ide. nō remo
uet aspect⁹: vt nōnul⁹ os ex b etiā strabōea
fieri nouerim⁹: eā formā tenētib⁹ oculi: q̄
teneris et mollib⁹ p̄suetudo qdām ifixit.
Ita et i alios corpis sēsus q̄m finit illa etas
iūctiōe se q̄si coartāt aie paruulorū: vt q̄qd p
carnē offendit aut appetat: sua vō interiora nō
cogitent. nec possint admōeri vt b faciāt q̄
fidū admonētis signa nouerūt: vbi p̄cipuū
locū vba obtinēt: q̄ sic alia p̄sus nesciūt.
Qd aut aliud sit nō se nosse: aliū nō se cogi
tare: tā in eodez volumine ostendim⁹. Sz
hāc etatez omittam⁹: q̄ nec iterrogari p̄t qd
i se agat: et noscipi eius valde oblit sumus.
Hinc tū certos nos esse suffecerit: q̄ cum
bō de ai sui natura cogitare potuerit: atq; i
uenire qd vix est: alibi n̄ inueniet: q̄ penes
seipm. Inueniet aut nō qd nesciebat: sz vn
de nō coguabat. Quid enī scimus si qd ē
innīa mēte nescimus: cū oia q̄ scim⁹: nō
nisi in mēte scire possumus.
Qd mēs hoīs sine cogitatōe sibimet sp̄i
cua esse nō possit. La. vi.

Anna est tū cogitatōis vis: vt nec
i ipsa mēs quodāmō se i p̄pectu suo
ponat: nisi q̄n se cogitat. ac p hoc ita
nihil in p̄pectu mētis est: nisi vnde cogitat
vt nec ipsa mēs qua cogitat q̄qd cogitat:
aliū possit esse in p̄pectu suo: nisi seipaz co
gitādo. Quō aut q̄n se nō cogitat in p̄spec
tu suo nō sit: cū sine seipā nūq; esse possit:
q̄si aliū sit ipsa aliū p̄spect⁹ ei⁹ in eū n̄ possū.

Liber

Nec oppe de oculo corporis: nō absurde dī
 ſpe oppe ocul⁹ loco ſuo fixus ē in corpe.
 aspect⁹ ar eius in ea q̄r ſunt tendit: ⁊ vſq;
 in ſidra extendit. Nec ē oculus in ſpectu
 ſuo: qñ qdē nō ſpiciat ſeipm niſi in ſpeculo
 obiecto: vñ iā locuti ſum⁹. ⁊ d nō ſit vtiq;
 qñ ſe mēs in ſuo ſpectu ſui cogitationē poſti
 tuit. Nunqđ ḡ alia ſua pre: alia partē ſuam
 videt: cū ſe ſpiciat cogitādo. ſicut alijs mē/
 bīs nris q ſunt oculi: alia mēbra ni a ſpi/
 cimus: q in nro pōt eſſe ſpectu. Quid di
 ci abſurdus vſ ſentiri pōt. vñ igit auertur
 mēs niſi ſeipā. ⁊ vbi ponit in ſpectu ſuo
 niſi ante ſeipm. Nō ḡ ibi erit vbi erat: qñ
 in ſpectu ſuo nō erat: qñ hic poſita: ide iub
 lata ē. Sed ſi ſpicienda migrabit: ſpectu
 ra vbi manebit. An quaſi gēminat vñ il/
 li ſit ⁊ hic. id eſt ⁊ vbi ſpiciere: ⁊ vbi ſpi/
 ci poſit. ⁊ in ſe ſit ſpiciēs ante ſe ſpicius:
 nihil horū nobis Vitas cōſulta rīdet. quo/
 niā qñ iſto mō cogitam⁹: nō niſi corpoz ſi
 citas imagines cogitamus: q mētē nō eſſe
 paucis certuſ ſim⁹ ē mēib⁹: a gbus pōt de
 hac re veritas pſuli. Proinde reſtat: vt ali
 qđ p̄tines ad eius naturā ſit ſpectus eius
 ⁊ in ea qñ ſe cogitat: nō qñ p loci ſpaciuz: ſ;
 incorporea puerſiōe reuocet. Lā vñ non
 ſe cogitat: nō ſit qdē in ſpectu ſuo: nec de
 illa ſuus formet obtutus: ſed tamē nouerit
 ſe tanqđ ipā ſit ſibi memoria ſui. Sicut mul
 taz diſciplinaz p̄tus ea q nouit eius: me/
 moria p̄tinent. nec eſt inde aliqd in cōſpe/
 ctu mētis eius: niſi vnde cogitat: cetera in
 arcana qdā noncia ſunt recōdita: q memo/
 ria nuncupaſ. Jō trinuatē ſic cōmendaba/
 m⁹: vt illud vñ formaſ cogitātis obtutus: i
 memoria pōnerem⁹. Jpaz vñ p̄formatio
 nē tanqđ imaginē q̄ idē ipmit: ⁊ illud q̄ vtrū
 q; p̄iungit amorē ſeu volūtātē. Adēs igit
 qñ cogitātōe ſe ſpiciat: itelligit ſe ⁊ recogno
 ſcit. gignit ḡ intellectū hūc: ⁊ cognitionē iuā
 Res oppe incorporea intellecta ſpiciat: ⁊ in
 telligēda cognōſcit. Nec ita ſane gignit iſtā
 nonciā ſuā mēs: qñ cogitādo intellecta ſe cō
 ſpiciat: tanqđ ſibi añ incognita lūcrit. S; ita
 ſibi nota erat. quēamodū note ſunt res q
 memoria p̄tinent: etiā ſi nō cogitāt. quo/
 niā dicim⁹ hoiez nō ſe ſciat: etiā cū de alijs
 rebus nō de ſiſ cogitat. Nec aut duo gi/
 gnēs ⁊ gēnitiū dūcātōe tertia copulant que

nihil ē aliud q̄ volūtas fruēdo aliqd appē
 tēs vſ tenēs. Jōq; etiā illis trib⁹ noibus i
 ſinuandā mētis putauimus trinitatē: me/
 moria: itelligētia: volūtate. S; qñ mentē
 ſemp ſui meminifet: ſempq; ſeipm intelli
 gere: ⁊ amare: q̄ vñ ſi ſemp ſe cogitare di/
 ſcretā ab eis q nō ſunt qđ ipā eſt: circa cui⁹
 dē libri decimū finē dicim⁹. Quercū eſt q̄
 nā mō ad cogitationē p̄tineat intellect⁹: notū
 cia vñ cui⁹q; rei q̄ ineſt mētī etiā qñ nō d
 ipā cogitat: ad ſolez dicat memoria p̄tine/
 re. Si enī ſi ita eſt: nō habebat hec ſcria: vt
 ⁊ ſui meminifet: ⁊ ſe itelligeret: ⁊ amaret.
 Sed meminiferat tantū ſui: ⁊ poſtea cū cogi
 tare ſe cepit: tunc ſe intellexit atque dilexit.
 Dō aliud ſit aliquid nō noſſe aliud nō ide
 cogitare.

L a. vij.

Dapropi diligētius illō ſiderem⁹
 q̄ exemplū qđ adhibuim⁹: vt oſendere
 tur aliud eſſe re quāq; nō noſſe: aliō
 nō cogitare: ſieri q; poſſe vt nouerit hō ali/
 qđ qđ nō cogitat: qñ aliūde nō inde cogitat
 Quaz ḡ vñ plurimū diſciplinaz p̄tus quan
 do vñ cogitat: aliā vſ alſ etiā ſi nō cogitat
 nouit tū. S; nunqđ recte poſſum⁹ dicere:
 iſte muſic⁹ nouit qdē muſicā: ſed nūc eam
 nō itelligit: q; eā nō cogitat. itelligit aut nūc
 geometriā. hanc enī nūc cogitat: abſurda ē
 quāti apperit iſta ſmā. Quid etiā illa ſi dica
 m⁹: iſte muſicus nouit qdē muſicaz: ſ; nūc
 eā nō amat qñ eaz nō cogitat. amat aut geo
 metriā: qñ nūc ipam cogitat. nōne ſit ab/
 ſurda ē. Rectiſimē vñ dicimus. Jſte quē
 ſpiciat de geometria diſputatē: etiā p̄fect⁹
 eſt muſicus: nā ⁊ meminit diſcipline eius:
 ⁊ itelligit eam ⁊ diligit. ſed q̄ vñ eā noue
 rit ⁊ amet: nō illā ſi cogitat: quoniā geome
 triā de qua diſputat cogitat. Jdē admone/
 mur eſſe nobis in abditō mētis quarundā
 rez quāldā noticiā: ⁊ tunc quēdā mō p/
 cedere in mediū: atq; in ſpectu mētis ve
 lut apertius p̄ſtuit quādo cogitat. Tūc enī
 ſeipā mēs: ⁊ meminifet: ⁊ itelligere: ⁊
 amare inuenit: etiā vnde nō cogitabat: qñ
 aliud cogitabat. Sed vnde diu non cogita
 uerimus: ⁊ vnde cogitare niſi cō monū nō
 valemus: id nos nō ſcio q̄ eodē q; miro mō
 ſi pōt dici: ſcire nō ſcimus. Deniq; recte ab
 eo qui cōmemorat: ei cui cōmemorat dicit.

Scis hoc: s; scire te nescis. Comemorabo et inuenies te sciēre quod te nescire putaueras. Id agunt et sic q̄ de his rebus scripte sunt: quas res duce ratione veras esse inuenit lector nō quas veras esse credidit q̄ scripsit: sicut legisti historia: sed quas veras esse etiā ipse inuenit: siue apud se: siue in ipsa mētis luce veritate. Qui vero nec admonitus valet ista conuertere: magna cecitate cordis tenebris ignorātie dimersus est alius: et mirabiliore diuina ope indiget: ut possit ad verā sapientiā peruenire. Id propter hoc itaq; volui de cogitatione adhibere quaecumq; documentū: quo posses ostendi quod ex his q̄ memoria continet recordatis acies informet: et tale aliqd̄ gignat ubi hō cogitat: quale in illo erat ubi an cogitatio nec meminerat: q̄ facilius dinoscit q̄ ipse accedit: et ubi parens plenitudo ipse antecedit. Mā si nos referamus ad interiorē mētis memoriam qua sui meminit: et interiorē intelligentiā q̄ se intelligit: et interiorē voluntatē q̄ se diligit ubi hec tria filii sunt: et simul semp fuerunt ex q̄ esse ceperunt: siue cogitarent: siue nō cogitarent: videbis qd̄ est imago illius trinitatis: et ad solā memoriā pertinet. S; q̄ ibi verbū esse siue cogitatione nō pot. Cogitatio enim est q̄ dicimus etiā illo interiore vbo qd̄ ad nullū gēne pertinet linguā. in tribus potius illis imaginibus cognoscit: memoria scilicet intelligentia: voluntate. Hāc autē nūc dico intelligentiā qua intelligimus cogitantes id ē q̄ eis rebus q̄ memorie p̄sto fuerat: sed non cogitabant: cogitationis forma: et cō voluntate: siue amore: vel dilectione: q̄ ista plenitudo pariterq; coniungit quod dāmo vtriusq; cōmunis est. Hinc factus ē: ut etiā per exteriora sensibilia q̄ per oculos carnis vident: legentium ducere tarditate: in. xi. f. libro atq; inde: cum eis ingrederer ad hōis interioris eaz potentia qua ratiocinat de temporalibus rebus: differens illā principaliter dominante: qua cōtemplatur eternas: atq; id duobus voluminibus egi duodecimo vtriusq; discernens: quorū vnu est superius: alterū inferius: qd̄ superiori esse subditus debet. Tertio decimo aut de muncere inferioris quo humanarū rerū scientia salubris pertinet: vnu hac temporalitatem id agamus quo persequamur eternarū: quanta potui veritate ac brevitate differui: q̄ quidez rem tam multiplicem atq; copiosam multorū atq; magnorū disputationibus

multis magnisq; celebrataz: vno strictam volumine inclusi: ostendens etiā in ipsa trinitate sed nondum que dei sit imago dicenda. De principali mētis in quo intuenda ē summa imago trinitatis. Lapi. viii.

Hinc vero ad eaz iam peruenimus dispositiones: ubi principale mētis humanæ quo nouit deū vel pot nosse cōsiderandū suscepim: ut eo reperiamus imaginem ei. Quāvis enim mens humana nō sit eius nature cui est deus imago in nature ei q̄ natura melior nulla est ibi q̄reda. et iueniēda ē in nobis quo etiā natura nostra nihil habet melius: s; pus mens in scripta consideranda est anteq; sit particeps dei: et in ea reperienda est imago eius. Diximus enim eaz et si amissa dei participatione oblectā atq; deformē: dei tñ imaginē p̄māre. Eo quippe ipso imago ei ē: quo ei capax est: eiusq; princeps eē pot: qd̄ itaq; magnū bonū nisi p̄ h̄ q̄ imago ei est itelligi nō pot. Ecce ḡ mēs meministi: intelligit se: diligit se: h̄ si cernimus: cernimus trinitatem: nōdū qd̄z deū s; iaz imaginē dei. Non forissecus acceptū memoria qd̄ teneret: nec foris inuenit qd̄ aspiceret intellectus: sicut cor poris oculis. Nec ista duo velut formā corporis: et eā que inde facta est in acie p̄uentis voluntas foris iūxit. Nec imaginē rei q̄ foris visa est qd̄ amō raptā et in memoriā recoditā cogitatio cū ad eā p̄uenteret iuenit: et ide foris est recordatis obtutus: iūgente vtriusq; tertia voluntate: sicut i eis ostēdebamus trinitatem fieri: q̄ in rebus corporalibus repperiebant vel ex corporibus p̄ sensus corporis innotus quo dāmo traherant. De quibus oibus in libro. xi. differuimus. Nec sicut fiebat vel apparebat q̄ de illa scientia discerebam: iā in hōis interioris opibus constituta: q̄ distinguenda fuit sapientia. Vñ q̄ sciunt velut aduēcticia sunt in aīo: siue cognitiōe historica illata: ut sunt scā et dicta: q̄ tpe pagunt et transcunt. vel in natura rerū suis locis et regionibus cōstituta sunt siue in ipso hōie que n̄ erant oriunt: aut aliis docentibus: aut cogitationibus propriis. sicut fides: quā plurimū in libro. xii. commendamus. sic virtutes quibus si vere sunt in hac mortalitate iōbū viuūt: vt beate in illa q̄ diuinus p̄mittit immortalitate viuāt. Nec itaq; hōi habet in tpe ordinē suū: i quo nobis trinitas memorie visiois et amoris facili apparebat.

Liber

Nam quedā corū pueniūt cognitionē discē-
tiū. Sūt enī cognoscibilia: et anq̃ cognoscāt
suiq; cognitionē indiscētib; gignūt. Sūt autē
vel in locis suis: vel q̃ tpe p̃teritū: q̃uis q̃ p̃-
ierūt nō ip̃a sint: s; eoz qdā signa p̃teritoz:
quib; visis vel auditis cognoscāt fuisse atq;
trāsisse. Que signa vel in locis sita sūt: sicut
monumenta mortuozū: et q̃cūq; similia. vel i
litteris fidedignis: sicut est om̃is grauis et ap-
probāde auctoritatis historia. vel in animis
eoz q̃ ea tam nouerūt: eis ap̃pe iā nota et alijs
vtrq; sunt noscibili a q̃z sciētiā pueniūt: et q̃
ea noscēt illis qbus nota sunt docētibus pos-
sunt. Que oīa ei qm̃ discunt quādā faciūt tri-
mitatē specie sua q̃ noscibilis fuit: etiā: anteq;
nosceret. ei q; adiūcta cognitiōe discētis que
tūc esse incipit qm̃ discit: ac tertia volūtate que
vtrūq; coniūgit. Et cū cognita fuerit: alia trini-
tas dū recolūt fit iā interior in ip̃o animo ex
his imaginibus q̃ cū disceret sunt imp̃sse in
memoria et in formatione cogitationis ad ea
pueris recordātis aspectu: et ex volūtate que
tertia duo ista coniūgit. Ea vō q̃ oriūt in ani-
mo vbi nō fuerūt: sicut fides. et cetera h̃mōi.
et si aduenticia vidēt cū doctrina inserūt: nō in
foris posita vel foris peracta sunt sicut illa q̃
credūtur: s; intus om̃ino in ip̃o animo esse
ceperūt. fides enī nō est qd̃ credit sed qua
credit. et illud credit: illa sp̃ciat. Tamē quia
esse cepit in animo q̃ iā erat anim; anteq; illa
esse cepisset: aduenticiū qdā videt: et i p̃teritis
habebitur: qm̃ succedere specie iam esse desti-
terit: aliāq; nunc trinitatē facit p̃ suam p̃sen-
tiā: retenta: aspecta: dilecta. aliā tunc faciet p̃
quoddā sui vestigiū qd̃ in memoria p̃teritis
dereliq̃rit: sicut iam supradictū est.

An virtutes qbus ad eternitatem tendit de-
fināt eoz ad eterna pduxerit. **Ca. ix.**

¶ Trum autē tunc etiā virtutes qbus in
hac mortalitate bene viuunt: qz et ip̃e
incipiūt esse in animo: q̃ cū sine illis p̃-
us esset tū animus erat: defināt esse cum ad
eterna pduxerint: nō nulla q̃stio est. Quib;
dam enī visum est defuturas: et de tribus qui
dem prudētia: fortitudine: tēp̃rantia: cū hoc
dicitur: nō nihil dici videtur. Iusticia vero
imortalis est: et magis tunc p̃ficiet in nobis:
q̃z esse cessabit. De oibus tū q̃tuor magnus
auctor eloq̃nne tullius: in boetio dialogo
disputans. Si nobis inquit cum ex hac vita

migrauerimus in beatoz insulis immortale
euum: vt fabule ferunt: degere liceret: quid
opus esset eloq̃ntia: cum iudicia nulla fierēt:
aut ip̃sis etiā virtutibus. nec enī fortitudinis
egeremus nullo p̃posito aut labore: aut picu-
lo nec iusticia: cum esset nihil quod app̃etere
tur alicui. nec tēpatia q̃ regeret eas que n̄le
essēt libidines. nec prudētia qdem egeremus
nullo delectio p̃posito bonozum et malo: um.
Vna igitur essemus beati cognitiōe nature
et sciētia: qua sola etiā deoz ē vita laudāda.

¶ Ex quo intelligi p̃ot cetera necessitatis esse:
vnū hoc volūtatis. Ita ille tātus orator cum
philosophiā p̃dicaret: recolēs ea q̃ aphilofo-
phis acceperat: et p̃dicare ac suauiter explicās
in hac tāta vita quā virtutū erūtus et erroru-
bus plenā om̃es q̃tuor necessarias dixit esse
virtutes: nullā vō eaz cū ex hac vita emigra-
uerim? si liceat ibi viuere vbi viuunt beate.

Sed bonos animos sola beatus esse cogniti-
one et sciētia. Hoc est p̃ceptiōe: qua nihil ē
melius et amabilius: ea ē nāsa q̃ creauit om̃-
nes ceteras instituitq; naturas. Cui regēti ē
subditū si iusticia est: immortalis ē om̃ino
iusticia. nec i illa esse beatitudo ne desinet: sed
talis et tāta erit vt p̃fectior et maior esse nō pos-
sit. f̃ or tassis et alie tres virtutes: prudētia si
nullo iā piculo erroris: fortitudo sine mole /
sua tolerādoz maloz: tēp̃rantia sine repu-
gnatiōe libidiniū: erūt in illa felicitate: vt pru-
dētia sit nullū bonū deo p̃ponere vel equare
fortitudinis: ei firmissime coherere. tēp̃antie
nullo defectu norio delectari. Munc autē qd̃
agie iusticia in subueniēdo misis: qd̃ prudē-
tia in precaudis isidijs: qd̃ fortitudo in per-
ferēdis molestijs: qd̃ tēp̃rantia in coerē-
dis delectationibus prauis: non ibi erit: vbi
nihil om̃ino mali erit: ac per hoc ista virtutū
opera q̃ buic mortali vite sunt necessaria: si /
cut fides ad quā referēda sunt: in p̃teritis ha-
bebit. Et aliam nunc faciūt trinitatē: cū ea p̃-
sentia tenemus: asp̃cūmus: amamus. aliam
tunc factura sunt: cū ea nō esse: s; fuisse per q̃
dam eoz vestigia q̃ p̃terendo in memoria
derelinquēt reperiem;: quia et tunc trinitas
erit cum illud qualecūq; vestigium et memo-
riter retinebit: et agnosceat veraciter: et hoc
vtrūq; terna voluntate iungetur.

De cognoscibilib; p̃alib; q̃z alia cogniti-
ōe n̄raz pueniūt: alia nō p̃cedūt. **Ca. x.**

N omnia ista q̄s cōmemorauimus
italiū rex scia: q̄dā cognoscibilia ⁊ co
gnitiōe interpositiōe ip̄is añcedūt: sic
sūt ea sensibilia: q̄ iā erāt i rebus añq̄s cogno
serent: vel ea oia q̄ p̄ historia cognoscuntur.
Quedā vō sūt esse incipiūt: velut si aliqd̄ visi
bile q̄d oīno nō erat: ante n̄ros oculos oriat:
cognitiōe nostrā vtiq̄s nō p̄cedit: aut si aliqd̄
sonet vbi adest auditor: simul p̄fecto incipiūt
esse simulq̄s desinunt: ⁊ sonus ⁊ eius au. dūt.
Verū si siue tpe p̄cedentia: siue simul esse, in
cipiētia cognoscibilia cognitiōez gignūt: nō
cognitiōe gignunt. Cognitiōe v̄ro iacta: cū
ea que cognoscimus posita in memoria recoz
dandōe reuolunt: quis nō videat priorē esse
tpe in memoria retentionē quā in recordatio
ne visionē: ⁊ huius v̄riusq̄s tertia voluntate
iunctionem. Porro autē q̄ iam erat oritur fides que
necq̄ enīz auenencia sibi ipsa est quasi ad se/
ipsam que iam erat venerit aliunde: eadez ipsa
q̄ nō erat: aut nō aliunde eadē ip̄a q̄ nō erat:
aut nō aliunde venerit: sed in mente q̄ iaz erat
nata sit ea ipsa que nō erat: sicut in ip̄o homi
ne que nō erāt oriunt: aut alijs docentib⁹: aut
cogitationib⁹ p̄p̄ijs: sicut fides: sicut virtu
tes: sicut in mente q̄ iam erat oritur fides que
non erat. Aut post cognitiōez sui recordan
do seipsam velut in memoria sua constitutam
videt: si q̄ nō ibi fuerit ante q̄s seipsam cogno
seret: cū p̄fecto ex quo esse cepit nunquāz sui
meminisse: nunq̄s se intelligere: nūq̄s se ama
re destiterit. sicut iam ostēdunus: ac p̄ hoc q̄
ad seipsam cognitiōez cōuertit: sit trinitas.
in qua iam ⁊ verbuz possit intelligi. p̄ orma
tur q̄ppe ex ipsa cognitiō voluntate v̄trunq̄
iungente. Abi ergo magis agnosceda ē ima
go quā querimus.

An semp memoria p̄teritaz rex sit: an etiaz
p̄sentium.

Cap. xi.

Ed dicet aliq̄s. Non est ista memoria
f qua mēs sui meminisse perhibet: que
sibi semp est p̄sens. Memoria enīz p̄
teritorz est nō p̄sentium. Nam quidā cū de
virtutibus agerēt in q̄bus est etiaz nullus: in
tria ista prudētiā diuiserāt: memoriā: intel
ligētiā: p̄videntiā. Memoria sc̄z p̄teritis: in
telligētiā p̄sentib⁹: p̄videntiā rebus tribuen
tes futuris: quā nō habent certaz nisi p̄sc̄y
futuroz: que non est manus homi nisi deur
de iup: vt p̄phetis. Vñ scriptura sapiētie de

hoib⁹ aiens. Cogitātiōes inq̄t mortaliū tūmi sap. 9
de ⁊ icerte p̄vidēte n̄re. Memoria vō de p̄
teritis: ⁊ intelligētia de p̄sentib⁹ certa ē: s̄ p̄
tib⁹ v̄riq̄s corporalib⁹ reb⁹. Nā corporales cor
poraliū p̄sentes sunt aspectibus oculor̄. S̄z
q̄ dicit memoriā nō esse p̄sentū: attēdat quē
admodū dictū sit in ip̄is secularibus lris: vbi
maioris fuit cure v̄boz incogititas q̄ v̄itas re
rū. Nec talia passus v̄lrez: oblitusue sui est
it̄ac⁹: discriminē tāto. Virgil⁹ enī cū sui n̄
obliti diceret v̄lrez: qd aliud intelligi voluit:
nisi q̄ meminērit sui. Lū ḡ sibi p̄s cēt nullo
mō sui meminisset nisi ad res p̄sentes memo
ria p̄tineret. Qu: p̄pter sic i rebus p̄teritis
ea memoria d̄r: q̄ sit vt valeāt recozi ⁊ recoz
dari. sic in re p̄sentī q̄ sibi ē mens: memoria
sui absurditate dicēda ē q̄ sibi p̄slo ē vt sua co
gitātiōe possit intelligi ⁊ v̄trūq̄s sui amor. Quā
facultate mēs rōnalis obtineat vt in ea
dei imago resplendeat. La. xij.

Ecigit trinitas mētis nō p̄pterea dei
b ē imago: q̄ sui meminūt mēs ⁊ intelli
git ac diligit se: s̄ q̄ p̄t enīz meminisse
⁊ intelligere ⁊ amare a quo facta ē. Qd cū facit
sapiēs ip̄a sit. Si aut nō facit: etiā cū sui me/
minit: selesq̄ intelligit ac diligit stulta ē. Ade/
minerit itaq̄s dei sui ad cui⁹ imaginē facta ē:
enīz intelligat atq̄s diligit. Qd v̄b̄z cui⁹ dicā
colat deū nō facit: cuius ab eo capax ē facta: ⁊
cui⁹ particeps ē p̄t. Id̄ p̄pter qd̄ iscriptū ē.
Ecce dei cultus ē sapiētia: ⁊ nō sua luce: sed
sūme illius lucis p̄ncipatiōe sapiēs erit: atq̄s
vbi eterna ibi beata regnabit. Sic enī d̄r ista
hois sapiētia: vt etiā dei sit. Tūc enī v̄a ē. nā
si hūana ē: vana est. Vex nō ita dei q̄ sapiēs
est deus. Necq̄ enī p̄ncipatiōe sui sapiēs ē: si
cui mens p̄ncipatione dei. S̄z quēadmodū
d̄r iusticia dei: nō solū ip̄e iustus est: s̄ quaz
dat homini cui⁹ iustificat impiū. Quā cōmen
dans apl⁹s: atq̄s de quibusdā. Ignorantes
enī dei iusticiā: ⁊ suam iusticiāz volētes cō
stituire: iusticie dei non sunt subiecti. Sic enī
dici p̄t enī de quibusdā. Ignorātes dei sa
piētiā: ⁊ suam volētes cōstituire: sapiētie
dei nō sunt subiecti. Est igitur natura non fa
cta: que fecit omne ceteras magnas parua
q̄s naturas eis quas fecit sine dubitātiōe p̄e
stantior: ac per hoc hac etiam de qua loq̄mur
rationali ⁊ intellectuali: que hominis mens
est ad eius qui eaz fecit imaginē facta. Illa

Act. 17. **a**nt ceteris natura **f**ilii dei est. Et qdēz
nō lōge positus ab vnoquoq; nīz: sicut apls
dicit aduēgēs. In illo enī viuimus et moue/
mur et sumus. **E**t si f; corpus diceret: etiāz
de isto corpore modo posset intelligi. **N**ā et in
illo f; corpus viuimus: mouemur: et sumus.
Dū f; mēte q̄ facta est ad eius imaginē d;3
hoc accipi ex collēte: quodā codēq; nō visi/
bili: f; intelligibili mō. **N**ā qd nō est in ipso de
quo diuine scriptū ē. **A**m̄ ex ipso et p ipm et i
ipso sunt oia. **P**roinde si in ipso sunt oia: in
quo tandē pnt viuere q̄ viuūt: et moueri que
mouent: nisi in quo sunt. **N**ō tñ oēs cum illo
sunt eo mō quo ei dictū est. **E**go semp tecuz.
Nec ipse cū oibus eo mō quo dicimus. **D**īs
vobiscū. **A**dhāc itaq; hoīs mīria ē cū illo nō
esse: sine quo nō pōt esse. In quo enīz est p/
culdubio sine illo est. **E**t tñ si eius nō me/
minit: etiāz nō intelligit: nec diligit: cū illo nō
est. **E**t autē quisq; penitus obliuiscit nec cō
moueri eius vtiq; potest.
De reminiscētia in deum cuius semp est ca/
pat mētis natura. **C**api. xij.

E visibilis reb; ad hāc rē sumamus
d exemplū. **D**icit tibi q̄spiam quē nō rē
cognoscat. **M**ostime: et vt cōmoneat:
dicit vbi: qñ: quō tibi innotuerit: oibusq; adhi/
bitis signis qbus in memoriāz reuocatis. si
nō recognoscis: ita iāz oblitus es: vt oīs illa
noticia penitus deleta sit aīo. nībilq; aliud re/
stat: nisi vt credas ei tibi hoc dicit: q̄ aliqñ
eū noueras aut ne hoc qdē si fidedignis tibi
esse q loq̄t nō vī. **S**iautē reminisceris. pfecto
redīs in memoriā tuā: et in ea inuenis qd nō
fuerat penitus obliuiscē delectū. **R**edeamus
ad illud ppter qd adhibuimus humane con/
uersationis exēplū. **I**nter cetera psalmus no/
nus. **Q**uertant inq̄ pccōres in infernū: oēs
gētes q̄ obliuiscunt deū. **P**orro autē vicef/
mus et p̄mus. **E**omemorabunt inq̄ et puer/
tent ad dñm vniuersi fines terre. **N**ō igit sic
erāt oblitē iste gentes deū: vt eius nec cōme/
morate recordarent. **O**bliuiscēdo autē deum
tanq̄ obliuiscēdo vitā suā: puerle fuerant in
mō tē: b̄ est in infernū. **E**omemorate **P**o cō
uertunt ad dñm tanq̄ reminiscētes remin/
scēdo vitā cuius eas habebat obliuio. id ē cu
ius oblitē fuerāt. **I**tem legīt in nonagesimo
tertio. **I**ntelligite nūc q̄ insipientes cistis i po/
pulo: et stulti aliqñ sapite. **Q**ui plantauit aurē

nō audiet: et cetera. **E**is enīz dictū est: q̄ deuz
nō intelligendo de illo vana dixerunt.
Et etiā p̄aua mens nec memoria sui careat
nec cognitiōe nec amore. **C**api. xij.

E dilectiōe autē dei plura reperit i di/
uinis cloquijs testimoniat. **I**bi enīz et il/
la duo psequēter intelligunt: qz nemo
diligit cuius nō meminit: et qd penitus ne/
scit. **D**ū illud est notissimū p̄cipit q̄ pceptū.
Diliges dñm deū tuū. **S**uitaq; p̄dita ē mēs
humana: vt nūc; sui nō meminerit: nūc;
se nō intelligat: nūc; se nō diligit. **S**ed qñ
q odū aliqd nocere illi studet: nō immerito et
mens hoīs qñ sibi nocet odisse se dicit. **M**e/
sciēs enīz sibi vult male dñ nō putat sibi ob/
esse qd vult. **S**z tñ male sibi vult: qñ id vult
qd oblit sibi. **D**ū illud scriptū est. **Q**ui dili/
git inq̄tatē: odit aīaz suā. **Q**ui ergo se dilige/
re nouit: deū diligit. **Q**ui vero nō diligit deū
etiā si se diligit: qd ei naturaliter iduū ē: tñ nō
inconueniēter odisse se dicit: cū id agit qd sibi
aduersat: et scipm tanq̄ suus inuenit inseq/
tur: q pfecto est error horrendus: vt euz sibi
hoīs pdesse velint multi nō faciāt nisi quod
eis p̄niciosissimū est. **S**imilē morbū mutoz
aīalū cū poeta describeret. **D**ij inq̄ melioza
p̄is errorēq; hostibus illū. **D**iscissos nudus
laniabāt dentibus artus. **E**um morbus ille
corpi fuerit: cur dixit errorē: nisi qz omne
aīal euz sibi natura p̄ciliatū sit: vt se custodiat
quātū pōt: talis illa erat morbus: vt ea quoq;
salutē appetebāt sua mēbra laniarēt. **E**ū autē
deū diligit mēro: et sicut dictū est psequēter
meminit: cumq; intelligit: recte illi de p̄mo
suo p̄cipitur: vt cū sicut se diligit. **I**am enim
se nō diligit puerle: sed recte cū deū diligit cu/
ius participatiōe imago illa nō solū est: verū
etiā ex vetustate renouat: et ex deformitate re/
formāt: ex infelicitate beatificat. **Q**uāvis se
ita diligit: vt si alterutrū pponat: malū oia q̄
infra se diligit p̄dere: q̄ perire: tñ superiorem
deferendo ad quē solū possit custodire fortitū
dñē suam: eoq; sibi lūmine suo: cui canit in
psalmo. **I**f ozutudinez meā ad te custodiā. **E**t
in alio. **A**ccedite ad eū: et illuminamini sic in
firma et tenebrosa facta est: vt a se quoq; ipsa
in ea q nō sunt qd ipsa: et qbus supior est ipsa:
infelicius laberet: p̄ amores quos nō valet vi/
cere: et errores a qbus non videt qua redire.
Vnde iā deo mīserante penitē clamāt i psal/

Ps. 9.
Ps. 11

Ps. 9.

3bi. 37

3bi. 3

Deu. 1

Zuc. 1

Ps. 10

ps. 11

ibid. 1

Abi. 37 *mis: Deservit me fortitudo mea: et lumen oculorum meorum non est mecum. Non sane in his tantis infirmitatibus et erroribus malis: amittere potuit naturalis memoria: intellectus et amorem sui. propter quod merito dici potuit: quod supra commemoravi. Quamquam in imagine dei ambulat homo: non vane perturbat. Thesaurizat et nescit cui congregabit ea. Cur enim thesaurizat: nisi quia fortitudo eius deservit eum. per quod deum habes rei nullius indigeret. Et cur nescit cui congregabit ea: nisi quia lumen oculorum eius non est cum eo: et ideo non videt quod veritas ait: Stulte hac nocte animam tuam repositam habere: hec quod parasti cuius erit. Verum tamen quia etiam talis in imagine ambulat homo: et habet memoriam et intellectum: et amorem sui. Homini mens: si ei manifestaretur quod utriusque habere non posset et tamen duobus promitteret eligere: alterum perditurus: aut thesauros quos congregavit: aut mentem: quod si quod adeo non habet mentem: ut thesauros malit habere quam mentem. Thesauro enim mentem possit plerumque subverti: et mens quam non thesauris subvertit: sine ullis thesauris facilius et expeditius potest vivere. Quis vero illos thesauros: nisi per mentem poterit possidere. Si enim puer infans spiritus divinus natus cum sit dominus omnium quod iure sunt eius: nihil possidet mente separata: quo tamen modo quicquid quod mente possidebit amissa. Sed de thesauris quod loquor: quod eis quilibet hominum talis operatio proponat: manifeste carere quam mente: cum eos nemo proponat: nemo pararet luminibus corpi: quibus non ut aurum rarus quicquid homo: sed omnis homo possidet celum per lumina enim corporis quicquid possidet quicquid libere videt. Quis ergo si tenere utrumque non possit: et alterutrum cogat amittere: non thesauros: sed oculos malit. Et tamen si ab eodem perditur quodatur utrumque oculos malit amittere: an mentem: quod mente non videat eum oculos male quam mentem. Ad hoc quippe sine oculis carnis humana est. Quis autem carnis sine mente beluini sunt. Quis porro non hominem se malit esse etiam carne cecum: quam beluam videt. Hec dicitur: ut etiam tardiores: quamvis breviter commoverent aures: in quorum oculis velaures be linter puerint: quantum mens diligit seipsam etiam infirma et errans: male diligendo atque sectando que sunt infra ipsam. Diligere*

porro seipsam non posset: si se omnino nesciret. id est si sui non meminisset: nec se intelligeret: quia in se imagine dei tam potens est: et ei cuius imago est valeat inherere. Sic enim ordinata est naturalium ordine: non locorum ut supra illa non sit nisi ille. Denique cum illi penitus adhaeruit: unus erit spiritus. Cui rei attestat apostolus dicens. Qui autem adhaeret domino unus spiritus est. Accedite quippe ista ad participationem naturae veritatis et beatitudinis illius: non tamen crescete illo in natura: veritate et beatitudine sua. In illa ita quod natura cui feliciter adhaeruit: immutabiliter vivit et immutabile videbit omne quod viderit. Tunc sicut ei divina scriptura promittit: saturabit in bonis desiderium eius. bonis immutabilibus: ipsa trinitate deo suo cuius imago est: et ne visum violenter erit in abscondito vultus eius: tanta veritate et impleta: ut eas nunquam peccare delectet. Scilicet vero nunc quoniam videt: non aliquid immutabile videt.

De mutabilitate mentis humane qua fit ut sicut misera facta est ex beata: ita beata possit esse ex misera.

Lapi. xv.

Quod ideo certe non dubitat quoniam quod misera est: et beata esse desiderat. Nec ob aliud fieri sperat quod posse: nisi quia est mutabilis. Nam si mutabilis non esset: sicut ex beata vita misera: sic ex misera beata esse non posset. Et quod ea fecisset misera: sub omnipotentis et bono domino: nisi peccatum suum: et iusticia domini sui. Et quod ea faceret beatam: nisi meritum suum et premium domini sui. Sed et meritum eius gratia est illius: cuius premium erit beatitudo eius. Iusticia quippe dare sibi non potest: quam peccata non habet. Hanc enim cum homo peccata accepit: et peccata utique perdidit. Accepit ergo iusticia: propter quam beatitudinem accipere mereretur. Unde veraciter ei dicit apostolus: quoniam de suo bono supbire incipit. Quid enim habes quod non accepisti. Si autem accepisti: quod gloriaris quasi non accepis. Quando autem bene recordatur domini sui: spiritus eius accipere se omnino: quia hoc discit: intimo magisterio non nisi eius gratuito affectu posse se surgere non nisi suo voluntario defectu cadere potuisse. Non sane reminiscit beatitudinis suae fuit quippe illa et non est: eiusque ista penitus oblita est: ideoque nec commemorari potest. Credit autem de illa fide dignis litteris dei sui per eius

i. 20. 6

i. 20. 4

Deu. 6

Id. 10

ps. 51. ibid. 3

Liber

Ad. 17

pphetā scriptis narratib⁹ de felicitate pa-
radisi: atq; illō p̄mū & bonū hoīs & malū bi-
horica traditōe indicāb⁹ us. dñi autē dei sui
reminiscit. Ille p̄p̄e semp est: nec fuit & fi-
est: nec ē & nō fuit: s; sic nūq; nō erit: ita nū-
q; nō erat: & vbiq; totus ē. P̄p̄t qđ ista
in illo & vniū & mouet: & est. & iō reminiscit
et⁹ pōt. Mō q; b; recordat qđ cū nouerat in
adā: aut alibi alicubi aī huius corpis vitā.
Aut cū p̄mū facta ē vt iheret huius corpori
Mib; enīm hōz oīno reminiscit. Quicqđ
hōz est: obliuioe deletū ē. S; cū memorat
vt p̄uertat ad dñm tanq; ad eā lucē qua iaz
euz ab illo auerteret: quodā mō tangebāt.
Mā hinc est q; etiā ip̄y cogitāt eternitatez:
& multa recte rep̄hēdūt: recteq; laudāt i bo-
minū morib⁹. Quib⁹ ca tandē regulis in-
dicāt: nisi in qbus vidēt: quēadmodū qsq;
viuere debeat: etiā si nec ip̄i eodē modo vi-
uāt: vbi eas vident. Neq; enī in sua na-
tura: cū p̄culdubio mēte ista videant: corū
q; mētes p̄stet esse mutabiles. has vero re-
gulas inmutabiles videat qsq; in eis & hoc
videre potuerit. Nec in habitu sue mentis
cū ille regule sint iusticie. mentes vero corū
p̄stet esse iniustas. Vbi nā sunt iste regule
scripte: vbi qđ sit iustū: & iniustus agnoscat
vbi cernit habendū esse qđ ip̄e nō h; . Vbi
g; scripte sunt: nisi in libro lucis illis q; ve-
ritas dicat: vñ oīs lex iusta describit: & i cor
hoīs q; eperat iusticiā: nō migrādo sed tan-
q; ip̄mendo transferit: sicut imago ex anu-
lo & in cerā trāsit: & anulū nō relinqt. Qui
verō nō eperat: & tū videt qđ operandū sit
ip̄e est q; ab illa luce auertit: a qua tū tangit.
Qui autē nec videt quēadmodū sit viuendū
excusabilius qđ peccat: q; nō transgressor
cognite legis. S; etiā ip̄e splē doze aliquo-
ries vbiq; p̄sentis veritatis attingit: quan-
do admonitus cōfretur.

De reformatiōe mentis ad imaginē dei: &
quorū modis spiritus appellatio diuersis af-
fignat naturis.

Lapi. xvi

Via vō cōmemorati p̄uertunt ad
q; dñm: ab ea deformatiōe q; p̄ cupidita-
tes seculares p̄formabant huius secu-
lo reformatā ex illo: audientes aplm dicē-
tē. Nolite p̄formari huius seculo: sed refor-
mami i nouitate mētis: nre vticipiat illa
imago ab illo reformari a q; formata ē. Mō

Ro. 12

enīz reformare scīpaz pōt. sicut potui defor-
mari. Dicit etiā alibi. Renouamini spiritu
mētis vestre: & induite nouū boiem: cū q; f;
dei creatus est: in iusticia & scīate vitanis.
Qđ ait: sūm dei creatū: b; alio loco dicit ad
imaginē dei. S; peccādo iusticia & scīatez
vitanis amisit: p̄pter qđ hec imago defor-
mis & decolor facta est: hāc recipi cū refor-
mat & renouat. Qđ autē ait: spiritu mentis
vestre: nō ibi duas res itelligi voluit: quasi
aliud sit mēs: aliud spūs mētis. S; q; oīs
mēs spūs est: nō aut oīs spūs mēs est. Est
enī spūs & deus: q; renouari nō pōt. q; nec
veterascere pōt. Dicit etiā spūs in boie qui
mēs nō sit: ad quē p̄tinet imaginatiōes si-
miles corpōz. De quo dicit ad corinthios:
vbi dicit. Si autē orauero lingua: spūs me⁹
orat. mēs autē meā instructio ē. Hoc enī
ait: qñ id qđ dī nō itelligit: q; nec dici pōt:
nisi corpālū vocū imaginē sonū oris i spi-
ritus cogitādo p̄ueniant. Dicit & hoīs aīa
spūs. vñ ē in euāgelio. Et indurato capite
tradidit spiritū quo significata est mors cor-
poris: aīa exēre. Dicit spūs et peccatōs: qđ
in ecclesiā libz salomonis aptissime scri-
ptū est: vbi ait. Quis sit spūs filioz hoīs si
ascēderit ip̄e sursum: & spūs peccatōs si descē-
derit ip̄e deorsū in terrā. Scriptū est etiā in
genesis: vbi dicit diluuiū mortuā vniuersaz
carne q; habebat in se spiritū vīe. Dicit spi-
ritus etiā vēr⁹: res aptissime corpālis. Vñ
illud in psalmis. Ignis grādo: nix: glacies
spiritus tēpestatis. Q; q; tot modis dī spi-
ritus: spiritū mētis dicere voluit cū spiritūz
q; mēs vocat. sicut ait etiā idē apls. In ex-
p̄olatione corpis carnis. Mon duas vtiq;
res itelligi voluit: q̄si aliud sit caro: aliud
corp⁹ carnis. S; q; corp⁹ multaz rex no-
men ē q̄rū nulla ē caro. Mā multa sunt ex-
cepta carne corpā celestia & corpā terrestria
Corpus carnis dicit: corp⁹ qđ caro ē. Sic
itaq; spiritū mētis cū spiritū q; mēs est: aīa
quoz aptius etiā imag: nē noīant: s; alijs
vbi idipm p̄cipiēs. Epoliātes vos in-
gt veterē boiem cū acib⁹ eius: induite no-
uū q; renouat in agnitiōe dei: scdm imagi-
nē eius q; creauit eū. Quod g; ibi legit. In-
duite nouū boiem q; sūm deus creatus est: b;
isto loco. Induite nouū boiem q; renouat
sūm imaginē eius q; creauit eū. Vbi autē ait:

Eph. 4

Ben. 1

Eph. 4

Colo. 4

Job. 4

Eccl. 3

Be. 7

ps. 148

Colo. 3

ps.

Job.

Colo. 3

Eph. 4

Colo. 3

fm dei. hic vero: fm imaginē eius q crea
uit eū. Pro eo vero qd ibi posuit. In iusti
cia ⁊ scitate veritatis. h posuit hic. In agni
tione dei. si it gista renouatio reformatioq
mētis fm deuz: vl fm imaginē dei. Si id
dicit fm deuz: ne fm aliā creaturā fieri pu
tet. Hō autē fz imaginē dei: vt in ea re itelli/
gat fieri hec renouatio: vbi ē imago dei: id
est in mēte. Quid admodū dicimus fm cor
pus mortuū: nō fm spiritum eū q de corpe
fidelis ⁊ iustus abscedit. Quid enī dicim⁹
fm corpus mortuū: nisi corpe vl in corpe:
nō aia vl in aia mortuū. Aut si dicam⁹: fm
corpus ē pulcher: aut scdm corpus foris:
nō fm animū: qd est aliud i corpe nō aio
pulcher aut foris ē. Et innumerabiliter ita
loquimur. Nō itaqz sic intelligamus: fm ima
ginē eius q creauit eū: qsi alia sit imago fm
quā renouat: nō ipsa que renouat.
Quid sit inter regenerationē baptisimi ⁊ re
nouationē qua pficit de die in diē in agni
tione dei.

Ca. xvij.

Ane ista renouatio si momēto vno
fit? ius queritōis: sic vt momēto
vno fit illa in baptisimo renouatio re
missione oium pōr. Neqz emz vl vnū qn
tuliūqz remanet: qd nō remittat: sz que
admodū aliud est carere febribus: aliud ab
ifirmitate q febribus facta est renouescere.
Itēqz aliud est infirmitatē de corpore de
mere: aliud vultus qd eo factū ē si da cura
nōc sanare. ita pma curatio ē cām remoue
re lāguoris: qd p oium fit indulgētiā pōr
secūda ipm sanare lāguorē: qd fit paulatim
pficēdo i rmonatōe hui⁹ imaginis. Que
demonstrat in psalmo: vbi legit. Qui pro
piti⁹ fit oib⁹ iniquitatib⁹ tuis: qd fit in baptis
mo. Deinde seqt. Qui sanat oēs lāguores
tuos: qd fit qndiam accessib⁹: cū hec ima
go nouat. De qua re apls apissime locut⁹
ē dicēs. Et si exterior hō nō corrupit: sz in
terior renouat de die in diē. Renouat autē
in agnitionē dei: h ē in iusticia ⁊ sanctitate
vitaris. sic se hnt aplice testimonia. que
paulo h cōmētorauit. In agnitionē igitur
dei iusticiaqz ⁊ scitate veritatis: q de die in
diē pficēdo renouat: transfert amorē a tē
poralib⁹ ad eterna: a visibilib⁹ ad intelli
gibilia: a carnalib⁹ ad spūalia: atqz ab istis

cupiditatē frenare atqz minuire: iustqz se
caritate aligare diligēter insilit. Tū autē fa
cit: quantum diuinus adiunat. Deici quippe
sua est. Sine me nihil potestis facere. In
q pfectu ⁊ accessu tenentē mediatoris fidē
cuz dies vite huius vltimus quēqz cōpere
rit: pducēdus ad deū quē coluit: ⁊ ab eo p
ficiendus excipiet ab angelis sanctis incoz
ruptibile corpus in fine seculi: nō ad penā:
sz ad glām receptur⁹. In hac gippe imagi
ne tūc pfecta erit dei similitudo: qn dei pfecta
erit visio. De q dic apls paul⁹. Videm⁹
nūc p speculū in enigmate: tūc autē facie
ad facie. Itē dic. Nos at releuata facie glo
riā dñi contemplantē: in eādē imaginē trās
formamur de gloria in gloria: tanqz a dñi
spū. H est qd fit de die in diē bñ pficiētib⁹.
Aplis aut iohānes. Dilatissimi inq tūc
filij dei sumus: ⁊ nodū apparuit qd erim⁹.
Scim⁹ qz cū apparuerit filies ei erim⁹: qm
videbim⁹ eū sicuti est. Hinc apparet tūc
in ista imagine dei fieri eius plenā similitudi
nem: qn eius plenā pceperit visionē.
Possē etiam hōiem corpe imagines dei ac
cipi: fm qd vbiqz caro factus est: cuius im
mortalitati oēs sancti cōformabuntur.

Capitū. xviii.

Nāqz possit hoc a iohāne aplo etia
q de immortalitate corpis dictū videri.
Et in hac gippe filies erim⁹ deo: sed
tantūmodo filio: qz solus in trinitate corp⁹
accepit: in quo mortuus resurrexit: atqz id
ad superna per uerū. Nam dicit etiam ista
imago filij dei in qua sicut ille imortale cor
pus habebimus: pformes facti in hac par
te: nō patris imaginis: aut spū sancti: sz tā
tūmodo filij: qz de hoc solo legit: ⁊ fide sa
nissima accipit. Verbū caro factū ē. Pro
pter qd apls. Quos autē inq pfectiuit:
⁊ pcedēstinauit cōformes fieri imaginis fi
lij sui: vt sit ipse pmo genitus in multis fra
tribus. Pmo genitus vtiqz a mortuis:
fm eundē aplm: q morte feminata est caro
eius in pumelia: resurrexit in gloria. Se
cūduz hanc imaginē filij cui p immortalita
tem cōformamur in corpore: etiā illud agi
mus quod dicit idē apls. Sicut portauit
mus imaginē terreni: portem⁹ ⁊ imagines
eius qui de celo est: vt scilicet qui fm adam

Job. 15

1 Co. 13
2 Co. 3

Job. 3

Job. 1.
Ro. 8.

1 Co. 15

Jobides

Libet

mortales suim⁹: fm rps; imortales nos su-
turos fide vera & spe certa: firmaz tenca/
mus. Sic eniz nunc eandē imaginē porta-
re possumus: nōdū in vīdōe: s; in fide. nō
dū in re: s; in spe. De corporis qppe resur-
rectione tūc loquebat apls: cū hec diceret.
Qua sui pte hō ad imaginē & similitudinē dei
fact⁹ sit: ad q̄s pficiendo renouat. La. xix.

Ben. j

¶ Vo illa imago de qua dictum est.
¶ f aciamus hoīem ad imaginē & simi-
tudinē nrāz: qz nō dictū ē ad meaz:
¶ Ad tuā: ad imaginē trinitatis factū homi-
nez credim⁹: & qnta potuimus inuestigatō
ne cōprehēdim⁹. Et iō fm hanc potius et
illud intelligēdū ē: qd ait apls iohannes.

i. Jo. 3

Ibides

j. Co. 15

Similes ei erimus: qm videbim⁹ eū sicuti
est: qz de illo dixit de quo dixerat filij dei su-
m⁹. Et imortalitas carnis illo pficiet mo-
mēto resurrectionis: de q̄ ait apls paulus.
In ictu oculi: in nouissima tuba: & mortui
resurgent in corrupti: & nos imutabimur.
In ipso nāq; ictu oculi aū iudiciū resurgēt
in vīte: in incorruptiōe: in glia corp⁹ spi-
ritale: qd nūc seminat in infirmitate: corru-
ptiōe: ptumelia corpus aiāle. Imago Vo
q̄ renouat in spiritu mēns in agnitōe dei:
nō exterius: s; interius de die in diez ipa p-
ficiet vīdōe: q̄ tūc erit post iudiciū: facie ad
faciē: nūc autē pficit p speculū in enigma/
te. ¶ Propter cuius pfectionem dictū intelli-
gendū est: siles ei erimus: quoniā videbi-
mus eū sicuti est. Adocni donū tūc nobis

j. Co. 12

. Jo. 3

mat. 25

Jo. 17

dabūt: cū dictū fuerit. Venite bñdich p̄ris
mei: possidetē paratū vobis regnū. Tunc
qppe tollet ipius vt nō videat claritatē dñi
qm ibat sinistri in supplicii eternū: euntib⁹
dextris in vīzā eternā. Hec est autē: sic ait
vītas: vīta eterna vt cognoscāte inqt vnū
vex deū: & quē misisti iesus xpm. Hāc cō-
tēptatiuā sapiētiā q̄ ppe puto in lris scīs
a sciētia distinctā: sapiētiā nūcupari: dūta-
rat hoīs: q̄ qdē illi nō est: nisi ab illo cuius
picipatiōe vere sapiēs fieri mēs rōnalis &
intellectualis pōt. Licetō cōmēdās in fine
dialogi boetij: q̄ nobis inqt dies noctesq;
p̄siderātibz acuentibzq; intelligentiaz q̄
est mēns acies: cauentibzq; nequādo illa
hebetat. id est in philosophia vīcūb⁹ ma-
gna spes est. Aut si hoc quod sentim⁹ & sa-
pim⁹ mortale & caducū est: iocundū nobis

pfunctis numerib⁹ humanis occasū: neq;
molestā extinctionē: et quasi getē vīte fore
Aut si vt antiqui philosophis bñq; maxi-
mis longeq; clarissimis placuit: cīnos anī-
mos ac diuinos habem⁹: sic existimādum
est quo magis bi fuerint semp i suo occur-
su id est in ranone & inuestigādī cupiditate
et quo minus se admiscuerint atq; implicu-
erit hominū vītijs et errorib⁹ v̄l bis faci-
liorē ascensum & reditū in celū fore. De in-
de addēs hāc ipam clausulā repetēdoq; ser-
monē finicē. q̄ propter inqt vt aliqñ termi-
net oratio. si aut extingui trāgille volum⁹
cū bis artub⁹ vīterim⁹: aut si ex hac in aliā
haud paulo meliorē domū sine mora demū-
grare: in his studijs nobis oīs opa et cura
ponēda est. Hic minor boīem tāti igenij:
pfunctis munerib⁹ humanis: hoībuz i pbi-
losofia vīcūb⁹: q̄ p̄tēptatiōe vītanis bea-
tos facit: iocundē. p̄mittere inqt vt aliqñ termi-
sentimus ē sapiētiā mortale & caducū ē: q̄
si b mortat & intercidat qd nō diligēbam⁹:
vel potius qd atrociter oderamus: vt iocū-
dus nobis fiteiūis occasus. Verū b nō dī-
dicerat a philosophis q̄s magnis laudib⁹
p̄dicat: s; ex illa noua academia vbi ei dubi-
tare cūā de reb⁹ māifestissimis placuit: ista
sua reddolebat. Ad philosophis autē sic ipē
p̄fect maximis lōgeq; clarissimis eternos
animos esse acceperat. Et tūc qppe nō mē-
uēnicter hac exhoratiōe excitant: vt in suo
cursu reperiant cū venerit vīte hui⁹ extre-
mū. id est in rōne & inuestigādī cupiditate
minutq; se admiscāt atq; implicet hoīm
vītijs et errorib⁹: vt eis facilior sit regress⁹
ad deū. S; iste cursus q̄ p̄stituit in amore
atq; in uestigatiōe veritat⁹: nō sufficit mise-
ris. id est hoībuz: cū ista sola ratōe mor-
talibus sine fide mediatoris. Ad in libris
supiorib⁹ huius opis maxime in quarto &
xiiij. quantum potui demonstrare curauī

Explicit liber quartus decimus.

Incipiūt capitula libri quintidecimi.

- i De excellentia animi ad imaginem
creatoris sui conditū.
- ij De summo bono quod semp inue-
niendū querit & querēduz inuenit.

- ij Quid disputat: quod sit pcedens
 precedentiu ratiocinatioe libroz
 iij In quaz rerum cōtemplatione sum
 ma trinitas inquirenda sit.
 v Omnia que de deo digne dici vidē
 tur posse in pauciora conferri vni/
 bil minns dictū intelligat.
 vi Quō etiā si vni aliqd eligat ex mul/
 tis: qd digne appellet deus in vna
 ipsa appellatione trinitas deitatis pos
 sit intelligi.
 vij Quo differat trinitas q̄ inuenit in
 imagine dei a trinitate q̄ deus est.
 viij De speculo in quo p imaginē de, tri
 nitas ei⁹ vtiqz itellecta cōspicit.
 ix De enigmatē et tropicis locutiōib⁹.
 x Quō p iuspectionē vbi qd est in co/
 gitatione mētis humane ad agnitio
 nē verbi quod deus est aliquatenus
 possit accedi.
 xi Sic vbu hois significat p vocē vel
 qdlibet indicii corpale: ut vbu dei
 manifestatum esse p carnem.
 xij Quanti distent a vera et pfecta fili/
 tudine dei que in natura mentis vt/
 cunqz deo similia repperiunt.
 xij De scientia dei patris cui nihil cuius
 q̄ creature indicij cōferat.
 xiiij De similitudine et equalitate patris
 dei et vngeniū eius cōsubstantialis
 et coeterni.
 xv Quā dissimile sit vbu nrz mutabile
 a vbo dei incōmutabili et coeterno.
 xvi An volubilitas cogitationis deo in/
 esse credenda sit.
 xvij De spūscō q̄ p̄ri et filio eq̄lis accipit
 et vniūsqz spūs dicitur et caritatis no
 mine intelligit: cum quelibet in trini
 trinitate psona sit caritas.
 xviii De excellentia caritatis q̄ ita ex deo
 est vt ipse sit deus.
 xix Qua ratione donum dei dicatur spi
 ritus sanctus.
 ii Contra eos q̄ vngitū dei nō paterne
 nature sz volūtatē filiū esse dixerunt.
 xii De similitudinibus trinitatis diuine
 que in natura mentis ad imaginem
 dei facie reperi vniūsqz potuerūt.
 xiiij Tria q̄ sūt in imagine dei. id ē memo
 ria itellect⁹ et amor vnus esse psonē

- q̄ nō hoc est ei esse qd hēc habere.
 xiiij Quā vera dei trinitate vnitas: et q̄
 vera in eiusdē vnitate sit trinitas.
 xiiij De his q̄ naturā mētis subtilit ituenit
 et eā imaginē dei esse nō sciunt.
 xv Quā beatos faciat fides recta: etiā
 eos q̄ de naturis incorporeis nequitiā
 disputare.
 xvi Intervalsa temporum diuinetri/
 nis nulla nulla sunt.
 xvij Quid quodā sermone ad populos
 disputatū sit de differentia generatio
 nis filij et pcessionis spūs sancti.

Incipit liber quintusdecimus.

De excellentia animi ad imaginem creato
 ris sui conditi

Lapi. i.

Olentes in rebus q̄ facie
 sunt ad cognoscēdū eū a q̄
 facie sunt: exercere lectorē
 iā puenimus ad eius ima
 ginē qd est hō: in eo q̄ cete
 ris aialibus aīcellit. id est
 rōne vel intelligētia: et q̄

qd aliud de aīa rationali vel intellectuāli di
 ci pōt: qd p̄tineat ad eam rē q̄ mēs vocat vt
 aīus. Quo noīe nonnulli auctores lingue
 latine. id qd excellit in hoīe et nō est in peco
 re ab aīa q̄ inest et pecori: suo quodā loquē
 di more distinguunt. Supra hāc q̄ naturā
 si querimus aliqd et vix querimus: deus ē
 natura sz nō creata: sed creatrix: q̄ vtrum
 sit trinitas: nō solū credētib⁹ diuine scri/
 pturę auctoritati: verūctiā intelligentib⁹:
 aliq̄ si possumus rōne iāz demonstrare debe
 mus. Et ut aut si possumus dixeriz res ipsa
 cū queri disputādo ceperit: meli⁹ indicabit.
 De summo bono qd semp inuēdū querit:
 et querendū. inuenit.

La. ij.

Eus gpe ipse quē q̄rimus ad iuuā
 bit: vt spō: ne sit infructuosus labor
 noster: et intelligamus quēadmodū

dictus sit in psālo scō. Letet cor querēti
 tiū dominū: querite dñm et pfirmamini: q̄
 rite faciez eius semp. Videt enim qd semp
 querit: nunqz inueniri. et quomō iam leta/
 bit: et nō potius iam cōtristabit cor querēti
 tiū: si nō potuerint inuenire qd querit. Nō
 enī ait: letet cor inueniētiū: sed q̄ erentiū

ps. 104

Vbi. 3

Liber

dominijum: et tamē dominum deū iuenire
 posse dū qrit: testat. *Esaias* ppheta dū di-
 cit. Querite dñm et mori uiuencrit. i. uo-
 care eū: et cū appropinquerit uobis: dereli-
 quat ipius vias suas: et vir iniq⁹ cogitatio-
 nes suas. Si q⁹ qrit⁹ iueniri pōt: cur dictū
 est qritue iacit eius sp: an et inuit⁹ forte q/
 rēdus est. Sic eni sunt incōp̄hensibilia re-
 grēda: ne se existimet n̄bil iuenisse: q⁹ sit
 incōp̄hensibile q⁹ qrebat potuerit iuenire.
 Cur ergo sic qrit: si incōp̄hensibile pphēdit
 esse q⁹ qrit: nisi qā cessandū nō est qdū i
 ip̄a pphētibilia rex inq̄ritōe p̄ficiat: et meli-
 or meliorq⁹ sit q̄res: tā magnū bonū q⁹ et
 in uenitū querit: et q̄rendū iuenit. Nā
 et qrit ut iueniat dult⁹: et iuenit ut qrat
 audiat. Scōz h̄ accipi pōt: q⁹ dictū ē in li-
 bro eccl̄astico dicere sapiētiā. Qui me
 māducat ad huc furit. et q bibat me ad
 huc fuit. Adūcat eni et bibat qz iueni-
 ut: et qz furit ac fuit ad huc qrit. Fides
 qrit: intellet⁹ iuenit. Prop̄ q⁹ aut pphē-
 ta. Nisi crediderit: nō intelliget: et rur-
 sua. Intellet⁹ eū quē iuenit: ad huc qrit.
 Deū eni respexit sup̄ filios hominū: sic i
 psalmo sacro canit: ut videret si ē itelligēs
 aut regrēs deū. Ad hoc debz homo esse i/
 telligēs ut regrat deū. Sa⁹ itaqz remora/
 ti uim⁹ in his q⁹ deus fecit: ut p ea cogno-
 roma. i. sceret ip̄e q fecit. Inuisibilia eni eius p ea
 q facta sunt intellecta sp̄ciunt. Dñ argu-
 Sap. i. untur in libro sapiētie q de his q videntur
 bona nō potuerūt scire eū q est: neqz opib⁹
 attēdentes agnouerūt artificē: s; aut ignez
 aut sp̄m: aut citati aerē: aut gyrū stellarū
 aut violētā aqz: aut luminaria celi: recto-
 res orbis terraz deos putauerūt: quoz q/
 dem si sp̄cie delectati hec deos putauerūt:
 sciāt q̄to dñator eoz melior ē Speciei. n.
 gnātor ea creauit. Aut si virtutē et op̄adez
 eoz mirati sunt: intelligā ab his quāto qui
 hec cōstituit fortior est. Amagnitudine cni
 speciei et creature cognoscibilis poterit crea-
 tor videri. Nec de libro sapiētie p̄pterea
 posui: ne me fidelū qsp̄ia frustra et inaniē
 existimet i creatura p̄us p quasdā sui gene-
 ris trinitates quodāmo gradatiz donec ad
 mentē hoīs puenirē: q̄sile idicia summe il-
 l⁹ trinitatē: quā qrimus: cū deū qrimus.
 Quid disputā qd ve sit cōp̄hensū p̄cedē

tū ratiocinatōe lib: oꝝ. Capit. iij.
 Et qm̄ differendi et ratiocinādi ne-
 cessitas p̄ quatuordecim libros milia
 nos dicere cōp̄lit: que cuncta siml
 aspicere nō ualemus: ut ad id qd app̄hen-
 dere volumus ea celeri cogitatione refera-
 mus: faciā quātuz dñō adiunāte potuerō:
 ut quicq⁹ in singulis voluminibus ad cog-
 nitōe disputatōe p̄dūxi remota disputa-
 tōe breuiter p̄grā: et tanq⁹ sub vno mētē
 aspectu: nō qm̄admodū res quēq⁹ p̄suasit
 s; ip̄a q p̄suasa sunt ponā: ne tam lōge sint
 a p̄cedētibus p̄sequētia: ut obliuionē p̄ce-
 dentū facie inspecto p̄sequētū. aut certe si
 fecerit: cito possit qd excedit relegēdo re-
 colligi. In p̄mo libro fm̄ scriptural sacras
 vnuas et equalitas summe illius trinitatē
 ondit. In. ij. et. iij. et. iij. eadē: sed de filij
 missione et sp̄s sancti diligēter q̄stio per-
 tractata: tres libros fecit. Demōstratū ē
 nō ideo minoz m̄tēte eo qui missus est
 qz ille misit: hic missus est: cum trinitas q
 p oia equalis est: p̄ter quozq⁹ i sua natura
 imutabilis: et inuisibilis: et vbiqz p̄sens inē-
 pabilis operet. In. v. p̄pt eos qbus ideo
 videt nō candez paris et filij esse substantiā
 qz omne qd de deo dicit: fm̄ substantiā dici
 putāt. et p̄ptea et gignere et gigni vel geni-
 tū esse et igenitū: qm̄ diuersa sunt: p̄tendit
 substantias esse diuersas: demōstrat nō om-
 ne qd de deo dicit fm̄ substantiā dici: sicut
 fm̄ substantiā dicit bonus et magnus: et si
 qd aliud ad se dicit: s; dici etiā relatiue. id ē
 nō ad se sed ad aliqd qd ip̄e nō est: sicut pa-
 ter ad filiū dicitur: vel dñs ad creaturā sibi
 fūientem: vbi si qd relatiue: id est ad aliqd
 qd ip̄e nō est etiā ex tpe dicit. sicut est: Do-
 mine refugiu factus es nobis: nihil ei acci-
 dere quo m̄ter: s; om̄ino ip̄m i natura vel
 essētia sua imutabilem pmanere. In. vi
 quomō dictus sit xps ore ap̄lico: dei vir-
 tus et dei sapientia: sicut disputat: ut disse-
 rat: eadem q̄stio diligēter retractanda:
 utrū aquo est genitus xps nō sit ip̄e sapien-
 tia: s; tantū sapientie pater: an sapientia sa-
 pientia genuerit: s; qd libz boꝝ esset: etiā
 in hoc libro apparuit trinitatis equalitas:
 et nō d. us triplex: s; trinitas: nec quasi al-
 quid duplū esse patrem et filiū ad simplū
 sp̄m scitū: vbi nec tria plus aliquid sunt q̄s

p̄. 19.

vnū hōz. Disputatū est etiā quō possit itel/
ligi qd̄ ait hilarius ep̄s. Eternitas in patre
sp̄s in imagine: vsus i muuere. In. vii.
q̄stio q̄ dilata fuerat explicat: ita vt de⁹ q̄ ge/
nuit filiū: n̄ solū sit p̄ vntis z sapiēcie sue:
s; ēt ip̄e vntis atq; sapiēcia. Sic z sp̄s sc̄us
Nec tñ fil tres sunt vntes: aut tres sapiē/
cie: s; vna vntis: z vna sapiēcia: sic vn⁹ de⁹
z vna essentia. Deide q̄stū est: quō dicant
vna essentia: tres p̄sone: vlt a gbusdā grecis
vna essentia: tres substantie: z iucta ē elocu/
tōis necessitate dici: vt aliq̄ vno noie enun/
ciarent: cū q̄rit: qd̄ tres sint: q̄ tres eē vera/
cū cōstentur: p̄ez scz z filiū z sp̄m sc̄m. In
viii. rōne ē redditā intelligētib⁹ claz: est in
substantia vntatis nō solū p̄ez filio nō eē ma/
iore: s; nec abos fil aliqd̄ maius eē q̄ solū
sp̄m sc̄m: aut q̄libet duos in eadē trinitate
maius eē aliqd̄ q̄ vnū. aut oēs fil tres ma/
ius aliqd̄ esse q̄ singulos. Deide p̄verita/
tē q̄ intellecta aspiciat: z p̄ bonū summū a q̄ ē
oē bonū: z p̄ iusticiā p̄ q̄ diligit aiul iust⁹
ab aio ēt nodū iusto: vt natura n̄ solū incor/
poralis: verū etiā incōmutabilis qd̄ ē deus
quāti fieri pōt intelligeret admonui: z p̄ ca/
ritatē q̄ in scripturis scis de⁹ dicit⁹ ē p̄ quā
cepit vtiq; ēt trinitas intelligētib⁹ appe/
re: sic amās z qd̄ amas: z amor. In. ix. ad
imaginē dei: qd̄ ē hō s; mētē puenit dispu/
tatio: z in ea qdā trinitas inuenit. id ē mens
z noticia: q̄ se nouit: z amor q̄ se noticiāq;
suā diligit. z hec tria cōlia int se z vni⁹ ostē/
dunt essentia. In. x. h̄ idē diligitius subti/
liusq; tractatū ē: atq; ad id pducū: vt isem/
ret in mētē euidentior trinitas ei⁹ in memo/
ria scz z intelligētia z voluntate. S; qm̄ z h̄
cōpētū ē: q̄ nūq; eē ita potuerit: vt mēs
n̄ sui meminisset: n̄ se intelligeret z diligeret
q̄suis nō semp se cogitaret. Lū aut se cogi/
taret: n̄ se a corporalib⁹ reb⁹ eadē cogitatione
discerneret: dilata ē d̄ trinitate cui⁹ hec ima/
go ē disputatio: vt in ip̄is ēt corporalib⁹ visis
inueniret trinitas: distincti⁹ in ea lectoris ex/
erceret intēcio. In. xi. q̄ elect⁹ ē sensus ocu/
lorū: in q̄ id qd̄ inuentū est etiā in ceteris q̄t/
tuor sensib⁹ corpis z nō dicū posset agno/
sci: atq; ita exterioris hois trinitas: p̄mo in
his q̄ cernunt extrinsecus: ex corpore scz: qd̄
vī: z forma q̄ inde in acie cernētis ip̄imit:
z vtrūq; copulātis intēcio volūtas appa

ruit. S; hec tria nō inter se cōlia: nec vni⁹
ē substantie claruerūt. Deide in ip̄o aio ab
his q̄ extrinsecus sensa sūt velut itroducta
inuēta est altera trinitas vbi apparēt eadē
trianū⁹ ē substantie. Imaginatio corpis q̄
in memoria ē: z inde iformatio cū ad eā cō/
uertit acies cogitātis: z vtrū coniungens in/
tēcio volūtāt⁹. S; ista trinitas ad extērio/
res hoies repta ē p̄tinere: qz de corpib⁹ il/
lata est q̄ sentiunt extrinsec⁹. In. xij. discer/
nenda visa est sapiēcia a scia: z in ea q̄ p̄pe/
scia nūcupat: qz inferior est: p̄us quedā sui/
generis trinitas ingrenda. Que s; ad inte/
riore hoiem iā p̄tineat: nodū tñ imago dei
vī appellāda sit vī putāda. Et h̄ agit i. xij.
p̄ cōmēdationē fidei xp̄iane. In. xiiij. aut
de sapiētia hois vera. id est de munere in/
eius ip̄ius dei p̄icipatione donata: q̄ a scie/
tia distincta est disputat. Et eo puenit dispu/
tatio vt trinitas appareat in imagine dei qd̄
est hō: fm̄ mētē: q̄ renouat in agnitione
dei: fm̄ unaginez eius q̄ creauit hominem
ad imaginē suam: z sic p̄cipit sapiētiā vbi
p̄emplatio est eternorum.
In quaz rex p̄emplandē summa trinitas
ingrenda sit. Ca. iij.

Am̄ ḡ in ip̄is rebus eternis incor/
palibus z incōmutabilib⁹ in quarū
p̄fecta p̄emplatione nobis btā q̄ nō
nisi in eterna est vīa p̄mittit: trinitatē q̄ de/
us est ingramus. Neq; enī diuinorū libz o
rū mūnō auctoritas esse deū p̄dicat: s; oēs
q̄ nos circūstāt ad q̄ nos etiā p̄tinem⁹ vni/
uersa ip̄a rex natura p̄clamat h̄ se p̄stā/
tissimū d̄ditorez: q̄ nobis mētēz rōnemq;
naturalē dedit: q̄ viuētia nō viuētib⁹ sen/
su p̄dita nō sensētib⁹: intelligētia nō itelli/
gentib⁹: imortalia mortalib⁹: ipotentib⁹
potentia: iustus iusta: speciosa deformatib⁹
bona malis: incorruptibilia corruptibilib⁹
imutabilia mutabilib⁹: inuisibilia visibili/
bus: incorpalia corporalib⁹: beata miseris p̄/
serenda videam⁹. Ac p̄ h̄ quōtā reb⁹ cre/
atis creatorē sine dubitatōe p̄ponim⁹ opor/
tet vt eū z sume viuere z cūcta sentire atq; i/
telligere: z mori: z corrumpi: mutariq; nō
posse. nec corpuse esse: sed sp̄i omniū potē/
tissimūz iustissimūz speciosissimūz op/
timūz beatissimūzq; fateamur.

Ben. i
Colo. 3

Liber

Omnia q̄ de deo digne dici vident posse i pauciora pferre vt nihil minus dictū intel ligatur.

Lapi. v.

Ed hec oia que dixi: et q̄cūq; alia si mili more locutiōis humāe digne d deo dici videtur: et vniuerse trinita a q̄ est vnus deus: psonis singulis in ea dem trinitate pueniūt. Quis enī vl vnus deū qd̄ est ip̄a trinitas: vl patrē vl filiū: vel sp̄m sp̄m sc̄m audeat dicere: aut nō vi uētez: aut nihil sentiētem vl intelligentem: aut in ea natura q̄ inter se p̄dicantur: cōles quēq; esse eoz mortale siue corruptibilez: siue mutabile: siue corporez: aut q̄q; ibi neget aliquē potētissimū: iustissimū: specio sissimū: optimū: beatissimū. Si ergo h at q; hmoi omia: et ip̄a trinitas: et i ea singu li dici possūt: vbi aut qd̄ trinitas appare bit: redigam⁹ itaq; pus hec p̄tima ad ali quā paucitatez. Que vita enī dicit in deo: ip̄a est essentia eius atq; natura. Nō itaq; deus viuit nisi vita qd̄ ip̄e sibi est. Nec aut vita nō talis est: q̄lis inest arbori: vbi nll⁹ est intellectus: null⁹ est sensus: nec talis q̄ lis inest pecori. habet enī vita peccoris sen sum gngertituz: s; intellectū habz nulluz. At illa vita q̄ deus ē sentit atq; intelligit om nia: et sentit mēte nō corpore: qz sp̄s ē de⁹. Non aut sicut aialia q̄ habet corpa: pecor pus sentit aia. Nō enī craia pstat et corpe Ac per hoc simplex illa natura sicut intelli git sentit: sic sentit intelligit. Idēq; sensus q̄ intellect⁹ est illi. Nec ita ut aliqū eē desi stat: aut ceperit. Imortalis ē enī nec fru strā de illo dictū est qd̄ solus habeat imorta litatē. Nā imortalitas ei⁹ vere imortalitas ē: in cuius natura nulla est pmutatio. I sa est etiā vera eternitas q̄ est immutabilis de⁹ sine initio: sine fine p̄seqnē et incorrup tibilis. Vna ergo eadēq; res dicit siue di cat eternus deus: siue immortalis: siue in corruptibilis: siue imutabilis. Itēq; cū di cit viuēs et intelligēs: qd̄ est utiq; sapiēs: hoc idem dicit. Non enī p̄cipit sapiētiā q̄ fit sapiēs: s; ip̄e sapiētia est. Et hec vita ea dēq; virt⁹ siue potētia: eadēq; species qua potēs atq; specios⁹ dicit. Quid enī potēti us et speciosus sapiētia: que attingit a fine vsq; ad finē forit: et disponit oia suauiter. Bonitas etiā atq; iusticia nūq; unī se i na

Sap. 8

tura dei: sicut in eius opib⁹ distāt: tanq̄ due diuerse sint q̄litates dei: vna bonitas: alia iusticia. Nō vūq; s; que iusticia ip̄a bonitas: et q̄ bonitas ip̄a bñtudo. Incorrupt alis aut vl incorpore⁹ ideo dicit deus: vt sp̄s credat. Vl intelligat eē nō corp⁹. Itē inde si dicam⁹: etn⁹: immortalis: incorrupti bilis: imutabilis: viu⁹: sapiēs: potēs: spe ciosus: iustus: bon⁹: bñs sp̄s. hor oīm noni sumū qd̄ posui: q̄si tantūmō videt sig nificare substantiā. cetera vō hui⁹ substantiē q̄litates. s; nō ua est in illa ineffabili simplici q; natura. Quicqd̄ enī fm̄ q̄litates illi dici videt: fm̄ substantiā vl essentiā ē intelligēdū. Absit enī vt sp̄s fm̄ substantiā dicat deus et bon⁹ fm̄ q̄litate. s; vtrūq; fm̄ substantiā. Sic oia cetera q̄ p̄memorauim⁹. vñ in su periorib⁹ libris mltā iā dixim⁹. De quoz igit p̄mis q̄ mō a nobis euumerata atq; di gesta sūt. id est etern⁹: immortalis: incorrupti bilis: imutabilis. vñ aliqd̄ eligam⁹: quia vñ quatuor ista significāt. sic iā dixerim⁹: ne p̄ mltā distēdat intentio: et illud pon⁹ qd̄ posui est pus. id est etern⁹: h faciam⁹ et h quatuor scēdis: q̄ sunt: viuus: sapiēs: po tēs: speciosus. Et qm̄ vñ q̄litiq; inest v pecori cū sapiētia nō inest. duo vero ista sapiētia scz atq; potētia ita sunt in se i boie pparata: vt sc̄a scriptura diceret. Ad eloz est sapiēs q̄z fortis Spectosa porro etiā cor pora dici solēt. Vñ et bis quatuor qd̄ eligi m⁹: sapiēs eligat: q̄uis h quatuor in deo nō ineqlta dicēda sint. Nomia enī quattu or. res autē vna ē. De terti⁹ vō vltimis quatuor q̄uis in deo idē sit iustū eē quod bonuz: qd̄ beatū. Idēq; sp̄m esse: qd̄ iu stū et bonū et beatū esse: tñ qz in hominib⁹ pōt esse sp̄s non beatus: pōt et iustus et bonus nōdū bñs. Qui vō bñs ē p̄fecto et iustus et bon⁹ et sp̄s: h potius eligam⁹ qd̄ nec in hoib⁹ esse sine illis trib⁹ pōt: qd̄ ē beatus.

Quā etiā si vñ aliqd̄ eligat ex mltis qd̄ dig ne appellet de⁹: in ip̄a vna appellatōe trini tas deitas possit intelligi.

Lapi. vi.

Dicit igit cū dicim⁹ etern⁹: sapiēs: bñs. hec tria sunt trinitas que appellatur deus. Redigamus qdem illa duodecim i istam paucitatem trium: sed eo modo forsi tan possimus et hec tria in vñ aliqd̄ boz.

Nisi una eadēq; res in dei natura pōt ē sapiētia et potētia: aut vita et sapiētia: cur nō una eadēq; res ēē possit in dei natura eter/nitas et sapiētia: aut beatitudo et sapiētia. ac p h sic inerat aut vix illa duodecim: an ista tria diceremus: qm illa in ista redi/gimus paucitate. Ita nihil iurest vix tria ista dicamus: an illud vnu in cuius singu/laritate duo cetera sūt redigi posse mōstra/uimus. Quis itaq; disputadi mod⁹: q nā tandē vis intelligēdi atq; potētia: q viuaci/tas rōnis: que acies cogitatiois ostēdet: vt alia tā taceā: B vnu qd sapiētia dī de⁹: quō sit trinitas. Neq; enī sic nos de illo papi/mus sapiētia: ita deus de aliq; s; sua ē ipse sapiētia: qz nō ē aliqd sapiētia eius: aliud es/sentia: cui B est esse qd sapiētie esse. Dicit q dē in scripturis sctis: xps dei vrus: et dei sapiētia. S; quēadmodū sit intelligēdū: ne p̄res sūt videat facere sapiētie. in libro. vii. disputatū ē. Et ad h rō puenit: vt sic sit fili/us sapiētia de sapiētia: quēadmodū lumen d lumine: deus d deo. Nec aliqd potuimus inuenire spm̄scm̄: nisi et ipz ē sapiētia: et si mul oēs vnā sapiētia: sic vnu deū: vnā esse tiā. Itē q sapiētia qd est deus: quō intel/ligimus esse trinitatē: nō dixi: quō credū⁹ nā h inter fideles nō d; h rē qstione: s; si ali quo mō p intelligētiā possumus videre qd credūmus: qz iste erit modus. Si enī reco/lamus vbi nro intellectui cepit in his libris trinitas apparere: octauus occurrit. Ibi qd pe potuimus disputādo erigere tēptanū⁹: mentis inuentionez ad intelligēdā illā p̄stā tiſsimā inmutabilē naturā qd nra mēs nō ē. Quā tñ sic ituebamur: vt nec lōge a nobis eēt: vt sup nos esset: nō loco: s; ipa sui vne/rabili mirabiliz pstantia: vt vt apd nos ēē suo p̄nti lumine videret. In q tñ nobis ad huc nulla trinitas appebat: qz nō ad eā que rendā in fulgore illo firmā mētis acie tene/bamus: tñ qz nō erat aliq; moles vbi credi oporteret magnitudinez duoz vltiā plus esse q; vnus cernēbam⁹ vicinq;. S; vbi

i Jo. 4. ventū est ad caritatem q in sancta scriptura deus dicta est: eluxit paululū trinitas. id est amans: et q amat: et amor. Sed qz lux illa ineffabilis nrm reuerberabat obtutu: et ei nodū posse cōtempari nre mentis quodā/ mō puenēbat infirmū: ad ipius nre mē

tis: fm qz factus est hō ad imaginē dei: vt luc familiariorē p̄lucrationem reficēde la/bozāt: intētiōis causa: iter ceptuz dispositū qz reflex. mus. Et ide in creatura qd nos sumus: vt inuisibilia dei p ea q facta sunt cō/spicere intellecta possemus: imozan sum⁹ a. ix. vsq; ad. xiiij. librum. Et ecce tā quan tū necesse fuerat: aut forte plusq; necesse fu erat: exercitata in inferioribus intelligēda ad summā trinitatē q deus est p̄spiciēdam nos erigere volum⁹: nec valēm⁹. Mō enī sic certissimas vidim⁹ trinitates: siue que formsecus d rebuz corpali⁹ sūt: siue cuz eāpā q forisecus sensa sunt cogitant: siue cū illa q oriunt in animo nec p̄tinet ad cor/pis sensus: sicut fides: sicut virtutes q sūt artes agēde vite: manifesta ratiōe cernunt et sciētia p̄tinetur: siue cum mēs ipa q nō/ uimus qgd nosse nos veracit⁹ dicimus: sibi cognita est vlt se cogitat: siue cū aliquid qd ipa nō est eternū atq; inmutabile p̄spi/cu. Mō ergo sic in his omnib⁹ certissimā vidim⁹ trinitates: qz in nobis sunt vlt in nobis sunt: cū ista meminum⁹ aspiciamus: volum⁹. ita videmus etiā trinitatē deū: qz et illic intelligēdo p̄spiciamus tāq; dicētem et vbi eius. id est patrē et filiū. atq; inde procedentem caritatem viriūq; commu/nem scz spm̄scm̄. An trinitates istas ad sensus nros vlt ad aim⁹ p̄tinetes videm⁹ potius q; credūmus. deū vō esse trinitatē credū⁹ potius q; videmus. Ad si ita ē: p̄fecto aut inuisibilia eius p ea q facta sunt nulla intellecta cōspiciamus: aut si illa p̄spici/mus: nō in eis p̄spiciamus trinitatē: et ē illic qd p̄spiciamus: et ē qd etiā nō p̄spectus cre dere debeamus. Cōspicere aut nos inmuta/bile bonū qd nos nō sum⁹. liber. viij. ostē dit. et. xiiij. cū de sapientia q homini ex deo est loqimur adinōuit. Cur itaq; ibi nō agno/scimus trinitates. An hec sapiētia q deus dī nō se intelligit: nō se diligit. Quis B di/xerit: aut qz est q nō videat: vbi nulla scien/tia est: nullo mō esse sapiētia. Aut vero pu/tandū est sapiētiā q deus est scire alia et ne scire seipsam: vel diligere alia: nec dilige/re seipsam: q si dī si dī sueredit stultum et im/pium est. Ecce ergo trinitas sapiētia scz et noticia sui et dilectio sui. Sic enī et in hoīe inuenimus trinitatē. id est mentē et noticiā

Liber

qua se nouit: et dilectione qua se diligit.
Quo differat trinitas quae inuenit in imagine
dei a trinitate quae deus est. La. vij.

Ed hec tria ita sunt in homine: ut non ipsa
sint homo. Homo enim ut veteres diffi-
nierunt: anima rationale mortale. Illa ergo ex
cellit in homine: non ipsa sunt homo. Et una persona
id est singulus quilibet homo habet illa tria in mente.
Quod si cuncta sic diffiniamus homines: ut dicamus.
Homo est substantia rationalis passiva ex anima et cor-
pore: non est dubium: hominem habere animam quae non est
corpus: habere corpus quod non est anima. Ad personam hanc illa
tria non habet: sed homines sunt vel in homine sunt. De
tractio est corporis: si sola anima cogitet: aliquid eius
est mens tanquam caput eius vel oculus: vel facies
sed non hec ut corpora cogitata sunt. Non igitur
anima: sed quod excellit in anima mens vocatur. Aliquid
autem possumus dicere trinitatem hanc in deo:
ut aliquid dei sit: nec ipsa sit deus. Quapropter
singulus quilibet homo quod non finit omnia quod ad naturam
pertinet eius: sed finit sola mentis imago dei de
una persona est: et imago est trinitas in mente.
Trinitas vero illa cuius imago est: nihil aliud
est tota quam deus: nihil est tota quam trinitas. Nec
aliquid ad naturam dei pertinet quod ad illam non per-
tinet trinitatem. Et tres personae sunt unius essen-
tie: non sic singulus quilibet homo una persona. Item
quod in homine magna distantia est: quod siue mentis di-
cimus in homine: eiusque noticiam et dilectionem: si
ue memoriam: intelligentiam: voluntatem nihil me-
tis meminimus nisi per memoriam: nec intelli-
mus nisi per intelligentiam: nec amamus nisi per vo-
luntatem. At vero in illa trinitate quae audeat di-
cere patrem nec seipsum nec filium nec spiritum in-
telligere nisi per filium: vel diligere nisi per spiritum
sanctum. per se autem meminisse tantum vel sui vel fi-
lii vel spiritus sancti. eodemque modo filium nec sui nec
patris meminisse nisi per patrem nec diligere nisi
per spiritum sanctum. per se autem non nisi intelligere et
patrem et seipsum et spiritum sanctum. Sic et spiritum
sanctum per patrem meminisse et patrem et filium et sui:
et per filium intelligere et patrem et filium et seipsum. per
se autem non nisi diligere et se et patrem et filium. tan-
quam memoria sit per suam et filium et spiritum sanctum. si
lius autem intelligentia et sua et patris et spiritus sancti.
Spiritus vero sanctus caritas et sua et patris et filii.
Quis hec illa trinitate opinari vel affirma-
re presumat. Si enim solus sibi filius intelligit
ut intelligentia sit: et sibi et patri et spiritui sancto:
ad illam redit absurditatem ut per non sit sapiens
de seipso sed de filio: nec sapientia sapientiam ge-

nuerit: sed ea sapientia per dicat sapiens esse quae
genuit. Vbi enim non est intelligentia: nec sapie-
tia potest esse. ac per personam si per non intelligit ipse sibi:
sed filius intelligit patrem: perfectus filius per sapien-
tiam esse facit. Et si hoc est deo esse quod sapere: et ea
illi essentia est quam sapientia: non filius a patre quod ve-
rum est: sed a filio potius habet per essentiam: quod ab-
surdissimum atque falsissimum est. Hoc absurdum
tamen nos in libro. vij. discussisse: prouicisse: ab-
iectione: certissimum est. Est ergo deus per sapiens
ea quae ipse sua est sapientia: et filius sapientia patris
de sapientia quod est pater: de quo genitus est filius.
Quocirca persequens est et intelligens per ea quae
ipse sua est intelligentia. neque enim esset sapiens
quod non esset intelligentes. filius autem intelligentia
patris de intelligentia genitus quod est pater. habet
memoria non inconuenienter dici potest. Quo-
d enim sapiens quod nihil meminit: vel sui non memi-
nit. Item inde quod sapientia patris: sapientia filius
sic sibi meminit per. ita filius. et sic sui et filii
meminit per: memoria non filii: sed sua. ita sui
et patris meminit filius memoria non patris: sed
sui. Dilectio quoque ubi nulla est: quae vlla di-
cat esse sapientiam. Ex quo colligitur ita esse patri
dilectionem suam: ut intelligentiam et memoriam
suam. Ecce ergo tria illa. id est memoria: intelligen-
tia: dilectio seu voluntas: in illa summa et imu-
tabili essentia quod est deus: non per et filius et
spiritus sanctus sunt: sed per solus. Et quod filius quo-
que sapientia est genita de sapientia. sic nec pater
ei: nec spiritus sanctus intelligit: sed ipse sibi. ita nec
per ei meminit: nec spiritus sanctus ei diligit: sed ipse
sibi. Sui enim est et ipse memoria: sua intelligen-
tia: sua dilectio. Sed ita se habet: de patre illi est
de quo natus est. Spiritus cunctus scius quod sapien-
tia est praecedens de sapientia: non patrem habet memo-
riam: et filium intelligentiam: et se dilectionem. neque
enim sapientia esset si alius ei meminisset. ei-
usque alius intelligeret: ac tantummodo sibi ipse di-
ligeret. Sed ipse habet bectria: et ea sic habet: ut be-
cta ipse sit. Verum ut ita sit: inde illi est verum
praecedere. Quis ergo hominum potest istam sapientiam quae
nouit deus omnia: ita ut nec ea quae dicunt per-
terita: ibi perirent: nec ea quae dicunt futura: quasi
desint expectentur vel veniant: sed per terita et fu-
tura cuncta presentibus sunt cuncta praeterita: nec singu-
la cogitent: et ab alijs ad alia cognata tran-
seat: sed in vno spectu sit praeterita sunt vniuersa
Quis in quibus hominum comprehendit sapientiam: eadem
que prudentiam: eademque scientiam: quaeque a nobis
nec nostra comprehendunt. Ea quippe quae vel sensibiles

intelligētie nre affunt: possum⁹ vtiqz sp
cere. ea vō q absūt: tñ affuerūt p memo
riā nouim⁹ q obliuī n sum⁹. Nec ex futuris
pēritia: s; futura ex pēritiā n tñ firma cogni
tione pñim⁹. Mā qdā cogitādoēs nras qz
futuras velut māifestius atqz certius. pti
mas qdā spicim⁹: mēoria faciente id agi
mus: cū agere valem⁹ qñ valemus: q ad
ea n vidēt q futura sūt: s; ad pēritia pñere
Qd h; exptiri in eis dictis vl' cūctis: quoz
seriē memoriē reddim⁹. Nisi eniz fūideri
mus cogitādoē qd seqt: n vtiqz diceremus.
Et tñ vī fūideramus: nō puidētia nos in
struit: s; mēoria. Mā donec finiat oē qd di
cim⁹ siue canim⁹: nihil ē qd n. pūisqz p spe
cūqz pferat. Et tñ cū id agim⁹ n dicimur p
uidēt: s; memoriā canere vl' dicere. t q h
in mltis ita pferēdis valēt plurimū: n solet
eoz puidētia: s; memoriā pdicari. fieri ista
i aio vl' ab aio nro nouim⁹: t certissimū su
mus. Quō aut fīat: qnto attēctus voluerit
mus aduētere: tāto magis nī t fmo succū
bit: t ipā nō pēdurat intentio: vt ad liqdū ali
qd nra intelligētia: t si nō lingua: pueniat.
Et putam⁹ nos vtrū dei puidētia eadē sit
q memoriā t intelligētia: q nō singulari cogi
tāda aspiciat: s; vna etia t imutabili atqz i
effabili visioē cōplectit cūcta q nouit: t nra
mēt' infirmitate posse cōprehēdere. In hac
igit difficultate t angustia: libet exclamare
ad deū vniū. Adificata ē scia tua ex me: i
ualuit: t nō potero ad illā. Ex me qppe itelli
go qd sit mirabilis t incōprehensibilis scia
tua q me fecisti: qñ nec meipm cōprehende
re vāco qd fecisti: t nō in mediatiōe mea
eradesceat ignis vt querā faciē tuam semp.
De speculo in q p imaginē dei trinitas eius
vicinū intellecta spicit. La. viij.

ps. 38. Incorporeale sbaz scio esse sapiētia: t
lūmē esse i q vident q oculis carna
lib⁹ vident: t nō vir tātus tāqz spiri
i. 13. tal. Videm⁹ nūc inqz p speculū in enigma
te: nūc aut faciē ad faciē. Quale sit t qd sit h
speculū si āramus: pfecto illd occurrit qd i
speculo nūc imago n cernit. Hoc q facere
conati sum⁹ vī p imaginē hāc qd nos sum⁹
i. 13. viderem⁹ vtiqz a qd facti sum⁹: tanqz p spe
culū. Hoc significat ē illd qd ait idē apls.
Mos āt releuata faciē glām dñi specularēs
in eadēz imaginē trāsfōrmamur de glā in
glāz tāqz a dñi spū. Specularēs dixit: p spe

culū videntes: nō d specula spicīctes. Qd
in greca lingua nō ē abiguū vñ i latinā trās
late sūt apl'ce lre. Vbi qppe speculū vbi ap
parēt imagines rez a specula de cuius ali
tudine lōgus aliqd intuemur: etiā sono v
bi distat oīno: tanqz appet aplm a speculo:
nō a specula dixisse: glāz dñi specularēs. qd
vō ait. In eadēz imaginē trāsfōrmamur:
vtiqz imaginē dei vult intelligi. eadēz di
cens: istā ipām scz. id est qz specularum: qz
eadēz imago est glā dei. sic alibi dicit. Vir
qdē nō d; velare caput: cū sit imago t glā
dei. De qbus vbi iā in libro duodecimo
differum⁹. Trāsfōrmamur qz dixit: de for
ma in formā mutamur: atqz trāsim⁹ d for
ma obscura in formā lucidā: qz t ipā obscu
ra imago dei est: t si imago pfecto etiā glā
in q hoies creati sumus: pfectes ceteris aia
libus. De ipā qppe natura hūana dictū est
Vir qdem nō d; velare caput cū sit imago
glā dei. Que natura in reb⁹ creatis excel
lentissima: cū a suo creatore ab ipierate iusti
ficat: a deformi forma formosaz trāssert in
formā. Est qppe t in ipā ipicte quātoma
gis dānabile virtus: tāto certius natura lau
dabil. E pp h addidit. De glā in glām.
de glā in creatiōis: in glām iustificatiōis.
Quāuis possit h t alijs modis intelligi: q
dictū est: de glā in glām. de glā fidei i glo
riam speciei: de gloria qua fili: dei sumus:
in glām qua similes ei erimus: quonā vi
debimus eū sicuti est. Qd vō adiūxit: Tā
qz a dñi spiritu: ostendit: grā dei nobis cō
ferri tā optabilis trāsfōrmationis bonū.

De enigmatē t tropicis locutiōib⁹. c. ix.

Et dicta sunt pp qd ait apls: nūc p
b speculū nos videre. Quia vō addit
in enigmatē: mltis h incognitū est q
cas lras nesciunt: in qbus est doctrina qdā
de locutiōnū modis qz greci tropos vocāt
coz greco vocabulo etiā nos vtimur p la
latino. Sic eniz scemata vsuatiūs dicimus
quā figuras: ita vsuatiūs dicimus tropos
qz modos. Singuloz aut modoz siue tro
poz nomina: vt singla singlis referat: dis
sicillimū est t insolentissimū latine enūcia
re. Vñ qdā inter ptes nri: qd ait apls: que
sunt in allegoria: nolentes grecū vocabulū
ponere: circūloquendo interpretat sunt dicē
tes: q sunt aliud ex alio significancia. Vñ
ius ante tropi. id est allegorie plures sunt

Vbi. 3

i. 13. ii

i. 13. ii

i. 30. 3
i. 13. 3

Mal. 4

Liber

species: in qbus ē etiā qd dī enigma. Dīf/ finitio aut ipi⁹ nois generalis: oēs: et spe/ cies cōplectat: necesse est. Ac p h sicut ois equ⁹ aial ē: nō omne aial equ⁹ ē: ita oē enig/ ma allegoria ē: nō ois allegoria enigma ē. Quid g allegoria nisi tropus: vbi ex alio aliud intelligit: qle illd ē ad thessalonicēses Atqz nō dormiam⁹ sic et ceteri. sed vigile mus et sobrii sum⁹. Mas q dormiunt nocte dormiūt: et ginebriant nocte ebrii. sūt. nos aut q dici sum⁹: sobrii sum⁹. S3 hec allego/ ria: nō ē enigma. Mā nisi multū tardis iste sensus ipromptu ē. Enigma ē at vt breuē explicē obscura allegoria: sic ē. Sāguisuge crātres filie. qdūqz similia. S3 vbi alle/ goria noiauit apłus: nō in vbis cā repit: s3 i scō: cū ē duob⁹ filiis abrae: vno de ancilla altero d libera: qd nō dictū: s3 etiā factū fuit duo testamēta intelligēda mōstrauit: qd aūqz exponeret obscurz fuit. pinde allegoria tal qd ē gnāle nomē posset spālū enigma noia ri. S3 qz nō soli q eas lras nesciūt qb⁹ discū tur tropi qritū qd dixerit apłs: nūc i enigma te nos videre: veruētā q sciūt: tñ qd sit illd enigma vbi nūc videm⁹ nosse desiderāt: ex vtroqz iucēda vna est snia: et ex illo sc3 qd air: videm⁹ nūc p speculū: et ex illo qd addi dit: in enigmatē. Vna ē eniz cū tota sic dī: videm⁹ nūc p speculū in enigmatē: pinde quātū mibi vī sic noie speculi imaginē vo/ luit intelligi: ita noie enigmat⁹ q̄uis silū/ dinē: tñ obscurā: et ad pspiciendū difficilē. Lū igit speculi et enigmatis noie q̄cūqz si/ litudines ab apłō significare itelligi pñt: que acōmodate sūt ad intelligēdū deū eo mō q pōr: nibil tñ ē acōmodat⁹ q̄ id qd imago eius nō frustra dī. Nemo itaqz mirē etiā in isto mō vidēdū q̄cessus ē huic vite per speculū sc3 i enigmatē laborare nos vt quō cūqz videam⁹. Momen appe h nō sonaret enigmans: si ēēt faci litas visiois. Et h est grādus enigma: vt nō videam⁹ qd nō vi dere nō possum⁹. Quis enī nō videt cogi tationē suā. Et qs videt cogitationē suam. nō oculis carnalib⁹ dico: s3 ipo iteriore cō spectu. Quis nō eā videt: et qs eā videt: qñ qdē cogitatio visio est ai quedā: siue assint ea q oculis quoqz corporalibus vidēāt: vel ceteris sentiāt sensibus. siue non assint: et eoz similitudines cogitatione cernant: q nec

corpalia sūt: nec corpaliū similitudines. sicut vites et vitia: sic ipa deniqz cogitatio co/ gitat. siue illa q p disciplinas tradunt libe/ ralesqz doctrinas. siue istoz diuin cause su piores atqz rōnes in natura imutabili cogi tent: siue etiā mala et vana ac falsa cogitem⁹ vī nō pscēntie sensu: vel errante pscēntu. Quop inspectionē vbi qd ē in cogitatioe mentis humane ad agnitionē vbi qd de⁹ est aliquaten⁹ possit accēdi.

La. r.

Ed nūc de his loqmur q nota cogi/ tamus et habemus in notitia etiā si nō cogitemus. siue ad cōtēplatiuam sciaz princā: q̄ ppe sapiētā dicimus. siue ad actiua: q̄ ppe sciētā nūcupandā esse differuimus. Simul eniz vtrūqz mētis est vnt⁹: et imago dei vna. Lū vō de in erio re distinctius et scorsuz agit nūc nō ē vocan da imago dei: q̄uis et tūc in ea nōnulla re/ periat similitudo illi⁹ trinitat⁹: qd in tertio de/ cimo volumine oñdim⁹. Māc q sil de vni/ uersa sciētia hoīs loqmur: in q nobis nota sunt q̄cūqz sunt nota: q vtrūqz vā sūt aliogn nota nō eēnt. Nemo enim falsa nouit: nisi cū falsa esse nouit. Qd si nonit: vex nouit. Vex est eniz q illa falsa sunt. De his ergo nūc differim⁹ q nota cogitamus: et nota sūt nobis etiā si nō cogitem⁹ a nobis. S3 certe si ea dicere velim⁹: nisi cogitata nō possu/ mus. Mā et si vba nō sonēt: i corde suo dic vtrūqz cogitat. Vñ illud ē in libro sapiētie. Dixerūt apd se cogitātes si recte. Exposuit eniz qd sit: dixerūt apd se. cum addidit: co/ gitātes. Vñc file ē i euāgelio: q qdā scri/ be cū audissent a dño dictū palir co. et dñe fili remittunt tibi peccata tua: dixerūt intra se: hic blasphemāt. Quid est eniz dixerunt intra se: nisi cogitādo. Deniqz seqt. Et cūz vidisset iesus cogita tōes eoz dixit. Vt qd cogitat⁹ mala in cordib⁹ vris. Sic mathe/ us. Lucas aut hoc idē ita narrat. Lēperēt cogitare scribe et pharisei: dicētes. Quis ē qui loquit blasphemias. Quis pōt dīmūte re peccata: nisi solus deus. Vt cognouit at cogitationes eoz iesus: ridens dixit ad il/ los. Quid cogitatis in cordibus vestris. Quale est in libro sapiētie: dixerunt cogi tātes: tale hic est: cogitauerūt dicētes. Et il lic eniz et hic ostendit intra se atqz in corde

j Zbc. 5

puc. 30

j Eccl. 12

vbi. 5

Sap. 1

Mat. 9

Jbidez

Luc. 5.

Sap. 1

Mat. 9

Luc. 12

mat. 15

Jbidez

Jbidez

Mat. 9

Jbidez

Job. i.

Mat. 9 suo dicere. id est cogitando dicere. Dixerunt
 quippe ira se. et dictum est eis. Quid cogitis. et
Luc. 12 de illo dixit. cuius vberes fructus ager attulit
 agit ipse dominus. Et cogitabat irasci deus. quod
 cogitationes locutiones sunt cordis. ubi et
 os eius esse dominus ostendit cum ait. Non quod irat
 in os coingnat hominem: sed quod preceps est ore
mat. 15 hominatus hominem. Una sententia duo quodam hominis
 ora compleretur. unum corporis: alterum cordis.
 Nam utique unum illi hominibus putauerunt inquiri
 os irat corporis. Unum autem dominus dixit inquiri
 hominibus: de cordis ore preceps. Ita quippe expo
 suit ipse qui dixerat. Nam paulo post de hac re
 discipulis suis. Adhuc inquit et vos sine intel
 lectu estis. Non intelligitis: quia ostendit in os i
 rat in ventres vadit et in secessum emittit.
Jobides Idcirco certe aptissime demonstravit os cor
 poris. At in eo quod sequitur os cordis ostendit.
Jobides Que autem inquit preceps est ore: de corde exeunt
 et ea coingnat hominibus. De corde enim exeunt
 cogitationes male: et cetera. Quid hac expo
 sitione lucidius. Nec tamen quod dicimus locu
 tionem cordis esse cogitationem: non non sunt etiam
 visiones ex ore de notitie visionibus: quoniam ve
 re sunt. Foris enim cum per corpus hec sunt: ali
 quid est locutio alio visio. Intus autem cum cogi
 tamus. Undeque unum est. Sic auditio et vi
 sio duo quodam sunt iter se distantia in sensibus
 corporis. in animo autem non est aliud atque aliud videre
 et audire. Ac per hoc cum locutio foris non videat
 sed potius audiat. Locutiones in interioribus
 est cogitationes visas dicitur a domino sanctum etiam
 gelum non audire. Dixerunt inquit ira se: hoc blas
Mat. 9 phemat. Deinde subiungit. Et cum vidisset ie
 sus cogitationes eorum. Vidit ergo quod dixerunt:
Jobides Quod illi soli se putabant videre. Quisquis igitur
 potest intelligere Verbum non solum animus sonet: ve
 rumentiam animus sonorum eius imagines cogitatio
 ne voluant. Hoc enim est quod ad nullam pertinet lin
 guam eorum sed quod lingue appellant gentium: qua
 rum nostra lingua latina est. Quisquis inquit hoc in
 telligere potest: iam potest videre per speculum at
 quod in hoc enigmata aliqua Verbi illius similitu
 dinem. de hoc dictum est. In principio erat Verbum.
Job. 1. et Verbum erat apud deum: et deus erat verbum.
 Necesse est enim cum Verbum loquimur. id est quod
 scimus quod loquimur: ex ipsa scientia quam me
 moria tenemus: nascatur Verbum quod cuiusmodi
 sit oino cuiusmodi est illa scientia de qua na

scitur. Formata quippe cogitatio ab ea re quas
 scimus: Verbum est quod in corde dicimus: quod nec
 grecum est nec latinum: nec lingue alicuius alie
 ri: sed cum id opus est in cor quod loquimur per
 ferre noticiam aliquid signum quod significet: assu
 mit. Et plerumque sonus: aliquando etiam nutus. il
 le auribus. ille oculis exhibet: ut per signa cor
 poralia etiam corporis sensibus Verbum quod mente
 gerimus innotescat. Nam et innuere: quod est nisi
 quodammodo visibiliter dicere. Est in scripturis
 sanctis huiusmodi sententiarum. Nam in euange
 lio secundum iohannem ita legitur. Amicus meus dico vo
 bis quia unum ex vobis tradet me. Aspiciebant
 ergo ad iocundum discipuli: hec itaque de quo diceret.
 Erat ergo unus ex discipulis eius in sinu iesu
 quem diligebat iesus. Invenit ergo iocundum simon
 petrus: et dicit ei. Quis est de quo dicit. Ec
 ce innuendo dicit: quod sonando dicere non aude
 bat. Sed hec atque huiusmodi signa corporalia siue au
 ribus siue oculis presentibus quod loquimur ex
 hibemus. Invenit sunt itaque per quas poscimus
 et cum absentibus colloquimur. sed ista signa sunt vo
 cibus: cuius ipse voces in finem nostro eorum quas
 cogitamus signa sunt rerum.

Sicut Verbum hominis significat per vocem vel quod
 libet in dicitur corporale: ita Verbum dei manifesta
 tum esse per carnem.

La. xi.

Reinde Verbum quod foris sonat signum
 per est Verbi quod intus lucet: cui magis Ver
 bi competit nomen. Nam illud quod preterit
 carnis ore: vox Verbi est. Verbum enim et ipse di
 citur propter illud a quo ut foris appareret assu
 ptum est. Ita enim Verbum nostrum vox quo
 dammodo corporis fit assumendo eam: in qua mani
 festet sensibus hominibus: sicut Verbum dei caro sa
 ctus est: assumendo eam in qua ipse manifest
 staret sensibus hominum. Et sicut Verbum nostrum
 fit vox nec mutat in voces: ita Verbum dei ca
 ro quod factus est: sed absit ut mutaret in car
 nes. assumendo quippe illam non in eam se presumen
 do: et hoc nostrum vox fit: et illud caro factus est.
 Quapropter quoniam cupit ad qualecunque si
 militudinem dei Verbi: quis per multa dissimi
 le pervenire: non intueatur Verbum nostrum quod so
 nat in auribus: nec quoniam voce profertur: nec quoniam
 silentio cogitatur. Omnimodum namque sonantium
 Verba linguarum etiam in silentio cogitantur: et car
 mina percurrunt animo tacite ore corporis. Nec
 solum numeri syllabarum: verum etiam modi cantu
 narum cum sint corporales: et ad eum quod vocat

Job. 13

Job. 1.

Verbi. 5

Liber

auditus sensum corporis pūctēs : p̄ icoz.
porcas quasdā imagines suas p̄sto sunt co-
gitātibz : ⁊ tacite cūcta ista voluēbz. Sz
trāscūda sunt hec : vt ad illud pueniat hois
verbū p̄ cui⁹ q̄lemcūq; similitudinē sicut i
enigmatē videat vicūq; dei v̄bū. Non il-
lud qđ factū est ad illū v̄l ad illū p̄phetaz : ⁊
de quo dictū est. Verbū autē dñi crescebat
et multiplicabā. ⁊ de quo iterū dictum est :

Act. 6

Ro. 10

j Thc. 2

Agit fides et auditus : audit⁹ autē p̄ verbum
xpi. Eriterū. Lū acceptissens a nobis ver-
bū audit⁹ dei : accepistis : nō vt verbū ho-
minū : sz sicut est vt verbū dei. Et inuēra-
bilis similiter i scripturis dicitur d̄ dei ver-
bo : qđ i sonis multaz diuersarūq; lingua-
rū p̄ corda ⁊ oia discerniat humana. Ideo
autē v̄bū dei dicit⁹ : quia doctrina diuina tra-
ditur : nō humana. Sz illud v̄bū dei que-
rim⁹ qualificūq; p̄ hāc similitudinē nūc vi-
dere. de quo dictū est. Deus erat verbūz.
de quo dictū est. Oia p̄ ipm̄ facta sunt. de
quo dictū est : f̄ ons sapiētie verbū dei in excel-
sis. Idemēdū est ergo ad illud verbūz
hominis : ad v̄bum rationalis animā : ad
verbū nō de deo nate : sz adeo facte imagi-
nis dei. qđ neq; platiūz est in sono : neq;
cogitatiū in similitudine soni : qđ alicuius
lingue esse necesse sit : sz qđ oia qbus signi-
ficat signa : pcedit : ⁊ gignit de sciētia q̄ ma-
net in animo : qñ eadē sciētia intus dicit si-
cuti est. simillima est enī visio cogitatiois :
visio sciētie. Mā qñ per sonū dicit⁹ : v̄l per
aliqđ corpale signū : nō dicit sicuti est : sz si-
cuti pōt videri audiri p̄ corpus. Quādo
ergo qđ in noticia est : hoc est in verbo : nūc
est verū verbū ⁊ veritas : q̄lis expectat ab
homine. vt qđ est in ista : hoc sit ⁊ in illo.
qđ nō est in ista : nō sit ⁊ in illo. hic agnoscat⁹ :

Joh. j.

Jbides

Jbides

Eccl. j.

est est : non nō. Sic accedit quātūz pōt ista
similitudo imaginis facte ad illā similitudi-
nē imaginis nate : qua de⁹ filius patripe r
oia substācialit̄ similis p̄dicat. Aduertēn-
da est in hoc enigmatē etiā ista verbi dei si-
militudo : quod sicut de illo verbo dictum
est : Omnia per ipm̄ facta sunt : vbi de⁹ p̄
vniuersum verbum suum predicat vni-
uersa fecisse : Ita hominis opa nulla sunt :
qñ nō p̄us dicitur in corde. Vnde scriptus

Ec. 37

est : In initium omnis operis verbum. Sed

etiā hic cū verū verbū est : nūc est in initio bo-
ni opis. Verū autē verbū est cum de sciē-
tia bene opandi gignit⁹ : vt etiā ibi fuit : est
est : nō nō : vt si est in ea sciētia qua viuēdū
est : sit ⁊ in verbo p̄ quod opādū est. si nō.
nō. alioq; mēdaciū erit verbū tale : nō ve-
ritas : ⁊ inde peccatū : nō opus rectūz. Est
⁊ hec i ista similitudine vbi nri similitudo
verbi dei : qua potest esse verbū nrm̄ quod
nō se quā opus. opus autē esse nō pōt : nisi
pcedat verbū. Sic et verbū dei potuit esse
nulla existēte creatura. Creator vero nlla
esse potest nisi p̄ ipm̄ per qđ facta sunt oia.
Ideoq; nō de⁹ pater : nō sp̄ ritus sanctus :
nō ipa trinitas : sz solus filius qđ est verbūz
dei carofactū est : Quis trinitate sciēte. vt se
quēte atq; imitāte verbo nro : eius exēplū
recte viuere nūz. hoc est nullū habētes in
verbi nri vel contemplatiōe v̄l opatiōe men-
datū. Verū hec huius imago est quan-
doq; futurā pfectio. Ad hanc psequendaz
nos erudit magister benedictus de xpiana :
pictatūq; doctrina : vt reuelata facie : a le-
gis velamine qđ est vmbra futuroz : glo-
riam dñi speculātes : p̄ speculū sz intūctes
in eādē imaginē trāssōmemur de gloria
in gloriā tanq; a dñi spiritu : scēdū supio-
rē de his verbis disputandem. Luz ergo
hac trāssōrmatiōe ad pfectū fuerit hec ima-
go renouata : similes deo erimus qñ vide-
bimus eū nō p̄ speculū sz sicuti est. qđ dicit
ap̄lus paulus facie ad faciē. Nūc vero in
hoc speculo : in hoc enigmatē : in hac quali-
cundq; similitudine. q̄nta fictiā dissimilitu-
do : quis pōt explicare. attingā tñ aliqua vt
valeo : qbus id possit aduerti.

Joh. j.

Joh. 4.

2 Lō. 3

Joh. 3

2 Lō. 3

Quātūm distent a vera et perfecta similitu-
dine dei : q̄ in natura mentis vicūq; deo si-
milis reperiuntur /

Lapi. xij.

Primo ipa sciētia de qua veraciter
p̄ cogitatio nra format⁹ : q̄ndo q̄ scim⁹
loquimur. q̄lis autē q̄nta pōt homini
p̄uēire : quālibz p̄missio atq; doctissimo.
exceptis enī q̄ in animū veniūt a sc̄sib⁹ cor-
pis : in qbus tā multa aliter sunt q̄ vidētur
vt eoz verissimilitudine nūmūz p̄cipatus :
sanus sibi esse videatur q̄ insanū. Vnde
academica philosophia sic inualuit. vt de
omnibus dubitās multo mis⁹ insaniret :
Dis ergo excepti q̄ a corporis sensib⁹ in

animū veniūt: q̄ntū rerum remanet q̄ ita
 sciamus: sicut nos viuere scimus. in quo
 prius nō metimur: ne aliqua verissimi
 tudine forte fallamur: qm̄ certū est etiam
 eum q̄ fallitur viuere. Nec in eis visis hec
 habētur: q̄ obijciūt extrinsec⁹: vt in eo sic
 fallat oculus: q̄madmodū fallit cū in aqua
 remus videt intractus: et nauigantibus tur
 res moueri: et alia sercēta q̄ alit sunt q̄ vi/
 det: ga nec p̄ oculū carnis hoc cernit. In/
 tima sciētia est qua nos viuere scimus: vbi
 ne illud q̄dem academicus dicere pōt: for/
 tasse dormis et nescis: et in somnis vides.
 Vbi quippe somnū simillima esse vi/
 sis vigilantijs ignorat. S3 q̄ certus est d̄
 vite sue sciētia: nō in ea dicit: scio me vigi/
 lare: sed scio me viuere. siue ergo dormiat
 siue vigilet: viuit. nec in ea sciētia p̄ somnia
 falli pōt: qz et dormire: et in somnis videre
 viuētis est. Nec illud potest academicus
 ad ver⁹ istā sciētiā dicere: fatis fortassis
 et nescis: qz sanorū visis simillima sunt etiā
 vīsū furcū. S3 qui furit viuit. Nec p̄tra a/
 academicos dicit. scio me nō furere: S3 scio
 me viuere. Alundē q̄ falli nec metiri pōt:
 q̄ se viuere dixerit scire. Ad ille uaqz fallaci
 um visorū genera obijciat ei q̄ dicit: scio
 me viuere. nihil horū timebit: qm̄ i qui falli
 tur viuit. S3 si talia sola p̄ncipia ad humanā
 sciētiā: p̄ pauca sunt nisi qz i vno quoqz
 genere ita m̄plicat vt nō solū pauca nō
 sint: verū etiā reperiant p̄ infinitū numerū
 tendere. Quicūqz dicit: scio me viuere:
 vnum aliquid scire se dicit. Proinde si di/
 cat: scio me scire me viuere: duo sunt iam.
 hoc vero quod scit hec duo: tertius scire ē.
 sic potest addere et quartum: et innumera/
 bula si sufficiat. S3 quia innumerabile nu/
 merum vel comprehendere singula addē/
 do: vt dicere innumerabiliter nō pōt: hec
 ipm̄ certissime cōprehēdit: ac dicit: et verū
 hoc esse et tam innumerabile: vt vere eius
 infinitum numerum nō possit cōprehēde/
 re ac dicere. hec et i volūtare certa similiter
 aduertit potest. Quis est enī cui non impu/
 denter respondeatur: forte falleris: dicet
 volo beat⁹ ēē. Et si dicat. scio me h̄ velle:
 et h̄ me scire scio. iā bis duob⁹ et inū pōt ad/
 dere qz h̄ duo sciat: et q̄ntā qz h̄ duo scire se
 sciat: et similiter in infinitum numerum

pergere. Itē si quis plā dicat: errare nolo:
 nōne siue err et siue nō erret: errare tñ eum
 nolle vixeri t. Quis ē q̄ huic nō ipudēt
 siue dicat: fortisū faller: cū p̄scito vbi cūqz
 fallat. falli se tñ nolle nō fallit. Et si h̄ scire se
 dicat addit q̄ntū vult rex nūc cognita: et
 nūc eē p̄spicit i finitū. Qui enī dicit: nō
 lo me falli: et h̄ me nolle scio: et hoc me scire
 scio: iā et si nō cōmoda locutiōe pōt hūc i fi/
 nitū nūc ostēdere. Et alia repunt que
 aduersus academicos valeāt: q̄ nihil ab ho/
 mine sciri posse p̄tēdit. S3 modus adhibē/
 dus est: p̄fertis qz in ope isto nō hoc suscep/
 imus. Sūt in delibris tres nri. p̄mo nre con/
 uersiois tpe scripti: q̄s q̄ potuerit et voluerit
 legere: lectosqz telleretur: nihil cū p̄scito q̄
 ab eis p̄ceptionē veritatis argumēta mul/
 ta muēta sunt: p̄mouebunt. L23 enī duo
 sint genera rex q̄ sciūt: vni eaz q̄ p̄ sen/
 sus corpis percipit alijs: alij carū q̄ p̄ ipm̄
 multa illi philosophi garriūt p̄ corpis sen/
 sus. animi autē quasdā firmissimas p̄ seipm̄
 p̄ceptiones rex verax: q̄le illud ē quod di/
 xi: scio me viuere: nequa q̄ in dubiū voca/
 re potuerūt. S3 absit a nobis vt ea q̄ p̄ sen/
 sus corpis didicimus vā esse dubitemus.
 p̄ eos gpe didicimus celū et terrā: et ea q̄ i
 eis nota sunt nobis: q̄ntū ille q̄ et nos et ipsa
 p̄didit: inotescere nobis voluit. Absit etiā
 vt scire nos negemus q̄ testimonio didici/
 mus aliorū. aliqñ esse nescimus oceanū.
 Nescimus esse terras atqz vbes q̄s cele/
 berrima fama cōmēdat. Nescimus fuisse
 hoies: et opa eoz q̄ h̄istorica lectiōe didici/
 mus. Nescimus q̄ quidie vñcūqz nūcian/
 tur et iudici. s̄ p̄sonis p̄stantibusqz firmā/
 tur. Postremo nescimus in quibus locis
 vel ex q̄bus hoibus fuerim⁹ exort: qz hec
 oia testimonijs credidimus aliorū. Quod
 si absurdissimū ē dicere: nō solū nostrorū:
 verū etiā et aliorū corporū sensus plurimū
 addidisse nostre sciētie p̄tendū est. Hec
 igit oia et q̄ p̄ seipm̄: et que p̄ sensus sui cor/
 poris: et q̄ testimonijs aliorū p̄cepta scitani/
 mus humanus: thesaurū memorie p̄dita te/
 net. ex quibus gignit verbum verum: qm̄
 qd̄ scimus loquimur. sed verbū aī omne so/
 nū: aī omne cogitationē soni. Tūc enī ē
 vbi simillimū rei notē d̄ q̄ gignit et imago/
 eius: quonā de visione sciētie visio cogi/
 tur.

Joh. i.

Joh. ii.

2 Lō. 3

Joh. 3

Lō. 13

Liber

tatiōis exoritur: qd ē vbiū ligue nullū? vbiū
vex de re vera: nihil de suo habēs. s; totū
de illa sciētia de qua nascit. Nec iter est qñ
id didicerit: qd scit loquit. aliquādo enim
statim vt dicitur hoc dicit: dum tamen verbū
sit vex: id est de rebus notis exoritur.
De sciētia de patris cui nihil cuiusq; crea-
ture indicij pterat. **Cap. xiiij.**

Ed nungd deus pater de quo natū
est verbū de deo deus: nungd ergo
deus pater in ea sapiētia qd est ipse
sibi: alia didicit p sensuz corpis sui alia p se
ipm. Quis hoc dicat q nō aial rōnale: sed
supra aiam rōnalē deū cogitat quāti ab eis
cogitari pōt q cū oibus aialib; et oibus aia
pferat: q;uis p speculū et in enigmate pici-
cōdo videt: nōdū facie ad facie sicut ē. Nū-
qd deus pī ea ipa q nō p corpus: qd est ei
nullū: sed p seipm sci: aliūde ab aliquo didi-
cit: aut nūcijs vlt testibus vt ea sciret idiguit
Nō vniq;. Ad oia qppe sciēda q scit suffi-
cit sibi illa pfectō. H; qdē nūcios: id est an-
glos: nō tñ q ei q nescit annūcient: nō cñi
sunt vlla q nesciat: s; bonū cor est de operi-
bus suis eius pfulere veritatē. et h est q ei
dicunt nōnulla nūciare: nō vt ipē ab eis di-
scat: sed vt ab illo ipi p vbiū eius sine corpo-
rali sono. nūciam cñā qd voluerit ab eo mis-
si ad qd voluerit: totū ab illo p vbiū eius au-
dicēt: id est in eius vīte inueniēt: qd
sibi faciendū: qd: qbus: et qñ nūciādū sit.

Mat. 6. Nā et nos oramus eū: nec tñ necessitates
nras docemus eū. Mouit eniz: aut vbiū ei
pī vester qd vobis necessariū sit pū q; pe-
tatis ab eo. Nec ista ex aliquo tpe cognouit
vt nosset: sed futura oia ipalia atq; in eis ē
qd: et qñ ab illo petitiuri fueram; et q; de
qbus reb; vlt exauditur; vlt nō exauditur;
cēt. sine initio añ psciuit. Vniuersas autē
creaturas suas spiritales et corpales: nō qz
sunt iō nouit: s; iō sunt qz nouit. Nō enim
nesciuit q fuerat creatur;. Et q; sciuit crea-
uit: nō qz creauit sciuit. Nec aliter ea sciuit
creata: q; creāda. Nō eniz eius sapiētie ali-
qd accessit ex eis: s; illis existitibus sic opō-
tebat et qñ oportebat: illa mās vt erat. Ita
Eccl. 23 et scriptū est in libro ecclastico. Anteq; crea-
rent oia nota sūt illi. Sic et postq; psumata
sunt. Sic inge nō aliter: et anteq; crearent;
et postq; psumata sunt: sic ei nota sūt. Ad

ge est q; huic sciētie: sciētia nra diffimilis.
Que autē sciētia dei est: ipa et sapiētia et que
sapiētia: ipa essentia siue substantia. Quia
in illius nature simplicitate mirabili: nō est
aliud sapere q; esse: s; qd est sapere: h est et
esse. sicut et in superioribus libris sepe iā dixi-
mus. Nra vō sciētia in rebus plurimis
ppter ea et amissibilis est et receptibilis: qz
nō hoc est nobis esse qd scire vel sapere: q;
nā esse possumus: etiā si nesciamus: necq;
sapiamus ea q aliūde didicimus. H; cepē
hoc sicut nostra sciētia illi sciētie dei: sic et
nostrū vbiū qd nascit de nostra sciētia dis-
simile est illi vbiū dei: qd natū est de patris
essentia. Tale est aut ac si diceret: de patris
sciētia: de pīis sapiētia: vt qd est expīus
de patre sciētia: de patre sapiētia.
De similitudine et equitate patris dei et vni-
geniti eius cōsubstantialis et coeterni.

Capitulum xiiij.

Verbū ergo dei patris vnigenitū dei
filius: p oia patri similis et equalis
deus de deo: lumen de lumine: sapi-
entia de sapiētia: essentia de essentia: ē hoc
oino qd pī: nō tamen pī: qzisse filius: ille
pater. Ac p hoc nouit oia q nouit pī: sed ei
nosse de patre est sicut esse. Nosse enim et
esse illi vñū est. Et iō patri sicut esse nō est a
filio: ita nec nosse. H; oinde tanq; seipm
dicēs: pī genuit vbiū sibi equalē p oia. Nō
eniz seipm integrē pfecteq; dixisset: si aliqd
minus: aut amplius esset in eius vbiū quā
in ipō. Vbi sūm illud agnosce: est ē: non
nō: et iō vbiū h vēr veritas est. quoniā qd
qd est in ea sciētia de qua genitus est: et in
ipō est. Ad aut in ea nō est: nec in ipō est.
Et falsum habere aliqd hoc vbiū nūq; pī
qz imutabilitē sic se hz vt se habet de quo
est. Nō eniz pōt filius a seipō facere qquā
nisi qd viderit patre facientē. potenter hoc
nō potest: nec est infirmas ista: sed firmi-
tas qua falsa esse nō pōt veritas. Mouit ita
q; oia deus pī in seipō: nouit in filio. Sed
in seipō tanq; seipm. in filio tanq; verbuz
suū qd est de his oibus q sunt i seipō. Oia
similiter nouit et filius: in se scilicet tanq; ea
q nata sunt: de his q pater nouit in seipō.
In patre aut tanq; ea de qbus nata sunt: q
ipē filius nouit in seipō. Sciunt ergo inui-
cem pater et filius: sed ille gignēdo: ille na-

305.5

scēdo. Et oia q̄ sunt in eoz sciētia in eoz sciētia: i eoz essentia: vnuq̄sq̄ eoz siml videt: nō p̄ticulari: aut singulati velut ali: nate p̄spectu: hinc illuc: ⁊ inde huc. ⁊ rur⁹ inde vel inde in aliud atq̄ aliud: vt aliqua videre nō possit nisi nō vidēs alia. s; vt di xi simul oia videt: quoz nullū est qd nō sē per videt. Verbū aut nrm illd qd nō habet sonū neq; cogitatōez soni: s; ei⁹ rei quā vi dēdo int⁹ dicim⁹ ⁊ ideo null⁹ ligue ē: atq; ide vtiq; simile ē. in h enigmatē illi vbo dei qd etiā dē ē: qm̄ sic ⁊ h de nra nascit: q̄madmodū ⁊ illud d sciētia p̄ris natū est. Nrm ergo tale vbu qd iuenim⁹ esse vtiq; illi simile quantū sit etiā dissimile: sicut a nobis dici poterit: nō pigeat inueniri. Quā dissimile sit vbu nrm mutabile a ver bo dei icōmutabili et etno. **Lapi. xv.**

Quid vbu nrm d sola sciētia nostra n nascit. Mōne mltā dicim⁹ etiā que nescim⁹. Nec dubitātes ea dicim⁹ s; vā esse arbitātes: q̄ forte si vā sunt: in ipis rebus d qd logmur n in vbo nro ve ra sunt: q; vbu vey nō est nisi qd de re q̄ scit gignit. s; alii est ergo isto mō vbu nō strū: nō cū mētūmur: s; cū fallimur. Eū au tē dubitam⁹: nōdū est vbu de re d qua du bitam⁹: s; d ipā dubitatōe vbu est. Quā uis enī nō nouerim⁹ an verū sit vñ dubi tamus: tñ dubitare nos nouim⁹: ac p hoc cū hoc dicimus vū verbū est: qm̄ qd noui mus dicimus. Quid q etiā mētiri possu mus. Qd cū facimus: vtiq; volētes ⁊ scē tes falsū vbu habemus. vbi verū vbu ē mētiri nos. hoc enī scimus. Et cū mētios nos esse p̄stitem⁹: vū dicimus. qd scim⁹ enī dicimus. Scimus nāq; nos esse mēti tos. Verbū aut illud qd est deus ⁊ potēti us est nobis: h nō pōt. Mō enī pōt facē q; q; nisi qd viderit p̄z. faciet ⁊ si a seipso logtur: s; apatre illi est oē qd logt: cū ipm pater vnice logt: ⁊ magna illus vbi potē tia est: nō posse mētiri: q; nō pōt esse illic ē ⁊ nō: s; est est: nō nō. At enī nec vbu dicē dū est: qd verū nō est. Si ita: libēs assenti oz. Quid cū verū est vbu nrm: ⁊ ideo rec te vbu vocat: nūqd sic dici pōt vel visio d visioe: vel sciētia d sciētia: ita dici pōt esse tia d cētia: sic illd dei vbu marie d mari meq; dicēdū est. Quid itaq; q; nō hoc est

nobis esse qd est nōsse. Adhuc q̄ppe nōn m⁹ q̄p memoriā quodāmo viuūt: ita ⁊ ob linione qdāmodo moriūt. atq; ideo cū illa nō sint in noticia nra: nos tñ sumus. Et cū sciētia nra animo lapsa pierit a nobis: nos tñ viuimus. Illa etiā q̄ ita sciūt vt nū q̄ excidere possint: quoniam p̄fētia sunt: ⁊ ad ipsius animi naturā prinēt: vt est illud qd nos viuere scimus. Adhuc enī hoc qd diu animus manet: ⁊ q; semp manet ani mus: ⁊ hoc semp manet. Id ergo ⁊ si qua repiūtur similia: in qbus imago dei potius intueāda est: etiā si semp sciūt: tñ q; nō semp etiā cogitant: quomō de his dicat verbū sempiternū: cū verbū nrm nostra cogitati one dicat: inuenire difficile est. Sēpiternū est enī animo viuere. sempiternū est scire qd viuūt. nec tñ sempiternū est cogitare vñ suā vel cogitare sciētia vite sue: quoniam cū ali ud atq; aliud cepit: hoc definit cogitare: q; uis nō definit scire. Ex quo fit vt si pōt es se in aio aliq̄ sciētia sempiterna: et sēpiterna esse nō pōt eiusdē sciētie cogitatio: ⁊ vbu verū nrm intmū nisi nra cogitatōe nō di cit: solus deus intelligat habere verbū sem piternū sibiq; coeternū. Nisi forte dicēdū est ipam possibilitatē cogitationis: quoniā id qd scit etiā qm̄ nō cogitat: pōt tñ veracit cogitari vbu esse tā ppetuū: q; sciētia ip sa ppetua est. S; quō est vbu qd nōdū in cogitatōis visioe formatū est: Quō erit si mile sciētie de qua nascit si eius nō habet formā: ⁊ ideo iā vocat vbu q; pōt habere Tale est enī ac si p h dicat: ideo iā vocādū esse vbu: q; pōt esse vbu. S; qd est q; pōt esse vbu: ⁊ ideo iā dignū est verbi nō mine. Quid ē in quā hoc formabile nōdū q; formatū: nisi qdā mētis nre qd hac at q; hac volubuli quādā motioe iactamus: cum a nobis nūchoc: nūc illud sicut inuētū fuerit vl' occurrerit cogitat. Et tñc fit verū vbum qm̄ illud qd nos diximus volubili motioe iactare ad id qd scimus pucnerū: at q; inde format eius omnimodā similitudi nē capiēs: vt quō res queq; scit: sic etiā co gitet: sine voce: sine vocis cogitatōe: que p̄fecto alicuius lingue est: si in corde dicat Ac p hoc etiā si pcedamus ne de cōtrauer sia vocabuli laborare videamur: iam vocā dum esse vbu quiddā illud mētis nre qd

Liber

de nra sciētia formari pōt etiā pūsq; forma
tū sit: qz iam vt ita dicā formabile est: quis
nō videat: quāta hic sit dissimilitudo ab il-
lo dei vbo qd in forma dei sic est: vt nō an
fuerit formabile pūsq; formatū. nec aliqñ
ei possit informe: s; sit forma simplex et sim-
pliciter cōlis ei de quo est: et cui mirabili-
ter coeterna est.

An volubilitas cogitatiois in deo esse cre-
dēda sit.

Lapi. xvj.

Ma p iua dicit illud dei vbu vt dei
q cogitatio nō dicat: ne aliqd esse qñ
volubile credat in deo: qd nūc accipi-
at: nūc recipiat formā vt vbu sit: eāq; possit
amittere atq; informiter quodāmo voluta-
ri. Bene qppe nouerat vba et vim cogita-
tiois inspererat locutor egregius q dixit in
carmine: secūq; volutat eū? belli varios
id est cogitat. Nō ergo ille dei fili? cogita-
tio dei: s; vbu dei dicitur. Cogitatio qppe
nra pueniēs ad id qd scimus atq; inde for-
mata vbu nrm est. Et ideo vbu dei sine
cogitatione dei debz intelligi: vt forma ipsa
simplex itelligat nō habēs aliqd formabile
qd esse etiā possit informe. Dicunt qdē
etiā in scripturis sanctis cogitationes dei: sed
eo locutionis mō: quo ibi et obliuio dei di-
ci: que vtiq; ad ppetatē deo nulla ē. Quā
obzē cū tāta sit nūc in isto enigmatē diffusi-
ludo dei et vbi dei: in quātm nōnulla simi-
ludo cōpta est: illud quoq; fatēdū est: qd
ē cū similes ei erim? qñ videbim? cū sicuti
est. qd vtiq; q dixit: hāc pculdubio que nūc
est dissimilitudinē attēdit: nec tūc nature il-
li? erimus cōles. Semp eni natura minor
est facietē q facta est. Et tūc qdē vbu nr; fi-
erit fallū qz neq; mētemur: neq; fallēmur
st oxtassis etiā volubiles nō erūt nre cogi-
tatioēz ab aliis. in alias eūtes et redeūtes: s;
oēm sciētiā nras vno sil p̄spectu videbim?
Et si cūz et h fuerit: si et h fuerit formata erit
creatura que formabil fuit: vt nihil tā desit
ei? forme: ad quā puenire deberet. S; in
coequāda nō erit illi simplicitati vbi nō for-
mabile aliqd formatū vl reformatū est: ed
forma neq; in formis: neq; formata ipsa
ibi etna est imutabilisq; substantia.

De spūsancto q patri ac filio cōlis accipit: et
vtriq; spiri? dicit: et caritatis noie intel-
ligitur cū quelibet in trinitate persona sit ca-
ritas.

Lapi. xvij.

Actis de patre et filio et quātm p hoc
speculū atq; in hoc enigmatē vide-
re potuim? locuti sumus: nūc de spi-
ritus sancto quātm deo donāte videre pcedit
differendū est: q spūsanct? fm scripturas
sanctas nec pater solius est: nec filii solius
sed amboz. et ideo cōmunē qua inuicēz se
diligūt pater et filius: nobis insinuat carita-
tē. Vt aut nos exerceat fmo diuinus: nō
res in promptu sitas: s; in abdito scrutādas
et ex abdito eruēdas: maiore studio sec igri
Nō itaq; dixit scriptura: spūsanct? caritas
est qd si dixisset: nō parua pte qñtiois istū?
abstulisset: s; dixit: deus caritas est vt incer-
tū sit: et ideo regredimur: vtrū deus pater sit
caritas: an deus filii? an de? spūsanctus:
an deus ipa trinitas. Neq; eni dicitur su-
mus: nō p̄pica deū dictuz esse caritatē qd
ipa caritas nulla sit substantia: q dei digna
sit nomine: s; qd donū sit dei: sic dictuz est
deo: Quoniā tu es p̄sentia mea. Neq;
eni p̄pterea dicitur est qz dei substantia est nra
p̄sentia: s; qd ab ipō: nobis est. sicut alibi
legit: quoniā ab ipō p̄sentia mea. Nunc
qppe sensum facile retellit scripturaz ipsa
locutio. Tale est eni: tu es p̄sentia mea qle
est: dñe spes mea: et deus me? misericordia
mea. et multa similia. Nō est aut dictū: dñe
caritas mea: aut tu es caritas mea: aut tu es
us caritas mea: sed ita dictuz est: deus cari-
tas est: sic dictū est: deus spiritus ē. Vnde
q nō discernit intellectu a dño: nō exponit
nē qrat a nobis. Nō eni apri? qd; possu-
mus dicere. Deus ergo caritas est. Vtrū
autē pater: an filius: an spūsanct? an ipa
trinitas: qz et ipsa non tres dii sed vnus de-
us: hic querit. S; iam in hoc libro supius
disputauim? nō sic accipiedā esse trinitatez q
deus est: et illis tribus que in trinitate nō
sire mēns onidimus: vt tāq; memoria sit
omniū triū pater: et intelligentia omniū triū
filius: et caritas oīū triū spūsanct?. Quasi
pater nec intelligat sibi nec diligit: s; ei filii?
intelligat: et spūsanctus ei diligit. ipe aut
sibi et illis tantuz meminerit. Et filius nec
meminerit: nec diligit sibi: sed meminerit
ei pater: et diligit ei spūsanct?. ipe aut et fi-
lii et ille tārummodo diligit. Itemq; spū-
sanctus nec meminerit nec itelligat sibi: s;
meminerit ei pater: et intelligat ei filius. ip-
se aut et ibi et illis nō nisi diligit. S; sic pot

i 30.3

i 30.4

p̄s. 70.

p̄s. 61.

p̄s. 70.

Abidez

p̄s. 50

i 30.4.

i 30.4.

i 30.4.

p̄s. 3

nis ut oia tria: et omnes et singuli habeant i
 sua qsq; natura. Nec distet in eis ista: sicut
 in nobis aliud est memoria: aliud est intelli
 gentia: aliud dilectio siue caritas: sed vnus
 aliqd sit qd oia valeat: sic sapietia: et sic ba
 beat in vniuersiuiusq; natura. ut q habet: b
 sit qd habet: sicut immutabilis simplexq; sb
 stantia. Si ergo hec intellecta sunt: et quantu
 nobis in rebus tantis videre et coiectare co
 cessum est: vera esse claruerunt: nescio cur
 no sicut sapietia et pater dicit: et filius et sps
 sanctus: et simul omnes no tres: s; vna sapi
 entia: ita et caritas et pater dicatur et fili
 et sps sanctus: et simul omnes vna caritas.
 Sic eni et pater deus: et filius deus: et sps
 sanctus deus: et simul omnes vnus deus. Et
 tamen non frustra in hac trinitate non di
 citur verbum dei nisi filius: nec donum
 dei nisi spiritus sanctus: nec de quo genitus
 est verbum: nec de quo procedit principa
 liter spiritus sanctus nisi deus pater. Ideo
 autem addidi principaliter: quia et de filio
 spiritus sanctus procedere reperitur. Sed
 hoc quoq; illi pater dedit: non iam existen
 ti et nondum habenti: sed quicquid vnige
 ro verbo dedit: gignendo dedit. Sic ergo
 cum genuit: ut etiam de illo donum comu
 ne procederet: et spiritus sanctus: spiritus
 esse amboz. Mo est igitur accipienda tras
 seunt: sed diligenter intucenda insepara
 bilis trinitatis ista distinctio. hinc enim sa
 ciuz est ut proprie dei verbum etiam dei
 sapientia diceretur: cum sit sapientia et pater
 et spiritus sanctus. Si ergo proprie aliquid
 bonum trium caritas nuncupanda est: qd
 aptius q; ut hoc sit spiritus sanctus: ut scilz
 in illa trinitatis simplici summaq; natura
 non sit aliud substantia: et aliud caritas: s;
 substantia ipsa sit caritas: et caritas ipsa sit
 substantia: siue in patre: siue in spiritu san
 cto: et tamen proprie spiritus sanctus cari
 tas nuncupetur. Sicut legis nomine ali
 quando simul omnia veteris instrumenti
 sanctarum scripturarum significantur elo
 q; a. Ma ex ppheta esaiia testimoniu ponet
 apls vbi ait. In aliis linguis et aliis labi
 is loqr populo huic. pmissum in lege scri
 ptum est. Et ipse dñs in lege inquit cor scri
 ptum est qua oderit me gratias. cuz hoc le
 gatur in psalmo. Aliqn autē pprie vocat

lex que data ē p moysen: scd; qd ē. Lex et p
 pbete vsq; ad iohāne. et in his duobus pce
 ceptis tota lex pcedit et ppbete. Hic vniq;
 pprie lex appellata ē: de moie syria. Idē
 pphetaruz aut noie etiam psalmi significati
 sunt: et tamen alio loco ipse saluator: opoz
 tebat inq; ipleri oia q scripta sūt in lege et p
 phetis et psalmis de me: hic rursum ppbe
 taz noie exceptis psalmis intell gi volu
 it. Dñs gl ex vniuersali cū pphetis et psal
 mis. dr et pprie que p moysen data ē. Hic
 dicuntur comuniter pphete simul cum
 psalmis. dicuntur et proprie ppter psal
 mos. Et multis aliis exemplis doceri po
 test multarum rerum vocabula: et vniuer
 saliter poni: et proprie quibzdam rebus
 adhiberi: nisi in re aperta vitanda sit lon
 gitudō sermonis. Nec omni dixi: ne quis
 q; propterea nos incōuenienter existimet
 caritatem appellare spiritum sanctum: qua
 et deus pater et deus filius potest caritas
 nuncupari. Sicut ergo vnicum dei verbū
 proprie vocamus nomine sapientie: cum
 sit vniuersaliter et spiritus sanctus et pater ipse
 sapientia: ita spiritus sanctus proprie nūcu
 patur vocabulo caritatis: cū sit vniuersaliter
 caritas et pater et filius. S; dei vbi id ē vni
 genitus dei filius apte dictus est dei sapiē
 tia ore apostolico vbi ait: christū dei virtu
 tem et dei sapientiam. Spūs autē sanctus
 vbi sit dictus caritas inuenimus: si dili
 genter iohānis apostoli scrutemur eloq;
 Qui cum dixisset: dilectissimi diligamus
 inuicem quia dilectio ex deo est. secur ad
 iunxit. Et omnis qui diligit ex deo nat⁹.
 est. Qui nō diligit cognouit deum: quia
 deus dilectio est. Hic manifestauit eas se
 dixisse dilectionem deum: quam dixit ex
 deo. Deus ergo ex deo est dilectio. Sed
 quia et filius ex deo patre natus est: et spiri
 tus sanctus ex deo patre procedit: que; po
 tius eorum hic debeamus accipere dictū
 esse dilectionem deum: merito querit. pa
 ter enim solus ita deus est: ut nō sit ex deo
 ac per hec dilectio q; ita deus est: ut ex deo
 sit aut filius ē: aut spiritus sanctus. Sed in
 consequentibus cum dei dilectionem: co
 memorasset: non qua nos cū: sed qua ipse
 dilexit nos. et misit filium suū liberatōre p
 peccatis nostris. et hinc ex bonat⁹ est ut et

mat. ii
Jbi. 22

lu. 24

i 30. 4

ps. 70.

ps. 61.

ps. 70

ibide;

ps. 58

i 30. 4

i 30. 4

i 30. 4

i 30. 4

i 30. 4

i 30. 4

i 30. 4

i 30. 4

i 30. 4

i 30. 4

i 30. 4

i 30. 4

i 30. 4

i 30. 4

i 30. 4

i 30. 4

i 30. 4

i 30. 4

ibide;

ibide;

Libe

nos iuicē diligam⁹: atq; ita nobis de⁹ ma/
near: q; vtiq; dilectionē deū dixerat: statim
volēs de hac re aptius aliqd eloq. In h in
qt cognoscim⁹ q; in ipō manemus ⁊ ipe in
nobis: q; d spū suo dedit nobis. Spūs ita
q; scūs de q; dedit nobis: fac nos i deo ma
nere ⁊ ipm in nobis. hec aut facit dilectio.
Ipe ē igit deus dilectio. Deniq; paulop⁹
cū h ipm repetisset atq; dixisset: deus dile/
ctio ē: p̄tinuo subiecit: ⁊ q; manet in dilectō
ne in deo manet: ⁊ deus manet in eo. Vñ
sup dixerat. In h cognoscim⁹ q; in ipō ma
nemus ⁊ ipe in nobis: q; de spū suo dedit
nobis. Ipe g significat vbi legit: deus di
lectio est. Deus igit spūscūs q; procedit ex
deo: cū datus fuerit hōi: accēdit cū in dile/
ctione dei ⁊ p̄mi: ⁊ ipe dilectio est. Mō
eniz h; hō vñ deū diligit: nisi ex deo. Pro
pt qd paulopost dicit. Mos diligam⁹ q; ipe
hōi dilexit nos. Ap̄ls quoq; paulus. Di/
lectio inquit dei diffusa est in cordibus no
stris: p spūm sanctū qui datus est nobis.
De excellentia caritatis que ita ex deo ē: vt
ipsa sit deus. Ca. xvij

Nullū est isto dei dono excellentius.
n Solū est qd diuidit in filios regni
eterni: ⁊ filios p̄ditionis etne. Dāt
⁊ alia p spūm sanctū mīstera: s; sine caritate ni/
hil p̄sunt. Nisi g tñ ip̄m caritē cūq; spūscūs
vt cū dei ⁊ p̄mi faciat amariōrē: a sinistra
nō trāssert ad dextrā. Nec spūs p̄pe dicit
donū nisi p dilectionē. Quā q nō habue/
rit: si linguis hoīum loquat ⁊ angeloz: so/
nūs eramēū est: ⁊ cymbalū tinnēs. Et si
habuerit p̄phetiā: ⁊ scierit oīa sacramenta
⁊ oēs sciaz: ⁊ si habuerit oēs fidē: ita vt mō/
tes trāsserat: nihil est. Et si distribuerit oēs
substātiā suā: ⁊ si tradiderit corpus. suū vt
ardeat: nihil ei p̄dest. Quāū g donū ē: si/
ne q ad eternā viā neminē bona tāta pdu/
cunt. Ipa vō dilectio siue caritas: nā vñ
rei est vtrūq; nomē: si habeat eā q nō loq̄
linguis: nec h; p̄phetiaz. nec oīa scit sacra
menta: oēm q; sciaz nec distribuit omnia sua
p̄p̄ibus. vñ nō habēdo qd distribuat: vñ
aliq; necessitate p̄hibitus. nec tradit corpus
suū vt ardeat: si talis passionis nullatēpta/
tio ē: pducit ad regnū: ita vt ip̄m fidē non
faciat vtilē nisi caritas. Sine caritate op̄pe
fides pōt qdē esse: sed nō ⁊ p̄desse. Pro

pter qd ⁊ ap̄ls paulus. In christo inq̄t ie
su neq; circūcisio: neq; p̄p̄ucium aliqd va/
let: sed fides q; dilectionē opat. Sic eam
discernēs ab ea fide: qua ⁊ demones cre/
dūt ⁊ tremiscunt. Dilectio igit que ex deo
ē ⁊ deus: ē p̄p̄ue spūsanctus ē: p quē diffu
dit in cordibus nrīs dei caritas: p quā nos
tota inhabitat trinitas. Quocirca rectissime
spūsanctus cū sit deus: vocat etiā donum
dei. Quod donū p̄p̄ie quid nisi caritas in
telligēda est: q; pducit ad deū: ⁊ sine qua qd
libet aliud donum dei nō pducit ad eum.
Qua ratione donum dei dicat spiritus san
ctus. Capi. xix.

N ⁊ h pbandū ē: dei donū dicitur ē
i sacris lris spūm sanctū. Si ⁊ hoc
expectat: habem⁹ in euāgelio fm io
hannē: dñi iesu christi vba dicēs. Si q; s;
fieri: veniat ad me ⁊ bibat: Qui credit i me
sicut dicit scriptura: flumina de vētre eius
fluēt aque viue. Porro euāgelista secut⁹
adiūxit: Hoc aut dixit d; spūm quē acceptu
ri erāt credētes in euz. Vñ dicit et paulus
ap̄ls. Et oēs vnū spūm potauim⁹. Vtrū
aut donū dei sit appellata aq̄ ista. qd ⁊ spū
m sanct⁹: hoc q̄rit. S; sicut hic inuenimus
hāc aq̄ā spūm sanctū ē: ita inuenim⁹ ali
bi in ipō euāgelio: hāc aq̄ā donū dei ap/
pellatā. Mā dñs idē qū cū muliere samari/
tana ad puteū loq̄bat: cui dixerat: Da mi/
hi bibere. cū illa dixisset q; iudei nō contun
tur samaritanis. r̄ndit iesus ⁊ dixit ei. Si
scires donū dei: ⁊ q; est q; dicit tibi: da mi
hi bibere: tu forsītā petisses ab eo: ⁊ dedis/
set tibi aq̄ā viuā. Dixit ei mulier: Dūc
neq; in quo haurias habes: ⁊ pute⁹ altus
est: vnde g habes aq̄ā viuā: ⁊c. R̄ndit ie
sus: ⁊ dixit ei: Qis qui biberit ex hac aqua
siet itez. Qui aut biberit ex aqua quā ego
dabo ei: fiet in eo fons aque salietis in viā
eternā. Quia g hec aqua viua: sic euāgeli
sta exposuit: spūm est sanctus: proculdu
bio spūm donū dei est. De quo hic dñs
ait. Si scires donum dei: ⁊ q; est q; dicit ti
bi: da mihi bibere: tu forsītā petisses ab eo:
dedisset tibi aq̄ā viuā. Mā qd ibi ait. flu
mina de ventre eius fluent aque viue. hoc
isto loco. s; iet in eo inq̄t fons aque salietis
in viā eternā. Paulus quoq; ap̄ls. Vñ vidē. 4

Ibide;

Ibide;

Ibide;

Vbi. 5

Ibide;

Ro. 5.

i Co. 13

Bat. 5

Ja. 1.

Joh. 7

Ibide;

i Co. 10

Joh. 4

Vbi. 5

Joh. 7

Eph.

Ibide;

p̄. 6.

Eph.

p̄. 6.

Eph.

Act.

mat.

i Co.

Ibide;

Eph.

Ibide;

i Co.

Gal. 5

Gal. 1

Joh. 7

Jbides

i Lō. 10

Joh. 4

Jbi. 5

Joh. 7

ibidē. 4

Eph. 4 cuius lingue nostrā data est gratia secundū mensurā donationis xpi. Atq; vt dona-
Jbides tionē xpi spiritaliōem ostendit: secutus ad-
 iūrit: **Jd** opī qd dicit. Ascēdit i alnū capti-
 uauit captiuitatē: dedit dona hoibus. Mo-
 nūmū est aut dñm iesu cū post resurrectō
 nē a mortuis ascēdisset in celū: dedisse spi-
 ritū sanctū: quo ipse i q crediderūt: linguis
 oīum genitū loquebant. Nec moueat qd
 ait dona nō donū. Id enī testimoniū ex psal-
 mo posuit. **Jd** cū i psalmo ita legūt. **Acē**
pō. 67. disti in altis: capuisti captiuitatē: accepisti
 dona in hoibus. Sic enī plures codices
 hnt: et maxie greci. et ex hebreo sic interpre-
Eph. 4 tati habem. **Dona** itaq; dixit apls: quē/
pō. 67. admodū ppheta: nō donū. S; cū ppheta
 dixit: accepisti in hoibus: apls maluit di-
Eph. 4 cere: dedū dona hoib: vt ex vire q; scz v
 bo vno pphetico: aplico altero: qz in vtro
 q est diuini fmonis auctoritas sensus ple-
 nissimus redderet. **Porro** enī vix ē: et
 qz dedit hoib: et qz accepit. in hoib. **De-**
 dit hoibus itaq; caput mēbris suis. **Acce-**
 pit in hoibus idē ipse vniq; in mēbris suis
Act. 9 ppter q mēbra sua clamauit de celo: **San-**
mat. 25 le faule qd me psequeris. Et qd mēbris
 suis ait. **Qd** vni ex minimis meis fecistis
 mihi fecistis. **Ipe** xps: et dedit de celo: et
 accepit in terra. **Porro** aut dona ob hābo
 dixerūt et ppheta et apls. qz p donū qd est
 spū sanctus: in cōe oibus mēbris xpi mul-
 ta dona q sunt qbusq; ppria diuiduntur.
Jd cūq; singuli q; habēt oia: s; bi illa: et
 alii alia: q;uis ipm donū a q cuiq; ppha di-
 uidunt oēs habēt. id ē spū sanctū. **Itaq;**
i Lō. 12 et alibi cū multa dona cōmemorasset. **Qia** i
 q bec opat vnus atq; idē spūs: diuidens
 ppria vni cuiq; pcut vult. **Qd** vbi et in
 epla q ad hebreos est iuenit: vt scriptū est.
Heb. 2 **A**testate deo signis et ostentis et variis vir-
 tutibus: et spū sancti donatōib. **Et** hic
Eph. 4 cū dixisset. **Ascēdit** in altū captauit capti-
Jbides uauit: dedit dona hoibus. **Qd** aut ascēdit
 ait: qd est nisi qz et descendit in inferiores
 pies terre. **Qui** descendit ipse est et q ascēdit
 sup oēs celos vt adpleret oia. **Et** ipse de-
 dit quosdā qdē aplos: quosdā aut pphetas
 quosdam vero euangelistas: quosdā aut
 pastores et doctores. **Ece** quare dicta sūt
i Lō. 12 oia dona: qā sicut alibi dicit: **Mūda** omēs

apostoli: nūqd omnes prophete. et c. **Die**
 autem adiūxit: **Ad** cōsumatiōem sāctoz i
Eph. 4 opus misterij: in edificatiōem corpis xpi:
Jd est domus: q sicut psalmus canit: edi-
 ficat pōt captiuitatē: et qm qui sunt ad diabolo
 erunt: a quo captiuit tenebant: de his edifi-
 cat domū xpi: q domus appellat ecclesia.
Jd ac aut captiuitatē ipse captiuaui: q dia-
 bolū vici. **Et** ne illa q futura erat sancti ca-
 pit mēbra in etnū supplicij secū traheret:
 cū iusticie pū: deinde potētie vinculis alli-
 gauit. **Ipe** itaq; diabolus ē appellata cap-
 tiuitauit qz ascēdit i altū et dedit dona ho-
 iumib: vel accepit in hominib. **Petrus**
 aut apls sicut in eo libro canonico legitur
 vbi scripti sunt acti aploz: loquēs de xpo
 cōmor corde iudeis et dicētib. **Quid** er-
 go faciemus fratres mōstrate nobis: dixit
Act. 1 ad eos. **Agite** penitētiā et baptizetur vnus
Jbides quisq; vestrū in noie iesu christi in remissi-
 onē pōtōz: et accipiet donū spū sancti.
Itemq; in eodem libro legitur: simonem
 magum apostolis dare voluisse pecunias:
 vt ab eis acciperet potestatem q per im-
 positionem manus eius daretur spū sancti.
Qui petrus idē. **Pecunia** inqt tua tecū sit i
Act. 8 ditōne: qz donū dei est inasti te p pecuni-
 as possidē. **Et** alio eiusdē libri loco: cū pe-
 trus cornelio et cis q cū eo fuerāt loqueret:
 snūciās et pēdicās xpm: aut scriptura. **Ad**
ibidē. 10 hūc loquēte petro vba hec cecidit: spū san-
 ctus sup oēs q audiebāt vbi: et obstupue-
 rūt q ex circūcisione: fideles fil cū petro ve-
 nerāt: qz et inatiōes domū spū sancti esu-
 sum est. **Audiebāt** enī illos loquētes lin-
 guis: et magnificātes deū: de quo facto suo
 q i circūcisos baptizauerat: qz pūq; bap-
 tizarent: vt nodū qstōis huius auferret. in
 eos venerat spū sanctus. **Luz** petrus postea
 redderet rōnes fratrib q erant iherosoli-
ibidē. 11 mis: et hac re audita mouebant: ait post ce-
 tera. **Cū** cepissem aut loq ad illos: cecidit
 spū sanctus in illos sic et in nos i initio. **De-**
 moratusq; suz vbi dñi sic dicebat: qz iohā-
 nes qdē baptizauit aq; vos aut baptizā-
 mini spū sancto. **Si** igit egle donū dedit il-
 lis: sic et nobis q credidimus in dñm iesu
Jbides xpm: ego qz erā q possem pbibere deū nō
 dare illis spū sanctū. **Et** multa alia sunt
 testimonia scripturaz: q cōcorditer attestan

Liber

tur donū dei esse spiritū sanctū: in quātum
dat eis q p eū diligat deū. S; nūmis lōguz
est cūcta colligere; et qd eis sat ē: qd⁹ hec
q dixim⁹ sat n sunt. Sane aut monēdi sūt
qūqdē donū dei iam vidēt dictū spū sanctū
vt cū audiat donū spū sancti: illō gen⁹ locu
tōis agnoscāt: qd dictū ē i expoliatiōe cor/
pis carnis. Sic enī corp⁹ carnis nihil est
aliud qz caro: sic donū spū sancti: nihil est
aliud qz spū sanct⁹. Intāti g donū dei est:
iqntū dat eis qd⁹ dat. Apd se aut deus est
et si nemini dei: qua de⁹ erat patri et filio co
eternus ante qz cuiqz daret. Nec qa illi dant
ipe dat: idco minor est illis. Ita enī sic do
nū dei dat: et seipm dat deus. Nō enī dici
pōt nō esse sue potestas: de quo dictum est.
Spiritu⁹ vbi vult spirat: Et illud aplicum

Joh. 3

qd iā supra cōmemorauī. Omnia hec ope
rat vnus atqz idē spūs: diuidēs ppa vni/
cuiqz pū vult. Nō est illic conditio dati: et
dñatio dātū: s; pccordia dari et donātium.

i Joh. 4

Qua pp si sancta scriptura pclamat. De
us caritas est. illa q ex deo est: et inobis id
agit vt in deo maneamus: et ipe in nobis:
et hoc inde cognoscim⁹: quia de spiritu suo
dedit nobis: ipe spūs eius ē: deus caritas.
Deinde si in donis dei nihil mai⁹ est cari/
tate et nllū est maius donū dei qz spū sanc/
tus: qd pccēntius qz vt ipe sit caritas: que
dicit et deus et ex deo. Et si caritas qua pa
ter diligit filiū: et patrē diligit filiū: iecta
bilitū cōmunionē demonstrat amboz: quid
puenitū qz vt ille dicat caritas ppē: q
spūs est cōmunis amboz⁹. Hoc enī san⁹
credit nllū intelligit: vt nō solus spū sanct⁹
caritas sit in illa trinitate. s; nō frustra ppe
caritas nūcupet: ppter illa que dicta. Sic
nō solus est in illa trinitate: vl spūs vl sanc/
tus: qa et pat spūs et filius spūs: et pater sac/
tus et filius sanctus: qd nō ambigū pietas
et tamē iste nō frustra pperie dicitur spū sanc/
tus. Quia cni est cōmunis amboz⁹: id vo
cat ipe pperie qd ambo cōmunis. Alioqn
si in illa trinitate sol⁹ spū sanct⁹ est caritas:
pfecto et filius nō solus patris: verūctiaz
spū sancti filius inuenit. Ita enī locis in/
numerabilib⁹ dicit et legit: filius vnigeni/
t⁹ dei patris. vt tamē et illud verū sit qd apo/
stol⁹ ait de deo patre. Qui eruit nos de po
testate tenebrarū: et trāstulit in regnū filij ca

Eolo. i

ritat⁹ sue. Non dixit: filij sui: qd si diceret:
verissime diceret: qmadmodū qz sepe dixit
verissime dixit: s; ait: filij caritat⁹ sue. Pū
us g est etiā spū sancti. si nō est in illa trini/
tate caritas: nisi spū sanct⁹. Qd si absur/
dissimū est: refat vt nō solus ibi sit caritas
spū sanct⁹: s; ppter illa de qbus sat⁹ disse/
rui pperie sic vocet. Qd aut dictū est: Filij
caritat⁹ sue: nihil aliud intelligat qz filij sui
dilecti: qz filij sui postremo substantie sue.
Caritas pperie patris q i natura eius ē ineffa/
biliter simplici: nihil ē aliud qz ei⁹ ipa natu/
ra atqz substantia: vt sepe iā diximus: et sepe
iterare nō piget. Ac p hoc filius caritatis
ei⁹ null⁹ ē ali⁹: qz q substantia ei⁹ ē gēit⁹.
Cōtra eos q vnigenitū dei nō paterne na/
ture: s; volūtat⁹ filiū esse dixerūt. Ca. xx.

Obi. 2

Doctrina ridēda est dialectica cūno
q mī: a q eunōmiani heretici exort
sunt. Qui cū nō potuissent intelligere
nec credere voluiss; vnigenitū dei verbūz
p qd facta sūt oia: filiū dei esse natura. hoc
est de substantia patris genitū: nō nature vel
substantie sue siue essentie dixit esse filiū: s; fi/
liū volūtat⁹ dei: accidētē scz deo: volens
asserere volūtatē qua gigneret filiū: videlz
qz nos aliqd aliqū volumus qd antea non
volebamus: quasi nō ppter ista mutabil
intelligat nra natura: qd absit vt in deo eē
credamus. Neqz enī ab aliud scriptūz est
Ad ulte cogitaciōes in corde viri. consiliū
aut dñi manet in eternū: nisi vt intelligam⁹
siue credamus: sicut eternū dei: ita etiam
eius eē filiū: ac p h imutabile sic ipe est.
Qd aut de cogitaciōibus: h etiā de volun/
tatibus vissime dici pōt: Ad ulte volūtatē
i corde viri: volūtas aut dñi manet i eternū
Quidā ne filiū filiū vl volūtat⁹ dei dice/
rēt vnigenitū vbiū: ipm filiū seu volūta/
tem patris idem verbum esse dixerūt: S;
melius quantūz estimo dicuntur consilium
de consilio: et voluntas de voluntate: si/
cut substantia de substantia: sapientia de
sapientia: ne absurditate illa quam refelli/
mus filius dicatur patrem facere sapientez
vel volentem: si non habet pater in substantia
sua consilium vel voluntatem. Acute sa
ne quidam, respōdit heretico verfurissime
interroganti: virum deus filium volens
an nolens genuerit: vti diceret nolens:

Joh. i.

i Joh. 19.

absurdissima dei miseria sequeretur. Si autem volens: conuenio quod intendebat velut iuncta ratione peluderet: non nature esse filium: sed voluntati. At ille vigilantissime vicissim quasi nit ab eo: utrum deus pater volens an nolens sit deus: ut si responderet nolens: sequeretur illa miseria quam de deo credere magna infamia est. Si autem diceret volens: ruderet ei: ergo et ipse deus est sua voluntate: non natura. Quid ergo restabat nisi ut obmutesceret: et sua interrogando obligati insolubili vinculo se videret. Sed voluntas dei si et proprie dicenda est aliquid in trinitate persona: magis hoc nomen spiritus sancto competit: sicut caritas. Nam quod est aliud caritas: quam voluntas. Video me de spiritu sancto in hoc libro sanctarum scripturarum sanctas disposuisse. quod fidelibus sufficit scientibus deum esse spiritum sanctum: nec alterius substantie nec minoris quam est pater et filius: quod in superioribus libris sine easdem scripturas vix etiam docuimus. De creatura cuiusquam secum de quantum valuimus admonuimus eos quod ratione derobare talibus possumus ut in inuisibilis eius per ea que facta sunt sicut possent intellegere: et maxime per rationalem vel intellectualem creaturam: que facta est ad imaginem dei: per quam velut per speculum quantum possent si possent trinitatem cerneret deum: in nostra memoria: intellegentia: voluntate. Quae tria in sua mente naturaliter diuinitus instituta quibus vincacit perspicitur: et quam magnam sit in ea: vix potest etiam semper eterna inmutabilisque natura recolere: conspici: amplecti: percipere: reminiscitur per memoriam: intuetur per intellegentiam: amplectitur per dilectionem: perfectio repperit illi? summe trinitatis imaginem. Ad quam summam trinitatem reminiscenda videnda: diligenda: ut ea recordetur: ea contemplatur: ea delectetur: totum debet referre quod viuunt. Verum ne hac imaginem ab eadem trinitate factam et suo vitio in detrius commutatam ita eadem trinitati oimodo existimet similem: sed potius in quacumque ista similitudine magnam quoque dissimilitudinem cernat: quam esse satis videbatur admonui. De similitudinibus trinitatis diuine que in natura mentis ad imaginem dei facere periri vixitque poterunt. Cap. xxi

Ane deum patrem: et deum filium. id est deum genitorem qui omnia que substantia

sua dicit quodammodo: et ipsum Verbum eius deum quod nec potest nec minus aliquid habere: et ipse substantia naturaliter quam quod est in illo quod Verbum non mediacit: sed veraciter genuit: quemadmodum potuit: non ut in idem facie ad faciem: sed per hanc similitudinem in enim mate quamulicunque coniungendo videret in memoria et intellegentia mens nre significare curari: memorie tribuens omne quod scimus: et si non inde cogitemus. intellegentie vero proprio quodammodo cogitationis informatione. Cogitando enim quod vix inuenimus: sed maxime intellegentia cumur: et hoc quidem in memoria rursus relinquimus. Sed illa est abstrusior profundius nre memorie: ubi hoc est primum cum cogitarem inuenimus: et gignit inanimatum Verbum quod nullius lingue fit: tanquam scia de scia: et visio de visione: et intellegentia que apparet in cogitatione de intellegentia que in memoria iam fuerat: sed latebat: quamque et ipso cogitatio quandam suam memoriam nisi haberet: non reuerteretur ad ea que in memoria reliquerat: cuiusmodi cogitare. De spiritu autem sancto nihil in hoc enigmatem quod ei filie videretur ostendi: nisi voluntatem nram vel amorem: seu dilectionem que valentior est voluntas: quam voluntas nra que nobis naturaliter incit: sic et res adiacuerint vel occurrerint quibus allicimur aut offendimur: ita varias affectiones habet. Quid ergo. Numquid dictum sumus voluntatem nram: quam recta est nescire quod appetat quid euitet. Porro si scit. perfectio uest ei sua quod scia: que sine memoria et intellegentia esse non possit. An vero audiremus est quod scia dices caritatem nescire quod agat: que non agit propter. Sic ergo intellegentia: inest dilectioni illi memorie prout palam in qua inuenimus parati et reconditi ad quod cogitando possumus peruenire: quod et duo ista inuenimus ibi: quam nos cogitando inuenimus et intelligere aliquid et amare que ibi erant: et quando inde non cogitabamus: et facta inest memoria: inest dilectioni huic intellegentie que cogitatione format: quod verbum verum sine vilius gentis lingua itus dicimus: quam quod nouimus dicimus. nam nisi reminiscendo non redit ad aliquid: et nisi amando redire non curat nostre cogitationis intuitus. ita dilectioni que visionem in memoria constitutaz: et visionem cogitationis inde formatam quasi pariter plerumque coniungit: nisi haberet appetitum scientiam: que sine memoria et intellegentia non potest esse: quid recte diligeret ignoraret.

obi. 2

Joh. i.

Ro. i.

[20.19.]

i 20. 13

i 20. 13

Liber

Tria que sunt in imagine dei. id est memoria intellectus et amor vni⁹ esse persone : quod non est ei esse quod habere. *Ca. xxiij*

¶ Etum hec quando i vna sunt persona sic est homo: potest nobis quod dicitur. Tria ista memoria: intellectus et amor: mea sunt non sua: nec sibi nec mihi agunt quod agunt: imo ego per illa. Ego enim me memini per memoriam: intelligo per intelligentiam amo per amorem: et quando ad memoriam meam accipio cogitationis aduerto: ac sic i corde meo dico quod scio: vbiusque verum de scientia mea agnoscitur: vtriusque meum est: et scientia vtriusque vbius. Ego enim scio ego dico i meo corde quod scio et quoniam in memoria mea cogitatio inuenio: iam me intelligere: iam me amare aliquid quod intellectus amor ibi erat: et antequam inde cogitare: intellectus meum et amor meum inuenio i memoria mea: quod ego intelligo: ego amo non ipsa. Item quoniam cogitatio mea memor est: et vult redire ad ea quod i memoria liquat: eaque intellecta concipere atque intus dicere mea memoria memor: et mea vult voluntate non sua. Item quod amor meus cum meminit atque intelligit quod appetere debet: quod vitare per meam non per suam memoriam meminit: et per intelligentiam meam non per suam quod intelligit amat intelligit: Quod breuiter dici potest. Ego per omnia tria illa memini ego intelligo: ego diligo: quod nec memoria sua nec intelligentia: nec dilectio: sed habeo. Ista ergo dici potest ab vna persona quod habet tria: non ipsa est hec tria. In illis vero summe simplicitate nature quod deus est: quod vni⁹ sit deus: tres tamen persone sunt: pater et filius et spiritus sanctus. Aliud est itaque trinitas res ipsa: aliud imago trinitatis i re alia: propter quam imaginem filii et illud in quo sunt hec tria imago dicitur: sic imago dicitur filii et tabula: et quod i ea pictum: sed propter picturam quod i ea est: filii et tabula nomine imaginis appellatur. Quia vero in dei trinitate vnitatis et quod vni⁹ est eiusdem vnitatis sit trinitas. *Ca. xxiiij*

¶ Erum in illa summa trinitate quod in conspectu patris omnibus a se habet: ita est ipse pater: ut cum trinitas hominum possit dici vnus homo: in illa vni⁹ deus et dicitur et sit nec in vno deo sit illa trinitas: sed vnus deus. Nec rursus quod modum ista imago quod est homo habet illa tria vna persona est: ita illa est trinitas sed tres persone sunt: pater filius: et filius pater et spiritus pater et filius. Quamvis enim memoria

homo et maxime illa quam peccata non habent id est quod res intelligibiles ita tenentur ut non tamen per sensus corporis venerunt: habere per modum suo in hac imagine trinitatis incommensurabiliter quod impem: sed tamen quod similitudinem patris: Item quod intelligentia hominis que per intentionem cogitationis inde format: quando quod scit dicit: et nullius lingue cordis vbius est: habere in sua magna simplicitate nonnullam similitudinem filii: amor hominis deus scientia percedens: et memoriam intelligentiamque coniungens itaque patris pluresque consensum. vni⁹ nec pater intelligi esse: nec plures habere in hac imagine aliquid quod licet valde ipem similitudinem spiritus sancti. non tamen sicut in ista imagine trinitatis: non hec tria vni⁹ homo: sed vnus homo sunt. ut in ipsa summa trinitate cuius hec imago est: vni⁹ dei sunt illa tria: sed vni⁹ deus est: et tres sunt ille non vna persona. Quod sana mirabiliter ineffabile est: vel ineffabiliter mirabile cum sit vna persona hec imago trinitatis. ipsa vero summa trinitas tres persone sunt: insepabiliter illa trinitas personarum trium: quod hec vnus. Illa prope in natura diuinitatis siue id melius dicat deitatis quod est. hoc est atque incommutabiliter inter se ac se equalis est. Nec aliquid non fuit aut aliter fuit nec aliquid non erit: aut aliter erit. Ista vero tria quod sunt in impari imagine: et si non locis quoniam non sunt corpora: tamen inter se nunc in ista vimagnitudinibus separantur. Nec quoniam quod moles nulle ibi sunt: ideo non videmus in alio maiorem esse memoriam quam intelligentiam. In alio autem e contra: in alio duo hec amoris magnitudinem superari: siue sint ipsa duo inter se equalia siue non sunt: atque ita a singulari bina: et a binis singula: et a singulis singula: a maioribus minoribus vincunt: et quoniam inter se equalia fuerint ab omni latore sanata: nec tunc equabitur rei natura immutabili: ea res quod per gratiam non mutabilis: quod non equalis creatura creatori: etiam quoniam ab omni latore sanabilis. Sed hac non solum in corpore: verum etiam summe in se separabile vereque immutabile trinitate: cum venerit visio quod facie ad faciem permittit nobis multo clarius cernuntur videbimus: quod nunc eius imaginem: quod nos sumus. per quod tamen speculum et in quo enigmatem qui vident sicut in hac vita videre concessum est: non illi sunt quod ea que digessimus et comedauimus in sua mente perspicunt: sed illi quod etiam in uaginem vi

Ibidez dñt: vt possint ad cū cui⁹ imago est qmo doctiqz referre qd videt: ⁊ p imaginē quā spiciēdo videt etiā illud videre conijciēdo: quoniam nōdū possūt facie ad faciē. Nō eni aut aplos videm⁹ nūc speculū: sed videmus nūc per speculum.

De his q natura mētis subtili ituetur: ⁊ eā imaginē dei esse nō sentiūt. Ca. xxiij.

Sap. 9 **I**ergo videt suā mētez quō vide/ q ripōt: ⁊ in ea trinitatē istam d qua multis modis vt potui disputauī: nec tamē eā credūt vl̄ intelligūt esse imaginē dei: speculū qdē videt: s; vsqz adeo non videt p speculū etiā q est p speculū nūc videt⁹ vt nec ip̄s speculū qd videt sciāt esse speculū: id est imaginē. Qd si sciēt fortassis ⁊ eū cui⁹ est hoc speculū: p hoc qdē dū: ⁊ p h vt cūqz interm vidēdū esse sentiūt: fide non ficta corda mudante vt facie ad faciē possit videri: q p speculū nūc videt. Qd fide cordū mudatrice cōtempta: qd agūt intelligēdo q de natura mētis humane subtilissime disputant: nisi vt ip̄a qz intelligentia sua te/ste dānt. In q vūqz nō laborarēt: ⁊ vix ad certū aliqd puenirēt: nisi penalib⁹ tenebris inuoluti ⁊ onerati corpore corruptibili qd agrauat aīam. Quo tādē merito in ficto malo isto nisi pcti. Vñ tāt mali magnitudine admonit: sequi deberent agnūz qui tollit peccata mundi.

Quā beatos faciet fides recta etiā eos qd natur⁹ icorpeis neqz disputare. Ca. xv

Ibi. 2 **D**eū nāqz pñctēs etiā lōge istis i/ gēno tardiores: qñ sine huius vite resoluitur a corpore: ius in eis retinēdis nō habēt inuide potestates. Quas ille agnus sine vllō ob eis pcti debito occisus: nō potētia potestat⁹ pūqz iusticia sanguinis vicit. Proinde liberi ad diaboli potestate suscipiūt ab angelis scitis a malis oibus liberati: p mediatorē dei ⁊ hoīm: hominē iesum xp̄m: qñ psonātib⁹ diuinis scripturis: veterib⁹ ⁊ nouisqz: ⁊ p quas pñunciat⁹: ⁊ p quas annūciat⁹ est xp̄us: nō est aliud nomē sub celo: in quo oportet hoies saluos fieri. Cōstituitur aut purgati ab omni magiōe corruptiōis: in placidis sedib⁹: do nec recipiāt corpora sua: s; iā incorruptibilia que ornēt nō onerēt. Hoc enī placuit optimo ⁊ sapientissimo creatori: vt spiritus hoīs

deo pie subdit⁹: habeat felicit⁹ subditus cor/ pus: ⁊ sine fine pmaneat ip̄a felicitas. Ibi vītātē sine vlla difficultate videbim⁹: eaqz clarissima ⁊ certissima pfruiimur. Nec aliqd qrem⁹ mēte ratiocinatē s; cōtemplante cernem⁹ quare nō sit filius spūssanc⁹: cui⁹ de patre pcedat. in illa luce: nulla erit qstio hic vō ip̄a experientiā tā mihi appuit eē difficilis: qd ⁊ illis q h diligēt atqz intelligent legēt. pculdubio silr appebit: vt cū me in se cūdo hui⁹ opīs libro alio loco inde dicturū esse pmissim: quēscūqz in ea creatura que nos sum⁹ aliqd illi rei vīs ostēdere volui: q/ lecunqz elogū meū sufficiēs elucutio secuta nō fuerit: quis ⁊ i ip̄o int̄lecto conari me senserim magi habuisse qz effectū: ⁊ i vna qdē psona qd est hō iuenisse imaginē sum/ me illius trinitat⁹: ⁊ in re mutabilia tria il/ la vt facili⁹ itelligi possent: etiā p ip̄alia int̄ualla marie in libro nono monstrare voluissē. S; tria vni⁹ psonē: nō sic hūana poscūt intentio: trib⁹ illis psonis puenire potuerūt sic i h libro qntodecimo dmonstrauim⁹. Int̄ualla t̄p̄z diuine trinitatis nulla sunt Capitu. xxi.

Ende i illa summa tinitate q deus d est interualla t̄pm nulla sunt: p que possit ostēdi aut saltē regri: vix p̄us de patre natus sit filius: ⁊ postea de ambo bus pcesserit spūssancus: qñ scriptura sancta spūm eū dic amboz. Ip̄e ē enī de q dic aplūs. Qm enī estis filij dei misit deus spūm filij sui in corda v̄ra. Et ip̄a ē de q dic it idē filius. Nō enī v̄s estis q loqmini: s; spūs p̄ris v̄ri q loq̄ in vobis. Et multis alijs diuinorū elogorū testimoniis p̄robaf p̄ris ⁊ filij esse spūm: q p̄pe dicit i trinitate spūssanc⁹. De q uē dic ip̄e filius. Quem ego mittā vobis ap̄re. Et alio loco: Quēz mittet p̄r i noīe meo De vtroqz aut p̄cede re sic docet: qz ip̄e filius ait. de p̄re pcedit. Et cū resurrexisset amozuis ⁊ apparuisset discipulis suis: iussit autē ait. Accipite spūritūssancū: vt eū etiā de se pcedere ostēderet Et ip̄a ē v̄rus q d ip̄o exibat sic legi i cūa gelio ⁊ sanabat omēs. Quid vero fuit cau se vt p̄t resurrectionē suā: ⁊ in terra p̄us daret: ⁊ de celo postea mitteret spūssancū. hoc ego existimo: qz p ip̄m donū diffundit caritas in cordibus nr̄is: qua diligit⁹

Bar. 4

mat. 10

Joh. 15

ibi. 14.

Ibi. 15

ibi. 30.

Luc. 6

Liber

at. 22. deā & primū: scdm̄ illa pcepta: in qb⁹
tota lex pēdet & pphete. Hoc significans
dñs ielus: his dedit spūs sanctū: semel in tra
ppi dilectioez primi. & itez de celo ppter
dilectioez dei. Et si forte alia ratio reddat
Jo. 20. spūs sancto bis dato: eiusdē spūs sanctū da
mat. 28. tū: cū iussit iel⁹. & quo mor ait: Ite bap
tizate gētes i noie patris: & filij & spūs sancti
vbi maxime cōmēdat hec trinitas: ambi
gere nō debem⁹. Ipse est igit q de celo etiā
dat⁹ est die pētecostes. id est post dies decē
postqz domin⁹ ascēdit i celū. Quō g deus
nō est q dat spūs sanctū. Immo qz de⁹
est q dat deū. Necqz enī aliqz discipulorū
ei⁹ dedit spūs sanctū. Quabāt qppe vt veni
ret i eos qb⁹ manū iponebāt: nō ipi cū da
bāt. Quē morē i suis pposit⁹ ē nūc fuit
ecclesia. Deniqz & simo mag⁹ offerēs apo
stolis pecuniā: nō ait: date & mihi hāc pote
statē vt dcm spūs sanctū: s; cuiusqz inqz im
posuero man⁹: accipiat spūs sanctū. Quia
neqz scriptura sup⁹ dixerat: vidēs autē si
Ibidēz. mō q apli darēt spūs sanctū. s; dixerat: vi
dēs autē q p ipositiōez manū aploz darēt
spūs sanctū. Idropi hoc & dñs ipse ielus
spūs sanctum: nō solum dedit vt deus
s; etiā accepit vt homo: ppter dicit⁹ est ple
n⁹ grā. Et manifest⁹ de illo scriptū ē in ac
tibus aploz: quoniā vñxit cū de⁹ spūs san
cto. Mō vñqz oleo visibili s; dono grē: qd
visibili significat vñguēto q baptizatos vñ
git ecclesia. Nec sane tūc vñct⁹ ē rps spū
facto: qndo sup cū baptizatu velut colūba
Ibidē. 10. deēdūt. Tūc enī corp⁹ suū. id est ecclesiāz
suā pfigurare dignat⁹ ē: i q pcpue bap
tizati accipiūt spūs sanctū. S; ista mystica
& insubili vñctiōe tūc itelligēd⁹ ē vñctus
qndo x̄bū dei caro fact⁹ ē. id ē qndo bñā
Ibidē. 1. na natura sine vllis pcedētib⁹ bonorū ope
rū meritis dei x̄bo ē i vīo virginis copula
ta: ita vt cū illo fieret vna psona. ob hoc enī
pfitemur natū d spūs sancto: & virgine ma
ria. Absurdissimū est enī vt credam⁹ eum
cū iā triginta esset annorū ei⁹ enī etat⁹ a iohā
ne baptizato ē accepisse spūs sanctū: sed ve
nisse illū ad baptisina: sic sine vllō omnino
pco: ita nō sine spūs sancto. Si enī d famu
Ibidē. 1. lo ei⁹ & pcuratore ipso iohāne scriptum est.
Spūs sancto replebit iā inde ab vīo ma
tris sue: qmā qz uis seminat⁹ a pte: tamen
spūs sanctū i vīo fornicatus accepit: qd de

hote ipso itelligēdū ē vt credēdū cuius car
nis ipa pceptio nō carnalis s; spiritalis fu
it. In eo ē q de illo scriptū ē: q accepit a
pfe pmissiōez spūs sancti & effuderit: vñqz
natura mōstrata ē: & bñana. s; diuina. ac
cepit qppe vt hō: effudit vt de⁹. Mos autē
accipe qdē h denū possum⁹ p modulo nō
stro. effunder aut sup alios nō vñqz posu
m⁹: s; vt h fiat: deū sup eos a q h id effici
iuocam⁹. Mūd g possi m⁹ qre: vtrū iā
pcesserat d pte spūs sancti qndo nat⁹ ē fili
us: an nōdū pcesserat: & illo nato b vñ oqz
pcessit vbi nīla sunt tēpa. sic potuim⁹ qre
re vbi iuenim⁹ tpa: volūtātē pus d bñana
māie pcedere: vt qrat q iuētū ples vocet
q iā pta seu genita volūtas illa: s; fici: co fi
ne regēs: vt q suerat appetit⁹ qre: sita
moritū: q iā d vñqz. id ē d gignente:
māie: & de genita nōiōe tāqz d pte ac ple
pcedat. Mō pnt pnt ista ibi qri vbi nīl
ex tpe icōat: vt pte nū pfiat i tpe. Qua
ppi q pnt itelligi sine tpe generatiōem filij
d pte: itelligat sine tpe pcessiōem spūs sancti
d vñqz. Et q pnt itelligi tpe qd aut filij
sic h; pater vñā i semetipso: nō sine vitā exi
stēt iā filio vitā dedisse: s; ita cū sine tpe ge
nuisse: vt vitā q; pat filio gignēdo dedit:
coetna sit vitā pnt q dedit. itelligat sic h;
pnt i semetipso: vt d illo pcedat spūs sanctus.
sic dedisse filio vt de illo pcedat spūs sanctus
d vñqz sine tpe: atqz ita dictū: spūs sanctū
d pte pcedere: vt itelligat: q ē p dū de fi
lio: d pte esse & filio. Si enī qd h; de pte
habz filius. d pte h; vñqz vt d illo pcedat
spūs sanctus. S; nulla ibi tpa cogit⁹ q habet
pus & poster⁹: qz oia nulla ibi sunt. Quō
g nō absurdissime filius diceret aboz: cū sic
filio pstat essentia sine inuio tps: sine vlla
mutabilitate nate d pte generano: ita spū
scō pstat essentiam sine inuio tps: sine vlla
mutabilitate nature d vñqz pcessio. Jo
eni cū spūs sanctū genitū nō dicam⁹: dicere
tū nō audem⁹ genitū: ne i h vocabulo vel
duos ptes i illa trinitate: vt duos q nō sūt de
eio q spūs suspicet. Idat enī lo nō ē d alio
iō sol⁹ appellat⁹ genit⁹. Mō qd ē i scriptur
s; i fluctuante disputatiū: & de tāta smōne
qle valuerit pferētū. s; illi aut d pte nat⁹
est: & spūs sanctus d pte pncipalit⁹: & ipso sine
vllō tps iteruallo dāte: cōt d vñqz pce
dit. Dicit et aut filius pnt & filij: si qd ab

Act. 2

Jo. 15

Jo

bid

Jo

Jo

horret ab oim sanoy sensib⁹ cu ambo ge
muisset. No igit ab vtroq⁹ e genit⁹: s³ pce
dit ab vtroq⁹ aboy spūs. Quid qdā tpe
ad pplm disputatū sit de oia generatiōis r
pcessionis spiritali sancti. Lapi. xxvii.

Jo. 15. Erūq⁹ in illa coctina r eqli r icorpa
v li r ineffabili r immutabili atq⁹ in
sepabili trinitate: difficilimū ē gene
ratioem a pcessionē distingūre: sufficiat in
terim eis q⁹ extendi nō valēt in amplius id
q⁹ de hac re in sermone quodā pferendo
ad aures ppli xpiani dicimus: dictūq⁹ p
crisimus. Inter cetera enim cū p scriptu
raz sanctay testimonia docuissē: d vtroq⁹
pcedere spūsanctū. Si q⁹ in quā r de pre
r de filio pcedit spūsanctus: cur filius di
xit: d pre pcedit. cur putas nisi quēdamo
dus solet ad cū referre r q⁹ ipius ē de quo
r ipe ē. Nū r illud est q⁹ ait: Ad ea doctri
na nō est mea: s³ eius q⁹ me misit. Si igit
hic intelligit eius doctrina quā tū dixit nō
suā sed pris: q⁹ magis illic intelligēdus ē
r de ipso pcedere spūsanctus: vbi sic ait.

Jo. 15. De patre pcedit: vti nō diceret de me nō pro
cedit. A quo autem habet filius vti si deus
Est enī de deo deus: ab illo habz vtiq⁹ v
de illo etiā pcedat spūsanctus. ac p hoc ē
spūsanctus vti etiam de illo procedat sicut
pcedit de pre: ab ipso habz patre. Adic v
cūq⁹ etiam illud intelligitur q⁹ tūz a talibus
qles nos sumus itelgi pōt: cur nō dicatur
natus esse: s³ potius pcedere spūsanctus:
qm si r ipe fili⁹ diceret: aboy vtiq⁹ fili⁹ di
cret: q⁹ absurdissimū ē. s³ ūi⁹ q⁹ ppe null⁹
ē duoy: nisi pris r matris. Ab sit aut vti
deū patre: r deū filiū aliqd tale suspicemur
q⁹ nec fili⁹ hois simul ex mat⁹ r pre pcedit
sed cū in matre pcedit ex patre: non tunc
procedit ex mat⁹. r cū in hac lucē pcedit
ex mat⁹: nō tūc pcedit ex pre. Spūs autēz
sanct⁹ nō de patre pcedit in filiū: r de filio
pcedit ad sanctificandā creaturā: s³ siml d
vtroq⁹ pcedit: q⁹uis h filio pater dederit:
vti quēdamodū de se ita de illo quo pcedat
Neq⁹ enī possum⁹ dicere q⁹ n sit vita spūs
sanct⁹: cūz vita pater: vita sit fili⁹: ac p hoc
sicut pater cū habet vitā in semetipso: de
dit r filio vitā habere in semetipso: sic ei de
dit vitāz pcedere de illo: sicut pcedit r de
ipso. Nec de illo simōe i bōc libz nāstuli:

s³ fidelib⁹ nō infidelib⁹ loq⁹ns. Vex si ad hāc
imaginē pcedā: r ad vidēda ista q⁹ vera
sint q⁹ i eoy mēte sūt: nec tria sic sūt vt tres
plone sint: s³ oia tria hois sūt q⁹ vna plona ē
min⁹ idonei sūt: cur non de illa sumā tri
nitate q⁹ deus ē credūt poti⁹ q⁹ i sacris lris
iucnūt: q⁹ poscūt ligdissimā reddi sibi rōnē
q⁹ ab hūana mēte tarda scz ifirmāq⁹ n capif
Et certe cū incōcussē crediderint scriptur
sanctis tāq⁹ veracissimis testib⁹: agāt orā
do r q⁹ rēdo r bñ viuēdo vt itelligāt. id est
vt quānū videri pōt videat mēte q⁹ tenet si
de. Quis h phibeat: imo vō ad h q⁹ s
bouet. Si at pcreta negidū putāt ista eē
q⁹ ea nō valēt cecis mētib⁹ cernere: debēt
r illi q⁹ ex nativitate sua cecī sūt: eē solēz ne
gare. Lux g lucet i tenebris. Qd si cā tene
bre nō pphēdūt: illuminēt vti dono pus vt
sint fideles: r icipiāt eē lux i cōpariōe ifide
liū. Ac p h pmissō sūdamēto edificent ad
vidēda q⁹ credūt: r aliq⁹ possint vidē. Sūt
enī q⁹ ita credūt: vt videri iā oim n possint
Nō enī xps itex i cruce vidēdus ē. S³ nī
si h credat q⁹ ita factū atq⁹ vltū ē: vt futu
rū atq⁹ vidēdū iā n speret: n puenit ad xps
q⁹lis sine fine vidēd⁹ ē. Quātū vō ammet
ad illā sumā: icfabilē: icorpalē: imutabilē
q⁹ naturā p itelligētā vtiq⁹ cernēdā: nul
q⁹ se meli⁹ regēte dātarat fidei regula acies
hūane mēt⁹ exercet: q⁹ i eo q⁹ ipe hō in sua
natura meli⁹ ceter⁹ aialibus: melius ē cete
ris aie sue pnbis hz q⁹ ē ipa mēs. Cui q⁹
dā rex iunibilū tribut⁹ ē vltus: r cui tāq⁹
i loco sapioze atq⁹ iteroze honorabil⁹ pfi
dēte: iudicāda oia nūciāt ēi corpi sensus:
r q⁹ n ē supior cui subdita regēda ē nisi de⁹.
Vex int hec q⁹ mltā iā dixi: r nihil illius su
me trinitat⁹ ineffabilitate dignū me dixisse
audeo pferi: s³ pferi poti⁹ mirificatam
sciam ei⁹ ex me inualluisse: nec posse me ad
illā. Q tu aia mea: vbite eē senti: vbi taces
vbi stas: donec ab eo q⁹ ppit⁹ fact⁹ ē oib⁹
inigmatibus tuis sanent oēs tāguozes tui.
Agnoscis te certe in illo eē stabulo: quo fa
maritanus ille pduxit cū quē repperit a ml
tis latronibus inflicis vulneribus semini
nū. Et tū multa vera vidisti: nō his oculis
quibus vid nē corpora colorata: sed eis p
quibus orabat qui dicebat. Q culti mei vi
deant equitatē. Ne p ergo multa vera vi
pō. 138
ibi. 102
Luc. 10
pō. 16.

Job. i.

pō. 138

ibi. 102

Luc. 10

pō. 16.

Liber

Jo. 15.

disti: eaq; discernisti ab hac luce q̄ tibi ea lu-
cēre vidisti: atolle oculos in ipsam lucē: et
eos in cam fige si potes. Sic enim videbī
qd distet nariuitas verbi dei a p̄cessiōe do-
ni dei pp̄ qd filius vnigenit⁹ nō de p̄re ge-
nitum: alioquin frater eius: esset sed p̄cede-
re dixit spiritū sanctum. Vnde cū sit cōmu-
nio quedam cōsubstantialis patris et filij am-
borum spiritus: non ambozum qd absit di-
ctus est filius. Sed ad hoc dilucide perspi-
cuesq; cernendum: non potes ibi acie fige-
re: scio quia non potes. Verum dico: mi-
hi dico: quid nō possam scio. Ip̄a tamē ibi
ostendit in te tria illa: in quib⁹ te summe ip-
sius quam fixis oculis p̄templari nōdū va-
les: imaginē trinitatis agnoscas. Ip̄sa os-
tendit tibi verbū verū esse in te: quādo de
scientia tua gignitur. id est quādo quod sci-
mus dicimus: q̄uis nulli⁹ gentis lingua
significātem vocem: vel p̄feramus: vel
cogitamus: sed ex illo qd nouim⁹ cogitatio
nostra formetur. sitq; in acie cogitatis ima-
go similitudinis eius quam mēo-
ria p̄tinebat ista duo sc̄s velut parēte ac plē-
tertia volūtatē siue dilectiōē iugēte. Quā q
dē volūtatē dē cogitāōe p̄cedit. nemo enī
vult qd oīno qd vlt q̄ sit nescit: nō tū eē co-
gitationis imaginē: et ideo quādā in hac re
intelligibili natiuitatis et p̄cessiōis īnuari
distātiā qm̄ nō hoc ē cogitāōe p̄cipit qd
appetere. vltetiā p̄fui volūtatē: cernat dis-
cernatq; p̄t. Idonisti et tu: q̄uis nō po-
tueris: necq; possit explicat sufficēti eloq;
qd iter nubila similitudinū corporalū: que
cogitationib⁹ hūan⁹ occurrat nō d̄finit vix
vidisti. Sed illa lux q̄ nō ē qd tu: et hoc ti-
bi ostēdit aliud eē illas icorpozeas similitudi-
nes corporeas: et aliud eē vix qd eis reproba-
tis intelligētia p̄uenimur. hec et alia filr̄ certa
oculis tuis iterioribus lux illa monstrauit.
Que igit̄ cū ē cur acie fixa ip̄am videre nō
possis: nisi vtiq; īfirmas. Et qd tibi cam
fecit nisi iniquas. Quis q̄ sanat oēs lāguo-
res tuos: nisi q̄ p̄pitius fit oib⁹ iniquitatib⁹
tuis. A ibzū itaq; īstū tā tandē aliqui p̄cca-
tione melius q̄ disputatione cōcludam.

p̄s. 10.

INT. 1.

Omne deus nr̄: credim⁹ i te p̄ez
d et filii: et sp̄m̄ sc̄m̄. Necq; enī dicit
vitas. Ite baptizate oēs gētes i no-
mine p̄ris: et filij: et sp̄s sc̄s: nisi c̄fcs. Nec

baptizari nos iuberes d̄ne de⁹ in eius noie
q̄ nō ē d̄ns de⁹. Necq; diceret voce diuina:
Audi israel: d̄ns de⁹ tu⁹ de⁹ vnus ē: nisi
trinitas ita esset vt vnus d̄ns de⁹ eēs. Et
si tu de⁹ p̄r ip̄e eēs: et fili⁹? Vbi tuū iesus
x̄ps ip̄e eēs: et donū vestrū sp̄s sc̄s: non
legerem⁹ in lris v̄uatis. Adisti de⁹ filij
suū. Nec tu vnigenite diceret de sp̄s san-
cto. Quem mittet pater in nomine meo: et
quē ego mittā vobis a patre. Ad hanc re-
gulam fidei dirigens intentionē meā quā-
nī potui: q̄ntū me posse fecisti: q̄siuit et de
sideraui intellectu videre qd credidi: et m̄l-
tū disputaui et laboraui. Vñc deus meus
vna spes mea: exaudi me ne fatigat⁹ noliz
te q̄rere: s; q̄rā faciē tuā sp̄ ardēt. Tu da q̄
rēdi v̄rs q̄ iueniri te fecisti: et mag⁹ magis
q; iueniēdi te sp̄ dediti. Lorā te ē firmi-
tas: et īfirmas mea. Illas sua: istā sana.
Lorā te ē scia: et ignorātia mea. Vbi mibi
ap̄uisti: suscipe iratē. vbi clausisti: ap̄i pul-
santi. Adm̄ineri tui: intelligam te: diligā te
Auge i me ista: donec me reformes ad ite-
grū. Scio scriptū esse: In m̄ltologo n̄ eēs
gies p̄m̄. S; vtiā p̄dicat v̄bū tuū: et
laudādo te tūmō loq̄rerā solū fugerē p̄m̄
sed meriti bonū acgrere: q̄m̄libz multū sic
loq̄re. Necq; enī hō d̄ te beat⁹: p̄m̄ p̄cipet
germano i fide filio suo: cui scriptū dicens
P̄dica v̄bū: ista opportune: ip̄ortune.
Nūqd dicēdū ē istū n̄ m̄ltū locutū: q̄ n̄ solū
op̄tune v̄uētā ip̄ortune v̄bū tuū d̄ne nō
tacebat. S; iō nō erat multū: qz tū erat ne-
cessariū. Libera me, deus a multologo qd
patior itus in aia meā m̄sa in sp̄spectu tuo
et p̄fugiet ad misericordiā tuā. Mō enī co-
gitationibus taceo: et tacēs, vocib⁹. Et si
qdē nō cogitarē nisi qd placeret tibi: nō vti-
q; rogare vt me ab hoc m̄ltologo liberares
S; m̄l te sūt cogitationes mee: tales q̄les nō
sūt cogitationes hoim̄ qm̄ vane sūt. Vōa nū-
bi n̄ eis p̄sentire: et si qm̄ me delectat: eas nī
hilomin⁹ ip̄obare: nec i eis velut dormiā
do imozari. Nec unū valeat apud me: vt
aliquid op̄a mea p̄cedat ex ill. s; ab eis mea
salte tuta sn̄a: tuta p̄scia te tuēt. Sapies q
dā cū de te loq̄ret i libro suo q̄ ecclasticus p̄-
prio noie tā vocat. Multa inq; dicimus et
n̄ puenimus. et p̄sumatio f̄monū vnuersa
ē ip̄e. Lū q̄ puenim⁹ ad te: cessabit m̄ta

De. 6

Bal. 4

Jo. 14

Jo. 15

p̄s. 10.4

p̄s. 10.

2. ibi. 4

p̄s. 93.

Ec. 43

Cō. 15 ista q̄ dicim⁹: ⁊ n̄ puenim⁹ ⁊ manebis vn⁹
oia i oib⁹: ⁊ sine fine dicim⁹ vnū laudātes
te i vnū: ⁊ in te facti ēt nos vnū. Dñe deus
vn⁹: de⁹ trinitas: q̄cūq; dixi i his libris de
tuo agnoscant ⁊ tui. Si q̄ de meo ⁊ tu igno
sce ⁊ tui. Amen.

Aurelij Augustini d̄ trinitate liber explici
tus est: Venetijs feliciter imp̄ssus p̄ Pa/
ganinū de Iḡdaganinis Buxiēsez. Anno
dñi. M. cccc. lxxix. die. xij. nouēbris.

Incipit Tabula in libros Augustini pre/
cedentes.

Iḡdolosus aliqb⁹ loq̄bat tanq̄ car/
nalib⁹ ⁊ min⁹ p̄fectis. li. j. c. j. ⁊. xii

A verat p̄fecta similitudinē dei q̄n
tā distent que in natura mentis vtrūq; deo
similia reperiunt. li. xv. ca. xii.

Ad cognitionē trinitatis necessaria est pie
tas. libro. i. capitulo. ii.

Aliorum scripta nō nisi caritate ⁊ veritate
arguenda sunt. libro. i. capitulo. iii.

A rep̄bēfore falsitatis argui meli⁹ ē quā ab
eo cui falsitas placet laudari. ibidem.

Dialis hō n̄ p̄cipit ea q̄ dei sunt. li. i. c. viii.

Ad eū veniemus ⁊ mansione apud eū fa
ciemus quō intelligat. libro. i. capitulo. ix.

Amat nos deus tales quales futuri sum⁹.
libro. i. capitulo. x.

Apparebit dñs iesus in forma humana in
extremo iudicio cū gl̄ia. li. i. ca. xiii.

Accessio corporalis xp̄i in celū multū vilis
fuit credentibus. libro. i. ca. ix.

Assumptio carnis siue creature aliter in fi
lio aliter in spū sancto fuit. li. ij. capitu. v.

Apparitiones dei multimode: quarum ali
que missiones dicunt. libro. ij. ca. vii.

Abraā vidit tres viros ⁊ vnū adorauit. li
bro. ii. capitulo. xi.

Angeli duo in hūana forma apparuerunt
ioh̄. libro. ii. ca. xii. in qbus dñs singulari
ter appellabat.

Anūquus dix̄ visus a daniele. li. ii. capi
tulo. xviii.

Actionū rationalium cause omnes a su
ma dei voluntate p̄cedunt. patet p̄ exem
plum libro. iii. capitulo. iii.

Admistrat dei ope ois creatura. li. iii. c. v.

Animat deus oēm corporalem creaturam
in vero libro. iij. capitulo. vi.

Artib⁹ magic⁹ miracula q̄ fiūt. li. iij. c. vii.

Angelis transgressoribus creature nō ser
uiūt ad nutū. libro. iij. capitulo. viii.

Aduentum dñi signa ⁊ p̄figurationes p̄/
cesserunt. libro. iij. capitulo. vij.

Anime magicis cōsecrationibus non pur
gant. libro. iij. capitulo. xii.

Apud impios futura quidem p̄sciri pos
sunt. libro. iij. capitulo. xvii.

Appellatio genitū siue vnigenitū non indi
cat in deo diuersitatē substantiā. li. v. c. iij.

Accidēs aliqb⁹ est inseparabile. li. v. ca. iiii.

Accidēs p̄p̄e sumptū nullū ē in deo. ibidē

Accidēs in deo nō ē: qz mutabilis non est
ibidem.

Accidentia relatiua incommutabilia in deo
que sunt. libro. v. capitulo. v.

Amor est amātis: ⁊ amore aliqb⁹ amatur.
libro. viii. capitu. x.

Amor copulat amantes cum amato. libro
viii. capitulo. x.

An amore tria sunt: amans: quod amatur
⁊ amor. ibidem.

Amor. An in amore sint tria. scz amans
⁊ quod amatur ⁊ amor. An duo tñ cum
amat seipsum. libro. ix. capitulo. ii.

Amat nemo qd nō nouit. li. ix. ca. iij.

Amor ⁊ mens ⁊ noticiā bec tria vnū sunt
libro. ix. capitu. iiii.

Amor ⁊ mēs ⁊ noticiā ⁊ singula in se ma
nent ⁊ oia in omnibus. li. ix. ca. v.

Amor studiū nondum scientiū qualis
sit. libro. x. capitu. i.

Amor studiū que ignorat. ibidem.

Amariqb⁹ causis videt̄ cognita. li. x. c. ii

Aia rōnalis deformit̄ viuūt cū fm trinita
tē exterioris hois viuūt. li. xi. ca. ii. ⁊. ca. v.

Abigēda que sint ab acie recordatōis ⁊ co
gitationibus immortis. li. xi. ca. v.

Actiones corporales rectas cē dicim⁹ si eis re
gēdis intellectuāle mētis p̄suerit. li. xii. c. iij.

Auaricia radix dī oīm maloz. li. xii. c. ix.

Ad que officia p̄pria sapientia ⁊ sciētia dei
dēntur. li. xii. capi. xiiii.

Animā melius qd habet ē qz ad imaginē
dei facta est. libro. xiiii. capi. iij.

Animā rationalis nec vitā nec dei imagi
nem pōt amittere. libro. xiiii. capi. iiii.

Animia rationalis semp dicitur rationalis:
et intellectualis. ibidem.

Anime vita dicitur vita beata. ibidem.

Anime mors est privatio vite beate. ibidem.

Alius est aliquid non nosse: aliud non in/

de cogitare. libro. xiiii. capitulo. vii.

Animam facit miseram peccatum suum: et

iusticia domini sui. libro. xiiii. capitu. xv.

Animam facit beatam meritum suum et p/

miuum domini sui. ibidem.

Appellatione vna digna deitatis trinitas

potest intelligi. libro. xv. capitulo. vi.

Appellationes relative que non ad deum: sed

ad creaturam referenda sunt: quia deo ni/

hil accidit. libro. v. capitulo. xvi.

Augustinus rogatu fratrum et iussu aure

lij episcopi compulsi scripsit libros de trini/

tate. in epistola ad aurelium.

Augustinus a duobus petit erroribus li/

berari: presumptione scilicet et presumpte

falsitatis defensione: in proemio secundi

libri.

Augustini humilitas. ibidem.

Augustinus protestatur potius velle lege

re quam dicare. In proemio tertij libri.

b Bonus dicitur solus deus quomo/

do intelligitur. libro. j. capitu. xiii.

Bonum unum verum et summum est de/

us: in quo vivimus movemur et sumus. li/

bro. viii. capitulo. iii.

Bonum cōe relinquere et querere privati/

perniciosum est. libro. xii. capitulo. ix.

Beatitudo ab omnibus amatur: non tamē

ab omnibus scitur. libro. xii. capitulo. iiii.

Beate vivere est secundum virtutem ani/

mi vivere. ibidem.

Beatitudo in corporis voluptate non cō/

sistit. ibidem.

Beate esse volunt omnes et quomodo. li/

bro. xiii. capitulo. v.

Beatus non est nisi qui et habet omnia que

vult et nihil vult mali. ibidem.

Beati non sunt omnes qui vivunt ut vo/

lunt. ibidem.

Beatus non dicitur esse qui quod vult non

habet: nec ille qui quod male vult habet: sed

ille qui quecumq; vult bona habet et nulla

vult mala. li. xiii. capitulo. vi.

Beatus nemo fit nolens. libro. capitulo.

viii.

Beati qui vere esse volunt immortales esse

cupiunt. ibidem.

Beatitudo perfecta non est nisi vita eterna.

ibidem.

Beati et immortalē totū hominē q̄ ex anima

et corpore p̄stat futurum. christus attestatur

libro. xiii. capitulo. ix.

Beatitudinem absq; fide nemo poterit ha/

bere. libro. xiii. capitulo. xx.

Bonum summum semper inveniendum

querit: et querendū invenit. libro. xv. capi/

tulo. ij.

c. Causa triplex erroris de deo: vel cir/

ca deum. libro. j. capitulo. j.

Caritate et veritate: aliorum sunt scripta ar/

guenda. libro. j. capitulo. iiii.

Caritas libera alijs servire cogit. libro. i. ca/

pitulo. iiii. in fine.

Creatura: nec corporalis: nec spiritalis ē

deus. libro. i. capitulo. i. et. v.

Capacitas dissimilis: et varium iudicium

legentium de trinitate. libro. i. capitulo. iiii.

Conant omnes opiniones suas ex scriptis

ris defendere. ibidem.

Contemplatione corda mundant. libro. i.

capitulo. viii.

Contemplatio est merces fidei. ibidem.

Contemplatio futura erit finis oīum bonarum

actionum: et requies sempiterna: et gau/

dium q̄ non auferet. libro. i. capitulo. x.

Contemplatione hanc p̄signavit magda/

lena sedens ad pedes iesu. ibidem.

Catholici tractatores: que propria esse sen/

serint trinitatis. libro. i. capitulo. iiii.

Cogitationis discretio quomodo filius pa/

tri sui equalis: vel minor. libro. i. capitulo.

xi.

Carnis assumptio siue creatre: aliter fuit

in filio aliter in spiritu sancto. libro. ii. capi/

meritum criminis. libro. iiii. capitulo. xii.
Consecrationibus magicis anime: nō pur/
gantur. libro. iiii. capitulo. xii.
Carnis resurrectionem: nec sapientes po/
tuerunt mundi cognoscere. libro. iiii. capi/
tulo. xvi.
Cogitare modestē & sobrie debz homo cui
etiam natura mentis sue inextricata est de
substantia dei. libro. v. capitulo. j.
Redemptio incarnationis sacramentum. li/
bro. viii. capitulo. v.
Creatura: quali debeat diligere amore. libro
ix. capitulo. viii.
Cognita quibus causis videntur amari. li/
bro. x. capitulo. ij.
Cogitationes innoxie & que ab acie recoz/
danonis abigende sunt. libro. xi. capitu/
lo. v.
Cogniti facile est fingere species quas nō
vidit ex recordatione earum quas vidit. xi.
capitulo. x.
Corporales sensus nobis cōmunes sunt
cum pecoribus: sed proprium est hominis
de his que sensu corporis comprehendit se
cundum eternas iudicare rationes. libro.
xii. capitulo. ij.
Corporales actiones rectas esse dicimus
fi eis regendis intellectualis mentis presuc/
rit. libro. xii. capitulo. iiii.
Collata que sunt credentibus in christi in
carnatione. libro. xiii. capitulo. xvii.
Cultus dei dicitur sapiētia hominis. libro
xiiii. capitulo. i.
Cognoscibilia temporalia: quedam cogni/
tionem nostram perueniunt: quedam non
precedunt. libro. xiiij. capitulo. x.
Caritas dei donum est excellentius alijs.
libro. xv. capitulo. xviii.
Caritas sola diuidit inter filios regni & per/
ditionis. ibidem.
Creator vnus est pater & filius & spiritus sā/
ctus: sicut vnus deus est. libro. v. capitu/
lo. xiii.
Creatura spiritalis: siue natura corporea
simplices nō sunt: quia nec incommutabiles
libro. vi. capitulo. vi.
Creator dictorū aliorū siue librorū: qualis
esse debeat. In p̄oemio tertii libri.
Deo opūatur aliqui. libro. j. capi/
tulo. i.

Diuine trinitatis lectores falluntur quan/
doqz. ibidem.
Deus nec corporalis: nec spiritalis crea/
tura est. ibidem. & capitulo. v.
Deus solus est incommutabilis. ibidem.
Deum intelligere incommutabilem in crea/
tione & miraculorum operatione est diffici/
le. ibidem.
Deum intelligere indispōitio impedit. ibi/
dem.
Disputandi ordo de diuina trinitate. libro
j. capitulo. ii.
Discere nullus debet pigritari vbi errat.
ibidem.
Deus est vnus solus verus pater & filius
& spūs sanctus. libro. i. capitulo. vi.
Diuinitas humano visu & corporali vide/
ri non potest. ibidem.
Deus nō est cōuersus in hominem vt desi/
neret esse deus. libro. i. capitulo. vii.
Dilectores mundi spiritus sanctū accipere si
possunt. libro. i. capitulo. viii.
Deus in futura vita erit oīa in oībus: qz
nihil ab illo aliud reliquet. libro. i. capitulo. x.
Deus talis nos amat quales futuri sum⁹:
non quales sumus. ibidem.
Differentia que sit qz filius quādoqz dicat/
equalis patri: qnqz minor. li. i. capitulo. xi.
Deus dicat crucifixus & quare. li. i. ca. xiii.
Dñs glorie dicat crucifixus. ibidem.
Dei filius fm formā humanam dicat: spūs/
sus: caput ecclesie: nō dare gloriāz. Sed se/
cundū formā diuinā dicat principis qd lo/
quitur primogenitus omnis creature domi/
nus glorie: dare gloriāz. ibidem.
Difficultatez scripturę enodatio. libro. i. q
si per omnia capitula.
Diuersum iudicium legentiu & capacitas
dissimilis. libro. i. capitulo. iiii.
Diskretio cognitionis quemō pri filius sit
equalis vel minor. libro. i. capitulo. xi.
Diem & horam nescire filium quam scit pa/
ter: que modo intelligitur. libro. i. capitulo
xii.
Dei apparitiones multimode: quarū aliq
missiones dicunt. libro. ii. capitulo. vii.
Dei naturam quidam visibilem putauerūt
libro. ii. capitulo. viiij.
Deus trinitas an indiscrete patribus appa/
ruerit an aliqua psona. libro. ij. capitulo. x.

Deus in tribus viris ab abraam adorat. libzo. ij. capitulo. xi.
Deus in duobus angelis a loth dominus specialiter appellabatur. libzo. ij. capi. xii.
Deum vidit moyses in oreb per ignez in rubo. libzo. ii. capitulo. xiii.
Deum vidit israel in egressu de egypto in collinis. libzo. ij. capitulo. xiiij.
Deus an per substantiam suam: an per visibilem creaturam moysi apparuerit. libzo. ij. capitulo. xvi.
Daniel quomodo vidit deum. libzo. ij. capitulo. xviii.
Deus an apparuerit per assumptam creaturam speciem an angeli in eius sint locuti per sona. libzo. iij. capitulo. i.
Dei providentia qua presidet subiectioni sanctorum angelorum. li. iiii. capitulo. iij.
Dei opere administratur omnis creatura libzo. iij. capitulo. v.
Deus animat omnem corporalem creaturam in vtero. libzo. iij. capitulo. vi.
Dei gratia humanum genus fuit reconciliatum: ut quod perierat saluaretur. libzo. iij. capitulo. j.
Dei filius in forma dei et forma servi vna est persona christi. libzo. iiii. capitulo. viii.
Dei filius in forma servi patre factus est minor: sed in forma dei manet equalis libzo. iiii. capitulo. xix.
Deus solus est essentia incommutabilis. li. bzo. v. capitulo. ij.
De essentia veritatis que est in trinitas deus: nihil corporeum neque mutabile cogitari debet. libzo. viii. capitulo. ii.
Dei dilectio in hac vitæ est per fides. libzo. viii. capitulo. iij.
Diligimus in sanctis quos non vidimus animum iustum. libzo. viii. capitulo. vi.
Dilectio vera quid sit. libzo. viii. capitulo. vii.
Diligimus ex vna eademque caritate deum: nos et proximum. deum propter seipsum: nos et proximum propter deum. libzo. viii. capitulo. viii.
Deum semper querere debemus. li. ix. c. i.
Diligi creatura qua debeat amore. libzo. ix. capitulo. viii.
Dilectio rerum spiritualium quomodo differat ab amore corporalium. libzo. ix. capitulo. ix.

Duplex mentis rationalis officium: scilicet ad temporalia et eterna libzo. xiii. capitulo. i.
Dei iusticia non potest: diabolus superandus fuit. libzo. xiii. capi. xiii. et capitulo. xiiij.
Debitum omne per christum nihil debentem solutum est libero. capitulo. xiiij.
Diabolus in quo victus sit a christo. li. xiiij. capitulo. xv.
De deo omnia que digne dici videntur. in pauciora possunt referri: ut nihil minus dictum intelligatur. libzo. xv. capitulo. v.
Domini nomen quomodo poterat intelligi in spiritu sancto antequam daretur. li. v. capitulo. xv.
De patre et filio quomodo simul sunt recte dicitur. libzo. vi. capitulo. ii.
Errantium circa deum triplex causa. libzo. i. capitulo. i.
Errores falsæ circa deum que sunt. ibidem.
Error bene et recte vituperatur. li. i. capi. iij.
Erratur nulli periculosius quam in trinitate sanctissima. ibidem.
Esse propria trinitas que senserunt catholici tractatores. libzo. i. capitulo. iiii.
Equalis dicitur quomodo filius patri: quandoque minor: quomodo sit intelligendum. li. i. capitulo. xi.
Enodatio difficultati scripture. li. i. c. xii.
Essentia voluntatis nunquam apparuit oculis corporalibus. libzo. iij. capitulo. xi.
Ecclesie unitas in deo est per geminam dilectionem. libzo. iiii. capitulo. ix.
Errant qui sibi purgationem propria pollicentur virtute. libzo. iiii. capitulo. xv.
Essentia incommutabilis est sola deus. li. v. c. ii.
Essentia dei incommutabilis est et simplex. li. bzo. vi. capitulo. vii.
Excellentia animi ad imaginem creatoris sui conditi. libzo. xv. capitulo. j.
Enigma siue tropus quid sit. li. xv. ca. ix.
Error dicentium filium dei non paternæ nature sed voluntatis filium esse. libzo. xv. capitulo. xx.
Epilogus librorum de trinitate quod in vno quoque tractaverit. libzo. xv. capitulo. iij.
Edificatio edifici corporis quadragesimo sexto anno. libzo. iiii. capitulo. v.
Essentias tres non dicimus: nec tres magnitudines. libzo. v. capitulo. x.
Essentia dei simplex et incommutabilis est. quomodo multiplici scilicet substantia nominetur. li. vi. c. vii.
Essentia siue substantia quomodo intelligatur in deo vel creatura. li. vii. capitulo. v.

Errores duo sunt qui difficillime toleran-
tur: presumptio scilicet et presumptio falsita-
tis defensio. In proemio secundi libri.

¶ Alie opiniones aliquorum de deo vt
circa deum. libro. i. cap. i.

¶ Fidelium medicina est in ecclesia. libro. l.
cap. ii.

¶ Fructuosus nihil inuenit sanctissima tri-
nitate. li. i. ca. iii.

¶ Alsum aliquando placet vni: et displicet
alteri. ibidem.

¶ Filius non est pater: nec spiritus sanctus.
libro. ca. iiii.

¶ Filius non dicitur factus sed genitus. li.
bro. i. ca. vi.

¶ Filius dei in forma dei equalis est patri.
libro. i. ca. vii. et vii. et li. ii. ca. ii.

¶ Filius dei in forma serui minor dicitur pre.
ibidem. et xi. ca. et libro. ii. ca. ii.

¶ Filius dei deo patri natura est equalis: ha-
bitu minor. ibidem.

¶ Filius dei in forma dei dicitur verbum p
qđ oia facta sunt. ibidem. et xi. et xii.

¶ Fideles dicunt regnum xpi. li. i. ca. x.

¶ Filius nunc equalis: nunc minor patre q
modo sit intelligendum. libro. i. ca. xi.

¶ Filius dei fm formam dei dicitur princi-
pium qđ loquitur primogenitus omnis
creature: dñs glorie. dans gloriā. libro.

i. capitu. xii.

Sed secundum formāz humanāz dicitur
spontus: caput ecclesie. ibidem.

¶ Filius dei qua subiectione subiiciendus ē
patri. libro. i. ca. viii.

¶ Filius quomodo tradet regnum patri. li.
bro. i. cap. x.

¶ Filius quomodo cognoscat patri equalis
vel minor. libro. i. ca. xi.

¶ Filius qua ratione dicatur nescire diem et
horam quam scit. pater. li. i. ca. xii.

¶ Filius glorificat patrem. li. ii. ca. iiii.

¶ Filius dicit minus: pater nuscq dicit mis-
sus: filius quo fit missus spiritus sanctus q
fit missus. ibidem.

¶ Filius nō solū a pre sē et a seipso missus dī.
Dicit etiā missus a spū sancto. ibidē. et c. v.

¶ Forma serui accepta dicit: vt maneret in-
comutabilia forma dei. li. ii. ca. iiii.

¶ Filij missio aut spū sancti quō sit intelligē-
da. libro. ii. cap. v.

¶ Filius dei dī deus et hō: s; spū sanctus ū
dī deus et colūba vī deus et ignis. ibidē.

¶ Filius dei dī agnus dei ibidē.

¶ Filius quidam etiā ante carnis assumptio-
nez mortalez dicere voluerunt. li. ii. ca. ix.

¶ Faciliter mali spūs ludificant homines. li.
bro. iiii. cap. xi.

¶ Futuroz ordinē nec sapientes scire potue-
runt quīs vaticinia habere viderentur.
libro. iiii. cap. xvi.

¶ Fides valet ad cognitionē et ad dilectiōez
dei. libro. viii. cap. ix.

¶ Fides voluntatis quo cognoscat si recta an-
praua cupiamus. li. xi. cap. vi.

¶ Facile est cogitā fingere spēs quas non
vidit ex recordatione earum quas vidit.
libro. xi. cap. x.

¶ Fidem habentes fideles vocantur. libro.
xiii. cap. ii.

¶ Fides licet per sensum corporis mente sit
cōcepta: nihil tamen inuenitur habere cor-
porum. ibidem.

¶ Fides recta via est ad veram beatitudinē
libro. xiii. cap. vi.

¶ Fides totum hominē imortalē futurū quī
pstat ex anima et corpore vere beatū diuina
auctoritate promittit. libro. xiii. capitu. ix.

¶ Fides necessaria est: vt beatitudinē conse-
quamur. libro. xiii. capitu. xx.

¶ Fides licet ad eterna perducit temporalis
tamen est. libro. xiii. capitu. ii.

¶ Fides cum ad eterna perdixerit cessabit.
ibidem.

¶ Fides recta quas beatos faciat. libro. xv.
capitu. xv.

¶ Futura vita qualis erit. ibidem.

¶ Filij dei generatione et spiritus sancti pro-
cessione. libro. xv. capitu. xxvii.

¶ Fides qua credimus temporaliter gesta:
et veritas que reddet eterna. libro. iiii. ca-
pitu. xviii.

¶ Audium plenum est frui trinitate. li.
bro. i. capitu. viii.

¶ Bestia diuinitus in mōte syon. corā moy-
se. libro. ii. capitu. xv.

¶ Bratia dei genus humanum fuit recon-
ciliatū: vt quod perierat saluaretur. libro.
i. cap. i.

¶ Benia siue vnigeniti appellatio i deo nō
indicat diuersitatem substantiarum. libro.

v. capitu. iij.

Deus humani iusto dei iudicio traditus est in potestatem diaboli. libro. xiii. capi. xij.

b. Humano visu et corporali deus siue diuinitas videri non potest. libro. j. capitu. vi.

Homo non est mutatus in deum ut desisteret esse creatura. libro. j. capitu. vii.

Homo cui natura mentis sue inexplicabilis est modeste et sobrie cogitare debet de sublimitate dei. libro. v. capi. j.

Homo credit quod non videt et sperat et amat quod credit. libro. viii. capi. xiiij.

Homo non ad vnius trinitatis persone sed ad totius trinitatis imaginem est creatus. libro. xii. capi. vi.

Humana temptatio que fit. libro. xii. capitulo. x.

Homo quibus medijs ab imagine dei labitur in similitudinem pecoris. libro. xii. capitulo. xi.

Hominem futurum totius corporis et animae immortalem et beatum christus attestatur. libro. xiii. capi. ix.

Humanum genus iusto dei iudicio traditum est in potestatem diaboli. libro. xiii. capitulo. xij.

Plurium sancti sententia de trinitate. libro. vi. capitu. x.

i. Ingenii viciacitate trinitatem indagantes errant. libro. i. ca. j.

Incommutabilis deus solus est. ibi dem.

Indispositio intelligendi deum. ibi dem.

In ecclesia est medicina fidelium. libro. i. capi. ij.

Inordinata temeritas impedit cognitionem trinitatis. ibidem.

Iudicium varium et capacitas dissimilis legentium de trinitate. libro. i. capitulo. iij.

Inseparabili equalitate pater et filius et spiritus sanctus unitatem insinuant. libro. j. capitu. iij.

Incarnatio facta est in tempore ex virgine. libro. i. capitu. v.

Interrogantes de trinitate quibus mouetur questionibus. ibidem.

In forma serui filius dei dicitur factus. libro. j. ca. vij.

In forma dei filius dei fecit hominem. ibi dem.

In forma serui factus est homo. ibidem.

Inseparabilis est operatio patris et filij et spiritus sancti. libro. j. capi. viii.

Iudicabit iesus finaliter potestate diuina. libro. i. ca. xiii.

Iudicem viuorum et mortuorum videbunt boni et mali. ibidem.

Immortalem solum patrem aliqui dicere voluerunt. libro. ii. capitu. ix.

Incarnatio facta est ut participes diuinitatis esse possimus. libro. iiii. capi. ii.

Impij etiam aliquando futura possunt prescire. libro. iiii. capi. xvii.

Incarnationis sacramentum credimus. libro. viii. capi. v.

Iustum diligimus et eo quod eum iuste vixisse intelligimus. libro. vii. capi. ix.

In sanguine filij iustificati sumus. libro. xiii. capi. xi. et capi. xiiij.

Iusto dei iudicio humanum genus traditum est in diaboli. libro. xiii. capitu. xii.

Iusticia dei non potenna diabolus superatus fuit. libro. xiii. capi. xiiij.

In incarnatione christi multa sunt que super his displicent. libro. xiii. capi. xvii.

Inseparabilitas trinitatis. libro. xv. capitulo. xxiij.

Intervalla temporum diuine trinitatis nulla sunt. libro. xv. capi. xxvi.

Ingenitus qui pater dicitur an possit inter illa accipi que ad seipsum et substantialiter dicuntur. libro. v. capitulo. vi.

I. Regnum diuersum iudicium et capacitas dissimilis. libro. j. capitu. j.

Regentes de trinitate quandoque falluntur. libro. i. capi. i.

Loquebatur apostolus aliquibus tanquam carnalibus et minus perfectis. ibidem.

Laboziosius nihil queritur sanctissima trinitate. libro. j. capi. iij.

Libros plures fieri diuerso stilo vtile est non diuersa fide. ibidem.

Laudatur minus recte veritas viuiperat

ibidem.

Loquatur abraā tribus viris quasi deo libro. ii. capitulo. xi.

Indificat facilius spiritus mali homines libro. iiii. capi. xi.

Locutio negatiua in quibus valeat in qua quid aliquid non fit ostenditur. libro. v. capitulo. vii.

m Edicina fidelium est in ecclesia. li. bzo. i. capitulo. ii.

Adundi dilectores spiritus sanctum accipere non possant. libro. i. capitulo. viii.

Adansionem cum dilectis non solum pater vel filius: sed etiam spiritus sanctus facit. libro. i. capi. ix. et quid sit: ad eū venimus et mansionem apud eum faciemus. ibidem.

Adaria magdalena sedens ad pedes iesu futuram presignauit contemplationē que erit in parria nec auferetur. libro. i. capitulo. x.

Adartha: actiones presentis vite presignauit. ibidem.

Adali in iudicio videbunt iudicem viroz et mortuozum. libro. i. capi. xiii.

Adissio filij vel spiritus sancti quomodo sit intelligenda. libro. ii. capitulo. v.

Adossi ex persona domini iesu christi dicta sunt: ponam te super petram et auferam manum meam et posteriora mea videbis. libro. ii. capi. xvii.

Adutationes creature siue cōsuetudinarie siue insolite nō fiunt extra potestatem ac potentiaz creatoris. libro. iiii. capi. ii.

Adulta mira opere dei ordini consuetudinis inserantur. libro. iiii. capi. v.

Adiracula que sūt magicis artibus. libro. iiii. capi. vii.

Adediatoz vite est christus. libro. iiii. capitulo. x.

Adediatoz mortis est diabolus. ibidem.

Adora christi non sunt nostre necessitatis: sed sue voluntatis atq; potestatis. libro. iiii. capitulo. xiii.

Adissione in forma serui filius factus pater est minor: sed forma dei manet eū. libro. iiii. capitulo. xix.

Adissum a patre filium et manere coequalē et coeternum et. si impedit. libro. iiii. capitulo. xx.

Adesse et sobrie debet homo cui etiam natura mentis sue inexplicabilis est de substantia dei cogitare. libro. v. capitulo. i.

Adagnitudo indifferens est in trinitate. li. bib. viii. capitulo. i.

Adens rerum corporearum noticias per sensus corporis colligit. libro. ix. capitulo. iiii. sed rerum incorporearum per semetipsas ibidem.

Adens seipsam per semetipsam cognoscit ibidem.

Adens que se non nouit. se non amat. ibidem.

Adens et amor et noticia beatrix vnū sunt libro. ix. capitulo. iiii.

Adēs et amor et noticia et singula in se manent et omnia in omnibus. libro. ix. capitulo. v.

Adens qua noticia non solum se: sed etiam alias possit noscere mentes. libro. ix. capitulo. vi.

Adens quod scit tota scit. li. x. capitulo. iiii.

Adens an sibi sit incognita cum se querit. ibidem.

Adentis propria que ignorare non potest libro. x. capitulo. iiii.

Adens ordinari debet sub eo cui subdenda est: et supra ea quibus preponenda est. libro. x. capitulo. v.

Adens in quibus se noscere debet et a quibus abstinere. ibidem.

Adens se cognans in quibus possit errare. libro. x. capitulo. vi.

Adentis opiniones diuersorum quid sit. libro. x. capitulo. vii.

Adēs se querēs scire nihil de se corporeū debet cogitare. libro. x. capitulo. viii.

Adens quomodo cognoscit seipsas. libro. x. capitulo. ix.

Adens se scire cupiens nihil eorum de se opinari debet de quibus scit esse dubitandum. libro. x. capitulo. x.

Adens in se habet memoriam intelligentiam et voluntatem velut imaginem quamdam trinitatis. libro. x. capitulo. xi.

Adultiplicationes trinitatis que ex recorrelatione pariuntur. libro. xi. capitulo. viii.

Adensure numeri et ponderis similitudo in memoria et visione et voluntate apparet libro. xi. capitulo. xi.

Adentis differentia inclinata ad tempora
lia et contemplatio eterna. libro. xii. c. iiii.
Adulter nō dicitur imago dei quomodo i
telligunt. libro. xij. ca. vij.

Adens quibus modis retrahitur a cōtem
platione eternorum. libro. xij. ca. viii.
Adens ad amorē temporalium trahit cō
paratur p̄varicationi primorum paren
tum. li. 20. xij. ca. xij.

Adentem quidam dixerunt in persona vi
ri accipiendū. sensum vero corporis in p̄
sona mulieris quid sit sentiendum. libro.
xij. ca. xij.

Accētis rationalis duplex officium. scilicet
ad temporalia et eterna. libro. xij. ca. j.

Additus in carnis nationis p̄o nostra redē
ptione cōuenit. libro. xii. ca. x.

Addors carnis q̄bus de peccato p̄mi bo
minis originaliter venerit tamen bonus
eius v̄sus gl̄iosissimos martyres secū.
libro. xij. ca. xvi.

Adens hominis sibi nec sine cogitatione
conspicua esse non potest. libro. xij. capi
tulo. vi.

Adens humana licet non sit eius nature
cuius est deus. imago tamen eius inquit
renda est. libro. xij. capi. viii.

Adens principale quia sit in quo inuen
da est imago summe trinitatis. libro. xiiij.
capi. viij.

Ademoria p̄teritaz rerum: an semper
sit: an etiam p̄sentis. li. xij. ca. xi.

Adens rationalis qua facultate obueat:
ut semp̄ in eo dei imago repleat. libro.
xiiij. capi. xii.

Adens natura semp̄ capax est reminiscē
tie in deū. libro. xiiij. ca. xiiij.

Adens etiā p̄uasa: nec caret memoria sui:
nec cognitione nec amore. li. xij. ca. xiiij.

Adens humana mutabilis est qua sit ut si
cui misera facta est ex beatā beata esse pos
sit ex misera. li. xij. ca. xv.

Adentem facit miserā peccatū suū et iusti
cia donum sui. li. xiiij. ca. xv.

Adentis facit beatū meritum suū et p̄e
mium dei sui. ibidem.

Adentis reīgnatio vel renouatio ad ima
gines dei. libro. xiiij. capi. xvi.

Adens siue animus exellit alia animalia
rone vel intelligentia. li. xv. ca. j.

Agnitudo vera est cultus participatio
ne magna sunt quecunq; magna sunt. li.
bro. v. ca. x.

Agnoscere diem neq; horam quomodo i
telligatur. li. j. capi. xij.

Agnoscere q̄s dicit quod occultat. ibidem.

Almo bonus nisi solus deus quomodo
intelligit. li. j. ca. xij.

Almo scire diem et horā filiū quā scit pater q̄
modo intelligit. libro. j. ca. xij.

Almo natura et scriptura p̄ponunt ut in eis de
querat et diligat. li. ij. ca. j.

Almo natura dei quidam visibilem putauerūt.
libro. ij. capi. viij.

Almo corpus neq; mutabile cogitare
debet de eterna veritate que est trinitas
deus. libro. viij. ca. ii.

Almo quia mens nō solū se: sed etiam alias
mētēs noscere possit. li. ix. ca. vi.

Almo volēs aliquid facit qd nō prius i cor
de duxit. li. ix. ca. vij.

Almo domini quomodo in spiritu sancto po
terat intelligi anteq; daretur. li. vi. ca. xv.

Almo opinantes de deo triplex causa erro
ris. li. j. ca. j.

Almo piniones false de deo. li. j. ca. j.

Almo pinantes deum candidum vel rubicū
dum et h̄mōt: alium sine errant. ibidem.

Almo disputandi de trinitate. li. j. ca. ij.

Almo piniones suas ex scripturis oēs conan
tur descendere sanctis. libro. j. ca. iij.

Almo p̄us agredi debet i nomine domini. ibi
dem. in fine.

Almo pama pars et que non auferetur est cō
templatio futura. libro. j. capi. x.

Almo omnia que habet pater non solum sunt
filij: sed et spiritus sancti. libro. ij. capi. iij.

Almo modo temporum in eterna dei sapientia si
ne tempore est. ibidem.

Almo opere dei omnis creatura administ̄rat.
libro. iij. ca. v.

Almo originales cause creaturarum corpora
ralium quas mundo inferuit. libro. iij. ca.
piti. ix.

Almo piniones diuersorum de mente loquen
tium. libro. x. capiti. vii.

Almo opinio eorum qui trinitatem cōingit ma
ris et semine et eorum p̄oli comparent. li.
bro. xii. ca. v.

Opinio platonis de aiabus. li. xij. ca. xv.
 Originale patris vñ sup̄st exordiu. li. xij.
 Bedientie exēplū. li. xij. ca. xvij. / ca. xij
 Pater et filius et spūscū sūt vn⁹ deus
 vn⁹ sube ciētie. li. j. ca. ij. et c. vj
 Propa eē trinitas que senserint catholici
 tractatores. li. j. ca. iij.
 Pater nō est filius nec spūscū. ibidez
 Pater maior ē filio q̄ ad formā sui. li. i. c. 8
 Presūptio difficiliter patit i errore hoīz. li.
 Presūptiois dffensio filr. ibidez. / ii. ca. i
 Personē fili dei et filii hoīs vnitas: siue i
 gloria: siue i humilitate qd sit. li. i. ca. xiii.
 Pater glorificat filium. li. ii. ca. iiii.
 Pater nūq̄ dicit missus. li. ij. ca. iij.
 Pater eē nō pōt sine vbo et spūscō. ibidē.
 Patris et filij vna est voluntas et insepara
 bilis operatio. ibidem.
 Pater nō est maior spūscō. li. ij. ca. vi.
 Pater cur nō dicit missus i corpali⁹ specie
 bus vt rubro et humilibus ibidem.
 Patrem solum imortalem aliqui putauē
 rūt. li. ij. ca. ix.
 Per posteriora dei: caro xpi q̄ natus mor
 tuus et resurrexit intelligit. li. ij. ca. xvij.
 Prouidentia dei qua p̄sident subiectoī san
 ctōz angelōz. li. iij. ca. iiii.
 Particeps diuinitat⁹ p incarnationē possu
 mpt. figuratiōes et fig / m⁹ eē. li. iiii. c. ii.
 na pcesserūt aduentu xpi. li. iiii. ca. vii.
 Purgatiōē propria sibi virtute pollicen
 tur. li. iiii. ca. xv.
 Personē tres qua necessitate i trinitate di
 cuntur. li. v. ca. ix.
 Persona singula queq̄ nō est minus quā
 ipsa trinitas simul. li. viij. ca. j.
 Peccatū extra corpus qd sit. li. vii. ca. x.
 P̄hus amator sapientie dicit. li. xiii. ca. i.
 Pater q̄ genit⁹ dr ā possit inter illa accipi
 q̄ ad scipz et substantiauer dñr. li. xv. c. vi.
 P̄cipiū quō sit pater ad filiū et pater: et fi
 lius ad spūscū. li. v. ca. xiii.
 Pares in q̄cūq̄ virtute nō posse in ceter⁹
 eē dissimiles. et si b i humanis incorpabi
 līs in santissīma trinitate. li. vi. ca. iiii.
 q̄ Verere nullus bz pigritari. li. i. ca. ii.
 Queritur nihil laboriosius sancta tri
 nitate. li. i. ca. iiii.
 Questiones qbus mouentur de trinitate i
 terrogātes. li. i. ca. v.
 Quali subiectioni filius subiciendus est pa

tri. li. i. ca. viii.
 r Egnū tradet filius patri nō se inde se
 pando nec spūscū. li. i. ca. x.
 Regnū xpi dicit fidelis q̄s redēt. li. i. c. x.
 Regule f̄z q̄s scripta loq̄t d̄ p̄re et filio. li.
 Refrerit dñs triduo. li. iiii. c. vi. / ii. c. i.
 Rōnalis mēt⁹ duplex officiū. li. xiii. ca. i.
 Redēptiōis mod⁹ vt hoīm assumeret cō
 uenientior fuit. li. xiii. ca. x.
 Recōciliati sum⁹ p mōte filij ei⁹. li. xiii. c. xi
 Reminiscētie dei capax semper est men
 tis natura. li. xiii. ca. xiii.
 Relatiue dici nō substantiait q̄qd vñ p̄f aut
 filius aut spūscū p̄p̄e noiat. li. v. ca. xi
 Relatiue que ad inuicem referri nequeūt
 cum tamen relatiua sint. li. v. ca. xii.
 Relatiue applatiōes q̄ nō ad deū: f̄z ad crea
 turam refernda sunt quia deo nihil accid
 dit. li. v. ca. xvi.
 Relatiue q̄qd nō de deo: f̄z ad seipsum re
 f̄e dicitur. vitum cui libet personē in tri
 nitate pueniat. li. vii. ca. i.
 Relatiua nō esse ea que patris et filij essen
 tiam significant. li. vii. ca. ii.
 I Dmū bonū est deus trinitas: qd so
 luz purgatis cernitur mētib⁹. li. i. c. ii.
 Scripta alioz caritate et veritate arguen
 da sunt. li. i. ca. iiii.
 Sntia nō ē bona q̄ veritas vitupat. ibidē.
 Spūscū nō ē pater nec filius. li. i. ca. iiii.
 Seruire alijs cogit caritas libera. ibidem.
 Spūscū non est creatura. li. i. ca. vi.
 Soli deo seruiendū est. li. i. ca. vi.
 Spūscū nec maior: nec minor est p̄re
 et filio. li. i. ca. viij.
 Subtractio humanitatis per ascensionem
 vñlis fuit fidelibus. li. i. ca. ix.
 Scriptura per quas loquit regulas de pa
 tre et filio. li. ii. ca. i.
 Scriptura et natura pponūt vt deus in eis
 queratur et diligatur. li. ii. ca. i.
 Spūscū nō est minor patre q̄uis ab
 ipso pcedat. li. ii. ca. iiii.
 Spūscū nec dicit genit⁹: nec fili⁹. ibidē.
 Spūscū gloriatur filio. li. ii. c. iiii.
 Spūscū nō ē minor patre. li. ii. c. vi.
 Spūscū incorporealis sp̄bus legis et
 p̄phaz intelligebatur. ibidem.
 Significatiōes dei voluntate manifestā
 tes: siue per āgelos: siue per homines mi
 nistrentur. li. iii. ca. x.

Signa et p̄figurationes p̄cesserunt aduen-
tum xp̄i. li. iiii. ca. vii.

Spiritus mundi facilius iudificat hoies.
li. iiii. ca. xi.

Sacrificiū verum atq; perfectū xp̄s p no-
bis effectus est. li. iiii. ca. xiiii.

Spiritus sancti sensibilis demonstratio in
columba: siue linguis igneis consubstātia
lem patri et filio cum fore non negat. lib. 2.
uij. ca. xxi.

Spiritus sancti vnitas cum patre et filio. li.
bzo. vi. c. v.

Summū verum et vnum bonum est de-
us: in quo viuimus mouemur et sumus. li.
bzo. viii. ca. iii.

Studium discere amantium quod ignorat
quale sit. li. x. ca. i.

Studiosus q̄libet nō amat incognita: s; ar-
dētissimo appetitu ista scire qd̄ nescit. li. x.
ca. ii.

Sapientia et scientia dei ad que officia pro-
pria dentur. li. xii. ca. xiiij.

Sapientia et scientia nostra christus est. li.
xii. ca. xix.

Sapientia est rerum humanarū diuina/
rumq; scientia. li. xiiij. ca. i.

Sapientia vera hominis que sit. ibi/
dem.

Summum bonum semper inueniendum
queritur et querendum inuenitur. libzo.
xv. capi. ij.

Summum bonum querit: vt inueniatur
dulcius. et inuenitur vt queratur auidius.
libzo. xv. ca. ij.

Sūma trinitas in quoz rex p̄tēplatione in
quirenda sit. li. xv. ca. iiii.

Speculum in quo per imaginem trinitas
vtrunq; intellecta conspicitur. libzo. xv.
capi. viii.

Similitudinis dei et eaz que in natura sūt
mensis differentia. li. xv. ca. xii.

Similitudo et equalis patris dei et vnige-
niti eius consubstantialis et coeterni. libzo.
xv. ca. xiiii.

Spiritus sanctus nec patris solius: nec filij so-
lius: sed cōm quā inuicēz diligūt insinuat
caritatem. li. xv. ca. xvii.

Spiritus sanctus caritatis noie intelligit: attē
quelibet p̄sona caritas dicit: nō tū tres: sed
vna caritas. li. xv. ca. xvii.

Spiritus sanctus equalis patri et filio accē-
pitur. ibidem.

Spiritus sanctus donū dei dicitur: et quo/
modo. libzo. xv. capi. xviii. qua ratioe. ibi
dem. ca. xix.

Similitudines diuine trinitatis q̄ in ima-
gine: vtrunq; reperiri potuerūt. libzo. xv.
ca. xxi.

Spiritus sancti processione et filii generatō
ne. li. xv. ca. xxvii.

Saluatoris simpliuz ad nostrū p̄currit et cō-
gruit duplum. li. iiii. ca. iiii.

Simpli ratio ad duplum quomodo est per
numcrum terminariū atq; senariū. lib.
iiii. capi. iiii.

Sapientia an sita deo genita vel creata. li.
vi. ca. iiii.

Substantia siue essentia quomodo intelli-
gatur. li. viij. ca. v.

Trinitas summa in quarum rerum cō-
templatione inquirenda. sit. li. xv. ca.
iii.

Trinitas que in imagine est: quō differt a
trinitate que deus est. li. xv. ca. vii.

Trinitatis diuine similitudines que i ima-
gine: vtrunq; reperiri potuerunt. lib. xv.
ca. xxi.

Trinitatis inseparabilitas. li. xv. ca. xxiij.

Trinitas in vnitate et vnitas in trinitate in-
separabilis: quomodo sit. ibidem.

Trinitatis diuine nulla sunt interualla tem-
porum. li. xv. ca. xxvi.

Trinitatem dicimus non tria principia: s;
vnum esse principium. li. v. ca. xiiij.

Trinitatem deitatis nullo modo triplicem
esse dicere debemus. li. vi. ca. viii.

Trinitatem quomodo greci exp̄resserint: et
quomodo latini. li. vi. ca. iiii.

Tres persone vnius essentie quomodo in-
telligatur. li. vii. ca. vi.

Temeritas inordinata impedit cogitatōez
trinitatis. li. i. ca. ii.

Triplex causa erroris de deo vel circa deū
li. i. ca. i.

Trinitatem legentes fallunt: quādoq; per
uerso amore rationis. ibidem.

Trinitatem indigare volentes viuacitate
ingenij: vel adiutorio artis et huiusmodi er-
rant. ibidem.

Trinitatis diuine disputandi ordo. lib. j.

ca. ii.

Trinitas est vnus solus et verus deus. ibidem.

Trinitas est summum bonum quod solus purgatis cernitur mentibus. ibidem.

Trinitas cognitio haberi potest per pietatem et non temeritatem. ibidem.

Trinitas nihil queritur laboriosius nec alibi erratur periculosius: et nihil possidet fructuosius. li. i. ca. iiii.

Trinitas pater et filius et spiritus sanctus: inseparabili equalitate insinuant vnitatem. li. i. ca. iiii.

Trinitas non est dii: sed vnus deus. ibidem.

Trinitas non est nata de virgine: nec passus: nec crucifixus: nec resurrexerit: vel ascenderit: sed filius. ibidem.

Trinitas non apparuit in specie columbe vel descendit super baptizatum christum: neque in sono: neque in linguis igneis in die pentecostes super discipulos: sed tantum spiritus sanctus. ibidem.

Trinitas non dixit: tu es filius meus dilectus: cum baptizaretur christus: in transfiguratione: sed pater tantum. ibidem.

Trinitatis persone inseparabiles sunt. ibidem.

Trinitatis persone inseparabiliter operantur: et quomodo hoc intelligitur. ibidem.

Trinitatem querentes quibus mouentur questionibus. li. i. ca. v.

Trinitate frui est gaudium plenum. li. i. ca. viii.

De trinitate quedam dicuntur separatim non tamen alius separatis intelligitur. li. i. ca. ix.

Tactus finem facit notionis. ibidem.

Trinitatis quamlibet personam sic conuenit nominari: vt et alie intelligantur. li. i. ca. x.

Tradere filium patri regnum quid sit et quomodo intelligatur. ibidem.

Temporum ordo in eterna dei sapientia finit tempore est. li. ii. ca. iiii.

Trinitas deus: an indiscrete apparuerit patribus: an aliqua persona. li. ii. ca. x.

Trinitatis essentia nunquam oculis corporalibus apparuit: sed per subiectam creaturam significauit quod voluit. li. iii. ca. xi.

Triduo dominus resurrexit. li. iii. ca. vi. Trinitatem patris et filii: et spiritus sancti vnus eiusdem substantie deum creatores omnipotentes inseparabiliter dicimus operari. li. iiii. ca. xxi.

Trinitas ipsa simul non est plus quam quęque persona. li. viii. ca. i.

Trinitatem querere debemus non quam libet: sed eam que deus est. li. ix. ca. i.

Trinitas que ex cogitantis memoria nascitur. li. xi. ca. vii.

Trinitatis multiplicationes que ex recollectione patiuntur. li. xi. ca. viii.

Trinitatum in quolibet genere voluntas nec parens inuenitur esse nec proles. libro xi. capitulum. ix.

Trinitatem coniugio maris et semine et eorum proli comparantes quomodo errent. lib. xii. capitulum. v.

Temporaria humana que fit. li. xii. ca. x.

Temporaria cognoscibilia quedam cognitionem nostram preueniunt quedam non precedunt. li. xiii. ca. x.

¶ Quas essentie in trinitate querenda sunt. li. i. ca. iiii.

Vtile est fieri plures libros diuerso stilo si diuersa fide. ibidem.

Vnitatem insinuant. pater et filius spiritus sanctus inseparabili equalitate. libro. i. capitulum. iiii.

Vnus est deus solus et verus pater et filius et spiritus sanctus. li. j. ca. vi.

Visu humano et corporali deus videri non potest. li. j. ca. vi.

Visio huius temporis quasi per speculum. li. j. capitulum. viii.

Visio futura erit facie ad faciem. ibidem.

Vita eterna est cognoscere patrem et filium et spiritum sanctum. ibidem.

Videns filium videt etiam patrem. ibidem.

Vtile sunt credentibus vt christus ascendendo formas serui subtraheret eorum aspectibus. li. j. ca. ix.

Visio dei est finis omnium bonarum actionum requies sempiterna et gaudium quod nunquam auferret. li. j. ca. x.

Vnaqueque persona in trinitate sicut est nominanda: vt et alie illic intelligantur. ibidem.

Liber

Virginitas dei filii minoris prepe forma
 serui qui in forma dei est equalis. li. j. ca. vij.
 Vnde fuit fidelibus christum corporaliter asce-
 dere. li. j. ca. ix.
 Vnitas persone filij dei et filij hois sue in
 gloria sue in humilitate quod sit. li. j. ca. xij.
 Voluntas vna est patris et filij et spiritus sancti.
 et inseparabilis operatio. li. ij. ca. iij.
 Vidit israel deum in columna nubis et ignis.
 li. ij. ca. xiiij.
 Vite mediator est christus. li. iij. ca. r.
 Vnitas spiritus sancti cum patre et filio. li. vi. ca. v.
 Vera dilectio quid sit. li. viij. ca. vij.
 Verbum amore concipitur. li. ix. ca. vij.
 Verbum mente et eterna concipitur veritate. ibidem.
 Voluntas finis quo cognoscitur si recta an
 praua cupiamus. li. xi. ca. vi.
 Vir imago dei dicitur et non mulier quoniam intel-
 ligitur. li. xj. ca. vij.
 Voluntate singuli habent propriam: prout tamen omnes non
 indicatur habere communem. li. xij. ca. iij.
 Vita ad veram beatitudinem per fidem. li. xij. ca. 7
 Vita anime est vita beata. li. xiiij. ca. iiii.
 Virtutes que definant esse cum ad eternam per-
 duxerint. li. xiiii. ca. ix.
 Verbum quod est cogitatio mentis habent ad agni-
 tionem ubique deus aliquot adducit. li. xv.
 Verbum hois manifestat per vocem: ita. ca. x.
 verbum dei per carnem. li. xv. ca. xi.
 Verbum verum significat cum quod scimus loquimur.
 li. xv. ca. xii.
 Verbi dei incommutabilis et nostri commutabilis
 dissimilitudo. li. xv. ca. xv.
 Volubilitas cogitationis in deo credenda
 non est. li. xv. ca. xvi.
 Vita futura qualis erit. li. xv. ca. xxv.
 Vnitas filij cum patre et nostra inuicem non
 habet. li. vi. ca. iij.
 x. p. dicere si esse deum verum: aut non vnum cum patre
 et solus: aut non immortalis errat. li. i. c. v.
 Christus eiusdem substantie est cum patre. ibidem.
 Christus dicitur petra. li. ii. ca. v.
 Christus significat lapidem quem iacob erexit ibidem.
 Christus significat isaac portantem ligna ad se-
 immolandum. ibidem.
 Christus pro nobis effectus est verum et perfecte
 cuius sacrificium. li. iij. ca. xiiii.
 Christum dei verum et dei sapientiam dicit apostolus
 stultus quid sit. li. vi. ca. i.
 Christus vixit natus ex virgine. li. xiii. ca. xvij
 Christus in se habet thesaurum sapientie et scientie.

lie. li. xiii. ca. xix.

i. Volare dicuntur a idolis latras ex-
 hiberet. li. j. ca. vi.
 Imaginem quandam trinitatis in mente reperit pos-
 sumus quantum ad memoriam intelligentiam
 et voluntatem. li. x. ca. xi.
 Imago trinitatis quoniam etiam potest in his que ani-
 ma ex corporis sensibus percipit. li. x. ca. xii.
 Imago sue vestigia trinitatis in eo est quod ima-
 go dei non est. id est exteriori homine querenda. li. xi.
 Imago talis exterior considerari potest. ca. j.
 in quibus sensibus: et principaliter in visibili et
 vidente et visioe. li. xi. ca. ii.
 Imago visio memoria retinet. li. xi. c. iij.
 Imagines quod cogitationis itaet acies in phan-
 tasia quam memoria percipit. li. xi. ca. iiii.
 Imago dei in anima rationali immortaliter per-
 manebit. li. xiiii. ca. iij.
 In imagine dei erit perfecta similitudo dei
 quando perfecta erit visio. li. xiiii. ca. xvii.
 Imaginem portare celestis vel terreni quod
 sit. li. xiiii. ca. xviii.
 Imago nunc perspicitur in speculo et enigmatem
 tunc autem facie ad faciem. li. xiiii. ca. xix.
 Imago que renouatur interius non exterius per
 In imagine sunt tria: memo. sicut ibidem.
 ria intellectus et amor. li. xv. ca. xxii.

Explicita est tabula.

Equus si penetrat cyclops laeta ardua necdum
 Tinguens: oceanum si breuis vna capit:
 Mirabor. sed si mortalia dicere corda
 Ausint: principium: viuere: et esse dei:
 Ades stupet: horrescit: ro: pauet: ista lingua
 Credula nunc ea res difficilis sed erit.
 Quos ter quique igitur per Augustine libellos
 Prescripti a trino: legimus vsque: deo.
 Nec sat erat legisse semel: quadrat ubique:
 Biblia concordans: mendaque: tera cadit:
 Quo fit: sublimem te aquila dixisse pigebit:
 Libera transcendit cum tua scripta nimis
 Sed tibi quod erit ludis: sumique volatus.
 Alitis: his nostris versibus ecce damus.
 Nulla et a nescia: quoniam volumina forte
 Pagina sancta tenet: vir venerande tuus.
 Impare nepe deos numero gaudere pbasti
 Nilus ab excelso: singula tera facis.
 Numine sancte tuo pro o tuare. Iohannem
 De amerbach: pens qui tibi possit opus.
 finis

Incipit liber Boetii ad Symmachum q
mō trinitas ē vn⁹ de⁹ ⁊ nō tres dii.

Prologus

Investigatam diuissime qñez
quēuz nfe mēt⁹ igniculū lux di
uina dignata ē: formatā ratōib⁹
lūterisq; mādaz offerēdaz vo/
bis cōmunicādamq; curauit: itā
vestri cupidus iudicij: qñ nostri
studiosus inuētū. Quatin re qd
mibi sit animi quicquid stilo excogitata commē
do: tum ex ipa materie difficultate: tum ex eo
quod caris. i. vobis tū qd loquor itelligi pōt.
Neq; enī fame iactatiōe ⁊ manib⁹ vulgi cla/
morib⁹ exuamur. Sz sigs ē fruct⁹ exterior:
hic nō aliā pōt nisi materies similit⁹ spare sen/
tētiā. Quocūq; igit⁹ a vobis deici oculos.
Parti ignaua signicies: parti calid⁹ liuor oc/
currit: vt cōtumeliā videar diuinis tractantib⁹
irrogare: q talib⁹ hoim mōstris nō agnosce
da hic potius q; pulcāda piceerim. Accirco
stilū breuitate strabo ⁊ ex iunīs sumpta phi/
losophic disciplinis: nouor⁹ vborū significa/
tōib⁹ volo. Et hec mibi tān nobisq; siqñ ab
ea puerit⁹ oculos colloquant: L ceteros vero
ita submouim⁹: vt q cape itellectu nequerint
ad ea ēt legēda videant idigni. Sz nec tantū
a nob⁹ qri oportz: qnto humanae rōnis inuit⁹
ad diuinitatis valz celsa cōscēdere. Mā ceter⁹
quocq; artib⁹ idem qñ qdā finis ē pstitut⁹: q/
usq; potest via rōnis accēdere. Neq; eiz me/
dicina semp egris affert salutem: sz nulla erit
culpa medēis: si nichil eoz que fieri opozte/
bat ommisit. Idēq; sit i ceteris. Ac qñū hec
difficilior qstio ē: itā faciliōr debz esse ad veni/
am. Vobis tamē illud inspicēdū est: an ex
beati augustini scriptis scia ratōm aliq; in
nos venictia fruct⁹ intulerit. Hac d pposita
qstioe hic summam⁹ inuitū.

Explicit plogus. Incipit liber primus
De trinitate.

bristiāe religiōis reuerētiā plures
c vsurpāt: sz ea fides polz maxie ac so/
litarie ⁊ que tū ppter vniuersaliū pce/
pta regularū quibus ciuicē religiōis itelligat
auctoritas. Tū pptica q; ei⁹ cult⁹ p oēs pene
mūdi iminos emanauit. catholica vel vniuer/
sal vocat. Cui⁹ b d trinitat⁹ vnitatē sniaz par

igit⁹ de⁹ fili⁹ deus spūs sanct⁹ de⁹. Igit⁹ pat⁹
fili⁹ spūs sanctus vnus ds: nō tres dii. L nū⁹
puitiōis ratio ē i differētia eos. n. differēt ia
pmitat: qui vel augēt vel minuūt: vt arriani
Qui gradibus meritoz trinitate variātes dī/
straunt atq; i pluralitatē deducūt. Pricipiū
ē pluralitat⁹ altitas ē: pter altitatē eiz nec plu/
ralitas qd sit itelligi pōt. Trū nāq; rerū in q
libz tū genere tū specie: tū numero diuersitas
pstat. Quonēs idē dicit toties diuersuz etiā
pdicat. Idē vero dicit trib⁹ modis. Aut ge/
nere vt idē hō q; equus: qz idē gen⁹ vt aial:
vel spē vt idē Lato qd Cicero q; cadex spēs
vt hō vel numero vt Tuli⁹ ⁊ Cicero q; vnū
est numero. Quare diuersum etiā vel generē
vel spē vel numero dicit sz numero differēt iā
accidētū varietas fac. nā tres boies neq; ge/
nere neq; spē. sz suis accidētū distant. Mā
vel si aio cūctā ab his accidētū sepmus: tū lo/
cus cūctis diuersus ē. quē vnū fingere nullo
modo possumus. Duo cñi corpa vnū locū nō
optiebūt. qui est accidēs atq; ideo sunt nume/
ro plures qñ accidētibus plures sunt.

Capitulum. Secunduz

De igit⁹ igrediamur ⁊ vnūq; dōq; vt i
a itelligi atq; capi pōt discuriām⁹. Mā
sic optime diem videt eruditū ē hois
vnū qdōq; vt qz ē: ita d co fidē cape ⁊ tentat.
Mā cū tres sint spectatiue ptes natural⁹ i motu
iabstracta idē. L cōsiderat
eiz cōpoz format⁹ cū matia q cōpib⁹ actu sepa/
ri nō possunt. Que cōpa i motu sunt vt euz tra/
deozsuz ign⁹ surusuz fer⁹: habz q; motū forma
materie puita. Mathematica sñ motu i ab/
stracta. Nec cñi format⁹ eozpōz speculat⁹ sine
matia: ac p b sine motu. Que forme euz in
matia sunt. ab his separi nō possunt. Theolo/
gia sine motu abstracta atq; sepabil⁹. Mā dei
substātia ⁊ matia ⁊ motu carz. Zn nālib⁹ igit⁹
rōnalr: i mathematicis disciplinalr: i diuin⁹ i
tellectualr vñari optebūt. Mz deduci ad ima/
gines: sz pot⁹ ipaz ilpicere formā: q vere for/
ma: neq; imago ē: ⁊ q cē ipm ē ⁊ ex q esse ē.

Capitulum. Tertiu.

Mā nāq; cē ex forma ē. Statua eiz
o n scōz es qd ē matia: sz scōz forma q
i eo insignita ē effigies aial dicit. ipz qz
es n scōz trā q; cē i materia: sz dicit scōduz
cris figurā. Terta qz ipa nō scōz
dicit: sz scōm siccitatē gr. utatē qz q sunt

forme. Nihil igit scd; matiam esse dicit: s; le
 cidu pparformā. S; diuina substantia sine ma
 tia forme ē: atq; ideo vnū: et est id qd est. reliq;
 enī nō sunt id qd sunt. Vnū qd; enī h; esse
 snū ex his ex qbus ē idest ex pibus suis: et ē
 hoc atq; h. i. ptes sue pūte s; nō hoc vl' h' sin
 gularit. vt cū hō terren' pstat ex aia et corpore
 cōp' et aia ē. nō vl' corp' vl' aia. Igit in pte n
 ē id qd ē: qd vero nō ē ex h' atq; h': sed tm ē h'
 Illud vero ē id qd et est pulcherrimū fortissi
 mūq; q; nullo nitit. Quo circa hoc v' vnū
 in quo nullus numer': nullū in eo aliud pēq;
 id qd ē n; enī subiectū fieri pōt forma enī est:
 forme vero subiecte eē nō possunt. Nā q; ce/
 tere forme subiecte accidētibus sint vt huma
 nitas: nō ita accidētia suscipit in eo qd ipa est
 sed eo qd matia ei subiecta ē. Vn enī materia
 subiecta hūanitati suscipit qdlibet accidēs: ipa
 hoc suscipe videt hūanitas. forma vero q; est
 sine materia nō poterit esse subiectū: nec vero
 inesse materie. Itēq; enī est forma: s; ima/
 go. Ex his enī formis q; pter matia sunt iste
 forme venerūt: que sunt i materia et cor' effi/
 ciūt. Nā ceteras q; i corpibus sunt abutimur
 formas vocātes: dū imagines sint. Assimilat
 enī formis his q; nō sunt i matia pstitute.

Capitulu. Quartu.

Nulla igit in eo diuersitas: nulla ex di
 uersitate pluralitas. nulla ex accidēti
 bus multitudo: atq; iccirco nec nume
 rus. De' vō a deo nullo differt nec vel acci
 dēt' vel substantiaib' differētijs i subiecto
 positus distat. vbi vō nulla ē differētia nlla ē
 omnino pluralitas. Quas nec numer'. Igit
 vnitastū. Nā cū ternio repetit de': cu; pat'
 et fili' et spūssanc' nūcupat tres vnuates non
 faciūt pluralitatē numeri i eo qd ipse sunt. Si
 adueriam' ad res numerabiles. ac nō ad ipz
 numerū. Illic enī vnitatū repetitio numeruz
 facit. Tres enī vnitates ternaliū faciūt qz ipse
 numer' ex vnitatib' collect' est. In eo at nu
 mero q; in reb' naturalib' pstat. repetitio vni/
 tatū atq; pluralitas minime facit numerabiliū
 rez numerosaz diuersitatez. Numer'. n. du
 plex ē. Vnus qdē quo numeram'. alī vero
 q; in reb' numerabilib' pstat. Etenī vnū res
 est: vnitās qua vnū dicimus. Duo rursus i re
 bus sunt. vt hoies vel lapides dualia mihi. s;
 tamē dualitas: qua duo homines vl' lapides
 sūt duo. cūq; ceteris eodē modo. Ergo i nu

mero q; numeramus repetitio vnitatum facit
 pluralitatē. in rez vero numero nō facit plu/
 raliatē vnitatū repetitio. vel vt si de codē dicā
 Bladi' vnus: Aduro vnus: Ensis vn':
 potest enī vnus tot vocabulis gladius agno/
 sci. Hec enīz vnitatum repetitio iterano po
 tius ē q; numeratō. Velut si ita dicam': en
 sis: mucro: gladius: repetitio qdaz ē eiusdēz
 nō numeratō diuersoz. Velut si dicā sol: sol:
 sol: nō tres soles effecerim. Sed vno totiens
 pdicaueri. Nō igit si de patre et filio et spūscō
 tertio pdicat deus iccirco trina numeratō nu
 merū facit. hoc enī illis vt dēm est iminet: q;
 inter eos distātia faciūt meritoz. Catholicis
 vero nihil in differētia pstitutebus: ipamq;
 formā vt est esse ponētibz: n; aliud esse quā
 est ipm q; ē opinātibz. Repetitio recte d' co
 dē: q; enumeratō diuersa videt cū dicit de':
 pat': deus filius deus spūssancus. Atq; hec
 trinitas est vnus de': vel d' enīz atq; mucro
 vnus gladius. Velut sol sol sol vnus sol. S;
 hic inter i ad eā dēz sit significatōez mōstratio
 nēq; q; onidit nō omnē vnitatū repetitōez: nu
 merū pluralitatēq; pscē. Nō vero ita dicitur
 pat' et fili' et spūssanc' quasi multuocū qdā.
 Nā mucro et ensis et ipse ē et idē. Pater vero
 ac filius et spūssancus idē egdē est nō vō ip
 se i qua re paulisp' psciderādū ē: regredibz enī
 ipse ē pat' q; filius minime igit. Rurs' idē alī
 galter: negat. si est igit int' eos i re oī in disie/
 rētia. Qua subitrat quē numer' ex subiecto
 rū diuersitate psci supius explanatū est. De
 qua rebremiter psciderabim' si pusilld' quem
 admodū de deo vnūq; pdicat pmissum.

Capitulu. Quintu.

Ecce cio pdicamētia tradūtur. que d'
 d' rebz oībz vniuerialit' pdicant. i.
 substantia q; litas: q; nritas: ad aliqd' vbi
 qū: hēre: sūti: facē: pati. Hec igitur talia sunt
 q; lita subiecta permiserint.

Capitulu. Sextu.

Am pars eoz i reliq; rez pdicatōe
 n' subiecta. pars in accidentiū nō ē. Ad
 bec cū q; in diuinā pterit pdicatōem
 cūta mutātū q; pdicari possūt aliqd' vō oīo
 nō pōt pdicari. Nā suba in illo non est vere
 sba: s; vltra subam. Tres qualitas et cetā que
 euenire queūt quoz vt amplior fiat intellectus
 Exēpla habēdā sunt. Nā cū dicimus deus.
 subam qdē significat' videmur: sed eāq; sit.

ultra subam. **Capitulum. Septimū.**

Cum vero iustus qualitate quidem: sed non accidentem. sed ea que sit suba. Sz ultra subam. Neque enim aliud est quod est aliud est quod iustus est: sed idem est esse deo quod iustus. Item cum dicitur magnus vel maximus quantitate: quod significare videtur: sed ea que sit ipsa suba talis qualem esse diximus ultra suba. Idem est enim esse deo quod magnus est forma enim eius superius demonstratum est. quoniam sit forma et unum vere. nec ulla pluralitas. Sed hec predicamenta talia sunt. ut in quo sint ipsum esse faciat. quod dicitur diuise quidem in ceteris: in deo diuine atque coplate hoc modo. Nam cum dicimus suba ut homo vel deus ita dicitur quasi illud de quo predicatur ipsum sit suba: ut suba homo vel deus. Sed distat. Quoniam homo non integre ipsum homo est. ac per hoc nec suba. Quod eius est aliis debet. que si sunt homo. Deus vero hoc ipsum quod est deus est. Nec enim aliud est nisi quod est. ac per hoc ipsum deus est.

Capitulum. Octauū.

Rursus iustus quod est qualitas: ita dicitur quasi ipse hoc sit de quo predicatur. Idem si dicamus homo iustus: vel deus iustus: ipsi homines vel deus iustus esse proponimus: sed differunt quod homo aliter aliter iustus. Quod vero est idem ipsum est quod iustus. Magni est homo vel deus dicitur atque ita ipse sit homo magnus: vel deus magnus. Sed homo tantum magnus: deus vero ipsum magnus existit. reliqua vero non de deo neque de ceteris predicantur.

Capitulum. Nonū.

Amplius ubi vel de deo vel de homine predicatur potest. De homine ut in foro: de deo ut ubique. Sed ita ut non quasi ipsa sit res id quod predicatur de qua dicitur. Non enim ita homo dicitur esse in foro: quemadmodum esse albus vel longus. nec quasi circumscriptus. et determinatus proprietate aliqui qua designari se possit. sed tantum quod sit illud aliis informati rebus per hanc predicationem ostendit de deo vero non ita. Nam quod ubique est ita dicitur videtur non quod in omni sit loco. Quod enim in loco esse non potest: sed quod ei omnis locus adsit ad cuius praedictum: cum ipse non suscipiat in loco. Atque ideo nullo in loco esse dicitur quoniam ubique est: sed non in loco. Quando vero eodem predicatur modo ut de homine heri videtur. de deo vero semper hoc quod non quasi esse aliquid dicitur illud ipsum. de quo hesternus dicitur aduentus: sed quod ei hoc tempus accessit predicatur. Quod vero de deo dicitur semper est: unum quod significat quasi omni perituro fuerit. omni quod modo sit presenti. omni su-

turo erit quod de celo et de ceteris immortalibus corporibus secundum philosophos dici potest. At de deo non ita. Semper enim est quoniam semper presentis est in eo tempus. Tantumque in nostris tempus presentis quod est nunc interest ac diuinum quod nostrum nunc quasi currēs tempus facit sempiternitate. Diuinum vero nunc permanēs neque mouēs sese atque persistēs. et eternitate facit. Qui non si adicias semper facies ei quod est nunc iugē indefessumque ac per hoc perpetuum facies cursu quod est sempiternitas. **Ca. decimū.**

Rursus habere vel facere eodem modo

Dicimus enim currit vestitus de homine de deo cuncta possidēs regit. Rursus nibli de eo quod est esse de utriusque deum est. Sed hec omnis predicatio exterioribus dat: omniaque hic quodammodo referant ad aliud. Cuius predicationis differentiam sic facilius inter nos scimus. Qui homo est vel deus refert ad suba qua est aliquid. i. homo vel deus. Qui iustus est refert ad qualitatem quod est aliquid. i. iustus. Qui magnus ad quantitatem qua est aliquid. i. magnus. Nam in ceteris predicationibus nihil tale est. Qui enim dicitur esse aliquis in foro vel ubique refert quod ad predicamentum quod est ubi. sed non in quo aliquid est velut iustitia iustus. Item cum dico currū vel regē vel nūc est vel semper est refert quod vel ad facere vel ad tempus. Similiter interius diuinum illud semper tempus dici potest. Sed non in quo aliquid est velut magnitudie magnū. Nam sciti passionemque regni non oportet in deo. Neque enim sunt. Jam ne pater que sit diffra predicationem et pater quod alie quidem quasi rem monstrēt. Alie vero quasi circumstantias rei. Quod illa que ita predicantur ut esse aliquid rem ostendat illa vero ut non esse: sed potius extrinsecus aliquid quodammodo assignat. Illa igitur aliquid esse de signat. Hec re predicationes vocant. que cum de rebus subiectis dicuntur vocantur accidentia secundum rem. Cui vero de deo quod subiectus non est similitudinem rei predicationem nuncupat. **Capitulum. Undecimū.**

De nunc de rebus speculatur. quoniam bus esse quod deum est sumptimus ad disputatores. Maxime enim hic non videtur se habere se facere predicationes. quod perspicue ex alieno aduentu constare perspicunt. Age enim quoniam dominus et frater relationes sunt. videamus utrum ne ita sit ut frater sit predicationem an minimum. Atque si auferas fratri abstruleris quod dominum. Ac si etiam si auferas albedinem abstruleris quod albus. Sz interest quod albedo accidit albo: quod sublati perit nimirum albus. At in domino si fratri auferas perit

Liber

vocabulū q̄ dñs vocabat. Sz nō accidit suus domino vt albedo albo: sed p̄as quedam qua suus coarces. Que qm̄ sublato depit suo. cō stat n̄ ea per se domino accidet: sz p̄ fuoz quo dñm̄ extriscū accessum. Mō igit̄ dici pōt p̄dicatōez relatiū q̄q̄ rei de qua dicit̄ fm̄ se addere v̄l minucere vel mutare: que tota nō i eo q̄s est eē p̄stitit. Sz in eo q̄ ē in p̄patōe ali q̄ mō se hēre. Nec s̄p ad aliū: sed aliq̄tēs ad idē. Age enī stet q̄s: igit̄ si accedā dext̄ ero ei finit̄. Ille ad me compatus erit dext̄ n̄ q̄ ita sit per se dext̄ velud longus aut albus Sed quod ego dext̄ accesseri. Rursus ego finit̄ accedo. Itē erit ille dext̄: nō q̄ ille sit p̄ dext̄ velud albus ac lōgus. sz q̄ me accedente sit dext̄. atq̄ id q̄ est ame t̄ ex me est: minime vero ex se. Quas sz rei alicui? q̄ i eo q̄s ip̄a est p̄petatē nō faciūt p̄dicatōez n̄bil al ternare v̄l mutare queūt. nullāq̄ oīo essentia variare: Quo cura si pater ac filius ad aliqd̄ dicunt: n̄bilq̄ aliud vt dictū est differt nisi so la relatōe: Relatō vero nō p̄dicat ad id de q̄ p̄dicat q̄m̄ ip̄a sit t̄ fm̄ rē d̄ qua dicit̄ nō faciet alteritatē rei d̄ q̄ dicit̄. Sz si dici pōt q̄ qdē mō id q̄s v̄t ielligi potuit iter p̄tām est p̄sonarū.

Capitulū. Duodecimū.

Adm̄o enī magna regulē ē veritas
 o in rebus icorp̄alibus distatias effici
 differētijs nō locis. Neq̄ accessisse di
 ci pōt aliqd̄ deo vt pater fieret: nō enī cepit eē
 vnq̄s pater eo q̄ s̄bal qdē ei est p̄ductio filiū.
 Relatiua v̄o p̄dicatō patris ac si meminim⁹
 oīum i p̄oribus de deo semētiāz. Ita cogite
 m⁹ p̄cessisse qdē ex deo patre filium deū t̄ ex
 v̄ris p̄sp̄m̄scm̄: hos qm̄ icōpales s̄m̄ m̄m̄m̄
 loc̄ distare. Quoniā vero patet deus t̄ fili/
 us deus t̄ sp̄ss̄s̄s̄ deus: Deus vero qm̄
 nullas habet differēnas gbus differt a deo
 a nullo eoz differt. Differētiē q̄ o v̄bi absūt
 abest pluralitas: v̄bi abest pl̄alitas: adest vni
 tas. N̄bil aut̄ aliud gigni potuit ex deo nisi
 deus t̄ in rebus numerabilibus repetitō vni
 tatū nō fac̄ modis oībus pluralitatē. Triū igit̄
 tur p̄donec p̄stituta est vnitas. Sz qm̄ n̄lla re
 latio ad seip̄m̄ referri pōt: ideo q̄ ea secūdū
 seip̄m̄ ē p̄dicatō q̄ relatōe caret. It̄ acta qdē est
 trinitas numerositas in eo q̄ ē p̄dicatō relatio
 nis sz suar ē s̄cē vnitas i eo q̄ est i differētia
 vel s̄cē vel operatōis vel oīo eius q̄ sc̄d̄z se di
 cit̄ p̄dicatōis. Ita igit̄ s̄ba p̄tinet vnitatē: rela

tio m̄u t̄p̄licat trinitatē: atq̄ iō sola siglatim
 p̄ferunt atq̄ sep̄at̄ q̄ relatōis sunt. Nā idē
 pater q̄ filiū nō est nec idē v̄terq̄ q̄ sp̄ss̄s̄s̄s̄
 Idē tamē deus ē pater t̄ filius t̄ sp̄ss̄s̄s̄s̄
 idē iustus: idē bonus: idē magn⁹: idē om/
 nia q̄ sc̄d̄z se poterūt p̄dicari. Sane sc̄d̄ū est
 nō semp̄ tale esse relatiū p̄dicatōez vt semp̄
 ad differēns p̄dicet vt est suus ad dñz: differt
 enim. Nā oē egle eqli egle ē: t̄ simile simili
 simile ē: t̄ idē ei q̄s ē idē idē est: t̄ filius est in/
 trinitate relatō p̄ris ad filiū t̄ v̄riusq̄z ad sp̄m̄
 sanctū vt eius q̄s ē idē ad id q̄s est idē. Qd̄
 si in cunctis alijs rebus nō potest inueniri fa
 ct̄ hoc cognata caducis reb⁹ alteritas. Mos
 v̄o nulla imaginatōe deduci: sz simplici itelle
 ctu erigi t̄ vt q̄q̄z itelligi pōt: ita aggredi enā
 itellectu oportet. Sz d̄ p̄posita q̄nc̄ latis di/
 ctū est. Nūc v̄ri nezm̄ iudiciū expectat subti/
 litas q̄onis. q̄ v̄rū recte decursa sit an minū
 v̄ra statuat p̄nūciatōis auctoritas: Qd̄ si s̄cē
 fidei fundamēt̄ sp̄ote firmissima oppulente
 gratia diuina p̄donea argumētōz ad uenta
 p̄stitūm̄ illuc p̄fecti opis letitia remeabit v̄n/
 de venit affect⁹. Qd̄ si v̄lra se hūanitas neq̄
 uit ascēdere q̄ntū imbecilitas substrabit vota
 supplebunt.

Explicit liber p̄m⁹. Incipit sc̄d̄s eiusdēz
 ad Jobānē diaconū ecclesie Romane virum
 pat̄ t̄ fili⁹. ac sp̄ss̄s̄s̄s̄ d̄ diuinitate s̄bal p̄dicet̄.

Vero an pater t̄ fili⁹ ac sp̄ss̄s̄s̄s̄
 d̄ diuinitate subalt̄ p̄dicent̄ an
 alio q̄z mō viamq̄z idagis h̄it
 arbitro eē sumēdā v̄n̄ rex oīū
 manifestū p̄stat exordū. i. ab
 ip̄is catholice fidei fundamētis:
 Si igit̄ interrogē an q̄ dicit̄ pat̄
 s̄ba sit respōdet̄ eē s̄ba Qd̄ si q̄ram an fili⁹ s̄ba
 sit idē dicit̄. Sp̄ss̄s̄s̄s̄ q̄z s̄baz eē nemo dubi
 tauerit. Sz cū rur⁹ colligo p̄iez filiū sp̄m̄scm̄
 nō plures sz v̄nā occurrūt esse. v̄na igit̄ s̄ba tri
 um nec separi v̄llo mō aut distūgi pōt: nec ve
 lud p̄bus in v̄nū p̄iuncta est: sz ē v̄na simplici
 ter. Quenūq̄ igit̄ d̄ diuina s̄ba p̄dicant̄ ea tri
 bus op̄. nec esse cōmūia: idq̄z erit signū que
 sint: que de diuinitatē s̄ba p̄dicet̄. Qd̄ q̄ciq̄
 hec mō dicūt̄ de singlis in v̄num collectis
 tribus singlari p̄dicabit̄ hoc mō. Si dicim⁹
 pater deus est: fili⁹ deus est: sp̄ss̄s̄s̄s̄s̄ de⁹
 est. pater filius ac sp̄ss̄s̄s̄s̄ vnus deus. Si

igitur eorum una deitas una substantia est. licet dei nomen de diuinitate substantia predicari. Ita pater veritas est: filius veritas est: spiritus sanctus veritas est. pater filius spiritus sanctus. Multas veritates sunt una veritas est. Si igitur una in his substantia una est veritas necesse est veritate substantia predicari: de bonitate de incommutabilitate: de iustitia: de omnipotentia ac de ceteris omnibus quam de singulis quam de omnibus singulariter predicamus manifestum est substantia dici. Unde apparet ea que cum in singulis separatim dici conuenit necesse in omnibus dici quecumque non substantia predicari sed alio modo. Qui vero iste sit posterius queramus. Nam quod pater est hoc vocabulum non transmittit ad filium neque ad spiritum sanctum: Quod sit ut non sit substantia nomen hoc indicatum. Nam si substantia est ut deus: ut veritas: ut iustitia ut ipsa queque substantia de ceteris diceretur. Item filius totus recipit nomen Meque enim cum alijs iungitur sicut i deo: sicut in veritate: sicut in ceteris superius dixi: Spiritus queque sanctus non est idem quod pater ac filius. Et his igitur intelligimus preter filium ac spiritum sanctum: non de ipsa diuinitate substantia dici: sed alio quodam modo: Si enim substantialiter predicaretur de singulis et de omnibus singulariter diceretur. Nec vero ad aliud dici manifestum est nam et pater alicuius pater est et filius alicuius filius est et spiritus alicuius spiritus. Quo fit ut nec trinitas substantia de deo predicetur. non enim pater trinitas quod enim pater est filius ac spiritus sanctus non est nec trinitas filius nec trinitas spiritus sanctus: sed eundem modum. Sed trinitas quod est in personarum pluralitate consistit: vnitas vero in substantie simplicitate. Quod si personae diuise substantia vero diuisa sit necesse est quod vocabulum ex personis originem capiat id ad substantiam non pertinet. ad trinitatem personarum diuersitas facit. trinitas igitur non pertinet ad substantiam. Quo fit ut neque pater neque filius neque spiritus sanctus nec trinitas de deo substantia predicentur. Sed ut deus est ad aliud. Deus vero veritas: iustitia: bonitas: omnipotentia substantia in immutabilitas virtus sapientia et quicquid homini excogitari potest substantia de diuinitate dicitur. Nec si recte se ex fide habent: ut me instruas peto. Aut si aliquid forte diuersus es diligenter intueere que dicta sunt et fide si poteris rationemque dirigere. Explicit liber Secundus de Trinitate.

Incipit prologus in librum de hebdomadibus.

Stultas vter hebdomadibus nostris ci-
p- quoniam obscuritate que trinitatem modum quo
subiecto ideo quod sunt hoc sunt: cum vero sint a
lia bona digerant et paulo euidentius monstrare. Id

quod eo dicitur esse faciendum quod si sit omnibus notum iter huiusmodi inscriptionum: Tuus vero testis ipse sum
quod hic viuaciter fueris animi plectus. Probo do-
madas. Vt ego ipse mihi comitor potiusque ad
memoriam mihi spectata conferuo quod cuiusque prae-
po: quod lasciuia ac petulantia nihil a ioco risuque
parit esse primum. pro hinc tu ne sis obscurita-
bus breuitatis aduersus: que cum sint archani
fida custodia tamen id habet comodi. quod cum his solis
que digni sunt collocuntur. Vbi igitur in mathema-
tica fieri solet ceterisque etiam disciplinis propositi
terminos regulasque quod cuncta que secum effluunt.
Incipit liber de hebdomadibus. Capitu-
lum primum et propositio prima.

Immunis animi conceptio est
enunciatio quod quodque probat audi-
ta. Huius duplex modus est
Nam una ita composita est ut omnium
hominum sit veluti si proponam
hanc. Si duobus equalibus equalia
auferas que retineant equalia esse
nullus id intelligens neget. Alia vero est docto-
rum tamen que tamen ex talibus composita animi deceptio-
nibus venit ut est. Que incorporalia sunt in
loco si esse et cetera que si vulgus sed docti compositum. iij.
Diuersus esse et id quod est. Ipse enim esse non
dum est at vero quod est accepta eandem formam est atque
consistit. iij. Quod est participare aliquid potest. Sed
ipsum esse nullo modo aliquid participat sit enim participatio
cum aliquid ita est: est aut aliquid cum esse suscepit. iij.
Id quod est habere aliquid prout quod ipse est potest ipse
vero esse nihil aliud prout se habet admixtum. v.
Diuersum est autem esse aliquid et esse aliquid i eo quod est
illic enim accidit hac substantia significat. vi. De quod
est participare eo quod est esse ut sit. alio vero participat ut
aliquid sit: At per hoc id quod est participat eo quod est
esse ut sit. Et vero ut princeps alio equalibus. de sim-
plex esse suum et id quod est vnum habet. vii. Si
proposito aliud est esse aliud ipsum est. viii. Si
diuersitas est discors similitudo vero quodam appetere
da est. Et quod appetit aliud tale ipsum esse naturaliter
ondui que est illud hoc ipsum quod appetit: Suffi-
cienter igitur quod primum apud deum vero rationis
interpre suis vnum quodque aptabit argumentis.

Capitulum Secundum.

Deus vero homini est: ea autem sunt bona
sunt. Tenet enim omnia sunt: dicitur om-
ne quod est ad bonum tendere. De autem tenet
dit ad fide quod ad bonum tendit bona ipsa sunt

Sz q̄madmodū bona sūt igrēdū est vtrū ne
p̄cipatōe an sba. Si p̄cipatōe p̄scīpa nullo
modo bona sunt. nā q̄d p̄cipatōe albū est p̄ se
in ea q̄d ip̄m ē albū nō ē. et de ceteris q̄litasib⁹
eodē mō. Si igit p̄cipatōe sunt bona ip̄a p̄ se
nullo modo bona sunt. nō igit ad bona redāt
Sz cōcessuz est: nō igit p̄cipatōe sunt bona
sz sba: Quoz vō sba bona ē id q̄d sunt bona
sūt id q̄d sūt an hūit ex eo q̄d ē ēē. ēē igit ip̄oz
bonorū ē oīuz igit rex ip̄m esse bonū est: Sz
si esse bonū est. ea que sunt in eo q̄ sunt bona
sunt. idēqz illd ē ēē q̄ bonū ēē. Sba igit bo
na sunt qm nō p̄cipat bonitate. Qd si ip̄m ēē
i eis bonū est: nō est dubiū qm ēē sba cū sunt
bona pmo sunt bono similia ac p̄ ip̄m bona
erūt nihil ē illi p̄ter scīp̄z sile ē ex quo fit vt oīa
q̄ sunt sba sunt: q̄d dictū nephas ē. Nō sunt
igit sba bona: ac p̄ hoc nō in his ēē bonū
Nō sunt igit in eo q̄d sunt bona. sz nec p̄ci/
pat bonitatem. nullo enī modo ad bonū ten/
derēt. nullo igit modo sunt bona. huic q̄nī
tal poterit adhiberi solutio. Adulta sunt q̄ cuz
separi actu non possunt: aio tñ z cogitatione
separāt. Et cum triaguluz vel cetera subiecta
materie nullus actus separat mente tamē segre
gans ip̄m triagulū p̄petatūqz eius p̄ter mate
riā speculat. amoueam⁹ igit p̄mi bōi p̄sentia
paulisqz ex aio q̄d ēē quidē p̄tingit. idēqz oīum
doctoꝝ id octoꝝqz snia barbaraz q̄qz gentiū
religiōib⁹ cognosci pōt. h̄igit paulisqz amoto.
ponamus oīa esse que sunt bona: atqz ea cōsi
deremus q̄madmodū bona esse possent si a p̄
mo bono minime d̄fluxissent. h̄ic itueor aliū
in eis esse q̄d bona sunt aliud q̄d sunt. ponat
enī vna cadēqz sba bōa ēē alba grauis rotūda
iuncalid ēēt ip̄a illa sba aliū ei⁹ rotūda: alid
color aliū bonitas. nā silicē singula idē ēēt
q̄d ip̄a sba idē ēēt grauitas q̄d color q̄d bonū
z bonū q̄d grauitas: q̄d fieri natura non sinūt
Aliud igit tūc in eis ēēt esse: aliū aliqd esse: ac
tē bona qdē ēēt. esse tñ ip̄m minime hērent
bonū. Igit si nullo mō ēēt nō a bono ac bo
na essent ac nō idē essent q̄d bona: sz cis aliud
esset esse aliū bōa ēē. Qd si nihil oīo aliū ēēt
nisi bōa neqz grauitas neqz colōdata. neqz spaci
dificatiōe distenta nec nulla i eis q̄litas esset
Nisi tantū bona ēēt. tūc nō res sz rex vide
rent ēē p̄ncipiū: nec potius viderent sz vide
retur. Vnu enī solūqz est h̄mōi q̄d tñ bonū
nihil aliūqz sit. Que nō sunt simplicia nec esse

omnino poterāt: nisi ea id q̄d solū bonū est
esse voluissz. Jecirō qm esse eoz a boni volū
tate defluxit: bona esse dicunt p̄mū enī bonū
qm ēē eo q̄d ē bōuz ē sin vō bonū qm ex eo flu
xit cui⁹ ip̄z ēē bonū est ip̄z q̄qz bonū est. sz ip
sum esse omniū rex ex eo fluxit q̄d est p̄mū bo
nū: z q̄d bonū tale est: vt recte dicat in eo q̄d
est esse bonū. Ip̄m igit esse eoz bonū ē. Tūc
enī in eo q̄d essent nō essent bona: si a p̄mo
bono minime defluxissent. Qua in re soluta
questio ē. icirco enim licet in eo q̄ sint bona
sint nō sunt tñ similia pmo bono. Qm non q̄
q̄ mō sint res ip̄m ēē eoz bonū ē. Sz qm nō
potest esse ip̄m esse rex: nō a pmo esse deflu
xerit. i. a bono icirco ip̄z esse bonū est. nec est
sile ei a quo ē. Illud enī quōqz mō sit bonū est
in eo q̄d est. nō enī aliud est p̄ter q̄z q̄d bonū
est. hoc autē ab illo nō ēēt bonū fortasse esse
posset. Sz bonū in eo q̄d est ēē nō possz. Tūc
cni p̄ciparet fortitū bono: ip̄m vero esse q̄d
nō haberēt a bono: bonum hēre nō possent.
Igit sublatō ab h̄is pmo bono mente z cogita
tiōe: ista licz essent bōa. tñ in eo q̄d essent: bo
na esse non possent. Et qm actu non potuerit
existere nisi illd ea q̄ vō bonum est. pduxisset
icirco z esse eoz bonū est: z non est sile sba
bone id q̄d ab eo fluxit. et nisi ab eo fluxissent
licz essent bona tñ in eo q̄d sunt bona esse non
possent. qm z p̄ter bonū z nō ex bono ēēt cū
illud ip̄m bonū p̄mū est z ip̄m esse sit: z ip̄m
bonū z ip̄m esse bonū. At nō etiā alba i eo q̄
sunt: alba esse op̄tēbit ea que alba sunt: qm ex
volūtate dei fluxerūt vt essent alba minime.
Illud est enī ēē z aliū alba esse hoc ideo qm
q̄ ea vt ēēt effecit: bon⁹ qdē est minime ve/
ro alba s. Volūtate igit bōni cōmitata sunt vt
essent bona in eo q̄ sunt. Volūtate vero albi
nō sunt p̄mitata vt albi eius esset p̄petas vt
ēēt albū nō i eo q̄d est. neqz enī ex albi volūtate
defluerūt. Itaqz q̄ voluit ēē ea alba qui erat
nō albus sunt alba tñ. Quia vero voluit esse
ea bona q̄ erat: sunt bona in eo q̄d sunt
Secūdū hanc igit rōne: cūcta opozz esse iusta
qm ip̄e iustus ē: qz ea esse voluit. ne hoc qdē.
nam bonū esse ad ēētū. Iustū vero esse ad
actū respicit: Idz autē ē in eo esse q̄d agerent:
idē igit bonū esse q̄d iustū. nobis vero nō est
idē ēē q̄d agere. nō enī simplices sum⁹: nō ē
igit nobis idē bonos ēē q̄ iustos: sz idē ēē est
nobis oib⁹ in eo q̄d sum⁹: bona igit oīa sunt

nō est iusta. Amplius bonū qdē generale ē
iustu vō nō speciale: nec spēs descendit i oia.
Iecirco alia qdē iusta alia nō. oia vō bona.
Explicit Liber de hebdomatibus

¶ finis

De trinitate carmina ex libro 8 philoso
phie consolatione boetij excerpta.

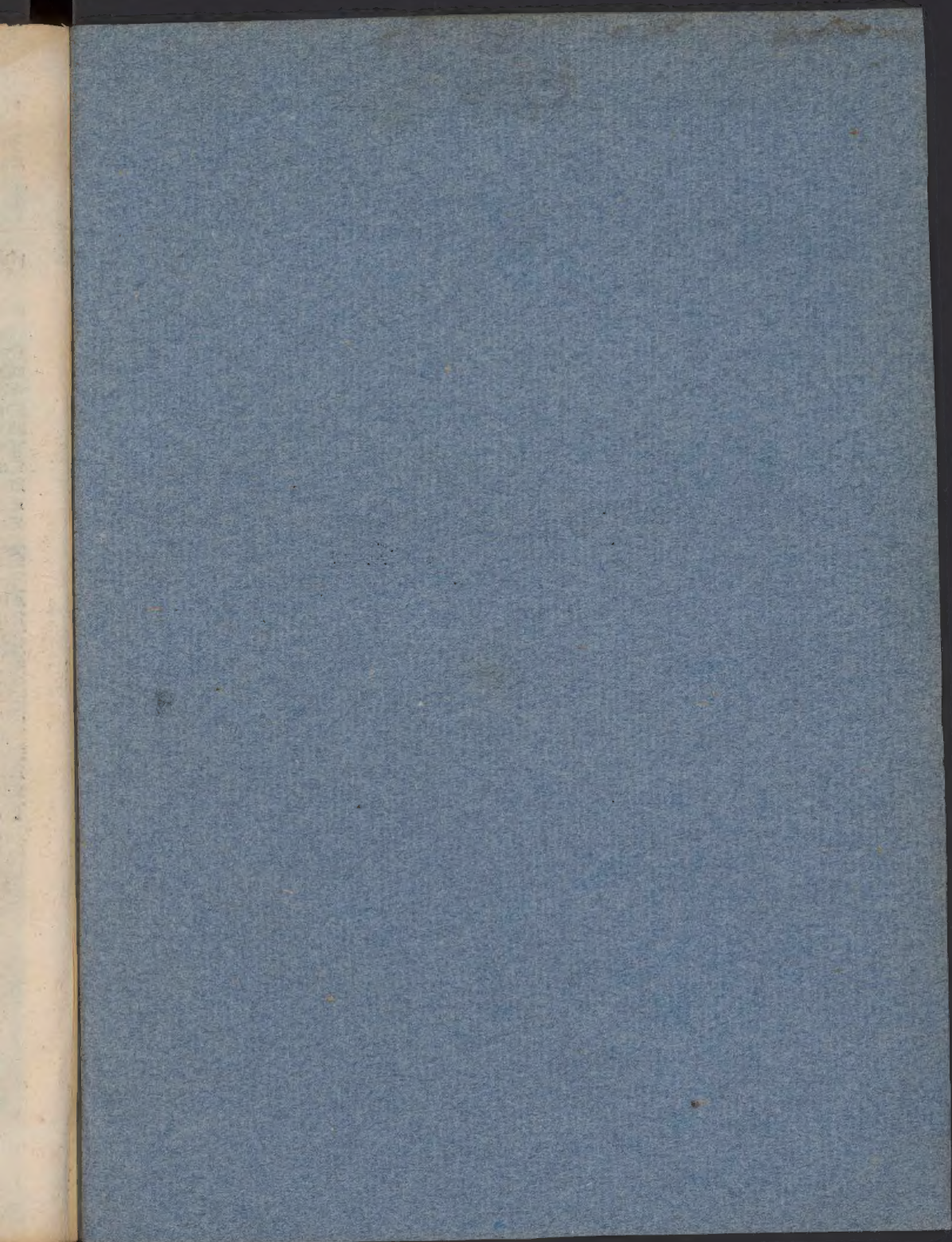
Qui ppetua mūdū ratōe gubernas:
Terrarū celiq; fator: q tēpus ab eno
Ire iubet: stabiliq; manēs das cūcta moueri
Quē nō extēne pepulerūt fingere cause:
Materie fluctātis opus: verum insita summi
p orna boni liuore carens: tu cūcta superno
Ducis ab exēplo pulcrum pulcherim⁹ ipse:
Adūdū mēte gerēs simili q; imāgie fōmās:
Perfecta q; iubes pfecti absoluerē pres.
Tu numerū clemēta ligas: vt frīgora flāmis
Arida cōueniāt liquidis ne purior ignis
Euolat: aut merfas deducāt pōdera terras.
Tu triplicis mediū nature cūcta mouentes
Connectēs animā p singula mēbra resoluīs.
Quēcū secta duos motū glomerauit orbes
In semet reddītura meat: mētesq; pūndā
Rerū: et simili connectit imāgine celū.
Tu causis animas parib⁹: viasq; minores
Prouchis: et leuib⁹ sublimē currib⁹ aprās:
In celum terramq; seris: quas lege benigna
Ad te conuersas reduci facis igne reuertī.
Da pater angustas menti cōcēdere sedes.
Da fontem lustrare boni. da luce reperta
In te prespicuos animi defigere visus.
Dilice terrene nebulas: et pondera mollis:
Atq; tuo splendore micās: tu nāq; serenū:
Tu requies trāquilla pijs: te cernere finis:
Principiū: vectō: dux: semita: terminus ides.

Laus: Altitonanti.

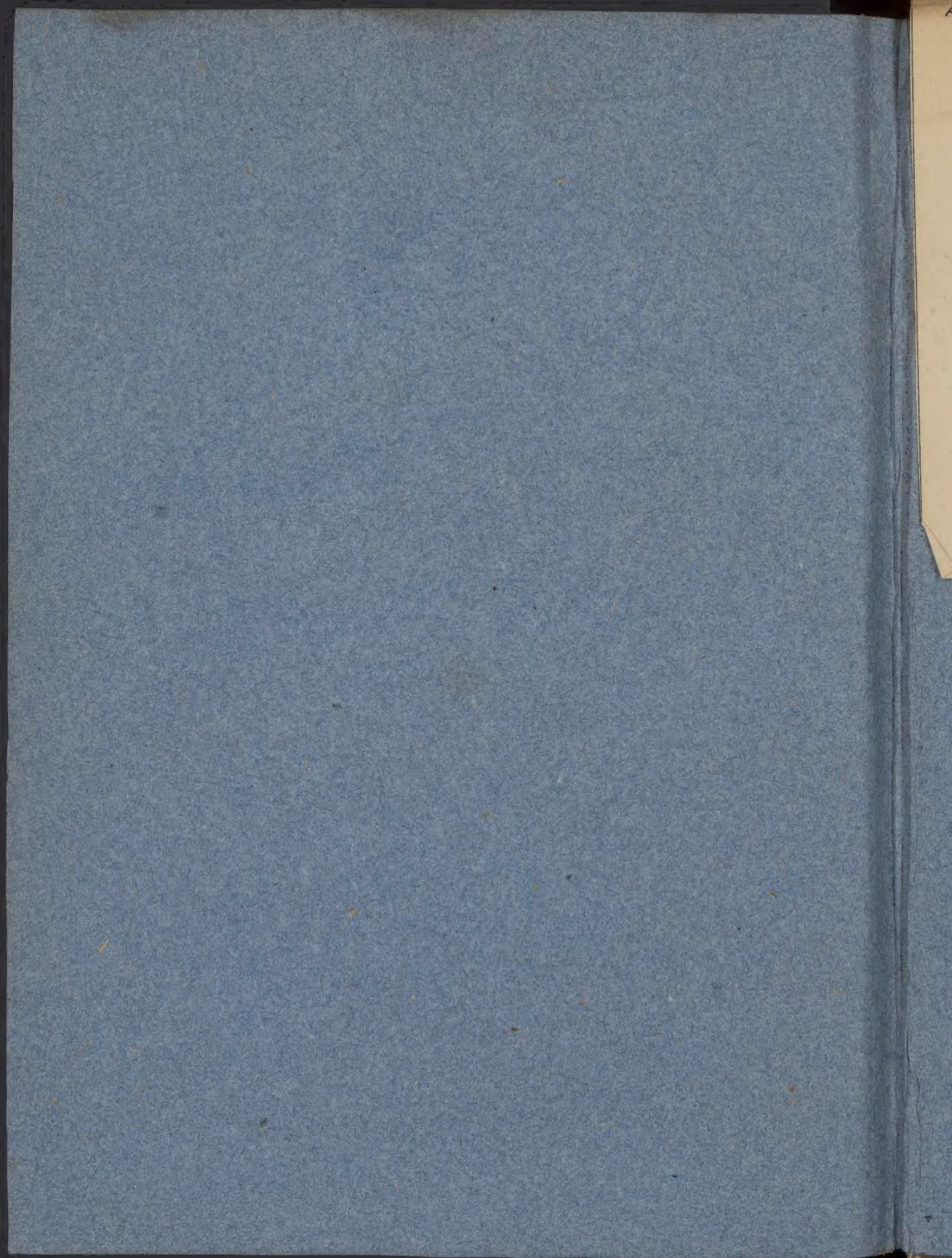

Bibl. Jug.

21

